

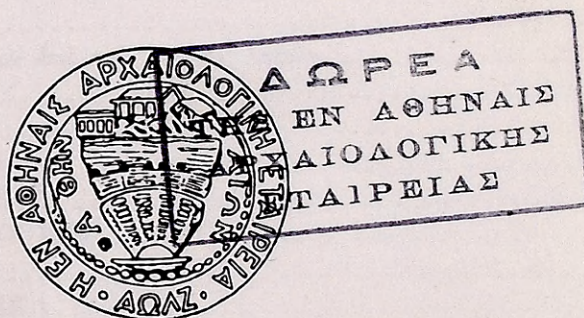
ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Β
ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΜΥΛΩΝΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1975

(Αε 10)

(Ref.3) v.1 (81) v.2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συσχετισμὸς παλαιῶν καὶ νέων ἀριθμῶν τάφων	σ. ια'
Κατάλογος σχεδίων	σ. ιβ'
Πίναξ καταλόγων	σ. ιγ'
Πρόλογος	σ. ιε'
ΤΟΜΕΥΣ Θ	
Τάφοι προϊστορικῶν χρόνων	σ. 1
Τάφοι ἱστορικῶν χρόνων	σ. 61
ΤΟΜΕΥΣ Ι	
Τάφοι προϊστορικῶν χρόνων	σ. 102
Τάφοι ἱστορικῶν χρόνων	σ. 107
ΤΟΜΕΥΣ Λ	
Τάφοι προϊστορικῶν χρόνων	σ. 133
Τάφοι ἱστορικῶν χρόνων	σ. 176
ΤΟΜΕΥΣ Μ	
Τάφοι προϊστορικῶν χρόνων	σ. 182
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ — ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΟΝ	σ. 203
ΤΑΦΟΙ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ	σ. 205
Ι. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ	σ. 205
Α. ΑΓΓΕΙΑ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ	σ. 216
1. Πρόχοι	σ. 217
2. Ἀμφορίσκοι εὐρύστομοι	σ. 218
3. Κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδός	σ. 219
4. Κύπελλα μόνωτα ἐπὶ ταπεινοῦ ποδός	σ. 219
4α. Κύπελλα μόνωτα ἐπὶ πεπλατυσμένου πυθμένος	σ. 220
5. Κυαθίσκοι μόνωτοι	σ. 221
6. Κύαθοι μετὰ κατακορύφων ἐπὶ τοῦ χείλους λαβῶν	σ. 222
7. Πυξίδες	σ. 222
8. Κανθαρόσχημοι σκύφοι	σ. 223
9. Ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων	σ. 223
Β. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚ ΧΑΛΚΟΥ	σ. 224
Γ. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚ ΛΙΘΟΥ ΚΑΙ ΠΗΛΟΥ	σ. 225
ΙΙ. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ	σ. 226
Α. ΑΓΓΕΙΑ ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΑ	σ. 228
1. Ψευδόστομοι ἀμφορεῖς	σ. 230
2. Ἀμφορίσκοι ὑψίλαιμοι	σ. 232
3. Πρόχοι καὶ προχοῖσκαι	σ. 233
4. Ἀρυβαλλοειδῆ ἀλάβαστρα	σ. 235
5. Ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα	σ. 236
6. Τρίωτοι σταμνίσκοι	σ. 237
7. Θήλαστρα	σ. 238

8. Ἀσκοὶ καὶ ἀσκοειδῆ	σ. 240
9. Ποτήρια ἢ κύπελλα τύπου Βαφειοῦ	σ. 240
10. Κύπελλα ἐπὶ ποδός	σ. 241
11. Κύαθοι καὶ φιαλίδια	σ. 242
12. Λεκανίδες μετὰ πλαγίας προχοῆς	σ. 243
13. Κύλικες δίωτοι	σ. 243
14. Βαθεῖς σκύφοι	σ. 244
15. Ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων	σ. 244
B. ANTIKEIMENA EK XALKOY	σ. 245
1. Παραξιφίδες ἢ μάχαιραι	σ. 245
2. Λόγχη	σ. 246
3. Ὀπὺς	σ. 246
4. Μαχαιροπέλεκυς ἢ ξυρός	σ. 247
5. Τριχολαβίδες	σ. 247
6. Περὼνη	σ. 248
7. Ταινίαι ἐκ χαλκοῦ καὶ σύρμα ἐκ μολύβδου	σ. 248
Γ. ΕΙΔΩΛΙΑ	σ. 249
Δ. ANTIKEIMENA EK ΛΙΘΟΥ	σ. 252
ΤΑΦΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ	σ. 257
I. ΤΑΦΑΙ ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ	σ. 257
A. ENΤΑΦΙΑΣΜΟΙ	σ. 257
1. Ταφαὶ εἰς ὀρύγματα	σ. 257
2. Ταφαὶ εἰς κτιστοὺς τάφους	σ. 258
3. Ἐγχυτρισμοί	σ. 259
B. ΚΑΥΣΕΙΣ	σ. 259
Γ. ΑΓΓΕΙΑ	σ. 264
1. Πυξίδες	σ. 264
2. Οἰνοχόαι	σ. 265
3. Πρόχοι	σ. 266
4. Ἀμφορεῖς καὶ ἀμφορίσκοι	σ. 266
5. Κύαθοι, σκύφοι, κανθαρόσχημα ἀγγεῖα	σ. 267
6. Θήλαστρα	σ. 267
7. Σφαῖραι	σ. 269
II. ΤΑΦΑΙ 7ου ΚΑΙ 6ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ	σ. 269
A. ΑΓΓΕΙΑ	σ. 272
III. ΤΑΦΑΙ 5ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ	σ. 273
A. ENΤΑΦΙΑΣΜΟΙ	σ. 274
1. Ταφαὶ εἰς ὀρύγματα	σ. 274
2. Ταφαὶ εἰς σαρκοφάγους	σ. 275
3. Ταφαὶ εἰς ξύλινα κιβώτια	σ. 276
4. Ταφαὶ εἰς λάρνακας	σ. 277
5. Ἐγχυτρισμοί	σ. 279
6. Κεραμοσκεπεῖς τάφοι	σ. 281
7. Τάφοι κτιστοί	σ. 283
B. ΠΥΡΑΙ	σ. 283
Γ. ΑΓΓΕΙΑ - ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	σ. 286
1. Λήκυθοι	σ. 286

2. Ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια	σ. 289
3. Χόες	σ. 290
4. Πυξίδες καὶ λεκανίδες	σ. 291
5. Σκυφίδια, φιαλίδια καὶ φιάλαι	σ. 293
6. Κύλικες	σ. 293
7. Σχήματα διάφορα	σ. 293
Δ. ΕΙΔΩΛΙΑ	σ. 294
Ε. ΛΥΧΝΟΣ	σ. 295
ΣΤ. ΚΕΛΥΦΗ ΩΩΝ	σ. 295
Ζ. ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΙ	σ. 296
Η. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚ ΜΕΤΑΛΛΟΥ	σ. 297
IV. ΤΑΦΑΙ 4ου - 1ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ	σ. 297
V. ΤΑΦΑΙ ΤΟΥ 1ου ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟΥ 3ου μ.Χ. ΑΙΩΝΟΣ	σ. 299
ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	σ. 300
HUMAN SKELETONS FROM ELEUSIS (J. Lawrence Angel)	σ. 301
INDIVIDUAL DESCRIPTIONS	σ. 302
Middle Bronze Age: MH III	σ. 302
Late Helladic I - II	σ. 304
Late Bronze Age: LH III or Mycenaean III	σ. 304
Early Iron Age: Geometric	σ. 306
Classical	σ. 306
DISCUSSION	σ. 307
BIBLIOGRAPHY	σ. 311
SUMMARY	σ. 313
GRAVES OF THE PREHISTORIC ERA	σ. 314
I. GRAVES OF THE MIDDLE HELLADIC PERIOD	σ. 315
A. The Kterismata or Furnishings	σ. 318
II. GRAVES OF THE LATE HELLADIC PERIOD	σ. 319
A. The Kterismata or Furnishings	σ. 320
GENERAL REMARKS	σ. 322
GRAVES OF THE HISTORIC ERA	σ. 323
I. THE GEOMETRIC PERIOD	σ. 323
A. INTERMENTS	σ. 323
1. Trench Burials	σ. 323
2. Built Graves	σ. 324
3. Burying children in pithoi, or enchytrismoi	σ. 324
B. CREMATIONS	σ. 324
Γ. THE KTERISMATA	σ. 327
II. SEVENTH AND SIXTH CENTURIES B.C.	σ. 328
A. Kterismata - Vases	σ. 328
III. FIFTH CENTURY B.C.	σ. 329
A. INTERMENTS	σ. 329
1. Burials in trenches	σ. 329
2. Burials in sarcophagi	σ. 330
3. Burials in wooden boxes	σ. 331
4. Burials in larnakes	σ. 331
5. Pot - burials, «ἐγχυτρισμοί»	σ. 332

6. Tile Graves	σ. 333
7. Built Graves	σ. 334
B. CREMATIONS.....	σ. 335
Γ. KTERISMATA - VASES	σ. 336
1. Lekythoi	σ. 336
2. Aryballoid lekythia	σ. 337
3. Choes	σ. 338
4. Pyxides and lekanides	σ. 338
5-6 Small skyphoi, phialidia and kylikes	σ. 339
7. Various shapes	σ. 339
Δ. FIGURINES.....	σ. 339
E. LAMP	σ. 340
ΣΤ. EGG SHELLS.....	σ. 340
Z. KNUCKLE BONES.....	σ. 340
H. KTERISMATA OF METAL.....	σ. 340
IV. GRAVES OF THE FOURTH TO THE FIRST CENTURY B.C.	σ. 341
V. GRAVES OF THE FIRST TO THE FOURTH CENTURY A.D.	σ. 342
Εύρετήριον	σ. 343
Παροράματα.....	σ. 355
Προσθήκη	σ. 355

ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΤΑΦΩΝ

Ἡ συστηματικὴ μελέτη τῶν τάφων, προφανῶς δὲ καὶ τῶν κτερισμάτων, ἐπέβαλε, κατὰ τὴν τελικὴν μελέτην, ἀλλαγὰς εἰς τὴν ἀρίθμησίν των. Πρὸς βοήθειαν τῶν μελετητῶν παραθέτομεν τὸν παρόντα συσχετισμόν.

Αὔξων ἀριθμὸς τάφων ὡς δημοσιεύεται	Αὔξων ἀριθμὸς τάφων κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν	Πρώτη δημοσίευσις
Γ14	Γ13	ΠΑΕ 1954, σ. 57, εἰκ. 6, 7.
Δβ1 - Δβ3	Δ15	ΠΑΕ 1955, σ. 71.
Δ13	Δ16	ΠΑΕ 1955, σ. 71, πίν. 20α.
Δ14	Δπ14	ΠΑΕ 1955, σ. 72, πίν. 21α.
Επ1	Δπ16	ΠΑΕ 1955, σ. 69, πίν. 19α.
Ε27	Ε78	ΠΑΕ 1956, σ. 61, πίν. 13β.
Ζ14	Ζ2	ΠΑΕ 1954, σ. 57.
Ζα(=Ζ15)	Ζ3	ΠΑΕ 1953, σ. 81, εἰκ. 8, 9.
Ζ10	Ζ21	ΠΑΕ 1954, σ. 59, εἰκ. 11.
Ηπ3	Ηπ9	ΠΑΕ 1953, σ. 80, εἰκ. 4 - 7.
Ηπ5	Ηπ10	ΠΑΕ 1954, σ. 56, εἰκ. 4, 5.
Ηπ13	Ηπ21	ΠΑΕ 1956, σ. 61, πίν. 12β.
Ηπ14	Ηπ23	ΠΑΕ 1956, σ. 61, πίν. 13α.
Η2	Η18	ΠΑΕ 1954, σ. 59, εἰκ. 8.
Η3	Η19	ΠΑΕ 1954, σ. 59, εἰκ. 8.
Θπ18	Θπ17	ΠΑΕ 1952, εἰκ. 8.
Θ7	Θ4	ΠΑΕ 1952, εἰκ. 8.
Θ9	Θ6	ΠΑΕ 1952, εἰκ. 3.
Θ10	Θ11	ΠΑΕ 1952, σ. 66, εἰκ. 8.
Θ12	Θ10	ΠΑΕ 1952, σ. 67, εἰκ. 8.
Θ17	Θ26	ΠΑΕ 1953, σ. 79, εἰκ. 2, 3.
Θ22	Θ30	ΠΑΕ 1953, σ. 77, εἰκ. 1.
Θ23	Θ52	ΠΑΕ 1956, σ. 60, πίν. 11α.
Θ25	Θ50	ΠΑΕ 1956, σ. 60.
Λπ3	Μπ4	ΠΑΕ 1953, σ. 85.
Λπ6	Μπ5	ΠΑΕ 1953, σ. 84, εἰκ. 11.
Λπ11	Θαλαμ. ὑπ' ἀρ. 2	ΠΑΕ 1954, σ. 50, εἰκ. 1, 2.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ   Σ Χ Ε Δ Ι Ω Ν

92. Τάφος Θπ1. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 2 93. Τριγωνικὸς χώρος μετὰ τῶν κτερισμάτων τοῦ τάφου Θπ2. Ἡ μετατοπισθεῖσα πλαγία πλάξ προφανῶς ἐκλείειν ἀρχικῶς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου ..... σ. 4 94. Ἀνάπτυγμα τῆς διακοσμήσεως τοῦ κυάθου Θπ2 - 600 ..... σ. 6 95. Τάφος Θπ4. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 11 95α. Τάφος Θπ4. Βορεία καὶ δυτικὴ πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) σ. 12 96. Σγγραγιδόλιθος μετὰ παράστασιν ἐλάφου ἐκ τοῦ τάφου Θπ4 ..... σ. 16 97. Γλυπτὴ ψηφίς μετὰ παράστασιν δελφίνων ἐκ τοῦ τάφου Θπ4 ..... σ. 18 98. Τάφος Θπ5. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 20 98α. Τάφος Θπ5. Νοτιά πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ..... σ. 21 99. Διακοσμητικὸν στοιχεῖον τοῦ ὧμου τοῦ ψευδοστόμου ἀμφορέως Θπ5 - 626 ..... σ. 22 100. Διακόσμησις τῶν πλευρῶν τοῦ ἀμφορέως Θπ5 - 627 ..... σ. 22 101. Τάφος Θπ6. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) καὶ κάλυμμα ..... σ. 25 101α. Τάφος Θπ6. Βορεία καὶ δυτικὴ πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) σ. 26 102. Τάφος Θπ7. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) καὶ κάλυμμα ..... σ. 32 102α. Τάφος Θπ7. Δυτικὴ καὶ βορεία πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) σ. 33 103. Τάφος Θπ9. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 36 104. Τάφος Θπ10. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 37 105. Τάφος Θπ11. Κάλυμμα ..... σ. 38 105α. Τάφος Θπ11. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 38	106. Τάφος Θπ12. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 39 107. Τάφος Θπ13. Κάλυμμα καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 41 107α. Τάφος Θπ13. Δυτικὴ καὶ βορεία πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) σ. 42 108. Τάφος Θπ14. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) ..... σ. 46 108α. Τάφος Θπ14. Ἀνατολικὴ καὶ βορεία πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ..... σ. 47 109. Τάφος Θπ16. Τοιχοδομία τῶν πλευρῶν ..... σ. 53 110. Τάφος Θπ22. Κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ..... σ. 57 111. Τομὴ τοῦ ἐρυθρομόρφου χοῦς Θ11-708 ..... σ. 74 112. Τομὴ τοῦ ἐρυθρομόρφου χοῦς Θ17 - 726 ..... σ. 81 113. Τάφος Θ23. Κάτοψις καὶ τομὴ κατὰ μῆκος (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ..... σ. 96 114. Τάφος Ιπ1. Κάτοψις καὶ τομὴ κατὰ μῆκος (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) σ. 103 115. Κάτοψις τῆς πηλίνης λάρνακος Ι17 (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ..... σ. 116 116. Τομὴ τῆς μελαμβανοῦς ληκύθου Ι17 - 792 ..... σ. 118 117. Κάτοψις τῶν τάφων Ι21, Ι22 καὶ Ι23 (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) σ. 126 118. Τάφος Λπ1. Βορειοανατολικὴ πλευρά, κάτοψις καὶ βορειοδυτικὴ πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη).... σ. 135 119. Τάφος Λπ3. Νοτιοδυτικὴ πλευρά καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ..... σ. 138 120. Τάφος Λπ4. Βορειοανατολικὴ πλευρά καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ..... σ. 140 121. Τάφος Λπ6. Νοτιά πλευρά, κάτοψις καὶ δυτικὴ πλευρά (σχέδιον

'Α. Πετρονώτη).....σ. 149	καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Παπαγεωργίου) .....σ. 168
122. Τάφος Απ8. Βορεία πλευρά καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) .σ. 151	129. Διακόσμησις τῆς βάσεως καὶ ἀνάπτυγμα τῆς διακοσμήσεως τοῦ ὤμου τοῦ ἀρτοσχήμου ἀλαβάστρου Απ16 - 857 .....σ. 172
123. Τάφος Απ9. Κάλυμμα .....σ. 152	130. Τάφος Μπ3. Τομὴ κατὰ μῆκος καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Παπαγεωργίου) .....σ. 184
124. Θαλαμοειδὴς τάφος Απ11. Τομὴ κατὰ μῆκος, τομὴ κατὰ πλάτος καὶ κάτοψις .....σ. 156	131. Τάφος Μπ4. Τομὴ κατὰ μῆκος καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Παπαγεωργίου) .....σ. 186
125. Τάφος Απ12. Τομὴ τοῦ ὀρύγματος καὶ κατόψεις τῶν τεσσάρων στρωμάτων τῆς ἐπιχώσεως (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) .....σ. 159	132. Τάφος Μπ6. Τομὴ κατὰ μῆκος καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Παπαγεωργίου) .....σ. 191
126. Θαλαμοειδὴς τάφος Απ13. Κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) ...σ. 162	133. Τάφος Μπ7. Κάτοψις καὶ τομὴ κατὰ μῆκος (σχέδιον Γ. Ζερβοῦ) ...σ. 195
126α. Θαλαμοειδὴς τάφος Απ13. Τομὴ κατὰ μῆκος (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) .....σ. 164	134. Τάφος Μπ8. Τομὴ κατὰ μῆκος καὶ κάτοψις .....σ. 197
127. Θαλαμοειδὴς τάφος Απ14. Κάτοψις καὶ τομὴ κατὰ μῆκος (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη) .....σ. 166	135. Τύπος κεραμοσκεποῦς τάφου ....σ. 281
128. Τάφος Απ16. Τομὴ κατὰ μῆκος	

Π Ι Ν Α Ε Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ω Ν

Κατάλογος Α ὡς παρένθετος πίναξ I ..σ. 208	Κατάλογος Θ ὡς παρένθετος πίναξ V ..σ. 272
Κατάλογος Β .....σ. 210	Κατάλογος Ι ὡς παρένθετος πίναξ VI ..σ. 280
Κατάλογος Γ ὡς παρένθετος πίναξ II ..σ. 224	Κατάλογος Κ καὶ Λ ὡς παρένθετος πίναξ VII.....σ. 296
Κατάλογος Δ ὡς παρένθετος πίναξ III .σ. 256	TABLE I ὡς παρένθετος πίναξ VIII...σ. 304
Κατάλογος Ε ὡς παρένθετος πίναξ IV .σ. 264	TABLE II ὡς παρένθετος πίναξ IX ..σ. 305
Κατάλογος Ζ .....σ. 268	TABLE III .....σ. 308
Κατάλογος Η .....σ. 270	

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Εἰς τὸν τόμον Β' συνεχίζομεν τὴν περιγραφὴν τῶν ἀνασκαφέντων τάφων τῶν τομέων Θ, Ι, Λ καὶ Μ. Εἰς τὴν περιγραφὴν ταύτην χρησιμοποιοῦμεν τὰς συντομογραφίας, κατάλογον τῶν ὁποίων παραθέσαμεν εἰς τὸν τόμον Α', καὶ τὴν ἀρίθμωσιν τάφων καὶ κτερισμάτων τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν εἰς τὸν τόμον ἐκεῖνον. Ἴσως θὰ ᾔτο βοηθητικόν, ἐὰν ὁ ἀναγνώστης, προτοῦ ἀναλάβῃ τὴν μελέτην τῶν ἐν τῷ παρόντι τόμῳ διαλαμβανομένων, ἀναγνώσῃ καὶ πάλιν τὴν «Εἰσαγωγὴν» τοῦ τόμου Α', εἰς τὴν ὁποίαν περιγράφεται ὁ ἀκολουθούμενος τρόπος περιγραφῆς καὶ δίδονται τὰ ὀνόματα τῶν συνεργατῶν. Πρὸς τούτους καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Καν Ροζαλίνδην Λοράνδου Παπαντωνίου καὶ τὴν Δίδα Δέσποιναν Δανιηλίδου ἐκφράζω καὶ πάλιν θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν συμβολὴν των εἰς τὴν δημοσίευσιν καὶ τοῦ ἀνὰ χεῖρας δευτέρου τόμου. Ἐπίσης ὀφείλω εὐχαριστίας εἰς τὸν συνάδελφον Δρα J. Lawrence Angel διὰ τὴν μελέτην τῶν σκελετικῶν καταλοίπων τοῦ νεκροταφείου, ἣ ὁποία δημοσιεύεται εἰς τὸν παρόντα τόμον. Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια ἐφιλοτεχνήθησαν ὑπὸ τῶν συνεργατῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται εἰς τὸν τίτλον τῶν σχετικῶν εἰκόνων. Αἱ τομαὶ τῶν ἀγγείων ἐγένοντο ὑπὸ τῆς κ. Αἰκατ. Μαυραγάνη-Ἀργυροπούλου. Τὸ «Συστηματικὸν Μέρος» τῆς ἐργασίας περιλαμβάνει τὰς γενικὰς παρατηρήσεις καὶ συμπεράσματα καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν τοποθέτησιν τοῦ χώρου καὶ τῶν κτερισμάτων του εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ Ἑλλαδικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐπιτεγμάτων τῆς Ἀττικῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Εἰς αὐτὸ παρέχονται, εἰς παρενθέτους πίνακας συνήθως, καὶ ἀναλυτικοὶ κατάλογοι τάφων καὶ κτερισμάτων, οἱ ὅποιοι πιστεύομεν ὅτι παρέχουν στατιστικὴν εἰκόνα τῆς ὅλης ἐργασίας. Ἐλπίζεται ὅτι τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ τελικὴ δημοσίευσις καὶ τῶν ἐρευνῶν τῶν γενομένων εἰς ἄλλα τμήματα τοῦ Ἱεροῦ τῆς Δήμητρος.

Γ. Ε. Μ.

Τ Ο Μ Ε Υ Σ Θ

(πίν. Θ)

ΤΑΦΟΙ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ο τομεὺς Θ ἦτο ἡ πρώτη περιοχὴ τοῦ νεκροταφείου ἡ ὁποία ἠρευνήθη τὸ 1952¹, διότι ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς τάφους τοὺς ὁποίους περιλαμβάνει ἦσαν εὐδιάκριτοι πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ αἱ πλάκες των ὑπερεῖχον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἔτι δὲ ἡ πρὸς τὰ βορειοανατολικά διασφζομένη γραμμὴ τοῦ μεγάλου σκάμματος τῶν στρατευμάτων κατοχῆς παρῆχε σαφὲς ὄριον, περιορίζον πρὸς Βορρᾶν τὸν χῶρον τοῦ τομέως. Ο τομεὺς ἀπεδείχθη πλούσιος εἰς προϊστορικοὺς τάφους, ἀλλὰ παρέσχε καὶ διδακτικώτατα δείγματα ταφῶν τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Τάφος Θπ1

(πίν. Θ, 87 καὶ 88α, σχέδιον 92).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 1.50 μ., πλάτος μέγιστον 0.70 μ., βάθος ἀπὸ τοῦ χείλους 0.53 μ.

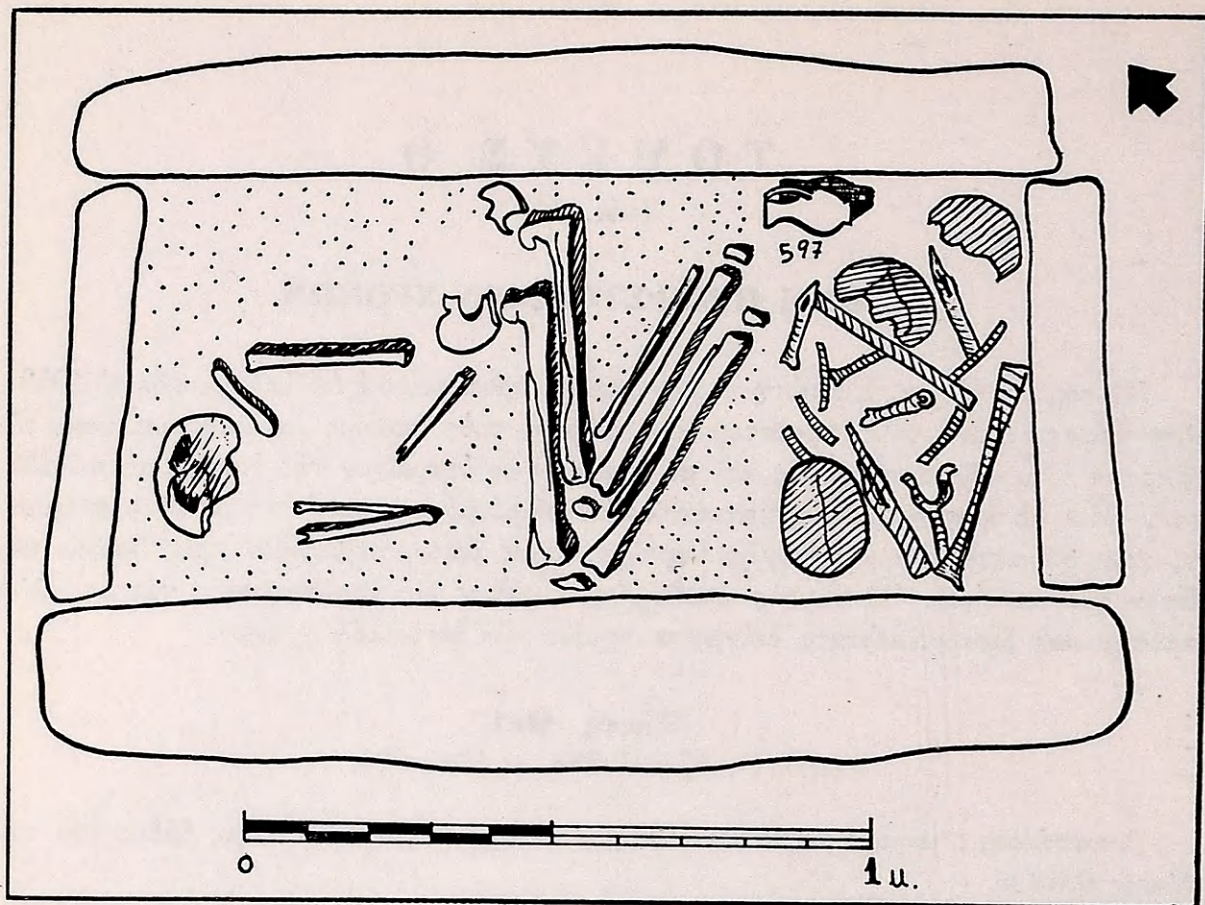
Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ο Θπ1 κεῖται κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τομέως μεταξὺ ἄλλων προϊστορικῶν τάφων. Τμῆμα τοῦ ἐκ πλακῶν καλύμματός του εὑρέθη εἰς τὴν ἀρχικὴν του θέσιν ὑπεράνω τοῦ νοτιοανατολικοῦ ἄκρου του καὶ μόλις 0.05 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (πίν. 87α). Ἔχει σχῆμα τετράπλευρον καὶ ἀνήκει εἰς τὸν κιβωτιόσχημον τύπον τῶν ΜΕ χρόνων. Τέσσαρες πλάκες κατακορύφως τεθειμέναι ἐπενδύουν τὰς πλευρὰς τῆς τετραπλεύρου τάφου, ἡ ὁποία ἐσκάφη εἰς τὸ χῶμα διὰ νὰ δημιουργηθῇ ὁ τάφος (σχέδιον 92). Αἱ κορυφαὶ τῶν πλακῶν ἱσοπεδώθησαν διὰ μικρῶν ἐπιπέδων λίθων καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη ὀριζόντιον καὶ ὁμαλὸν πλαίσιον διὰ τὰς καλυπτηρίους πλάκας (πίν. 88α). Ἡ ἐπίχωσις ἡ πληροῦσα τὸν τάφον περιεῖχεν ὀλίγα μεσοελλαδικὰ ὄστρακα, λίθους, ἄμμον καὶ καστανόχρουν χῶμα. Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων.

Πρὸ τῆς βορειοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ καὶ κρανία, ἀνήκοντα τοῦλάχιστον εἰς τρεῖς σκελετοὺς, ὑπὸ τὸ στρῶμα δὲ τῶν συσσωρευμένων ὀστέων κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν εὑρέθη ἡ ὑπ' ἀρ. 597 πρόχους. Τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ τάφου κατελαμβάνετο ἐκ τοῦ σκελετοῦ τοῦ τελευταίως ἐν-

1. ΠΑΕ 1952, σ. 58 - 72. Ἡ ἀνασκαφὴ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐγένετο ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Τραυλοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ σχέδια, καὶ τὸ γενικὸν καὶ τὰ ἐπὶ μέρους τῶν τάφων, δημοσιεύομεν κατωτέρω.

Σχέδιον 92. Τάφος Θπ1. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ).

ταφιασθέντος νεκροῦ. Προφανῶς ὁ νεκρὸς εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς ράχεώς του μὲ τὰ σκέλη ἰσχυρῶς κεκαμμένα πρὸς τὰ δεξιὰ. Αἱ χεῖρες φαίνεται ὅτι εἶχον τεθῆ κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Τὸ κρανίον, κατολισθῆσαν τῆς ἀρχικῆς του θέσεως, ἀφοῦ αἱ σάρκες εἶχον διαλυθῇ, εὔρεθη ἄνωθεν τοῦ δεξιοῦ ὤμου.

Θπ1 - ἀρ. 597 Πρόχους (πίν. 88β).

Ύψος 0.137 μ., διάμετρος στομίου 0.058 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., ὕψος λαβῆς 0.05 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0.028 μ.

Πηλὸς ἐρυθρωπὸς ἀκάθαρτος, ἐπίχρυσμα μελανὸν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς ἐπιμήκης σφαι-

ρικός, λαιμὸς ὑψηλός, χεῖλος ἐντόνως ἐκτρέπομενον καὶ ἐλαφρῶς κλῖνον ἔσω, λαβὴ κατὰ κόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἀκόσμητος, χαρακτηριστικὴ τῶν τελευταίων μεσοελλαδικῶν χρόνων (ὄρα καὶ Ζπ7 - 368, Δπ6 - 234, Ηπ10 - 511 κλπ.).

Ὁ τάφος προφανῶς ἀνήκει εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Τάφος Θπ2

(πίν. Θ, 89 καὶ 90, σχέδιον 93).

Διαστάσεις: μῆκος κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν 2.65 μ., κατὰ τὴν ἀνατολικὴν

2.30 μ., πλάτος κατά την νοτίαν πλευράν 1.10 μ., κατά την βορείαν 0.86 μ., βάθος 1.07 μ.

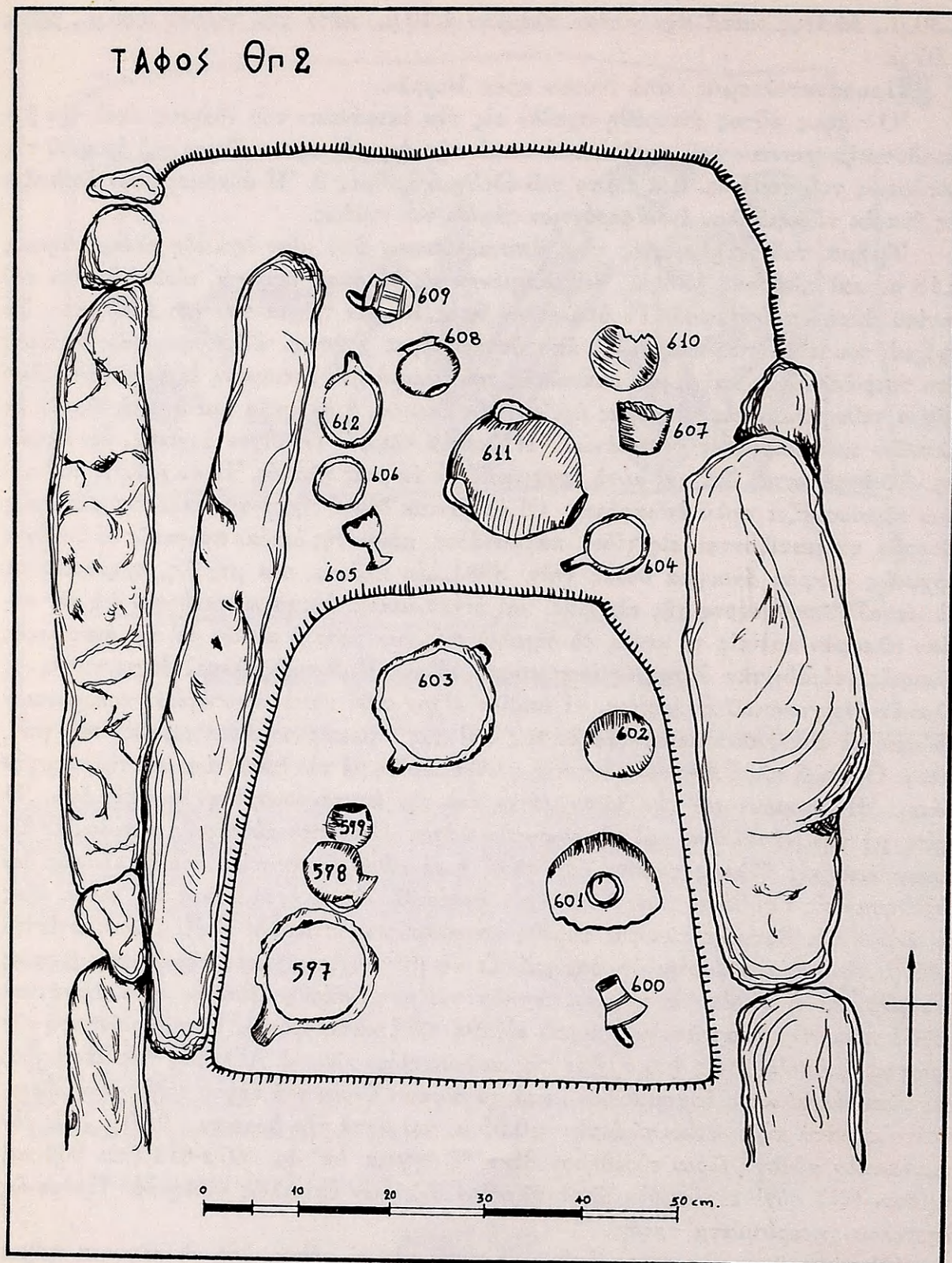
Προσανατολισμός : από Νότου πρὸς Βορρᾶν.

Ὁ τάφος οὗτος ἀνευρέθη σχεδὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τομέως καὶ κατὰ τὴν ἀρχικὴν προσπάθειαν τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἐκτάσεως τοῦ τομέως. Διὰ τοῦτο τοῦ ἐδόθη ὁ ἀριθμὸς 2. Ἡ ἀνασκαφὴ τὸν ἀπέδειξεν ὡς ἓνα ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων τάφων τοῦ τομέως.

Τμῆμα τοῦ καλύμματός του, ἀποτελούμενον ἀπὸ μίαν ὀγκώδη πλάκα, μήκους 1.18 μ. καὶ πλάτους 1.09 μ., τεθραυσμένην εἰς τέσσαρα τεμάχια, εὑρέθη ἄνωθεν τοῦ νοτίου ἄκρου τοῦ τάφου. Τὸ ὑπόλοιπον πρὸς Βορρᾶν τμῆμά του ἦτο ἀκάλυπτον. Τὸ σχῆμά του εἶχε παραμορφωθῇ ἀπὸ ὑστερωτέρας χρήσεις, ἀλλὰ προφανῶς ὁ τάφος ἦτο τετράπλευρος καὶ ἡ μὲν ἀνατολικὴ του πλευρὰ ἦτο ἐκτισμένη ἐκ μικρῶν ἐπιπέδων λίθων τεθειμένων εἰς τέσσαρας ὀριζοντίους δόμους, ἡ δὲ νοτία καὶ δυτικὴ πλευρὰ ἐκ πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων. Ἡ βορεία πλευρὰ, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς, δὲν διεσώθη, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ αὕτη ἐσχηματίζετο ἐκ μιᾶς πλακός. Ἡ τοιχοδομία τοῦ τάφου παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον. Οἱ ὀριζόντιοι δόμοι τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς πρὸς Βορρᾶν τερματίζονται εἰς εἶδος παραστάδος, πέραν τῆς ὁποίας προφανῶς θὰ ὑπῆρχεν ἀρχικῶς μικρὸν ἄνοιγμα θύρας (πίν. 89β). Δύο πλάκες, μία μεγάλη, σχηματίζουσα τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς πλευρᾶς, καὶ ἑτέρα μικρά, ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν νοτίαν πλευράν καὶ εἰς τὸ κενόν, τὸ δημιουργούμενον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, εὑρέθησαν ἐνσφηνωμένοι μικροὶ λίθοι. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἐσχηματίσθη ἐκ πλακῶν τριγωνικοῦ σχήματος, αἱ ὁποῖαι εἶχον τεθῇ κατὰ πρωτόγονον πολυγωνικὸν τρόπον μὲ ἐναλλασσομένας τὰς βάσεις καὶ τὰς ἀποκεκρουσμένας κορυφάς των (πίν. 90α). Οὕτω ἡ πλάξ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας ἐτέθη μὲ τὴν βάσιν ἄνω καὶ τὴν κορυφὴν κάτω. Ἡ ἐπομένη μὲ τὴν βάσιν κάτω καὶ τὴν ἀποκεκρουσμένην κορυφὴν ἄνω. Ἡ τρίτη μὲ τὴν βάσιν ἄνω καὶ τὴν κορυφὴν κάτω. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς τοιχοδομίας δὲν συναντᾶται εἰς ἄλλους τάφους. Ἡ πλάξ ἣ οἱ λίθοι τῆς βορείας στενῆς πλευρᾶς δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν θέσιν των, διότι εἶχον ἀφαιρεθῇ. Ἀλλὰ κατὰ μῆκος καὶ λοξῶς πρὸς τὸ ἄκρον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθη κατακορύφως ἱσταμένη πλάξ, μήκους μεγίστου 0.95 μ., ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἐσχημάτιζε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀρχικῆς βορείας πλευρᾶς καὶ ἡ ὁποία εἰς χρόνους ἀγνώστους μετετοπίσθη. Ἐπίσης κατὰ μῆκος καὶ λοξῶς πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν εὑρέθη πλάξ κατακορύφως ἱσταμένη ἀντικρὺ τῆς πρώτης, ἡ ὁποία ἴσως ἦτο τμῆμα τῆς καλυπτηρίου πλακός. Αἱ λοξῶς τεθειμέναι πρὸς τὰς πλευρὰς πλάκες ἐσχημάτιζον κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ τάφου τριγωνικὸν χῶρον, πλάτους κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν ± 0.55 μ. καὶ κατὰ τὴν βορείαν ± 0.30 μ. Εἰς τὸν τριγωνικὸν αὐτὸν χῶρον εὑρέθησαν δέκα ἐξ ἀγγεῖα, ὑπ' ἀρ. 597α-612 (πίν. 90β καὶ σχέδιον 93) οὐχὶ εἰς σωρὸν ἀλλὰ πλησίον ἀλλήλων ἐπιμελῶς τεθειμένα. Προφανῶς ἀπετέλουν κτερίσματα ταφῆς.

Ἡ πληροῦσα τὸν τάφον ἐπίχωσις κατὰ μὲν τὸ νότιον ὑπὸ τὸ κάλυμμα τμῆμα περιελάμβανε μαλακὰ χρώματα καστανόχρωμα, λίθους καὶ ἄμμον, κατὰ δὲ τὸ βόρειον τμῆμα σκληρὰ φαιόχρωμα χρώματα. Εἰς ὅλην τὴν ἐπίχωσιν εὑρέθησαν τεμάχια τεθραυ-

Σχέδιον 93. Τριγωνικός χώρος μετά τῶν κτερισμάτων τοῦ τάφου. Ἡ μετατοπισθεῖσα πλαγία πλάξ προφανῶς ἔκλειεν ἀρχικῶς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου.

σμένων ὀστέων. Προφανῶς ἡ ἐπίχωσις εἶχε διαταραχθῆ, ἀκόμη καὶ ἡ ἀνευρεθεῖσα ὑπὸ τὴν καλυπτῆριον πλάκα. Εἰς τὰ χῶματα αὐτὰ εὐρέθησαν μικρὰ τεμάχια χαλκοῦ ἀντικειμένου, τεμάχιον στρεπτοῦ τελείως κατεστραμμένου, λιθίνη ἐγγάρακτος ψηφίς καὶ τρία σφονδύλια.

Πέραν τοῦ ἄκρου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ 0.48 μ. βαθύτερον τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς βορειοτέρας πλακὸς τῆς εὐρέθη τετράπλευρος λίθος δυνάμενος νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἐπιμήκυνσις τῆς πλευρᾶς ἐκείνης. Μεταξὺ τοῦ λίθου καὶ τῆς πλακὸς ἦσαν ἐνσφηνωμένοι λίθοι. Περὶ τὰ 0.10 μ. κάτωθεν τοῦ λίθου εὐρέθη στρῶμα σκληροῦ χῶματος φαιοχρώμου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον συσσωρευθῆ ὀστᾶ καταλαμβάνοντα χῶρον ἑλλειπτικόν, μεγίστης διαμέτρου 0.60 μ. (πίν. 89α). Προφανῶς τὰ ὀστᾶ εἶχον ἐκβληθῆ τοῦ τάφου καὶ συσσωρευθῆ εἰς τὴν πρὸς Βορρᾶν αὐτοῦ ἑκτασιν, ὅταν μετετοπίσθησαν αἱ πλάκες τῆς βορείας πλευρᾶς. Μόνον τὸ μικρὸν μόνωτον φιαλίδιον ὑπ' ἀρ. 613 εὐρέθη μὲ τὰ ὀστᾶ, τοῦτο δὲ τὰ ἀνάγει εἰς τοὺς τελευταίους ΜΕ χρόνους. Ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸν στενὸν χῶρον τῆς βορείας πλευρᾶς, ὁ τάφος ἀρχικῶς κατεσκευάσθη κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Ἡ διάσπασις τῆς βορείας πλευρᾶς ὑποδεικνύει τὴν ὑστερωτέραν του χρῆσιν εἰς χρόνους μὴ καθοριζομένους. Ἰσως τότε τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου, πλὴν τῶν ἀγγείων τοῦ βορείου τμήματος, ἠφανίσθη. Ἀλλὰ καὶ τῆς νεωτέρας χρήσεως τὰ κατάλοιπα δὲν διεσώθησαν. Ἡ τεταραγμένη ἐπίχωσις τοῦ τάφου ὑποδεικνύει ὅτι ὁ τάφος ἐσυλήθη εἰς χρόνους συγχρόνους.

Σημειωτέον ὅτι παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου, μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ τάφου Θπ11, εὐρέθησαν ἔχνη πυρᾶς, εἰς τὰ μελανὰ χῶματα τῆς ὁποίας εὐρέθησαν τὰ ὑπ' ἀρ. 705, 706 καὶ 707 ἀγγεῖα τῶν ἱστορικῶν χρόνων (πίν. 352β, 353α). Τὰ μελανὰ αὐτὰ χῶματα εἶχον μικρὸν πάχος, σχεδὸν 0.04 μ., τὸ δὲ ἔδαφος κάτωθεν αὐτῶν δὲν ἦτο πυρακτωμένον. Πρὸ τούτοις οὐδὲν ἔχνος ὀστοῦ εὐρέθη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν. Κατ' ἀκολουθίαν εἶναι δυνατόν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ πυρά, ἡ ὁποία οὕτω ἀπεκαλύφθη, ἦτο μᾶλλον ἀποτέλεσμα ἐναγισμοῦ πρὸς τιμὴν νεκροῦ τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Θπ2 - ἀρ. 597α Κανθαρόσχημος σκύφος (πίν. 91α).

Ύψος 0.10 μ., ὕψος μετὰ λαβῶν 0.131 μ., διάμετρος στομίου κατὰ μῆκος τῶν λαβῶν 0.13 μ., διαγωνίως 0.143 μ., διάμετρος βάσεως 0.043 - 0.049 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν μίαν τῶν λαβῶν. Πηλὸς τεφρὸς. Φαίνεται τροχήλατος ἀλλὰ κακῆς κατασκευῆς καὶ σχήματος ἀσυμμέτρου.

Βάσις δακτυλιδόσχημος μικρά, κορμὸς εὐρύνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, λαιμὸς εἰσέχων πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιδόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν

εἰς τὸν κορμόν. Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου προσαρμόζονται αἱ λαβαὶ τὰ χεῖλη πιέζονται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω.

Ἀκόσμητος (ὄρα καὶ Ηπ20 - 525), ἀνήκων εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Θπ2 - ἀρ. 598 Τρίωτος προχοῖσκη (πίν. 91α).

Ύψος 0.077 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.058 μ., διάμετρος βάσεως 0.025 μ., ἄνοιγμα τοξοειδῶν λαβῶν 0.018 μ., ὕψος κατακορύφου λαβῆς 0.048 μ.

Πηλὸς τεφρὸς. Φαίνεται τροχήλατον, μολοντί κακότεχνον. Ἐπιφάνεια ἀρχικῶς λεῖα ἀποτριβεῖσα πολλαχού.

Βάσις μικρά πεπλατυσμένη ἀνωμάλως, κορ-

μὸς σφαιρικός ἐπιμήκης, λαιμὸς εὐρύς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Τρεῖς λαβαὶ κυλινδρिकाί, ἐξ ὧν μία κατακόρυφος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὴν κοιλίαν καὶ δύο ἕτεραι τοξοειδεῖς ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τεθειμέναι.

Ἀκόσμητος, σχήματος σπανίου ἀναγομένου ἴσως εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Θπ2 - ἀρ. 599 Μόνωτος κύαθος (πίν. 91β).

Υψος 0.043 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.05 μ., διάμετρος στομίου 0.038 - 0.05 μ., διάμετρος βάσεως 0.039 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς τεφρὸς. Φαίνεται τροχήλατον μὲ ἐπιφάνειαν λείαν.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, σῶμα σφαιρικὸν ἐλαφρῶς πεπιεσμένον, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψομένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν. Τὸ χεῖλος πιέζεται πρὸς τὰ μέσα εἰς τὸ σημεῖον ὅπου προσκολλᾶται ἡ λαβή. Ἡ ράχιν τῆς λαβῆς φέρει αὐλάκωσιν.

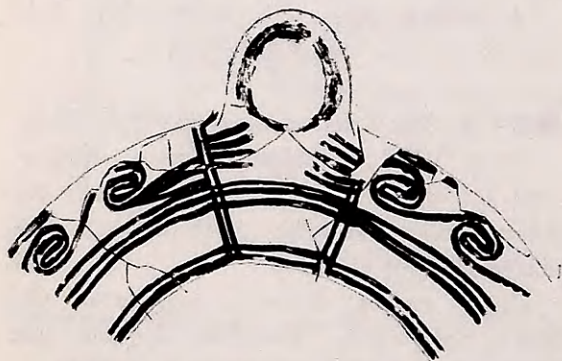
Ἀκόσμητος. Σχῆμα μεσοελλαδικῶν χρόνων.

Θπ2 - ἀρ. 600 Κύαθος μὲ κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 91β καὶ σχέδιον 94).

Υψος 0.05 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.069 μ., διάμετρος στομίου 0.063 - 0.066 μ., διάμετρος βάσεως 0.037 μ., ἀνοιγμα λαβῆς 0.018 μ., ὕψος λαβῆς 0.024 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινωπὸς καθαρὸς.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς κατακόρυφος ὑψόμενος εὐρύνεται ὑπερθεῖν τοῦ μέ-

Σχέδιον 94. Ἀνάπτυγμα τῆς διακοσμῆσεως τοῦ κύαθου Θπ2 - 600.

σου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου πρὸς ὀξὺ χεῖλος ἐκτρεπόμενον, λαβὴ τοξοειδῆς κυλινδρική καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη.

Ἡ διακοσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος χωρίζεται κατακόρυφως εἰς δύο πεδία. Τὸ στενότερον κάτωθεν τῆς λαβῆς ὀρίζεται ὑπὸ διπλῶν κατακόρυφων γραμμῶν, ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰ σκέλη τῆς λαβῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων, εἰς τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ ἀγγείου, ἐγγράφησαν μικραὶ ὀριζόντιαι ἐπάλληλοι γραμμαί. Ἡ κυρίως διακοσμουμένη ζώνη κοσμεῖται κάτωθεν τοῦ χείλους διὰ σειρᾶς συνεχομένων σπειρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς θύσανον. Τρεῖς ἐπάλληλοι δακτύλιοι, τεθειμένοι κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ κορμοῦ, ὀρίζουν κάτω τὴν ζώνην. Περὶ τὴν βάσιν ἐγγράφησαν δύο ἐπάλληλοι δακτύλιοι. Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τοῦ χείλους ἐτέθη ἀνὰ εἰς δακτύλιος, εἰς δὲ τὴν προσθίαν καὶ ὀπισθίαν ὄψιν τῆς λαβῆς μελαναὶ ὀλόβαφοι γραμμαί (σχέδιον 94).

Παρομοίου σχήματος κύαθος προέρχεται ἐκ τοῦ ΜΕ τάφου XX τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 647, ἀρ. 577). Κύαθοι ἀμαυρόχρωμοι τοῦ τύπου τούτου ἀνάγονται ἐν γένει εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Θπ2 - ἀρ. 601 Κύπελλον βαθύ μόνωτον (πίν. 91δ).

Υψος 0.089 - 0.091 μ., διάμετρος στομίου 0.099 καὶ 0.119 μ., διάμετρος βάσεως 0.05 μ.

Ἐλλείπουν ἡ λαβὴ καὶ μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις ὑψηλὴ κωνική, ποὺς ὑποτυπώδης, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένος. Λαβὴ ταινιόσχημος κατακόρυφος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν. Εἰς τὸ σημεῖον προσκολλήσεως τῆς λαβῆς τὸ χεῖλος πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Ἀκόσμητον. Ἀφέθη ἵζημα χρώματος, διότι ἔχει ἐπικολληθῆ στερεῶς ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀγγείου.

Τὸ ἀγγεῖον εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῇ εἰς ὕστερους ΜΕ ἢ καὶ εἰς πρωίμους ΥΕ I χρόνους. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι εὐρέθη μετὰ ἀμαυροχρῶμων κυάθων καὶ ὥς ἐκ τούτου πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς ὕστερους ΜΕ χρόνους.

Θπ2 - άρ. 602 Κύαθος με κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 91α).

Ύψος 0.065 μ., διάμετρος στομίου 0.053 μ., διάμετρος βάσεως 0.047 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν λαβὴν. Πηλὸς φαίος.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, στόμιον εὐρὺ καὶ ὀξύ, χεῖλος ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κυλινδρική τοξοειδὴς καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη. Ἀμέσως ὑπὸ τὴν λαβὴν ὑπάρχει τρῆμα καὶ ἕτερον ὀλίγον πέραν τῆς βάσεως τῆς λαβῆς.

Ἀκόσμητος κύαθος, σχήματος κοινοῦ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Θπ2 - άρ. 603 Κύπελλον μινύειον (πίν. 91γ).

Ύψος 0.13 μ., διάμετρος στομίου 0.131 καὶ 0.142 μ., διάμετρος βάσεως 0.08 μ., ὕψος ποδὸς 0.042 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρὸς χονδρόκοκκος, ἀμελῶς κατεργασμένος. Ἴσως ἡ ἐπιφάνεια ἀρχικῶς νὰ εἶχε μελανὸν ἢ σκοτεινὸν τεφρὸν ἐπίχρισμα.

Βάσις δισκοειδής, πούς χαμηλός, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, ὧμος ἀπεστρογγυλεμένος ἐλαφρῶς εἰσέχων· ὁ λαιμὸς ἀπολήγει εἰς ἐκτρεπόμενον ὀξύ χεῖλος· στόμιον εὐρὺ, δύο λαβαὶ μικραὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὧμον. Ἀνὰ δύο ἀκανόνιστοι δακτύλιοι δι' αὐλακώσεως περὶ τὸν πόδα καὶ τὸν ὧμον.

Κύπελλα τοῦ τύπου τούτου βεβαίως χαρακτηρίζουν τὴν ΜΕ ἐποχὴν. Ἡ χονδροειδὴς καὶ ἄτεχνος κατασκευὴ του, ὡς καὶ αἱ αὐλακώσεις, θὰ θέσουν τὸ ἀγγεῖον εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Θπ2 - άρ. 604 Μόνωτος εὐρύς κύαθος (πίν. 91β).

Ύψος 0.024 μ., διάμετρος στομίου 0.049 μ., διάμετρος βάσεως 0.023 μ., πλάτος χείλους 0.003 μ., ὕψος λαβῆς 0.029 μ.

Ἐλλείπει μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς φαίος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρύς ἀβαθὴς ἡμισφαιρικός, στόμιον εὐρὺ, ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μετὰ περιχειλώματος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη

ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει παρὰ τὴν βάσιν. Εἰς τὸ σημεῖον προσαρμογῆς τῆς λαβῆς τὸ χεῖλος πιέζεται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω.

Ἀκόσμητος. Τελευταῖοι χρόνοι τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Θπ2 - άρ. 605 Ὑψίπουν κύπελλον (πίν. 92α).

Ύψος 0.085 μ., διάμετρος βάσεως 0.043 μ.

Ἐλλείπουν μέγα μέρος τοῦ κορμοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ. Πηλὸς ἐρυθρῶς ἀκάθαρτος, ἔχνη μελανοῦ ἐπιχρίσματος.

Βάσις κωνική, πούς ὑψηλός, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος ὀξύ. Σφύζονται ἔχνη μιᾶς λαβῆς· ἴσως ἀρχικῶς εἶχε δύο κατὰ τὰ ἄκρα τῆς διαμέτρου.

Ἀκόσμητον. Τὸ κύπελλον τοῦτο, ὡς καὶ τὰ κύπελλα ὑπ' άρ. 606 καὶ 607, ἐκ χονδροκόκκου πηλοῦ, ἀνήκουν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Θπ2 - άρ. 606 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 92α).

Ύψος σφύζομενον 0.045 μ., διάμετρος βάσεως 0.05 μ.

Ἐλλείπουν ἡ λαβὴ καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς χονδρόκοκκος ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς κυρτή, τοιχώματα εὐρυνόμενα πρὸς τὰ ἄνω, λαβὴ κατακόρυφος ἀπολήγει ὀλίγον ἄνωθεν τῆς βάσεως.

Ἀκόσμητον.

Θπ2 - άρ. 607 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 92α).

Ύψος σφύζομενον 0.056 μ., διάμετρος βάσεως 0.049 μ.

Ἐλλιπὲς κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν λαβὴν. Πηλὸς χονδρόκοκκος. Φέρει ἔχνη καύσεως εἰς διάφορα σημεῖα παρὰ τὴν λαβὴν.

Βάσις πεπλατυσμένη, τοιχώματα εὐρυνόμενα πρὸς τὰ ἄνω, σφύζεται τὸ σημεῖον τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Ἀκόσμητον.

Θπ2 - άρ. 608 Κύαθος με κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 91δ).

Ύψος 0.067 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.085 μ., μεγίστη διάμετρος στομίου 0.068 μ., διάμετρος βάσεως 0.043 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τὴν λαβὴν. Πηλὸς κιντρινωπὸς καθαρὸς.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμός εύρος καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ τοξοειδῆς κυλινδρική καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη. Τὸ χεῖλος μεταξὺ τοῦ ἀνοίγματος τῆς λαβῆς κλίνει πρὸς τὰ ἔσω.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Δύο πλατεῖαι ταινίαι εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κοιλίαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ζώνη κοσμουμένη διὰ συνεχοῦς σπείρας. Ἐσωτερικῶς καὶ ἔξωτερικῶς τοῦ χείλους ἀνὰ εἰς δακτύλιος. Ἡ λαβὴ φαίνεται ὅτι ἐκαλύπτετο ὑπὸ μελανοῦ χρώματος ἀποτριβέντος.

Ὁ ἀμαυρόχρωμος κύαθος ἀνήκει εἰς τύπον συνήθη εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς ME ἐποχῆς.

Θπ2 - ἀρ. 609 Κύαθος μὲ κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 91γ).

Υψος 0.044 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.062 μ., διάμετρος στομίου 0.051 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0.021 μ., ὕψος λαβῆς 0.02 μ.

Ἀκέραιος πλὴν μικρᾶς ἀποκρούσεως εἰς τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος καθαρός.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός ἀμφικωνικός, στόμιον εύρύ, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κυλινδρική τοξοειδῆς τεθειμένη καθέτως ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ χείλους, τὸ ὅποιον ὑπ' αὐτὴν φέρεται πρὸς τὰ ἔσω.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος καταλαμβάνει τὸ ἄνω ἡμισυ τοῦ ἀγγείου. Μεταξὺ δακτυλίων — δύο εἰς τὸν λαιμὸν καὶ δύο εἰς τὴν κοιλίαν — δημιουργεῖται ζώνη, ἡ ὁποία διαιρεῖται εἰς μετόπας διὰ συστήματος τριῶν καθέτων γραμμῶν. Ἐσωτερικῶς καὶ ἔξωτερικῶς ἐπὶ τοῦ χείλους ἐγράφη ἀνὰ εἰς δακτύλιος καὶ πλατεῖα καστανομελανή ταινία ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς λαβῆς.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις ἀνάγουν τὸ ἀγγεῖον εἰς τύπον συνήθη εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς ME ἐποχῆς.

Θπ2 - ἀρ. 610 Κύαθος μὲ κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 91δ).

Υψος 0.052 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.07 μ., μεγίστη διάμετρος στομίου 0.056 μ., διάμετρος βάσεως 0.033 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0.017 μ., ὕψος 0.015 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπὸς καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος. Ἐπίχρισμα μελανοῦ χρώματος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός πεπιεσμένος, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ τοξοειδῆς κυλινδρική καθέτως ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ χείλους τεθειμένη.

Διακόσμησις λευκὴ ἐπὶ μελανοῦ. Ἡ κυρία ζώνη κοσμουμένη διὰ συνεχοῦς σπείρας, ὀρίζεται ἄνω ὑπὸ πλατείας ταινίας, κάτω δὲ ὑπὸ δύο δακτυλίων. Ἡ λαβὴ φέρει καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς μελανὸν χρῶμα.

Ἡ διακόσμησις διὰ λευκοῦ ἐπὶ μελανοῦ χρώματος χαρακτηρίζει τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ME ἐποχῆς (Korakou, εἰκ. 47 καὶ σ. 32. Ἐλευσίς, εἰκ. 65, ἀρ. 1).

Θπ2 - ἀρ. 611 Εὐρύστομος ἀμφορίσκος (πίν. 92β).

Υψος 0.13 μ., διάμετρος χείλους 0.088 μ., διάμετρος βάσεως 0.053 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καθαρός.

Βάσις ὑψωμένη, κορμός σφαιρικός, λαιμός καμπυλούμενος πρὸς ἐπίπεδον πλατὺ χεῖλος μὲ περιχέλιωμα, στόμιον εύρύ, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι κάτωθεν τοῦ χείλους ἀπολήγουν εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος, προφανῶς ἐξελιχθεὶς ἐκ τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν εὐρυστόμων ἀμφορίσκων ME χρόνων.

Θπ2 - ἀρ. 612 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 92β).

Υψος 0.082 μ., διάμετρος στομίου 0.095 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ, τῆς βάσεως καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς ἀκάθατος.

Βάσις κωνική, ὡς συνεπληρώθη, ποὺς ὑποτυπώδης, κορμός εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, στόμιον εύρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψωμένη αὐτοῦ ἐλαφρῶς ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητον. Τὸ κύπελλον δύναται νὰ τεθῇ εἰς ὑστέρους ME ἢ εἰς πρώιμους ΥΕ I χρόνους, ὡς καὶ τὸ Θπ2-601, καλυτέ ρας κατεργασία

Θπ2 - άρ. 613 Μόνωτος άβαθής κύαθος (πίν. 91γ).

Ύψος 0.029 μ., ύψος μετά λαβής 0.045 μ., μέγιστη διάμετρος στομίου 0.08 μ., διάμετρος βάσεως 0.037 μ.

Έκ τών συσσωρευμένων όστών έξω τοῦ τάφου. Έλλείπει τμήμα τοῦ κορμού μετά τοῦ χείλους. Πηλός έρυθρωπός καθαρός εύθριπτος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός άβαθής κυλινδρικός εύρύς, τοιχώματα κατακόρυφα τερματιζόμενα εἰς επίπεδον χεῖλος, στόμιον εύρύ, λαβή κατακόρυφος ταινιόσχημος έκφυομένη από τοῦ χείλους καί ύπερυψομένη αὐτοῦ άπολήγει εἰς τόν κορμόν. Μεταξύ χείλους καί λαβής πλαστικός κομβίον. Ἡ λαβή φέρει αὐλάκωσιν κατὰ τήν ράχιν.

Διακόσμησις δι' άμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Σειρά συνεχομένων σπειρῶν καταλαμβάνει τήν διακοσμουμένην ζώνην τοῦ κορμοῦ. Περὶ τήν βάσιν δύο μελανοὶ δακτύλιοι. Ἡ διακόσμησις καί τὸ σχῆμα θέτουν τὸ άγγεῖον εἰς ύστερους ΜΕ χρόνους.

Θπ2 Πήλινα σφονδύλια (πίν. 92γ, ε).

Άρ. 1 Ύψος 0.03 μ., μέγιστη διάμετρος 0.038μ.

Συγκεκολλημένον, έλλιπές κατὰ τμήμά τι.

Άξιοσημείωτον εἶναι ότι μετά τών άμαυροχρώμων έχομεν καί άγγεῖα ώς τὰ κύπελλα 601 καί 612 άκόμη καί τόν άμφορίσκον 611, άγγεῖα δηλαδή τὰ όποῖα δύναται νά τεθοῦν εἰς ΥΕ I χρόνους. Δυστυχῶς, λόγω τῆς διαταραχῆς τοῦ περιεχομένου τοῦ τάφου δέν εἶναι δυνατόν νά συναχθοῦν άπολύτως άκριβῆ συμπεράσματα. Έάν όμως τὰ δείγματα τῆς ομάδος τών άγγείων ύπ' άρ. 597α-612 έχουν παραμείνει εἰς τήν άρχικήν των θέσιν τότε άποδεικνύεται ἡ κατασκευῆ άγγείων μεσοελλαδικῶν τύπων εἰς ύστερωτέρους χρόνους διὰ τήν έναπόθεσιν των εἰς τάφον.

Τὰ εἰς τόν τάφον εύρεθέντα άγγεῖα τόν άνάγουν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ έποχῆς καί εἰς τοὺς πρώτους τῆς ΥΕ I περιόδου. Τὰ μόνωτα άγραφα κύπελλα ύπ' άρ. 601 καί 612 π.χ. φέρουν εἰς τήν περίοδον ταύτην, ένῶ τὰ άμαυρόχρωμα ύπ' άρ. 600, 608, 609 καί 610 ύποδεικνύουν ΜΕ χρόνους. Καί ἡ τοιχοδομία τοῦ τάφου άνάγει αὐτόν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ έποχῆς, έάν μὴ εἰς πρωίμους ΥΕ I χρόνους.

Τάφος Θπ3

(πίν. Θ).

Διαστάσεις : μήκος 1.17 μ., πλάτος κατὰ τήν νοτιοανατολικήν πλευράν 0.80 μ., πλάτος κατὰ τήν βορειοδυτικήν πλευράν 0.56 μ.

Πηλός έρυθρωπός, εἰς τόν πυρῆνα μελανός, άκάθατος.

Σχῆμα άμφικωνικόν.

Άρ.2 Ύψος 0.022μ., μέγιστη διάμετρος 0.034μ.

Πηλός κιτρινόφαιος. Σχῆμα άμφικωνικόν, πεπλατυσμένον. Τὸ τρῆμα έγένετο πρὸ τῆς όπτήσεως, ώς δεικνύει τὸ περιχέλωμα.

Άρ. 3 Ύψος 0.028μ., μέγιστη διάμετρος 0.03μ.

Πηλός κιτρινόφαιος. Βάσις μικρά, έκ τῆς όποίας ὁ άμφικωνικός κορμός εύρύνεται λοξῶς έως τὸ μεγαλύτερον σημεῖον τῆς διαμέτρου καί έκεῖθεν βαίνει πρὸς τήν άνω έπιφάνειαν.

Τὸ εύρύτερον σημεῖον ὀλίγον ύψηλότερον τῆς πραγματικῆς βάσεως, έφ' ἧς έπικάθεται τὸ σφονδύλιον.

Θπ2-1 Γλυπτῆ ψηφίς (πίν. 93α).

Διάμετρος 0.023μ. καί κατὰ τὸ τρῆμα 0.025 μ.

Σχῆμα φακοειδές. Διάτρητος κατὰ τήν ὀριζοντίαν διάμετρον. Εἰς τήν άνω έπιφάνειαν έγχαράκτος διακόσμησις : σταυρός, τοῦ όποίου τμήμα έχει άπαλειφθῆ, με φυλλοειδῆ κοσμήματα μεταξύ τών βραχιόνων.

Τὸ τρῆμα έχει φθαρῆ έκ τῆς χρήσεως.

Προσανατολισμός : περίπου από Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

Ο τάφος οὗτος, περὶ τὰ 3 μ. πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ τάφου Θπ1, εὐρέθη ἀκάλυπτος, 0.15 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. ἔχει σχῆμα τραπεζοειδὲς ἢ ἀκανόνιστον κιβωτιόσχημον μὲ τὴν νοτιοανατολικὴν στενὴν πλευρὰν εὐρυτέραν τῆς βορειοδυτικῆς. Αἱ πλευραὶ τοῦ τάφου ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ πλακῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον τεθῆ, ὡς συνήθως, κατακορύφως. Ἀνὰ μία πλάξ ἐτέθη εἰς τὰς μακρὰς πλευρὰς καὶ εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν. Μία πλάξ καὶ δύο μικρότεροι λίθοι ἐσχημάτιζον τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν. Τὸ κοῖλον τοῦ τάφου εὐρέθη πλήρες χώματος, λίθων καὶ χαλίκων, μετὰ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν ἔξ ὄστρακα μινύεια. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ χαλίκων. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ὃ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἐσυλήθη πρὸ πολλοῦ, ἴσως κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, διότι εἰς τὴν ἐπίχωσίν του καὶ εἰς βάθος 0.10 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους εὐρέθησαν τρία τεμάχια μελανομόρφων ληκύθων.

Χρόνοι : Μεσοελλαδικὴ ἐποχὴ.

Τάφος Θπ4

(πίν. Θ καὶ 93β - 97, σχέδιον 95, 95α)¹.

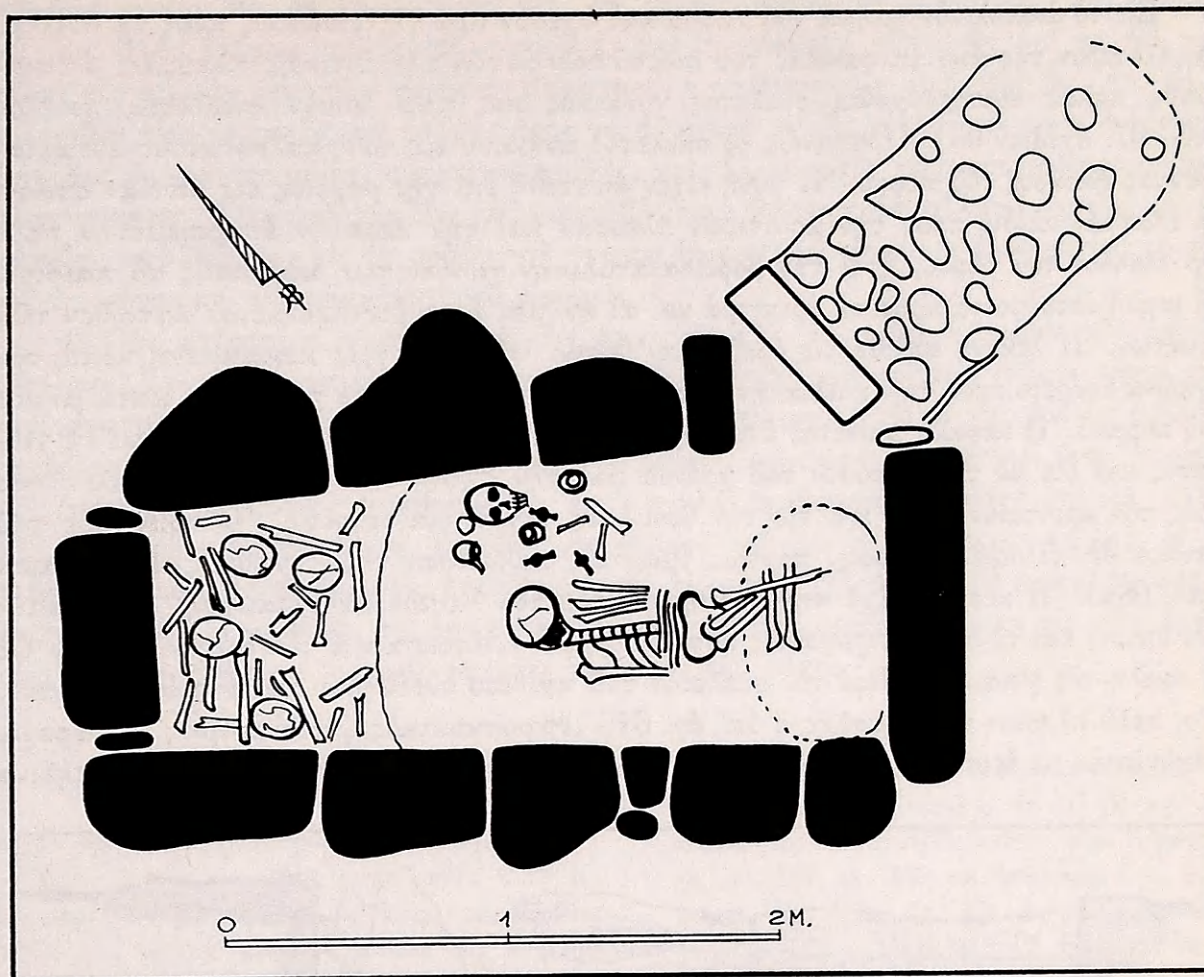
Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 2.65 μ., πλάτος μέγιστον 1.10 μ., ἐλάχιστον 0.90 μ., βάθος 1.15 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

Περὶ τὸ 1 μ. ἀπὸ τῆς νοτίας γωνίας τοῦ Θπ3 εὐρέθη ὁ τάφος Θπ4. Τὸ κάλυμμα τοῦ εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀφανισθῆ καὶ τὰ λίθινα χεῖλη τοῦ τάφου διεκρίνοντο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους (πίν. 93β). Ταῦτα εἶχον δημιουργηθῆ ἐξ ἐπιπέδων λίθων σχηματιζόντων τὸν ἀνώτατον δόμον τῶν τοιχωμάτων τοῦ τάφου. Αἱ δύο στεναὶ πλευραὶ του, ἡ πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ἡ πρὸς Δυσμᾶς, εἶναι ἐπενδεδυμέναι διὰ κατακορύφων πλακῶν καὶ αἱ δύο μακραί, ἡ πρὸς Νότον καὶ ἡ πρὸς Βορρᾶν, ἔχουν κτισθῆ διὰ μεγάλων ἐπιπέδων λίθων, τεθέντων εἰς ἀνωμάλους ὀριζοντίας σειρὰς (πίν. 94β, 95α, σχέδιον 95α). Ἡ πλάξ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εἰς τὰ πλάγια καταλείπει κενόν, τὸ ὁποῖον ἐπληρώθη διὰ λίθων μικρῶν. Πρὸς τούτοις μικροὶ λίθοι ἐτέθησαν ὡς σφῆνες κατὰ μῆκος τῆς πλευρᾶς τῆς βάσεώς της. Ἡ πλήρωσις τοῦ κενοῦ καὶ αἱ σφῆνες τῆς βάσεως προφανῶς ὑποδεικνύουν τὴν διεύρυνσιν ἀρχικοῦ κιβωτιοσχήμου τάφου, τοῦ ὁποῖου ἡ πλάξ τῆς στενῆς πλευρᾶς ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἐδημιουργήθη εἴσοδος, πλάτους μέσου 0.62 μ. καὶ μήκους 0.50 μ., ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς ὁποίας ὀρίζεται διὰ πλακός, ὕψους 0.60 μ. καὶ πλάτους 0.40 μ., τεθειμένης καθέτως ἐν εἴδει παραστάδος. Ἡ πλάξ-παραστὰς αὕτῃ προφανῶς εἶχε θραυσθῆ εἰς μεταγενεστέραν χρῆσιν τοῦ τάφου καὶ οὕτω ἡ κορυφή της εὐρίσκεται κατὰ 0.29 μ. χαμηλότερον τῆς κορυφῆς τοῦ βορείου τοίχου τοῦ τάφου. Τὸ ἀνοιγμα τῆς εἰσόδου ἀπεκλείετο δι' ὀγκολίθου λοξῶς τεθειμένου (πίν. 96β

1. Ὅρα καὶ ΑΕ 1953 - 54, ἐπιμνημόσυνον τόμον Γ. Π. Οἰκονόμου, Α' (1955), σ. 35 - 44, διὰ τὴν πλήρη περιγραφὴν τῆς παιδικῆς ταφῆς.

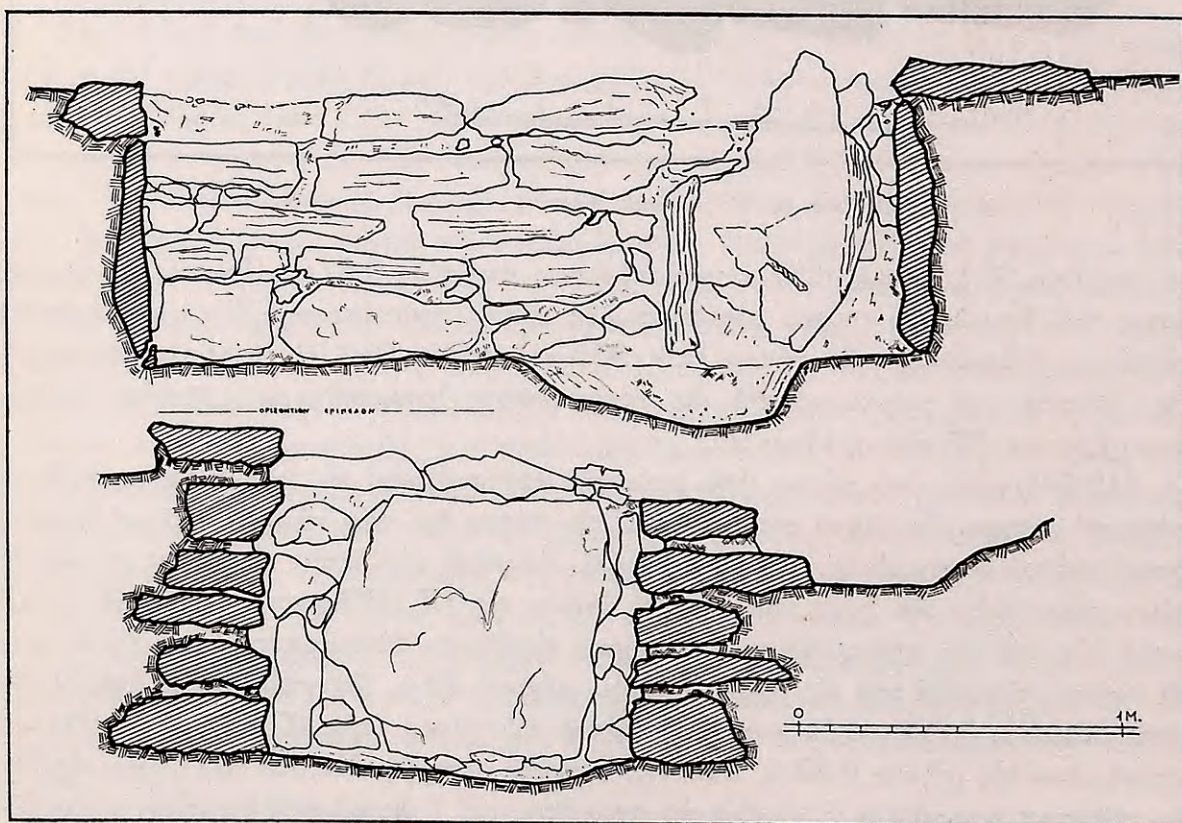
Σχέδιον 95. Τάφος Θπ4. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ).

καὶ σχέδιον 95), ὕψους 0.97 μ. καὶ πλάτους μεγίστου 0.67 μ. Πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς ὀψews τοῦ ὀγκολίθου τούτου εὐρέθη σωρὸς λίθων (διαστάσεων 1.30×1 μ.), οἱ ὅποιοι προφανῶς ἐσφράγιζον τὸν τάφον (πίν. 95β καὶ σχέδιον 95). Ὁ τάφος, ὡς μετεσκευάσθη, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τετράπλευρος λακκοειδῆς μετὰ πλαγίας εἰσόδου, τύπου L (πίν. 97 καὶ σχέδιον 95).

Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου ἦτο μαλακὴ, καστανόφαιος εἰς χρῶμα καὶ καθαρὰ εἰς ὕφην καὶ προφανῶς εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸν τάφον διὰ τῶν πλακῶν τοῦ καλύμματος προτοῦ αὐταὶ ἀφανισθοῦν. Δώδεκα ἐν ὅλῃ ὄστρακα εὐρέθησαν εἰς αὐτήν, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὰ τρία ἦσαν γραπτὰ καὶ ἀνῆκον εἰς ΥἚ ΙΙΒ χρόνους. Εὐτυχῶς ἡ ἐπίχωσις, ὡς καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου, εὐρέθησαν ἀδιατάρακτα. Κατὰ τὴν δυτικὴν τοῦ τάφου πλευρὰν καὶ εἰς βάθος 0.83 μ. μέχρι 1.10 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους ἀνεφάνησαν συσσωρευμένα ὅστ'α καλύπτοντα τὸ πλάτος τοῦ τάφου (πίν. 97 καὶ σχέδιον 95) καὶ ἐκτεινόμενα εἰς μῆκος 0.80 μ. ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Μεταξὺ τῶν ὁστῶν εὐρέθησαν τέσσαρα σφονδύλια ἢ κομβία ἐκ στεατίτου καὶ ὁ ἐκ μελανοῦ στεατίτου σφραγιδόλιθος μὲ παράστασιν ἐλάφου.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου καὶ σχεδὸν πρὸ τῆς εἰσόδου, περὶ τὰ 0.10 μ. χαμηλότερον τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ σωροῦ τῶν ὀστέων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἀπεκαλύφθη καλῶς διατηρούμενος σκελετὸς γυναικὸς καὶ παρ' αὐτὸν σκελετὸς παιδίου (πίν. 97, σχέδιον 95). Προφανῶς οἱ σκελετοὶ ἀνήκουν εἰς τοὺς τελευταίους ἐνταφιασθέντας ἐνοίκους τοῦ τάφου. Ἡ γυνὴ εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς ράχεως εἰς ὑπτίαν στάσιν μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν καὶ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου, ἥτοι τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν του, καὶ πρὸς τὸ παιδίον. Οἱ μηροὶ ἐστρέφοντο πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ αἱ κνήμαι ἦσαν δεδιπλωμέναι κάτωθεν τῶν γονάτων. Ἡ λεκάνη εὐρέθη εἰς ὀριζοντίαν θέσιν. Ἡ δεξιὰ χεὶρ κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα ἐφέρετο πρὸς τὴν κοιλιακὴν χώραν, ἐνῶ ἡ ἀριστερὰ ἦτο τεταμένη κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ. Ἡ κεφαλὴ φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ἦτο ὑψωμένη ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος καὶ ὅτι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν σῆψιν τῶν μυῶνων κατωλίσθησε πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη. Ὁ σκελετὸς τοῦ παιδίου δὲν διεσώθη πλήρως, πάντως ὅμως εἰς καλυτέραν τοῦ συνήθους κατάστασιν (πίν. 98α). Ἡ κεφαλὴ εἶχε κατωλισθῆσαι πρὸς τὸν λαιμὸν καὶ θραυσθῆ. Ὁ κορμὸς ἦτο ὑπτίος καὶ τὰ σκέλη προφανῶς ἦσαν κεκαμμένα, ἴσως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς τὰ σκέλη τῆς γυναικὸς. Περὶ τὸν σκελετὸν τοῦ παιδίου εὐρέθησαν τὰ κτερίσματά του, ἥτοι πολὺ πλησίον τῆς κεφαλῆς ὁ ὑπ' ἀρ. 615 μικροσκοπικὸς ψευδόστομος ἀμφορεὺς, ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ θήλαστρον ὑπ' ἀρ. 614, παρὰ τὸν δεξιὸν ὦμον δύο πήλινα

Σχέδιον 95α. Τάφος 4. Βορεία καὶ δυτικὴ πλευρὰ (σχέδιον Ἀ. Πετρονώτη).

ειδώλια τύπου Φ, υπ' αρ. 44 και 45, και μεταξύ αὐτῶν τὸ ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον υπ' αρ. 616. Πέραν τοῦ δεξιοῦ μηροῦ ἐν ἀκόμῃ ειδώλιον τύπου Φ, υπ' αρ. 46, και τέλος εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν γονάτων ἀπόστασιν ὁ ψευδόστομος ἀμφορεὺς υπ' αρ. 617. Κάτωθεν τῆς κεφαλῆς και ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς εὐρέθησαν πέντε διάτρητοι ψηφίδες ἐκ φαγεντιανῆς, σχήματος κριθῆς, και ἄλλαι τρεῖς σχήματος σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου. "Ολαὶ αἱ ψηφίδες φέρουν ραβδώσεις. Φαίνεται ὅτι αἱ ὀκτὼ ψηφίδες ἐσχημάτιζον περιδέραιον εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποῦ ἐκρέματο ὁ μηνίσκος ἐκ στεατίτου, ὁ εὐρεθεὶς κάτωθεν τῆς σιαγόνος τοῦ παιδίου.

Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη περὶ τὸν σκελετὸν τῆς γυναικός. Κάτωθεν τῶν ὀστέων τῶν σκελῶν τοῦ γυναικείου σκελετοῦ εὐρέθη ἐλλειπτικὸν σκάμμα διῆκον μέχρι τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ τάφου, μεγίστης διαμέτρου 0.86 μ. και βάθους 0.62 μ. (σχέδιον 95). Τὸ σκάμμα εὐρέθη πλήρες ὀστέων συσσωρευθέντων ἐκεῖ ἄνευ προσοχῆς, μεταξύ δὲ αὐτῶν εὐρέθησαν τὰ ἀγγεῖα και θραύσματα ἀγγείων, υπ' αρ. 618-625, δύο πήλινα σφονδύλια, ψηφίδες ἐκ χαλκοῦ και δύο ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, αἱ ὁποῖαι ἀρχικῶς θὰ ἀνῆκον εἰς περιδέραιον εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποῦ θὰ ἐκρέματο ψηφὶς ἀμφικωνική. Προφανῶς τὰ ὀστᾶ και ἀγγεῖα τοῦ σκάμματος ἀνήκουν εἰς τοὺς ἀρχικῶς ἐνταφιασθέντας νεκροὺς εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τάφου ¹.

Κτέρισματα τῆς παιδικῆς ταφῆς

Θπ4 - αρ. 614 Θήλαστρον (πίν. 98β).

"Υψος 0.108 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.15 μ., διάμετρος στομίου 0.027 μ., διάμετρος βάσεως 0.025 μ., μῆκος προχοῆς 0.031 μ., ἄνοιγμα προχοῆς 0.005 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρῶς καθαρὸς, ἐπίχρυσμα ὑποκίτρινον στιλπνόν.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς ἐλαφρῶς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχεῖλωμα, λαβὴ τοξοειδὴς κυλινδρική (λαβὴ καλάθου) καθέτως τεθειμένη ἐπὶ τοῦ χείλους. Ἐκ τοῦ ὤμου ἐκφύεται πλαγία προχοὴ τείνουσα ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω, εὐρεῖα κατὰ τὴν βάσιν και στενουμένη πρὸς τὸ ἄνοιγμα. Μεγαλύτερα διάμετρος κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, οὐχὶ τόσο ἐπιμελεμένη, πολλαχοῦ ἀποτριβεῖσα. Εἰς τὸν κορμὸν και τὸν λαιμὸν ἐγράφησαν ἀμελῶς δακτύλιοι. Τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς και ἐξωτερικῶς και ἡ λαβὴ κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφά-

νειαν αὐτῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ χρώματος.

Τὸ σχῆμα εἶναι σύνηθες εἰς γΕ III χρόνους και ἰδίᾳ εἰς τὴν γΕ IIIB περίοδον (ὄρα Zygouries, εἰκ. 167, αρ. 347 και Prosymna I, σ. 444. Asine, εἰκ. 231, αρ. 2,3. Agora XIII, πίν. 45, αρ. XIV - 7, γΕ IIIA - 2 πρὸς B. FURUMARK, εἰκ. 6, αρ. 160, γΕ IIIA - 2.

Χρόνοι : πρόωμοι γΕ IIIB.

Θπ4 - αρ. 615 Ψευδόστομος ἀμφορίσκος (πίν. 98β).

"Υψος 0.056 μ., διάμετρος στομίου προχοῆς 0.008 μ., διάμετρος βάσεως 0.013 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.013 μ., διάμετρος δίσκου λαιμοῦ 0.01 - 0.015 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὥπτημένος ἀλλὰ εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος ἐλαφρῶς, αἱ ταινιόσχημοι λαβαὶ πλατύνονται κατὰ τὴν ἀπόληξίν των ἐπὶ τοῦ ὤμου, προχοὴ ἐλαφρῶς κλίνουσα πρὸς τὰ ἔξω ὑφύεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ, στόμιον χοανοειδὲς ἐλαφρῶς. Ὁ δι-

1. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν μετὰ μίαν και μόνον βροχὴν, και ταύτην οὐχὶ τόσο ἰσχυράν, τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου ἐκαλύφθη δι' ἱλύος (πίν. 94α και 95α).

σχος τοῦ στομίου πλατὺς προεκτεινόμενος πρὸς τὴν προχὴν. Μεγίστη διάμετρος κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ χρώματος, εἰς πολλὰ σημεῖα ἀπολεπισθέντος. Τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ συστήματος δακτυλίων καὶ ταινιῶν. Ἡ κυρίως διακόσμουμένη ζώνη, ἄνωθεν τῶν δακτυλίων, κοσμεῖται διὰ κατακορύφων γραμμῶν ἐναλλάξ ἀρχομένων ἀπὸ τῶν δακτυλίων, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν τὴν ζώνην ἄνω καὶ κάτω. Ἐπὶ τοῦ ὧμου δὲν εἶναι σαφές ἐὰν ὑπῆρχε διακόσμησις, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀπόληξιν τῶν λαβῶν διατηρεῖται μικρὸν σχῆμα, ὥσπερ τριγωνικὸν ἄνθος. Ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ ἐγράφησαν ὁμόκεντροι κύκλοι. Αἱ λαβαί, ἡ βάσις τοῦ λαιμοῦ καὶ ἡ προχὴ καλύπτονται ὑπὸ χρώματος.

Κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζει πρὸς ἀμφορέα ἐκ τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 496, ΓΕ III χρόνων). Παρόμοιον ἀγγεῖον εἰς FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 171, ΓΕ IIIA - 2 πρὸς Β, καὶ εἰκ. 45, στ. 18, ἀρ. 116, ΓΕ IIIB. Ἡ διακόσμησις τῆς ζώνης καὶ τὸ σχῆμα ἀνάγουν τὸ ἀγγεῖον εἰς πρῶιμους ΓΕ IIIB χρόνους.

Θπ4 - ἀρ. 616 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον (πίν. 98β).

Ὑψος 0.052 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.028 μ., διάμετρος βάσεως 0.018 μ., ὕψος λαβῆς 0.011 μ., ἀνοιγμα λαβῆς (κατὰ τὴν βάσιν) 0.012 μ.

Ἀκέραιον, πλὴν δύο ἐκ τῶν λαβῶν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος καλῶς ὠπτημένος. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον οὐχὶ τόσον στιλπνόν.

Βάσις μικρὰ ἀπεστρογγυλευμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς χαμηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχέλωμα. Τρεῖς τοξοειδεῖς λαβαὶ ἐπὶ τοῦ ὧμου: μία ἀκεραία, μία ἐλλείπουσα καὶ ἡ τρίτη ἴσως ἀπεκώλησε κατὰ τὴν ὀπτησιν ἢ καὶ τὴν πρώτην χρῆσιν τοῦ ἀγγείου καὶ ἐζωγραφήθη.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, τὸ ὅποιον λόγῳ τῆς ὀπτήσεως ἀπέβη ἐρυθρωπόν. Κάτωθεν τῆς βάσεως ἐγράφησαν τέσσαρες ὁμόκεντροι κύκλοι δι' ἐρυθροῦ χρώματος. Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ λεπτὸς μελανὸς δακτύλιος καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ βραχῶδες κόσμημα. Ἐπὶ τοῦ ὧμου καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς

λαβῆς ἐγράφησαν ὀριζοντίως δύο φυλλόσχημα στοιχεῖα ἐνούμενα διὰ γραμμῆς. Τὸν λαιμὸν περιβάλλει πλατεῖα ταινία καὶ ὑπ' αὐτὴν δακτύλιος. Δακτύλιοι ἐγράφησαν ἐπίσης ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ ἐσωτερικῶς ἐπὶ τοῦ στομίου.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις θέτουν τὸ ἀγγεῖον εἰς ΓΕ IIIB πρῶιμους χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 11, ἀρ. 85, ΓΕ IIIB καὶ εἰκ. 54, στ. 32, ἀρ. 5. Agora XIII, πίν. 42, ἀρ. XI - 3, ΓΕ IIIA - B).

Θπ4 - ἀρ. 617 Ψευδόστομος ἀμφορεύς (πίν. 98β καὶ 407).

Ὑψος 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., διάμετρος δίσκου λαιμοῦ 0.023 - 0.025 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.018 μ.

Ἐλλείπουν τὸ ἄκρον τῆς προχῆς καὶ μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπὸς καθαρὸς, ἐπίχρισμα στιλπνὸν ὑποκίτρινον. Ἐπιμελῶς κατεσκευασμένος καὶ ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς βραχὺς καμπυλούμενος, λαβαὶ ταινιόσχημοι, προχὴ ἀποκλίνουσα ἐλαφρῶς μὲ στόμιον ἐλαφρῶς χοανοειδές, πλατεῖα ἐπιφάνεια τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ. Μεγίστη διάμετρος κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ συστήματος δακτυλίων καὶ ταινιῶν. Ἐπὶ τοῦ ὧμου ἐγράφησαν ἐσχηματοποιημένα ἄνθη: εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τρία φυλλόσχημα στοιχεῖα φυόμενα ἀπὸ τὴν ζώνην τοῦ λαιμοῦ, μὲ γραμμίδια εἰς τοξοειδῆ διάταξιν μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ ἐτέρα πλευρὰ τοῦ ὧμου, χωριζομένου διὰ τῆς προχῆς, φέρει πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀνοικτὸν ἄνθος μὲ παραλλήλους γραμμάς, πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ τριγωνικὸν ἐσχηματοποιημένον ἄνθος, παρὰ τὸ ὅποιον παράλληλα γραμμίδια εἰς ἡμικυκλικὴν διάταξιν (πίν. 407). Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν καλύπτεται ὑπὸ χρώματος: ἄγραφα τρίγωνα ἀφέθησαν παρὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ δίσκου. Ἐπ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ κέντρον ἐγράφη ὀλόβαφος κύκλος καὶ περὶ αὐτὸν δύο λεπτοὶ δακτύλιοι καὶ πλατεῖα ταινία κατὰ τὴν περιφέρειαν.

FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 171, περισσότερον σφαιρικό, ΓΕ IIIA - 2. Τὸ ἐλευσινιακὸν εἶ-

ναι περισσότερον ἐξειλιγμένον καὶ ἔχει εὐρυτέραν βάσιν. Ἡ διακόσμησις τοῦ ὤμου, ἀποτελουμένη ἐκ στοιχείων καταγομένων ἐκ τοῦ μυκηναϊκοῦ ἄνθους τῶν ΥΕ ΙΙΑ - 2 χρόνων, ἀνάγεται, λόγῳ τῆς τάσεως πρὸς διάλυσιν τοῦ θέματος, εἰς ΥΕ ΙΙΒ - 1 χρόνους (ᾠρα καὶ Agora XIII, πίν. 34, ἀρ. II - 1, ΥΕ ΙΙΑ - 2).

Χρόνοι : πρῶιμοι ΥΕ ΙΙΒ.

Θπ4 - εἰδ. 44 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 99α,β).

Ύψος 0.116 μ., διάμετρος βάσεως 0.033 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.049 μ., μέγιστον πλάτος κορμοῦ 0.041 μ.

Ἀκέραιον, πλὴν τοῦ ἄνω τμήματος τοῦ πλοκάμου. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις κωνική κοίλη κάτω, κάτω σῶμα κυλινδρικὸν συμπαγές, κορμὸς ἐλλειπτικὸς πεπλατυσμένος, ὀσφὺς ὑψηλή, μαστοὶ καὶ πλόκαμος (εἰς ὀπισθίαν ὄψιν) πλαστικῶς δεδηλωμένοι, πρόσωπον πτηνόμορφον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸν κορμὸν κοσμοῦν κατακόρυφοι κυματοειδεῖς γραμμαῖ, τερματιζόμεναι εἰς δακτύλιον περὶ τὴν ὀσφύν· εἰς τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ἐγράφησαν κατακόρυφοι εὐθεῖαι γραμμαῖ. Ἀπὸ τοῦ δακτυλίου τῆς ὀσφύος ἐκκινοῦν κατακόρυφοι γραμμαῖ κατερχόμεναι πρὸς τὴν βάσιν, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ πλαστικῶς δηλωθέντος πλοκάμου ἐγράφησαν κατ' ἀποστάσεις ὀριζόντιαι γραμμαῖ. Εἰς τὴν θέσιν τῶν ὀφθαλμῶν ἐτέθησαν δύο στιγμαί, ἐπὶ δὲ τοῦ πλοκάμου ὀριζόντια ἐπάλλῃλα γραμμίδια.

Θπ4 - εἰδ. 45 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 99α, β).

Ύψος 0.102 μ., διάμετρος βάσεως 0.026 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.037 μ., μέγιστον πλάτος κορμοῦ 0.04 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινοπράσινος.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα κυλινδρικὸν συμπαγές, κορμὸς ἐλλειπτικὸς πεπλατυσμένος, ὀσφὺς ὑψηλή, μαστοὶ καὶ πλόκαμος πλαστικῶς δεδηλωμένοι, κεφαλὴ πεπλατυσμένη ἄνω, πρόσωπον πτηνόμορφον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ταινία κατὰ τὴν περιφέρειαν. Δύο στιγμαί ἐτέθησαν εἰς τὴν θέσιν τῶν ὀφθαλμῶν. Τὸν κορμὸν κοσμοῦν κυματοειδεῖς κατακόρυφοι γραμμαῖ ἀρχόμεναι ἀπὸ

δακτυλίου περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἀπολήγουσαι περὶ τὴν ὀσφύν εἰς δακτύλιον. Ἀπὸ τοῦ δακτυλίου τῆς ὀσφύος ἐκφύονται κατ' ἀποστάσεις κατακόρυφοι γραμμαῖ βαίνουσαι πρὸς τὴν βάσιν. Εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευράν τοῦ κορμοῦ ἐγράφησαν κατακόρυφοι κυματοειδεῖς γραμμαῖ· γραμμὴ περιγράφει τὸν πλόκαμον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὀριζόντια ἐπάλλῃλα γραμμίδια.

Θπ4 - εἰδ. 46 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 99α, β).

Ύψος 0.069 μ., διάμετρος βάσεως 0.02 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.027 μ., μέγιστον πλάτος κορμοῦ 0.028 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα συμπαγές κυλινδρικόν, κορμὸς βραχὺς ἀμφικωνικός, κεφαλὴ πεπλατυσμένη ἄνω, πλόκαμος παχὺς πλαστικῶς δηλούμενος.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ στιλπνοῦ χρώματος. Γραμμὴ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπὶ τῆς ρινός, δύο στιγμαί εἰς τὴν θέσιν τῶν ὀφθαλμῶν. Εἰς δακτύλιος ἐτέθη εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἕτερος εἰς τὴν ὀσφύν. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ εἰς τὸν κορμὸν ἐγράφησαν παράλληλοι ἐλλειψοειδεῖς γραμμαῖ εἰς τὴν προσθίαν αὐτοῦ πλευράν, ἐνῶ εἰς τὴν ὀπισθίαν ἐτέθησαν ἑκατέρωθεν τοῦ πλοκάμου κατακόρυφοι καμπυλούμεναι γραμμαῖ. Ἐπὶ τοῦ πλοκάμου ἐγράφησαν ὀριζόντια ἐπάλλῃλα γραμμίδια, εἰς δὲ τὸ κάτω σῶμα κατακόρυφοι γραμμαῖ μέχρι τῆς βάσεως.

Θπ4 Λίθινα σφονδύλια (πίν. 100α).

Ἀρ. 13 Ύψος 0.009 μ., διάμετρος βάσεως 0.018 μ., διάμετρος τμήματος 0.0025 μ.

Ἐκ στεατίτου ἰοχρόου. Τελευταίου τύπου, σχήματος κωνικοῦ στενουμένου ἄνω εἰς λαιμόν (πιλόσχημον).

Ἀρ. 14 Ύψος 0.007 μ., διάμετρος βάσεως 0.018 μ., διάμετρος τμήματος 0.003 μ.

Λίθινον σφονδύλιον ἐκ τεφροῦ στεατίτου. Σχῆμα ὡς ἀρ. 13.

Ἀρ. 15 Ύψος 0.013 μ., διάμετρος βάσεως 0.019 μ., διάμετρος τμήματος 0.003 μ.

Κωνικόν, ἐκ φαιοῦ στεατίτου.

Ἀρ. 15α Ύψος 0.018 μ., διάμετρος βάσεως

0.025 μ., διάμετρος τρήματος 0.003 μ.

Κωνικόν, πιλόσχημον, ἐκ φαιοῦ στεατίτου. Βάσις πλατεῖα ὀλίγον κυρτουμένη.

Θπ4 Περιδέραιον ἐξ ὀκτὼ ψηφίδων φαγεντια-
νῆς (πίν. 100β).

Ἐκ τῶν ψηφίδων πέντε εἶναι κριθαρόσχημοι
μήκους ποικίλλοντος ἀπὸ 0.012 - 0.016 μ.
Εἶναι διάτρητοι κατὰ τὸν μακρὸν τῶν ἄξονα
καὶ φέρουν αὐλακώσεις κατὰ τὸ μήκος τῶν.

Μία εἶναι σφαιρική, μήκους 0.008 μ. καὶ
διαμέτρου 0.006 μ., φέρουσα κατακορύφως ραβ-
δώσεις, καὶ δύο σφαιρικαὶ πεπλατυσμέναι, μή-
κους 0.003 μ. καὶ διαμέτρου 0.006 μ., ἀμφό-
τεραι μὲ ραβδώσεις.

Θπ4 Μηνίσκος ἐκ στεατίτου (πίν. 100β).

Μῆκος μέγιστον 0.025 μ., πλάτος μέγιστον
0.011 μ., διάμετρος τρήματος 0.001 - 0.0025
μ., πάχος 0.001 - 0.004 μ.

Ἀκέραιος, ἐκ φαιοῦ στεατίτου. Λεῖος καθ'
ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν.

Περίεπτον σχήματος μηνοειδοῦς, μὲ τὴν μίαν
πλευρὰν κυρτὴν καὶ τὴν ἐτέραν κοίλην. Εἰς τὸ
μέσον φέρει τρήμα, τὸ ὅποῖον ἐδημιουργήθη
καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν πρὸς τὸ κέντρον.

Διὰ σχετικὴν βιβλιογραφίαν ὄρα ΑΕ 1953 -
54, ἐπιμνημόσυνον τόμον Γ.Π. Οἰκονόμου, Α'
(1955), σ. 42 - 43.

Θπ4 - 2 Σφραγιδόλιθος ἐκ στεατίτου (πίν. 93α
καὶ σχέδιον 96).

Μέγιστον μῆκος 0.019 μ., μέγιστον πλάτος
0.017 μ.

Μελανὸς στεατίτης, σχῆμα φακοειδές, διά-
τρητος κατὰ τὸ πλάτος.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ σφραγιδολίθου φέρει
γλυπτὴν παράστασιν ἐλάφου πρὸς τὰ δεξιὰ, μὲ
τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὰ ὀπίσω. Δε-
ξιὰ, πρὸ τοῦ ζώου καὶ ἀκολουθῶν τὴν καμπύ-
λην αὐτοῦ, κλάδος μὲ ἐπιμήκη λεπτὰ φύλλα
εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν καὶ μικρότερος κλά-
δος μετὰ τῶν ποδῶν τῆς ἐλάφου. Ἀνωθεν
τοῦ ζώου διπλὴ κυματοειδὴς γραμμὴ ὑποδηλοῦ-
σα τὰ κέρατα ἢ τὸν ὀρίζοντα(;).

Ἀγγεῖα ἐκ τοῦ σκάμματος τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας

Θπ4 - ἀρ. 618 Κύπελλον μινύειον (πίν. 101α).

Ὑψος 0.18 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ
0.143 μ., διάμετρος βάσεως 0.095 μ., ὕψος
ποδῶν 0.08 μ., ὕψος λαβῶν 0.053 μ., πλάτος
λαβῶν 0.018 μ.

Συγκεκολλημένον ἐκ πλειόνων τεμαχίων (45
τὸν ἀριθμὸν). Πηλὸς φαιόχρους, ἐπιφάνεια οὐ-
χὶ τόσον στιλπνή. Τροχήλατον, ἀτελῶς ὠπτη-
μένον εὐκόλως ἀποτριβόμενον.

Βάσις δακτυλιόσχημος, ποὺς ὑψηλὸς κοῖλος
εὐρυνόμενος πρὸς τὰ κάτω, κορμὸς ἡμισφαιρι-
κός, πλατὺ χεῖλος μὲ περιχεῖλωμα, στόμιον
εὐρύ, δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι λαβαὶ ἐκ-
φυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγουν εἰς τὸν
κορμόν. Εἰς τὸ σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐκφύον-
ται αἱ λαβαὶ τὸ χεῖλος πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Σχέδιον 96. Σφραγιδόλιθος μὲ παράστασιν ἐλάφου
ἐκ τοῦ τάφου Θπ4.

Τὸ κύπελλον ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους
χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς (Prosymna II, εἰκ.
79, ἀρ. 584. Κύκλος Β, πίν. 13α). Ὅρα καὶ
Ιπ1 - 770.

Θπ4 - ἀρ. 619 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 101α).

Ὑψος 0.103 μ., διάμετρος στομίου μεγίστη
0.126 μ., διάμετρος βάσεως 0.05 μ.

Συγκεκολλημένον, με μικράς συμπληρώσεις. Πηλός κιτρινόφαιος, εὐθριπτος.

Βάσις δισκοειδής με στεφάνην κατὰ τὴν περιφέρειαν, πούς ὑποτυπώδης, κορμός εὐρινόμενος πρὸς τὰ ἄνω με κυρτὰς πλευράς, χεῖλος δὲ ἐκτρεπόμενον, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψωμένη ὀλίγον αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Ἀκόσμητον. Προφανῶς τὸ κύπελλον ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ὡς καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ εὑρεθέντα.

Θπ4 - ἀρ. 620 Πυξίς σφαιρική (πίν. 101β).

Ὑψος 0.052 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.041 μ., διάμετρος βάσεως 0.032 μ., πλάτος χείλους 0.003 μ., διάμετρος πώματος 0.047 μ., διάμετρος λαβῆς 0.01 μ., ὕψος λαβῆς 0.009 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ στομίου. Πηλός τεφρός. Λεπτὰ τοιχώματα ἀλλὰ ἀτελῶς ὠπτημένα.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός πεπιεσμένος, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον, ὡς δακτύλιος. Κάτωθεν τοῦ χείλους διεσώθη μία ὀπή — ἐλλείπει τὸ τμήμα τοῦ ἀγγείου ὅπου θὰ ἦτο ἡ ἀντίστοιχος ὀπή — χρησιμεύουσα πρὸς στερέωσιν τοῦ πώματος καὶ πρὸς ἀνάρτησιν τοῦ ἀγγείου.

Τὸ πῶμα, ἐκ πηλοῦ κιτρινοφαίου, ἀλλὰ με χονδρὰ τοιχώματα δημιουργοῦντα ἀντίθεσιν πρὸς τὸ λεπτὸν τοίχωμα τοῦ ἀγγείου, φέρει ἄνω κυλινδρικήν κομβιόσχημον λαβήν. Ἐκατέρωθεν αὐτῆς ὅπαι γενόμεναι πρὸ τῆς ὀπτήσεως, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ περιχειλώματος αὐτῶν.

Φαίνεται ὅτι τὸ σχῆμα ἦτο σύνηθες εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ὡς ὑποδεικνύουν ἀρκετὰ δείγματα ἐκ τῶν προϊστορικῶν τάφων τοῦ νεκροταφείου (ὄρα Γπ16 - 101, Ηπ17 - 521, Ζπ6 - 360 κλπ.).

Θπ4 - ἀρ. 621 Κυάθιον με κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβήν (πίν. 101β).

Ὑψος 0.057 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.092 μ., διάμετρος στομίου 0.068 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Πηλός φαιόχρους, οὐχί τόσον καλῶς ὠπτημένος. Ἐλλείπει μέγα τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον, λαβὴ κυλινδρική τοξοειδής καθέτως τεθειμένη ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ προσαρμοσθεῖσα ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς αὐτοῦ.

Ἀκόσμητον. Σύνηθες ἀγγεῖον τῶν τελευταίων ΜΕ χρόνων.

Θπ4 - ἀρ. 622 Κυάθιον μόνωτον (πίν. 101β).

Ὑψος 0.048 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.05 μ., διάμετρος βάσεως 0.039 μ.

Ἐλλείπει τὸ ἐν τρίτον περίπου τοῦ κορμοῦ. Πηλός κιτρινόφαιος.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμός ἀμφικωνικός, χεῖλος ἐλαφρῶς κλῖνον πρὸς τὰ ἔσω, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν. Εἰς τὸ σημεῖον συγκολλήσεως τῆς λαβῆς τὸ χεῖλος πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Ἀκόσμητον, χρονολογούμενον πρὸς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς (Prosymna II, εἰκ. 43, ἀρ. 572. Ὅρα καὶ Ηπ1 - 476, Θπ6 - 636, Ιπ1 - 769 κλπ.).

Θπ4 - ἀρ. 623 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 101γ).

Ὑψος 0.066 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ.

Ἐλλιπές, σωζόμενον σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ. Πηλός κιτρινωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος. Ἰχνη ἐργαλείου λειάνσεως φανερά ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, τὰ τοιχώματα, ἀμέσως ὑπεράνω τῆς βάσεως, ὑψοῦνται σχεδὸν κατακορύφως καὶ ἐν συνεχείᾳ εὐρύνονται πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς δὲ χεῖλος. Ὑπὸ τὸ χεῖλος ὀπή ἀνοιγεῖσα μετὰ τὴν ὀπτησιν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Περὶ τὴν βάσιν δύο δακτύλιοι· ἡ λοιπὴ διακόσμησις καταλαμβάνει τὸ ἄνω τμήμα τοῦ ἀγγείου. Τριπλοῦς δακτύλιος φαίνεται ὅτι ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ χείλους παρὰ τὴν λαβήν. Οἱ δακτύλιοι καμπυλοῦνται πρὸς τὰ κάτω καὶ εἴτα ἀνέρχονται καὶ καταλήγουν εἰς τὸ σημεῖον ἀπὸ ὅπου ἐκκινοῦν. Οὕτω ὑπὸ τὸ χεῖλος δημιουργεῖται ζώνη πλατυνομένη εἰς τὸ ἐναντι τῆς λαβῆς τμήμα τοῦ ἀγγείου. Ἡ ζώνη αὕτη ποικίλλεται διὰ συνεχοῦς ὀφιοειδοῦς γραμμῆς, ὑπεράνω τῆς ὁποίας καὶ κάτωθεν τοῦ χείλους ἐγράφη

βοστρυχοειδής γραμμὴ ἐξαρτωμένη ἐκ λεπτοῦ δακτυλίου.

Ποτήρια τοῦ τύπου τούτου ἦσαν κοινὰ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς (Κύκλος Β, πίν. 89α, ἀρ. Ζ - 86).

Θπ4 - ἀρ. 624 Πρόχους (πίν. 101γ).

Ύψος 0.093 μ., διάμετρος στομίου 0.035 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ στομίου. Πηλὸς κιτρινόφαιος καθαρὸς ἀλλὰ εὐθριπτος.

Βάσις πεπλατυσμένη ἀσταθής, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς καὶ εὐρὺς καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος ἀναδιπλούμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ χεῖλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν. Τὸ χεῖλος πιεζόμενον εἰς τὸ σημεῖον προσκολλήσεως τῆς λαβῆς καμπυλοῦται πρὸς τὰ ἔσω ἰσχυρῶς, ὥστε μικρὸν τεμάχιον πηλοῦ ἐξέχει παρὰ τὴν κορυφὴν τῆς λαβῆς.

Ἐπάλλῃλοι δακτύλιοι δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος ἀποτελοῦν τὴν διακόσμησιν. Εἰς δακτύλιος ἐτέθη ἐπὶ τοῦ χεῖλους καὶ ἕτερος ὑπ' αὐτό. Ἡ διακόσμησις καὶ τὸ σχῆμα χαρακτηρίζουν ΜΕ τελευταίους χρόνους (Prosymna II, εἰκ. 67, ἀρ. 580).

Θπ4 - ἀρ. 625 Πυξίς (πίν. 101γ).

Ύψος 0.063 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.066 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ.

Ἐλλιπὴς εἷς τινὰ σημεῖα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καθαρὸς ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός ἐλαφρῶς πεπιεσμένος, λαιμὸς εὐρὺς χαμηλὸς μὲ σχεδὸν κατακόρυφα τοιχώματα, πλατὺ ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχέλωμα.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ ἐγράφησαν τρεῖς παχεῖς δακτύλιοι καὶ περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ πλατεῖα ταινία καὶ δακτύλιος καὶ ὑπ' αὐτόν, ἐπὶ τοῦ ὤμου, μία σειρὰ στοιχείων σχήματος $\sqsupset$, τοῦ γνωστοῦ ὡς «στοιχείου πτίλων».

Τὸ ἀγγεῖον ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους ΜΕ χρόνους. Διὰ παρομοίαν διακόσμησιν

ᾄρα Prosymna II, εἰκ. 43, ἀρ. 574.

Θπ4 Περιδέραιον ἐκ χαλκῶν ψηφίδων, ὀρείας κρυστάλλου καὶ κυανοῦ λίθου (πίν. 102α).

Εἴκοσι τέσσαρες ψηφίδες ἐκ χαλκοῦ, σχήματος κυλινδρικοῦ. Λόγω τῆς ὀξειδώσεως πολὺ ὀλίγαι ψηφίδες ἔχουν διατηρήσει τὸ ἀρχικόν των σχῆμα : ἄνοιγμα 0.003 - 0.004 μ., μῆκος 0.004 - 0.005 μ., πλάτος 0.006 μ. Συνείχοντο διὰ νήματος, ἐλάχιστα ἔχνη τοῦ ὁποῖου διεσώθησαν ἐντὸς τοῦ τρήματος τῶν ψηφίδων.

Δύο ψηφίδες ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, σχήματος κυλινδρικοῦ πεπλατυσμένου, μὲ εὐρὺ τρήμα. Ἀμφότεραι διετρήθησαν καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν. Ύψος 0.004 μ., διάμετρος 0.008 μ., διάμετρος τρήματος 0.003 μ. Μιᾶς ψηφίδος αἱ πλευραὶ ἔχουν πλατυνθῇ καὶ τὸ σχῆμά της πλησιάζει πρὸς τὸ πεντάγωνον.

Δύο κυλινδρικοὶ ψηφίδες ἐκ σκοτεινοῦ κυανοῦ λίθου, διάτρητοι καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ τρήμα στενεύεται πρὸς τὸ κέντρον. Ύψος 0.005 μ., διάμετρος 0.004 μ., διάμετρος ὁπῆς 0.002 μ.

Μικρὰ ψηφίς ἐκ σαρδίου, σφαιρική, διατηροῦσα ἀκόμη τμήμα νήματος ἐντὸς τῆς ὁπῆς. Διαστάσεις : 0.004 × 0.004 μ., διάμετρος ὁπῆς 0.002 μ.

Διὰ ψηφίδας ἐν γένει ᾄρα Prosymna I, σ. 265 κέ.

Θπ4 Γλυπτὴ ψηφίς ἐκ σαρδίου (πίν. 102γ, σχέδιον 97 καὶ ἔγχρ. πίν. τόμ. Α', σ. ιβ').

Μῆκος 0.017 μ., πλάτος 0.012 μ.

Σχέδιον 97. Γλυπτὴ ψηφίς μὲ παράστασιν δελφίνων ἐκ τοῦ τάφου Θπ4.

Σχῆμα ἐπίμηκες ἀμυγδαλόσχημον. Ἡ ψηφίς κατὰ τὸ μῆκος αὐτῆς φέρει τρήμα, οὐχὶ εὐθύ, τὸ ὁποῖον ἐγένετο καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν.

Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει γλυφὴν μὲ παράστασιν δύο ζευγῶν δελφίνων εἰς κύκλον διατεταγμένων. Αἱ οὐραὶ αὐτῶν κατευθύνονται πρὸς τὰ διάτρητα ἄκρα, αἱ κεφαλαὶ κατ' ἀντίθετον φορὰν πρὸς τὸ κέντρον.

Προφανῶς ἡ ψηφὶς χρονολογεῖται ἐκ τῶν ἀγγείων ὑπ' ἀρ. 618 - 625 εἰς τοὺς μεσοελλαδικοὺς χρόνους.

Θπ4 Στρεπτά (πίν. 102β καὶ ἔγχρ. πίν. τόμ. Α', σ. ιβ').

Λεπτὸν σύρμα ἐλίσσόμενον. Διεσώθησαν τρεῖς

ἐλιγμοί. Διάμετρος ἔσω 0.02 μ.

Δεύτερον λεπτὸν σύρμα σχηματίζον κύκλον· διεσώθη εἰς κύκλος μόνον διαμέτρου 0.018 μ.

Θπ4 Πήλινα σφονδύλια (πίν. 92γ, δ).

Ύψος 0.025 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., διάμετρος τρήματος ἄνω 0.008 μ., κάτω 0.009 μ.

Πηλὸς ἐρυθρῶς καθαρὸς. Σχήμα κολούρου κώνου, μὲ τρήμα εὐθὺ κατακόρυφον.

Ύψος 0.023 μ., διάμετρος μεγίστη 0.027 μ., διάμετρος τρήματος 0.005 - 0.006 μ.

Ἀμφικωνικόν, ἐκ πηλοῦ μελανοῦ ἀκαθάρτου.

Ἡ ἱστορία τοῦ τάφου καταφαίνεται ἀπὸ τὴν κατασκευὴν καὶ τὰ κτερίσματά του. Τὰ ἀγγεῖα τοῦ ὀρύγματος ἀνήκουν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Προφανῶς ἀρχαιότερος τάφος τοῦ τέλους τῆς ΜΕ ἐποχῆς κατεστράφη εἰς ὑστέρους ΥΕ II καὶ εἰς ΥΕ III πρωίμους χρόνους καὶ ἀντ' αὐτοῦ κατεσκευάσθη τάφος τοῦ τύπου L. Τὰ ὁστᾶ καὶ τὰ κτερίσματα τοῦ ΜΕ τάφου ἐσωρεύθησαν εἰς λάκκον ὀρυχθέντα πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ νεωτέρου κτίσματος. Τὰ ὁστᾶ τῶν ταφῶν τῶν πρωίμων ΥΕ III χρόνων παρεμερίσθησαν πρὸ τῆς δυτικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς εἰς ΥΕ IIIB πρωίμους χρόνους καὶ εἰς τὸν οὕτω δημιουργηθέντα χῶρον ἐτάφη γυνὴ μετὰ τοῦ παιδίου της. Δυστυχῶς τὰ τυχόν κτερίσματα τῶν προγενεστέρως ταφέντων ἠφανίσθησαν. Τοῦ γενικοῦ ἐκείνου ἀφανισμοῦ διέφυγεν ὁ σφραγιδόλιθος τοῦ πίνακος 93α. Κατόπιν τῆς τελευταίας ταφῆς τῶν ΥΕ IIIB χρόνων ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου ἐσφραγίσθη διὰ σωροῦ λίθων συμφώνως πρὸς ἔθιμον γνωστὸν ἀπὸ τοὺς θαλαμοειδεῖς ἰδίᾳ τάφους τῆς ΥΕ III περιόδου.

Τάφος Θπ5

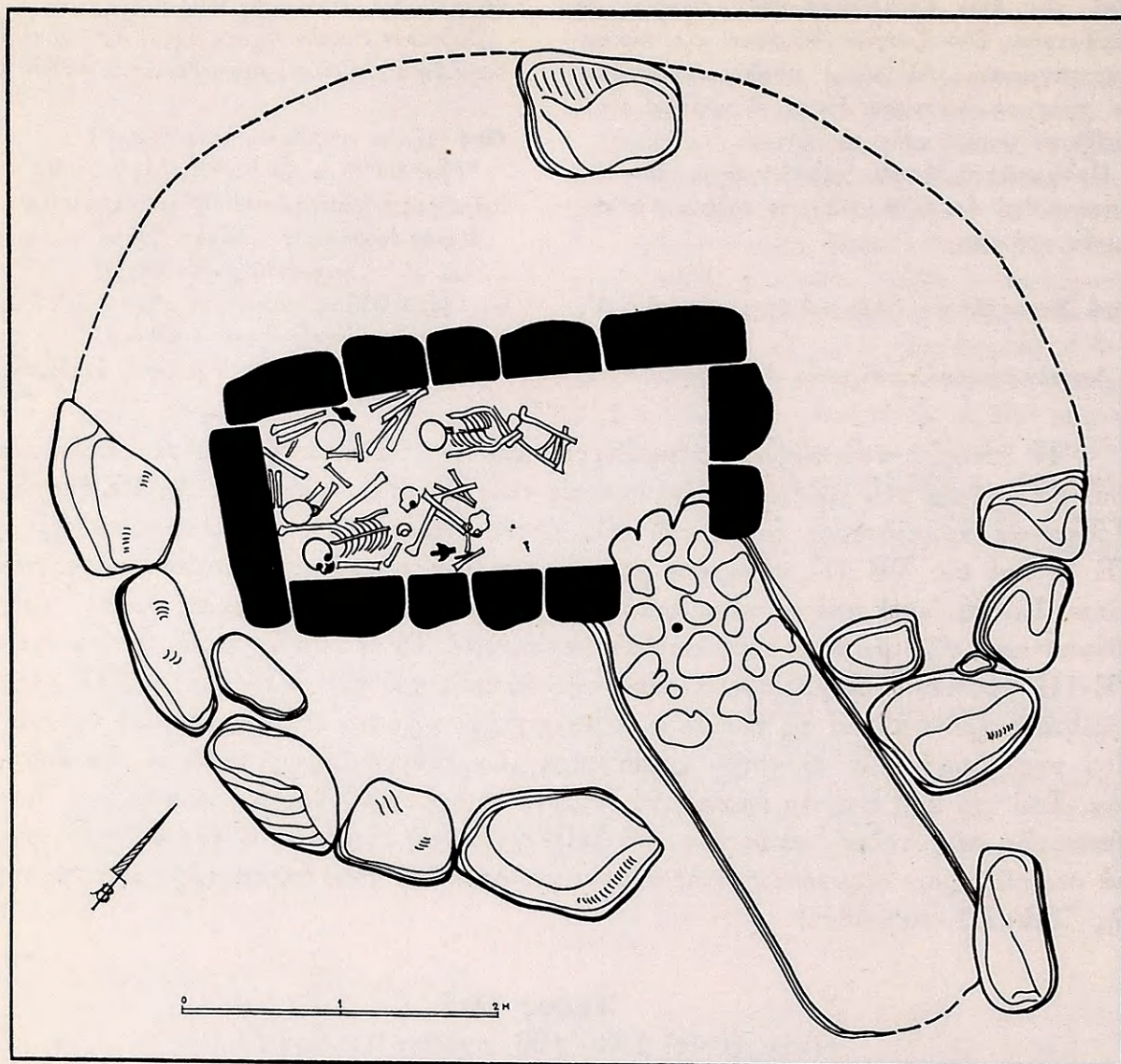
(πίν. Θ καὶ 103 - 106, σχέδιον 98, 98α).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 2.72 μ., πλάτος μέγιστον 1.25 μ., βάθος 1 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Ὁ τάφος, κείμενος κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τομέως, ἐκαλύπτετο διὰ τριῶν μεγάλων πλακῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τμῆμα τῆς μιᾶς κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον εἶχεν ἀφανισθῇ (πίν. 103β). Τὰ τοιχώματά του ἦσαν ἐκτισμένα ἐξ ἐπιπέδων λίθων τεθειμένων εἰς ὀριζοντίους σχεδὸν δόμους (πίν. 105α καὶ σχέδιον 98α), πλὴν τῆς νοτιοδυτικῆς στενῆς πλευρᾶς, ἡ ὁποία ἐσχηματίζετο ἐκ μιᾶς πλακὸς (1.07 × 0.79 μ.). Ἡ κορυφὴ τῆς πλακὸς αὐτῆς ἰσοπεδοῦτο διὰ μικρῶν λίθων οὕτως, ὥστε περὶ τὸ ἄνοιγμα τοῦ τάφου ἐσχηματίζετο, ὡς συνήθως, πλατὺ πλαίσιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠδράζοντο αἱ καλυπτήριοι πλάκες. Ἀπὸ μήκους 2.05 μ. οἱ δόμοι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς συγκλίνουν οὕτως, ὥστε τὸ πλάτος τοῦ τάφου στενεύει καὶ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν ἰσοῦται πρὸς ἓν μέτρον. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἀφέ-

Σχέδιον 98. Τάφος Θπ5. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ).

θη ἄνοιγμα μέσου πλάτους 0.65 μ., τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς εἴσοδος. Ξηρότοιχος ἐκ λίθων ἀργῶν ἐκλείει τὴν εἴσοδον, πρὸ αὐτοῦ δὲ εὐρέθη σωρὸς λίθων, ὁ ὁποῖος τὴν ἐσφράγιζεν (πίν. 105β καὶ σχέδιον 98). Πρὸς τὴν εἴσοδον ἔφερε κατηφορικὸς δρομίσκος, πλάτους ἑνὸς μέτρου, ἐσκαμμένος εἰς τὸ χῶμα (πίν. 104). Περί τὸ τάφον εὐρέθησαν ὀγκόλιθοι, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν μέρος περιβόλου σχήματος ἀκανονίστου κύκλου, μεγίστης διαμέτρου 4.50 μ. (πίν. 103α καὶ σχέδιον 98).

Τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ τετραπλεύρου αὐτοῦ τάφου εὐρέθη πλήρες ἄμμου-δεροῦ μαλακοῦ χῶματος, διεισδύσαντος προφανῶς διὰ τῶν μεταξύ τῶν καλυπτηρίων πλακῶν ρωγμῶν. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ βορειοανατολικοῦ τμήματος τοῦ τάφου παρουσίαζε διάφορον ὕφην καὶ περιεῖχε πολλοὺς λίθους. Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο ἐκ τῶν ὀστῶν (πίν. 106 καὶ σχέδιον 98). Κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν καὶ εἰς βάθος 0.72

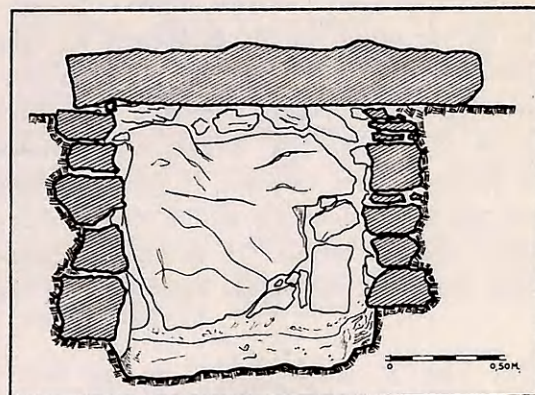

μ. ἀπὸ τοῦ καλύμματος ἀνεφάνη σωρὸς παραμερισμένων ὀστέων, τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τρεῖς τοῦλάχιστον νεκρούς. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτὰ εὐρέθησαν τρία κομβία ἢ σφονδύλια ἐκ στεατίτου, τριχολαβὶς ἐκ χαλκοῦ, δύο πήλινα εἰδώλια, ἐν τύπου Φ (ἀρ. 47) καὶ ἕτερον τύπου Ψ (ἀρ. 48), ὁ φακοειδὴς ἀμφορεὺς ὑπ' ἀρ. 627 καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 628 ἀγγεῖον. Κατὰ μῆκος τοῦ σωροῦ τῶν ὀστέων καὶ πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν ἐτέθησαν ὡς ὅριον δύο μηριαῖα ὀστᾶ, πέραν δὲ αὐτῶν εὐρέθη πλήρης σκελετὸς ἀνήκων προφανῶς εἰς ἓν ἐκ τῶν δύο λειψάνων τῶν τελευταίων ἐναποτεθέντων εἰς τὸν τάφον. Τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθεῖ μὲ τὸν κορμὸν ὑπτίον, ὡς ἀποδεικνύουν οἱ καλῶς διασωζόμενοι σπόνδυλοι καὶ αἱ πλευραὶ, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψωμένην ἐπὶ μικροῦ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος καὶ μικρῶν χαλίκων. Μετὰ τὴν σῆψιν τῶν σαρκῶν τὸ κρανίον ὠλισθήσε πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον, ὅπου καὶ εὐρέθη. Ἡ δεξιὰ χεὶρ, καμπτομένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο πρὸς τὸ αἰδοῖον, ἡ δὲ ἀριστερά, ἐκπεσοῦσα τῆς ἀρχικῆς τῆς θέσεως, φαίνεται ὅτι ἦτο τεταμένη κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Τὰ σκέλη ἦσαν ἰσχυρῶς κεκαμμένα. Φαίνεται ὅτι ὀλίγα ὀστᾶ τῶν προγενεστέρως ταφέντων εἶχον ἀμελῶς παραμερισθῆ πρὸς τὰ πλάγια καὶ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐτοποθετήθη τὸ λείψανον, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκει ὁ πλήρης σκελετός. Μεταξὺ τῶν παραμερισθέντων ὀστέων εὐρέθη τὸ ὑπ' ἀρ. 49 εἰδώλιον, τύπου Ψ, παρὰ τὸ ἄκρον δὲ τῶν ποδῶν τοῦ σκελετοῦ ὁ ὑπ' ἀρ. 626 ψευδόστομος ἀμφορεὺς.

Κατὰ μῆκος τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς καὶ πέραν τῶν συσσωρευμένων ὀστέων ἀπεκαλύφθη καὶ δεύτερος πλήρης σκελετός μὲ τὸν κορμὸν ἐστραμμένον ἐλαφρῶς πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν, μὲ τὴν κεφαλὴν ἀρχικῶς ὑψωμένην ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος, ὁπόθεν κατωλίσθησε πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον, μὲ τὰς χεῖρας καμπτομένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ φερομένας πρὸς τὸ αἰδοῖον καὶ τοὺς πόδας ἰσχυρῶς κεκαμμένους. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη περὶ τὸν δεύτερον σκελετὸν οὐδὲ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου. Ἡ περιοχὴ ὅμως αὕτη εὐρέθη ἀκάλυπτος καὶ ἡ ἐπίχασίς της παρουσίαζε διάφορον ὑφὴν ἀπὸ τὴν τοῦ λοιποῦ τάφου. Εἶναι ἴσως δυνατόν νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ τάφου εἶχεν ἐρευνηθῆ πρὸ πολλοῦ καὶ ὅτι τὰ εἰς αὐτὸ τυχὸν ἀποτεθέντα λείψανα καὶ κτερίσματα εἶχον ἀφαιρεθῆ.

Θπ5 - ἀρ. 626 Ψευδόστομος ἀμφορεὺς (πίν. 107α καὶ σχέδιον 99).

Ύψος 0.128 μ., διάμετρος βάσεως 0.059 μ., διάμετρος προχοῆς ἐξωτερικῇ 0.023 μ., ὕψος προχοῆς 0.029 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.03 μ.

Σχέδιον 98α. Τάφος Θπ5. Νοτιὰ πλευρά
(σχέδιον Α. Πετρονάτη).

Ἐλλείπει μικρὸν τεμάχιον ἐκ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος. Σχῆμα ραδιόν.

Βάσις εὐρεῖα δισκοειδής, ὑποτυπώδης πούς, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευρὰς καὶ ὦμον ἀπεστρογγυλευμένον, λαι-

μὸς λεπτὸς, λαβαὶ ταινιόσχημοι, ἀπόφους ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ, προχοὴ σχεδὸν κατακόρυφος ἀπολήγουσα εἰς περιχεῖλωμα.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος εἰς τὰς ταινίας καὶ δι' ἐρυθροῦ εἰς τοὺς δακτυλίους. Περὶ τὴν βάσιν καὶ τὸν πόδα συμπαγὲς χρῶμα. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ τριῶν ζωνῶν πληρουμένων δι' ἐπαλλήλων δακτυλίων ὀριζομένων ὑπὸ ταινιῶν. Ἡ βάσις τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ στομίου, ὡς καὶ τὸ περιχεῖλωμα, φέρουν γραπτὴν ταινίαν. Ἡ ταινία τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν λαβῶν δημιουργεῖ μὲ τὴν

Σχέδιον 99. Διακοσμητικὸν στοιχεῖον τοῦ ὤμου τοῦ ψευδοστόμου ἀμορέως Θπ5 - 626.

περιφέρειαν τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ τριγωνικὰ ἄγραφα τμήματα. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ στοιχείου ἐκ δύο συγκεντρικῶν κύκλων περιβαλλομένων διὰ στιγμῶν καὶ μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον (σχέδιον 99). Ἐκατέρωθεν τῆς προχοῆς ἐγράφησαν δύο στοιχεῖα καὶ τρία εἰς τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τῆς ζώνης.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ ὤμου ἀνάγουν τὸν ἀμορέα εἰς τὸ τέλος τῆς γ' ΕΠΙΒ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς γ' ΕΠΙΓ περιόδου, ἡ εἰς μεταβατικὴν μεταξὺ τούτων περίοδον (Prosymna II, εἰκ. 478, ἀρ. 934. FURUMARK, εἰκ. 12, ἀρ. 182 καὶ εἰκ. 53, στ. 26, ἀρ. 27 καὶ 31).

Θπ5 - ἀρ. 627 Φακοειδὴς ἀμορεὺς (πίν. 107α καὶ σχέδιον 100).

Ὑψος διασωθὲν 0.112 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ.

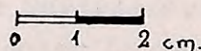
Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ, αἱ λαβαὶ καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ἐρυθρὸς μὲ ὁμοιόχρωμον ἐπίχρυσμα. Ὁ πηλὸς δὲν φαίνεται νὰ εἶναι μυκηναϊκός.

Βάσις δισκοειδής, πούς εὐρύς καὶ βραχὺς κοῖλος εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν, κορμὸς φακο-

ειδής, πλαστικὸς δακτύλιος εἰς τὸν λαιμόν, δύο λαβαὶ ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον (ὡς συνεπληρώθησαν).

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Ὀλόβαφα ἢ βάσις καὶ ὁ πούς. Ἀμφότεραι αἱ ὀψεις τοῦ ἀγγείου κοσμοῦνται δι' ὁμοκέντρων κύκλων, αἱ δὲ στεναὶ πλευραὶ διὰ συστάδων καμπύλων γραμμῶν διαγωνίως τεμνομένων (σχέδιον 100). Ἐπὶ τοῦ πλαστικοῦ δακτυλίου τοῦ λαιμοῦ ἐρυθρὰ ταινία καὶ ἄνωθεν αὐτῆς μικραὶ ἐπάλληλοι γραμμαί.

Ὅρα Prosymna II, εἰκ. 192, ἀρ. 458 καὶ παραπλήσια δείγματα εἰκ. 706. Attica, πίν. 16, ἀρ. 6 (Βουρβάτσι), α' ἡμισὺ γ' ΕΠΙΒ περιόδου. Agora XIII, πίν. 36, ἀρ. III - 14, γ' ΕΠΙΒ - 2. Ἡ ἐπὶ τῶν πλευρῶν γραμμικὴ διακόσμησις, καταγομένη ἐκ τοῦ θέματος τῶν συγκεντρικῶν τόξων γ' ΕΠΙΒ - 2 χρόνων (FURUMARK, εἰκ. 58, στ. 44, ἀρ. 2), βαίνει πρὸς

Σχέδιον 100. Διακόσμησις τῶν πλευρῶν τοῦ ἀμορέως Θπ5 - 627.

τὴν ἀπλοποίησιν τῶν γ' ΕΠΙΒ καὶ γ' ΕΠΙΓ - 1 χρόνων (FURUMARK, εἰκ. 58, στ. 45, ἀρ. 7 καὶ ἀρ. 8).

Χρόνοι : γ' ΕΠΙΒ.

Θπ5 - αρ. 628 Προχοϊσκη (πίν. 107α).

Ύψος 0.06 μ., ύψος μετά λαβής 0.066 μ., διάμετρος στομίου 0.032 - 0.034 μ., διάμετρος βάσεως 0.025 μ.

Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ ἡ λαβή. Πηλὸς κιτρινέρυθρος. Σχῆμα κάπως ἀκανόνιστον.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρύς με κατακόρυφα τοιχώματα, χεῖλος ὀξύ, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Ἐπὶ τοῦ ὦμου ἐκατέρωθεν τῆς λαβῆς δύο μαστοειδεῖς ἀποφύσεις: μία σφίζεται πλήρης, τῆς ἐτέρας διατηροῦνται μόνον ἔχνη.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ χρώματος. Στολιδώσεις κοσμοῦν τὸν κορμὸν ἐξαρτώμεναι ἐκ δακτυλίου τεθειμένου εἰς τὸν λαιμόν. Τὸ ἄνωθεν τοῦ δακτυλίου τμήμα τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ χείλους φέρει κατακορύφους παραλλήλους γραμμάς. Ἡ λαβὴ εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν ἔφερει ὀριζοντίαν διαγράμμισιν.

Prosymna II, εἰκ. 476, αρ. 945, ΥΕ III. Ὅρα καὶ παράδειγμα ἐκ τῆς παιδικῆς ταφῆς τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου τῆς Παναγίτσας, ΠΑΕ 1972, σ. 115. Διὰ τὴν στολιδωτὴν διακόσμησιν ὄρα κατωτέρω Θπ15 - 668.

Χρόνοι: ΥΕ IIIB.

Θπ5 - εἰδ. 47 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 107β).

Ύψος 0.116 μ., μέγιστον πλάτος κορμοῦ 0.048 μ., διάμετρος βάσεως 0.032 μ., ύψος κάτω σώματος 0.049 μ., διάμετρος πόλου κεφαλῆς 0.02 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις κωνική κοίλη κάτω, κάτω σῶμα κυλινδρικήν συμπαγὲς ὑψηλόν, κορμὸς πεπλατυσμένος σφαιρικός, κεφαλὴ μετὰ πόλου, πλόκαμος καὶ μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι, πρόσωπον πτηνόμορφον.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Ὁ πόλος ἐξωτερικῶς καλύπτεται δι' ὀλοβάφου ταινίας, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἐγράφησαν παράλληλα γραμμίδια. Ἡ γραμμὴ τῆς ρινὸς διήκει μέχρι τοῦ δακτυλίου τοῦ περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ εἰς τὴν θέσιν τῶν ὀφθαλμῶν ἐγράφησαν δύο στιγμαί.

Τὸ περίγραμμα τοῦ κορμοῦ καλύπτεται διὰ ταινίας καὶ ἡ ἐπιφάνειά του κοσμεῖται διὰ λο-

ξῶν παραλλήλων ἐλαφρῶς καμπύλων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι περὶ τὴν ὀσφὺν τερματίζονται εἰς πλατὺν δακτύλιον. Ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτῶνται κατακόρυφοι γραμμαί — δύο ἔμπρὸς καὶ δύο ὀπίσω — διήκουσαι μέχρι τῆς βάσεως. Ὁ πλόκαμος ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ πόλου μέχρι τοῦ ὦμου φαίνεται ὀλόβαφος, τὸ λοιπὸν μῆκος του καλύπτεται ὑπὸ τῆς διακοσμῆσεως τοῦ ὀπισθίου τμήματος τοῦ κορμοῦ. Εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ πόλου ἐγράφη στοιχεῖον σχήματος T.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ πόλος. Συνήθως εἰδῶλια τύπου Φ δὲν φέρουν πόλον, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὰ εἰδῶλια τύπου Ψ.

Θπ5 - εἰδ. 48 Εἰδῶλιον τύπου Ψ (πίν. 107β).

Ύψος 0.103 μ., πλάτος μέγιστον κορμοῦ 0.061 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., ύψος κάτω σώματος 0.044 μ., διάμετρος πόλου κεφαλῆς 0.023 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις κωνική κοίλη κάτω, κάτω σῶμα συμπαγὲς κυλινδρικήν εὐρυνόμενον πρὸς τὰ ἄνω, κορμὸς μηνοειδὴς με πτερυγιοσχήμους ὑψηλὰς χεῖρας, λαιμὸς ὑψηλός, πλαστικὴ δῆλωσις τῶν μαστῶν καὶ τοῦ πλοκάμου εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν, πόλος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, πτηνόμορφον πρόσωπον.

Διακόσμησις διὰ χρώματος στιλπνοῦ μελανοῦ πρὸς καστανόν. Εἰς δακτύλιος ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ πόλου καὶ δύο περὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ δύο στιγμαί εἰς τὴν θέσιν τῶν ὀφθαλμῶν. Περὶ τὸν λαιμόν καὶ εἰς τὴν ὀσφὺν ἐγράφη ἀνὰ εἰς πλατὺς δακτύλιος. Μεταξὺ τῶν δύο δακτυλίων ὁ κορμὸς ἐκοσμήθη διὰ παραλλήλων κατακορύφων ἐλαφρῶς στολιδωτῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι συνεχίζονται καὶ εἰς τὰ πτερύγια. Ἐκ τοῦ δακτυλίου τῆς ὀσφύος ἐξαρτῶνται δύο κατακόρυφοι γραμμαί, μία ἔμπρὸς καὶ μία ὀπίσω, αἱ ὁποῖαι καταλήγουν εἰς τὴν βάσιν. Ἐπὶ τοῦ πλοκάμου ἐγράφησαν ὀριζόντια γραμμίδια.

Θπ5 - εἰδ. 49 Εἰδῶλιον τύπου Ψ (πίν. 107β).

Ύψος 0.114 - 0.120 μ., μέγιστον πλάτος 0.062 μ., διάμετρος βάσεως 0.031 μ., ύψος κάτω σώματος 0.048 μ., διάμετρος πόλου 0.022 μ.

Ἀκέραιον, πλὴν μικρῶν ἀποκρούσεων. Ἐλείπει ὁ πλόκαμος. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις κωνική κοίλη κάτω, κάτω σῶμα συμπαγές κυλινδρικόν, κορμός μηνοειδής με πτερυγιοσχήμους χειράς, λαιμὸς ὑψηλός, κεφαλὴ μετὰ πόλου, πλαστική δῆλωσις μαστῶν καὶ πλοκάμου (ὁ ὁποῖος ἀπεκολλήθη).

Ἡ διακόσμησις, διὰ στυλποῦ χρώματος μελανοῦ πρὸς καστανόν, δὲν διατηρεῖται καλῶς. Περὶ τὸν πόλον δύο δακτύλιοι· διὰ δύο στιγμῶν ἐδηλώθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ πλατὺς δακτύλιος ἐτέθη εἰς τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ εἰς ἀμφοτέρως τὰς πλευράς ἐγράφησαν κατακόρυφοι στολιδωταὶ γραμμαί, εἰς δὲ τὸ κάτω σῶμα κατακόρυφοι παράλληλοι γραμμαὶ ἀπολήγουσαι εἰς τὴν βάσιν.

Θπ5 - χ14 Τριχολαβὶς χαλκῇ (πίν. 102α, β καὶ ἔγχρ. πίν. τόμ. Α', σ. ιβ').

Μῆκος 0.072 μ., πλάτος κατὰ τὸ πλατὺ ἄκρον 0.006 μ.

Ἐν τῶν σκελῶν διεσώθη πλήρως, τὸ ἕτερον ἐθραύσθη. Ὀλόκληρος ἡ λαβὴ καλύπτεται ὑπὸ ὀξειδώσεως.

Ἡ τριχολαβὶς σχηματίζεται ἀπὸ λεπτὸν ἔλασμα στενούμενον κατὰ τὸ μέσον, περὶ τὸ ὁποῖον ἀναδιπλοῦται διὰ νὰ σχηματίσῃ κεφαλὴν

σχήματος ἀνοικτοῦ κρίκου. Ὡς συνήθως τὰ σκέλη ἀνοίγουν βαθμηδὸν μέχρι τοῦ μέσου τοῦ μήκους περίπου καὶ εἴτα κάμπτονται πρὸς τὰ πλατέα ἄκρα. Ταῦτα καταλήγουν εἰς εὐθυγράμους ἄκμας. Τὸ πλάτος τῶν ἄκρων εἶναι διπλάσιον περίπου τοῦ πλάτους τῆς κορυφῆς.

Χρόνοι : ΥΕ ΙΙΒ.

Θπ5 Λίθινα σφονδύλια (πίν. 108α).

Ἀρ. 1 Ὑψος 0.029 μ., μεγίστη διάμετρος 0.028 μ., διάμετρος τρήματος 0.006 μ.

Στεατίτης μελανοτεφροῦ χρώματος, σχήματος ἀμφικωνικοῦ. Τρήμα κατακόρυφον, στενούμενον κατὰ τι εἰς τὸ κέντρον.

Ἀρ. 2 Ὑψος 0.029 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., διάμετρος τρήματος 0.0045 μ.

Στεατίτης τεφρός. Σχήμα κωνικὸν με πεπλατυσμένην ἐπικλινῇ βάσιν. Τρήμα κατακόρυφον, ἀποκλῖνον ἐλαφρῶς τοῦ κέντρου τῆς βάσεως.

Ἀρ. 3 Ὑψος 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.027 μ., διάμετρος τρήματος 0.003 μ.

Στεατίτης σκοτεινὸς τεφρός. Κωνικὸν σφονδύλιον με πλατεῖαν ἐπικλινῇ βάσιν.

Προφανῶς ἡ τελευταία χρῆσις τοῦ τάφου ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου, ἐὰν μὴ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙΓ, ὡς συνάγεται ἀπὸ τὸν ψευδόστομον ἀμφορέα ὑπ' ἀρ. 626. Ἡ κατασκευὴ του, ἡ εἴσοδος του καὶ ἡ διὰ ξηροτοίχου ἀπόφραξις τῆς εἰσόδου ἀνάγουν τὸν τάφον καὶ τὴν πρώτην χρῆσιν του εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΒ περίοδον.

Τάφος Θπ6

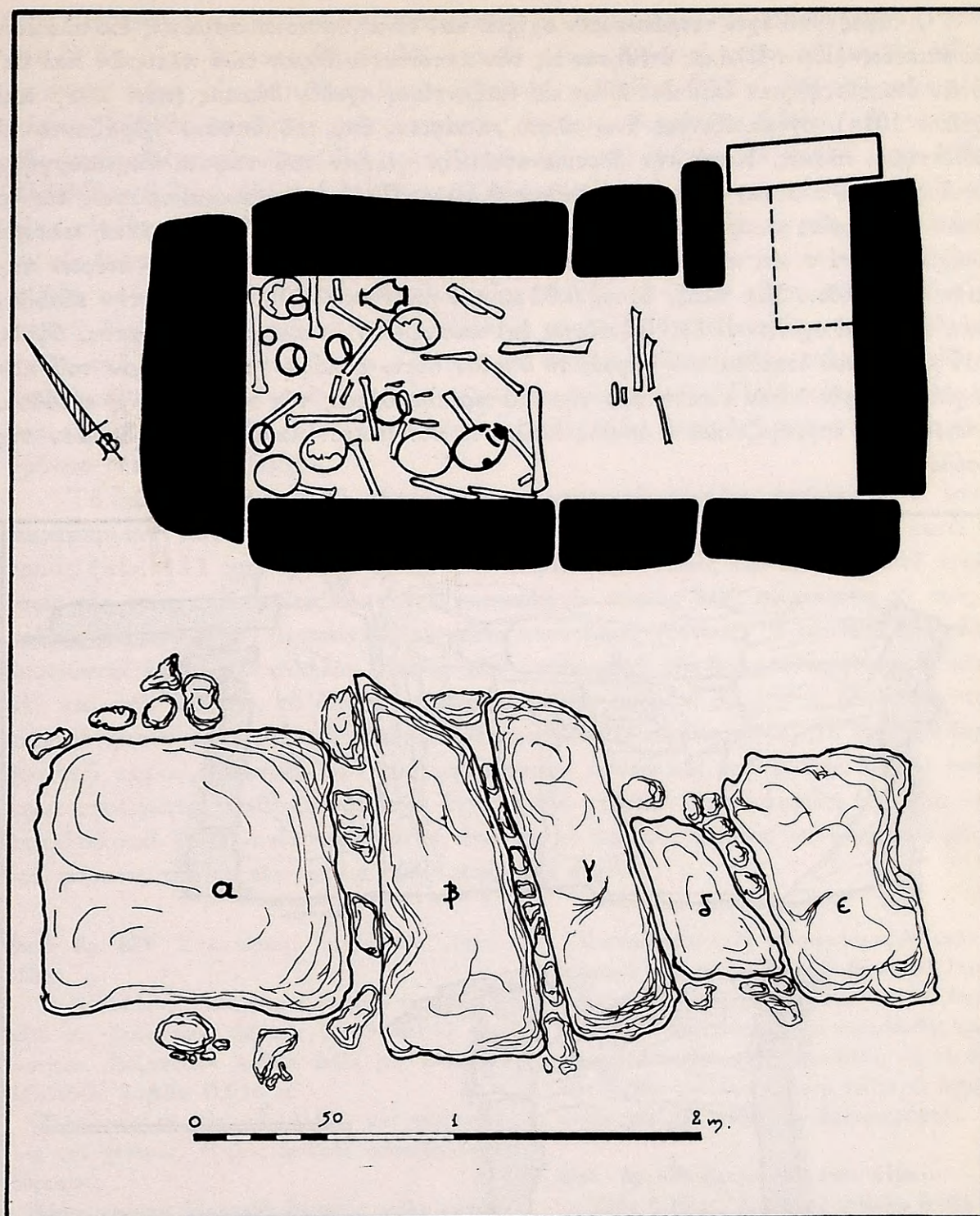
(πίν. Θ καὶ 108β - 111, σχέδιον 101, 101α).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 2.54 μ., πλάτος κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν 0.90 μ., πλάτος κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν 0.95 μ., πλάτος εἰσόδου 0.52 μ., βάθος τάφου 0.90 - 1.10 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὸ ἐν μέτρον πρὸς Βορρᾶν τοῦ Θπ5 εὑρέθη ὁ τάφος Θπ6. Τὸ κάλυμμά του, ἀποτελούμενον ἐκ πέντε πλακῶν διαφόρων μεγεθῶν (σχέδιον 101), εὑρέθη 0.30 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Φαίνεται ὅτι τρεῖς τῶν καλυπτηρίων πλακῶν εἶχον ἀφαιρεθῇ καὶ ἐπανατοποθετηθῇ : ἡ πλάξ «ε», τμήμα τῆς ὁποίας ἐκάλυπτε τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου, καὶ αἱ πλάκες «γ» καὶ «δ». Τμήματα τῶν πλακῶν «ε» καὶ «δ»

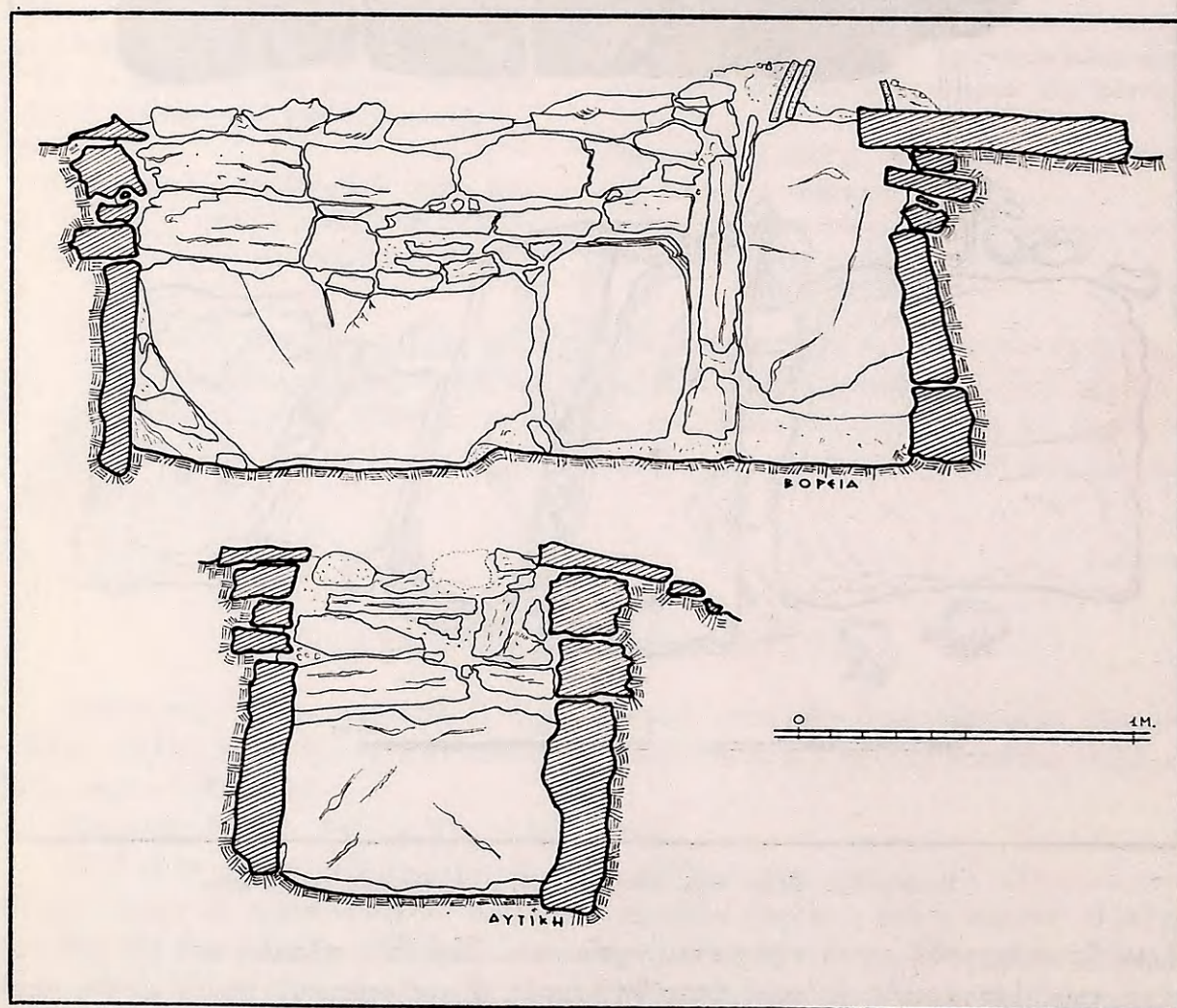

Σχέδιον 101. Τάφος Θπ6. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) καὶ κάλυμμα.

εἶχον θρυμματισθῇ κατὰ τὴν μετακίνησίν των. Ἐπὶ τῶν πλακῶν «ε» καὶ «δ» καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀπετέθη νεκρός, ὁ σκελετὸς τοῦ ὁποίου εὗρέθη κατὰ χώραν (πίν. Θ, ἀρ. 5).

Ὁ τάφος Θπ6 ἔχει τετράπλευρον σχῆμα καὶ εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ πλακῶν καὶ ἐπιπέδων λίθων. Πλάκες ἐτέθησαν εἰς τὸν κατώτατον δόμον τῶν πλευρῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐτοποθετήθησαν ἐπίπεδοι λίθοι εἰς ὀριζοντίους σχεδὸν δόμους (πίν. 109β καὶ σχέδιον 101α), σχηματίζοντες ἄνω πλατὺ πλαίσιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡδράζοντο αἱ καλυπτήριοι πλάκες. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἐδημιουργήθη εἴσοδος, μέσου πλάτους 0.52 μ. καὶ βάθους 0.40 μ. Πλάξ ἐτέθη κατακορύφως εἰς τὸ ἄκρον τῆς βορείας πλευρᾶς δημιουργοῦσα οὕτω παραστάδα, ἐνῶ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ συνεχίσθη κατὰ τι καὶ πέραν τοῦ πλάτους τοῦ τάφου, ἵνα σχηματίσῃ τὴν ἑτέραν παρεῖαν τῆς εἰσόδου. Μία πλάξ, ὕψους 0.92 μ. καὶ πλάτους 0.60 μ., κλείει τὴν εἴσοδον (πίν. 110β καὶ σχέδιον 101). Ἐδράζεται ἐπὶ κατωφλίου ἐκ σκληροῦ χρώματος, ὕψους 0.17 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου, τὸ ὁποῖον οὕτω ἐσκάφη χαμηλότερον τοῦ κατωφλίου. Σωρὸς λίθων εὑρέθη πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς ὀψευς τῆς πλακῆς τῆς εἰσόδου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐσφράγιζε καὶ ὁ ὁποῖος ἐκάλυπτε τὸν μικρὸν κατωφερικὸν δρόμον τῆς εἰσόδου.

Σχέδιον 101α. Τάφος Θπ6. Βορεία καὶ δυτικὴ πλευρά (σχέδιον Ἀ. Πετρονώτη).

Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου ἀπετελεῖτο ἐξ ἀμμουδεροῦ μαλακοῦ χρώματος, φαίνεται δὲ ὅτι εἶχε διαταραχθῇ εἰς δύο σημεῖα μόνον. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους τοῦ τάφου καὶ παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευράν, εἰς βάθος 0.32 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ τάφου, εὐρέθη κυκλικὴ χαλικοστρωτος ἑκτασις, διαμέτρου 0.50 μ., εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας εἶχε τοποθετηθῇ ἡ μελαμβαφῆς (glazed) πρόχους ὑπ' ἀρ. 641 (πίν. 109α). Εἰς βάθος 0.70 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ τάφου καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους τῆς εἰσόδου εὐρέθη τὸ κατώτατον τμήμα μελανομόρφου ληκύθου. Τὰ ἀγγεῖα αὐτά, ἀνήκοντα εἰς διαφόρους ἐποχὰς τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ νοτιοανατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου, τὸ καλυφθὲν διὰ τῶν πλακῶν αἱ ὁποῖαι εἶχον μετακινήθῃ, εἶχεν ἀνοιγῇ δύο φορές, ἀφοῦ τὸ κοῖλόν του εἶχε πληρωθῇ ἀπὸ διεισδύσαντα διὰ τῶν ρωγμῶν τοῦ καλύμματος ὕδατα. Ἀκόμη δὲ ἄνωθεν τοῦ τμήματος τούτου, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω, ἀπετέθη ἐκτάδην νεκρὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Πρὸς τούτοις, ὀλίγον πέραν τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ τάφου ἀπεκαλύφθη ταφή ἐν λάρνακι τῶν ἱστορικῶν χρόνων, Θ1 (πίν. 108β).

Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου πέραν τοῦ τμήματος τῆς εἰσόδου ἐκαλύπτετο δι' ὀστῶν παραμερισθέντων ἢ καὶ μετακινήθέντων, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἀνήκον εἰς ὀκτὼ νεκρούς (πίν. 111 καὶ σχέδιον 101). Τὰ πλησιέστερον πρὸς τὴν εἴσοδον ὀστᾶ ἀνήκον ἴσως εἰς τοὺς τελευταίως ἐναποτεθέντας εἰς τὸν τάφον, ἀλλὰ οἱ σκελετοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκον εἶχον μετακινήθῃ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὑποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπαλλήλου θέσεως τῶν ὀστῶν κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν στενὴν πλευράν καὶ τοῦ βάθους, τὸ ὁποῖον κἀτέχουν (μέσον βάθος 0.30 μ.). τὰ ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα ἴσως ἀνήκουν εἰς τοὺς τελευταίους ἐνταφιασθέντας, εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ σκληροῦ δαπέδου τοῦ τάφου. Μεταξὺ τῶν συσσωρευθέντων ὀστῶν καὶ τοῦλάχιστον εἰς δύο ἐπ' ἀλλήλα στρώματα εὐρέθησαν δώδεκα ἀγγεῖα, δύο στρεπτά, ὀκτὼ ψηφίδες ἐξ ὀρείας κρυστάλλου καὶ ἐν πῆλινον σφονδύλιον, ἐνῶ εἰς τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ μήκους τοῦ τάφου τμήμα οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη.

Θπ6 - ἀρ. 629 Σταμνίσκος τετράωτος (πίν. 112α).

Ύψος 0.116 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.08 μ., διάμετρος βάσεως 0.045 - 0.047 μ., ἀνοιγμα ὀριζοντίων λαβῶν 0.02 μ., ἀνοιγμα τοξοειδῶν λαβῶν 0.016 μ.

Ἐλλείπουν αἱ δύο τῶν λαβῶν καὶ τμήματά τινα τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθρὸς καθαρὸς ἀλλὰ εὐθριπτός.

Βάσις κωνικὴ ὑψωμένη ἐλαφρῶς κοίλῃ κάτω, πὺς ὑποτυπώδης, κορμὸς σφαιρικὸς στενούμενος κάτω, ὧμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαίμους εὐρὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, δύο λαβαὶ ταινιόσχημοι τοξοειδῶς τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὧμου καὶ δύο κυλινδρικοὶ ὀρίζονται εἰς τὸν κορμόν.

Διασφύζονται ἔχνη διακοσμήσεως διὰ μελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαίμου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε δακτύλιος ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀνηρτᾶτο κόσμημα, πιθανῶς κυματοειδῆς γραμμὴ καὶ κάτωθεν αὐτῆς δακτύλιος εἰς τὸ ὕψος τῶν λαβῶν τοῦ ὧμου. Κατὰ ταῦτα τὸ ἀγγεῖον ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμαυροχρῶμων.

Θπ6 - ἀρ. 630 Σταμνίσκος (πίν. 112α).

Ύψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου 0.064 μ., διάμετρος βάσεως 0.031 μ.

Πηλὸς ἐρυθρῶς πολλαχοῦ ἀπολεπισμένος.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς στενούμενος κάτω, λαίμους ὑποτυπώδης καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Ἴσως ὑπῆρχε μία κατακόρυφος λαβὴ πλατεῖα.

ἀπὸ τοῦ χεῖλους πρὸς τὸν ὦμον· διατηροῦνται ἴχνη αὐτῆς ἐξωτερικῶς τοῦ χεῖλους καὶ ἐλαφρὰ κάμψις πρὸς τὰ ἔσω τοῦ χεῖλους ὅπου θὰ προσεκολλᾶτο ἡ λαβή. Φαίνεται ὅτι ἀπεκολλήθη καὶ ἐχάθη πρὸ τῆς καταθέσεώς του εἰς τὸν τάφον.
'Ακόσμητος.

Θπ6 - ἀρ. 631 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 112β).

Ύψος 0.054 μ., διάμετρος στομίου 0.095 - 0.10 μ., διάμετρος βάσεως 0.048 μ.

'Ακέραιον, πλὴν μικρῶν ἀποκρούσεων τοῦ χεῖλους. Πηλὸς κίτρινος.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, τοιχώματα βαίνοντα κατακορύφως ἀπὸ τῆς βάσεως εὐρύνονται εἴτα πρὸς ὀξὺ χεῖλος, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀμέσως κάτωθεν τοῦ χεῖλους ἀπολήγει παρὰ τὴν βάσιν. Τὸ χεῖλος πρὸ τῆς λαβῆς πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Διακόσμησις δι' ἄμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Ἀπὸ τῆς λαβῆς ἄρχεται ταινία μεταξὺ τριῶν λεπτῶν γραμμῶν, δύο κάτω καὶ μιᾶς ἄνω. Ἡ ταινία καὶ αἱ περιβάλλουσαι γραμμαὶ καμπυλοῦνται κάτωθεν τοῦ χεῖλους καταλήγουν εἰς δύο κατακορύφους γραμμὰς παρὰ τὸ ἀντίστοιχον τμήμα τῆς λαβῆς. Ἡ οὕτω σχηματιζομένη ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνη κοσμεῖται διὰ κυματοειδοῦς γραμμῆς διδούσης τὴν ἐντύπωσιν ἀλύσεως ψευδοσπειρῶν ἀρχομένων ἀπὸ ὑποτυπώδη θύσανον. Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τοῦ χεῖλους ἐγράφη δακτύλιος καὶ πλατεῖα ταινία περὶ τὴν βάσιν. Ἡ λαβὴ φέρει κατὰ τὸν ἄξονα δύο παραλλήλους γραμμὰς.

Διὰ τὴν διακόσμησιν ὄρα καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 632 ποτήριον καὶ Κύκλον Β, πίν. 89α, ἀρ. Ζ - 86, Ἐλευσῖνα, εἰκ. 74, ἀρ. 224 καὶ Korakou, εἰκ. 34, ἀρ. 3, 6, 9.

Χρόνοι : Μεσοελλαδικὴ ἐποχή.

Θπ6 - ἀρ. 632 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 112β, γ).

Ύψος 0.054 μ., διάμετρος στομίου 0.072 - 0.08 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τμήμα τοῦ χεῖλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος καλῶς ὠπτημένος. Ἰχνη

τοῦ ἐργαλείου λειάνσεως φανερά ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς.

Βάσις πεπλατυσμένη. Τὰ τοιχώματα ὑπὲρ τὴν βάσιν ὑψοῦνται σχεδὸν κατακορύφως, ἐν συνεχείᾳ δὲ εὐρύνονται πρὸς ὀξὺ χεῖλος. Στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χεῖλους ἀπολήγει παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ ἄμαυροῦ χρώματος. Περὶ τὴν βάσιν ἐγράφησαν δύο ταινίαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἄνωτέρα συνεχίζεται ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς λαβῆς. Ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ παρὰ τὴν λαβὴν ἄρχεται ταινία, μεταξὺ δύο λεπτοτέρων γραμμῶν, ἡ ὁποία καμπυλοῦμένη πρὸς τὰ κάτω φθάνει ὀλίγον πέραν τοῦ ἀντιστοίχου σημείου τῆς λαβῆς ὅπου τερματίζεται εἰς δύο κατακορύφους ταινίας γεγραμμένας ἀπὸ τοῦ χεῖλους μέχρι τοῦ ἄνω δακτυλίου τῆς βάσεως (πίν. 112γ). Ἡ ἐξωτερικὴ κάθετος γραμμὴ φέρει λοξὰ παράλληλα γραμμίδια. Ἡ σχηματιζομένη ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνη εἰς τὴν ὅσιν τοῦ ἀγγείου διακοσμεῖται διὰ κυματοειδοῦς γραμμῆς, ἄνωθεν τῆς ὁποίας καὶ ὑπὸ τὸ χεῖλος ἐγράφη βοστρυχοειδὴς γραμμὴ, ἡ ὁποία συνεχίζεται καὶ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν καθέτων γραμμῶν καὶ τῆς λαβῆς τμήμα. Τὸ χεῖλος φέρει μελανὸν δακτύλιον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἡ λαβὴ κοσμεῖται διὰ τριῶν ὁμάδων, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν παραλλήλων ὀριζοντίων γραμμῶν.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὸν γνωστὸν τύπον τοῦ Βαφειοῦ ἢ τὸ τοῦ ὑπ' ἀρ. 631. Ἡ διακόσμησις καὶ τὸ σχῆμα ἀνήκουν εἰς ΜΕ χρόνους, ὥσως τοὺς τελευταίους.

Θπ6 - ἀρ. 633 Ἀμφορίσκος εὐρύστομος (πίν. 112δ).

Ύψος 0.08 μ., διάμετρος στομίου 0.06 μ., διάμετρος βάσεως 0.047 μ., πλάτος χεῖλους 0.006 - 0.007 μ., πλάτος λαβῆς 0.014 μ.

'Ακέραιος. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς βραχὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος με περιχείλωμα, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ χεῖλους καταλήγουν εἰς τὸν κορμόν.

'Ακόσμητος. Τυπικὸν δεῖγμα μινυακῆς κεραμεικῆς τῶν τελευταίων ΜΕ χρόνων.

Θπ6 - αρ. 634 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 112γ).

Υψος 0.063 μ., διάμετρος στομίου 0.085 μ. (ὡς συνεπληρώθη), διάμετρος βάσεως 0.044 μ.
Ἐλλιπές κατὰ μέγα μέρος τοῦ κορμοῦ, τοῦ χεῖλους καὶ τῶν λαβῶν. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις πεπλατυσμένη, τοιχώματα σχεδὸν κατακορύφως βαίνοντα ὑπεράνω τῆς βάσεως εὐρύνονται εἴτα πρὸς τὰ ἄνω πρὸς ὅξυ χεῖλος καὶ στόμιον εὐρύ.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Περὶ τὴν βάσιν δύο δακτύλιοι, ὑπὸ τὸ χεῖλος δημιουργεῖται ζώνη περιοριζομένη κάτω ὑπὸ τριῶν δακτυλίων. Ἡ ζώνη αὕτη κοσμεῖται διὰ συνεχοῦς ὀφιοειδοῦς γραμμῆς, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἐγράφη βοστρυχοειδὴς γραμμὴ. Τρεῖς κατακόρυφοι γραμμαὶ περιορίζουν τὴν ὅλην διακόσμησιν· ἡ ἐξωτέρα πρὸς τὴν λαβὴν γραμμὴ φέρει μικρὰς λοξὰς παραλλήλους γραμμάς. Ἐσωθεν τοῦ χεῖλους ἐγράφη δακτύλιος.

Τὸ ποτήριον ἀνήκει εἰς τὸν τύπον τῶν ὑπ' ἀρ. Θπ6 - 632 καὶ 639 ME ἀγγείων.

Θπ6 - αρ. 635 Κύαθος μόνωτος (πίν. 112δ).

Υψος 0.059 μ., διάμετρος στομίου 0.085 - 0.104 μ., διάμετρος βάσεως 0.062 μ.

Ἐλλιπὲς εἰς μικρὰ τμήματα τοῦ ὤμου. Πηλὸς τεφρὸς. Ἐπιφάνεια λεία.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ὅξυ ἐκτρεπόμενος, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ ὑπερυψομένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν. Τὸ χεῖλος εἰσέχει εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐφάπτεται ἡ λαβή.

Ἀκόσμητος. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, ὡς καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 636 κύαθος, ἀνάγονται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ME ἐποχῆς.

Θπ6 - αρ. 636 Μόνωτος κύαθος (πίν. 112δ).

Υψος 0.042 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.046 μ., διάμετρος στομίου 0.046 καὶ 0.057 μ., διάμετρος βάσεως 0.05 μ.

Ἀκέραιος, πλὴν μικρὰς ἀποκρούσεως τοῦ χεῖλους. Πηλὸς τεφρὸς μὲ ἐπιφάνειαν λείαν καὶ στιλπνήν.

Βάσις εὐρεῖα ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός στενοῦται πρὸς τὸν λαιμόν

καὶ εὐρύνεται περὶ τὴν βάσιν, στόμιον εὐρύ, χεῖλος λεπτὸν ἐκτρεπόμενος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χεῖλους καὶ ὑπερυψομένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν περὶ τὴν βάσιν.

Ἀκόσμητος.

Θπ6 - αρ. 637 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 113α).

Υψος 0.07 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.084 μ., διάμετρος στομίου 0.094 - 0.104 μ., διάμετρος βάσεως 0.062 - 0.065 μ.

Ἐλλιπές κατὰ τμήμα τοῦ χεῖλους καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς τεφρὸς μὲ ἐπιφάνειαν λείαν. Τοιχώματα χονδρά, ἀλλὰ λεπτότατα χεῖλη βαθμηδὸν ἐκ τῶν ἔσω λεπυνθέντα.

Βάσις πεπλατυσμένη σχηματίζουσα ἀνώμαλον δακτύλιον κατὰ τὴν περιφέρειαν, τοιχώματα εὐρυνόμενα πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ὅξυ κλίνων ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ ὑπερυψομένη ὀλίγον αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν παρὰ τὴν βάσιν.

Ἐσωτερικῶς εἰς τὸ πρὸ τῆς λαβῆς σημεῖον τέσσαρες ἐγχάρακτοι ἐπάλληλοι κύκλοι. Ἀκόσμητον (Ἐλευσίς, εἰκ. 46).

Θπ6 - αρ. 638 Κύπελλον ἄωτον (πίν. 113α).

Υψος 0.089 μ., διάμετρος στομίου 0.115 μ., διάμετρος βάσεως 0.048 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ κορμοῦ, τῆς βάσεως καὶ τοῦ χεῖλους, ὡς καὶ ἡ λαβή. Πηλὸς τεφρὸς. Ἐπιφάνεια λεία.

Βάσις κωνική, πρὸς ὑποτυπώδης, κορμὸς χοανοειδής, εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω καὶ κυρτούμενος ἐλαφρῶς καταλήγει εἰς ὅξυ χεῖλος, στόμιον εὐρύ. Ἴσως λαβὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους (ἀπὸ τοῦ ἐλλείποντος τμήματος) ἐφέρετο πρὸς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητον. Ὁ τύπος ἐξερίχθη ἐκ τῶν μινυακῶν κυπέλλων καὶ πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ τέλος τῆς ME ἐποχῆς, ἐὰν μὴ εἰς τὴν πρώιμον ΥΕ I περίοδον.

Θπ6 - αρ. 639 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 112β, γ).

Υψος 0.065 μ., διάμετρος στομίου 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ.

Ἑλλιπές κατὰ μέγα τμήμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποπράσινος.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη κυρτή, κορμὸς ἀπὸ τῆς βάσεως εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω πρὸς δὲ χεῖλος, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἐξωτερικῶς τοῦ χεῖλους καταλήγει κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Ἀνὰ δύο κατακόρυφοι γραμμαὶ ἐκατέρωθεν τῆς λαβῆς περιορίζουν τὸ διακοσμούμενον πεδῖον. Ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς λαβῆς τοιαύτη γραμμὴ ποικίλλεται διὰ δύο συστημάτων ἐκ τριῶν καὶ τεσσάρων γραμμιδίων λοξῶς γεγραμμένων, ἄνω δέ, ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς λαβῆς, ἐγράφη βοστρυχοειδὴς γραμμὴ (πίν. 112γ). Ἡ διακοσμουμένη ζώνη περιορίζεται κάτω ὑπὸ τριῶν ὀριζοντίων ἐπαλλήλων γραμμῶν, ἄνω δὲ ὑπὸ τῆς βοστρυχοειδοῦς γραμμῆς τοῦ χεῖλους. Φέρει στιγμορόδακας, ἐπτὰ ἴσως τὸν ἀριθμὸν διότι τὸ κέντρον τῆς διακοσμήσεως ἐλλείπει (πίν. 112β). Τρεῖς δακτύλιοι ἐγράφησαν περὶ τὴν βάσιν καὶ εἰς περὶ τὸ χεῖλος. Ἡ λαβὴ κατὰ μῆκος τῆς ράχews φέρει αὐλάκωσιν καὶ γραμμὴν μελανοῦ χρώματος. Ἡ διακόσμησις τοῦ ἀγγείου χαρακτηρίζει τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικoὺς χρόνους.

Θπ6 - ἀρ. 640 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 113α).

Ὑψος 0.061 μ., διάμετρος στομίου 0.072 - 0.075 μ., διάμετρος βάσεως 0.046 μ.

Συμπεληρωμένον σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ κορμοῦ καὶ κατὰ τὴν βάσιν. Πηλὸς κιτρινόφαιος χονδρόκοκκος.

Βάσις πεπλατυσμένη, τοιχώματα εὐρυνόμενα βαθμηδὸν πρὸς δὲ χεῖλος, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἐξωτερικῶς τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμὸν παρὰ τὴν βάσιν. Ἡ λαβὴ φέρει ἐλαφρὰν αὐλάκωσιν κατὰ τὴν ράχιν. Εἰς τὸ σημεῖον

προσκολλήσεως τῆς λαβῆς τὸ χεῖλος πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Ἀκόσμητον, χονδροειδές.

Θπ6 - ἀρ. 641 Πρόχους (πίν. 113α).

Ὑψος 0.062 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.04 μ., ἐσωτερικὴ 0.024 μ., διάμετρος βάσεως 0.022 μ.

Συγκεκολλημένη. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαιμὸς εὐρὺς στενούμενος ἄνω καὶ καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ κυρτὴν ἔξω ἐπιφάνειαν, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος καὶ ἀνάγεται εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (Agora XII, πίν. 93, ἀρ. 1937 καὶ σ. 372).

Εἰς τὸ β' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ἀνῆκε καὶ τὸ ὄστρακον τῆς μελανομόρφου ληκύθου, τὸ εὐρεθὲν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου.

Θπ6 Ψηφίδες ἐξ ὀρείας κρυστάλλου (πίν. 113β).

Ὑψος 0.004 - 0.005 μ., διάμετρος ἄνω καὶ κάτω 0.006 - 0.007 μ., διάμετρος τρήματος περὶ τὰ 0.0015 μ.

Ὀκτὼ ψηφίδες σχήματος σφαιρικοῦ πεπιεσμένου, διάτρητοι καθέτως. Τὸ τρήμα ἔχει γίνει καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν.

Θπ6 Πήλινον σφονδύλιον (πίν. 92δ).

Ὑψος 0.023 μ., διάμετρος μεγίστη 0.037 μ., διάμετρος τρήματος 0.006 - 0.007 μ.

Πηλὸς φαιὸς ἀκάθαρτος. Ἑλλιπές κατὰ μικρὸν τμήμα αὐτοῦ. Τὸ σφονδύλιον, σχήματος σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου, φέρει ἔχνη καπνοῦ.

Θπ6 Στρεπτὰ ἐκ χαλκοῦ.

Διάμετρος ἐσωτερικὴ 0.012 καὶ 0.014 μ. Λεπτὸν σύρμα ἐλισσόμενον. Διεσώθησαν δύο ἐλιγμοί.

Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἀγγείων μεταξὺ τῶν ὀστέων οὐδὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος ἢ καὶ πιθανότητος νὰ τεθῇ εἰς ὑστεροελλαδικoὺς χρόνους. Εἶναι δὲ φανερόν ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ὀρίζουν τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τοῦ τάφου, ἢ ὅποια πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Πρὸς τούτοις φαίνεται ὅτι ὁ τάφος δὲν ἐχρησιμο-

ποιήθη εἰς μεταγενεστέρους ὑστεροελλαδικούς χρόνους. Τὰ ἐπείσακτα δύο ἀγγεῖα τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀποδεικνύουν μόνον ὅτι ἡνοίχθη τότε μέρος τοῦ τάφου, ἀλλὰ τὸ κοῦλόν του δὲν ἐχρησιμοποιήθη διὰ ταφὴν. Εἶναι ἄραγε δυνατόν νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι τὰ ἀγγεῖα τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἦσαν ἀναθήματα ἀποτεθέντα εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, ὅταν ὁ τάφος ἡνοίχθη κατὰ τύχην; Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ μελαμβαφῆς πρόχους ἀπετέθη ἐπὶ ἐκτάσεως εἰδικῶς καλυφθείσης διὰ χαλίκων. Τοῦτο συνηγορεῖ ὑπὲρ μιᾶς λατρευτικῆς πράξεως ἐξαγνισμοῦ. Βεβαίως εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸ τῆς εἰσόδου περιοχῆς τοῦ τάφου ἠφανίσθη καὶ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀποτεθεῖ ταφὴ εἰς χρόνους μεταγενεστέρους τῶν μεσοελλαδικῶν. Πάντως τὰ διασωθέντα κτερίσματα ὑποδεικνύουν ὅτι ἡ πρώτη τοῦ τάφου χρῆσις ἐγένετο εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ὁ δὲ σχετικῶς μέγας ἀριθμὸς των καὶ τὰ συσσωρευμένα ὅστ' ἀποδεικνύουν ὅτι περισσότερα τοῦ ἐνὸς λείψανα εἶχον τότε ἀποτεθεῖ εἰς αὐτόν. Ἐνδιαφέροντα εἶναι δύο σημεῖα: τὸ μεγαλύτερον τοῦ συνήθους μῆκος τοῦ τάφου καὶ ἡ κατασκευὴ του ἐκ πλακῶν μικρῶν διαστάσεων καὶ ἐπιπέδων λίθων τεθειμένων εἰς ὀριζοντίους δόμους. Πρὸς τούτοις ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῆς εἰσόδου του. Αὕτη ὡς καὶ ἡ τοιχοδομία τῶν μακρῶν πλευρῶν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ὡς μαρτυρίαι ὅτι κατασκευῆς, ἀλλ' οὐδὲν ὑστεροελλαδικὸν ἀγγεῖον ἢ ὄστρακον ἀνευρέθη εἰς τὸν τάφον.

Τάφος Θπ7

(πίν. Θ, 114 α, β καὶ 115, σχέδιον 102, 102α).

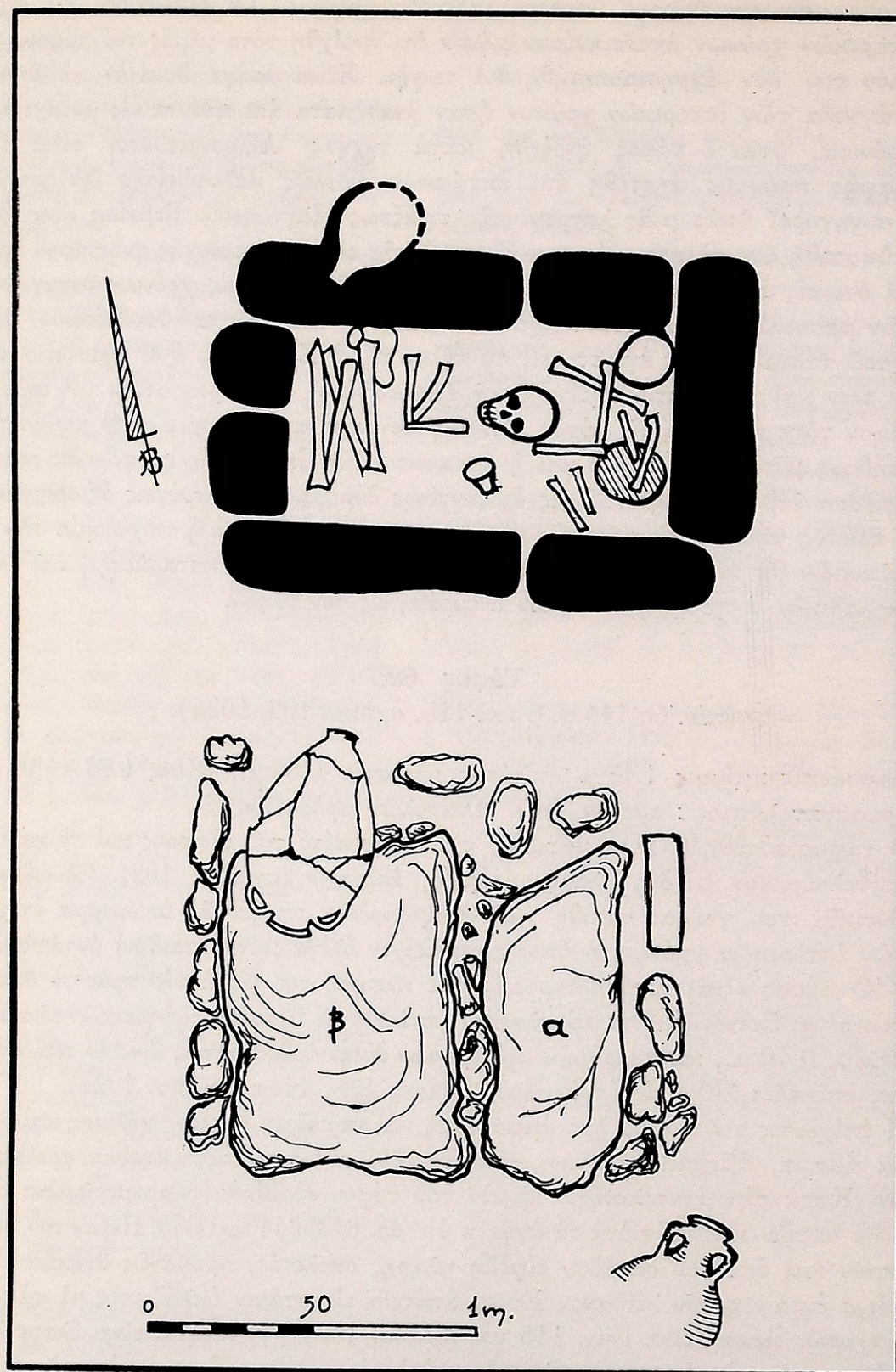
Διαστάσεις : μῆκος 1.15 μ., πλάτος μέγιστον 0.60 μ., βάθος 0.86 - 0.90 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

Ὁ τάφος εὑρέθη 0.30 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ κάλυμμα του, ἀποτελούμενον ἐκ δύο πλακῶν, εὑρέθη ἀκέραιον (σχέδιον 102). Ἄνωθεν τῆς βορειοδυτικῆς του γωνίας εὑρέθη τμήμα ἀμφορέως, προφανῶς ὑπόλειμμα ἐγχυτρισμοῦ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὁ ὁποῖος περιεῖχεν ὀλίγα μόνον παιδικὰ ὀστάρια (πίν. 127α). Ὁ τάφος εἶναι τετράπλευρος, αἱ δὲ πλευραὶ του κατὰ τὴν πρὸς τὸ δάπεδον βάσιν των εἶναι ἐπενδεδυμένοι διὰ πλακῶν (ἀνὰ δύο εἰς ἐκάστην τῶν μακρῶν πλευρῶν), μέσου ὕψους 0.40 μ., κατακορύφως τεθειμένων δίκην ὀρθοστατῶν, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐτέθησαν ἐπίπεδοι λίθοι εἰς ὀριζοντίους δόμους (πίν. 114α, σχέδιον 102α).

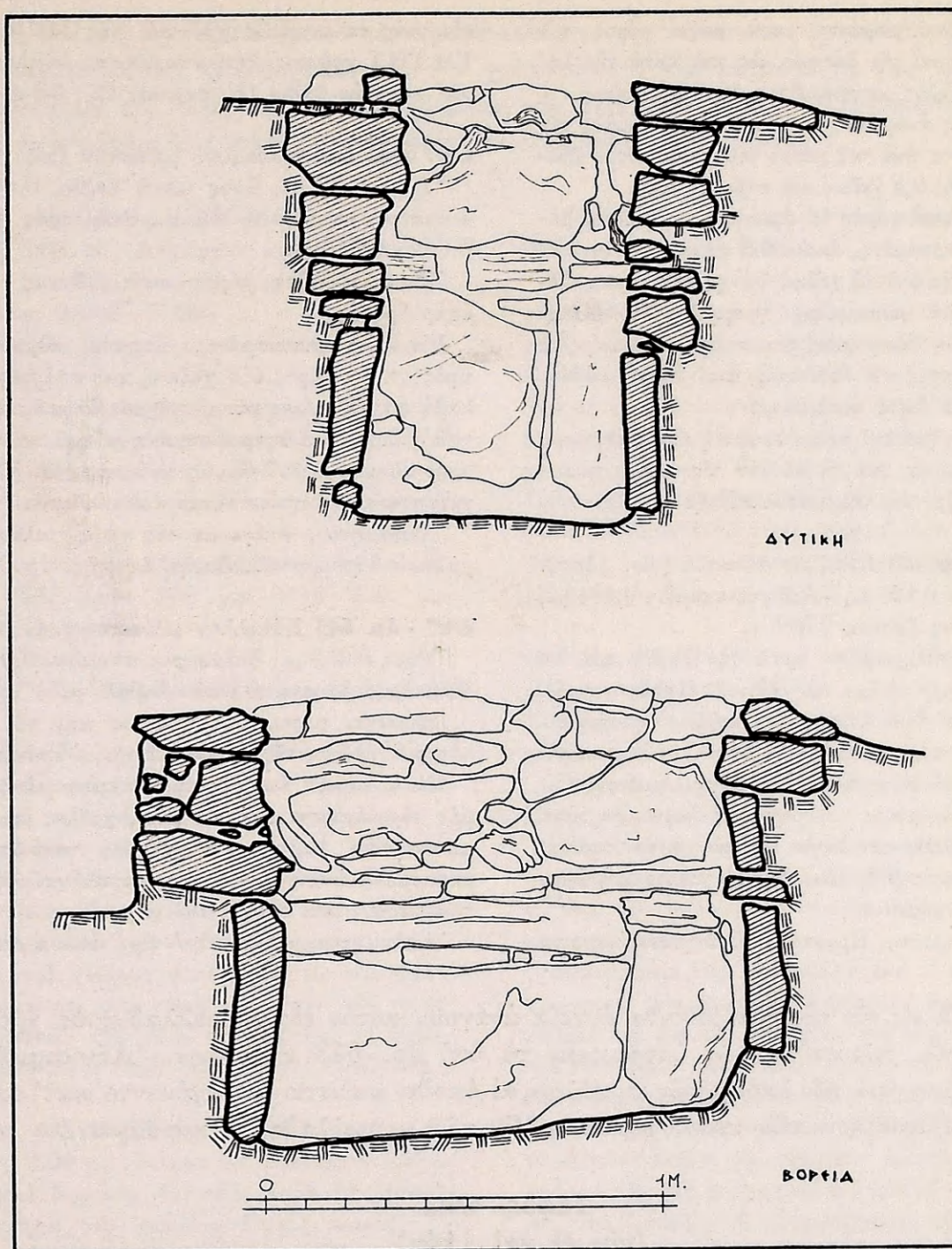
Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου ἦτο ἀμμουδερὴ καὶ περιεῖχεν ὀλίγους χάλικας καὶ μικρὰ ὄστρακα ἄβαφα, ἀβεβαίων χρόνων. Τὸ δάπεδόν του ἦτο ἐπεστρωμένον ἀραιῶς διὰ χαλίκων. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου εὑρέθησαν παραμερισμένα ὅστ' ἀ, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτὰ τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 643, 644 καὶ 645. Πέραν τοῦ σωροῦ τῶν ὀστέων καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθη πλήρης σκελετός, προφανῶς ἀνήκων εἰς τὸ τελευταίως ἐνταφιασθὲν λείψανον. Εἶχεν ἀποτεθεῖ εἰς στάσιν ὀκλάζοντος μὲ τὰ κάτω σκέλη ἰσχυρῶς κεκαμμένα (πίν. 115 καὶ σχέδιον 102). Ὁ κορμὸς εἶναι ἐλαφρῶς ἐστραμμένος πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν καὶ ὁμοίως μὲ ἐλαφρὰν στροφὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ διασφίζεται τὸ κρανίον. Ἡ κεφαλὴ ἐτέθη ἐπὶ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου ἐκ χώ-

Σχέδιον 102. Τάφος Θπ7. Κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλοῦ) καὶ κάλυμμα.

Σχέδιον 102α. Τάφος Θπ7. Δυτική και βορεία πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη).

ματος. Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, φέρονται πρὸς τὴν κεφαλὴν. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον εὐρέθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ το ποτήριον ὑπ' ἀρ. 642.

Θπ7 - ἀρ. 642 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 114γ).

Ύψος 0.062 μ., διάμετρος στομίου 0.08 - 0.084 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ μέγα μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως, ὡς καὶ κατὰ τὴν λαβὴν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος λίαν εὐθριπτος.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὕψους αὐτοῦ ἀπολήγει εἰς ὀξὺ χεῖλος καὶ στόμιον εὐρύ.

Ἡ διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ χρώματος, μόλις διακρίνομένη, ἀκολουθεῖ τὴν γνωστὴν διάταξιν τῆς ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνης τῆς τερματιζομένης διὰ κατακορύφων γραμμῶν. Ἡ διακοσμουμένη ζώνη φέρει κυματοειδῆ γραμμὴν μετὰ φέρων πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀντὶ τῆς συνήθους πρὸς τὰ δεξιὰ κινουμένης.

Τὸ σχῆμα τοῦ ποτηρίου καὶ ἡ ἀμαυρόχρωμος διακόσμησις του τοῦ θέτουν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Θπ7 - ἀρ. 643 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 113γ).

Ύψος 0.126 μ., διάμετρος στομίου 0.164 μ., διάμετρος βάσεως 0.057 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν λαβὴν καὶ τὸ παρ' αὐτὴν τμήμα τοῦ χεῖλους. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς ἡμισφαιρικός στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ἀπεστρογγυλευμένον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καταλήγει εἰς τὸ μέσον περιπτου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Εἰς τὸ χεῖλος ὀπὴ ἀνωμάλου σχήματος.

Ἀκόσμητον. Προφανῶς τὸ ἀγγεῖον ἀνάγεται

εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Εἰς ΥΕ I χρόνους ἔχει ἀποκτήσει ὑψηλὸν πόδα καὶ κωνικὴν βάσιν (Κορακοῦ, εἰκ. 58 καὶ 59).

Θπ7 - ἀρ. 644 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 114γ).

Ύψος 0.06 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.068 μ., διάμετρος στομίου 0.083 μ., διάμετρος βάσεως 0.044 - 0.046 μ.

Ἐλλείπει μέγα μέρος τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ὑπερύθρος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω πρὸς ὀξὺ χεῖλος καὶ στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ ὑπερυψωμένη αὐτοῦ καταλήγει περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ κορμοῦ. Τὰ τοιχώματα τοῦ ἀγγείου εἶναι πολὺ λεπτά.

Ἀκόσμητον, ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Θπ7 - ἀρ. 645 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 114γ).

Ύψος 0.059 μ., διάμετρος στομίου 0.078 μ., διάμετρος βάσεως 0.044 - 0.046 μ.

Ἐλλείπει μέρος τοῦ χεῖλους καὶ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς λαβῆς. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις εὐρεῖα ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξὺ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καταλήγει κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Ἀκόσμητον, ὡς τὸ ὑπ' ἀρ. 644 ἀγγεῖον.

Τὰ εἰς τὸν τάφον εὐρεθέντα ἀγγεῖα ἀνάγουν αὐτὸν εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους, προφανῶς τελευταίους, ὡς ὑποδεικνύει τὸ ὑπ' ἀρ. 643 κύπελλον. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ σχῆμα τῶν λαβῶν τῶν κυπέλλων, αἱ ὁποῖαι φαίνεται ὅτι ἐγένοντο κατ' ἀπομίμησιν ἢ ἐπίδρασιν τῶν ταινιοσχημῶν λαβῶν τῶν μεσοελλαδικῶν κανθάρων.

Τάφος Θπ8

(πίν. Θ καὶ 116α).

Περὶ τὸ μέσον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ἀνασκαφείσης τὸ 1952 περιοχῆς τοῦ τομέως Θ εὐρέθησαν τὰ ὑπολείμματα τοῦ τάφου τούτου, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἑξ τεμάχια πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου, ἀλλὰ πρὸ τῆς στενῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς του καὶ κάτωθεν τοῦ δαπέδου του ἀπεκαλύφθη κυκλικὸν ὄρυγμα, διαμέτρου 0.70 μ. καὶ βάθους 0.54 μ., εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον ἐπισωρευθῆ φέρδην - μίγδην παραμερισμένα ὅστ' αὐ καὶ τεθραυσμένα ἀγγεῖα (πίν. 116α).

Τὰ ὅστ'α καὶ τὰ ἀγγεῖα ἀνήκουν εἰς προγενεστέρως τῆς τελευταίας χρήσεως τοῦ τάφου ἐνταφιασθέντας καὶ βοηθοῦν εἰς τὴν χρονολόγησιν τῆς κατασκευῆς του, τὴν ὁποίαν ἀνάγουν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Πότε ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν ὁ τάφος καὶ πότε κατεστράφη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὁρισθῇ.

Θπ8 - ἀρ. 646 Πυξίς (πίν. 116β).

Ύψος 0.05 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερική 0.051 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ., πλάτος χεῖλους 0.003 - 0.004 μ.

Συγκεκολλημένη με μικρὰς ἀποκρούσεις. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένος. Ὑπὸ τὸ χεῖλος τέσσαρες ὀπαί, ἀνὰ δύο, προφανῶς διὰ τὴν στερέωσιν πώματος, τὸ ὅποιον δὲν διεσώθη.

Ἀκόσμητος, παραβλητέα πρὸς τὰς ὑπ' ἀρ. Ηπ17 - 521, Ζπ6 - 360 καὶ Θπ4 - 620, μεσοελλαδικῶν χρόνων.

Θπ8 - ἀρ. 647 Ἀμφορίσκος εὐρύστομος (πίν. 116γ).

Ύψος 0.074 μ., διάμετρος βάσεως 0.033 μ.

Ἐλλείπει μέγα τμήμα τοῦ κορμοῦ, τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς εὐρὺς ἀνοίγων πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος καὶ στόμιον εὐρὺ, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ἀκόσμητος, τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς (ὡς οἱ Ζπ6 - 357, Ζπ6 - 353, Θπ6 - 633, Θπ24 - 675 κλπ.).

Θπ8 - ἀρ. 648 Πυξίς (πίν. 116β).

Ύψος 0.06 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ.

Συγκεκολλημένη, ἐλλιπὴς κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ στομίου. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς σφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ὀξὺ, στόμιον εὐρὺ. Διατηροῦνται δύο ὀπαὶ κάτωθεν τοῦ χεῖλους.

Ἀκόσμητος, ἔχουσα ραδιώτερον κορμόν καὶ μᾶλλον ὑψωμένην βάσιν ἢ ἡ ὑπ' ἀρ. Θπ8 - 646 πυξίς, ἀνήκουσα ὅμως εἰς τοὺς αὐτοὺς με ἐκείνην ΜΕ χρόνους.

Θπ8 - ἀρ. 649 Φιάλη βαθεῖα (πίν. 116β).

Ύψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερική 0.13 μ., ἐξωτερική 0.15 μ.

Συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν βάσιν καὶ μέγα μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς τεφρὸς χονδροειδής, περιέχων τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις μικρά, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω με ἐλαφρὰν κύρτωσιν, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαιμὸς εἰσέχων, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος πλατὺ με περιχέλωμα. Ὑπὸ τὸ χεῖλος δύο ὀπαί. Προφανῶς τὸ σχῆμα ἐξειλίχθη ἀπὸ τῶν μινυακῶν κυπέλλων καὶ χαρακτηρίζει τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικούς χρόνους (ὄρα καὶ Eutresis, σ. 153, εἰκ. 210).

Θπ8 - ἀρ. 650 Κύαθος με κάθετον ἐπὶ τοῦ χεῖλους λαβὴν (πίν. 116γ).

Ύψος ἀπὸ βάσεως μέχρις ὑποτιθεμένου χεῖλους 0.06 μ.

Ἐλλείπει τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ἀγγείου. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαβὴ κυλινδρική τοξοειδὴς ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ ὑπερυψωμένη αὐτοῦ κατέληγε πάλιν εἰς αὐτό.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος. Δύο δακτύλιοι ἐγράφησαν περὶ τὴν κοιλίαν καὶ δύο εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ, ἐκ τοῦ κατωτέρου τῶν ὁποίων ἐξαρθῶνται συστάδες συνεχῶν τεθλασμένων γραμμῶν. Ἡ λαβὴ ἔσω καὶ ἔξω φέρει ὀλόβαφον ταινίαν. Βεβαίως τὸ ἀγγεῖον ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμαυροχρώμων τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν τῆς διακοσμῆσεως εὐρίσκει παράλληλον εἰς τὸν κύαθον ἐκ τοῦ τάφου XX τῆς Προσύμνης, μεσοελλαδικῶν χρόνων (Prosymna II, εἰκ. 43, ἀρ. 574).

Θπ8 - ἀρ. 651 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 116γ).

Ύψος 0.049 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς μέγα τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς λαβῆς. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, τοιχώματα εύρυνόμενα πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς χεῖλος ὁξὺ ἐλαφρῶς κλίνουν πρὸς εὐρὺ στόμιον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους ἀπολήγει

γὰρ ὀλίγον ὑπεράνω τῆς βάσεως.

Ἀκόσμητον. Προφανῶς τὸ σχῆμά του ἐπηρεάσθη ἐκ τοῦ τῶν ποτηρίων τύπου Βαφειοῦ. Τοῦτο ὑποδεικνύει μεσοελλαδικούς χρόνους.

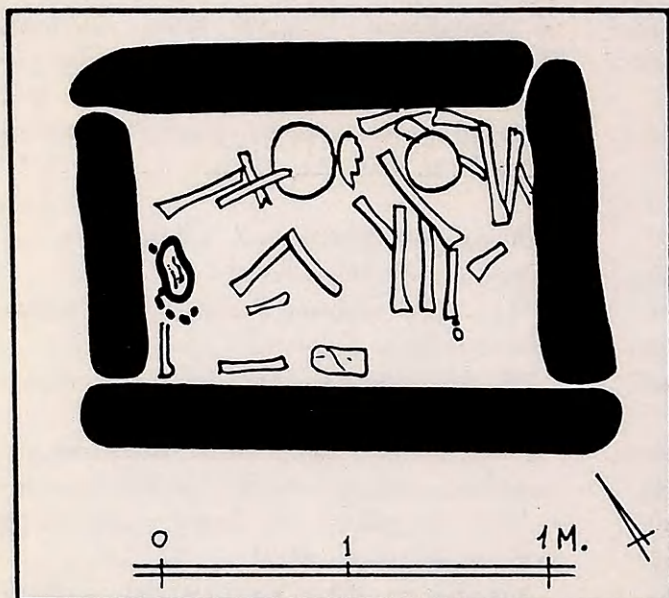
Τάφος Θπ9

(πίν. Θ, 117 καὶ 118, σχέδιον 103).

Διαστάσεις : μῆκος 1.07 μ., πλάτος 0.72 μ., βάθος 0.50 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς.

Περὶ τὰ 0.80 μ. ἀπὸ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ κατεστραμμένου τάφου Θπ8 εὐρέθη ὁ μικρὸς τάφος Θπ9. Ὑπεράνω τοῦ ἐκ μιᾶς πλακὸς σχηματισθέντος καλύμματος

Σχέδιον 103. Τάφος Θπ9. Κάτοψις (σχέδιον Ἰ. Τραυλοῦ).

τοῦ εὐρέθη ἐνσφηνωμένον εἰς σκληρὸν χῶμα τμῆμα πλακὸς προφανῶς ἀνήκον εἰς τὸ «σῆμα» τοῦ τάφου (πίν. 117α, β). Τὸ μεταξὺ τῆς πλακὸς καὶ τοῦ καλύμματος χῶμα, πάχους 0.11 μ., ἦτο ἀπαραίτητως ἀναγκαῖον διὰ τὴν στήριξιν τοῦ σήματος διότι ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἐγκοπὴ εἰς τὴν σκληρὰν πλάκα τοῦ καλύμματος, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἐντεθῇ τὸ κάτω τμῆμα τοῦ σήματος. Τοῦτο δὲ θὰ ἦτο κατὰ πολὺ δυσκολώτερον τῆς δημιουργίας χωματίνης βάσεως. Τὸ συγκρατοῦν τὸ σῆμα χῶμα ὑψοῦτο καὶ μέχρι τοῦ ἀνωτάτου διατηρηθέντος σημείου τῆς πλακὸς ἀποδεικνύον ὅτι τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου θὰ εὐρίσκετο τοῦλάχιστον 0.40 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ πλευραὶ τοῦ κιβωτισοσχήμου τούτου τάφου ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ πλακῶν, μιᾶς εἰς ἐκάστην πλευράν, κατακορύφως τεθειμένων, ὡς συνήθως (πίν. 118α). Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο ἀραιῶς διὰ χαλίκων. Ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθησαν ὅστ' ἀνήκοντα τοῦλάχιστον εἰς δύο, ἂν ὅχι εἰς τρεῖς παιδικούς σκελετούς, διατηρούμενους εἰς ἀκανονίστους θέσεις καὶ ἀποστάσεις (πίν. 118β, σχέδιον 103). Ἴσως τὰ ὅστ' ἀνεκαταστάθησαν τῆς ἀρχικῆς των θέσεως ἐκ τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα κατέκλυσαν τὸ κοῖλον καὶ τῶν ὁποίων τὴν ὑπαρξιν μαρτυρεῖ τὸ μαλακὸν χῶμα τοῦ τάφου τὸ προελθὸν ἀπὸ ἀποξήρανσιν ἰλύος.

Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ἀλλὰ ἡ κατασκευὴ του καὶ τρία τεφρὰ μινύεια ὅστρακα ἐκ τῆς ἐπιχώσεως ὑποδεικνύουν μεσοελλαδικούς χρόνους διὰ τὴν ἀρχικὴν του χρῆσιν. Ὁ τάφος προφανῶς ἐχρησίμευε διὰ παιδικὰς ταφὰς καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ διάλυσις πολλῶν ἐκ τῶν ὀστέων.

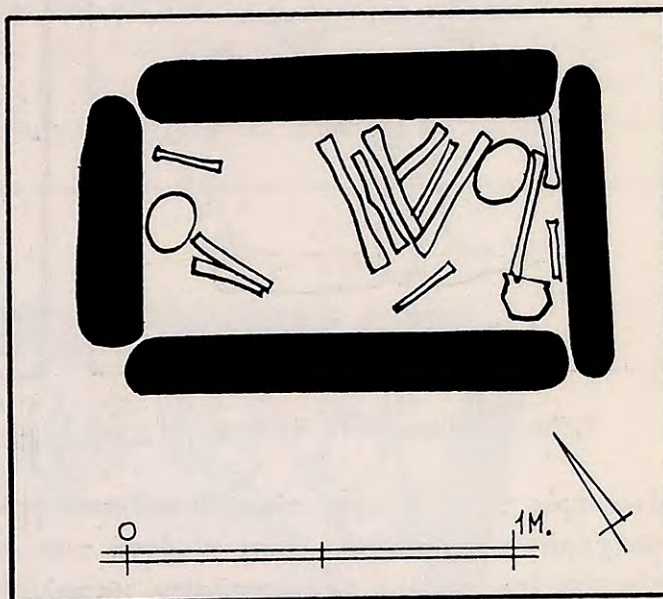

Τάφος Θπ10

(πίν. Θ και 119, σχέδιον 104).

Διαστάσεις : μήκος μέγιστον 1.10 μ., πλάτος μέγιστον 0.57 μ., βάθος 0.55 μ.
Προσανατολισμός : από τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Τὸ χεῖλος τοῦ τάφου εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ κάλυμμα του εἶχε προγενεστέρως ἀφανισθῇ. Τυπικὸς κιβωτιόσχημος τάφος παρουσιάζει πλευρὰς ἐπενδεδυμένας διὰ πλακῶν, μιᾶς εἰς ἐκάστην πλευράν. Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων. Προφανῶς ὁ τάφος εἶχε συληθῇ προγενεστέρως καὶ τὰ τυχόν κτερίσματα ἠφανίσθησαν. Διεσώθη μόνον τὸ ἥμισυ φαιοχρώμου βαθέος σκύφου (πίν. 119). Ἴχνη πυρᾶς διετηροῦντο κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν του γωνίαν καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, μαρτυροῦντα ἴσως τὴν χρῆσιν τῆς περιοχῆς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους διὰ καῦσιν νεκροῦ ἢ μᾶλλον δι' ἐναγισμόν. Τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸν τάφον ὅστ' ἀνήκουν εἰς τὸν τελευταῖον ἐνταφιασθέντα εἰς στάσιν ἰσχυρῶς συνεσταλμένην νεκρὸν καὶ εἰς ἓν ἀκόμη λείψανον, τὸ ἀρχικῶς ἀποτεθέν. Τούτου τὰ ὅστ' ἀπαρτίσθησαν πρὸς τὴν μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ τάφου.

Σχέδιον 104. Τάφος Θπ10. Κάτοψις (σχέδιον Ἰ. Τραυλοῦ).

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ τάφου τὸν ἀνάγουν εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους.

Τάφος Θπ11

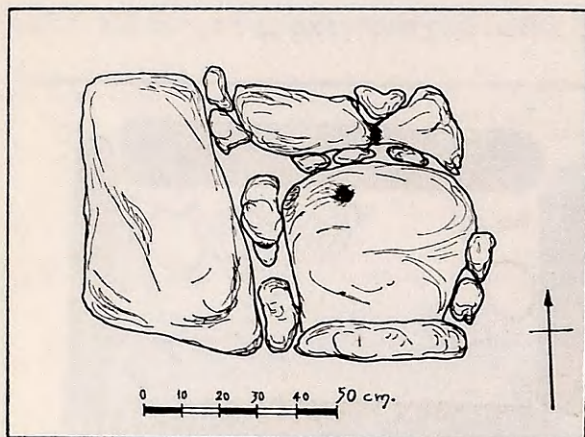
(πίν. Θ και 120α, σχέδιον 105, 105α).

Διαστάσεις : μήκος μέγιστον 0.80 μ., πλάτος μέγιστον 0.58 μ., βάθος 0.45 μ.
Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

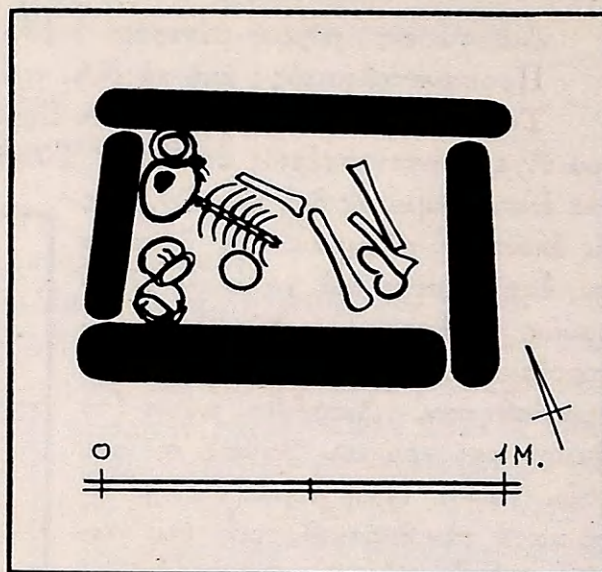
Ὁ παιδικὸς αὐτὸς τάφος εὐρέθη μεταξὺ τῶν τάφων Θπ2, Θπ9 καὶ Θπ10 καὶ 0.25 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Τὸ κάλυμμα του ἀπετελεῖτο ἐκ δύο πλακῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶχον ἐνσφηνωθῇ μικρότεροι λίθοι (σχέδιον 105). Ἐχει σχῆμα τετράπλευρον καὶ ἀνήκει εἰς τὸν τύπον τῶν κιβωτιοσχημῶν μεσοελλαδικῶν τάφων. Αἱ πλευραὶ του ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων, ἀνὰ μία εἰς ἐκάστην πλευράν (σχέδιον 105α). Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων. Ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθη πλήρης παιδικὸς σκελετὸς καὶ παρὰ τὴν κεφαλὴν του δύο ἀκόμη παιδικὰ κρανία. Ὅπισθεν τῶν κρανίων αὐτῶν, κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου,

εύρέθησαν οί δύο ἀμφορίσκοι ὑπ' ἀρ. 652 καὶ 653. Ὁ πλήρης σκελετὸς ἀνήκει εἰς τὸν τελευταίως ἐνταφιασθέντα παῖδα. Οὗτος εἶχεν ἀποτεθῆ μετὰ τὸ σῶμα ἐλαφρῶς ἐστραμ-

Σχέδιον 105. Τάφος Θπ11. Κάλυμμα.

Σχέδιον 105α. Τάφος Θπ11. Κάτοψις (σχέδιον Ἰ. Τραυλοῦ).

μένον πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν καὶ τοὺς πόδας ἰσχυρῶς κεκαμμένους. Ἡ θέσις τῶν χειρῶν εἶναι ἀβεβαία διότι τὰ ὀστᾶ των δὲν διεσώθησαν. Ἡ κεφαλὴ, ἀρχικῶς τεθειμένη ἐπὶ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου, κατωλίσθη πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον.

Θπ11 - ἀρ. 652 Ἀμφορίσκος εὐρύστομος (πίν. 120β).

Ύψος 0.079 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.065 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρέπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος, στόμιον εὐρὺ, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους ἀπολήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ἀκόσμητος. Τὸ ἀγγεῖον εἶναι τοῦ συνήθους μινυακοῦ τύπου, πολλὰ δείγματα τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῆς Ἑλευσίνος (ὄρα Ζπ6 - 353, Ζπ6 - 357, Θπ6 - 633 κλπ.).

Θπ11 - ἀρ. 653 Ἀμφορίσκος εὐρύστομος (πίν. 120β).

Ύψος 0.078 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ 0.059 μ., ἐξωτερικὴ 0.071 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρέπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος, στόμιον εὐρὺ, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους ἀπολήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ἀκόσμητος (ὡς ὁ ὑπ' ἀρ. Θπ11 - 652). Ἀμφότεροι οἱ ἀμφορίσκοι ἀνάγονται εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Τάφος Θπ12

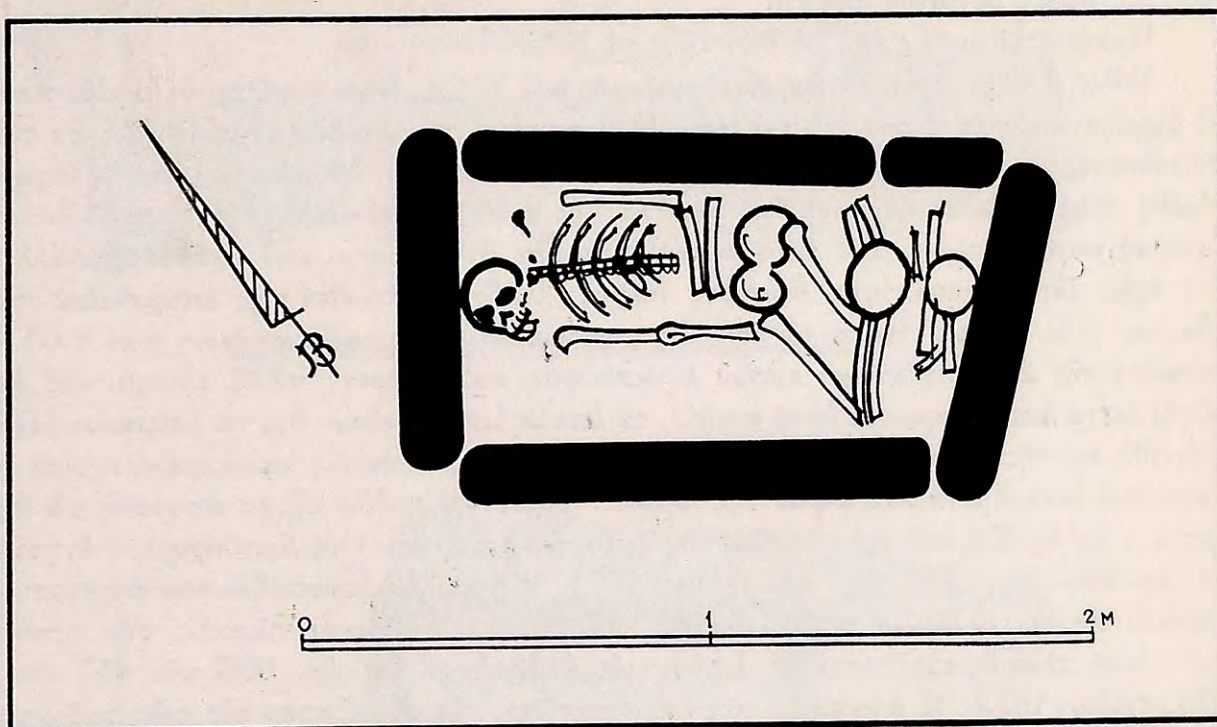
(πίν. Θ, 121 καὶ 122, σχέδιον 106).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 1.32 μ., πλάτος μέγιστον 0.70 μ., βάθος 0.50 μ.
Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὁ τάφος οὗτος εὐρέθη κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τομέως, μεταξύ τῶν τάφων Θπ1 καὶ Θπ3 καὶ μόλις 0.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Δύο πλάκες (πίν. 121β), μία μεγάλη, 0.98×0.95 μ., καὶ μία μικροτέρα, 1.08×0.34 μ., ἐκάλυπτον τὸν τάφον, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι δὲν ἠνοίχθη κατόπιν τῆς ἀποθέσεως εἰς αὐτὸν τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος νεκροῦ.

Ἀνωθεν τῆς καλυπτηρίου πλακὸς εὐρέθησαν ὅστ' αὖ πυρακτωμένα καὶ εἰς τὸν χώρον πρὸς Δυσμὰς τοῦ τάφου καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Θπ3 ὑπολείμματα πυρᾶς καὶ ὄστρακα ἀνήκοντα εἰς ἀρυβαλλοειδῆς ληκύθιον καὶ εἰς ληκύθους, φέροντα δὲ σαφῆ ἔχνη πυρακτώσεως (πίν. 373). Προφανῶς εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν καὶ εἰς ἱστορικοὺς χρόνους ἐγένετο καῦσις νεκροῦ (ἢ ἐναγισμός), τὰ κατάλοιπα τῆς ὁποίας διαταράχθησαν καὶ ἐν πολλοῖς ἠφανίσθησαν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Περὶ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου εὐ-

Σχέδιον 106. Τάφος Θπ12. Κάτοψις (σχέδιον Ἰ. Τραυλοῦ).

ρέθη στρώμα μικρῶν χαλίκων προφανῶς τεθέντων διὰ νὰ ἰσοπεδωθοῦν αἱ κορυφαὶ τῶν πλακῶν τῶν πλευρῶν καὶ οὕτω νὰ στερεωθοῦν αἱ καλυπτήριοι πλάκες. Τὸ σχῆμα τοῦ τάφου, ἐλαφρῶς τραπεζοειδές, ἀνάγει αὐτὸν εἰς τὸν τύπον τῶν κιβωτιοσχημάτων. Αἱ πλευραὶ τοῦ εἶχον ἐπενδυθῇ διὰ τεσσάρων κατακορύφων πλακῶν, μιᾶς εἰς ἐκάστην πλευράν, ἐπὶ τῶν κορυφῶν των δὲ εἶχον τεθῇ ἐπίπεδοι λίθοι διὰ νὰ δημιουργήσουν ἐπίπεδον πλαίσιον. Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο διὰ λεπτοῦ στρώματος χαλίκων. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὐρέθησαν πλήρης σχεδὸν σκελετὸς ἀνήκων εἰς τὸν τελευταίως ἐνταφιασθέντα νεκρόν, καὶ πέραν τῶν ποδῶν του πρὸ τῆς βορειοανατολικῆς πλευρᾶς παραμερισμένα ὅστ' αὖ ἀνήκοντα εἰς δύο λείψανα. Ὁ νεκρὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ὁ πλήρης σκελετός, εἶχεν ἀποτεθῇ ὕπτιος μὲ ἐλαφρὰν πρὸς τὰ δεξιὰ κλίσιν (πίν. 122). Ἡ θέσις

τῆς κεφαλῆς του εἶναι ἀβεβαία, διότι ὀλίγα μόνον ὀστᾶ τοῦ κρανίου διεσώθησαν ἄνωθεν τοῦ δεξιοῦ ὤμου. Ἴσως ἡ κεφαλὴ νὰ ἦτο ὑψωμένη καὶ ἐκύλησε πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ τὴν σῆψιν τῶν μυῶνων. Ὁ δεξιὸς βραχίον ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, ἐνῶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ, καμπυλωμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο πρὸς τὸ ὑπογάστριον. Οἱ πόδες, ἐστραμμένοι πρὸς τὰ δεξιὰ, εἶναι ἰσχυρῶς κεκαμμένοι. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου.

Τάφος Θπ13

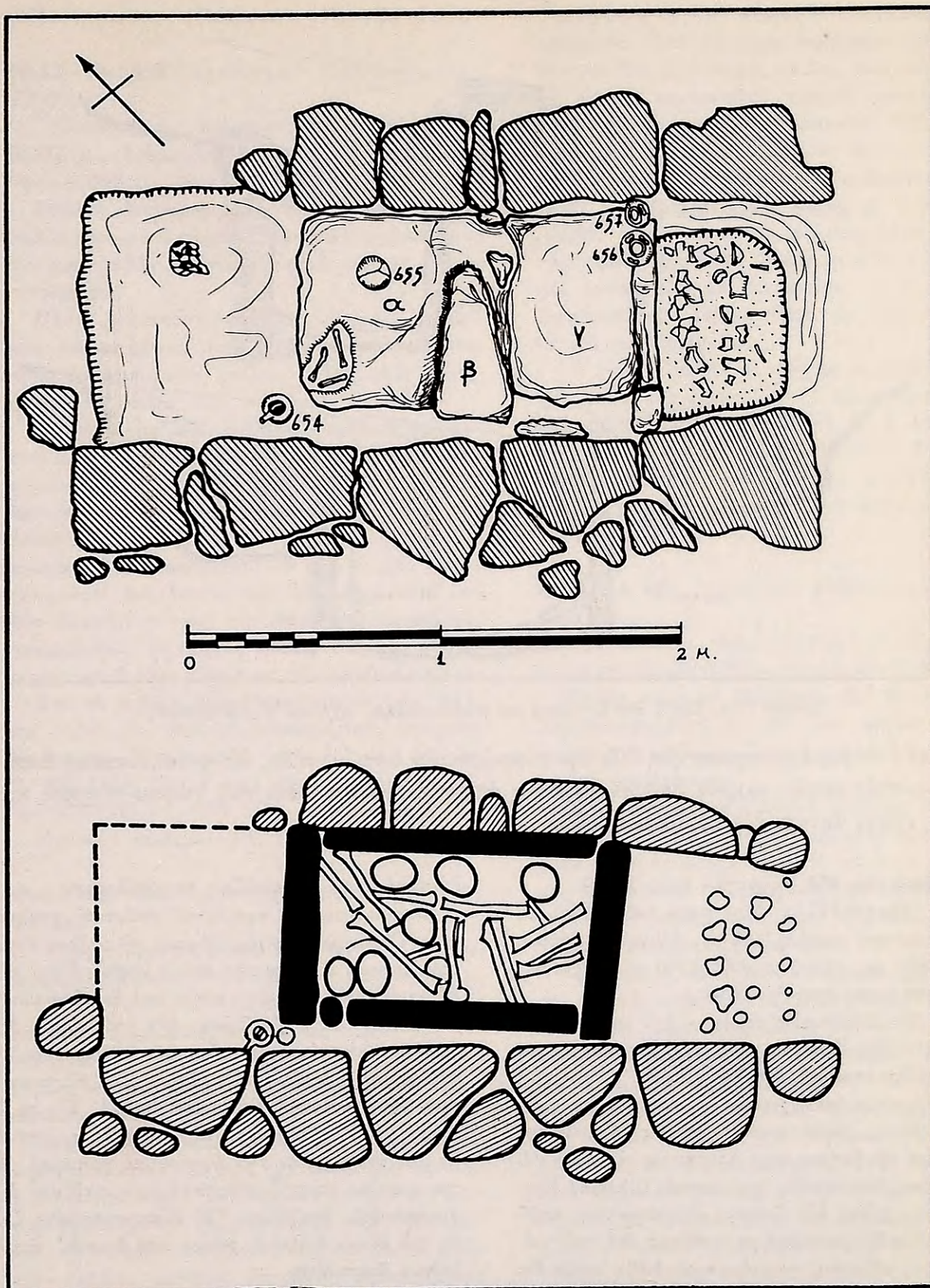
(πίν. Θ καὶ 123 - 125, σχέδιον 107, 107α).

Διαστάσεις κιβωτιστήμου τάφου: μῆκος μέγιστον 1.14 μ., πλάτος μέγιστον 0.68 μ., βάθος μέγιστον 0.40 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

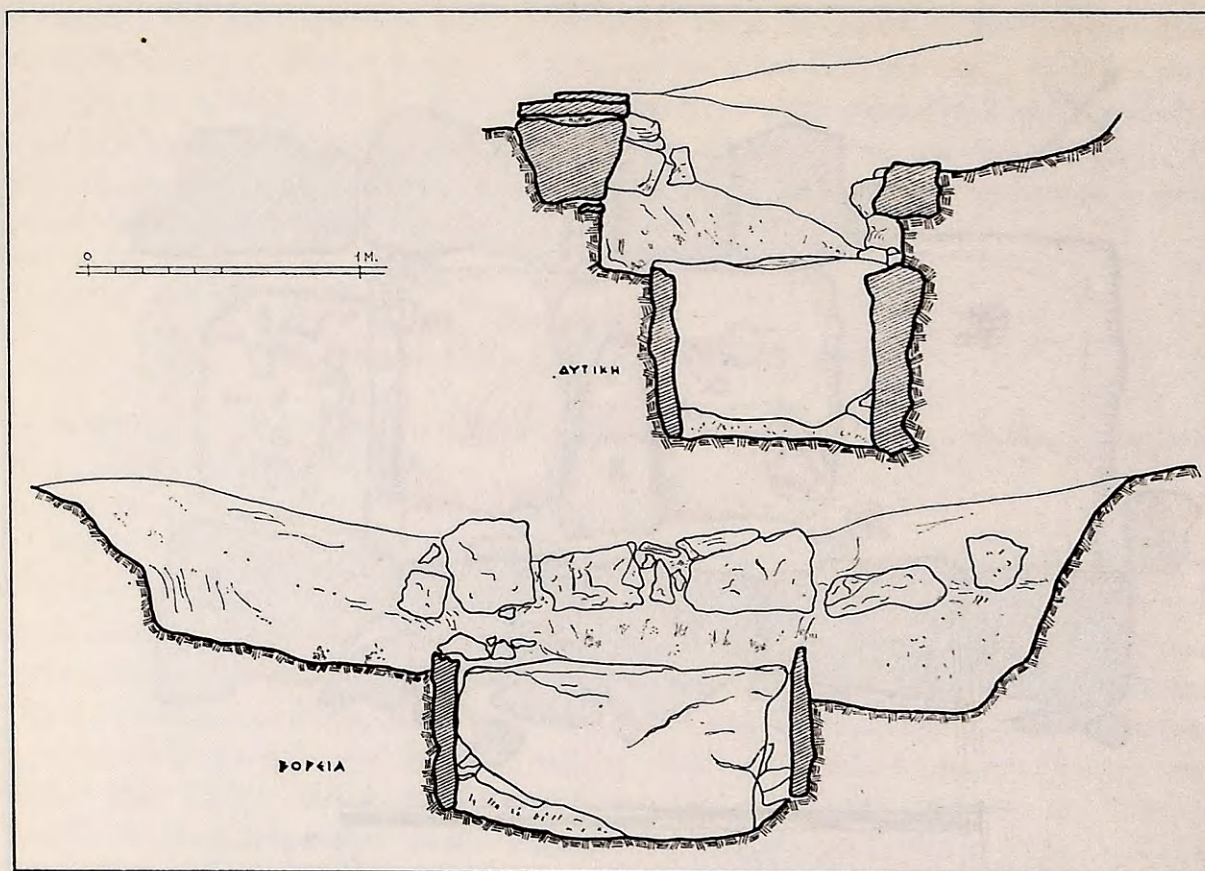
Μόλις 0.50 μ. πρὸς τὰ βορειοανατολικά τοῦ τάφου Θπ1 εὐρέθη ὁ Θπ13 κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τομέως. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἀπέδειξεν αὐτὸν ὡς ἐν τῶν σπουδαιοτέρων εὐρημάτων τῆς περιοχῆς. Σχεδὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εὐρέθη τοῖχος, μήκους περίπου 3 μ. καὶ πλάτους 0.40 μ., βαίνων ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά. Εἰς ἀπόστασιν 0.85 μ. ἐκ τοῦ πρώτου καὶ σχεδὸν παράλληλος πρὸς αὐτὸν ἀπεκαλύφθη δεύτερος τοῖχος, 0.05 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (πίν. 123α). Κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ μήκους τῶν τοίχων καὶ 0.60 μ. κάτωθεν τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐτῶν ἀπεκαλύφθη καλυπτήριος πλάξ τάφου καὶ ἐπ' αὐτῆς ὀλίγα κατεστραμμένα ὀστᾶ παιδός, τὰ ὁποῖα ὑποδεικνύουν ὅτι τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς μετὰ τοὺς πόδας ἐλαφρῶς κεκαμμένους καὶ τὰ ἄκρα των ἐκτεινόμενα καὶ πέραν τῆς πλακός. Πρὸ τῶν ποδῶν εἶχεν ἀποτεθῆ τὸ θήλαστρον ὑπ' ἀρ. 654, ἐνῶ ἐπὶ τῆς πλακός εὐρέθη ἀνεστραμμένον τὸ ἀρτόσχημον ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 655 (πίν. 123β, 124 καὶ σχέδιον 107). Εἰς κοίλωμα μετὰ τοῦ βορειοανατολικοῦ ἄκρου τῆς καλυπτηρίου πλακός καὶ τῆς κατακορύφου πλακός τῆς στενῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς εὐρέθησαν τὰ ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα ὑπ' ἀρ. 656 καὶ 657 (πίν. 125, σχέδιον 107). Ἡ ἀφαίρεσις τῶν καλυπτηρίων πλακῶν ἔφερεν εἰς φῶς κιβωτιστήμον τάφον κατεσκευασμένον, ὡς συνήθως, ἐκ τεσσάρων κατακορύφων πλακῶν, μιᾶς δι' ἐκάστην πλευράν (σχέδιον 107α). Τὸ κοῖλον τοῦ τάφου εὐρέθη πλήρες παραμερισμένων ὀστέων, μετὰ τῶν ὁποίων καταλέγονται ὑπολείμματα τοῦλάχιστον ἐξ κρανίων καὶ μηριαίων ὀστέων ἐξ σκελετῶν (πίν. 125, σχέδιον 107). Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων. Πέραν τῆς στενῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς ὁ μετὰ τῶν τοίχων χώρος περιεῖχεν ἐπίχωσιν μαλακοῦ χώματος καὶ ὄρυγμα, πλάτους περίπου 0.25 μ. καὶ βάθους 0.50 μ., τὸ ὁποῖον ἦτο πλήρες παραμερισμένων ὀστέων καὶ ὀστράκων, ἐκ τῶν ὁποίων συνεπληρώθησαν τὰ ἀρυβαλλοειδῆ ἀλάβαστρα ὑπ' ἀρ. 660 καὶ 661. Ὁ χώρος πέραν τοῦ ὀρυγματος περιεῖχεν ὄστρακα, ἢ συγκόλλησις τῶν ὁποίων ἀπέδωκε τὰ ἀρτόσχημα ὑπ' ἀρ. 658 καὶ 659 (πίν. 124, σχέδιον 107). Προφανῶς εἰς τὸν χώρον ἐκεῖνον καὶ τὸ ὄρυγμα ἐπεσωρεύθησαν ὀστᾶ καὶ θραύσματα ἀγγείων ἐκβληθέντα ἐκ τοῦ τάφου διὰ νὰ δημιουργηθῇ χώρος δι' ὑστερωτέρας ταφάς. Ἀκόμῃ

Σχέδιον 107. Τάφος Θπ13. Κάλυμμα και κάτοψις (σχέδιον 'Ι. Τραυλού).

Σχέδιον 107α. Τάφος Θπ13. Δυτική και βορεία πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη).

και ο τάφος ἐκρησιμοποιήθη διὰ τὴν συσσώρευσιν ὀστέων, τέλος δὲ ὁ τελευταῖος ἐνταφιασθεὶς νεκρὸς, μικρὸν παιδίον, ἀπετέθη ἐπὶ τῆς καλυπτηρίου τοῦ τάφου πλακὸς καὶ ὁ χώρος ἔκτοτε δὲν ἐκρησιμοποιήθη.

Θπ13 - ἀρ. 654 Θήλαστρον (πίν. 126α).

Ύψος 0.145 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.20 μ., διάμετρος στομίου 0.06 μ., διάμετρος βάσεως 0.051 μ., μήκος προχοῆς 0.061 μ., διάμετρος ἀνοίγματος προχοῆς 0.018 μ.

Ἐν ἐλλειψοειδὲς τεμάχιον τοῦ κορμοῦ φαίνεται ὅτι ἐθραύσθη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀφέθη παρὰ τὸ ἀγγεῖον. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος ἀπὸ τῆς βάσεως καμπυλοῦται εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους του (σχεδὸν ἀμφικωνικός), λαιμὸς ὕψους, χεῖλος ὀξὺ ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον, λαβὴ τοξοειδὲς ταινιόσχημος καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη, προχοὴ μακρὰ ἐτέθη λοξῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ καμπυλομένη ἀπολήγει εἰς χεῖλος

ἐκτρεπόμενον σχηματίζον περιχέλωμα.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὀλόβαφα εἶναι ἡ προχοή, τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἡ λαβή. Περὶ τὴν βάσιν ἐγράφη πλατεῖα ταινία καὶ ἄνωθεν αὐτῆς δακτύλιος. Ἡ κυρία ζώνη ἐπὶ τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ πέντε ἐλλειψοειδῶν στοιχείων εἰς ὀριζοντίαν διάταξιν τεθειμένων καὶ πληρουμένων διὰ δικτυωτοῦ (hatched loop). Εἰς τὸ ἐν ἄκρον τῶν στοιχείων δημιουργεῖται στενὸς λαιμὸς ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποῖου αἱ γραμμαὶ τῆς περιφερείας συνεχίζονται καὶ σχηματίζουν ἀγκιστροειδεῖς ἀπολήξεις. Ἡ διακοσμουμένη ζώνη τοῦ ὤμου ὀρίζεται κάτω καὶ ἄνω δι' ἐπαλλήλων δακτυλίων.

Προφανῶς τὸ ἀγγεῖον ἀνήκει εἰς τὴν ΥΕ

IIIB περίοδον (Prosymna II, εἰκ. 708).

Θπ13 - ἀρ. 655 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον (πίν. 1268).

Ύψος 0.05 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.037 μ., διάμετρος βάσεως 0.06 μ., λαβαί : ὕψος 0.008 μ., ἀνοιγμα 0.009 μ.

Εὐρέθῃ ἀνεστραμμένον ἐπὶ τῆς πλακὸς τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν μίαν λαβὴν καὶ τμήματα τοῦ χεῖλους. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις ἀπεστρογγυλευμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς βραχὺς εὐρυνόμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ τρεῖς κυλινδρικοὶ τοξοειδῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ μελανοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως ἐγράφησαν τέσσαρες ὁμόκεντροι δακτύλιοι περὶ τὸ κέντρον καὶ δύο εἰς τὴν περιφέρειαν. Περὶ τὴν βάσιν κύκλοι, εἰς δὲ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τῆς κοιλίας δύο δακτύλιοι. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ δικτυωτοῦ ὀριζομένου ἄνω ὑπὸ δύο δακτυλίων περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ γεγραμμένων. Ὁ λαιμὸς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν ὀλόβαφα.

Διὰ τὸ σχῆμα ὅρα Prosymna II, εἰκ. 571, ἀρ. 1197, καὶ διὰ τὸ διακοσμητικὸν στοιχεῖον δικτυωτοῦ FURUMARK, εἰκ. 67, στ. 57, ἀρ. 2, ΥΕ IIIA ἕως Γ καὶ Agora XIII, πίν. 54, ἀρ. XXVIII - 1, ΥΕ IIIA - 2.

Χρόνοι : πρῶτοι ΥΕ IIIB.

Θπ13 - ἀρ. 656 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον (πίν. 1268).

Ύψος 0.043 μ., διάμετρος στομίου 0.042 μ., διάμετρος βάσεως 0.075 μ., ὕψος λαβῶν 0.01 μ.

Ἐπεκράθητο ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς πλακὸς τῆς πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον εἰς τμήμα τῆς βάσεως καὶ τῶν χειλέων καὶ εἰς μίαν τῶν λαβῶν. Πηλὸς κιτρινωπός, μὲ λείαν καὶ στιλπνὴν ἐπιφάνειαν, καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς πεπιεσμένος, ὤμος ἐπικλινής, λαιμὸς σχετικῶς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐντόνως ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ τρεῖς κυλινδρικοὶ τοξοειδῶς τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου (μία τῶν λαβῶν φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀποκοπὴν πρὸ τῆς καταθέσεως τοῦ ἀγγείου εἰς τὸν τάφον).

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Ὑπὸ τὴν βάσιν ἐγράφησαν περὶ τὸ κέντρον δύο ὁμόκεντροι κύκλοι, περὶ αὐτοὺς δὲ διπλαῖ κυματοειδεῖς γραμμαὶ φερόμεναι μέχρι τοῦ δακτυλίου τῆς περιφέρειας τῆς βάσεως. Δύο δακτύλιοι ἐγράφησαν εἰς τὸν κορμόν, εἰς δὲ τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν διακοσμουμένην ζώνην τρία φύλλα κισσοῦ μὲ διπλοῦν μίσχον, φυόμενα ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντος κάτω τὴν παράστασιν δακτυλίου. Ὀλόβαφα εἶναι ὁ λαιμὸς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ σειρὰ στιγμῶν.

Τὸ ἀγγεῖον πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ II καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ IIIA περιόδου (Chamber Tombs, πίν. XXVII, ἀρ. 9. Khal-kis, πίν. 17, ἀρ. 523 Α', ΥΕ II - IIIA). Καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ κισσοῦ ἀνάγει τὸ ἀγγεῖον εἰς ΥΕ II πρὸς III χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 36, στ. 12, ἀρ. 23).

Θπ13 - ἀρ. 657 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον (πίν. 1268).

Ύψος 0.043 μ., διάμετρος στομίου 0.045 μ., διάμετρος βάσεως 0.068 μ., ὕψος λαβῶν 0.012 μ.

Εὐρέθῃ παρὰ τὸ ἀλάβαστρον ὑπ' ἀρ. 656. Συμπεπληρωμένον εἰς δύο τῶν λαβῶν καὶ τμήμα τοῦ χεῖλους. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρῖσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς κυρτή, κορμὸς κυλινδρικός μὲ τοιχώματα κατακόρυφα, ὤμος ἐπικλινής, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαιμὸς εὐρυνόμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικοὶ ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως ἐγράφησαν δύο ὁμόκεντροι κύκλοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκφύονται διπλαῖ ἀκτινωταὶ γραμμαὶ, ἴσως εἰς ἑξ ὁμάδας, φερόμεναι πρὸς τὸν δακτύλιον τῆς περιμέτρου τῆς βάσεως (στοιχεῖον τροχοῦ). Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ τεσσάρων φύλλων κισσοῦ, μὲ διπλοῦν μίσχον, φυόμενων ἐκ δακτυλίου γραφέντος ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ὤμου. Ἡ παράστασις ὀρίζεται κάτω ὑπὸ δακτυλίου. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου, περιοριζομένη κάτω μὲν ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ὤμου δακτυλίου, ἄνω δὲ ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν λαιμόν δακτυλίου, φέρει μετα-

ξὺ τῶν λαβῶν τρία φύλλα κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον διπλοῦ μίσχου φυομένου ἐκ τοῦ δακτυλίου τοῦ λαιμοῦ. Ὁ λαιμὸς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ὡς καὶ ἡ ράχιν τῶν λαβῶν, φέρουν συμπαγῆς μελανὸν χρῶμα.

Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα εὐρίσκει παράλληλον ἐκ τοῦ τάφου 517 τῶν Μυκηναίων, ΥΕ I χρόνων (Chamber Tombs, πίν. XXXIV, ἀρ. 14). Τὸ σχῆμα ὅμως τοῦτο συνεχίζεται καὶ εἰς ΥΕ IIIA χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 12, ἀρ. 93, Agora XIII, πίν. 50, ἀρ. XXI - 9, ΥΕ IIIA - 1 καὶ Khalkis, σ. 70, πίν. 18, ἀρ. 451 Γ'). Ἡ διακόσμησις θέτει τὸ ἄγγεϊον εἰς ΥΕ II πρὸς IIIA χρόνους.

Θπ13 - ἀρ. 658 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον (πίν. 126γ).

Ὑψος 0.086 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.078 μ., διάμετρος βάσεως 0.125 μ.

Εὐρέθη ἐκτὸς τοῦ τάφου εἰς τὸν σωρὸν τῶν ὀστράκων. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ στομίου καὶ τὴν μίαν τῶν λαβῶν. Πηλὸς κιτρινόφαιος, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις εὐρεῖα ἀπεστρογγυλευμένη, κορμὸς σχεδὸν κωνικός, λαιμὸς βραχὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, τρεῖς λαβαὶ ταινιόσχημοι τοξοειδεῖς ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως ἐγράφησαν δύο ὁμόκεντροι κύκλοι καὶ ἐξ αὐτῶν διπλαῖ ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ κατευθυνόμεναι ἀκτινοειδῶς πρὸς τὴν περιφέρειαν (στοιχεῖον τροχοῦ). Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ ὀλόβαφον, πλὴν δύο ἐξηρημένων δακτυλίων. Ἐπὶ τῆς κυρίας ζώνης ἐγράφη βραχῶδες κόσμημα περιστικτον, ὑψούμενον εἰς τὸ κέντρον καὶ ἀπολήγον εἰς κορυφήν. Ἄνωθεν τοῦ βραχῶδους κοσμήματος καὶ μεταξὺ τῶν λαβῶν ἐγράφησαν στιγμορόδακες. Ὁ λαιμὸς, τὸ χεῖλος καὶ ἡ ράχιν τῶν λαβῶν καλύπτονται διὰ χρώματος. Κάτωθεν τῆς ζώνης τοῦ λαιμοῦ σειρὰ στιγμῶν.

Προφανῶς τὸ ἄγγεϊον ἀνήκει εἰς ΥΕ II χρόνους (Prosymna II, εἰκ. 668 καὶ 687, ἀρ. 1167. Chamber Tombs, πίν. XXVII, ἀρ. 2 καὶ 3). Διὰ τὴν διακόσμησιν ὅρα καὶ Agora XIII, πίν. 57, ἀρ. 413, ΥΕ IIB.

Θπ13 - ἀρ. 659 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον (πίν. 126γ).

Ὑψος 0.099 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ 0.08 μ., διάμετρος βάσεως 0.144 μ.

Εὐρέθη ἐκτὸς τοῦ τάφου εἰς τὸν σωρὸν τῶν ὀστράκων. Συμπεπληρωμένον εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ, τοῦ λαιμοῦ, τοῦ χεῖλους καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς κίτρινος, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμὸς κυλινδρικός με κατακόρυφα σχεδὸν τοιχώματα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς εὐρυόμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον, τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως ἐγράφησαν περὶ τὸ κέντρον δύο ὁμόκεντροι κύκλοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκφύονται πέντε κυματοειδεῖς διπλαῖ ἀκτῖνες βαίνουσαι πρὸς τὴν περιμετρον τῆς βάσεως (στοιχεῖον τροχοῦ). Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ βραχῶδους κοσμήματος ὑψούμενον εἰς τὸ κέντρον καὶ ἀπολήγοντος εἰς κυκλικὴν κορυφήν. Τὸ ὑπόλοιπον πεδίον πληροῦται διὰ στιγμῶν εἰς κανονικὰς σειρὰς διατεθειμένων. Βραχῶδες κόσμημα καὶ στιγμαὶ ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὸν ὤμον τοῦ ἄγγεϊου, εἰς τὸ μεταξὺ τῶν λαβῶν διάστημα. Ὀλόβαφα εἶναι τὸ χεῖλος, ὁ λαιμὸς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἡ ράχιν τῶν λαβῶν.

Κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἄγγεϊον ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἐκ τοῦ τάφου L τῆς Προσύμνης ἀλάβαστρον, ΥΕ II χρόνων (Prosymna II, εἰκ. 689). Ἡ διακόσμησις εἶναι χαρακτηριστικὴ ΥΕ II χρόνων, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ τεθῇ τὸ ἄγγεϊον.

Θπ13 - ἀρ. 660 Ἀρυβαλλοειδὲς ἀλάβαστρον (πίν. 126β).

Ὑψος 0.076 μ., διάμετρος στομίου 0.045 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., ὕψος λαβῆς 0.037 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0.018 μ.

Εὐρέθη ἐκτὸς τοῦ τάφου εἰς τὸ ὄρυγμα. Συμπεπληρωμένον εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς κιτρινωπὸς με ὁμοιόχρωμον ἐπίχρυσμα.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος σχεδὸν ἀμφικωνικός, λαιμὸς εὐρύς, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ ὤμου καταλήγει εἰς τὸ ἄνω τμήμα τῆς κοιλίας.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως ὀλόβαφος, πλὴν ἐξηρημένου κύκλου εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς. Ταινία ἐγράφη εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ δύο ἐπάλληλοι εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ, ὀρίζουσαι κάτω τὴν διακοσμουμένην ζώνην τοῦ ὤμου. Ἡ κυρία ζώνη ἐπὶ τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ σπειρῶν, μὲ κεντρικὸν ὀλόβαφον ὀφθαλμόν, ἐνουμένων δι' ἀπλῶν ἐφαπτομένων, ἐκατέρωθεν τῶν ὁποίων ἐγράφησαν ὀλόβαφοι στιγμαί. Ὁ λαιμὸς καὶ τὸ στόμιον ὀλόβαφα. Ἡ λαβὴ εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν κοσμεῖται διὰ λοξῶν παραλλήλων γραμμιδίων.

Τὸ ἀγγεῖον χαρακτηρίζει ΥΕ I χρόνους (παράλληλον, Prosymna II, εἰκ. 652, ἀρ. 343. Ἐλευσίς, εἰκ. 97), ἂν καὶ τὸ σχῆμά του ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν ΥΕ II περίοδον (Agora XIII, πίν. 39, ἀρ. VII-1, ΥΕ II B, διὰ περισσότερον ἐξειλιγμένον παράδειγμα).

Θπ13 - ἀρ. 661 Ἀρυβαλλοειδὲς ἀλάβαστρον (πίν. 126β).

Ὑψος 0.077 μ., διάμετρος στομίου 0.045 μ.,

διάμετρος βάσεως 0.033 - 0.035 μ.

Εὐρέθη ἐκτὸς τοῦ τάφου εἰς τὸ ὄρυγμα. Συμπεπληρωμένον εἰς τὴν λαβὴν καὶ εἰς μέγα τμήμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς εὐρὺς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον, λαβὴ κατακόρυφος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ λαιμὸς καὶ τὰ χεῖλη ὀλόβαφα. Τρεῖς πλατεῖαι ταινίαι κοσμοῦν τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ κορμοῦ, μία περὶ τὴν βάσιν καὶ δύο περὶ τὴν κοιλίαν. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφησαν θαλάσσιαι ἀνεμῶναι διαχωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων δι' ἀντιρρόπων ἐλίκων ἐξαρτωμένων ἐκ τῆς ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ταινίας.

Καὶ ἡ πρόχους αὕτη ἀνάγεται εἰς ΥΕ I χρόνους. Τὸ στοιχεῖον τῆς ἀνεμώνης ἀρχίζει εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ χρησιμοποιεῖται μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΥΕ II περιόδου. Ὅρα καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 660 ἀρυβαλλοειδὲς ἀλάβαστρον.

Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ πρώτη χρῆσις τοῦ τάφου φαίνεται ὅτι ἀνάγονται εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους. Τὰ ἀρυβαλλοειδῆ ἀλάβαστρα ὑπ' ἀρ. 660 καὶ 661, τὰ ὄστρακα τῶν ὁποίων εὐρέθησαν εἰς τὸ ὄρυγμα μετὰ παραμερισμένων ὀστῶν πέραν τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ κιβωτισχῆμου τάφου, ἀποδεικνύουν ὅτι οὗτος ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν εἰς ΥΕ I χρόνους. Τὰ ΥΕ I λείψανα ἐξεβλήθησαν τοῦ τάφου, ὅταν ὁ τάφος εἰς ΥΕ II χρόνους ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν. Ἀλλὰ καὶ τὰ λείψανα τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπεσωρεύθησαν εἰς τὸν τάφον καὶ μερικὰ τῶν κτερισμάτων, ἐν οἷς καὶ τὰ ἀρτόσχημα ὑπ' ἀρ. 658 καὶ 659, ἐρρίφθησαν ἔξωθεν αὐτοῦ σχηματίσαντα σωρὸν πέραν τοῦ ὀρύγματος. Τέλος εἰς ΥΕ III A πρὸς ΥΕ III B πρῶιμους χρόνους ἐπὶ τῆς καλυπτηρίου πλακὸς τοῦ τάφου ἀπετέθη παιδικὸν λείψανον μὲ τὰ κτερίσματά του, τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 654 - 656. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι τὰ κτερίσματα τοῦ παιδικοῦ λειψάνου δὲν περιλαμβάνουν τὰ συνήθη εἰς παιδικὰς ταφὰς εἰδώλια, μολονότι περιλαμβάνουν θήλαστρον.

Τάφος Θπ14

(πίν. Θ, 127 καὶ 128, σχέδιον 108, 108α).

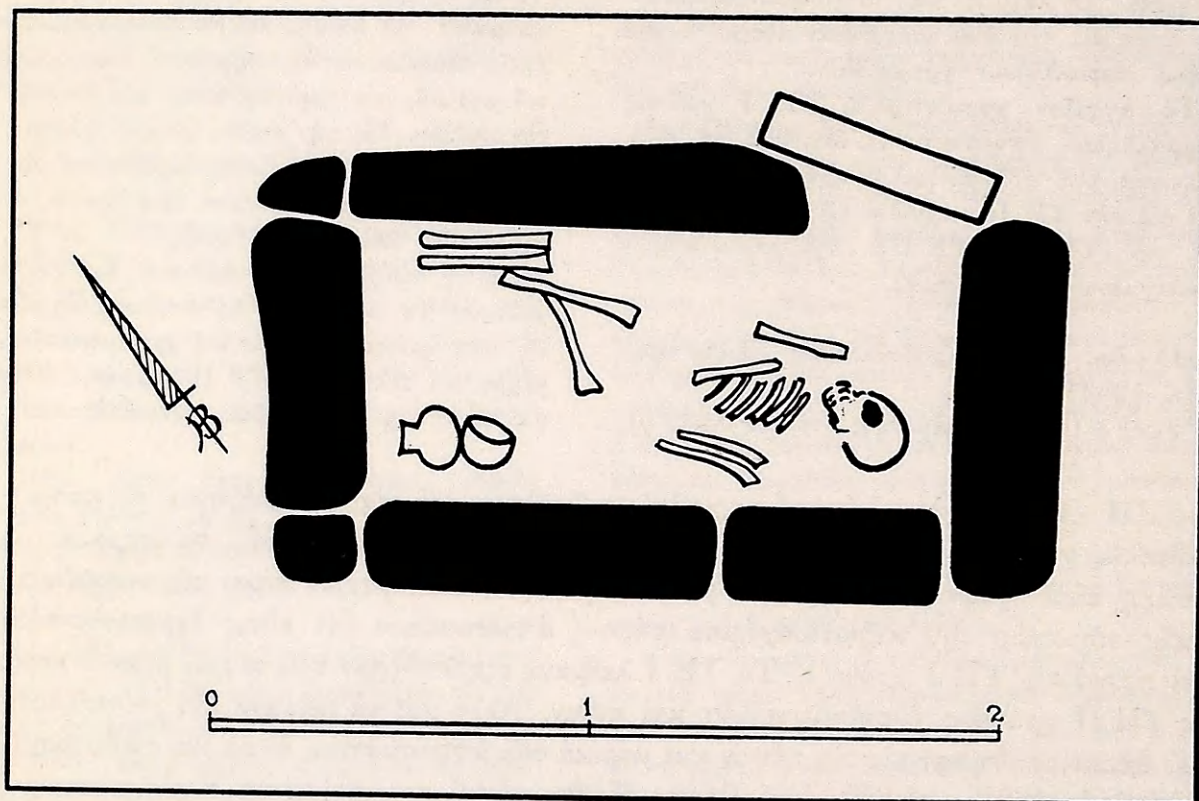
Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 1.55 μ., πλάτος μέγιστον 0.73 μ., βάθος 0.68 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὰ δύο μέτρα ἀπὸ τῶν τάφων Θπ5 καὶ Θπ6 καὶ 0.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπι-

φανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ Θπ14. Δύο ἀπὸ τὰς τρεῖς πλάκας, αἱ ὁποῖαι ἀρχικῶς ἐκάλυπτον τὸν τάφον, εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν των· ἡ τρίτη εἶχεν ἐξαφανισθῇ καὶ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τάφου εὐρέθη ἀκάλυπτον. Αἱ πλευραὶ τοῦ τετραπλεύρου τούτου τάφου εἶναι ἐπενδεδυμέναι διὰ κατακορύφων πλακῶν, αἱ κορυφαὶ τῶν ὁποίων ἐπιστέφονται δι' ἐπιπέδων λίθων (σχέδιον 108α). οὕτω δημιουργεῖται πλαίσιον διὰ τὰς πλάκας τοῦ καλύμματος. Εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἀφέθη ἄνοιγμα εἰσόδου, πλάτους 0.42 μ. εἰς τὸ δάπεδον καὶ 0.63 μ. εἰς τὴν κορυφήν. Ἡ εἴσοδος ἐκλείετο διὰ πλακὸς τεθειμένης λοξῶς πρὸς τὰς πλευράς (μέγιστον ὕψος 0.75 μ.

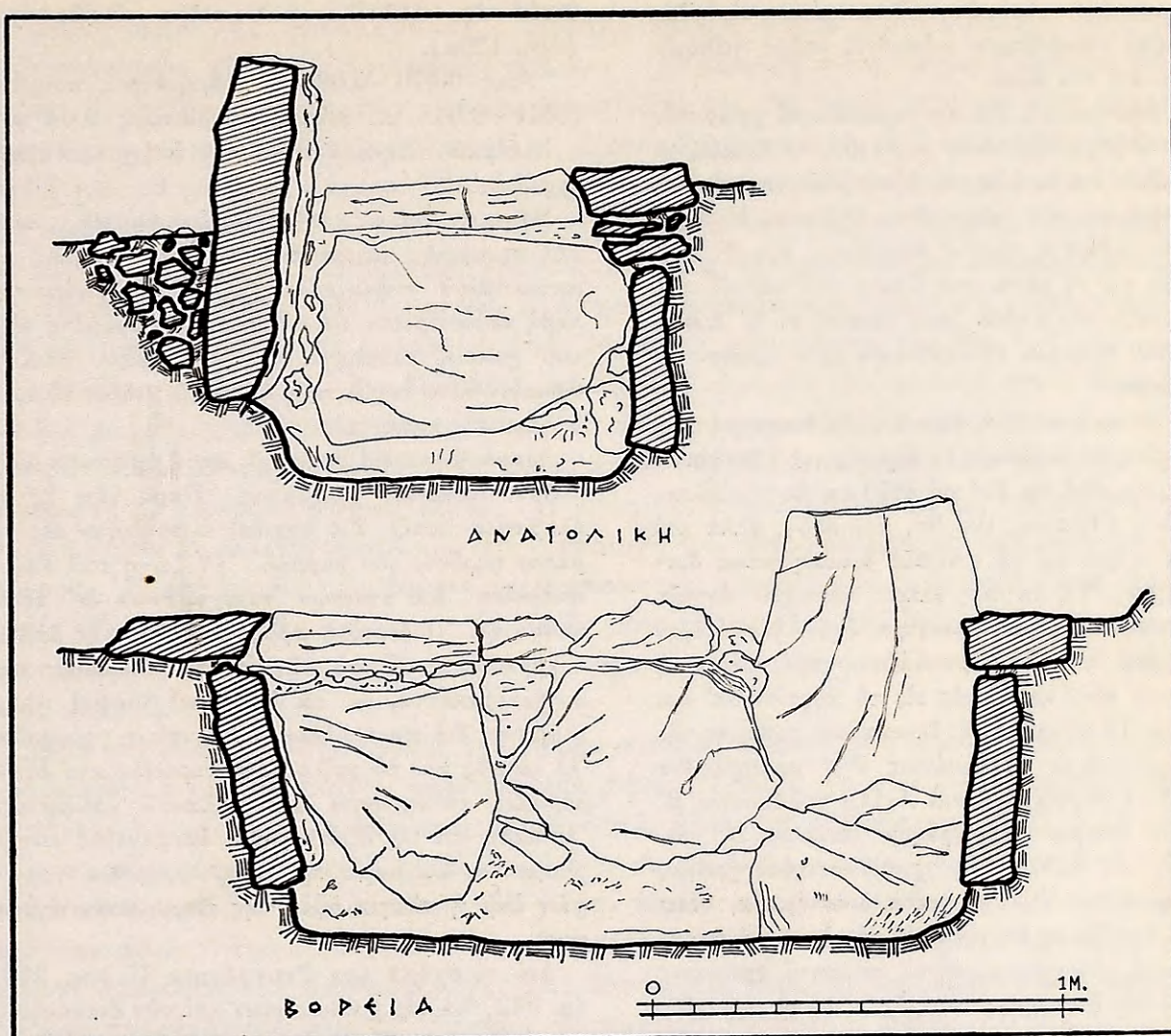

Σχέδιον 108. Τάφος Θπ14. Κάτοψις (σχέδιον Ἰ. Τραυλοῦ).

καὶ μέγιστον πλάτος 0.60 μ.). Ἡ τριγωνικὴ κορυφή τῆς πλακὸς ὑψοῦτο ἄνωθεν τοῦ καλύμματος καὶ ἴσως ἐχρησίμευε καὶ ὡς «σῆμα» τοῦ τάφου (πίν. 128α).

Ἡ πληροῦσα τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ τάφου ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαλακὸν ἀμμουδερὸν χῶμα διεισδῦσαν μετὰ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν διὰ τῶν ρωγμῶν τοῦ καλύμματος. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον ἐπίχωσις εἶχε διάφορον ὕψην καὶ περιελάμβανε μικροὺς λίθους καὶ χῶμα σκληρότερον. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦτο καὶ εἰς βάθος 0.30 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ τάφου εὐρέθησαν τρία μικρὰ τεμάχια λευκῆς ληκύθου φέροντα κυανοῦν χρῶμα. Ταῦτα ὑποδεικνύουν ὅτι εἰς τοὺς χρόνους τῆς ληκύθου εἶχεν ἀνοιχθῇ ὁ τάφος καὶ ὅτι τότε ἴσως κατεστράφη καὶ ἡ μὴ ἀνευρεθεῖσα πλάξ τοῦ καλύμματός του.

Σχέδιον 108α. Τάφος Θπ14. Ἀνατολική καὶ βορεία πλευρά (σχέδιον Ἀ. Πετρονάτη).

Εἷς σκελετὸς εὐρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου. Τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ ἀπὸ τὰ νοτιοανατολικά πρὸς τὰ βορειοδυτικά μετὰ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς Δυσμᾶς καὶ τὸν κορμὸν ἐπὶ τῆς ράχεως αὐτοῦ· τὰ σκέλη ἦσαν κεκαμμένα (πίν. 128β). Φαίνεται ὅτι τὰ ὀστέα εἶχον ὑποστῇ μετακίνησιν καὶ διὰ τοῦτο αἱ ἀρχικαὶ θέσεις τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς παραμένουν ἀβέβαιαι. Ἴσως ἡ κεφαλὴ κατωλίσθησεν ἀπὸ τοῦ προσκεφαλαίου τῆς πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον μετὰ τὴν σῆψιν τῶν μυῶνων. Κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὐρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 662 καὶ 663, τὰ μόνα κτερίσματα τοῦ λειψάνου.

Θπ14 - ἀρ. 662 Δίωτον ἀλάβαστρον (πίν. 129α).

Ύψος 0.07 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ 0.05 μ., ἐξωτερικὴ 0.063 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., ὕψος λαβῶν 0.018 μ. καὶ 0.02 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς βραχὺς καμπυλούμενος πρὸς

ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος, στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ ταινιόσχημοι τοξοειδεῖς λοξῶς τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ χρώματος κατὰ μέρη οὐχὶ τόσον στυλπνοῦ. Ὁ λαιμός, τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν εἶναι ὁλόβαφα. Περὶ τὴν βάσιν ἐγράφη πλατὺς δακτύλιος, δύο δὲ ταινίαι εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ κορμοῦ. Ἡ μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνη κοσμεῖται δι' ἐλικοειδῶν γραμμῶν ἀποληγουσῶν ἀμφοτέρωθεν εἰς θύσανον.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διάταξις τῆς διακοσμῆσεως εὐρίσκουν παράλληλα ἐκ Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 653, ἀρ. 344 καὶ 345) καὶ ἐκ τῆς Ἐλευσίνος (Ἐλευσίς, εἰκ. 98, ἀρ. 353), ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὰ στοιχεῖα διακοσμῆσεως διαφέρουν. Τὰ ἐκ τῶν ἄλλων περιοχῶν ἀγγεῖα ἴσως κατὰ τι μεταγενέστερα, ἔχουν ὑψηλότερον κορμόν καὶ δὲν παρουσιάζουν τὴν πίεσιν, ἡ ὁποία εἶναι καταφανὴς εἰς τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 662. Τὸ στοιχεῖον τῆς ἐλικοειδοῦς γραμμῆς τῆς ἀποληγουσῆς εἰς θυσάνους ἔχει προηγούμενα εἰς τὰ ἀγγεῖα Α-5 καὶ Α-119 τοῦ Κύκλου Β, τῶν ὑστέρων ΜΕ χρόνων (Κύκλος Β, πίν. 14γ καὶ 115β). Τὸ χρησιμοποιηθὲν χρῶμα, οὐχὶ τόσον στυλπνὸν κατὰ διαστήματα, θέτει τὸ ἀγγεῖον εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παρασκευὴ καὶ χρησιμοποίησις στυλπνοῦ χρώματος διὰ τὴν διακόσμησιν δὲν εἶχε τελείως προαχθῇ, ἀλλὰ εὐρίσκετο εἰς μίαν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τῆς ΜΕ πρὸς τὴν ΥΕ I ἐποχὴν.

Τὰ δύο ἀγγεῖα ἀνάγουν τὸν τάφον εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ τοὺς πρωίμους χρόνους τῆς ΥΕ I περιόδου. Οὕτως ἀποδεικνύεται ὅτι ἤδη εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ κιβωτιόσχημοι τάφοι εἶχον ἐξελιχθῇ εἰς τάφους μὲ μεγαλύτερον τοῦ συνήθους μῆκος, μὲ πλευρὰς ἐπενδεδυμένας διὰ περισσοτέρων τῆς μιᾶς πλακῶν (διὰ δύο) καὶ μὲ εἴσοδον εἰς μίαν τῶν γωνιῶν των.

Τάφος Θπ15

(πίν. Θ, 129β καὶ 130).

Διαστάσεις: μῆκος μέγιστον 2 μ., πλάτος περίπου 1 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ. περίπου.

Ὁ τάφος οὗτος ἔκειτο κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ τομέως Θ καὶ εἰς τὸ ὄριον ἐλ-

Θπ14 - ἀρ. 663 Ἀρυβαλλοειδὲς ἀλάβαστρον (πίν. 129α).

Ύψος 0.075 - 0.086 μ., διάμετρος στομίου 0.041 - 0.045 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη ἀσταθής, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς μὲ κατακόρυφα τοιχώματα, χεῖλος ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐκφύεται ἡ λαβὴ τὸ χεῖλος εἰσέχει ὑψούμενον κατὰ τι.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ, κατὰ τμήματα οὐχὶ τόσον στυλπνοῦ, χρώματος. Περὶ τὴν βάσιν ὁλόβαφος ταινία· δύο ταινίαι ἐγράφησαν εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ κορμοῦ. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ σπειρῶν συνεχομένων δι' ἐφαπτομένης. Ἡ δευτέρα πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λαβῆς σπειρα φέρει εἰς τὸ κέντρον ἐλλειψοειδὲς κόσμημα (ρακέττα, ὡς τὰ hatched loops) πληρούμενον διὰ παραλλήλων ὀριζοντίων γραμμῶν. Ὁ λαιμὸς καὶ τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτονται διὰ μελανοῦ χρώματος. Ἡ λαβὴ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας αὐτῆς κοσμεῖται διὰ παραλλήλων φυλλοειδῶν γραμμῶν ἐνῶ ἡ πλαγία ὄψις τῆς παρέμεινεν ἄγγραφος.

Διὰ τὸ σχῆμα ὄρα Prosymma II, εἰκ. 210, ἀρ. 342, διὰ τὴν χρονολογίαν καὶ τὴν διακόσμησιν ὄρα τὰ λεχθέντα διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 662 ἀλάβαστρον, τὸ εὑρεθὲν εἰς τὸν αὐτὸν τάφον.

λειπτικής περιοχής (ἀποκληθείσης περιοχή Θα), ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν καϋσιν νεκρῶν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Ἡ περιοχή αὕτη ἀρχικῶς ὠρίζετο διὰ σειρᾶς ὀγκολίθων, τινὲς τῶν ὁποίων παρέμειναν εἰς τὴν θέσιν των, καὶ εἶχε μῆκος μέγιστον 5 μ. καὶ πλάτος μέγιστον 4 μ. Δυστυχῶς ἡ περιοχή εἶχε πολλαπλῶς διαταραχθῇ καὶ τὰ μελανὰ καμένα χρώματά της εἶχον ἀνασκαλευθῇ ἐπανειλημμένως. Ταῦτα εἶχον μέσον πάχος 0.75 μ. καὶ ἡ ὑπ' αὐτὰ καὶ περὶ αὐτὰ γῆ εἶχεν ἰσχυρῶς πυρακτωθῇ. Φαίνεται ὅτι εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ὁ χῶρος ἐχρησιμοποιήθη ἐπανειλημμένως διὰ καύσεις. Μεταξὺ τῶν χωμάτων εὑρέθησαν θραύσματα ἀγγείων, τὰ χρησιμώτερα τῶν ὁποίων ἀνήκουν εἰς μελανομόρφους ληκίθους τῶν μέσων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου δὲν διεσώθη καὶ ἐκ τῶν πλευρῶν του μόνον ἡ στενὴ δυτικὴ πλευρὰ καὶ ἡ μακρὰ νοτία παραμένουν. Ἡ πρώτη ἐσχηματίσθη ἐκ μιᾶς πλακὸς κατακορύφως τεθειμένης, ἡ δευτέρα ἐκ μικροτέρων πλακῶν ἐναλλασσομένων μετ' ἐκτὸς ἐκτισμένα μετ' ἐκτὸς μικροὺς ἀργοὺς λίθους. Ἡ πρὸς τὴν πυρὰν πλευρὰ ὡς καὶ ἡ ἑτέρα στενὴ πλευρὰ εἶχον ἀφαιρεθῇ προφανῶς ὅτε ἡ περιοχή τοῦ τάφου ἐσκάφη εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Ἡ ἀνεύρεσις τῶν ὀστέων κατὰ μῆκος τῆς μακρᾶς νοτίας πλευρᾶς ἔθεσε ἔρμα εἰς τὴν σκαφὴν τῆς περιοχῆς τῆς πυρᾶς πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Φαίνεται ὅτι τότε μετετοπίσθησαν καὶ μερικὰ τῶν ὀστέων τοῦ ἀριστεροῦ τμήματος τοῦ σκελετοῦ τοῦ ἐνήλικος νεκροῦ.

Πρὸ τῆς διασωθείσης στενῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς ἀπεκαλύφθη σωρὸς παραμερισμένων ὀστέων, μήκους 0.45 μ. περίπου καὶ βάθους 0.50 μ. (πίν. 130). Ὑπολείμματα τεσσάρων διαφόρων κρανίων καὶ μακρὰ ὀστᾶ, ἀνήκοντα τοῦλάχιστον εἰς ἑξὶ διάφορα λείψανα, εἶχον συσσωρευθῇ φέρον - μίγδην εἰς τὸ ἄκρον ἐκεῖνο τοῦ τάφου. Ὑπὸ τὰ ὀστᾶ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου εὑρέθη τὸ κύπελλον ὑπ' ἀρ. 664, τεφρὸν τεμάχιον ἀκοσμήτου ποτηρίου τύπου Βαφειοῦ καὶ μικρὸν τμήμα πρόχου μετ' ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν, ἀποτελουμένην ἀπὸ δακτυλίου περικλείοντος κυματοειδῆ γραμμὴν καὶ περιγραφομένους δι' ἀλύσεως ἡμικυκλίων (φεστόνι). Πέραν τοῦ σωροῦ τῶν ὀστέων πρὸς τὰ νοτιοανατολικά ἀπεκαλύφθησαν δύο ἐπάλληλοι σκελετοὶ ἀνήκοντες εἰς ἐνήλικα γυναῖκα καὶ εἰς παιδίον. Τὸ κρανίον τῆς γυναικὸς εἶχε θρυμματισθῇ, ἦτο ὅμως καταφανὲς ὅτι τὸ πρόσωπον ἦτο ἐστραμμένον πρὸς Ἀνατολὰς. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς του καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τῆς γυναικὸς εὑρέθη τὸ κρανίον τοῦ παιδίου (πίν. 130). Τμήμα τῆς σπονδυλικῆς στήλης τῆς γυναικὸς διατηρούμενον ἀκόμη ἀποδεικνύει ὅτι αὕτη εἶχεν ἀποτεθῇ ἐπὶ τῆς ράχεώς της. Καθέτως σχεδὸν πρὸς τὴν στήλην αὐτὴν εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ τῶν μηρῶν τοῦ παιδίου, τοῦ ὁποίου οἱ πόδες, καμπτόμενοι κατὰ τὸ γόνυ εἰς ὀρθὴν σχεδὸν γωνίαν, ἔκειντο ὀλίγον ἔξω τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος τῆς γυναικός. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τῆς γυναικός, καμπτομένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο πρὸς τὴν κοιλιακὴν χώραν, ἐνῶ ἡ δεξιὰ, καμπτομένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο κάτωθεν τῶν παιδικῶν ὀστέων πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὤμον. Τὰ ὀστᾶ τῶν ποδῶν τῆς γυναικὸς φαίνεται ὅτι εἶχον μετατοπισθῇ τῆς ἀρχικῆς των θέσεως, ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ἀρχικῶς τὰ κάτω ἄκρα ἐκάμπτοντο πρὸς τὰ πλάγια μετ' τὴν ἀριστερὰν κνήμην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς. Ἡ θέσις τῶν ὀστέων ἀποδεικνύει ὅτι τὸ παιδίον ἐτέθη ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς γυναικός. Ὁ θρυμματισμὸς τοῦ κρανίου τῆς γυναικὸς καὶ ἡ μετατόπισις τῶν ὀστέων τῶν μηρῶν

ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ ἐνταφιασμός τῶν δύο λειψάνων δὲν ἦτο σύγχρονος, ἀλλὰ ὅτι μετὰ πάροδον χρόνου τὸ παιδίον εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς γυναικός, ἡ ὁποία εἶχε ταφῇ προηγουμένως. Καθ' ὅσον γνωρίζω τοῦτο παρατηρεῖται διὰ δευτέραν φοράν εἰς μυκηναϊκὴν ταφὴν¹.

Σχεδὸν ὑπὸ τὸ παιδικὸν κρανίον εὐρέθη τὸ θήλαστρον ὑπ' ἀρ. 665 καὶ παρ' αὐτὸ τὸ ὑπ' ἀρ. 50 εἰδώλιον τύπου Φ μετ' τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ ἄνω. Ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ θηλάστρου εὐρέθη ὁ δῖωτος ἀμφορίσκος ὑπ' ἀρ. 666. Ὁ λαιμὸς καὶ τὸ στόμιον τοῦ ἀμφορίσκου ἀποκοπέντα ἔκειντο παρὰ τὸ σῶμά του, τὸ ὁποῖον παρέμενε σχεδὸν ὀρθιον ἐπὶ τῆς βάσεώς του. Ἐπὶ τῶν συντριμμάτων τῶν ὀστέων τῆς λεκάνης εὐρέθη κομβίον ἐκ στεατίτου καὶ πέραν αὐτοῦ δύο εἰδώλια τοῦ τύπου Φ, ὑπ' ἀρ. 51 καὶ 52. Παρὰ τὰ μακρὰ ὀστᾶ εὐρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 667 καὶ 668. Τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὀστρακα τὰ εὐρεθέντα ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ ὑπὸ τὰ παραμερισμένα ὀστᾶ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος κατεσκευάσθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἀρχικῶς πρὸς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ I περιόδου. Τὰ περὶ τοὺς σκελετοὺς ἀνευρεθέντα ἀγγεῖα καὶ εἰδώλια ἀποδεικνύουν ὅτι διὰ τελευταίαν φοράν ὁ τάφος ἐχρησιμοποιήθη εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους.

Θπ15 - ἀρ. 664 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 131γ).

Ύψος 0.078 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.087-0.091 μ., διάμετρος βάσεως 0.041 μ.

Εὐρέθη κάτωθεν τῶν συσσωρευμένων ὀστέων. Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπός, χαρακτηριστικὸς ὑστέρων κιτρίνων μινυείων, καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδὴς κοίλη κάτω, ποὺς βραχύς, κορμὸς βραχὺς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω με κυρτὰς πλευράς, ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἐσωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον φέρει ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος περιστροφικῶς τεθειμένου, ὡς ἐὰν ὁ χρωστήρ πλήρης χρώματος ἐτέθη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὅτε τὸ ἀγγεῖον περιστρέφετο εἰς τὸν τροχόν. Τοῦτο δὲν ἦτο ἀσύνηδες.

Τὸ ἀγγεῖον ἀνάγεται εἰς ΥΕ I χρόνους (Korakou, εἰκ. 60 καὶ Prosymna II, εἰκ. 269, ἀρ. 845. Ὅρα καὶ Chamber Tombs, πίν. XXXIV, ἀρ. 16 καὶ 17, διὰ περισσότερον ἐξελιγμένα κύπελλα ΥΕ I νεωτέρων χρόνων. Τὸ σχῆμα κάπως παρηλλαγμένον ἐπαναλαμβάνε-

ται εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους). Ἡ ἀνεύρεσίς του εἰς στρῶμα εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθησαν τεμάχια ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων ἐπιβεβαιοῖ τὴν χρονολόγησίν του.

Θπ15 - ἀρ. 665 Θήλαστρον (πίν. 131γ).

Ύψος 0.082 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.111 μ., διάμετρος στομίου 0.033 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., μῆκος προχοῆς 0.031 μ., διάμετρος στομίου προχοῆς ἐσωτερικῇ 0.009 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος καλῶς ὠπτημένος, ἐπίχρυσμα κιτρινωπόν.

Βάσις ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς εὐρύνεται ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλεμένον χεῖλος, προχοὴ μακρὰ εὐρυτέρα κατὰ τὴν βάσιν τῆς καὶ λοξῶς τεθειμένη ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαβὴ τοξοειδὴς (λαβὴ καλάθου) καθέτως τεθειμένη ἐπὶ τοῦ χείλους ὅπου εἶναι πλατυτέρα.

Διακόσμησις ἐρυθροξανθή. Ὀλόβαφα εἶναι ἡ βάσις, μέγα τμήμα τῆς προχοῆς, τὸ χεῖλος καὶ ἡ λαβή. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται κατὰ κανονικὰ διαστήματα διὰ ζωνῶν πληρουμένων ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων.

1. Εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. XI μεσοελλαδικὸν τάφον τῆς Προσύμνης ὁ Blegen ἀπεκάλυψε τὰ ὑπολείμματα λειψάνου γυναικὸς κρατούσης εἰς τὰς χεῖρας παιδίον καὶ ἐδέχθη ὅτι ἡ ταφὴ των ἦτο σύγχρονος (Prosymna I, σ. 48).

Παρόμοια θήλαστρα είναι γνωστά από τὰς Μυκήνας, τὴν Πρόσυμναν, τὴν θέσιν Ζυγουριῆς καὶ ἀπὸ διαφόρους τόπους τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς, πολλὰ τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 665, ἀνάγονται εἰς γ'Ε ΠΙΒ χρόνους (Zygouries, εἰκ. 162, ἀρ. 351. Prosymna II, εἰκ. 282, ἀρ. 532 καὶ Chamber Tombs, πίν. XXII, ἀρ. 5 μὲ κεντρικὸν διακοσμητικὸν στοιχεῖον. Khalkis, πίν. 22, ἀρ. 463. Agora XIII, πίν. 45, ἀρ. XIV - 6 καὶ 7, γ'Ε ΠΙΑ - 2 πρὸς Β καὶ Attica, πίν. 17 καὶ σ. 74 - 75. FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 160, γ'Ε ΠΙΑ - 2).

Χρόνοι : γ'Ε ΠΙΒ - 1.

Θπ15 - ἀρ. 666 Δίωτος ἀμφορίσκος (πίν. 131γ).

Ύψος 0.096 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., πλάτος χεῖλους 0.004 μ., λαβαί : ὕψος 0.025 μ., ἀνοιγμα 0.017 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος, ἐπίχρυσμα στιλπνὸν ὁμοιόχρωμον.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς διακρινόμενος τοῦ ὤμου διὰ πλαστικοῦ δακτυλίου, χεῖλος ἐντόνως ἐκτρεπόμενον μὲ περιχέλωμα, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ συστήματος ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου εἰς τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνην ἐγράφησαν τρεῖς ὁμάδες ἐξ ὁμοκέντρων γωνιῶν. Μεταξὺ τῶν ὁμάδων αὐτῶν τὸ κενὸν ἐπληρώθη διὰ μικροτέρων ὁμοκέντρων γωνιῶν ἀνὰ δύο. Ἡ βάσις τοῦ λαιμοῦ, τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἡ ράχis τῶν λαβῶν εἶναι ὀλόβαφα. Περὶ τὸν λαιμόν, ὅπου προσαρμόζονται αἱ λαβαί, ἐγράφη δακτύλιος, ἕτερος κάτωθεν τοῦ χεῖλους καὶ τρίτος ὑπὸ τὸ περιχέλωμα.

Παρόμοια δείγματα ἐκ Μυκηνῶν καὶ Προσύμνης ἀνάγουν τὸ ἀγγεῖον εἰς γ'Ε ΠΙΒ χρόνους (Chamber Tombs, πίν. XIX, ἀρ. 8 καὶ Prosymna II, εἰκ. 256, ἀρ. 675 καὶ εἰκ. 258, ἀρ. 678, διὰ τὸ σχῆμα. Agora XIII, πίν. 57, ἀρ. 416, γ'Ε ΠΙΑ - 2).

Θπ15 - ἀρ. 667 Προχοῖσκη (πίν. 131γ).

Ύψος 0.07 μ., διάμετρος στομίου 0.03 μ., διάμετρος βάσεως 0.025 μ., ὕψος λαβῆς 0.025 μ., ἀνοιγμα λαβῆς 0.01 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς, ἐπίχρυσμα στιλπνὸν ἐρυθρὸν εἰς ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν καὶ εἰς τὸν λαιμόν ἐσωτερικῶς. Τὸ ἐπίχρυσμα ἔχει ἀποτριβῇ κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ τμήμα.

Βάσις μικρὰ ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς εὐρύς καμπυλούμενος πρὸς χεῖλος ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον, μία λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον. Σχῆμα ὀλίγον ἀσύμμετρον.

Φαίνεται ὅτι διὰ παχύτερου ἐρυθροῦ βερνικίου εἶχον γραφῇ πλατεῖαι ταινίαι καὶ δακτύλιοι περὶ τὴν βάσιν καὶ τὴν κοιλίαν. Ἐλάχιστα ἔχνη τῆς τοιαύτης διακοσμῆσεως διασφύζονται.

Παρόμοιον δείγμα ἐκ Μυκηνῶν, γ'Ε ΠΙΒ χρόνων, εἰκονίζεται εἰς Chamber Tombs, πίν. XIX, ἀρ. 2 (ὅρα καὶ Prosymna II, εἰκ. 307, ἀρ. 693). Ἀλλὰ καὶ ἀρχαιότερά πως δείγματα εἶναι γνωστά (Agora XIII, σ. 136 καὶ πίν. 58, ἀρ. XXXIX - 2, γ'Ε ΠΙΑ).

Θπ15 - ἀρ. 668 Καλαθόσχημος κύαθος (πίν. 131γ).

Ύψος 0.057 μ., διάμετρος στομίου 0.061 - 0.066 μ.

Ἐλλείπει ἡ λαβή. Πηλὸς κιτρινωπὸς, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις μικρὰ ἀνωμάλως πεπλατυσμένη ἀσταθής, κορμὸς ἡμισφαιρικὸς ἀπολήγων εἰς ὀξὺ χεῖλος, στόμιον εὐρὺ, λαβὴ τοξοειδὴς καθέτως ἐπὶ τοῦ χεῖλους τεθειμένη.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ χρώματος, ποικίλλοντος πρὸς ξανθὸν λόγῳ τῆς ὀπτήσεως. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ στολιδωτῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκκινοῦν ἀπὸ τὸ χεῖλος καὶ ἀπολήγουν εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀγγείου.

Παρόμοιον ἀγγεῖον μὲ στολιδωτὴν διακόσμησιν γ'Ε ΠΙΒ χρόνων ἔχομεν ἐκ Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 507, ἀρ. 79 καὶ εἰκ. 508, ἀρ. 76. Διὰ τὴν διακόσμησιν ὅρα καὶ Θπ5 - 628). Ὁ κύαθος ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ὑπ' ἀρ. 665 - 667 ἀγγείων καὶ πρέπει νὰ τεθῇ εἰς γ'Ε ΠΙΒ χρόνους.

Θπ15 - εἰδ. 50 Εἰδώλιον τύπου Φ (πίν. 131α, β).

Ύψος 0.101 μ., πλάτος μέγιστον κορμοῦ 0.048 μ., κεφαλὴ 0.016 × 0.012 μ.

Ἀκέραιον, πλὴν μικρῶν ἀποκρούσεων εἰς τὴν βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα συμπαγὲς βραχὺ κυλινδρικόν, κορμὸς ἑλλειπτικός, κεφαλὴ ἄνω πεπλατυσμένη, πλόκαμος πλαστικῶς δεδηλωμένος, ρὶς προεξέχουσα.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Εἰς τὸ σῶμα ἐγράφησαν κατακόρυφοι κυματοειδεῖς γραμμαὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευράς. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ εἰς τὴν ὀσφὺν δακτύλιοι· ἐκ τοῦ τελευταίου ἐξαρτῶνται κατακόρυφοι γραμμαὶ βαίνουσαι πρὸς τὴν βάσιν. Κατὰ τὸ ἄνω τμήμα τῆς κεφαλῆς, εἰς τὴν περίμετρον αὐτῆς, χρῶμα κατερχόμενον εἰς τοὺς κροτάφους καὶ τὸν τράχηλον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδηλώθησαν διὰ στιγμῶν ὀριζόντια ἐπάλληλα γραμμῖδια ἐγράφησαν ἐπὶ τοῦ πλοκάμου.

Θπ15 - εἰδ. 51 Εἰδώλιον τύπου Φ (πίν. 131α, β).

Ύψος 0.122 μ., διάμετρος βάσεως 0.032 μ., πλάτος μέγιστον κορμοῦ 0.047 μ.

Βάσις ἀποκεκρουσμένη. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις κωνική κοίλη κάτω, κάτω σῶμα κυλινδρικόν, κορμὸς πεπλατυσμένος ἑλλειπτικός, μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι, κεφαλὴ πεπλατυσμένη ἄνω με ὀξεῖαν ρῖνα, πλαστικὸς πλόκαμος εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν.

Διακόσμησις διὰ καστανοξανθοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὀλόβαφα εἶναι τὸ ἄνω καὶ ὀπίσθιον τμήμα τῆς κεφαλῆς, ὡς καὶ οἱ κροτάφοι. Γραμμὴ ἐτέθη ἐπὶ τῆς ρινὸς καὶ δύο παχεῖαι στιγμαὶ διὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Εἰς γραπτὸς δακτύλιος εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἕτερος κατὰ τὴν ὀσφὺν περικλείουν τὴν διακόσμησιν τοῦ κορμοῦ, ὁ ὁποῖος πληροῦται διὰ στολιδωτῶν γραμμῶν, ἐλαφρῶς καμπύλων εἰς τὴν προσθίαν πλευρὰν καὶ κατακορύφων εἰς τὴν ὀπισθίαν. Ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τῆς βάσεως ἐγράφησαν κατακόρυφοι γραμμαὶ κατ' ἀποστάσεις, ἐπὶ δὲ τοῦ πλοκάμου ὀριζόντια ἐπάλληλα γραμμῖδια.

Θπ15 - εἰδ. 52 Εἰδώλιον τύπου Φ (πίν. 131α, β).

Ύψος 0.114 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., πλάτος μέγιστον κορμοῦ 0.046 μ., κεφαλὴ 0.017 × 0.015 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα συμπαγὲς κυλινδρικόν εὐρυνόμενον ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω, κορμὸς ἑλλειπτικός, κεφαλὴ ἄνω πεπλατυσμένη, πλόκαμος πλαστικῶς δεδηλωμένος.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ χρώματος, ἀπολεπισθεῖσα εἰς πολλὰ σημεῖα. Τὴν προσθίαν καὶ ὀπισθίαν πλευρὰν τοῦ κορμοῦ κοσμοῦν κατακόρυφοι κυματοειδεῖς γραμμαὶ, περατούμεναι ἄνω καὶ κάτω εἰς δακτυλίους. Ἀπὸ τοῦ δακτύλιου τῆς ὀσφύος βαίνουν πρὸς τὴν βάσιν τέσσαρες κατακόρυφοι γραμμαὶ κατ' ἀποστάσεις. Ἡ κεφαλὴ ἄνω περιγράφεται διὰ χρώματος, προφανῶς ἡ κόμη γραπτὴ περὶ τοὺς κροτάφους, ὡς ἡ τοῦ εἰδωλίου ὑπ' ἀρ. 51. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδηλώθησαν διὰ στιγμῶν καὶ ὀριζόντια γραμμῖδια ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ πλοκάμου.

Θπ15 Λίθινα σφονδύλια (πίν. 100α).

Ύψος 0.011 μ., διάμετρος βάσεως 0.01 μ., διάμετρος τρήματος 0.003 μ.

Σερπαντίτης. Σχῆμα κολούρου κώνου, τρῆμα κατακόρυφον.

Ύψος 0.017 μ., διάμετρος 0.011 μ., διάμετρος τρήματος 0.0015 μ.

Στεατίτης τεφρός, σκοτεινός. Σχῆμα ἀμφικωνικόν, με πεπλατυσμένα ἄκρα περὶ τὰς ὀπὰς καὶ κατακόρυφον τρῆμα.

Ὅρα Ἐλευσίνα, σ. 143, εἰκ. 118.

Θπ15 Πήλινον σφονδύλιον (πίν. 92δ).

Ύψος 0.024 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., διάμετρος τρήματος ἄνω 0.011 μ., κάτω 0.014 μ.

Πηλὸς φαιός, καλῶς ὠπτημένος.

Σχῆμα κολούρου κώνου. Τρῆμα κάθετον, πλατύτερον κατὰ τὴν βάσιν καὶ λελεασμένον, ὥσει νῆμα ἢ ἄλλο τι διερχόμενον νὰ τὸ ἐλείπεν. Ὅρα Ἐλευσίνα, σ. 143, εἰκ. 118.

Τάφος Θπ16

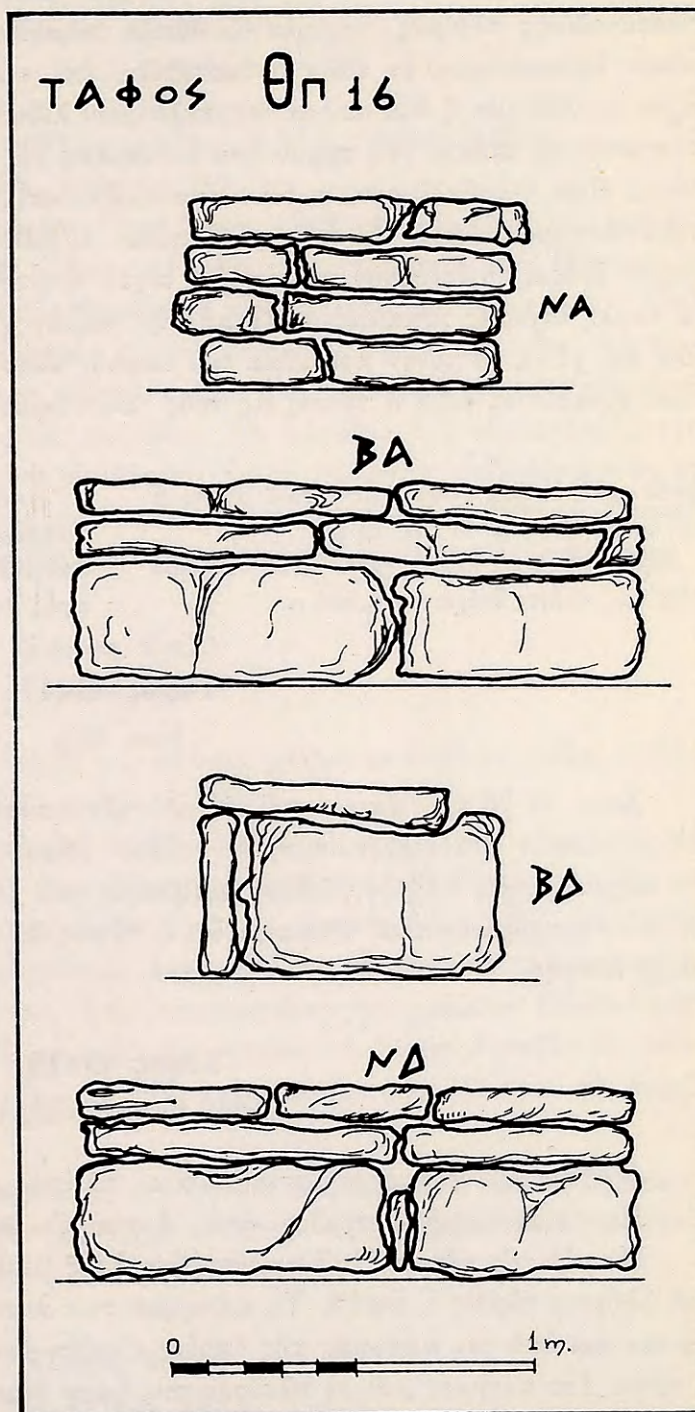
(πίν. Θ καὶ 132, σχέδιον 109).

Διαστάσεις: μῆκος μέγιστον 1.42 μ., πλάτος μέγιστον 0.81 μ., βάθος 0.50 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Παρὰ τὸν Θπ15 καὶ μὲ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, ἀλλὰ 0.70 μ. βαθύτερον τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου ἐκείνου, εὐρέθησαν αἱ καλυπτήριαι πλάκες τοῦ τάφου Θπ16 (πίν. 129β). Ἡ ἐπιφάνεια τῶν πλακῶν αὐτῶν ἀπεκαλύφθη ἀμέσως κάτωθεν τοῦ στρώματος τῆς τέφρας, τῶν μελανῶν χωμάτων καὶ τῶν ἄλλων καταλοίπων τῆς πυρᾶς Θα καὶ ἔφερε καταφανῆ μαρτύρια πυρακτώσεως. Περὶ τὰς πλάκας, ἐν εἵδει πλαισίου, εὐρέθη στρώμα λεπτῶν χαλίκων καὶ ἄμμου, πλάτους 0.20 μ., τὸ ὁποῖον εἰσέδυνε καὶ ὑπ' αὐτάς· βοηθεῖα τούτου ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πλακῶν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων ἀπέβαινε πλήρης. Ἡ δύναμις τοῦ πυρὸς καὶ τὸ βάρος τῶν πλακῶν μετέτρεψαν τὸ στρώμα τῆς ἄμμου καὶ τῶν χαλίκων εἰς συμπαγῆ ὄγκον ἔχοντα τὴν ὄψιν μωσαϊκοῦ. Χάλικες ἐπίσης εἶχον τεθῆ εἰς τοὺς ἄρμους τῶν πλακῶν καὶ δι' αὐτῶν ἐκλείοντο τὰ συνήθη τῶν καλυμμάτων ρήγματα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸν τάφον πολὺ χῶμα καὶ μέχρι βάθους 0.37 μ. κάτωθεν τοῦ χείλους τὸ κοιλὸν τοῦ εὐρέθη κενόν. Χῶμα τεφρὸν καὶ μαλακόν, μέσου πάχους 0.13 μ., εὐρέθη ἄνωθεν τοῦ δαπέδου, τὸ ὁποῖον ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὐρέθη εἷς καὶ μόνον σκελετός. Οἱ χάλικες τοῦ δαπέδου καὶ τὰ τοιχώματα τοῦ τάφου εἶχον πυρακτωθῇ ἰσχυρῶς ἀπὸ τὰς πυρᾶς τῶν ἱστορικῶν χρόνων, αἱ ὁποῖαι ἠνάπτοντο προφανῶς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς τὴν περιοχὴν Θα καὶ

Σχέδιον 109. Τάφος Θπ16. Τοιχοδομία τῶν πλευρῶν.

υπεράνω τοῦ καλύμματος. Τὸ κοῖλον τοῦ τάφου εἶχε μεταβληθῇ εἰς εἶδος κλειστοῦ ἱπνοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεταμιεύετο ἡ θερμότης τῶν πυρῶν. Ἀκόμη καὶ τὰ ὀστᾶ ἦσαν «καψαλισμένα», ὡς ἔλεγον οἱ ἐργάται, καὶ ἐτεφροποιοῦντο εἰς τὴν ἐλαχίστην προστριβὴν (πίν. 132α).

Τὰ τοιχώματα τοῦ τάφου παρουσιάζουν ἐπιμελῆ κατασκευὴν καί, πλὴν τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς, ἐσχηματίζοντο ἐκ πλακῶν μικροῦ σχετικῶς ὕψους¹, τεθειμένων κατακορύφως ἐν εἵδει ὀρθοστατῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων, εἰς ὀριζοντίους δόμους, εἶχον ἐπιτεθῇ μία ἢ δύο σειραὶ τετραπλεύρων λίθων (πίν. 132β, σχέδιον 109). Ἡ νοτιοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου ἦτο ἐκτισμένη εἰς ὀριζοντίους δόμους. Τὸ σχῆμα τοῦ τάφου εἶναι τετράπλευρον, σχεδὸν κανονικόν, καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸν ἐπιμηκυνθέντα κιβωτιόσχημον τύπον. Ὁ ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρεθεὶς σκελετὸς φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς νεαρὸν ἄνδρα, τὸ λείψανον τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἀποτεθῇ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς, μὲ τὰ σκέλη ἰσχυρῶς κεκαμμένα. Παρὰ τὴν δεξιὰν χεῖρά του εὑρέθη χαλκῇ τριχολαβίς (ὑπ' ἀρ. χ15), τὸ μόνον κτέρισμα τοῦ τάφου. Ἀπὸ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν θέσιν του εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ ὁ τάφος εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Θπ16 - χ15 Χαλκῇ τριχολαβίς (πίν. 102α, β καὶ ἔγχρ. πίν. τόμ. Α', σ. ιβ').

Μῆκος 0.075 μ., πλάτος μέγα κατὰ τὸ ἄκρον 0.021 μ., πλάτος ἐλάχιστον 0.004 μ.

Ἀκεραία. Ἐκ μετάλλου κυλινδρικοῦ πεπλατυσμένου. Στενὴ κατὰ τὴν κορυφὴν, πλατύνεται βαθμῆδὸν πρὸς τὰ ἄκρα, τὰ ὅποια κυρτοῦνται πρὸς τὰ ἔσω κατὰ τὴν ἀπόληξίν των.

Τάφος Θπ17

(πίν. Θ).

Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ χώρου τῶν καύσεων Θα εὑρέθησαν θραύσματα δύο μόνον πλακῶν τοῦ κιβωτιοσχήμου τούτου τάφου. Προφανῶς ὁ τάφος κατεστράφη ὅτε ἐδημιουργήθη ὁ ἐξ ὀγκολίθων περίβολος τοῦ χώρου τῶν καύσεων. Οὐδὲν διεσώθη ἐκ τοῦ περιεχομένου του. Φαίνεται ὅτι ὁ τάφος θὰ ἀνῆκεν εἰς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Τάφος Θπ18

(πίν. Θ καὶ 353β).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 0.76 μ., πλάτος μέγιστον 0.46 μ., βάθος 0.26 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

Μεταξὺ τῶν τάφων Θπ7 καὶ Θπ16 καὶ εἰς βάθος 0.70 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὑρέθη ὁ Θπ18. Τὸ κάλυμμά του ἀπετελεῖτο ἀπὸ μίαν πλάκα, περὶ τὴν ὁποίαν καὶ ὑπὸ τὰς παρυφᾶς τῆς ὁποίας εὑρέθη λεπτὸν στρώμα χαλίκων. Προφανῶς ὁ τάφος ἦτο παιδικὸς καὶ αἱ πλευραὶ του ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ τεσσάρων πλακῶν,

1. Τὸ μῆκος των κυμαίνεται ἀπὸ 0.63 ἕως 0.74 μ. καὶ τὸ ὕψος των ἀπὸ 0.25 ἕως 0.29 μ.

διὰ μιᾶς εἰς ἐκάστην πλευράν, τεθειμένων κατακορύφως. Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων, ἐπ' αὐτοῦ δὲ εὑρέθησαν μόνον μικρότατα ἄκαυστα ψήγματα ὀστέων παιδίου. Οὐδὲν κτέρισμα εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς τὸν τάφον, ὁ ὁποῖος εἶναι χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τοῦ μεσοελλαδικοῦ κιβωτιοσχήμου τύπου.

Τάφος Θπ19

(πίν. Θ καὶ 133).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 0.80 μ., πλάτος 0.41 μ., βάθος 0.25 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὀλίγον πρὸς Νότον τοῦ καταστραφέντος τάφου Θπ8 καὶ μεταξύ τούτου καὶ τοῦ Θπ6 εὑρέθησαν οἱ Θπ19 καὶ Θπ20 ὀλίγον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ δύο καλυπτήριοι πλάκες τοῦ Θπ19 εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν (πίν. 133α). Περὶ αὐτάς καὶ εἰς τὸν μεταξύ των ἀρμόν εἶχον ἐνσφηνωθῆ μικρότεροι λίθοι. Αἱ πλευραὶ τοῦ κιβωτιοσχήμου τετραπλεύρου τούτου τάφου ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ τεσσάρων πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων, ὡς συνήθως. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐκαλύπτετο διὰ στρώματος χαλίκων. Ἐπ' αὐτοῦ εὑρέθησαν ὀλίγα ψήγματα παιδικῶν ὀστέων καὶ οὐδὲν κτέρισμα. Προφανῶς ὁ τάφος κατεσκευάσθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους διὰ τὴν ταφὴν παιδίου ἢ νηπίου, τοῦ ὁποῖου ὁ σκελετὸς διελύθη.

Τάφος Θπ20

(πίν. Θ).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 0.74 μ., πλάτος μέγιστον 0.36 μ., βάθος 0.30 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Θπ19 εὑρέθη ὁ κιβωτιόσχημος παιδικὸς τάφος Θπ20. Αἱ καλυπτήριοι πλάκες του εἶχον πρὸ πολλοῦ ἀφανισθῆ, ὅτε ἄνωθεν τοῦ βορειοδυτικοῦ τμήματός του κατεσκευάσθη ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Θ4 (πίν. 346). Τέσσαρες πλάκες τεθειμέναι κατακορύφως ἐσχημάτιζον τὰς πλευράς τοῦ τετραπλεύρου τούτου τάφου καὶ τὸ δάπεδόν του ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ χαλίκων. Οὐδὲν εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦτο καὶ προφανῶς τὸ λείψανον νηπίου, τὸ ὁποῖον ἀπετέθη εἰς αὐτόν, εἶχε διαλυθῆ πλήρως. Ὁ τάφος, ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς του, δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους.

Ἡ προσπάθεια τῆς εὐθυγραμμίσεως τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ τομέως ἔφερεν εἰς φῶς κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν του γωνίαν τοὺς προϊστορικοὺς τάφους Θπ21 καὶ Θπ22 καὶ τὰς τῶν ἱστορικῶν χρόνων ταφὰς Θ15-Θ19 (πίν. Θ).

Τάφος Θπ21

(πίν. Θ καὶ 134).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 1.08 μ., πλάτος μέγιστον 0.60 μ., βάθος 0.40 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὀλίγον πέραν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ τάφου Θπ22 καὶ 1.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη τὸ κάλυμμα τοῦ Θπ21. Ἀποτελεῖτο ἐκ μιᾶς μεγάλης πλακὸς (πίν. 134α), ἡ ὁποία ἐκάλυπτε τετράπλευρον κιβωτιόσχημον τάφον, πλήρη μαλακοῦ ἀμμουδεροῦ χώματος. Τὰ τοιχώματα τοῦ τάφου ἦσαν, ὡς συνήθως, ἐπενδεδυμένα διὰ τεσσάρων πλακῶν καὶ τὸ δάπεδον ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ λεπτοῦ στρώματος χαλίκων. Ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθη ὁ σκελετὸς παιδίου εἰς στάσιν συνεσταλμένην (πίν. 134β). Προφανῶς τὸ λείψανον ἀπετέθη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς μετὰ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸν δεξιὸν ὤμον, τὰς χεῖρας κεκαμμένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ τοὺς πόδας ἰσχυρῶς κεκαμμένους πρὸς τὰ πλάγια. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον. Ἡ κατασκευή, τὸ δάπεδον καὶ ἡ στάσις τοῦ νεκροῦ τοποθετοῦν τὸν τάφον εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους.

Τάφος Θπ22

(πίν. Θ, 135 καὶ 136, σχέδιον 110).

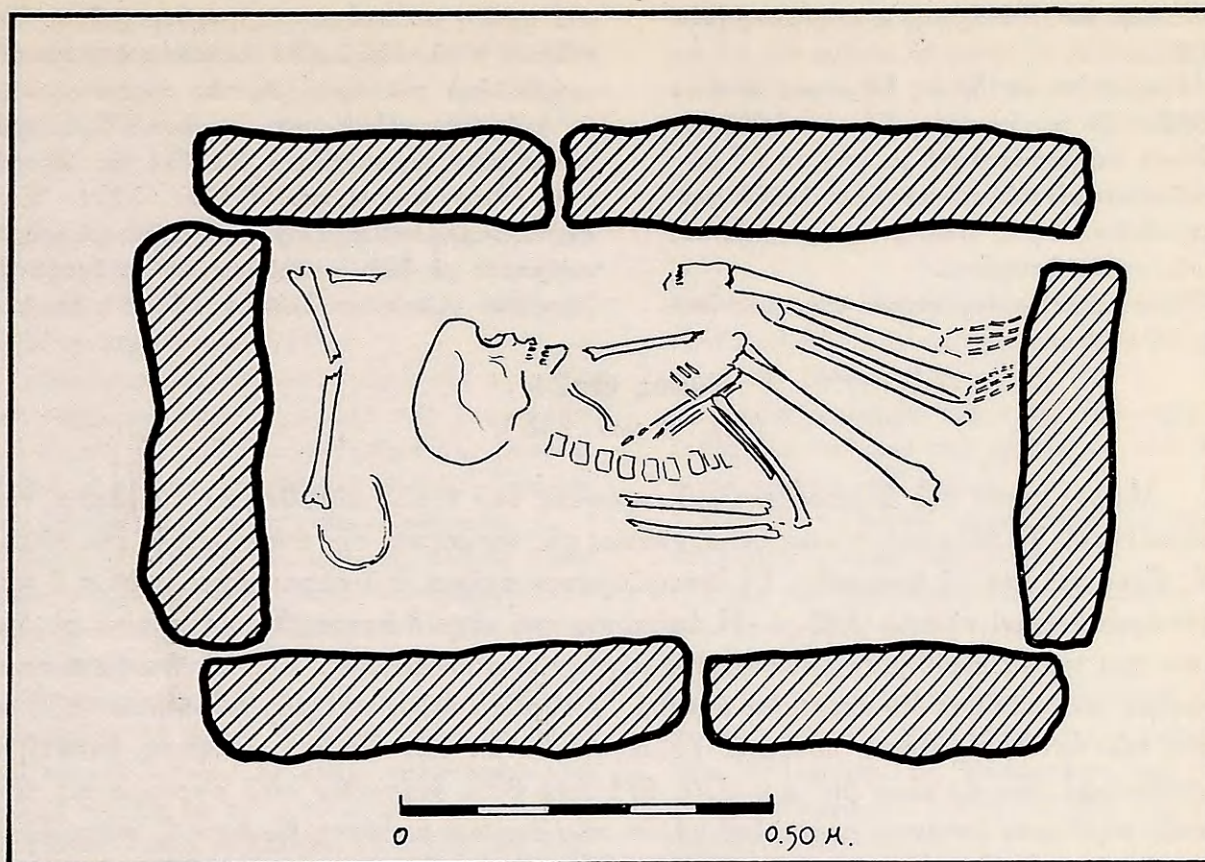
Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 1.25 μ., πλάτος μέγιστον 0.80 μ., βάθος 0.41 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὸ 1.50 μ. πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Θπ7 καὶ περὶ τὰ 2 μ. βορειοδυτικὰ τοῦ Θπ14 εὐρέθη ὁ κιβωτιόσχημος μεσοελλαδικὸς τάφος Θπ22, περὶ τὰ 0.61 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ δύο πλάκες τοῦ καλύμματός του, ἐνισχυμέναι κατὰ τὰ πλάγια δι' ἐπιπέδων λίθων, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν. Παρὰ τὴν βορείαν γωνίαν του καὶ 0.50 μ. ἀπ' αὐτῆς εὐρέθη ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ πιθόσχημος στάμνος (πίν. 135). Αἱ πλευραὶ τοῦ τάφου εἶναι ἐπενδεδυμέναι διὰ πλακῶν· ἀνὰ μία πλάξ ἐτέθη εἰς τὰς στενὰς πλευράς, ἐνῶ δύο πλάκες ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἐπένδυσιν ἑκατέρας τῶν μακρῶν πλευρῶν. Ὁ τάφος εἶναι τετράπλευρος, κιβωτιόσχημος καὶ τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο ἀραιῶς διὰ χαλίκων. Ἐπ' αὐτοῦ πρὸ τῆς νοτιοανατολικῆς στενῆς πλευρᾶς εὐρέθησαν παραμερισμένα ὅστ' ἀνήκοντα εἰς προγενεστέραν τῆς τελευταίας ταφῆν, ἐνῶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ τάφου ἐχρησίμευε διὰ τὴν ταφὴν ἐνήλικος ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς στάσιν ὀκλάζουσας. Προφανῶς ἡ ἰσχυρῶς κεκαμμένη στάσις ὠφείλετο εἰς τὰς μικρὰς διαστάσεις τοῦ τάφου. Τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς μετὰ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὤμον καὶ πρὸς Δυσμᾶς. Αἱ χεῖρες διασταυροῦνται πρὸ τοῦ στήθους καὶ οἱ πόδες κάμπτονται ἰσχυρῶς πρὸς τὸ στήθος (πίν. 136 καὶ σχέδιον 110). Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸ δάπεδον, ἴσως ὅμως, λόγῳ τῶν μικρῶν διαστάσεων τοῦ τάφου, ὁ πιθόσχημος στάμνος, ὁ εὐρεθεὶς ἔξωθεν αὐτοῦ, νὰ ἀπετέθη ἐκεῖ ὡς κτέρισμα. Ὁ στάμνος ἦτο πλήρης χώματος καθαροῦ· ἔχνη ὅστων δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸ ἀγγεῖον καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς κτέρισμα.

Ὁ στάμνος, τοῦ ὁποίου ἡ συγκόλλησις δὲν κατέστη δυνατή, φέρει ἀπλὴν ἐκ δακτυλίων καὶ συγκεντρικῶν κύκλων διακόσμησιν, γεγραμμένην διὰ μελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος, χαρακτηριστικὴν τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Εἰς τοὺς χρόνους

Σχέδιον 110. Τάφος Θπ22. Κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονάτη).

ἐκείνους πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ τάφου. Ὁ Blegen εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. IV τάφον τῆς Προσύμνης ἀνεῦρεν ἀγγεῖα ἑξῶθι μεσοελλαδικοῦ τάφου.

Τάφος Θπ23 (πίν. Θ καὶ 137α).

Διαστάσεις : μῆκος 1.40 μ., πλάτος 0.58 μ., βάθος 0.45 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὁ κιβωτιόσχημος οὗτος τάφος ἀνεσκάφη τὸ 1953 ὅτε προσεπαθήσαμεν νὰ εὐθυγραμμίσωμεν τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τομέως Θ. Τὸ στόμιόν του εὐρέθη μόλις 0.10 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Βεβαίως τὸ κάλυμμά του εἶχεν ἀφανισθῇ πρὸ πολλοῦ καὶ τὸ περιεχόμενόν του εἶχε διαταραχθῇ (πίν. 137α). Τὰ εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ τὸ χαλικοστρωτον δάπεδόν του εὐρεθέντα φέροντες ὅσῳ εἶχον θρυμματισθῇ καὶ μόνον ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος ἐχρησιμοποιήθη τοῦλάχιστον δύο φορές. Εὐρέθησαν ἐπίσης ὀλίγα ὅστρακα τεφρῶν μινυείων ἀγγείων καὶ τὰ τεμάχια τοῦ ὑπ' ἀρ. 669 ἀγγείου. Τὰ ὅστρακα καὶ ἡ κατασκευὴ του ἀνάγουν τὸν τάφον εἰς τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ἐνῶ ὁ πιθόσχημος κρατηρίσκος ἀποδεικνύει ὅτι ἐχρησιμοποιήθη ἐκ νέου εἰς γ' Ε III χρόνους.

Θπ23 - άρ. 669 Πιθόσχημος κρατηρίσκος (πίν. 137β).

Ύψος 0.148 - 0.152 μ., διάμετρος στομίου 0.085 - 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.065 μ., μεγίστη περίμετρος 0.481 μ.

Έλλείπει μία τών ταινιοσχήμων λαβών συμπληρωθεῖσα. Πηλός υποκίτρινος σχετικῶς καθαρός καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός, λαι-

μός σχεδόν κατακόρυφος βραχύς, χεῖλος ὀξύ, στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἀπὸ τοῦ ὤμου εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος. Παρόμοιον ἀγγεῖον ΥΕ ΙΙΙ χρόνων εὐρέθη εἰς τὸν τάφον XLVII τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 568, άρ. 520). Ἐπίσης κεκοσμημένον ἀγγεῖον ΥΕ ΙΙΙ χρόνων, ὁμοίου σχήματος μὲ διαφόρους ὅμως λαβάς, ἔχομεν ἐκ Μυκηναίων (Chamber Tombs, πίν. XI, άρ. 11).

Τάφος Θπ24

(πίν. Θ καὶ 138).

Μικρὸν πέραν τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τοῦ Θπ23 εὐρέθησαν τμήματα τοῦ τάφου Θπ24. Τὸ κάλυμμά του ὡς καὶ αἱ πλάκες τῆς νοτίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς του πλευρᾶς εἶχον πρὸ πολλοῦ ἀφαιρεθῇ. Τὸ διασφζόμενον τμήμα τοῦ τάφου ἔχει μῆκος 2 περίπου μέτρων καὶ πλάτος 0.95 μ. Ἡ ἐπίχωσίς του εἶχε διαταραχθῇ καὶ κατὰ τὸ δυτικὸν του τμήμα εὐρέθησαν ὅστ᾽ ἀφίρδην-μίγδην συσσωρευμένα. Εἰς τὸ ἐπιφανειακὸν στρώμα τῶν ὀστέων οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη. Ὑπ' αὐτὸ ὅμως καὶ μέχρι βάθους 0.30 μ. μετὰ τῶν ὀστέων εὐρέθησαν ὅστρακα ΥΕ ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων κατέστη δυνατὴ ἡ συγκόλλησις τῶν ἀγγείων ὑπ' άρ. 670, 671 καὶ 672. Κάτωθεν τοῦ στρώματος τῶν ὀστέων εὐρέθησαν ὅστρακα μεσοελλαδικά, ἐκ τῶν ὁποίων κατέστη δυνατὴ ἡ συγκόλλησις τῶν ἀγγείων ὑπ' άρ. 673-677. Προφανῶς ὁ τάφος εἶχε κατασκευασθῇ καὶ χρησιμοποιηθῇ ἀρχικῶς εἰς ὑστέρους μεσοελλαδικοὺς χρόνους, ἐχρησιμοποιήθη δὲ πάλιν κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΒ περίοδον.

Θπ24 - άρ. 670 Πινάκιον (πίν. 139γ).

Ύψος 0.044 μ., διάμετρος στομίου 0.105 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ., μεγίστη περίμετρος 0.36 μ.

Έλλείπει ἡ λαβὴ καὶ ἓν τεμάχιον τοῦ χεῖλους. Πηλός ἐρυθροκίτρινος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρύ, χεῖλος μὲ περιχέλωμα. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν φέρει πλαστικὸν κομβίον.

Ἴσως ἔφερεν γραπτὴν διακόσμησιν δι' ἐρυθροῦ στιλπνοῦ χρώματος, τῆς ὁποίας μόνον ἔχνη διασφζονται.

Θπ24 - άρ. 671 Ψευδόστομος ἀμφορεύς (πίν. 139α).

Ύψος 0.10 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0.06 μ., μεγίστη περίμετρος 0.327 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὴν βάσιν, τὸν κορ-

μόν καὶ τὸ στόμιον. Πηλός υποκίτρινος καθαρός καλῶς ὠπτημένος, μὲ ἐπίχρῖσμα ἀνοιχτότερον υποκίτρινον.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμός σφαιρικός ἐλαφρῶς πεπιεσμένος, λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν ὤμον. Προχὴ κατακόρυφος, λοξῶς τεθειμένη ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ καμπυλουμένη ἀπολήγει εἰς περιχέλωμα.

Διακόσμησις διὰ καστανεύθρου στιλπνοῦ χρώματος. Αἱ ζῶναι τοῦ κορμοῦ κοσμοῦνται διὰ ταινιῶν καὶ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφησαν ὁμάδες ὁμοκέντρων ἡμικυκλίων καὶ μεταξὺ αὐτῶν σιγμοειδῆ στοιχεῖα. Αἱ λαβαὶ καλύπτονται ὑπὸ χρώματος ταινία περὶ τὴν βάσιν τοῦ στομίου.

Παρόμοιον σχῆμα καὶ διακόσμησιν ἔχουν ἀμφορεῖς ΥΕ ΙΙΙ χρόνων ἐκ τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 251, άρ. 673 καὶ εἰκ.

496. Khalkis, πίν. 25, άρ. 460 Α', ΥΕ ΙΙΑ και 518 Α', ΥΕ ΙΙΒ). Είς τούς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους πρέπει νά τεθῇ και ό ύπ' άρ. 671 άμφορεύς (FURUMARK, είκ. 47, στ. 19, άρ. 31 και είκ. 6, άρ. 171 περισσότερο σφαιρικός).

Θπ24 - άρ. 672 Δίωτος άμφορίσκος (πίν. 139α).

"Υψος ώς συνεπληρώθη 0.082 μ., διάμετρος στομίου 0.008 μ., διάμετρος βάσεως 0.025 μ., μεγίστη περίμετρος 0.21 μ.

'Ελλείπουν τό στόμιον, τμήμα τῆς μιᾶς τῶν ταινιοσχήμων λαβῶν, τμήμα τοῦ λαιμοῦ και τοῦ ὤμου, ώς και ίκανόν τμήμα τῆς βάσεως. Πηλός άνοικτός ύποκίτρινος άτελώς ὠπτημένος. 'Επίχρισμα άνοικτοτέρου χρώματος.

Βάσις μικρά δακτυλιόσχημος, κορμός σφαιρικός, λαιμός ύψηλός, λαβαί κατακόρυφοι ταινιοσχημοί εκφυόμεναι άπό τοῦ λαιμοῦ άπολήγουν είς τόν ὤμον.

Διακόσμησις διὰ καστανεύθρου στιλπνοῦ χρώματος. 'Η βάσις ὀλόβαφος, περί τήν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ταινία. Αί λαβαί καλύπτονται ύπό χρώματος. Είς τό κατώτατον τμήμα τοῦ κορμοῦ έγράφησαν τρεῖς επάλληλοι δακτύλιοι και άνωθεν αὐτῶν μία ταινία. Είς τόν κορμόν κάτωθεν τῶν λαβῶν τέσσαρες επάλληλοι δακτύλιοι. 'Η επί τοῦ ὤμου μεταξύ τῶν λαβῶν ζώνη κοσμεῖται δι' ὀμάδων εκ τεσσάρων ὀμοκέντρων γωνιῶν.

Κατά τό σχῆμα ό άμφορίσκος ὀμοιάζει πρὸς τό ύπ' άρ. Θπ15 - 666 άγγεῖον ΥΕ ΙΙΒ χρόνων. Τό γωνιῶδες διακοσμητικόν στοιχεῖον χρησιμοποιεῖται συνήθως είς τήν διακόσμησιν τοῦ ὤμου τῶν ψευδοστόμων άμφορέων τῶν αὐτῶν χρόνων (π.χ. Chamber Tombs, πίν. LI, άρ. 15. Attica, πίν. 16, άρ. 3, 4 και 7, ΥΕ ΙΙΙ. Agora XIII, πίν. 57, άρ. 416, ΥΕ ΙΙΑ - 2).

Θπ24 - άρ. 673 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 139α).

"Υψος 0.069 - 0.071 μ., διάμετρος στομίου 0.11 μ., διάμετρος βάσεως 0.065 μ.

'Ελλείπουν ἡ ταινιοσχημος λαβή συμπληρωθεῖσα, ώς και ίκανά τεμάχια τοῦ χείλους. Πηλός τεφρός σχετικῶς καθαρὸς τελείως ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός εύρυνόμενος πρὸς τὰ άνω άπό τοῦ μέσου τοῦ ὕψους αὐτοῦ, στόμιον εύρύ, χεῖλος ὀξύ, λαβή κατακόρυφος ται-

νιοσχημος εκφυομένη άπό τοῦ χείλους καταλήγει είς τόν κορμόν υπεράνω τῆς βάσεως.

'Ακόσμητον. 'Ο τύπος τοῦ ποτηρίου άνάγεται είς τούς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ εποχῆς. Τό άγγεῖον εύρέθη μετά τῶν ύπ' άρ. 675 και 676 άγγείων, τὰ ὁποῖα άνήκουν είς τούς αὐτοὺς χρόνους.

Θπ24 - άρ. 674 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 139β).

"Υψος 0.062 μ., διάμετρος στομίου 0.095 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

'Ελλείπουν μικρόν τμήμα τῆς ταινιοσχήμου λαβῆς, δύο τμήματα τοῦ χείλους, ώς και δύο μικρά τεμάχια τοῦ κορμοῦ.

Κύπελλον μινύειον, τεφροῦ πηλοῦ σχετικῶς άκαθάρτου άτελώς ὠπτημένου.

Βάσις κωνική, κορμός εύρυνόμενος πρὸς τὰ άνω μέ έλαφρῶς κυρτάς πλευράς, στόμιον εύρύ, χεῖλος ὀξύ.

'Ακόσμητον, εκ χονδροκόκκου πηλοῦ. Τό άγγεῖον άνάγεται είς τούς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ εποχῆς, ώς ύποδεικνύεται και εκ τοῦ άμαυροχρώμου κυάθου ύπ' άρ. 676, τοῦ εύρεθέντος μετ' αὐτοῦ.

Θπ24 - άρ. 675 'Αμφορίσκος εύρύστομος (πίν. 139γ).

"Υψος 0.058 μ., διάμετρος στομίου 0.055 μ., διάμετρος βάσεως 0.039 μ., μεγίστη περίμετρος 0.21 μ.

'Ελλείπει τμήμα συνεχές τοῦ κορμοῦ και τοῦ ὤμου. Πηλός σκοτεινός φαιός σχετικῶς άκάθαρτος, καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις εύρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμός σφαιρικός, λαιμός βραχὺς καμπυλούμενος πρὸς εκτρεπόμενον χεῖλος μέ περιχείλωμα, στόμιον εύρύ, δύο λαβαί κατακόρυφοι ταινιοσχημοί εκφυόμεναι άπό τοῦ χείλους καταλήγουν είς τήν κοιλίαν.

'Ακόσμητος. Τό σχῆμα, ώς είδομεν άνωτέρω, εἶναι σύνηθες είς τούς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ εποχῆς (π.χ. έλλα δείγματα Ζπ6 - 353, Ηπ1 - 481, Θπ6 - 633 κλπ.).

Θπ24 - άρ. 676 Κυάθιον μέ κάθετον επί τοῦ χείλους λαβήν (πίν. 139γ).

"Υψος 0.048 μ., ὕψος μετά λαβῆς 0.073 μ.,

διάμετρος στομίου 0.055 μ., διάμετρος βάσεως 0.032 μ., μέγιστη περίμετρος 0.195 μ.

Ἐλλείπουν δύο μικρὰ τεμάχια τοῦ κορμοῦ, ἐν τοῦ χεῖλους καὶ ἐν τῆς λαβῆς. Πηλὸς ὑποκίτρινος εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ὀξύ, λαβὴ τοξοειδῆς κυλινδρική, καθέτως ἐπὶ τοῦ χεῖλους τεθειμένη μὲ παχεῖαν ρίζαν.

Διακόσμησις δι' ἄμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ ἐγράφησαν ταινία περιοριζομένη ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ δακτυλίων, καὶ ὑπὸ τὸ στόμιον δύο ἐπ'ἀλλήλοι δακτύλιοι ἐκ τοῦ κατωτέρου τῶν ὁποίων ἐξαρτῶνται ὁμάδες τεθλασμένων γραμμῶν. Δακτύλιος ἐγράφη ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τοῦ χεῖλους. Ἡ λαβὴ φέρει ἴχνη καστανομελανοῦ χρώματος.

Τὸ ἄμαυρόχρωμον τοῦτο κυάθιον ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Διὰ τὸ σχῆμα ὄρα καὶ Prosymna II, εἰκ. 647, ἄρ. 574, καὶ ἀνωτέρω Θπ8 - 650, Ιπ1 - 765, Ιπ1 - 764, Θπ4 - 621 κλπ.

Θπ24 - ἄρ. 677 Πυξίς (πίν. 139β).

Ὑψος 0.048 - 0.051 μ., διάμετρος στομίου 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.091 μ., περίμετρος 0.29 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ στομίου, τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς τεφρὸς ἀκάθαρτος ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμὸς κυλινδρικός, χεῖλος ἀπαστρογγυλευμένον, δύο ὅπαι ὑπὸ τὸ χεῖλος.

Ἀγραφος. Τὸν κορμὸν κοσμοῦν τέσσαρες ὀρίζονται αὐλακώσεις.

Προφανῶς τὸ ἀγγεῖον ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Τάφος Θπ25

(πίν. Θ καὶ 140).

Κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Θπ5 καὶ ἐντὸς τοῦ δι' ὀγκολίθων δημιουργηθέντος κύκλου τοῦ εὐρέθη σκάμμα εἰς τὸ χῶμα, 1.20×0.80 μ. περίπου. Ἡ κατεύθυνσίς του ἦτο ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ. Πρὸ τῆς εὐθυγράμμου βορειοανατολικῆς πλευρᾶς εὐρέθησαν παραμερισμένα ὅστ' ἀνήκοντα εἰς ἓνα σκελετὸν καὶ ὀλίγον πέραν αὐτοῦ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ σχετικῶς πλήρης σκελετὸς τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος νεκροῦ (πίν. 140β). Προφανῶς εἶχεν ἀποτεθῆ μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ μὲ τοὺς πόδας ἰσχυρῶς συνεσταλμένους. Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο πρὸς τὸ στῆθος. Μικρὸν μελανότεφρον ἀγγεῖον τελείως ἐφθαρμένον εὐρέθη μετὰ τῶν παραμερισμένων ὁστῶν. Ὁ τάφος ἐκαλύπτετο διὰ τεμαχίων μεγάλου πίθου ἄμαυροχρώμου, χαρακτηριστικοῦ μεσοελλαδικοῦ σχήματος (πίν. 140α). Τὰ τεμάχια τοῦ πίθου καὶ τὸ μικρὸν ἀγγεῖον ἀποδεικνύουν ὅτι αἱ εἰς τὸν λάκκον τοῦτον ταφαὶ ἀνάγονται εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους.

Τάφος Θπ26

(πίν. Θ, 364α καὶ 365α).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 1.30 μ., πλάτος μέγιστον 0.80 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ἀμέσως πρὸς Νότιον τῆς ταφῆς Θ20 κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τομέως καὶ εἰς τετράπλευρον τάφρον, βάθους 0.30 μ., ἀπεκαλύφθη ὁ τάφος Θπ26.

Κατὰ τὴν βορείαν γωνίαν τοῦ εὐρέθησαν συσσωρευμένα ὅστ' ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀνάγεται εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους.

λετός, ὁ τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος, κατελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ τάφου. Ὁ σκελετός φαίνεται ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς Νότον. Οἱ πόδες του ἦσαν ἰσχυρῶς κεκαμμένοι μὲ τὰς κνήμας δεδιπλωμένας ὑπὸ τοὺς μηρούς. Ἡ θέσις τῶν χειρῶν εἶχε διαταραχθῇ. Ὀλίγα τεφρὰ μινύεια ὄστρακα εὐρεθέντα εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ὑποδεικνύουν ὅτι ἡ τελευταία ταφὴ ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικοὺς χρόνους.

ΤΑΦΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Μεταξὺ τῶν τάφων τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς εὐρέθησαν εὐάριθμοι ταφαὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, περιλαμβάνουσαι κεραμοσκεπεῖς τάφους, καύσεις, ἐγγυτρισμοὺς καὶ παιδικὰς ταφὰς εἰς λάρνακας. Διαγωνίως πρὸς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου Θπ6 καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ τάφου Θπ7 εὐρέθη πηλίνη λάρναξ καλῶς διατηρουμένη, ἡ ὁποία ἀνεσκάφη τὸ 1952.

Τάφος Θ1

Πηλίνη λάρναξ (πίν. Θ, 108β καὶ 343).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 0.86 μ., μῆκος ἐσωτερικὸν λάρνακος κατὰ τὸ χεῖλος 0.788 μ., μῆκος ἐσωτερικὸν λάρνακος κατὰ τὸν πυθμένα 0.765 μ., πλάτος μέγιστον 0.368 μ., πλάτος ἐσωτερικὸν λάρνακος κατὰ τὸ χεῖλος 0.293 μ., πλάτος ἐσωτερικὸν λάρνακος κατὰ τὸν πυθμένα 0.25 μ., ὀλικὸν ὕψος 0.30 μ., ὕψος ἐσωτερικὸν λάρνακος 0.125 μ., πλάτος χείλους 0.036 - 0.039 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν.

Ἡ πηλίνη λάρναξ εἶχε τοποθετηθῇ εἰς τετράπλευρον λάκκον καὶ εἶχε στερεωθῇ εἰς ὀριζοντίαν θέσιν μὲ χάλικας, διὰ τῶν ὁποίων ἐπληρώθη ὁ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ λάκκου χώρος. Τὸ κάλυμμά της, μολονότι τεθραυσμένον, εὐρέθη εἰς τὴν ἀρχικὴν του θέσιν καὶ περίπου εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν καλυπτηρίων πλακῶν τοῦ τάφου Θπ6 (πίν. 108β). Ἡ λάρναξ ἦτο πλήρης χώματος, εἰς τὸ ὁποῖον οὐδὲν εὐρέθη, ἐνῶ εἰς τὸ δάπεδόν της εὐρέθησαν ὑπολείμματα ὀστῶν μικροῦ παιδίου. Περὶ τὰς πλευράς της ὅμως ἐξωτερικῶς εἶχον ἀποτεθῇ τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου. Παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς λάρνακος εὐρέθησαν ἵχνη πυρᾶς, καμένα δηλαδὴ χώματα περιέχοντα ὀλίγα ὄστρακα μελαμβαφῇ κεκαλυμμένα δι' αἰθάλης.

Ἡ τετράπλευρος λάρναξ, ἐκ πηλοῦ κιτρινεύθρου, συγκολληθεῖσα διατηρεῖται πλήρως (πίν. 343β). Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σκαφοειδῆ ἡμίτομα τῶν αὐτῶν διαστάσεων καὶ τὰ τοιχώματά της ἐκφεύγουν τοῦ κατακορύφου ἄξονος οὕτως ὥστε τὸ δάπεδον ἔχει μικροτέρας διαστάσεις τοῦ ἀνοίγματος.

Περὶ τὰ 0.50 μ. πρὸς Δυσμὰς τῆς σαρκοφάγου εὐρέθη ὁ πυθμὴν πίθου, προφανῶς χρησιμοποιηθέντος διὰ τὴν ταφὴν νηπίου. Δυστυχῶς οὐδὲν ἕτερον ἐκτὸς τοῦ πυθμὸς διεσώθη ἐκ τοῦ ἐγγυτρισμοῦ τούτου (ὄρα πίνακα Θ καὶ 108β).

Θ1 - αρ. 678 Λεκανίς (πίν. 344β).

"Υψος άνευ πώματος 0.049 μ., διάμετρος στομίου 0.095 μ., διάμετρος βάσεως 0.054 μ., μήκος λαβῆς 0.03 μ., διάμετρος πώματος έξωτερική 0.11 μ., έσωτερική 0.102 μ.

Πηλός έρυθρωπός. Τό πῶμα εύρέθη άνσφηνωμένον εἰς τό τοίχωμα τῆς λάρνακος καί εἰς απόστασιν 0.43 μ. ἀπό τήν πυξίδα.

Βάσις κωνική, κορμός ήμισφαιρικός, στόμιον εύρύ, έσωτερικῶς φέρει όριζοντίαν ταινίαν πρὸς ύποδοχὴν τοῦ πώματος. Λαβὴ όριζοντία ταινιόσχημος ὑπὸ τὸ χεῖλος τεθειμένη. Πῶμα με κυρτὴν ἄνω ἐπιφάνειαν, λαβὴ διμερὲς ἐπὶ ὑψηλῆς βάσεως κομβιόσχημος ἄνω ἀπολήγουσα εἰς πλαστικὸν δακτύλιον κατὰ τήν περιφέρειάν της.

Τὸ ἄγγεῖον έσωτερικῶς καί έξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος πολλὰ χροῦ ἀπολεπισθέντος. Εἰς τὸν πυθμένα σπειροειδὲς κόσμημα. Εἰς τὸ κέντρον τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως ἐγράφη εὐμεγέθης στιγμὴ μελανοῦ χρώματος περιβαλλομένη διὰ μελανοῦ δακτυλίου.

Τὸ πῶμα καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, ἔχνη τοῦ όποίου σφίζονται εἰς τὸ έσωτερικὸν αὐτοῦ. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς ἑδαφόχρους, πλὴν μελανοῦ δακτυλίου εἰς τὸ μέσον αὐτῆς.

Θ1 - αρ. 679 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 344α).

"Υψος 0.075 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., διάμετρος στομίου έσωτερική 0.015 μ., έξωτερική 0.025 μ.

Ἀκέραιον. Πηλός έρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος εύρεῖα, κορμός σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλός, ἑλαφρὰ προεξοχὴ εἰς τήν βάσιν τοῦ λαιμοῦ διακρινομένου οὕτως ἀπὸ τοῦ ὤμου, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Ὀλόκληρον τὸ ἄγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως.

Κατακόρυφοι αὐλακώσεις κοσμοῦν τὸν κορμόν.

Θ1 - αρ. 680 Κύλιξ (πίν. 344β).

"Υψος 0.05 μ., διάμετρος στομίου 0.109 μ., διάμετρος βάσεως 0.068 μ., μήκος λαβῆς 0.029 μ.

Συγκεκολλημένη ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Πηλός έρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμός ἀβαθὲς ήμισφαιρικός, στόμιον εύρύ, χεῖλος ὀξύ, λαβαί όριζόντιαι κυλινδρικαί ὑπὸ τὸ χεῖλος τεθειμέναι. Τοιχώματα λεπτά.

Ἡ έσωτερική καί ἡ έξωτερική ἐπιφάνεια τοῦ ἄγγείου καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως, ἡ όποία εἶναι ἀκόσμητος.

Θ1 - αρ. 681 Πυξίς (πίν. 344α).

"Υψος 0.04 μ., ὕψος μετὰ πώματος 0.069 μ., διάμετρος ἀνοίγματος 0.077 μ., διάμετρος βάσεως 0.047 μ., διάμετρος πώματος έσωτερική 0.079 μ., έξωτερική 0.083 μ.

Συγκεκολλημένη ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Πηλός έρυθρωπός καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος κοίλη κάτω με κωνικήν προεξοχήν εἰς τὸ κέντρον, κορμός ήμισφαιρικός εἰσέχει ἄνω καί σχηματίζει ταινίαν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ πώματος. Πῶμα με κυρτὴν ἄνω ἐπιφάνειαν καί με κομβιόσχημον διμερῆ λαβήν.

Τὸ ἄγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς βάσεως, ἡ όποία ἀφέθη ἑδαφόχρους. Τὸ έσωτερικὸν τοῦ πώματος ἑδαφόχρουν.

Θ1 - αρ. 682 Φιαλίδιον (πίν. 344γ).

"Υψος 0.025 μ., διάμετρος στομίου 0.057 μ., διάμετρος βάσεως 0.036 μ.

Ἀκέραιον σχεδόν, μικρὰ ἀπόκρουσις εἰς τὸ χεῖλος. Πηλός έρυθρωπός.

Βάσις πεπλατυσμένη εύρεῖα, κορμός ἀβαθὲς ήμισφαιρικός, στόμιον εύρύ, χεῖλος ἑλαφρῶς κλῖνον πρὸς τὰ ἔσω.

Τὸ ἄγγεῖον έσωτερικῶς καί έξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Θ1 - αρ. 683 Φιαλίδιον (πίν. 344γ).

"Υψος 0.019 μ., διάμετρος στομίου 0.06 μ., διάμετρος βάσεως 0.041 μ., πάχος χείλους 0.003 μ.

Ἀκέραιον, μικρὰ ἀπόκρουσις εἰς τὸ χεῖλος. Πηλός έρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμός διμερὲς εύρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω εἰσέχων κατὰ τὸ κατώτερον τμήμα αὐτοῦ. Τὸ ἄνωτερον κυρτούμενον ἄνω

διαχωρίζεται από τοῦ κατωτέρου τμήματος διὰ πλαστικοῦ δακτυλίου. Στόμιον εὐρύ, χεῖλος κλῖνον πρὸς τὰ ἔσω.

Ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια καλύπτονται ὑπὸ καστανοῦ χρώματος.

Θ1 - ἀρ. 684 Φιαλίδιον (πίν. 344γ).

Ύψος 0.024 μ., διάμετρος στομίου 0.065 μ., διάμετρος βάσεως 0.05 μ., πάχος χείλους 0.005 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς εὐρυνόμενος

πρὸς τὰ ἄνω, ὤμος ἀπεστρογγυλευμένος, χεῖλος κλῖνον πρὸς τὰ ἔσω, στόμιον εὐρύ.

Ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Ἀκόμη δύο φιαλίδια, ὑπ' ἀρ. 685 καὶ 686, παρόμοια πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. 682, εἶχον ἀποτεθῇ κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τῆς λάρνακος, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶχον θραυσθῇ καὶ φθαρῇ τόσον ὥστε ἡ συγρόλλησις των ἀπέβη ἀδύνατος.

Τὰ περὶ τὴν λάρνακα εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἀνάγονται εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ὡς ὑποδεικνύεται ἀπὸ παρόμοια δείγματα προερχόμενα ἀπὸ ἄλλας ἀνασκαφάς. Οὕτω παρόμοιον πρὸς τὴν λεκανίδα ὑπ' ἀρ. 678 ἔχομεν ἐκ τῆς Ἀγορᾶς (Agora XII, πίν. 40, ἀρ. 1220 καὶ σ. 322, περὶ τὸ 425 π.Χ., μὲ δύο λαβάς). Ἐκ τῆς Ἀγορᾶς ἔχομεν ἐπίσης παρόμοια δείγματα πρὸς τὴν κύλικα ὑπ' ἀρ. 680, τὴν πυξίδα ὑπ' ἀρ. 681 καὶ τὰ φιαλίδια ὑπ' ἀρ. 682 καὶ 683 (Agora XII, πίν. 24, ἀρ. 534, σ. 273, περὶ τὸ 430 π.Χ., πίν. 34, ἀρ. 913 καὶ 915, σ. 301, περὶ τὸ 430-400 π.Χ., πίν. 32, ἀρ. 820 καὶ πίν. 33, ἀρ. 863, σ. 295 καὶ 297, περὶ τὸ 430-400 π.Χ., πίν. 42, ἀρ. 1258 καὶ σ. 324, περὶ τὸ 430 π.Χ.). Παρόμοια πρὸς τὸ ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον ὑπ' ἀρ. 679 ἔχομεν εἰς ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΗΝ, σ. 31, εἰκ. 52, τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ὡς καὶ εἰς τὸ CVA, USA 8, Fogg Museum and Gallatin Collections, πίν. XXIV, ἀρ. 1 καὶ σ. 42, τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, καὶ εἰς Hesperia 18, 1949, πίν. 91, ἀρ. 43 καὶ σ. 326, τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΗΣ ἐπίσης ἀνάγει κύλικα ὁμοίαν πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. 680 εἰς τοὺς περὶ τὸ 425 π.Χ. χρόνους (ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΗΣ, πίν. 23α καὶ σ. 143). Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ ταφὴ τῆς λάρνακος πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Θ2

Πηλινὴ λάρναξ (πίν. Θ καὶ 108β).

Περὶ τὸ ἐν μέτρον πρὸς Βορρᾶν τῆς λάρνακος Θ1 καὶ μεταξὺ τῶν προϊστορικῶν τάφων Θπ7 καὶ Θπ18, εἰς ὕψος 0.20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῶν καλυπτηρίων πλακῶν των, εὐρέθη τμῆμα ἐλλειπτικῆς λάρνακος (Θ2). Τὸ χεῖλός της ἐφαίνετο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἤδη πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ βεβαίως οὐδὲν ἠλπίζετο ἐκ τῆς ἐρεῦνης της. Ἐν τούτοις μικρὰ ὀστάρια εὐρέθησαν κολλημένα εἰς τὸ διασωθὲν δάπεδόν της καὶ πλησίον τοῦ βορειοανατολικοῦ ἄκρου της εὐρέθη ὁ χοῦς ὑπ' ἀρ. 687. Προφανῶς ἀπετέλει μέρος τῶν μὴ διασωθέντων κτερισμάτων τῆς παιδικῆς αὐτῆς ταφῆς.

Θ2 - ἀρ. 687 Ἐρυθρόμορφος χοῦς (πίν. 345α).

Ύψος 0.114 μ., διάμετρος στομίου 0.031 - 0.046 μ., διάμετρος βάσεως 0.06 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν. Μικρὸν τμῆμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ κορμοῦ ἀπετρίβη. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμός σφαιρικός ἐπιμήκης, λαιμός βραχύς, στόμιον τριφυλλόσχημον.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης περιφερείας τῆς βάσεως καὶ τῆς διακοσμουμένης μετόπης, ἥτις περιορίζεται ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ διγράμμου ἰωνικοῦ κυματίου καὶ εἰς τὰς πλευρὰς ὑπὸ κατακορύφων ἐδαφοχρόων γραμμῶν. Εἰς τὴν μετόπην ἐγράφη παῖς, φέρων ἱμάτιον καὶ βαδίζων πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐνῶ στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὑψώνει

τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς τὰ ἔμπροσ καὶ πρὸς χοῦν(;) , ὁ ὅποιος ἐτέθη πρὸ τοῦ προβαλλομένου δεξιοῦ ποδός.

Ὅρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, σ. 56, εἰκ. 94, περὶ τὸ 425 π.Χ., διὰ τὸ σχῆμα, τὴν χρῆσιν κυματίων καὶ παραστάσεων καὶ σ. 95 διὰ τὸ θέμα τοῦ παχέος παιδός, μολονότι εἰς διάφορον στάσιν, καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια. LANGLOTZ, πίν. 209, ἀρ. 603, διὰ τὸ σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως με ἔρποντα παῖδα, καὶ ἀρ. 601, σ. 118, περὶ τὸ 420 π.Χ.

Ὁ διασωθεὶς χοῦς χρονολογεῖ τὴν ἐν τῇ λάρνακι ταφὴν περὶ τὸ 420 π.Χ.

Τάφος Θ3

Ἐγχυτρισμός (πίν. Θ).

Περὶ τὰ 0.35 μ. ἀπὸ τῆς βορείας γωνίας τοῦ τάφου Θπ6, εἰς τὸ ὕψος τῶν καλυπτηρίων πλακῶν του καὶ εἰς βάθος 0.25 μ. ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῆς λάρνακος Θ2, εὐρέθησαν διεσκορπισμένα ὀλίγα τεμάχια πίθου καὶ μεταξὺ αὐτῶν αἱ λήκυθοι ὑπ' ἀρ. 688, 689 καὶ 690. Προφανῶς πρόκειται περὶ ἐγχυτρισμοῦ, ὁ ὅποιος θὰ εἶχε μερικῶς ἀφανισθῇ κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς λάρνακος Θ2. Τὰ ληκύθια προφανῶς ἀποτελοῦν μέρος τῶν κτερισμάτων τοῦ ἐγχυτρισμοῦ.

Θ3 - ἀρ. 688 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 345β).

Ὑψος 0.133 μ., διάμετρος βάσεως 0.044 μ.

Ἐλλείπει τὸ στόμιον (συμπληρωθέν) καὶ τμήμα τῆς λαβῆς. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δισκοειδής, κορμός κυλινδρικός στενόμενος κάτω, πλαστικός δακτύλιος μεταξὺ βάσεως καὶ κορμοῦ, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμός μᾶλλον βραχύς, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως καὶ τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων ταινιῶν, καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφη παράστασις ἡνιόχου ἀνερχομένου ἐπὶ τεθρίππου ἄρματος καὶ κρατοῦντος τὰ ἡνία καὶ δᾶδα. Ἀνὴρ κρατῶν δᾶδα εἰς ἐκάστην χεῖρα καὶ βαδίζων πρὸς τὰ δεξιὰ διακρίνεται ὀπισθεν τῶν ἵππων. Κλάδοι μεταξὺ τῶν μορφῶν. Ἀνὰ εἰς κίων

ἐτέθη ἑκατέρωθεν τῆς παραστάσεως. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγγαράξεων. Ἡ παράστασις ὀρίζεται ἄνω ὑπὸ μαιάνδρου τεθειμένου μεταξὺ δύο δακτυλίων κάτω καὶ ἐνδὸς ἄνω. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφησαν ἀντικόρυφα ἀνθέμια συνδεόμενα διὰ μίσχων· στιγμαὶ ἐτέθησαν μεταξὺ αὐτῶν.

Θ3 - ἀρ. 689 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 344δ).

Ὑψος 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.027 μ., διάμετρος στομίου 0.021 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ στομίου, συμπληρωθέντα. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δισκοειδής, κορμός κυλινδρικός εὐρύς στενόμενος κάτω σχηματίζει κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμός μᾶλλον ὑψηλός, στόμιον ἐχινόσχημον κλῖνον πρὸς τὰ ἔσω, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, πλὴν τῆς ἐξηρημένης περιφερείας τῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κυρία ζώνη κοσμεῖται διὰ παραστάσεως ὀπλιτῶν ἀντικρουομένων. Ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀμυνόμενος ὀπλίτης κάμπτει τὸν δεξιὸν πόδα, ἐνῶ στηρίζει τὸν ἕτερον πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Διὰ τῆς κεκαμμένης δεξιᾶς χειρὸς κρατεῖ τὸ ἀκόντιον διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς προβάλλει τὴν ἀσπίδα. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀνὴρ ἐπιτίθεται μὲ ὀρμήν. Οἱ ὀπλῖται φέρουν περικεφαλαίαν, ἀσπίδα καὶ δόρυ. Ἐκατέρωθεν αὐτῶν ἐγράφη ἀνὰ μία ἰσταμένη ἀνδρική μορφή κρατοῦσα δόρυ καὶ ἱμάτιον. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἡ παράστασις ὀρίζεται ἄνω ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν μεταξὺ δύο λεπτῶν δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη φυλλοειδὲς ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω σειρά στιγμῶν.

Θ3 - ἀρ. 690 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 344δ).

Ύψος 0.11 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.03 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις δισκοειδῆς, κορμὸς κυλινδρικός στενόμενος κάτω ἀπολήγει εἰς κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούς ὤμου, λαιμὸς βραχύς, στόμιον ἐχινόσχημον κλῖνον πρὸς τὰ ἔσω, λοξή τομὴ εἰς τὸ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ χρώματος μελανοῦ στιλπνοῦ ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων ταινιῶν, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κυρία ἐδαφochrome ζώνη κοσμεῖται δι' ἀνθεμίων ἐπὶ πλοχομοειδοῦς βάσεως περιβαλλομένων διὰ μελανῶν τόξων. Μεταξὺ τῶν ἀνθεμίων ἐγράφησαν κατακόρυφοι λευκαὶ γραμμαὶ ἢ λευκὰ φυλλοειδῆ στοιχεῖα, λευκαὶ δὲ στιγμαὶ ἐγράφησαν εἰς τὴν πλοχομοειδῇ βάσιν. Ἡ παράστασις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν μεταξὺ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη κατακόρυφος ἐν ἀνθέμιον καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἀνὰ μία κατακόρυφος γραμμὴ.

Διὰ παρομοίαν διακόσμησιν ἀνθεμίων, ἀλλὰ διπλῶν ἀνθεμίων, τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας ὅρα HASPELS, πίν. 22, ἀρ. 5.

Ἡ μελανόμορφος λήκυθος ὑπ' ἀρ. 689 εὐρίσκει παράλληλα δείγματα ἐκ τῆς Ἀγορᾶς χρονολογούμενα περὶ τὸ 490 π.Χ. (Hesperia 15, 1946, πίν. 52, ἀρ. 124 καὶ σ. 267 καὶ 300). Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἀνάγεται καὶ ἡ μελανόμορφος λήκυθος ὑπ' ἀρ. 688, ἡ ὁποία ὡς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν τῆς διακοσμῆσεως εὐρίσκει παράλληλον εἰς ἀγγεῖον ἐκ τῆς Ἀγορᾶς, τὸ ὁποῖον ἀπεδόθη εἰς τὸν ζωγράφον τῆς Γέλας (Hesperia 15, 1946, πίν. 49, ἀρ. 117 καὶ 118 καὶ σ. 267. Ὅρα καὶ HASPELS, σ. 78 κέ.). Καὶ ἡ ἀνθεμωτὴ λήκυθος πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ α' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἐγχυτρισμὸς ἀνάγεται εἰς τὸ α' ἐκεῖνο τέταρτον καὶ ἴσως εἰς τὴν δεκαετίαν 490-480 π.Χ.

Τάφος Θ4

Κεραμοσκεπῆς (πίν. Θ καὶ 346).

Διαστάσεις : μῆκος 1.40 μ., πλάτος κατὰ τὸ δάπεδον 0.38 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Ὁ κεραμοσκεπῆς οὗτος τάφος ἐσχηματίζετο, ὡς συνήθως, διὰ κεράμων καὶ τεμαχίων κεράμων τεθειμένων ἐπικλινῶς, εἰς σχῆμα ἐπιμήκους πυραμίδος, οὕτως ὥστε

νά καλύπτουν τὸ δάπεδον τοῦ τάφου. Κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν στενὴν τοῦ τάφου πλευρὰν εἶχε τεθῆ κατακορύφως τεμάχιον κεράμου, τὸ ὁποῖον ἔκλειε τὸ κοῖλον τοῦ τάφου κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην. Ἡ βορειοδυτικὴ γωνία τοῦ προϊστορικοῦ τάφου Θπ20 ἀπετέλει τὴν ἐτέραν στενὴν πλευρὰν τοῦ κεραμοσκεποῦς τάφου. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εἶχεν ἀποτεθῆ ἐκτάδην τὸ λείψανον ἐνήλικος ἀνδρός, μετὰ τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος (πίν. 346β) καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς πρὸς τὴν γωνίαν τοῦ Θπ20 στενῆς πλευρᾶς. Οὐδὲν κτέρισμα εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς τὸν τάφον.

Τάφοι Θ5 καὶ Θ6

Κεραμοσκεπεῖς (πίν. Θ).

Περὶ τὸν Θ4 ἀπεκαλύφθησαν ἀμέσως κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὑπολείμματα δύο κεραμοσκεπῶν τάφων, τοῦ Θ5 καὶ Θ6. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ μήκους τοῦ Θ5 ἔκειτο ἄνωθεν τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τοῦ Θπ6, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρέθησαν τὰ θρυμματισμένα ὅστ᾽ αὐτῶν κάτω ἄκρων τοῦ λειψάνου. Ἐξ αὐτῶν καὶ τῶν ὑπολειμμάτων τῶν ὁστῶν τοῦ κορμοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ ἐκτάδην ἀπὸ τὰ βορειοανατολικά πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, μετὰ τὰς χεῖρας τεταμέναις κατὰ μῆκος τοῦ σώματος καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τῆς στενῆς βορειοανατολικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς. Θραύσματα κεράμων, εὐρεθέντα εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὁστῶν, ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος ἦτο κεραμοσκεπής.

Τὰ ὑπολείμματα τοῦ κεραμοσκεποῦς τάφου Θ6 εὐρέθησαν κατὰ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ Θπ8 καὶ εἰς ἀπόστασιν 0.45 μ. πρὸς Βορρᾶν τοῦ Θ4. Ὀλίγα ὅστ᾽ παραμείναντα εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἀποδεικνύουν ὅτι λείψανον ἐνήλικος εἶχεν ἀποτεθῆ ἐκτάδην μετὰ τὰς χεῖρας τεταμέναις κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ἀλλὰ τὰ περὶ αὐτὸν τεμάχια κεράμων ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος ἦτο κεραμοσκεπής.

Τάφος Θ7

Κεραμοσκεπής (πίν. Θ, 348, 349α καὶ 353β).

Διαστάσεις : μῆκος 1.60 μ., πλάτος 0.38 μ.

Προσανατολισμός: σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς.

Ὁ τάφος εἶναι, ὡς συνήθως, πολὺ ἀπλοῦς. Εἰς τὸ βάθος τετραπλεύρου σκάμματος ἐτέθη ὁ νεκρὸς ἐκτάδην. Ἡ βορεία πλευρὰ τοῦ σκάμματος ἐνισχύθη διὰ σειρᾶς λίθων, οἱ ὁποῖοι συνεκράτουν κεραμίδας τεθειμένας πυραμιδοειδῶς ὑπεράνω τοῦ λειψάνου, ἀπὸ μακρᾶς εἰς μακρὰν πλευρὰν. Αἱ κεραμίδες αὐταὶ εἶχον θραυσθῆ καὶ τὰ τεμάχια τῶν ἔκλιναν πρὸς τὸ μέσον τοῦ μήκους τοῦ τάφου. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, πλὴν ὀλίγων ὁστῶν ἐφθαρμένων.

Εἰς τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τάφου ἐχρησιμοποιήθη τεμάχιον στήλης διὰ τὴν στερέωσιν τῆς κεραμίδος. Πλησίον αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ χώματα πρὸς Βορρᾶν εὐρέθησαν ἀκόμη δύο τεμάχια στηλῶν (πίν. 348β). Τὸ πρῶτον τεμάχιον δὲν φέρει παράστασιν ἢ ἐπιγραφὴν, τὰ ἄλλα δύο ὁμῶς φέρουν ἐπιγραφάς.

1) Ἐπιτύμβιος ἀνθεμωτὴ στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀποκεκρουσμένη καὶ ἐλλιπὴς εἰς τὸ κάτω μέρος (πίν. 347α). Ὑψος σφζόμενον 0.32 μ., πλάτος 0.325 - 0.35 μ., πάχος μέσον 0.065 μ., ὕψος γραμμάτων 0.010 μ. (τὸ Ο) - 0.014 μ. (τὸ Σ). Τὸ ἀνθέμιον ἦτο γραπτὸν κάτωθεν δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει κυμάτιον. Διασφζονται σχετικῶς καλῶς τρεῖς στίχοι, ὅσοι ἀκριβῶς εἶχον χαραχθῇ ἀρχικῶς:

ΘΕ Ι ΟΔΩΡΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕ(Υ)ΛΟΥ
ΟΙΝΑΙΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ
ΟΙΝΑΙΟΣ

Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενος Θε ι ὄδωρος / Ἀριστοτέ(υ)λου / Οἰναῖος, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ θεωρηθῇ υἱὸς τοῦ Ἀριστοτέλους / Ἀριστοβούλου / Οἰναίου, φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Θεόδωρον Οἰναῖον, συμπρόεδρον ἐπὶ Νικοκλέους ἄρχοντος, 302/1 π.Χ.¹ Κατ' ἀκολουθίαν ἡ στήλη πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

2) Ἐπιτύμβιος μαρμαρίνη στήλη (πίν. 347β). Ὑψος μέγιστον εἰς τὸ κέντρον 0.59 μ., πλάτος εἰς τὸ κυμάτιον 0.29 μ., πάχος 0.06 μ., ὕψος γραμμάτων μέσον 0.014 μ. Εὐρέθη εἰσχωροῦσα λοξῶς ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Ἀνω φέρει κωνοειδῆ ἀπόληξιν, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἔχει κυμάτιον καὶ ὑπ' αὐτὸ οὐχὶ καλῶς διακρινομένην ἐπιγραφὴν πέντε στίχων:

ΘΟΙΝΙΧΑ
ΑΜΦΟΤΕΡΙΔΑΣ
ΘΕΣΠΙΕΥΣ
ΝΙΚΑΓΟΡΑ
ΘΕΣΠΙΚΗ

ΘΟΙΝΙΟΥ
ΠΡΟΞΕΝΟΥ
ΑΜΦΟΤΕΡΙΔΑ

ΘΕΣΠΙΚΗ

Ἡ στήλη δύναται νὰ χρονολογηθῇ εἰς τὸ τέλος τοῦ 4ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Θ8

Κεραμοσκεπὴς (πίν. Θ, 348α, 349α καὶ 353β).

Διαστάσεις : μῆκος 1.34 μ., πλάτος 0.39 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ.

Εἰς ἀπόστασιν 0.35 μ. ἀπὸ τοῦ Θ7 καὶ διαγωνίως πρὸς αὐτὸν εὐρέθη ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Θ8. Μικρὰ τεμάχια τῶν κεράμων τοῦ μόνον εὐρέθησαν εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ τάφου, ὁ ὁποῖος κατεσκευάσθη ὡς ὁ Θ7. Εἰς τὸ δάπεδόν του εὐρέθησαν τὰ ὅστ' ἀνήλικος ἀποτεθέντος ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος (πίν. 349α). Τὰ κάτω σκέλη, καμπτόμενα κατὰ τὸ γόνυ, ἐσχημάτιζον ἀμβλεῖαν γωνίαν. Ἰσως ἀρχικῶς ἦσαν ἐλαφρῶς ὑψωμένα κατὰ τὸ γόνυ καί, ἀφοῦ αἱ συγκρατοῦσαι αὐτὰ σάρκες καὶ

1. Σ. Ν. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, Νέον Ἀθήναιον Γ', 1958 - 60, σελ. 8 - 9, ἀρ. 3.

οἱ τένοντες διελύθησαν, ὠλίσθησαν πρὸς τὰ πλάγια. Ὑπὸ τὸν δεξιὸν βραχίονα εὐρέθη ἡ ὑπ' ἀρ. 691 μυροδόχος.

Θ8 - ἀρ. 691 Μυροδόχος (πίν. 349β).

Ύψος 0.176 μ., διάμετρος στομίου 0.019 μ.,
διάμετρος βάσεως 0.023 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς φαίος.

Βάσις δακτυλίσχημος, ἐγχάρακτος δακτύλιος

εἰς τὸ σημεῖον ἐνώσεως τῆς βάσεως μετὰ τοῦ
ποδός, ποὺς κυλινδρικός, κορμὸς σωληνώσχη-
μος, λαϊμὸς ὑψηλός, χεῖλος μὲ περιχέλωμα.

Hesperia 32, 1963, πίν. 46, ἀρ. K2 καὶ σ.
126, 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα.

Τάφος Θ9

Κεραμοσκεπὴς (πίν. Θ, 348α, 350α καὶ 353β).

Διαστάσεις : μῆκος 1.20 μ., πλάτος 0.47 - 0.52 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Μολονότι οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ἐν τούτοις ὅμως ὁ Θ9 εἶναι ἀρ-
κετὰ ἐνδιαφέρων διότι τρεῖς ἀπὸ τὰς κεράμους τοῦ εὐρέθησαν κατὰ χώραν. Ἀπεκα-
λύφθη 0.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ 0.50 μ. πρὸς Δυσμᾶς τοῦ Θ8.
Αἱ πλευρικοὶ κέραμοι, αἱ σχηματίσασαι τὸ πυραμιδοειδὲς κοῖλον τοῦ τάφου, εἶχον
θραυσθῇ καὶ μόνον τεμάχια τῶν διεσφύζοντο. Κατὰ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς εὐρέθη-
σαν λίθοι εἰς σειράν, διὰ τῶν ὁποίων ἐστηρίζοντο αἱ κέραμοι τῆς πλευρᾶς ἐκείνης. Τὸ
δάπεδον τοῦ τάφου ἀπετέλει μεγάλη κέραμος, μῆκους 0.995 μ. καὶ πλάτους κατὰ τὸ
ἐν ἄκρον 0.52 μ. καὶ κατὰ τὸ ἕτερον 0.47 μ. Αἱ στεναὶ πλευραὶ τοῦ τάφου ἐσχηματί-
σθησαν ἐξ ἡμιτόμων κεράμων τεθέντων κατακορύφως (πίν. 350α). Ἐπὶ τῆς κεράμου
τοῦ δαπέδου εὐρέθη σκελετὸς μεिरακίου, 15 περίπου ἐτῶν κατὰ τὸν L. Angel, κείμενος
ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος καὶ τὴν κεφαλὴν ἐστραμ-
μένην πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον.

Χῶρος πυρῶν Θα

(πίν. Θ).

Πρὸς Δυσμᾶς τοῦ τάφου Θ9 ἀνεσκάφη ἑκτασις, ἡ ὁποία προφανῶς ἐχρησιμο-
ποιήθη διὰ τὴν καῦσιν νεκρῶν. Περιεβάλλετο δι' ὀγκολίθων, οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτιζον
κυκλικὸν περὶ αὐτὴν περίβολον. Ὀλίγοι τῶν ὀγκολίθων τούτων διεσώθησαν εἰς τὴν
ἀρχικὴν τῶν θέσιν. Ἡ περιοχὴ αὕτη, μῆκους 5 μ. καὶ πλάτους 4 μ., ἐχρησιμο-
ποιήθη ἐπανειλημμένως διὰ τὴν καῦσιν νεκρῶν, αἱ διάφοροι δὲ καύσεις καὶ τὰ ὑπολείμ-
ματα τῶν πυρῶν τῶν βαθμηδὸν ἠνώθησαν εἰς μίαν ἑκτασιν κεκαλυμμένην διὰ μελανῶν
χωμάτων, τέφρας, καμένων κλάδων καὶ ξύλων. Δυστυχῶς ἡ ἑκτασις αὕτη εἶχεν ἀνα-
μοχλευθῇ ἐπανειλημμένως καὶ ἡ ἀρχικὴ διάταξις τῶν πυρῶν εἶχε πλήρως διαταραχθῇ,
ὥστε ἦτο ἀδύνατος ἡ διάκρισις τῶν ἀπ' ἀλλήλων. Διεσκορπισμένα εἰς τὰ χώματά της
εὐρέθησαν ὑπολείμματα πυρακτωμένων ὀστῶν καὶ ὀστρακα ἀγγείων, τὰ περισσότε-

ρα τῶν ὁποίων εἶχον θρυμματισθῇ. Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς περιοχῆς, περὶ τὰ διασωθέντα τμήματα τῶν πλακῶν τοῦ τάφου Θπ17, εὑρέθησαν πλησίον ἀλλήλων αἱ λήκυθοι ὑπ' ἄρ. 696-700, ἐνῶ εἰς τὸ νότιον ἄκρον, πρὸς Νότον τοῦ τάφου Θπ16 καὶ πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ τάφου Θπ15, εὑρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἄρ. 692-695. Κατὰ τὸ μέσον τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὑρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἄρ. 701-704. Ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἔκτασιν τῶν πυρῶν προῆλθον μόνον θρυμματισμένα ὄστρακα, τὰ ὁποῖα δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συγκολληθοῦν. Σημειωτέον ὅτι τὸ βάθος τῶν καταλοίπων τούτων τῆς πυρᾶς ἀνῆρχετο εἰς 0.62 μ.

Θα - ἄρ. 692 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 350β).

Ύψος 0.136 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.039 μ., διάμετρος βάσεως 0.06 μ.

Συγκεκολλημένον ἐκ πολλῶν τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλίσχημος κορμὸς σφαιρικός ἐπιμήκης, λαιμὸς βραχὺς ἐξέχων κατὰ τὴν ἑνωσίν του μετὰ τοῦ ὤμου, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμὸς, πλὴν ἐξηρημένης ζώνης, ὁ λαιμὸς, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ χρώματος. Ἡ ἐξηρημένη ζώνη εἰς τὸν κορμὸν πληροῦται ὑπὸ δύο ἐπαλλήλων δακτυλίων.

Ὅρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, σ. 26, εἰκ. 42, ἐκ τάφων τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Agora XII, πίν. 38, ἄρ. 1126 καὶ σ. 315, περὶ τὸ 420 π.Χ.

Θα - ἄρ. 693 Κοτύλη (πίν. 350β).

Ύψος 0.072 μ., διάμετρος στομίου 0.082 - 0.084 μ., διάμετρος βάσεως 0.058 μ.

Συνεπληρώθη μικρὸν τμήμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλίσχημος, κορμὸς εὐρινόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ὀξύ, λαβαὶ δύο ὀρίζονται κυλινδρικοὶ ὑπὸ τὸ χεῖλος τεθειμέναι.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Ὅρα Agora XII, πίν. 16, ἄρ. 344, σ. 259, 440-425 π.Χ. καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, σ. 36, εἰκ. 64, ἐκ τάφου τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Hesperia 4, 1935, σ. 476, εἰκ. 1, ἄρ. 21 καὶ σ. 492, γ' τέταρτον 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Θα - ἄρ. 694 Λευκὴ λήκυθος (πίν. 351β).

Ύψος 0.155 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.02 μ., ἐξωτερικῇ 0.032 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις διμερής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούς ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὁ δακτύλιος τῆς βάσεως καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κυρία διακοσμουμένη ζώνη καλύπτεται ὑπὸ λευκοῦ χρώματος καὶ ὀρίζεται ἄνω ὑπὸ δύο δακτυλίων. Εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν διακρίνονται ἔχνη γυναικείας μορφῆς μετὰ κρωβύλου ἱσταμένης πρὸ ἐπιτυμβίας στήλης.

Ὅρα Hesperia 32, 1963, πίν. 39, ἄρ. D4, σ. 120, ἐκ τάφου χρονολογούμενου περὶ τὸ 430 - 420 π.Χ.

Θα - ἄρ. 695 Ἐρυθρόμορφον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 351β).

Ύψος 0.113 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.025 μ., ἐξωτερικῇ 0.03 μ., διάμετρος βάσεως 0.053 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ συγκεκολλημένον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλίσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς βραχὺς προεξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ

χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης βάσεως καὶ τῆς παραστάσεως εἰς τὸν κορμόν, ἡ ὁποία περιορίζεται εἰς μίαν πτερωτὴν γυναικείαν μορφήν. Ἡ γυνὴ φέρει ποδὴρη χιτῶνα μὲ πλουσίαν πτύχωσιν. Ἡ παράστασις ἀπετρίβη.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα ὄρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, σ., 27, εἰκ. 45, ἐκ τάφου τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Θα - ἀρ. 696 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 351α).

Ὑψος 0.20 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.02 μ., ἐξωτερικῇ 0.036 μ.

Ἐλλείπουν ἡ βάσις καὶ τμήμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Κορμὸς ἐπιμήκης κυλινδρικός στενούμενος κάτω ἀπολήγει εἰς ὑποτυπώδη πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον σωληνώσχημον, κατακόρυφος λαβὴ ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο καὶ πέντε ἐπαλλήλων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κυρία ἐδαφόχρους ζώνη φέρει παράστασιν τεθρίππου καὶ τεσσάρων μορφῶν: τριῶν γυναικῶν καὶ ἑνὸς πολεμιστοῦ. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ εἰκονιζομένη γυνή, φέρουσα χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, κάθηται ἐπὶ δίφρου καὶ στρέφει πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὸ τέθριππον, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἐγγράφη ἰστάμενος πολεμιστὴς ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἀριστερὰ. Ὅπισθεν τοῦ τεθρίππου δύο γυναικεῖαι μορφαὶ βαδίζουν πρὸς τὰ δεξιὰ. Αἱ γυναῖκες φέρουν χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ καλύπτραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Τὰ γυμνὰ μέρη δηλοῦνται διὰ λευκοῦ χρώματος καὶ αἱ λεπτομέρειαι δι' ἐγχαράξεων. Ἡ παράστασις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ τριπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν μεταξὺ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγγράφη φυλλοειδὲς ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ σειρὰ κατακορύφων γραμμιδίων.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως ὄρα HASPELS, πίν. 48, ἀρ. 4, σ. 165 - 167 καὶ σ. 264, τοῦ «Emporion Painter», περὶ τὸ 470 π.Χ. Τὸ ἐπίμηκες σχῆμα τοῦ κορμοῦ ἐνθυμίζει λήκυθον ἐκ τάφου τῆς ὁδοῦ Λένορμαν, χρονολογουμένην περὶ τὸ 470 - 460

π.Χ. (Hesperia 32, 1963, πίν. 37, ἀρ. B3 καὶ σ. 118).

Θα - ἀρ. 697 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 351α).

Ὑψος 0.198 μ., διάμετρος στομίου 0.04 μ., διάμετρος βάσεως 0.045 - 0.05 μ.

Συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν λαβὴν καὶ τὸ στόμιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις διμερής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω σχηματίζει ὑποτυπώδη πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον καλυκώσχημον.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς καλύπτεται δι' ὑποκιτρίνης ἀλοιφῆς. Ὁ δακτύλιος τῆς βάσεως καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ καστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κυρία ζώνη κατὰ τὴν ὄψιν τοῦ ἀγγείου κοσμεῖται δι' ἀντικορύφων ἀνθεμίων, εἰς τὴν βάσιν τῶν ὁποίων ἐτέθησαν ἔλικες. Ἡ διακοσμουμένη ζώνη ὀρίζεται κάτω ὑπὸ κιγκλιδωτοῦ καὶ ἄνω ὑπὸ μαιάνδρου περιοριζομένου μεταξὺ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγγράφη φυλλοειδὲς ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω σειρὰ στιγμῶν.

Ὅρα LANGLOTZ, πίν. 108, ἀρ. 389b καὶ σ. 73, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Παρόμοια εἰς HASPELS, πίν. 36, ἀρ. 5 καὶ σ. 100, 110 καὶ 233, περὶ τὸ 490 - 480 π.Χ.

Θα - ἀρ. 698 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 352α).

Ὑψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.031 μ., διάμετρος βάσεως 0.055 μ.

Συνεπληρώθη εἰς τὸν λαιμόν. Ἐλλείπει τμήμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαιρικός βαρελοειδής, λαιμὸς βραχὺς ἐξέχων ἐλαφρῶς τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, λαβὴ ταινιόσχημος κατακόρυφος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμὸς, πλὴν ἐξηρημένης ταινίας, ὁ λαιμὸς, τὸ στόμιον, καὶ ἡ λαβὴ καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ ἐξηρημένη ταινία κοσμεῖται διὰ μαιάνδρου ὀριζομένου κάτω ὑπὸ δύο δακτυλίων.

Παρόμοιον ληκύθιον εἰς Agora XII, πίν.

38, ἀρ. 1126 καὶ σ. 315, περὶ τὸ 420 π.Χ.

Θα - ἀρ. 699 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 352α).

Ύψος 0.11 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.032 μ., διάμετρος βάσεως 0.058 μ.

Συμπεπληρωμένον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς κυλινδρικός μὲ κυρτουμένας πλευράς, ὤμος ἐπικλινής, λαιμὸς ὑψηλὸς ἐξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Ὀλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ἐδαφοχρόου ζώνης τεθειμένης εἰς τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ καὶ πληρουμένης ὑπὸ μαιάνδρου μεταξὺ δακτυλίων. Ὁ μαιάνδρος ἐτέθη μόνον εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν τοῦ ἀγγείου.

Ὅρα Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1128, διὰ τὸ σχῆμα, καὶ σ. 315, 420 - 400 π.Χ. Σύγχρονον πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. 698.

Θα - ἀρ. 700 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 352β).

Ύψος 0.085 μ., διάμετρος συμπληρωθέντος στομίου 0.038 μ., διάμετρος βάσεως 0.043 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τὸ στόμιον καὶ τὴν λαβὴν. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις διμερής, κορμὸς κυλινδρικός μὲ ἐλαφρῶς καμπυλουμένας πλευράς στενούμενος κάτω ἀπολήγει εἰς κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινοῦς ὤμου, λαιμὸς μᾶλλον βραχύς, ὡς συνεπληρώθησαν δέ: στόμιον καλυκόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Ὁ δακτύλιος τῆς βάσεως καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, ὁ κορμὸς, πλὴν ἐξηρημένης ταινίας, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην παράστασις δυσδιάκριτος ἀποτελουμένη ἴσως ἐκ τεθρίππου, ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποῖου διακρίνεται ἀνὰ μία καθημένη μορφή ἐπὶ σκίμποδος. Ἡ διακοσμουμένη ζώνη περιορίζεται ἄνω ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν. Εἰς τὸν ὤμον ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως ὄρα HASPELS, πίν. 38, ἀρ. 2a, σ. 100 καὶ 233, περὶ τὸ 480 π.Χ. Corinth XIII, πίν. 94, τάφος 271, ἀρ. 4 καὶ σ. 219, περὶ τὸ 490 - 480 π.Χ.

Θα - ἀρ. 701 Μυροδόχος (πίν. 352α).

Ύψος 0.086 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.023 μ., διάμετρος βάσεως 0.02 μ.

Ἀκεραία μὲ μικρὰν συμπλήρωσιν εἰς τὸ στόμιον. Πηλὸς ἐρυθροκίτρινος μεταβληθεὶς ἐκ τῆς πυρᾶς εἰς φαιόν.

Βάσις κωνική, κορμὸς ἀπιδόσχημος, ὤμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς ὑψηλός, χεῖλος μὲ περιχείλωμα.

Διακόσμησις διὰ χρώματος καστανοῦ στιλπνοῦ ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Τρεῖς ἐπάλληλοι δακτύλιοι ἐγράφησαν εἰς τὴν κοιλίαν. Ὁ ὤμος κοσμεῖται διὰ δακτυλίων καὶ ὁ λαιμὸς διὰ ταινιῶν.

Διὰ παρόμοιον ἀγγεῖον ὄρα Corinth XIII, πίν. 78, ἀρ. 7, ἐκ τοῦ τάφου 495, σ. 292, τεθὲν εἰς τὸ α' τέταρτον τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, σ. 75, εἰκ. 130, ἐκ τοῦ τάφου XXVII, ὁ ὁποῖος ἐτέθη «ἀορίστως» εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Θα - ἀρ. 702 Μυροδόχος (πίν. 353α).

Ύψος 0.08 μ., διάμετρος στομίου 0.018 μ., διάμετρος βάσεως 0.016 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθροκίτρινος μεταβληθεὶς εἰς τεφρὸν ἐκ τῆς πυρᾶς.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς ἀμφικωνικός στενούμενος κάτω, ὤμος ἐπικλινής, λαιμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος μὲ περιχείλωμα.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Εἰς τὸν κορμὸν ἐγράφη δακτύλιος λευκὸς ὀριζόμενος ὑπὸ δύο ἐτέρων δακτυλίων γεγραμμένων διὰ καστανοῦ χρώματος· περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ δύο καστανοὶ δακτύλιοι καὶ εἰς λευκὸς εἰς τὸ μεταξὺ των διάκενον. Ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ λαιμοῦ ἐπάλληλοι δακτύλιοι.

Ὅρα Hesperia 32, 1963, πίν. 46, ἀρ. H1 καὶ σ. 125, πρὸς τὸ τέλος τῆς 4ης π.Χ. ἑκατονταετίας. Ὅρα καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 701 μυροδόχον. Διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τύπου Hesperia 3, 1934, σ. 472 - 474.

Θα - άρ. 703 Μυροδόχος (πίν. 353α).

Σφζόμενον ύψος 0.115 μ., διάμετρος βάσεως 0.023 μ.

Έλλείπουν μέγα τμήμα του λαιμού και τὸ στόμιον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μεταβληθεὶς εἰς φαιὸν ἐκ τῆς πυρᾶς, κακῆς ποιότητος.

Βάσις πεπλατυσμένη, πούς κυλινδρικός, κορμὸς ἀπιόσχημος.

Ἀκόσμητος.

Ὅρα Hesperia 32, 1963, πίν. 46, άρ. K2, σ. 126, ἐκ τάφου τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Θα - άρ. 704 Μυροδόχος (πίν. 353α).

Ὑψος 0.121 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.01 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μεταβληθεὶς εἰς τεφρὸν ἐκ τῆς πυρᾶς, εὐθριπτος.

Βάσις κωνική, ἐγγάρακτος δακτύλιος κατὰ τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὸν πόδα, πούς και κορμὸς κυλινδρικοὶ ὑψηλοί, λαιμὸς λίαν ὑψηλός, χεῖλος μετὸ περιχέλωμα.

Διακόσμησις διὰ λευκοῦ χρώματος. Εἰς δακτύλιος ἐγράφη εἰς τὸν κορμὸν και δύο εἰς τὸν λαιμὸν και τὴν βάσιν του.

Ὅρα Hesperia 32, 1963, πίν. 49, άρ. K1, σ. 126, ἐκ τάφου τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω αἱ πυραὶ τῆς ἐκτάσεως Θα εἶχον ἀναμοχλευθῆ ἔπανειλημμένως και ἡ διάταξις και στρωματογραφία των εἶχον ἀφανισθῆ πρὸ πολλοῦ. Τὰ εὑρεθέντα και περιγραφέντα ἀγγεῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ χῶρος ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν καῦσιν νεκρῶν ἀπὸ τοῦ α' τετάρτου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος μέχρι και τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Πυρὰ Θβ

(πίν. Θ).

Μεταξὺ τῶν τάφων Θπ2 και Θπ11, πρὸς Ἀνατολὰς τῆς περιοχῆς τῶν πυρῶν Θα, εὑρέθη ἑκτασις, μήκους 1 μ. περίπου και πλάτους 0.60 μ., τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια ἐκαλύπτετο διὰ μελανῶν καμένων χρωμάτων. Ὑπολείμματα πυρακτωμένων ὀσταρίων δὲν εὑρέθησαν. Ἡ διαταραχὴ τῶν μελανῶν χρωμάτων της και τὸ μικρὸν των βάθος, ἀνερχόμενον μόλις εἰς 0.08 μ., δὲν ἐπιτρέπουν θετικὰ συμπεράσματα διὰ τὴν φύσιν τῆς πυρᾶς. Δὲν δύναται δηλαδὴ νὰ ὀρισθῆ ἂν τὰ κατάλοιπα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς καῦσιν νηπίου ἢ εἰς ἀπλοῦν ἐναγισμόν. Εἰς τὰ χρώματα εὑρέθησαν ὀστρακα ἐκ τῶν ὁποίων κατέστη δυνατὴ ἡ συγκόλλησις τῶν ὑπ' άρ. 705, 706 και 707 ἀγγείων.

Θβ - άρ. 705 Ἐρυθρόμορφος χοῦς (πίν. 352β).

Ὑψος 0.085 μ., διάμετρος στομίου 0.031 μ., διάμετρος βάσεως 0.051 μ.

Ἐλλείπει τμήμα τοῦ στομίου. Πηλὸς ἐρυθρός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, ὦμος ἐπικλινὴς πρὸς χαμηλὸν λαιμὸν και τριφυλλόσχημον στόμιον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς παραστάσεως και τῆς ἐξηρημένης περιφερείας τῆς βάσεως, ὡς και

δακτυλίου τεθειμένου εἰς τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ. Ἐπὶ τῆς ὀψεως τοῦ ἀγγείου εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφη ἐρυθρόμορφος παράστασις ἐντὸς τραπεζοειδοῦς μετόπης. Ἡ μετόπη περιορίζεται ἄνω και κάτω ὑπὸ ταινίας, πληρουμένης ὑπὸ διγράμμου κυματίου, και ὑπὸ λεπτῶν ἐδαφοχρῶν γραμμῶν εἰς τὰ πλάγια. Ἐντὸς αὐτῆς παρίσταται παῖς γυμνός (παχὺς παῖς) γονυκλινὴς πρὸς τὰ δεξιὰ, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος αὐτοῦ, ἐνῶ ἔχει τὸν ἀριστερὸν πόδα κεκαμμένον κατ' ὀρθὴν γωνίαν. Ὁ παῖς εἰς τὴν προτεταμένην ἀριστερὰν χεῖρα κρατεῖ ράβδον

μέ σφαῖραν ἐπὶ τῆς κορυφῆς της (toy - roller). Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἐκτείνεται πρὸς τὰ ὀπίσω. Πρὸ τοῦ παιδός, εἰς τὴν κάτω δεξιάν γωνίαν τῆς μετόπης, ἐτέθη μέγας, ἡμισφαιρικοῦ σχήματος, πλακοῦς (ἴσως). Ἡ παράστασις προφανῶς ὑποδεικνύει παῖδα τρέχοντα πρὸς πλακοῦντα.

Ἀνήκει εἰς τὴν ομάδα τοῦ παχέος παιδός (fat boy) τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ὅρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, σ. 56, εἰκ. 94, διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως, ἐκ τοῦ τάφου LXVI, 2, περὶ τὸ 425 π.Χ., (ἐνθα καὶ βιβλιογραφία). Ὅρα καὶ HOORN, Choes, σ. 46.

Θβ - ἀρ. 706 Σφαιρικὸν ληκύθιον (πίν. 353α).

Ύψος 0.056 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.022 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατὰ κόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ἐξηρημένου ἀνθεμίου εἰς τὸν κορμόν. Τὸ ἀνθέμιον περιβάλλεται ὑπὸ ἐξη-

ρημένου τόξου. Γραμμὴ ἐξηρημένη εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀνθεμίου.

Ὅρα Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1139, σ. 316, 375 - 350 π.Χ. καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, σ. 81, εἰκ. 139, παρόμοια, καὶ σ. 143, περὶ τὸ 400 π.Χ. Olynthus V, πίν. 141, διὰ παρόμοια ληκύθια, σ. 174, 4ος π.Χ. αἰών.

Θβ - ἀρ. 707 Κύλιξ (πίν. 353α).

Ύψος 0.042 μ., διάμετρος στομίου 0.087 - 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.062 μ.

Συμπεπληρωμένη κατὰ τὰς λαβὰς καὶ κατὰ τμήμα τοῦ κορμοῦ. Ἐνιαχοῦ ἀπολεπισμένη.

Βάσις εὐρεῖα κωνικὴ φέρουσα κωνικὴν προεξοχὴν εἰς τὸ κέντρον τῆς κάτω ἐπιφανείας, κορμὸς ἡμισφαιρικός, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ὀξύ.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως ἐδαφόχρους ἐπ' αὐτῆς ἐγράφησαν δύο μελανοὶ ὁμόκεντροι κύκλοι μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον.

Ὅρα Agora XII, πίν. 24, ἀρ. 542 καὶ σ. 274, περὶ τὸ 420 π.Χ. καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, πίν. 23α καὶ σ. 143, ἐκ τοῦ τάφου XCIV - 6, μετὰ τὸ 425 π.Χ.

Ὁ ἐρυθρόμορφος χοῦς ὑπ' ἀρ. 705 καὶ ἡ κύλιξ ὑπ' ἀρ. 707 θέτουν τὰ κατὰλοιπα τῆς πυρᾶς Θβ εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Θ10

(πίν. Θ καὶ 353β).

Διαστάσεις : μῆκος 1.80 μ., πλάτος 0.39 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ περιβόλου τῆς πυρᾶς Θα καὶ 0.47 μ. κάτωθεν τοῦ δαπέδου τοῦ κεραμοσκεποῦς τάφου Θ9 εὐρέθη ὁ πλήρης σκελετὸς τοῦ τάφου Θ10. Ἐκεῖτο ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος ἐπὶ δαπέδου ὀρύγματος τετραπλεύρου. Οὐδὲν εὐρέθη παρὰ τὸν σκελετόν. Ὀλίγον πέραν τῶν ποδῶν του καὶ 0.30 μ. ὑψηλότερον αὐτῶν εὐρέθη ὁ πυθμὴν ἀμφορέως, ὁ ὅποιος φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ταφὴν νηπίου. Ὁ ἐγχυτρισμὸς ὅμως αὐτὸς διεσκορπίσθη καὶ κατεστράφη ἴσως ὅταν ἡνοίγετο ἡ τάφος διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου τοῦ τάφου Θ10. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἀμφορέως ἢ περὶ αὐτόν.

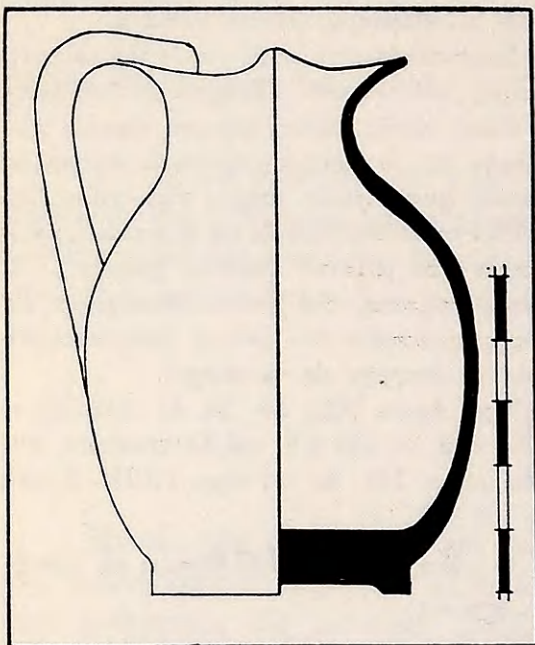
Τάφος Θ11

Κεραμοσκεπῆς (πίν. Θ, 353β καὶ 354α).

Περὶ τὰ 0.80 μ. πρὸς Νότον τοῦ κρανίου τοῦ σκελετοῦ τοῦ τάφου Θ10 εὐρέθησαν

τὰ ὑπολείμματα κεραμοσκεποῦς τάφου, τοῦ ὁποίου διεσώθησαν δύο τμήματα κεράμων ἀποτελοῦντα προφανῶς μέρος τῶν πλευρῶν του. Τὰ διασωθέντα τμήματα ἔχουν μῆκος 0.84 μ. καὶ 0.76 μ. καὶ μέσον πλάτος 0.57 μ. Οἱ κέραμοι, ὡς συνήθως, εἶχον στερεωθῇ κατὰ τὴν γραμμὴν τῆς βάσεως των διὰ λίθων (πίν. 354α). Ὑπὸ τὰς κεράμους εὑρέθησαν ὀλίγα ὅστ᾽ κρανίου μικροῦ παιδὸς καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 708 χοῦς. Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Θ11 εἶχε κατασκευασθῇ διαγωνίως καὶ ὑπεράνω τοῦ προϊστορικοῦ τάφου Θπ18, μέρος τοῦ ὁποίου καὶ ἐκάλυψεν.

Σχέδιον 111. Τομή τοῦ ἐρυθρομόρφου χοῦς Θ11 - 708.

Θ11 - ἀρ. 708 Ἐρυθρόμορφος χοῦς (πίν. 354β καὶ σχέδιον 111).

Ύψος 0.095 μ., διάμετρος στομίου 0.029 - 0.034 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Ἐλλείπει τεμάχιον ἐκ τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς ἐπιμήκης, λαιμὸς εὐρύς, στόμιον τριφυλλόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον, πλὴν τῆς παραστάσεως καὶ τοῦ κυματίου, καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Εἰς τὴν προσθίαν ὀψιν τοῦ κορμοῦ εἰκονίζεται πᾶς πτερωτός, ἴσως ἔρως, κινούμενος πρὸς τὰ δεξιὰ, ὁ ὅποιος προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ λαγῶν τρέχοντα καὶ στηριζόμενον εἰς τοὺς ὀπισθίους αὐτοῦ πόδας. Κάτωθεν τῆς παραστάσεως ἑδαφόχρους ζώνη πληρουμένη ὑπὸ διγράμμου κυματίου.

Ἡ παράστασις ἀνήκει εἰς τὴν γνωστὴν τάξιν τοῦ παχέος παιδός (fat boy). Ὁρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, σ. 56, εἰκ. 94, χρονολογούμενον πρὸς τὸ τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. LANGLOTZ, πίν. 209, ἀρ. 606, διὰ τὸ σχῆμα, διάταξιν διακοσμήσεως καὶ παράστασιν παχέος παιδός, καὶ σ. 118, ἀρχαὶ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ χοῦς τοῦ κεραμοσκεποῦς τάφου Θ11 πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ἄρα καὶ ὁ τάφος τίθεται εἰς τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον.

Τάφος Θ12

Ἐγχυτρισμός (πίν. Θ, 353β καὶ 355α).

Πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ κεραμοσκεποῦς τάφου Θ11 καὶ εἰς βάθος 0.65 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κεραμίδος του εὑρέθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του μέγας πίθος ἄγραφος, Θ12. Περὶ τὰ 0.60 μ. ἄνωθεν τούτου εὑρέθησαν τὰ ὑπολείμματα ἀμφορέως, Θ13, προφανῶς τὰ ὑπολείμματα ἐγχυτρισμοῦ νεωτέρων τοῦ πρώτου χρόνων. Ὁ πίθος τοῦ Θ12 εὑρέ-

θη πλήρης χώματος, τὸ ὁποῖον περιεῖχε ὀστέρια μικροῦ παιδίου. Οὐδὲν ἕτερον εὐρέθη εἰς τὸν πίθον, εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ ὀρισθοῦν οἱ χρόνοι τῆς χρήσεώς του διὰ τὴν ταφήν. Ἴσως ἀνάγεται καὶ εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους.

Τάφος Θ13

Ἐγχυτρισμός (πίν. Θ, 353β καὶ 355α).

Ὁ ἀμφορεὺς τοῦ ἐγχυτρισμοῦ Θ13 εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς λάκκον κυκλικὸν καὶ στερεωθῆ εἰς τὴν πλαγίαν του θέσιν διὰ λίθων. Ὀλίγα ὀστέρια, εὐρεθέντα εἰς τὸν πυθμένα του μὲ τὰ χώματα τὰ ὁποῖα τὸν ἐπλήρουν, ἀποδεικνύουν ἀσφαλῶς τὴν χρῆσίν του διὰ ταφήν μικροῦ παιδίου. Εἰς τὴν πλευράν του εὐρέθησαν τὰ ὑπ' ἀρ. 709 καὶ 710 ἀγγεῖα.

Θ13 - ἀρ. 709 Λεκανίς (πίν. 355β).

Ὑψος 0.088 μ., ὕψος ἄνευ πώματος 0.063 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.122 μ., διάμετρος βάσεως 0.07 μ.

Συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν λαβὴν καὶ εἰς τινὰ τμήματα τοῦ πώματος. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλίσχημος, κορμὸς ἡμισφαιρικός, στόμιον εὐρὺ, ἐσωτερικῶς τοῦ στομίου ἐτέθη ὀριζοντία ταινία διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ πώματος, μία λαβὴ κυλινδρική ὀριζοντία ὑπὸ τὸ χεῖλος τεθειμένη, πῶμα ἐλαφρῶς ἐπικλινές κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, λαβὴ, ὡς συνεπληρώθη, κομβίοςχημος.

Ἡ λεκανίς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύ-

πτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ἐδαφοχρόου δακτυλίου εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τῆς βάσεως καὶ ἐξηρημένου δακτυλίου εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ πώματος.

Θ13 - ἀρ. 710 Φιαλίδιον (πίν. 355β).

Ὑψος 0.025 μ., διάμετρος στομίου 0.061 μ., διάμετρος βάσεως 0.037 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, ἀποτριβέντος εἰς τινὰ τμήματα αὐτοῦ.

Τὰ δύο διασωθέντα ἀγγεῖα τοῦ ἐγχυτρισμοῦ εὐρίσκουν παράλληλα δείγματα ἐκ τῆς Ἀγορᾶς, τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (Agora XII, πίν. 34, ἀρ. 904 καὶ 907, σ. 300 καὶ πίν. 42, ἀρ. 1250, σ. 324. Ὅρα καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, σ. 112-113, εἰκ. 188 καὶ Olynthus V, πίν. 175, ἀρ. 864, σ. 231). Κατὰ ταῦτα ὁ ἐγχυτρισμὸς πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Θ14

Ἐγχυτρισμός (πίν. Θ, 129β καὶ 356).

Κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τῆς περιοχῆς τῆς πυρᾶς Θα, ὀλίγον πέραν τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ τάφου Θπ16, ἀλλὰ εἰς ὕψος 0.80 μ. ἀπ' αὐτῆς, εὐρέθη ὁ ἐγχυτρισμὸς Θ14. Ἀμφορεὺς εἰς τὴν πλευράν αὐτοῦ εἶχεν ἐνσφηνωθῆ εἰς περιοχὴν λίθων καὶ ἄνωθεν ὀγκολίθου ἀνήκοντος εἰς τὸ περίβολον τῆς πυρᾶς Θα. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἐγχυτρισμὸς εἶναι νεώτερος τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τοῦ περιβόλου. Τὸ στόμιον τοῦ ἀμφορέως ἐκλείετο διὰ λίθου, εἰς τὰ χώματα δέ, τὰ ὁποῖα τὸν ἐπλήρουν, εὐρέθησαν ὀστέρια νηπίου καὶ τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 711-716 (πίν. 356β).

Θ14 - αρ. 711 Λεκανίς (πίν. 357α).

"Υψος μετὰ πώματος 0.11 μ., ὕψος ἕως τὸ χεῖλος 0.065 μ., διάμετρος στομίου 0.11 μ., διάμετρος βάσεως 0.07 μ., ὕψος λαβῆς 0.031 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς βαθὺς ἡμισφαιρικός· κάτωθεν τοῦ χεῖλους ἐσωτερικῶς σχηματίζεται προεξέχουσα ταινία πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ πώματος, λαβὴ ὀριζοντία τεθειμένη κάτωθεν τοῦ χεῖλους, πῶμα μὲ κυρτὴν τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, λαβὴ πώματος κομβίοςχημος διμερής.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κάτω ἐδαφόχρουν ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως ἐγράφη μελανὸς δακτύλιος καὶ στιγμὴ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ὀλοβάφου πώματος ἐδαφόχρους δακτύλιος, ὡς καὶ εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τῆς βάσεως. Αἱ πλευραὶ τοῦ κομβίου τοῦ πώματος ἀφρέθησαν εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ.

Θ14 - αρ. 712 Μελαμβαφῆς λήκυθος (πίν. 357α).

"Υψος 0.095 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.024 μ., διάμετρος βάσεως 0.026 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ ἐπικλινῇ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινίοςχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμὸς, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ ἐτέθη σειρὰ στιγμῶν.

Θ14 - αρ. 713 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 357α).

"Υψος 0.096 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.028 μ., διάμετρος βάσεως 0.044 μ.

Ἐλλείπουν ὀλίγα μικροσκοπικὰ τεμάχια ἐκ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλίσχημος εὐρεῖα, κορμὸς ἐπιμήκης σφαιρικός, λαιμὸς μᾶλλον βραχύς, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινίοςχη-

μος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμὸς, πλὴν ἐξηρημένης ζώνης, ὁ λαιμὸς, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος πολλαχοῦ ἀποτριβέντος. Εἰς τὴν ἐδαφόχρουν ζώνην τοῦ κορμοῦ καὶ εἰς τὴν προσθίαν ὀψιν τοῦ ἀγγείου ἐγράφη σειρὰ στιγμῶν.

Θ14 - αρ. 714 Φιαλίδιον (πίν. 357α).

"Υψος 0.029 μ., διάμετρος στομίου 0.055 μ., διάμετρος βάσεως 0.031 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πολλαχοῦ ἀποτριβέντος.

Θ14 - αρ. 715 Κύλιξ (πίν. 357α).

"Υψος 0.039 μ., διάμετρος στομίου 0.054 μ., διάμετρος βάσεως 0.027 μ., μῆκος λαβῶν 0.019 μ.

Συγκεκολλημένη ἐκ πολλῶν τεμαχίων.

Βάσις δακτυλίσχημος εὐρεῖα, κορμὸς εὐρινόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰ τοιχώματα, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι κυλινδρिकाὶ λοξῶς τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ κορμοῦ.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ χεῖλος καὶ αἱ λαβαὶ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὸ κέντρον τῆς μεταξὺ τῶν λαβῶν ἐδαφοχρόου ζώνης ἐγράφη ὀρχουμένη ἀνδρική μορφή πρὸς τὰ δεξιὰ· ἐκατέρωθεν αὐτῆς ἐτέθη ἀνά ἐν ἀνθέμιον. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου εἶναι ὀλόβαφον.

Θ14 - αρ. 716 Μελαμβαφῆς λήκυθος (πίν. 357α).

"Υψος 0.136 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0.032 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινίοςχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον. Κατατομὴ κορμοῦ ἐλαφρῶς κυματοειδής.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμός, πλὴν ἐξηρημένης ζώνης ἄνω, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν ἐδαφοχρουν ζώνην

τοῦ κορμοῦ ἐγράφη μαϊάνδρος περιοριζόμενος μεταξύ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ἐδαφοχρόου ὤμου ἐγράφη ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω ἀπλὴ σειρὰ μελανῶν στιγμῶν.

Ἡ μικρὰ κύλιξ ὑπ' ἀρ. 715 καὶ οἱ λήκυθοι ὑπ' ἀρ. 712 καὶ 716 θέτουν τὸν ἐγχυτρισμὸν περὶ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Παρόμοιαι κύλικες καὶ λεκανίδες ἐτέθησαν πρὸ ἧ καὶ περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους (Hesperia 15, 1946, πίν. 47, ἀρ. 111 καὶ σ. 266, 486-482 π.Χ. Corinth XIII, πίν. 50, ἀρ. 6, ἐκ τοῦ τάφου 333, καὶ σ. 241, 455-445 π.Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΥ, ΑΔ 15, 1933-35, σ. 42, εἰκ. 24, ἐκ τοῦ 5ου τάφου χρονολογηθέντος μὲ κατώτατον ὄριον τὸ 450 π.Χ. Agora XII, πίν. 42, ἀρ. 1250 καὶ σ. 324, μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος). Αἱ μελαμβαφεῖς λήκυθοι ὑπ' ἀρ. 712 καὶ 716 ἐπίσης ὑποδεικνύουν τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1119 καὶ σ. 314, περὶ τὸ 450 π.Χ. Hesperia 32, 1963, πίν. 37, ἀρ. Β6 καὶ σ. 118, ἐκ τάφου μὲ κατώτατον χρονολογικὸν ὄριον τὸ 450 π.Χ.). Διὰ παρομοίαν διακόσμησιν μὲ σιγμοειδῆ στοιχεῖα ἀντὶ μαϊάνδρου ὄρα Hesperia 37, 1968, πίν. 107, ἀρ. 55, ἐκ τοῦ C10 τάφου, σ. 362, 460-450 π.Χ. CVA, Deutschland 7, Karlsruhe 1, πίν. 34, ἀρ. 2 καὶ σ. 43, α' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια τοῦ τύπου τοῦ ὑπ' ἀρ. 713 καὶ φιαλίδια τύπου ὡς τὸ ὑπ' ἀρ. 714 κατεσκευάζοντο καὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἦσαν ὅμως συνήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἐκείνου (ὄρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, πίν. 18β καὶ σ. 143, περὶ τὸ 420 π.Χ., Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1126, διὰ παρόμοιον πρὸς τὸ ληκύθιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως, καὶ σ. 315, περὶ τὸ 420 π.Χ. Ἐπίσης Agora XII, πίν. 34, ἀρ. 906 καὶ σ. 300, περὶ τὸ 450 π.Χ. καὶ Olynthus V, πίν. 175, ἀρ. 862 καὶ 864, διὰ παρόμοια φιαλίδια τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος). Ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω, ἡ περιοχὴ τῆς πυρᾶς Θα, τῆς ὁποίας σχηματίζουν περίβολον οἱ ὀγκόλιθοι ἐπὶ ἐνὸς τῶν ὁποίων ἐτέθη ὁ ἐγχυτρισμός, ἤρχισε χρησιμοποιουμένη ἀπὸ τοῦ α' τετάρτου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Περιοχὴ πυρῶν Θα1

(πίν. Θ).

Ὁ κυκλικὸς περίβολος τῶν πυρῶν Θα συνεχίζετο καὶ πέραν τῆς ἀνασκαφείσης τὸ 1952 περιοχῆς πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Ἡ ἀνασκαφὴ τὸ 1953 τῆς περιοχῆς ἐκείνης ἔφερεν εἰς φῶς μικράν τῆς ἑκτασιν, μεταξύ δὲ αὐτῆς καὶ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου Θπ15 σχηματίζεται τριγωνικὸς χώρος, μεγίστου πλάτους 1.50 μ., ὁ χώρος Θα1, ὁ ὁποῖος βεβαίως ἀπετέλει μέρος τῆς ἐκτάσεως τῶν πυρῶν Θα. Δυστυχῶς καὶ ὁ τριγωνικὸς αὐτὸς χώρος εἶχε διαταραχθῇ πλήρως δι' ἐπανειλημμένων ἀνασκαφῶν καὶ εὗρέθη μεστὸς λίθων, μελανῶν χωμάτων καὶ χαλίκων. Εἰς διάφορα βάθη τῆς ἐπιχώσεως καὶ εἰς διάφορα σημεῖα εὗρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 717, 718, 719 καὶ 720, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς ὠρισμένας ταφάς, καύσεις ἢ ἐναγισμούς,

περιγράφονται δὲ μόνον διὰ τὴν πληρότητα τοῦ καταλόγου τῶν ἀγγείων τῶν εὑρεθέντων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πυρᾶς Θα.

Θα1 - ἀρ. 717 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 357β).

Ὑψος 0.137 μ., διάμετρος στομίου 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.14 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.033 μ.

Συμπληρωθεῖσα εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ εἰς τὴν λαβὴν. Πηλὸς κιτριέν-
ρυθρος εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς ἐπιμήκης κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές.

Ὁ δακτύλιος τῆς βάσεως καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων δακτυλίων, καὶ τὸ στόμιον καλύπτονται ὑπὸ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς κυρίας ἐδαφοχρόου ζώνης ἐγράφησαν διὰ καστανοῦ χρώματος δύο ἀνθέμια ἐπὶ πλοχοειδοῦς βάσεως, περιβαλλόμενα διὰ τόξων. Μεταξὺ τῶν ἀνθεμίων ἐτέθησαν κατακόρυφα φυλλοειδῆ στοιχεῖα. Ἐπὶ τοῦ ὤμου διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διακόσμησιν ὄρα Hesperia 32, 1963, πίν. 37, ἀρ. B5 καὶ σ. 118, ἐκ τάφου τοῦ 470 - 460 π.Χ., μὲ κατώτατον χρονολογικὸν ὄριον τὸ 450 π.Χ. Olynthus XIII, πίν. 31, ἀρ. 23, σ. 73, περὶ τὸ 460 π.Χ.

Θα1 - ἀρ. 718 Ὀλπη (πίν. 357β).

Ὑψος 0.091 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.095 μ., διάμετρος στομίου 0.036 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ., περίμετρος 0.196 μ.

Συμπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς ὠσειδής, λαιμὸς εὐρύς ἀπολήγων εἰς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλεμένον χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ ἐρυθρομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, εὐρίσκει δὲ παράλληλα ἐκ

τῆς Ἀγορᾶς καὶ ἐκ τῆς Ὀλύνθου (Agora XII, πίν. 13, ἀρ. 279, σ. 255, περὶ τὸ 420 π.Χ. καὶ Olynthus V, πίν. 174, ἀρ. 844, σ. 228, τέλος 5ου - ἀρχαὶ 4ου π.Χ. αἰῶνος).

Θα1 - ἀρ. 719 Φιαλίδιον (πίν. 357β).

Ὑψος 0.029 μ., διάμετρος στομίου 0.05 μ., διάμετρος βάσεως 0.058 μ., περίμετρος 0.208 μ.

Συμπληρωμένον καὶ συγκεκολλημένον. Πηλὸς ὑπέρυθρος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμὸς χαμηλὸς κυλινδρικός μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος κλινὸν πρὸς τὰ ἔσω, στόμιον εὐρύ.

Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως κοσμεῖται διὰ τριῶν ὁμοκέντρων κύκλων καστανερύθρου χρώματος. Τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Παρόμοια φιαλίδια ἐκ τῆς Ἀγορᾶς ἐτέθησαν εἰς τὸ β' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (Agora XII, πίν. 34, ἀρ. 894, σ. 299). Ἐν ἀντιθέσει νεώτερα τίθενται εἰς τὸ δ' τέταρτον (ὄρα Θ19-733).

Θα1 - ἀρ. 720 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 357β).

Ὑψος 0.115 μ., διάμετρος στομίου 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.055 μ., περίμετρος 0.215 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.04 μ.

Συμπληρωμένον εἰς τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς λαβῆς. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς βαρελοειδής κυλινδρικός, λαιμὸς βραχὺς προεξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον ὑψηλὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον, πλὴν τῆς βάσεως, καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὸν κορμόν δύο σειραὶ ἐντύπων ἀνθεμίων καὶ μεταξὺ αὐτῶν ταινία μαϊάνδρου.

Ὡς ὑποδεικνύουν τὰ εὑρεθέντα ἀγγεῖα καὶ τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἐκτάσεως τῶν πυρῶν Θα ἡ χρῆσις τῆς περιοχῆς διὰ τὴν καῦσιν λειψάνων συνεχίζετο ἀπὸ τοῦ α' τετάρτου μέχρι καὶ τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Θ15

(πίν. Θ, 358α και 360α).

Διαστάσεις : μήκος 1.80 μ., πλάτος 0.65 μ., βάθος 1.15 μ.

Προσανατολισμός : από τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Παρά τὴν περιφέρειαν τοῦ περιβόλου τοῦ χώρου Θα1 καὶ πρὸς Νότον αὐτοῦ εὑρέθη ὁ τάφος Θ15. Τὸ κάλυμμά του, ἐάν ποτε εἶχε τοιοῦτον, δὲν διεσώθη καὶ τὸ δάπεδόν του, ἐκ καθαροῦ χώματος, εὑρέθη εἰς βάθος 1.15 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Προφανῶς τετράπλευρος τάφος, μὲ μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν ἐλλειψοειδῆ, εἶχε σκαφῇ εἰς τὸ χῶμα καὶ μόνον ἢ πρὸς τὴν κλιτὺν πλευρά της εἶχεν ἐπενδυθῇ διὰ κτιστοῦ τοίχου ἐξ ἀργῶν λίθων, ἴσως διὰ νὰ συγκρατῇ τὰ χῶματα. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου εὑρέθησαν μόλις διασφζόμενα τὰ ὀστᾶ παιδίου, τὸ ὅποιον προφανῶς εἶχεν ἀποτεθῇ ἐκτάδην. Κάτωθεν τοῦ δεξιοῦ βραχίονος εὑρέθη τὸ ληκύθιον ὑπ' ἀρ. 721, κατὰ δὲ τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ τάφου ἡ πελίκη ὑπ' ἀρ. 722 ἐπὶ τῆς βάσεώς της. Πλησίον αὐτῆς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς της εὑρέθη ἡ ὑπ' ἀρ. 723 λεκανίς μὲ διακεκοσμημένον πῶμα.

Θ15 - ἀρ. 721 Σφαιρικὸν ληκύθιον (πίν. 358β).

Ύψος 0.08 μ., διάμετρος στομίου 0.015 μ., διάμετρος βάσεως 0.032 μ., περίμετρος 0.145 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.032 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς προεξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του καὶ εὐρυνόμενος ἄνω ἀπολήγει εἰς στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ ἐρυθρομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ἀνθεμίου τεθειμένου εἰς τὸν κορμὸν καὶ περιβαλλομένου διὰ τόξου.

Θ15 - ἀρ. 722 Πελίκη (πίν. 359α).

Ύψος 0.32 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ 0.10 μ., ἐξωτερικὴ 0.20 μ., διάμετρος βάσεως 0.125 μ., περίμετρος 0.61 μ., περίμετρος χείλους 0.62 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.11 μ., ὕψος λαβῶν 0.16 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις δακτυλιόσχημος φέρουσα δύο αὐλακώσεις, κορμὸς σφαιρικός ἐπιμήκης, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενός ἀπολήγει εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχέλωμα ὡς στεφάνην, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καταλήγουν εἰς τὸν κορμὸν.

Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης βάσεως καὶ τῆς διακεκοσμημένης ταινίας τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ κατακορύφων αὐλακώσεων τερματιζομένων περὶ τὴν βάσιν. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη διὰ λευκοῦ χρώματος θαλλὸς κισσοῦ μὲ στιγμοδόδακας φυομένους ἐκ τοῦ μίσχου του. Ἡ στεφάνη τοῦ χείλους κοσμεῖται διὰ κυματίου καὶ στιγμῶν μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Θ15 - ἀρ. 723 Λεκανίς (πίν. 358β, 359β).

Ύψος 0.06 μ., ὕψος μετὰ πώματος 0.103 μ., διάμετρος βάσεως 0.06 μ., περίμετρος 0.37 μ.

Συγκεκολλημένη μὲ μικρὰς συμπληρώσεις. Πηλὸς κεραμόχρους καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις διμερής, εἰς τὸ κατώτερον ἡμισυ δακτυλιόσχημος φέρουσα πλαστικὸν δακτύλιον εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα αὐτῆς, κορμὸς ἡμισφαιρικός ἀβαθής, κάτωθεν τοῦ χείλους δύο λαβαὶ κυλινδρικοὶ ὀριζόντιοι καμπτόμενοι πρὸς τὰ ἄνω. Πῶμα κυλινδρικὸν μὲ ἐλαφρῶς κυρτὴν ἄνω ἐπιφάνειαν φέρον εἰς τὸ κέντρον εὐρεῖαν κομβιόσχημον λαβὴν.

Ἡ λεκανίς καὶ τὸ πῶμα ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς παραστάσεως. Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα

τοῦ πώματος ἐγράφησαν ζητοειδῆ κοσμήματα εἰς μίαν σειράν, εἰς δὲ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ τρία ζῶα, ἥτοι λαγῶς, εἰς τὸ κέντρον πρὸς τὰ δεξιὰ, μεταξὺ δύο κυνῶν. Μεταξὺ τῶν ζῶων

ἐτέθησαν παραπληρωματικά φυλλοειδῆ κοσμήματα. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας τοῦ κομβίου τῆς λαβῆς ἐγράφη τετραπλοῦν σπειροειδὲς κόσμημα περιβαλλόμενον διὰ δύο κύκλων.

Τὸ σφαιρικὸν ληκύθιον ὑπ' ἀρ. 721, ὡς καὶ ἡ λεκανὶς ὑπ' ἀρ. 723, εὐρίσκουν παράλληλα τεθέντα εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, σ. 14, εἰκ. 19, τέλος 5ου π.Χ. αἰῶνος. Agora XII, πίν. 42, ἀρ. 1245, σ. 323, περὶ τὰ 420-400 π.Χ. καὶ Olynthus XIII, πίν. 211, ἀρ. 636 A καὶ σ. 322), ἐνῶ ἡ πελίκη δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ἐκ τῆς Ὀλύνθου περισσότερον ἐξειλιγμένον καὶ νεώτερον δεῖγμα, τὸ ὁποῖον ἐτέθη εἰς τοὺς περὶ τὸ 370 π.Χ. χρόνους (Olynthus V, πίν. 90 καὶ σ. 126). Κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἐκ τοῦ τάφου ἀγγεῖα θέτουν τὴν παιδικὴν ταφὴν πρὸς τὸ τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Θ16

Κεραμοσκεπής (πίν. Θ καὶ 360).

Διαστάσεις : μῆκος 1.83 μ., πλάτος 0.55 μ.

Προσανατολισμός: σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς.

Περὶ τὸ ἐν περίπου μέτρον πρὸς Νότον τοῦ Θ15 καὶ 0.72 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀπεκαλύφθη ὁ τάφος Θ16. Ἀπλοῦν ἐν τῷ χώματι τετράπλευρον ὄρυγμα ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ταφὴν ἐνήλικος ἀποτεθέντος εἰς τὸ χῶμα ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὀρύγματος ἐκαλύφθη διὰ τριῶν κεράμων, αἱ ὁποῖαι ἐτέθησαν ὀριζοντίως ἄνωθεν αὐτοῦ. Μία τῶν κεράμων διετηρήθη, ἐνῶ αἱ δύο ἄλλαι θραυσθεῖσαι κατὰ τὸ κέντρον ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ κοῖλον τοῦ τάφου (πίν. 360β). Ἡ διατηρηθεῖσα κέραμος ἔχει μῆκος 0.724 μ. καὶ μέσον πλάτος 0.57 μ. Ἡ περὶ τὸν τάφον περιοχὴ εἶχεν ἰσοπεδωθῇ καὶ ἐπιστρωθῇ διὰ χαλίκων. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον ἢ περὶ αὐτὸν καὶ οἱ χρόνοι τῆς ταφῆς παραμένουν ἀκαθόριστοι.

Τάφος Θ17

Πηλίνη λάρναξ (πίν. Θ, 360α καὶ 361).

Διαστάσεις : μῆκος ἐξωτερικὸν μέγιστον 1.05 μ., πλάτος ἐξωτερικὸν μέγιστον 0.44 μ., μῆκος στομίου μέγιστον 0.95 μ., πλάτος στομίου μέγιστον 0.34 μ., πλάτος περιχειλώματος περὶ τὰ 0.05 μ., βάθος λάρνακος 0.11 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὸ ἐν μέτρον πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ τάφου Θ16 καὶ 1.17 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀπεκαλύφθη τετράπλευρος λάρναξ χρησιμοποιηθεῖσα διὰ τὴν ταφὴν παιδίου (πίν. 360α). Ἡ λάρναξ, ἐκ πηλοῦ χρώματος σκοτεινοῦ κεραμοχρόου, εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς τετράπλευρον ἐν τῷ χώματι ὄρυγμα καὶ εἶχε στερεωθῇ διὰ χαλίκων καὶ μικρῶν λίθων. Τὸ πῶμά της θραυσθὲν κατέπεσε πρὸς τὸ κοῖλον τῆς λάρνακος, εὐ-

ρέθησαν ὅμως ὅλα του τὰ τεμάχια. Ἐπὶ τοῦ πώματος εἶχον ἀποτεθῆ, εἰς εὐθείαν προφανῶς γραμμὴν, εἴκοσι ὀκτῶ ἀστράγαλοι μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν τεμάχια κελύφων ὧν. Κατὰ τὸ βύθισμα τοῦ θραυσθέντος πώματος ἡ σειρὰ ἐξέκλινε τῆς εὐθείας (πίν. 361α). Εἰς τὴν λάρνακα εἶχεν ἀποτεθῆ ἐκτάδην ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά μικρὸν παιδίον, μὲ τὸ πρόσωπον ἀτενίζον πρὸς τὰ νοτιοανατολικά καὶ μὲ τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ὁ σκελετός, πλὴν τοῦ κρανίου, διετηρήθη εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Παρὰ τὸ ἀριστερόν του γόνυ εὐρέθησαν εἴκοσι ὀκτῶ ἀστράγαλοι, πέραν τῶν ποδῶν δύο ληκύθια, ὑπ' ἀρ. 724 καὶ 725, καὶ μία χαλκῇ στλεγγίς πλησίον τοῦ δεξιοῦ κροτάφου (πίν. 361β καὶ 362α). Ἐξω τῆς λάρνακος, κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς στενῆς πλευρᾶς της, εὐρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 726, 727 καὶ 728. Ἡ λάρναξ μετὰ τοῦ περιεχομένου της ἀνεπάφου μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐλευσίνος ὅπου καὶ ἐκτίθεται.

Θ17 - ἀρ. 724 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 362γ).

Ύψος 0.082 μ., διάμετρος βάσεως 0.045 μ., διάμετρος στομίου 0.027 μ., περίμετρος 0.167 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.017 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ἐλαφρῶς προεξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸ ὤμον.

Ὀλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης βάσεως. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ κατακορύφων αὐλακώσεων.

Θ17 - ἀρ. 725 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 362γ).

Ύψος 0.082 μ., διάμετρος βάσεως 0.039 μ., διάμετρος στομίου 0.026 μ., περίμετρος 0.157 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.016 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός ἐλαφρῶς πεπιεσμένος, λαιμὸς προεξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Ὀλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου, πολλοῦ ἀπολεπισμένη, καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ κατακορύφων αὐλακώσεων.

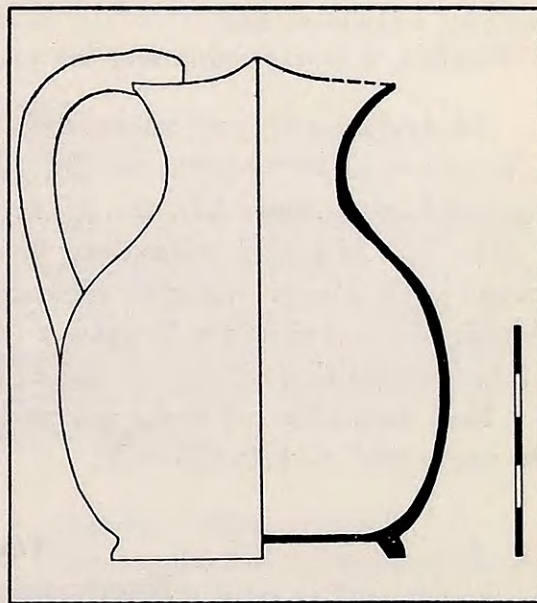
Θ17 - ἀρ. 726 Ἐρυθρόμορφος χοῦς (πίν. 362γ καὶ σχέδιον 112).

Ύψος 0.11 μ., διάμετρος στομίου 0.06 μ., διάμετρος βάσεως 0.065 μ., περίμετρος 0.28 μ.

Ἐλλείπει μικρὸν τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, ὤμος ἐπικλινής, λαιμὸς εὐρύς, χεῖλος τριφυλόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καὶ ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ στομίου καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ

Σχέδιον 112. Τομὴ τοῦ ἐρυθρόμορφου χοῦς Θ17 - 726.

στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς παραστάσεως. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐντὸς μετόπης ἐγράφησαν δύο παῖδες. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ παῖς μὲ προτεταμένον τὸν ἀριστερὸν πόδα κύπτει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔμπροδς καὶ δεικνύει πρὸς τὸν ἑναντι αὐτοῦ παῖδα προσωπεῖον, τὸ ὅποιον κρατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Ὁ ἕτερος παῖς εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς μετόπης, ὀπισθοχωρῶν πρὸ τῆς θέας τοῦ προσωπεῖου, στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἀριστερά, προτείνει τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν φέρει ἱμάτιον. Εἰς τὴν κάτω δεξιὰν γωνίαν τῆς μετόπης δυσδιάκριτον ἀντικείμενον. Ἡ παράστασις ὀρίζεται ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ διγράμμου κυματίου καὶ εἰς τὰ πλάγια ὑπὸ κατακόρυφων ἐδαφοχρόων γραμμῶν.

Τὸ ἀγγεῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν παχέων παίδων (fat boys) καὶ χρονολογεῖται περὶ τὸ 425 π.Χ.

Θ17 - ἀρ. 727 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 362β).

Ὑψος 0.073 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.07 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., περίμετρος 0.225 μ., πλάτος λαβῆς 0.015 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς κυλινδρικός ἐξέχων τῆς βάσεως, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ὀξύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμὸν σχηματίζουσα κυκλικὸν ἄνοιγμα.

Ὁλόκληρον τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ με-

λανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ διπλῶν ὀριζοντίων αὐλακώσεων. Τοιχώματα πολὺ λεπτά.

Θ17 - ἀρ. 728 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 362β).

Ὑψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου 0.03 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ., περίμετρος 0.20 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.025 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλίσχημος φέρουσα αὐλάκωσιν, κορμὸς ἐπιμήκης σφαιρικός, λαιμὸς προεξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὤμον.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καλύπτεται ὑπὸ ἐρυθρομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ κατακορύφων αὐλακώσεων.

Θ17 - χ16 Στλεγγίς χαλκῇ (πίν. 362α).

Μῆκος μέγιστον 0.205 μ., μῆκος λαβῆς 0.065 μ., πλάτος 0.024 μ., πλάτος μέγιστον λαβῆς 0.014 μ.

Ἀκεραία.

Ἡ στλεγγίς ἀποτελεῖται ἀπὸ μηνοειδὲς ἔλασμα μὲ βαθεῖαν αὐλάκωσιν καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ. Εἰς τὸ ἄκρον ἡ στλεγγίς στενοῦται καὶ ἀναδιπλοῦται πρὸς σχηματισμὸν τῆς λαβῆς, ἥτις ἀπολήγει εἰς φυλλοειδὲς ἄκρον, καὶ στερεοῦται ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος διὰ μικροτάτου ἡλου.

Τὰ ἀρυβαλλοειδῆ μετ' αὐλακώσεων ληκύθια ἀνάγονται εἰς τοὺς περὶ τὸ 430-425 π.Χ. χρόνους (ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, πίν. 20, μέσον καὶ κάτω, περὶ τὸ 425 π.Χ. Διὰ τὸ σχῆμα ἄνευ ραβδώσεων, Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1120, καὶ δι' αὐλακώσεις, ἀρ. 1129 καὶ 1130, σ. 314 - 315. Αἱ ἀβαθεῖς αὐλακώσεις θέτουν τὸ ληκύθιον εἰς τοὺς περὶ τὸ 430-425 π.Χ. χρόνους). Τὸ μόνωτον κύπελλον εὐρίσκει παράλληλον εἰς παρόμοιον ἀγγεῖον ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν περὶ τὸ 440 π.Χ. χρόνων (Agora XII, πίν. 11, ἀρ. 197 καὶ σ. 250). Καὶ ὁ χοῦς ἀνάγεται εἰς τοὺς περὶ τὸ 425 π.Χ. χρόνους.

Κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἐντὸς καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς λάρνακος εὐρεθέντα ἀγγεῖα θέτουν τὴν ταφὴν περὶ τὸ 430-425 π.Χ.

Τάφος Θ18

Ἐγχυτρισμός (πίν. Θ καὶ 363α).

Περὶ τὸ ἐν μέτρον πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ Θ17 καὶ μόλις 0.40 μ. κάτωθεν

τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ ἐγχυτρισμὸς Θ18. Εἰς ἐλλειπτικὸν ὄρυγμα 1.35×0.75 μ. ἀπετέθησαν τρία ἀγγεῖα, ὑπ' ἀρ. 729, 730 καὶ 731, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν τοιχωμάτων κενὰ ἐπληρώθησαν διὰ χαλίκων. Τὰ δύο τῶν ἀγγείων, μία πρόχους ὑπ' ἀρ. 731 καὶ μία ὑδρία ὑπ' ἀρ. 730, ἐστερεώθησαν ἐπὶ τῆς βάσεώς των, ἐνῶ ὁ πιθόσχημος ἀμφορεὺς ὑπ' ἀρ. 729 ἐτέθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του. Εἰς τὸν πιθόσχημον ἀμφορέα εὐρέθησαν ἄκαυστα τεμάχια ὀστῶν νηπίου· οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὴν πρόχουν καὶ τὴν ὑδρίαν. Ἴσως τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ νὰ ἦσαν τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου. Ἡ ὑδρία καὶ ὁ πιθόσχημος ἀμφορεὺς ἦσαν ἄγραφα, ἢ πρόχους ὑπ' ἀρ. 731 ὅμως καλύπτεται ὑπὸ ἐρυθρομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ ὄρυγμα ἐκαλύφθη διὰ λίθων, οἱ ὅποιοι ἐδημιουργοῦν μικρὸν ἑξαρμα ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἶχε τεθῆ εἰς μέγας λίθος προφανῶς ὡς σῆμα. Ἐπίσης ὁ μεταξὺ τοῦ ἐγχυτρισμοῦ καὶ τῆς πηλίνης λάρνακος Θ17 χῶρος ἐπληρώθη διὰ λίθων. Ἡ ὑδρία ὑπ' ἀρ. 730 καὶ ὁ πιθόσχημος ἀμφορεὺς ὑπ' ἀρ. 729 εἶχον θρυμματισθῆ καὶ ἡ συγκόλλησις των ἀπέβη ἀδύνατος.

Θ18 - ἀρ. 731 Πρόχους (πίν. 363β).

Ύψος 0.33 μ., διάμετρος στομίου 0.11 μ., διάμετρος βάσεως 0.126 μ., περίμετρος 0.75 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.09 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0.29 μ.

Συγκεκολλημένη μὲ μικρὰς ἀποκρούσεις. Πηλὸς κεραμόχρους εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς μὲ πλαστικὸν δακτύλιον εἰς τὸ ἄνω αὐτοῦ τμήμα, εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ αὐ-

λαξ, χεῖλος κατακόρυφον ὑψηλόν, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ ἐρυθρομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τοῦ κάτω ἡμίσεος τῆς βάσεως καὶ ἀνθεμίου τεθειμένου εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ (μόλις διακρινόμενον).

Διὰ παρόμοιον σχῆμα Agora XII, πίν. 10, ἀρ. 181 καὶ 183, σ. 249, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ὁ ἐγχυτρισμὸς εἶναι δυνατόν νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸ β' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, μὲ κατώτατον χρονολογικὸν ὅριον τὸ 450 π.Χ.

Τάφος Θ19

(πίν. Θ καὶ 360α).

Ἀμέσως πρὸς Βορρᾶν τοῦ Θ18 καὶ εἰς βάθος 0.70 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀπεκαλύφθη ἡ ἐκ σωροῦ λίθων στέγη μικροτέρου ἐλλειπτικοῦ ὄρυγματος, μεγίστης διαμέτρου 0.50 μ., εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν τὸ ληκύθιον ὑπ' ἀρ. 732 καὶ τὸ φιαλίδιον ὑπ' ἀρ. 733. Προφανῶς εἰς τὸ ὄρυγμα τοῦτο εἶχεν ἀποτεθῆ νήπιον, τὰ ὅστ' αὐτοῦ ὁποίου διελύθησαν πλήρως. Περὶ τὰ 0.35 μ. κάτωθεν τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου τούτου εὐρέθη ἡ καλυπτήριος πλάξ τοῦ Θπ21.

Θ19-ἀρ. 732 Ἐρυθρόμορφον ληκύθιον (πίν. 363β).

Ύψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου 0.018 μ., διάμετρος βάσεως 0.055 μ., περίμετρος 0.22 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.042 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς προεξέχων τοῦ ὦμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατα-

κόρυφος ταινιόσχημος εκφυομένη από τοῦ λαιμοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὄμω.

Ὁλόκληρον τὸ ἄγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης περιφερείας τῆς βάσεως καὶ τῆς παραστάσεως εἰς τὸν κορμόν. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφη γυνὴ στρέφουσα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν κορμόν πρὸς τὰ δεξιὰ ἀλλὰ βαίνουσα πρὸς τὰ ἀριστερά, μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας ἐκατέρωθεν τοῦ σώματος. Εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα φέρει πυξίδα. Ἡ γυνὴ φορεῖ ποδὴν πολύπτυχον χιτῶνα. Πέραν αὐτῆς ἐγράφη βλαστοσπεῖρα ἐκφυομένη ἐκ

τῆς ἐδαφοχρόου ταινίας.

Θ19 - ἀρ. 733 Φιαλίδιον (πίν. 363β).

Ὑψος 0.024 μ., διάμετρος στομίου 0.048 μ., διάμετρος βάσεως 0.029 μ., περίμετρος 0.172 μ.
Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικὸς ἀβαθής, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐλαφρῶς κλίνων πρὸς τὰ ἔσω.

Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τὸ ἄγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Διὰ τὸ σχῆμα καὶ παρομοίαν διακόσμησιν πρὸς τὴν τοῦ ἐρυθρομόρφου ληκυθίου ὅρα LANGLOTZ, πίν. 209, ἀρ. 581, σ. 116, περὶ τὸ 420 π.Χ. καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, σ. 106, εἰκ. 180, τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Διὰ τὸ φιαλίδιον ἔχομεν παρόμοιον δεῖγμα ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν μέσων τοῦ αἰῶνος ἐκείνου (Agora XII, πίν. 34, ἀρ. 906, σ. 300), ἐνῶ περισσότερον ἐξελιγμένον φιαλίδιον ὁ Χαριτωνίδης θέτει εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ἐκείνου (ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, πίν. 23γ δεξιὰ, σ. 143). Τὰ δύο διασωθέντα ἄγγεῖα θέτουν τὴν ταφὴν εἰς τοὺς περὶ τὸ 425 π.Χ. χρόνους.

Τάφοι Θ20 καὶ Θ20α (πίν. Θ, 364α καὶ 365α).

Περὶ τὰ 2 μέτρα πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ Θ18 καὶ μόλις 0.10 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀπεκαλύφθη ὁ στάμνος ὑπ' ἀρ. 734 ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του. Τὸ στόμιόν του ἐκλείετο διὰ μεγάλου ἀπεστρογγυλευθέντος ὀστράκου. Παρ' αὐτὸν καὶ πρὸς Ἀνατολὰς εὐρέθη στρώμα λίθων, οἱ ὅποιοι ἐκάλυπτον μικρὸν τετράπλευρον ὄρυγμα, 0.60×0.40 μ., ὀριζόμενον ὑπὸ μικρῶν πλακῶν καθέτως τεθειμένων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν πλευράν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρύγματος καὶ μεταξὺ τῶν λίθων εὐρέθησαν εἰς σειρὰν τεταγμένα τὰ ἄγγεῖα ὑπ' ἀρ. 736-739, ἐνῶ κατὰ τὸ μέσον περιπίου τοῦ σκάμματος ἀπεκαλύφθη τὸ ὑπ' ἀρ. 735 ληκύθιον (πίν. 365α). Τὸ ληκύθιον τοῦτο ἦτο τεθειμένον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του μὲ τὸ στόμιον πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν τοῦ ὀρύγματος, πρὸ τῆς ὁποίας εὐρέθη μικροσκοπικὸν ὀστοῦν κρανίου. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ λίθου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς καὶ παρὰ τὸ ὀστοῦν εὐρέθη ἐνσφηνωμένη χαλκῇ στλεγγίς. Προφανῶς εἰς τὰ κατάλοιπα αὐτὰ ἔχομεν τὴν ταφὴν νηπίου καὶ τὰ κτερίσματά της. Ὁ πλησίον τοῦ ταφίσκου κείμενος εἰς τὴν πλευράν του στάμνος ὑπ' ἀρ. 734 περιεῖχε χῶμα καθαρὸν, ἀλλ' οὐδὲν ἔχνος ὀστοῦ. Εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἰς αὐτὸν εἶχεν ἀποτεθῇ νήπιον, τοῦ ὁποίου ὁ σκελετὸς διελύθη πλήρως. Ἡ κάλυψις τοῦ στομίου τοῦ στάμνου καὶ ἡ ἀπόθεσις τοῦ ἄγγείου εἰς τὴν πλευράν του εἶναι χαρακτηριστικαὶ ἐγχυτρισμοῦ, ἡ δὲ πλήρης διάλυσις σκελετοῦ νηπίου δὲν εἶναι ἀσυνήθης. Κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τάφου Θ20 δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν δύο παιδικὰ τάφους, μίαν εἰς τὸ τετράπλευρον ὄρυγμα Θ20α καὶ ἑτέραν εἰς τὸν στάμνον.

Μικρόν ἀπὸ τοῦ τετραπλεύρου ὀρύγματος καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν σχεδὸν τοῦ ἐδά-
φους εὐρέθησαν τετριμμένα ὅστ᾽, προφανῶς ὑπολείμματα ταφῆς ἀκαθορίστων χρόνων.
Ἵπ' αὐτὰ εὐρέθη ὁ ἐν χώματι προϊστορικός τάφος Θπ26 (πίν. 365α).

Θ20 - ἀρ. 734 Στάμνος (πίν. 364β).

Ὑψος 0.30 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ
0.20 - 0.205 μ., διάμετρος βάσεως 0.11 μ.,
πλάτος χείλους 0.02 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς
ἐρυθρωπὸς ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς
εὐρὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος
μὲ περιχέλωμα, στόμιον εὐρύ, λαβαὶ τοξοει-
δεῖς κυλινδρिकाὶ κάθετοι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ἀκόσμητος.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα ὄρα Agora XII, πίν.
67, ἀρ. 1532, σ. 344, περὶ τὸ 450 π.Χ. Τὸ
σχῆμα βεβαίως ἔχει ἀρχαιότερα στάδια ἀνα-
γόμενα εἰς τὸ τέλος τοῦ 6ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
5ου π.Χ. αἰῶνος. Δείγματα ἐκ τῶν προπερ-
σικῶν σιρῶν τῆς Ὀλύνθου εἰς Olynthus V,
πίν. 36.

Θ20α - ἀρ. 735 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν.
365β).

Ὑψος 0.081 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ
0.026 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαι-
ρικός ἐπιμήκης, λαιμὸς ἐξέχων ἐλαφρῶς τοῦ
ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές,
λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ
τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὀλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καλύ-
πτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ
κορμὸς κοσμεῖται διὰ κατακορύφων ἀραιῶν αὐ-
λακώσεων.

Παράβαλε πρὸς τὸ ληκύθιον ὑπ' ἀρ. Θ17 -
728, χρονολογούμενον περὶ τὸ 425 π.Χ.

Θ20α - ἀρ. 736 Φιαλίδιον (πίν. 364β).

Ὑψος 0.023 μ., διάμετρος στομίου 0.049 μ.,
διάμετρος βάσεως 0.031 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός,
χεῖλος ἀπεστρογγυλεμένος, στόμιον εὐρύ.

Τὸ ἀγγεῖον ἔσω καὶ ἔξω καλύπτεται ὑπὸ

μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πολλαχοῦ ἀπολε-
πισθέντος.

Ὅρα τὸ φιαλίδιον ὑπ' ἀρ. Θ19 - 733, χρονο-
λογούμενον περὶ τὸ 420 π.Χ.

Θ20α - ἀρ. 737 Σκυφοειδὲς κύλιξ (πίν. 365β).

Ὑψος 0.036 μ., διάμετρος στομίου 0.053 μ.,
διάμετρος βάσεως 0.028 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τινὰ τμήματα τοῦ κορ-
μοῦ καὶ εἰς τὴν μίαν τῶν λαβῶν. Πηλὸς ἐρυ-
θρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς εὐρυ-
νόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευ-
ράς, λαβαὶ κατακόρυφοι κυλινδρिकाὶ ἐκφυόμεναι
ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγουν εἰς τὸν κορμόν.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς κα-
λύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος (ἀπο-
τριβέντος εἰς τινὰ τμήματα).

Ὅρα Agora XII, πίν. 46, ἀρ. 1427, σ. 335,
τέλος 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Θ20α - ἀρ. 738 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν.
365β).

Ὑψος 0.087 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ
0.025 μ., διάμετρος βάσεως 0.045 μ.

Ἐλλείπουν μικρὰ τεμάχια ἐκ τοῦ κορμοῦ.
Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαι-
ρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος ἐξέχει τοῦ ὤμου
κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ
κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ
λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλ-
πνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης περιφε-
ρείας τῆς βάσεως καὶ ἑδαφοχρόου ζώνης τεθει-
μένης εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ
πληρουμένης ὑπὸ σειρᾶς ζητοειδῶν στοιχείων
μεταξὺ δύο μελανῶν δακτυλίων.

Ὅρα Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1123, σ. 315,
περὶ τὸ 425 π.Χ. καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, πίν. 18, σ.
29, εἰκ. 48, τέλος 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Θ20α - ἀρ. 739 Κύλιξ (πίν. 364β).

Υψος 0.033 μ. - 0.036 μ., διάμετρος στομίου 0.056 μ., διάμετρος βάσεως 0.027 μ.

Άκεραία. Πηλός ερυθρωπός.

Βάσις κωνική, κορμός εύρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι κυλινδρικάι κάτωθεν τοῦ χείλους τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ χεῖλος καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπος ἐπιφάνεια τοῦ κορμοῦ ἀφέθη ἐδαφόχρους. Ἐσωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Παράβαλε πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. Θ14 - 715 ἀγγεῖον τῶν μέσων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Διὰ παρόμοιον σχῆμα, Corinth XIII, πίν. 50, ἀρ. 6, τάφος 333 καὶ σ. 241, περὶ τὸ 455 - 445 π.Χ. καὶ Hesperia 15, 1946, πίν. 47, ἀρ. 111 καὶ

σ. 266, περὶ τὸ 486 - 482 π.Χ., διὰ τὸ σχῆμα. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ κύλιξ Θ20α - 739 εἶναι νεωτέρα τῶν κυλίκων, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται ἀνωτέρω καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι γραπταί. Ἴσως θὰ πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Θ20α - χ17 Στλεγγίς χαλκῇ (πίν. 102β καὶ ἔγχρ. πίν. τόμ. Α', σ. ιβ').

Μῆκος σφζόμενον περίπου 0.16 μ., μῆκος λαβῆς 0.035 μ., ἀνοιγμα λαβῆς 0.014 μ.

Ἀποκεκρουσμένη κατὰ τὸ ἄκρον.

Ἡ στλεγγίς ἀποτελεῖται ἀπὸ παχὺ αὐλακωτὸν μνηοειδὲς ἔλασμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ ἐν ἄκρον στενοῦται καὶ λεπτύνεται πρὸς σχηματισμὸν τῆς λαβῆς. Ἡ λαβὴ ταινιόσχημος πεπλατυσμένη ἔχει τομὴν ἐλλειψοειδῆ, στερεοῦται δὲ εἰς τὴν ἀπόληξίν της δι' ἐνὸς ἡλίου ἐπὶ τῆς στλεγγίδος.

Ἡ ταφὴ εἰς τὸν τάφον Θ20α πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἥτοι εἰς τοὺς χρόνους 450-425 π.Χ.

Πυρὰ Θγ

(πίν. Θ καὶ 366 - 368).

Ἀμέσως πρὸς τὰ βορειοανατολικά τοῦ τάφου Θ20 εὐρέθη μία σειρὰ ὀγκολίθων, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἐχώριζε τὴν περιοχὴν τοῦ τάφου ἐκείνου ἀπὸ τετράπλευρον ὄρυγμα προφανῶς χρησιμοποιηθὲν διὰ τὴν καῦσιν νεκροῦ. Τὸ μῆκος τοῦ σκάμματος ἀνέρχεται εἰς 2.80 μ. καὶ τὸ πλάτος του εἰς 0.75 μ. Τὸ δάπεδόν του εἶναι κατωφερικὸν καὶ τὸ ὑψηλότερον σημεῖόν του εἶναι κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον. Ἐκεῖ θὰ ᾔτο ἡ εἴσοδος του. Ὀλόκληρος ἡ ἔκτασις εὐρέθη πλήρης αἰθάλης καὶ μελανοῦ καμένου χρώματος, μέσου πάχους 0.45 μ. Αἱ πλευραὶ του καὶ τὸ δάπεδον εἶχον πυρακτωθῇ ἰσχυρῶς. Κατὰ τὴν εἴσοδόν του, ἡ ὁποία εἰσχωρεῖ εἰς τὸν περίβολον τοῦ Θπ5, καὶ τὴν ἀριστερὰν παρεῖαν εὐρέθη τὸ ὑπ' ἀρ. 740 ἀγγεῖον περιβαλλόμενον διὰ καμένου χρώματος καὶ ἀσβόλης (πίν. 368). Περὶ τὰ 0.70 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου διετηρεῖτο σκληρὸν ἐψημένον δάπεδον, μήκους 0.50 μ. καὶ πλάτους μεγίστου 0.40 μ., ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν σωληνώσχημα σκάμματα, πλήρη ἀπηνθρακωμένων ὑλικῶν, ἀσβόλης καὶ καμένων χρωμάτων. Τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τετράπλευρον σκάμμα εἶναι σχεδὸν εὐθύγραμμον καὶ ἔχει πλάτος 0.21 μ. κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους του καὶ 0.15 μ. κατὰ τὴν ἀρχὴν του, βάθος 0.13 μ. καὶ μῆκος 0.48 μ. (πίν. 368). Ἡ δεξιὰ παρεῖα τοῦ σκάμματος ὑψοῦται περὶ τὰ 0.034 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σκληροῦ δαπέδου καὶ σχηματίζει περιθώ-

ριον μέσου πλάτους 0.06 μ. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ σκάμμα ἔχει σχῆμα ἀκανόνιστον, μήκους 0.50 μ. καὶ πλάτους κυμαινομένου ἀπὸ 0.15 ἕως 0.28 μ. (πίν. 368). Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ σκάμμα, ἐνῶ εἰς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ εὐρέθη τεμαχισμένη ἡ λευκὴ λήκυθος ὑπ' ἀρ. 744 καὶ ἡ σκυφοειδὴς κύλιξ ὑπ' ἀρ. 745.

Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σκληροῦ δαπέδου εὐρέθησαν πυρακτωμένα παιδικὰ ὀστᾶ, σχεδὸν ἀσβεστοποιημένα ἐκ τῆς θερμότητος, καὶ τὸ ληκύθιον ὑπ' ἀρ. 741. Εἰς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ σωληνόσχημον σκάμμα προφανῶς εἶχον κατ' ἑκτερίσματα κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ δαπέδου νεκροῦ, κατόπιν τῆς ὁποίας ἐπληρώθη μὲ καμένα χρώματα. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀνώμαλον σκάμμα ἴσως ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν καῦσιν κτερισμάτων, τὰ ὁποῖα ἠφανίσθησαν πλήρως ἐκ τῆς πυρᾶς, χωρὶς νὰ ἀφήσουν ἴχνη. Ὁ πρὸς Δυσμάς τοῦ δαπέδου χῶρος ἀνερχόμενος εἰς μῆκος 1.60 μ. περίπου, δὲν παρουσίαζε τόσον ἰσχυρὰν πυράκτωσιν μολονότι εὐρέθη πλήρης καμένων χρωμάτων καὶ ἀσβόλης. Εἰς αὐτὴν εὐρέθησαν τὰ ὑπ' ἀρ. 742 καὶ 743 ἀγγεῖα (πίν. 368).

Θγ - ἀρ. 740 Ἀρυβαλλοειδὲς ἐρυθρόμορφον ληκύθιον (πίν. 369α).

Ὑψος 0.11 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.032 μ., διάμετρος βάσεως 0.058 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τινὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς μᾶλλον ὑψηλὸς ἐξέχων ἐλαφρῶς τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς παραστάσεως καὶ τῆς ἐξηρημένης περιφερείας τῆς βάσεως. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην γυναικεῖα μορφή ὀρχουμένη μὲ ἀνοικτὰς τὰς χεῖρας βαίνει πρὸς τὰ δεξιὰ. Φορεῖ ποδῆρη χιτῶνα, τοῦ ὁποῖου αἱ πλούσιαι πτυχαὶ δηλοῦνται διὰ μελανῶν γραμμῶν. Εἰς τὴν ὀλόβαφον κόμην φέρει κρωβύλον. Πρὸ τῆς γυναικὸς ἐτέθη βλαστοσπεῖρα ἐκφυομένη ἐκ τῆς ἐδαφοχρόου ταινίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας βαίνει ἡ παράστασις.

Ὅρα τὸ παρόμοιον ληκύθιον Θ19 - 732, χρονολογούμενον περὶ τὸ 420 π.Χ.

Θγ - ἀρ. 741 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 369α).

Ὑψος 0.102 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.031 μ., διάμετρος βάσεως 0.048 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τινὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις δακτυλιόσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαι-

ρικός ἐπιμήκης, λαιμὸς ὑψηλὸς ἐξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ἐξηρημένης ζώνης πληρουμένης ὑπὸ ζητοειδῶν κοσμημάτων ὀριζόμενων μεταξὺ δύο δακτυλίων.

Ὅρα τὸ ληκύθιον Θ20α - 738, χρονολογούμενον περὶ τὸ 425 π.Χ.

Θγ - ἀρ. 742 Πρόχους εὐρύστομος (πίν. 369β).

Ὑψος 0.095 μ., διάμετρος στομίου 0.07 μ.

Συμπεπληρωμένη κατὰ μικρὸν τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθροκίτρινος.

Βάσις πολὺ μικρὰ ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐκτρεπόμενος, λαβὴ κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἴχνη πυρᾶς διακρίνονται εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ. Ταῦτα ἴσως ὀφείλονται εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἀγγείου, τὸ ὁποῖον συνήθως χαρακτηρίζεται ὡς μαγειρικὸν σκεῦος.

Ὅρα Agora XII, πίν. 93, ἀρ. 1930 καὶ 1938, σ. 372, περὶ τὸ 425 - 400 π.Χ. καὶ ΧΑΡΙΤΑΝΙΔΗΝ, σ. 79, εἰκ. 136, ἐκ τοῦ τάφου V χρονολογούμενου εἰς σ. 143 περὶ τὸ 400 π.Χ. Ὅρα καὶ ΚΕΡΑΜΟΠΟΤΑΛΟΝ, ΑΔ 3, 1917, σ. 226 - 227.

Θγ - ἀρ. 743 Ἐρυθρόμορφον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 369α).

Υψος 0.112 μ., διάμετρος στομίου εξωτερική 0.031 μ., διάμετρος βάσεως 0.053 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλίσχημος εὐρεῖα, κορμὸς σφαιρικός ἐπιμήκης, λαιμὸς ὑψηλὸς ἐξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης περιφερείας τῆς βάσεως καὶ τῆς παραστάσεως. Εἰς τὴν ὄψιν τοῦ κορμοῦ ἐγράφη γυνὴ βαίνουσα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κρατοῦσα κίστην ἄνωθεν καλὰθου (ἴσως). Ἡ μορφή φέρει πολύπτυχον χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κεκρύφαλον. Τὸ ἔδαφος δηλοῦται δι' ἔδαφοχρόου στενῆς ταινίας.

Διὰ σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως ὄρα Θγ - 740, περὶ τὸ 420 π.Χ. LANGLOTZ, πίν. 208, ἀρ. 583, διὰ παρόμοιον σχῆμα ἀλλὰ μὲ παράστασιν μόνον κεφαλῆς γυναικός, καὶ σ. 116, περὶ τὸ 420 π.Χ.

Θγ - ἀρ. 744 Λευκὴ λήκυθος (πίν. 369β).

Υψος σφύζομενον 0.235 μ., διάμετρος βάσεως 0.049 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τινὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ, τοῦ λαιμοῦ, τῆς λαβῆς καὶ τοῦ στομίου. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, λαιμὸς ὑψηλός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμου, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη

ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, ὁ λαιμὸς κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμήμα, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἀποτριβέντος πολλαχοῦ. Ἡ ὑπόλοιπος ἐπιφάνεια τοῦ κορμοῦ καὶ τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ λαιμοῦ καλύπτονται ὑπὸ ἐξιτήλου λευκοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην σφύζονται ἴχνη παραστάσεως ἱσταμένης γυναικός, ἥτις βαίνει πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἡ ὑπόλοιπος παράστασις δυσδιάκριτος.

Ὅρα Hesperia 32, 1963, πίν. 39, ἀρ. D2, σ. 120, ἐκ τάφου τοῦ 430 - 420 π.Χ. καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, πίν. 15γ, διὰ παρόμοιον σχῆμα, ἴσως κατὰ τι ἀρχαιότερον.

Θγ - ἀρ. 745 Σκυφοειδὴς κύλιξ (πίν. 369β).

Υψος 0.041 μ., διάμετρος στομίου 0.122 μ., διάμετρος βάσεως 0.045 μ., μῆκος λαβῆς 0.045 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήμα τοῦ χείλους καὶ τῆς μιᾶς τῶν λαβῶν. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς ἀβαθὴς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευρὰς ἕως τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους του, ὅπου καὶ ἀκμὴ, ἄνωθεν τῆς ὁποίας εὐρύνεται μὲ κοίλας πλευρὰς καὶ ἀπολήγει εἰς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι ὑψωμένοι καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ τεθειμένοι.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, ἀπολεπισθέντος εἰς πολλὰ τμήματα αὐτοῦ.

Ὅρα Agora XII, πίν. 21, ἀρ. 461, σ. 267, περὶ τὸ 420 π.Χ.

Τὰ μεταξὺ τῶν καταλοίπων τῆς πυρᾶς εὐρεθέντα ἀγγεῖα χρονολογοῦν ταύτην εἰς τοὺς περὶ τὸ 420 π.Χ. χρόνους.

Πυρὰ Θδ (πίν. Θ καὶ 370α).

Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσα ἦτο καὶ ἡ πυρὰ Θδ, μολονότι δὲν ἀπέδωσε κτερίσματα. Εὐρέθη μεταξὺ τῆς βορείας γωνίας τοῦ τάφου Θπδ καὶ τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου Θπδ. Περὶ τὰ 0.10 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἔδαφους εὐρέθη τετράπλευρον ὄρυγμα ἐν τῷ χώματι, μήκους μεγίστου 2 μ. καὶ πλάτους μεγίστου 1.20 μ. Ἦτο πλῆρες καμένων χωμάτων, ὑπολειμμάτων ἀπηνθρακωμένων κλαδίσκων, ἀσβό-

λης καὶ μικρῶν χαλίκων. Εἰς βάθος 0.60 μ. εὐρέθη τὸ δάπεδον τοῦ ὀρύγματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀφεθῆ τὰ πυρακτωμένα κατάλοιπα σκελετοῦ (πίν. 370α). Τὸ δάπεδον, ὡς καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ ὀρύγματος, εἶχον πυρακτωθῆ ἰσχυρῶς. Πλὴν τῶν ὁστῶν ἐπὶ τοῦ δαπέδου, εἰς ἀποστάσεις καὶ παραλλήλως πρὸς τὰς μακρὰς πλευράς, εὐρέθησαν λίθοι πυρακτωθέντες ἐκ τῆς πυρᾶς καὶ περὶ αὐτοὺς ἀπηνθρακωμένα κατάλοιπα ξύλων. Προφανῶς ἐπὶ τῶν λίθων εἶχε στερεωθῆ ἐσχάρα ἐκ ξύλων, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἐδημιουργεῖτο κενὸν ἀπαραίτητον διὰ τὴν κυκλοφορίαν ἀέρος καὶ συνεπῶς καὶ τὴν καῦσιν. Ἐπὶ τῆς ξυλίνης ἐσχάρας εἶχε τοποθετηθῆ ὁ νεκρὸς ἐκτάδην, μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, ὡς σαφῶς ὑποδεικνύεται ἐκ τῶν διασωθέντων ὁστῶν. Ἀφοῦ συνετελέσθη ἡ καῦσις, τὰ κατάλοιπα τοῦ νεκροῦ ἀφέθησαν εἰς τὴν θέσιν των καὶ τὸ ὄρυγμα ἐπληρώθη χώματος. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸ ὄρυγμα ἢ περὶ αὐτό. Ἀλλὰ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἔκειτο ὀγκόλιθος, ὁ ὁποῖος ἴσως ἐχρησίμευεν ὡς σῆμα. Ὁ ὀγκόλιθος οὗτος ἀρχικῶς ἀπετέλει μέρος τοῦ ἐκ σειρᾶς λίθων περιβόλου τοῦ τάφου Θπ5, μετεκινήθη δὲ τῆς θέσεώς του ὅτε ἐσκάφη τὸ ὄρυγμα μερικῶς εἰς τὸν περιβόλον ἐκεῖνον.

Τάφος Θ21

Ἐγχυτρισμός (πίν. Θ καὶ 370β).

Ἀμέσως πρὸς Δυσμὰς τῆς πυρᾶς Θδ καὶ παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου Θπ14 εὐρέθη πλήρες χωμάτων τὸ περὶ τὸν πυθμένα τμήμα ἀγράφου ἀμφορέως ἀποκειμένου ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του. Τὸ πρὸς τὰ ἄνω τμήμα τοῦ ἀμφορέως, ὡς καὶ τὸ στόμιον, εἶχον πρὸ πολλοῦ θρυμματισθῆ. Εἰς τὸν χώρον, τὸν ὁποῖον θὰ κατελάμβανε τὸ στόμιον, εὐρέθησαν ὁστᾶ κρανίου, εἰς δὲ τὸ βάθος τοῦ πυθμένος εὐρέθησαν ὀλίγα ὁστάρια μηρῶν. Προφανῶς ὁ ἀμφορεὺς ἐχρησιμοποιήθη ἀντὶ φερέτρου διὰ τὴν ταφὴν παιδίου. Κάτωθεν τῶν πληρούντων αὐτὸν χωμάτων εὐρέθη ἡ μελανόμορφος λήκυθος ὑπ' ἀρ. 746.

Θ21 - ἀρ. 746 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 371α).

Ύψος 0.146 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.035 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τινὰ μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενόμενος κάτω μὲ κιονόσχημον πόδα, λαιμὸς βραχύς, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούς ὤμου, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, χεῖλος ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύ-

πτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφη γυνὴ ὀρχουμένη, μὲ τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ σώματος πρὸς τὰ ἀριστερά, τὸ ἀνώτερον κατ' ἐνώπιον καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ κεκαμμένη καλύπτεται διὰ τοῦ ἱματίου. Ἡ δεξιὰ ὑψοῦται μὲ τοὺς δακτύλους εἰς τὸ ὕψος τοῦ αὐχένος καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ. Ἡ γυνὴ φέρει χιτῶνα καὶ πέπλον τοῦ ὁποίου αἱ πτυχώσεις δηλοῦνται δι' ἐγχαράξεων. Εἰς τὰς παρυφὰς τοῦ πέπλου ἐγράφησαν ἐρυθραὶ γραμμαὶ καὶ στιγμαί. Ταινία ἐρυθρὰ κοσμεῖ τὴν κόμην. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς γυναικὸς ἐτέθησαν ὑπερμεγέθεις ὀφθαλμοί, αἱ ἱριδες τῶν ὁποίων ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράκτων κύκλων. Κλάδοι ἐγρά-

φρησαν ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς. Μελανὸς δακτύλιος ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ὤμου. Εἰς τὸν ὦμον ἐγράφησαν δύο μελανὰ φύλλα κισσοῦ καὶ μεταξὺ αὐτῶν πτηνὸν μὲ διχαλωτὴν οὐράν.

Προφανῶς ἡ λήκυθος ἀνάγεται εἰς τὸ α' τέ-

ταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος καὶ δὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 490 - 475 π.Χ. (Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 144, μὲ ὀπλίτην ἀντὶ γυναικὸς μεταξὺ ὀφθαλμῶν, καὶ σ. 267 καὶ 303, περὶ τὸ 490 π.Χ.).

Ἡ μελανόμορφος λήκυθος χρονολογεῖ τὸν ἐγγυτρισμὸν εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ἐπιφανειακὰ εὐρήματα ἐκ τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ τομέως

Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἡ ὀλίγα ἑκατοστόμετρα μόνον κάτωθεν αὐτῆς εὐρέθησαν κατεσπαρμένα διάφορα ἀντικείμενα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν ὠρισμένως εἰς ταφάς, διότι περὶ αὐτὰ κατὰλοιπα ταφῶν δὲν εὐρέθησαν. Οὕτω περὶ τὰ 0.65 μ. πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ ἐγγυτρισμοῦ Θ21 εὐρέθη τὸ εἰδῶλιον ὑπ' ἀρ. 53, μεταξὺ δὲ τῶν τάφων Θ20, Θπ5 καὶ Θπ26 εὐρέθησαν τὰ ληκύθια ὑπ' ἀρ. 747 καὶ 748, ὁ ἀμφορίσκος ὑπ' ἀρ. 749, ἡ ὑαλίνη μυροδόχος ὑπ' ἀρ. 749α καὶ τμῆμα τοῦ εἰδωλίου ὑπ' ἀρ. 54.

Θ - ἀρ. 747 Πεπλατυσμένον ληκύθιον (πίν. 371γ).

Ὑψος ὡς συνεπληρώθη 0.08 μ., ὕψος διασωθῆν 0.059 μ., διάμετρος βάσεως 0.051 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ στόμιον. τὸν λαιμὸν καὶ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς λαβῆς. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπλατυσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς ἐξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως καὶ ἐξηρημένης ταινίας πληρουμένης, εἰς τὴν ὅψιν τοῦ ἀγγείου, ὑπὸ ζητοειδῶν στοιχείων ὀριζομένων μεταξὺ δακτυλίων.

Ὅρα Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1124, σ. 315, περὶ τὸ 425 π.Χ. Διὰ ζητοειδῆ διακόσμησιν ἐπὶ ληκυθίων ὄρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, πίν. 18. Διὰ ληκύθια μὲ πεπλατυσμένον κορμὸν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, Olynthus V, πίν. 145, ἀρ. 469.

Θ - ἀρ. 748 Σφαιρικὸν ληκύθιον (πίν. 372α).

Ὑψος 0.105 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.032 μ., διάμετρος βάσεως 0.045 μ.

Ἀκέραιον. Ἐλλεῖπει μόνον μικρὸν τεμάχιον τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός ἐπιμήκης, λαιμὸς ὑψηλὸς διακρινόμενος τοῦ ὤμου διὰ προεξοχῆς, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως καὶ ἀνθεμίου τεθειμένου εἰς τὴν κυρίαν ζώνην τοῦ κορμοῦ. Τὸ ἀνθέμιον περιβάλλεται διὰ τόξου.

Ὅρα ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, πίν. 20α, περὶ τὸ 400 π.Χ. Olynthus XIII, πίν. 103, ἀρ. 101, σ. 151, τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

Θ - ἀρ. 749 Ἀμφορίσκος (πίν. 371γ).

Ὑψος ὡς συνεπληρώθη 0.085 μ., διάμετρος βάσεως 0.008 μ.

Ἐλλεῖπουν τὸ στόμιον, ὁ λαιμὸς καὶ αἰ λαβαί. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, ποὺς ὑποτυπώδης, κορμὸς ἀπιόσχημος.

Ὁ κορμὸς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος μεταβληθέντος εἰς ἐρυθρόν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πυρός, κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα

τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ διακόσμησις ἐντυπος ἐκ δύο σειρῶν ἀνθεμίων ἐκατέρωθεν ζώνης πληρουμένης ὑπὸ μαιάνδρου. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ κυμάτιον ἀπλοῦν (ovules). Ἄνωθεν τῆς βάσεως, περὶ τὸν πόδα, ἀφέθησαν δύο ἐδαφόχροοι λεπτοὶ δακτύλιοι.

Ὅρα Agora XII, πίν. 39 καὶ 48, ἀρ. 1159, σ. 317, ἀρχαὶ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Olynthus V, πίν. 161, ἀρ. 656 καὶ σ. 203, τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ὅρα καὶ τόμ. Α', σ. 266, Ζ17 - 423.

Θ - ἀρ. 749α Ὑαλίνη μυροδόχος (πίν. 195α).

Υψος 0.082 μ., διάμετρος στομίου 0.019 μ., διάμετρος βάσεως 0.013 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.036 μ.

Ἀκεραία. Ὑαλος πρασινωπὴ ἡμιδιαφανής.

Βάσις μικρά, κορμὸς ἀπιόσχημος ἐπιμήκης, λαιμὸς ὕψηλός ἀπολήγων εἰς εὐρὺ στόμιον μὲ ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχέλωμα.

Ἡ μυροδόχος τίθεται εἰς τὸν 1ον μ.Χ. αἰῶνα (διὰ παρόμοιον ἀγγεῖον καὶ παραβολὰς ὅρα ἀνωτέρω τόμ. Α', σ. 131, Γ29 - 207).

Θ - εἰδ. 53 Εἰδώλιον γυναικὸς (πίν. 371β).

Υψος 0.22 μ.

Καλῶς διατηρημένον, πλὴν τοῦ προσώπου καὶ τινων ἀποκρούσεων. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Γυναικεία μορφή ἵσταμένη ἐπὶ τετραπλεύρου βάθρου. Φέρει χιτῶνα καὶ πέπλον, ὁ ὅποιος πίπτει ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ δεξιὰ πέραν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Ἡ δεξιὰ χεὶρ κεκαμμένη συγκρατεῖ τὸν πέπλον, ἡ ἀριστερὰ φερομένη πρὸς τὴν ὀσφὺν καλύπτεται ὑπὸ τοῦ προεξέχοντος τμήματος τοῦ πέπλου. Ἡ κόμη ἄνω-

θεν τοῦ μετώπου ἐδηλώθη κυματοειδῶς καταπίπτουσα πρὸς τοὺς ὤμους. Λαιμὸς ὕψηλός, πρόσωπον ὠοειδές, χαρακτηριστικὰ δυσδιάκριτα. Ἡ γυνὴ ἵσταται ἐπὶ τῶν ἄκρων δακτύλων μὲ τὸν ἀριστερὸν πόδα διασταυρούμενον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, τὸ ὅλον σῶμα δὲ ἔχει ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἰσως ἡ γυνὴ παρίσταται ὀρχουμένη. Προφανῶς ὁλόκληρον τὸ εἶδωλιον, τὸ ὅποιον εἶναι κενόν, ἐκαλύπτετο ὑπὸ κυανοῦ χρώματος, ἔχνη τοῦ ὁποίου διασφύζονται κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν του ἄνωθεν λευκοῦ ὑποστρώματος.

Olynthus VII, πίν. 23, ἀρ. 185 καὶ 186 καὶ σ. 53, ἀρχαὶ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ch. BLINKENBERG, Lindos I, Les Petits objets, πίν. 138, ἀρ. 2971, σ. 698 - 699, μετὰ τὸ 400 π.Χ.

Θ - εἰδ. 54 Εἰδώλιον (πίν. 372β).

Υψος 0.045 μ., διάμετρος βάσεως 0.065 μ.

Ἐλλιπὲς κατὰ τὸ ἄνω τμήμα. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Ἐπὶ κυκλικῆς βάσεως σφύζεται τὸ κατώτερον τμήμα γυμνοῦ παιδὸς κεκλιμένου. Διακρίνεται ὁ ἀριστερὸς πούς κεκαμμένος, τμήμα τῆς κοιλίας μετὰ τοῦ στήθους καὶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ, βοηθεία τῆς ὁποίας, ὡς συνήθως, θὰ ἐστηρίζετο ὁ παῖς.

WINTER II, σ. 268 - 269. BLINKENBERG, ἑ.ἀ., πίν. 111, ἀρ. 2371 καὶ 2372. ΚΑΡΟΥΖΟΥ, ΑΔ 15, 1933 - 35, σ. 37, εἰκ. 19, ἐκ τοῦ 5ου τάφου τοῦ Ἀργους, χρονολογούμενου περὶ τὸ 470 - 460 π.Χ., μὲ κατώτατον χρονικὸν ὄριον τὸ 450 π.Χ.

Ἐπιφανειακὰ εὐρήματα ἐκ τοῦ βορειοανατολικοῦ τμήματος τοῦ τομέως

Εἰς τὸ βορειοανατολικὸν τμήμα τοῦ τομέως καὶ μόλις 0.20 μ. ἀπὸ τοῦ δρόμου τοῦ τάφου Θπ4 εὐρέθησαν, 0.15 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 750 καὶ 751. Οὐδὲν ἔχνος ταφῆς εὐρέθη περὶ αὐτά.

Θ - ἀρ. 750 Ἐρυθρόμορφον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 372α).

Υψος 0.092 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.031 μ., διάμετρος βάσεως 0.062 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις δακτυλίσχημος εὐρεῖα, φέρουσα αὐλακα εἰς τὸ ἄνω τμήμα αὐτῆς, κορμὸς ἡμισφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς βραχὺς ἐλαφρῶς ἐξέχων τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βάσιν του. Στόμιον χροανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιό-

σχημος εκφυομένη από τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στυλ-
πνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης περι-
φερείας τῆς βάσεως καὶ τῆς παραστάσεως.
Εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ἀγγείου, ἐπὶ ταινίας πληρου-
μένης ὑπὸ κυματίου, ἔρως πτερωτὸς ἀάμπτων
τὸ σῶμα αὐτοῦ προβάλλει τὸν δεξιὸν πόδα,
δράττεται δὲ διὰ τῆς δεξιᾶς βλαστοσπείρας.

Ὅρα Olynthus V, πίν. 116, ἀρ. 249, διὰ
πτερωτὸν ἔρωτα πρὸ βλαστοσπείρας, καὶ ἀρ.
247, διὰ παρόμοιον σχῆμα, καὶ σ. 146, ἀρχαί
4ου π.Χ. αἰῶνος. CVA, Danemark 4, Co-
penhague 4, πίν. 167, ἀρ. 8, διὰ γονυπετοῦν-
τα ἔρωτα.

Θ - ἀρ. 751 Λήκυθος (πίν. 372β).

Ὑψος 0.16 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ
0.034 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρός.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδῆς, κορμὸς κυλινδρικός
στενούμενος κάτω σχηματίζει ὑποτυπώδη πόδα,
ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς
ὑψηλός, στόμιον καλυκώσχημον, λαβὴ κατακό-
ρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαι-
μοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον
τμήμα τοῦ κορμοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξω-
τερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στυλπνοῦ
χρώματος. Εἰς τὴν ὑπόλοιπον ἐπιφάνειαν τοῦ
κορμοῦ ἡ διακόσμησις ἔχει ἀπολεπισθῇ. Δια-
κρίνονται ἔγχνη κιγκλιδωτοῦ ἐπὶ λευκοῦ ἐπι-
χρίσματος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου διπλοῦν ἀκτινωτὸν
κόσμημα καὶ δακτύλιος ἐπὶ τῆς ἀκμῆς γεγραμ-
μένα διὰ μελανοῦ χρώματος.

Διὰ τὸ σχῆμα ἴσως καὶ διὰ τὴν διακόσμησιν,
Hesperia 32, 1963, πίν. 38, ἀρ. C1 καὶ σ.
120, ἐκ τάφου χρονολογούμενου περὶ τὰ μέσα
τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Πυρὰ Θε

Ἐναγισμός (πίν. Θ καὶ 121β).

Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου Θπ3 εὑρέ-
θησαν ὑπολείμματα πυρᾶς, τὰ μελανὰ χρώματα τῆς ὁποίας εἶχον πάχος μόλις 0.03 μ.
καὶ ἐξετείνοντο πρὸς τὸ κοῖλον τοῦ τάφου, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἦτο πλήρες χρώματος.
Περὶ τὰ 0.10 μ. κάτωθεν τοῦ χείλους τοῦ τάφου καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθησαν αἱ λή-
κυθοι ὑπ' ἀρ. 752, 753 καὶ 755, ἐνῶ ἔξω τοῦ τοιχώματος τοῦ τάφου εὑρέθησαν τὰ τε-
μάχια τῆς ληκύθου ὑπ' ἀρ. 754 καὶ δύο τεμάχια ἐτέρας ληκύθου. Ὅλοι αἱ λήκυθοι πα-
ρουσιάζουν ἔγχνη πυρακτώσεως. Προφανῶς εἰς τὴν πυρὰν Θε ἔχομεν δεῖγμα ἐναγισμοῦ.
Ἐκ τῶν θραυσμάτων συνηρμολογήθησαν τέσσαρες λήκυθοι. Τὰ ἔξω τοῦ τάφου εὑ-
ρεθέντα ὄστρακα ἀπεδείχθησαν πολὺ ὀλίγα διὰ τὴν συναρμολόγησιν των εἰς πλήρες
ἀγγεῖον. Εἶναι ἄραγε ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἐναγισμὸς ἐγένετο πρὸς τιμὴν τοῦ
εἰς τὸν προϊστορικὸν τάφον ἀποτεθέντος νεκροῦ, ὅταν τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου ἐκείνου
ἀνεκαλύφθη τυχαίως εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους; Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, μολονότι ἐνδια-
φέρουσα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἀποκλεισθῇ.

Θε - ἀρ. 752 Λευκὴ λήκυθος (πίν. 373α).

Ὑψος 0.24 μ., διάμετρος στομίου 0.047 μ.,
διάμετρος βάσεως (ὡς συνεπληρώθη) 0.044 μ.

Συμπληρωθεῖσα κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὸν
κορμόν. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδῆς μετὰ ἐγκοπῆς, κορ-

μὸς ἐπιμήκης κυλινδρικός στενούμενος κάτω
σχηματίζει δακτύλιον μετὰ τὴν βάσιν, ἀκμὴ ἐπὶ
τοῦ ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον
χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκ-
φυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως καὶ τὸ κατώ-

τερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, ὁ λαιμός, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμός καὶ ὁ ὦμος καλύπτονται ὑπὸ λευκοῦ χρώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγράφη παράστασις νῦν ἐξίτηλος ἔχνη ἀνθεμίων ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα Hesperia 32, 1963, πίν. 39, ἀρ. D1 καὶ D2 καὶ σ. 120, ἐκ τάφου τοῦ 430 - 420 π.Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, πίν. 15γ, ἐκ πυρᾶς χρονολογουμένης περὶ τὸ 440 π.Χ.

Θε - ἀρ. 753 Λήκυθος (πίν. 373β).

Ύψος 0.151 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.034 μ., διάμετρος βάσεως 0.032 μ.

Πλήρης, συγκολληθεῖσα ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδής, κορμός κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμός ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές πρὸς καλυκόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμός καὶ ὁ ὦμος καλύπτονται ὑπὸ λευκοῦ χρώματος. Ἰχνη μόνον τῆς διακοσμήσεως τοῦ κορμοῦ διεσώθησαν. Προφανῶς κιγκλιδωτὸν ἐγράφη εἰς τὸ ἀνώτατον τμήμα ἴσως δὲ καὶ εἰς τὸ κατώτατον. Μεταξὺ αὐτῶν στοιχεῖα γραμμικὰ εἰς ὀριζοντίας ζώνας. Διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα ἐπὶ τοῦ ἐδαφοχρόου ὤμου.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως, Hesperia 32, 1963, πίν. 38, ἀρ. C1 καὶ σ. 120, ἐκ τάφου χρονολογουμένου περὶ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ἡ πυρά-ἐναγισμός, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν αἱ λευκαὶ λήκυθοι προφανῶς χρονολογεῖται περὶ τὸ 450-440 π.Χ.

Τὸ 1953 καὶ τὸ 1956 συνεπληρώθη ἡ σκαφὴ λωρίδος τοῦ τομέως Θ ἀμέσως πρὸς Νότον τῆς ἐκσκαφῆς τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Εἰς τὴν λωρίδα αὐτὴν εὐρέθησαν μόνον ἑξ διάφοροι ταφαὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ κατὰ τὸ ἀνατολικόν της ἄκρον μικρὸς κιβωτιόσχημος, μεσοελλαδικὸς προφανῶς, τάφος, ὁ ὁποῖος εἶχε πρὸ πολλοῦ καταστραφῇ. Ὁ σπουδαιότερος τῶν ἱστορικῶν τάφων ἦτο ὁ Θ23. Οὗτος, ὡς καὶ ὁ Θ22, ἀνήκουν εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν.

Θε - ἀρ. 754 Λευκὴ λήκυθος (πίν. 373α).

Ύψος 0.241 μ., διάμετρος στομίου 0.047 μ., διάμετρος βάσεως 0.044 μ.

Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Κορμός κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμός ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές πρὸς καλυκόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, ὁ λαιμός, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμός καὶ ὁ ὦμος καλύπτονται ὑπὸ λευκοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς λευκῆς ἐπιφάνειας τοῦ κορμοῦ εἰς τὴν κυρίαν ζώνην διακρίνονται ἔχνη ἱματιοφοροῦσης μορφῆς. Ἡ παράστασις ὀρίζεται ὑπὸ ζεύγους δακτυλίων γεγραμμένων διὰ καστανοφαίου χρώματος.

Ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 752 λήκυθος.

Θε - ἀρ. 755 Μελαμβαφὴς λήκυθος (πίν. 373β).

Ύψος 0.123 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῇ 0.03 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ.

Πλήρης. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δισκοειδής, κορμός κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμός ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ βάσις καὶ ὁ κορμός καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ ἐδαφοχρόου ὤμου ἐγράφη φυλλοειδές ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ σειρὰ γραμμιδίων.

Ὅρα Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1118 καὶ 1119 καὶ σ. 314, 470 - 460 καὶ 450 π.Χ.

Τάφος Θ22

(πίν. Θ και 374) ¹.

Διαστάσεις : μήκος 1.85 μ., πλάτος 1.10 μ.

Προσανατολισμός : από τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς λωρίδος εὐρέθη σωρὸς λιθαρίων, ὁ ὁποῖος ἐκάλυπτε τὸ τετράπλευρον ὄρυγμα τοῦ τάφου. Εἰς βάθος 1.10 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του ὁ ὑψηλὸς πούς κρατῆρος τύπου Διπύλου καὶ 0.40 μ. βαθύτερον τὰ ὑπολείμματα σκελετοῦ κειμένου ἐκτάδην ἐπὶ τοῦ ἐκ χρώματος δαπέδου τοῦ τάφου. Ἀνωθεν τοῦ κρανίου καὶ μερικῶς ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθησαν τὰ ἄγγεια ὑπ' ἀρ. 756 καὶ 757 (πίν. 374). Ὁ σωρὸς τῶν λίθων τῆς ἐπιφανείας καὶ ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου ἀποδεικνύουν ὅτι οὗτος δὲν εἶχε διαταραχθῇ. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ἡ πλήρωσις τοῦ τάφου συνετελέσθη διὰ τῆς ἐπιθέσεως σωροῦ λιθαρίων. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ εὐρεσις ποδὸς κρατῆρος τύπου Διπύλου εἰς σημεῖον ὑψηλότερον τῆς ταφῆς.

Θ22 - ἀρ. 756 Κάνθαρος (πίν. 375α).

Υψος 0.122 μ., ὕψος μετὰ λαβῶν 0.158 μ., διάμετρος στομίου 0.168 μ., διάμετρος βάσεως 0.066 μ., περίμετρος 0.525 μ.

Συνεπληρώθησαν μικρὰ τεμάχια τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς ὑπέρυθρος καθαρὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, λαιμὸς κατακόρυφος ἀπολήγων εἰς ὀξὺ χεῖλος, στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουσιν εἰς τὸν κορμόν.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ μέχρι τῆς βάσεως εἶναι ὀλόβαφον. Ἡ κυρία ἐδαφόχρους ζώνη διαιρεῖται εἰς μετόπας διὰ κατακορύφων παραλλήλων γραμμῶν. Ἡ κεντρικὴ μετόπη κοσμεῖται διὰ τετραφύλλου ἄνθους, τοῦ ὁποῖου τὰ φύλλα φέρουν λοξὰ γραμμίδια· εἰς τὰ διάκενα ἐτέθησαν τρίγωνα πληρούμενα ὑπὸ δικτυωτοῦ. Εἰς τὰς ἐκατέρωθεν μετόπας ἐγράφη ἀνὰ ἓν πτηνὸν ἐν περιγράμματι, μὲ τὸν κορμὸν πληρούμενον διὰ λοξῶν γραμμιδίων. Πρὸ ἐκάστου πτηνοῦ ἄνθος ἀποτελούμενον ἀπὸ στικτὸν μίσχον καὶ στιγμορόδακα, ὅπισθεν δὲ ἕτερον ἄνθος μὲ στικτὸν ἐπίσης μίσχον, καταλήγοντα εἰς σταυρόν. Κάτωθεν τῶν πτερύγων ἐγράφη

ἀνὰ εἰς στιγμορόδαξ. Παρὰ τὰς λαβὰς κατακόρυφος ταινία μὲ γραμμὰς διασταυρουμένας χιαστί. Ὁ ὅλη διακοσμητικὴ ζώνη περιορίζεται κάτω ὑπὸ τριῶν ἐπαλλήλων δακτυλίων καὶ ἄνω ὑπὸ δύο δακτυλίων, περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ γεγραμμένων. Ἡ μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνη ἐκοσμήθη διὰ μιᾶς σειρᾶς στιγμῶν ἢ γραμμιδίων ἐνουμένων μεταξὺ των διὰ γραμμῶν. Αἱ λαβαὶ κοσμοῦνται εἰς τὴν βάσιν των δι' ὀριζοντίων ἐπαλλήλων γραμμῶν ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐγράφη σταυρός. Ὀριζόντια γραμμίδια ἐτέθησαν καὶ εἰς τὸ ἄνω τμήμα τῶν λαβῶν.

Διὰ παρόμοιον (βαθύτερον) σχῆμα καὶ διακόσμησιν (ἀπλουστέραν) Kerameikos V, 1, σ. 226, πίν. 86, ἀρ. 373, τάφος 24, καὶ COLDSTREAM, πίν. 10 c, ΥΓ Ιβ καὶ σ. 330, περὶ τὸ 750 - 735 π.Χ.

Θ22 - ἀρ. 757 Ἀμφορεὺς εὐρύστομος (πίν. 375β).

Υψος 0.32 μ., διάμετρος στομίου 0.135 μ., διάμετρος βάσεως 0.095 μ., περίμετρος 0.735 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.075 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0.37 μ.

Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς ὑψηλός, χεῖλος ἐκτρεπόμε-

1. ΠΑΕ 1953, σ. 77 καὶ εἰκ. 1. Εἰς τὴν ἔκθεσιν ἐκείνην εἰς τὸν τάφον εἶχε δοθῇ ὁ ἀριθμὸς Θ30.

νον άπεστρογγυλεμένον, λαβαί δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι έκφυόμεναι άπό τοῦ λαιμοῦ καταλήγουν εἰς τόν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις καί πλατεῖα ταινία ὑπεράνω αὐτῆς καλύπτονται ὑπό μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Δύο ἀκόμη εὐρεῖται ταινίαι ὀριζόμεναι ὑπό δύο δακτυλίων περιθέουν τόν κορμόν κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους του καί κάτωθεν τῆς

ἀπολήξεως τῶν λαβῶν. Ὁ ὦμος κοσμεῖται διὰ κατακορύφων παραλλήλων γραμμιδίων κατὰ συστάδας. Εἰς δακτύλιος ἐτέθη περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καί ἕτερος λεπτότερος παρὰ τὸ ἀνώτερον τμήμα του. Τὸ χεῖλος εἶναι ὀλόβαφον. Αἱ λαβαί εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν φέρουν κόσμημα πλοχμοῦ καί κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ μήκους των ἔχνη χρώματος.

Ὅρα WIDB, Jhb 14, 1899, σ. 191, εἰκ. 48.

Τὰ μετὰ τοῦ σκελετοῦ εὐρεθέντα ἀγγεῖα χρονολογοῦν τόν τάφον εἰς τὸ τέλος τῆς γεωμετρικῆς περιόδου.

Τάφος Θ23

Καῦσις (πίν. Θ καί 376α, σχέδιον 113)¹.

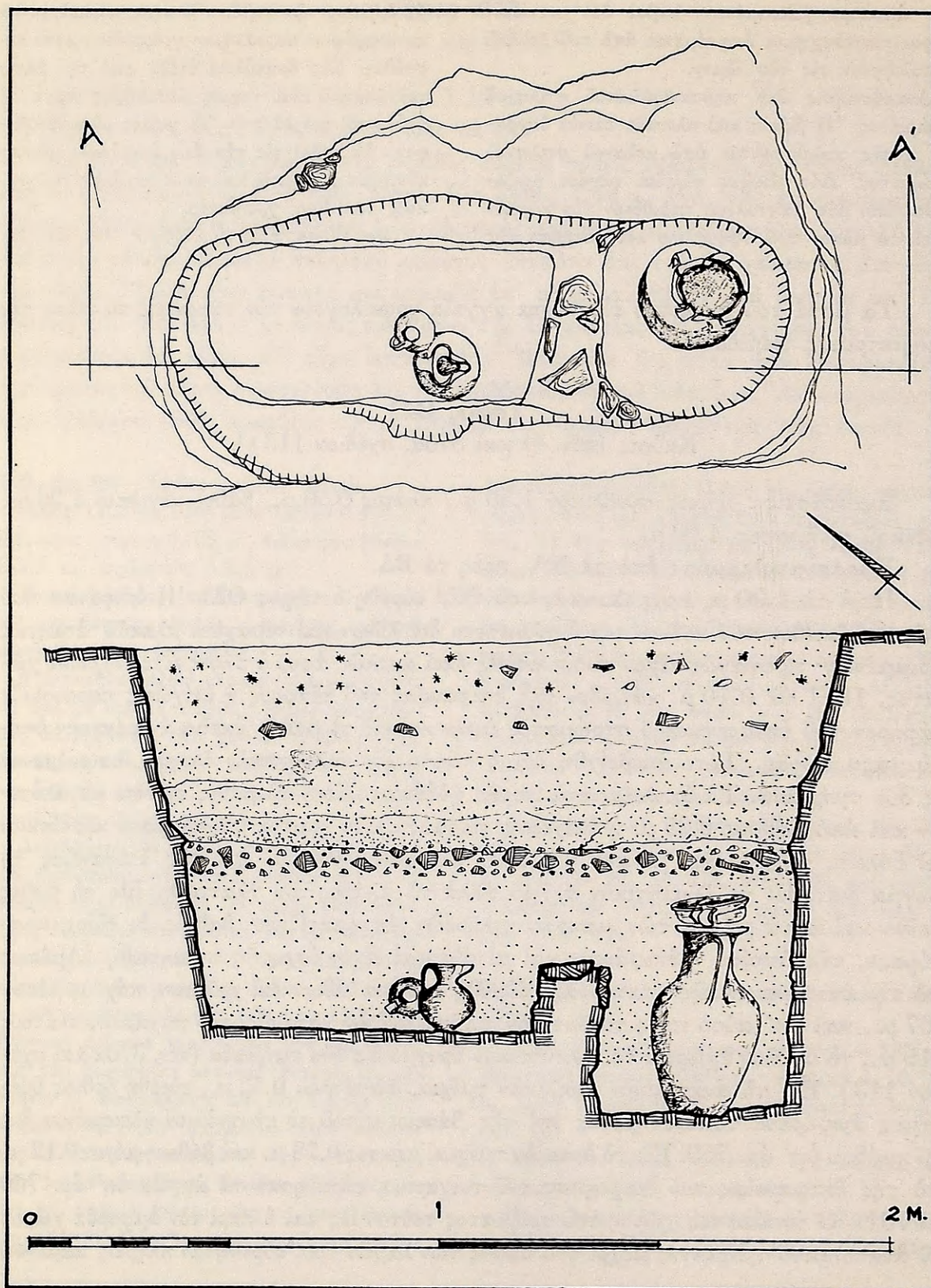
Διαστάσεις : μήκος συνολικόν 1.50 μ., πλάτος 0.50 μ., βάθος μέγιστον 1.26 μ., δυτικοῦ τμήματος 1.00 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὸ 1.30 μ. πρὸς Δυσμὰς τοῦ Θ22 εὐρέθη ὁ τάφος Θ23. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους ἄνωθεν τοῦ κοίλου του ἐκαλύπτετο διὰ λίθων καί τεμαχίων πλακῶν ἀτάκτως ἐρριμμένων· προφανῶς εἶχον συσσωρευθῇ ἐκεῖ ἀμελῶς ἀφοῦ ὁ τάφος εἶχε πληρωθῇ χώματος. Περὶ τὰ 0.10 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἡ ἐπίχωσις παρουσίαζε διάφορον τοῦ ἐπιφανειακοῦ στρώματος ὕφην καί εἰς τὸ βάθος ἐκεῖνο ἀνεφάνησαν ὑπολείμματα πυρᾶς. Τότε ἀπεδείχθη ὅτι ὁ τάφος ἦτο ἐλλειπτικὸν ὄρυγμα διαιρούμενον εἰς δύο τμήματα. Τὰ ὑπολείμματα πυρᾶς ηὔξάνοντο ὅσον τὸ βάθος ἐγένετο μεγαλύτερον καί ἀπὸ βάθους 0.25 μ. ἡ ἐπίχωσις περιελάμβανε καμένα ὑπολείμματα κλαδίσκων καί ξύλων, τέφραν καί μελανὰ χρώματα. Εἰς βάθος 0.45 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τὸ ὄρυγμα διετῆρει το ἐλλειπτικὸν σχῆμα ἀλλὰ τὸ πλάτος του ἡλαττώθη. Εἰς τὸ βάθος ἐκεῖνο καί κατὰ μήκος τῶν μακρῶν πλευρῶν ἐσχηματίζετο βαθμὶς, ἐν εἶδος «πατούρας», τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια καί αἱ πλευραὶ εἶχον ἰσχυρῶς πυρακτωθῇ. Ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς «πατούρας» εὐρέθη στρώμα λίθων καί χαλίκων, πάχους μέσου 0.07 μ., καί ὑπ' αὐτὸ πρὸς τὸ δυτικὸν τμήμα μικρὸν κατακόρυφον τοιχάριον, πλάτους 0.15 μ., τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὸ ἐλλειπτικὸν ὄρυγμα εἰς δύο τμήματα (πίν. 376α καί σχέδιον 113). Εἰς τὸ ἀνατολικὸν κυκλικὸν τμήμα, διαμέτρου 0.42 μ., εὐρέθη ὀρθιος ὑψίλαιμος ἀμφορεὺς τοποθετημένος ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ μετὰ τὸ στόμιον κλεισμένον διὰ τοῦ κυάθου ὑπ' ἀρ. 759. Εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα, μήκους 0.78 μ. καί βάθους μόνον 0.12 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ διαχωριστικοῦ τοιχαρίου, εὐρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 760 καί 761. Ὁ ὑπόλοιπος χώρος τοῦ τμήματος τούτου ὡς καί ὁ περὶ τὸν ἀμφορέα χώρος τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος μέχρι τοῦ ὕψους τῶν λαβῶν του, εὐρέθησαν πλήρεις καμένων

1. ΠΑΕ 1956, σ. 60. Εἰς τὴν ἐκθεσιν ἐκείνην εἰς τὸν τάφον εἶχε δοθῇ ὁ ἀριθμὸς Θ52.

Σχέδιον 113. Τάφος 23. Κάτοψις και τομή κατά μήκος (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη).

χωμάτων και τέφρας. Περὶ τὸν πυθμένα τοῦ ἀμφορέως εἶχον τεθῆ καθαρὸν χῶμα καὶ μικρὰ λιθάρια, τὰ ὁποῖα τὸν ἐστήριζον εἰς τὴν ὀρθίαν θέσιν του (σχέδιον 113). Εἰς τὸν ἀμφορέα εὐρέθησαν τὰ ὑπολείμματα πυρακτωθέντων ὀστέων καὶ τέφρα· προφανῶς τὸ ἀγγεῖον ἐχρησίμευσεν ὡς τεφροδόχος.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως καθίσταται φανερόν ὅτι ἡ καῦσις ἐγένετο εἰς τὸν χῶρον τοῦ τάφου. Ἰσως τὰ ξύλα τῆς ἐσχάρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποτεθῆ τὸ λείψανον, νὰ ἐστηρίζοντο εἰς τὴν πατούραν καὶ ἄνωθεν τῶν δύο τμημάτων τοῦ ἐλλειπτικοῦ ὀρύγματος, τὰ ὁποῖα εἶχον σκαφῇ προγενεστέρως τῆς καύσεως. Ἀφοῦ συνεπληρώθη ἡ καῦσις, τὰ ὑπολείμματα τῶν ὀστέων καὶ ἡ τέφρα ἐτέθησαν εἰς τὸν ἀμφορέα, ὁ ὁποῖος ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ὀρισθεῖσαν δι' αὐτὸν θέσιν καὶ τὸ στόμιόν του ἐσφραγίσθη μὲ τὸν κάρθαρρον. Εἰς τὸ δυτικὸν ἀβαθὲς τμήμα τοῦ τάφου ἐτέθησαν τὰ ἀγγεῖα-κετερίσματα. Κατόπιν τὸ ὄρυγμα ἐπληρώθη διὰ τοῦ καέντος χρώματος καὶ τῶν ἀνθράκων τῆς περιοχῆς εἰς δύο στρώματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐτέθη σειρὰ λίθων. Ἐπηκολούθησεν ἡ συσσώρευσις λίθων ἄνωθεν τῆς περιοχῆς τοῦ τάφου καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Οἱ λίθοι ἦτο δυνατόν νὰ ἐκκληφθοῦν καὶ ὡς τὸ «σῆμα» τοῦ τάφου.

Θ23 - ἀρ. 758 Ὑψίλαιμος ἀμφορεύς (πίν. 377α).

Ὑψος 0.45 μ., διάμετρος στομίου 0.15 μ., διάμετρος βάσεως 0.135 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.105 μ., ὕψος λαβῆς 0.101 μ.

Πλήρης. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις κωνική, κορμὸς σφαιρικὸς ἐπιμήκης, λαιμὸς ὑψηλὸς κυλινδρικός, στόμιον ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον, δύο λαβαὶ ταινιόσχημοι κατακόρυφοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοκαστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος, ὁ κορμὸς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων ζωνῶν τεθειμένων εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις. Αἱ δύο κατώτεροι ζῶναι πληροῦνται ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ἡ κάτωθεν τῶν λαβῶν ζώνη κοσμεῖται δι' ἀντικορύφων τριγώνων καὶ κατακορύφων γραμμιδίων γεγραμμένων κατὰ συστάδας καὶ ὀρίζεται ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Εἰς τὸν λαιμὸν ἐπὶ ἐδαφοχρόου μετόπης ἐγράφη μαίανδρος πληρούμενος ὑπὸ λοξῶν γραμμιδίων καὶ ὀριζόμενος ὑπὸ θλαστῆς γραμμῆς μεταξὺ παραλλήλων ὀριζοντίων γραμμῶν. Τὸ στόμιον εἶναι ὀλόβαφον. Αἱ λαβαὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν των ἐπιφάνειαν φέρουν παράλληλα ὀριζόντια γραμμίδια.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμήσεως ὄρα Kerameikos V, 1, σ. 257, πίν. 31, ἀρ. 255, καὶ COLDSTREAM, πίν. 4a, ΜΓ II, σ. 330, περὶ τὸ 800 π.Χ.

Θ23 - ἀρ. 759 Κύαθος (πίν. 376β, 377α, β).

Ὑψος 0.075 μ., διάμετρος στομίου 0.14 μ., διάμετρος βάσεως 0.065 μ., ὕψος λαβῆς 0.04 μ.

Συγκεκολλημένος μὲ μικρὰς συμπληρώσεις. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἡ βάσις καὶ ὁ κορμὸς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ἐξηρημένης μετόπης κοσμουμένης διὰ ρόμβων πληρουμένων ὑπὸ δικτυωτοῦ· εἰς τὰ κενὰ ἄνω καὶ κάτω ἐτέθησαν στιγμαί. Ἡ μετόπη ὀρίζεται κάτω μὲν ὑπὸ τριῶν ἐπαλλήλων γραμμῶν ἄνω δὲ ὑπὸ δύο. Ἐξωτερικῶς τοῦ χείλους δύο δακτύλιοι, ἐσωτερικῶς διπλῇ ταινία κοσμουμένη διὰ κατακορύφων παραλλήλων γραμμιδίων κατὰ συστάδας. Ἡ λαβὴ φέρει ἐξωτερικῶς ἐπὶ ὅλην γραμμίδια. Ἐσωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον εἶναι ὀλόβαφον.

Κύαθοι τοῦ τύπου τούτου ἀπαντοῦν ἀπὸ τῆς πρωτογεωμετρικῆς περιόδου (Hesperia 30, 1961, πίν. 27, ἀρ. 43) μέχρι τοῦ τέλους τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς (αὐτόθι, πίν. 20, ἀρ. I 51). Προφανῶς ὁ κύαθος ὑπ' ἀρ. 759 ἀνάγεται εἰς τὴν μέσην γεωμετρικὴν περίοδον, ὄρα καὶ YOUNG, σ. 43, εἰκ. 28, ἀρ. X 2.

Θ23 - ἀρ. 760 Οἶνοχόη (πίν. 377α).

Ὑψος 0.23 μ., διάμετρος στομίου 0.082 μ.

διάμετρος βάσεως 0.11 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.08 μ., ὕψος λαβῆς 0.11 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλίσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς ὑψηλός, στόμιον τριφυλλόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοκαστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις καὶ ὁ κορμὸς εἶναι ὁλόβαφα, πλὴν ἐξηρημένων ζωνῶν πληρουμένων ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ὁ λαιμὸς ὁλόβαφος, πλὴν μετόπης πληρουμένης ὑπὸ τετραπλῆς τεθλασμένης γραμμῆς, μὲ στιγμὰς κατεσπαρμένας κατακόρυφως εἰς τὰς σχηματιζομένας γωνίας. Ἄνω καὶ κάτω ἐπάλληλοι λεπταὶ γραμμαὶ καὶ ἐκατέρωθεν κατακόρυφοι γραμμαί. Σειρὰ στιγμῶν ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐπαλλήλων γραμμῶν. Τὸ στόμιον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ λαβὴ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἐπιφάνειαν κοσμεῖται δι' ὀριζοντίων ἐπαλλήλων γραμμίδων καὶ καθέτως πρὸς αὐτά, εἰς τὰ ἄκρα, διὰ δύο ταινιῶν.

Παρομοίαν διακόσμησιν καὶ σχῆμα περισσότερον ἐπίμηκες ἔχει ἀγγεῖον ἐκ τοῦ Κεραμικοῦ, Kerameikos V, 1, σ. 238, πίν. 74, ἀρ. 1253, καὶ σ. 233, πίν. 72, ἀρ. 870, καὶ GOLD-

STREAM, πίν. 2 d καὶ 3 c, τοῦ τέλους τῆς πρωτογεωμετρικῆς καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς μεσογεωμετρικῆς I περιόδου, 850 - 800 π.Χ.

Θ23 - ἀρ. 761 Κύαθος (πίν. 377α,β).

Ὑψος 0.062 μ., διάμετρος στομίου 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.044 μ., ὕψος λαβῆς 0.04 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0.018 μ.

Ἀκέραιος μὲ μικρὰς ἀποκρούσεις εἰς τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός πεπιεσμένος στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ὀλόκληρος ὁ κορμὸς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης βάσεως καὶ τοῦ χείλους. Ἐπὶ τοῦ χείλους ἐγράφη μελανὸς δακτύλιος. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἑδαφοχόρου λαβῆς ἐγράφησαν ἐπάλληλα παχέα γραμμίδια.

Καὶ τὸ σχῆμα τοῦτο ἦτο σύνηθες καὶ ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τῆς πρωτογεωμετρικῆς μέχρι καὶ τῆς γεωμετρικῆς περιόδου. Ὅρα YOUNG, σ. 43.

Ἡ καὺσις πρέπει προφανῶς νὰ τεθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 800 π.Χ. χρόνους, ἥτοι εἰς τὸ τέλος τῆς μεσογεωμετρικῆς I καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς μεσογεωμετρικῆς II περιόδου.

Τάφος Θ24

(πίν. Θ καὶ 378).

Διαστάσεις : μῆκος 1.84 μ., πλάτος 0.63 μ., βάθος 0.45 μ. ἀπὸ τῶν χειλέων.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ἀμέσως πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ Θ23 εὐρέθη ὁ τάφος Θ24. Οὗτος ἔχει σχῆμα τετράπλευρον καὶ τὰ τοιχώματά του εἶναι κτιστά· μικροὶ τετράπλευροι ἀργοὶ λίθοι ἐτέθησαν εἰς ἀνωμάλως ὀριζοντίους δόμους. Τὸ κάλυμμά του ἀπετελεῖτο ἀπὸ μικρὰς σχετικῶς πλάκας, αἱ ὁποῖαι εἶχον θραυσθῇ καὶ βυθισθῇ εἰς τὸ κοῖλόν του. Τὸ πρὸς Δυσμὰς ἡμισυ τῆς βορείας τοῦ τάφου πλευρᾶς ἔχει καταστραφῇ, φαίνεται δὲ ὅτι διὰ τοῦ ἀνοίγματος τούτου συληταὶ ἀφήρεσαν τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου. Ἡ σύλησίς του ἀποδεικνύεται σαφῶς ἀπὸ τὴν πληροῦσαν τὸ κοῖλόν του ἐπίχωσιν, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ χώματα ἀνάμεικτα μὲ λίθους καὶ θραυσμένα ὄστᾶ. Τὰ ὀλίγα ὄστρακα, τὰ εὐρεθέντα εἰς αὐτὴν, ἀνάγονται εἰς τοὺς ὑστέρους γεωμετρικοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους φαί-

νεται ὅτι ἐκτίσθη ὁ τάφος. Εἰς τὸ δάπεδόν του οὐδὲν ἀνευρέθη. Παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν σχεδὸν τοῦ ἐδάφους εὐρέθη θρυμματισμένη οἶνοχόη (ἀρ. 762) γεωμετρικῶν χρόνων, ἡ ὁποία ἴσως ἀπετέλει ἐν τῶν κτερισμάτων τοῦ τάφου καὶ ἡ ὁποία ἐρρίφθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν συλητῶν. Δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ συγκόλλησις τῶν θραυσμάτων τῆς οἶνοχόης.

Τάφος Θ25

(πίν. Θ).

Διαστάσεις : μῆκος 1.50 μ., πλάτος 0.88 μ., βάθος 0.30 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Εἰς βάθος 0.15 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ περὶ τὰ 2.50 μ. πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Θ24 εὐρέθη ὁ τάφος Θ25. Δυστυχῶς καὶ ὁ τάφος οὗτος, ἀπλοῦν τετραπλευρον ὄρυγμα εἰς τὸ χῶμα, εἶχε συληθῇ καὶ τὸ κοῖλόν του εὐρέθη πλήρες χωμάτων ἀναμεικτων μὲ θρυμματισθέντα ὀστᾶ καὶ λίθους. Τὸ δυτικόν του τμήμα ἐκαλύπτετο διὰ δύο πλακῶν, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν ἐξαγωγήν των, ἀπεδείχθησαν ὅτι ἦσαν ἐπιτύμβιαι στήλαι. Οὐδὲν ἕτερον εὐρέθη.

Θ25 Ἐπιτύμβια στήλη (πίν. 379β).

Ύψος 0.50 μ., ὕψος μετὰ ἀετώματος 0.72 μ., πλάτος 0.365 μ. (κάτω) - 0.34 μ. (ἄνω), πᾶχος 0.075 - 0.08 μ.

Ἀκεραία, πλὴν ἀποκρούσεως κατὰ τὴν κάτω ἀριστερὰν γωνίαν. Ἐκ μαρμάρου.

ἔχει σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου ἐπιστεφομένου διὰ ἀετώματος. Κάτωθεν τοῦ ἀετώματος φέρεται εἰς δύο στίχους ἡ ἐπιγραφή :

ΔΕΞΙΣΘΗΒΑΙΑ

ΑΘΑΝΙΣΘΗΒΑΙΑ

Κάτωθεν αὐτῆς ἐχαράχθη ἐπιπολαίως καὶ μὲ μικρότερα γράμματα ἐπιγραφή εἰς τρεῖς στίχους :

ΝΥΜΦΙΛΑΑ[ ]ΕΥΤΕΙΤΑΣ (πιθανῶς

ΑΘΑΝΟΓΕΙΤΑ Ἀρευγείτας ἢ

ΣΚΑΦΛΙΚΑΙ Ἀφαιυγείτας)

Κάτωθεν τῆς παραστάσεως ὑπάρχει τρίτη ἐπιγραφή :

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΒΑΚΧΙΟΥ

ΑΝΤΑΝΔΡΙΟΣ

Εἰς τὸ κέντρον τῆς στήλης ὑπάρχει ἐλαφρῶς

ἀνάγλυφος σκηνὴ δεξιώσεως. Ἀριστερὰ εἰκονίζεται γυνὴ κατὰ κρόταφον, καθημένη ἐπὶ ἔδρας μετ' ἐρεισινώτου καὶ φέρουσα τοὺς πόδας ἐπὶ ὑποποδίου. Φορεῖ χιτῶνα καὶ πέπλον τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὤμου. Τὴν δεξιὰν τείνει εἰς χαιρετισμὸν πρὸς τὸν πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον ἄνδρα. Οὗτος φορεῖ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἀφήνει ἀκάλυπτον τὸ ἄνω τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ βραχίονος. Στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, τὸν δὲ ἀριστερὸν φέρει πρὸς τὰ ὀπίσω ἐλαφρῶς κεκαμμένον. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ τὸ ἱμάτιον κάτωθεν τοῦ ἀριστεροῦ μαστοῦ, ἐνῶ τὴν δεξιὰν συνάπτει πρὸς τὴν δεξιὰν τῆς καθημένης γυναικός.

Ἡ στήλη ἀνάγεται εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα καὶ εἰς τὸ δεύτερον αὐτοῦ ἡμισυ¹. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, Λεξικὸν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, Ἐπιγραφικὴ, σελ. 2515, (Athènes 1959). Σ. ΚΟΡΜΑΝΟΥΔΗΣ, Revue de Philologie, de Littérature et d' Histoire Anciennes 35, 1961, σ. 100, σκηνὴ δεξιώσεως, τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

Θ25 Ἐπιτύμβια στήλη (πίν. 379α).

1. ΠΑΕ 1956, πίν. 12α καὶ σ. 60 καὶ Ἔργον 1956, σ. 20, εἰκ. 18.

Ύψος 0.80 μ., πλάτος 0.256 μ., πάχος 0.092 μ., ὕψος γραμμάτων 0.012 - 0.020 μ.

Ἀκεραία. Ἐκ μαρμάρου.

Ἡ στήλη ἔχει σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου.

Εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα φέρει ἀνάγλυφον ἀέτωμα, κάτωθεν αὐτοῦ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν :

ΘΕΟΓΕΝΗΣ : ΚΟΔΩ

Ἡ ἐπιγραφή, τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, δὲν ἔχει χαραχθῇ εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν.

Τάφος Θ26

(πίν. Θ).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 2.25 μ., πλάτος μέγιστον 1.10 μ., βάθος 0.50 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὰ 0.25 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ 0.75 μ. πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Θ25 εὐρέθη ὁ τάφος Θ26. Εἶναι ὄρυγμα σχήματος τραπεζοειδοῦς ἀκανονίστου, τὸ ὁποῖον ἀπολήγει πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ εἰς ἑλλειπτικὸν στενὸν ἄκρον, ἐνῶ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά παρουσιάζει τὸ μεγαλύτερον πλάτος τοῦ σχήματος τετραπλεύρου. Εἰς τὸ πλάτος τοῦτο δημιουργοῦνται δύο τετράπλευρα μικρὰ τμήματα, ἐν εἵδει κογχῶν, τὰ ὁποῖα χωρίζονται ἀπὸ στενὴν ἄσκαπτον λωρίδα γῆς. Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ἀκανονίστου τούτου τάφου εὐρέθησαν τρίμματα ὀστῶν καὶ οὐδὲν ἕτερον. Προφανῶς ὁ τάφος, ὁ ὁποῖος εὐρέθη ἀκάλυπτος, εἶχε συληθῇ πρὸ ἐτῶν.

Τάφος Θ27

(πίν. Θ).

Διαστάσεις : μῆκος 0.70 μ., πλάτος 0.44 μ., βάθος 0.50 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Ἀπλοῦν τετράπλευρον ὄρυγμα ἀπετέλει τὸν τάφον, ὁ ὁποῖος εὐρέθη ἀκάλυπτος. Εἰς τὸ δάπεδόν του εὐρέθησαν ὑπολείμματα παιδικῶν ὀστῶν καὶ εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν του ὁ ὑπ' ἀρ. 763 δῖνος, ἀποδεικνύων ὅτι ὁ τάφος ἀνάγεται εἰς πρῶιμους γεωμετρικοὺς χρόνους. Δὲν εἶναι βέβαιον ἐὰν ὁ δῖνος ἦτο τὸ μόνον κτέρισμα τοῦ τάφου, ἢ ἐὰν ἀρχικῶς εἶχον κατατεθῇ καὶ ἄλλα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἐξηφανίσθησαν εἰς χρόνους καθ' οὓς ὁ τάφος λαθραίως ἠρευνήθη καὶ ἐγκατελείφθη ἀκάλυπτος.

Θ27 - ἀρ. 763 Δῖνος (πίν. 379γ).

Ύψος 0.125 μ., ὕψος μετὰ πώματος 0.165 μ., διάμετρος στομίου 0.048 μ., περίμετρος 0.366 μ., ὕψος πώματος 0.042 μ., διάμετρος πώματος 0.078 μ.

Ἐλλείπουν μέγα μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ μικρὸν τμήμα τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

Κορμὸς ὠσειδῆς ὀξυπύθμενος, πῶμα ἐπικλινὲς κοῖλον ἐσωτερικῶς, λαβὴ διμερής, φέρουσα εἰς τὴν βάσιν αὐτῆς πλαστικὸν δακτύλιον καὶ ἄνω-

θεν αὐτοῦ ἀμφικωνικὴν ἀπόληξιν. Τέσσαρες ὀπαὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ἀγγείου καὶ τέσσαρες ἀντίστοιχοι εἰς τὸ πῶμα· προφανῶς ἐχρησίμευον διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ πώματος.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὀλόβαφος ταινία ἐτέθη περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ κορμοῦ, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο διακοσμητικαὶ ζῶναι ἐκ τῶν ὁποίων ἡ κατωτέρα κοσμεῖται δι' ἐπαλλήλων δακτυλίων, ἡ δὲ ἀνωτέρα διὰ μαιάνδρου πεπληρωμένου διὰ γραμμιδίων καὶ ὀριζομένου ὑπὸ δακτυλίων. Μεταξὺ τῶν δα-

κτυλίων έγγραφη ἀνά μία ταινία μὲ συνεχῇ τεθλασμένην γραμμὴν. Τὸ πῶμα κατὰ τὸ κέντρον εἶναι ὀλόβαφον, ἐνῶ εἰς τὴν περιφέρειαν κοσμεῖται διὰ ζώνης, πληρουμένης ὑπὸ τεθλασμένης γραμμῆς, περιβαλλομένης δὲ ὑπὸ τριῶν δακτυ-

λίων. Τὴν λαβὴν περιθέουν ἐπάλληλοι δακτύλιοι. "Ορα *Hesperia* 18, 1949, πίν. 68, ἀρ. 4 καὶ σ. 290 - 291, πρωτογεωμετρικόν. «Pointed pyxis and lid» εἰς *JHS* 51, 1931, πίν. VI, ἀρ. 1, 2 καὶ 6, ΜΓ I.

Ὁ τάφος χρονολογεῖται εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 9ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Θ28

Ἐγχυτρισμός (πίν. Θ).

Περὶ τὰ 0.20 μ. ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου Θ27 καὶ ἀμέσως κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθησαν τὰ θρυμματισμένα κατάλοιπα ἀμφορέως. Προφανῶς ὁ ἀμφορεὺς ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ταφὴν νηπίου, οὐδὲν ὅμως τοῦ ἀρχικοῦ περιεχομένου του διεσώθη. Τὰ κατάλοιπα αὐτὰ ἦσαν τόσον κατεστραμμένα ὥστε δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συγκολληθοῦν.

Τ Ο Μ Ε Υ Σ Ι

(πίν. Ι)¹

ΤΑΦΟΙ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Μικρόν πλάτος τοῦ τομέως Ι, τοῦ πρὸς Δυσμᾶς τοῦ Θ, ἀνεσκάφη, διότι τὸ μὲν μεγαλύτερον τμήμα του καταλαμβάνεται ἐκ συγχρόνου λατομειακῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ ἐργαστηρίου Κριεκούκη (πίν. 3γ), τὸ δὲ βόρειον τμήμα του κατεσκάφη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς τοῦ 1940 καὶ προηγουμένως ὑπὸ κατασκευαστῶν ἀσβεστοκαμίνου προφανῶς ἀναγομένης εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς τουρκικῆς ὑποδουλώσεως. Ἡ κατασκευὴ τῆς ἀσβεστοκαμίνου ταύτης, διαμέτρου ± 4.30 μ., προφανῶς ἐγένετο αἰτία καταστροφῆς τάφων, ὡς ἀποδεικνύει ὁ ἀνευρεθεὶς εἰς τὴν ἀνατολικὴν τῆς πλευρὰν τάφος Ιπ3 (πίν. 144α). Εἰς τὴν λοιπὴν ἔκτασιν τοῦ τομέως εὑρέθησαν τέσσαρες ἀκόμη προϊστορικοὶ τάφοι καὶ τριάκοντα ἀναγόμενοι εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Τάφος Ιπ1

(πίν. Ι καὶ 141-143α, σχέδιον 114).

Διαστάσεις: μῆκος συνολικὸν 3.50 μ., μῆκος ἀνατολικοῦ τμήματος 1.90 μ., δυτικοῦ 1.60 μ., πλάτος ἀνατολικοῦ τμήματος 0.70 μ., δυτικοῦ 1.10 μ., πλάτος εἰσόδου 0.64 μ., μῆκος δρόμου 1.85 μ., πλάτος δρόμου 0.95 - 1.20 μ.

Προσανατολισμός: σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

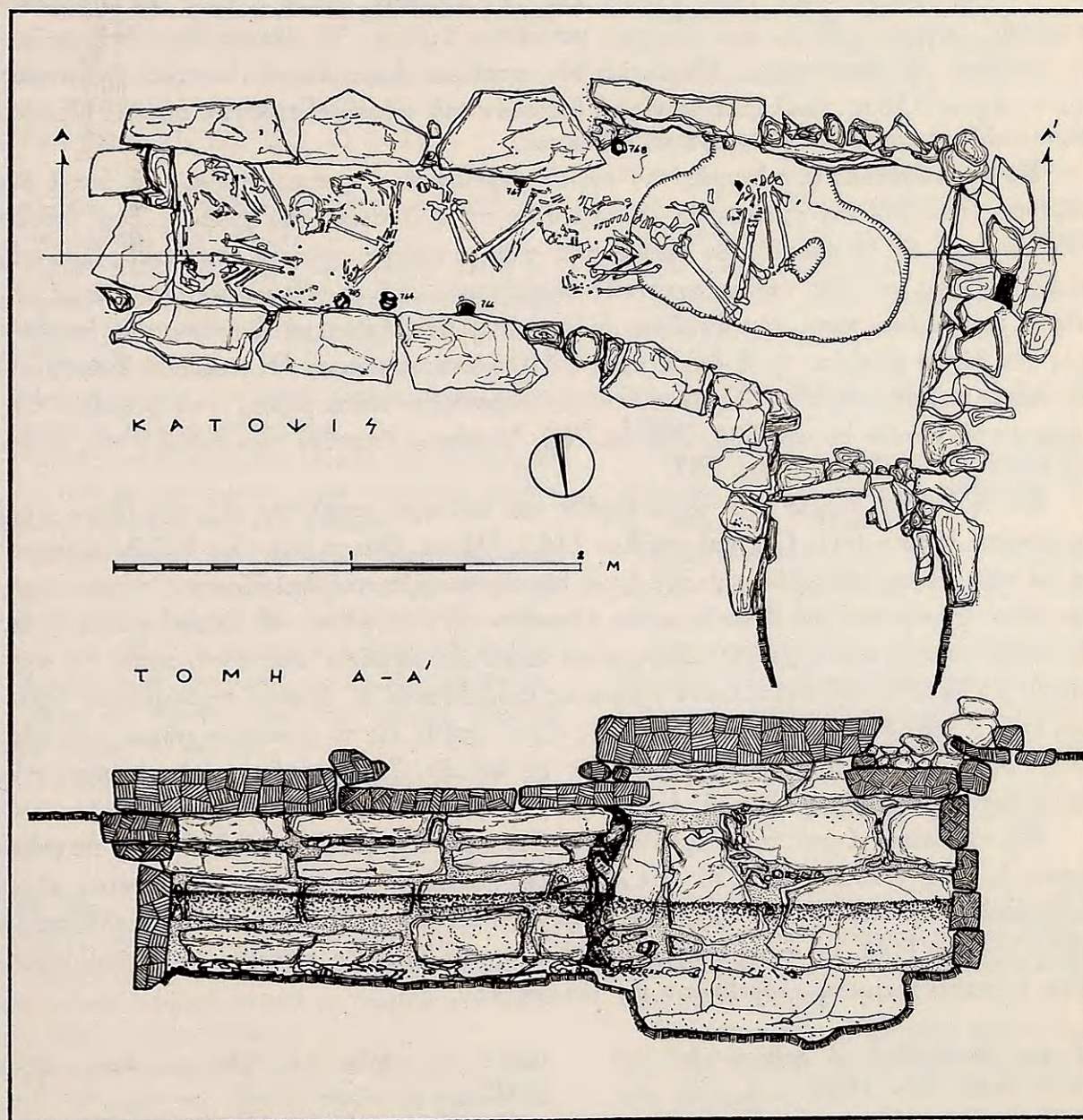
Ὁ τάφος Ιπ1 εὑρέθη εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τομέως, εἰς βάθος 0.80 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ καλυπτήριοι πλάκες του, ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν (πίν. 141α). Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου ἐκαλύπτετο διὰ τριῶν πλακῶν τῶν αὐτῶν σχεδὸν διαστάσεων (0.60×1.00 μ. περίπου) ἐπιμελῶς τεθειμένων ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ τάφου. Εἰς τὰ μετὰξὺ των μικρὰ κενὰ εἶχον προσεκτικῶς ἐνσφηνωθῆ μικροὶ λίθοι. Τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ τάφου, τὸ ὁποῖον ἐν κατόψει εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος L, ἐκαλύπτετο διὰ δύο μεγάλων καὶ δύο μικρῶν πλακῶν μὲ μεγαλύτερα κενὰ μετὰξὺ των. Τὰ κενὰ εὑρέθησαν πλήρη μικρῶν λίθων ἀμελῶς τοποθετημένων. Περὶ τὰ 0.25 μ. ὑπεράνω τῆς δυτικῆς καλυπτηρίου πλακὸς εὑρέθησαν τὰ κατάλοιπα τοῦ κεραμοσκεποῦς τάφου Ι16 (πίν. Ι).

Ὁ τάφος εἶναι κτιστὸς καὶ παρουσιάζει δύο κατασκευαστικὰς φάσεις. Τὸ πρὸς Ἀνατολὰς τμήμα του εἶναι στενόν, εὐθύγραμμον καὶ μετὰ προσοχῆς ἐκτισμένον.

1. Τὸ γενικὸν σχέδιον τοῦ τομέως ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀ. Πετρονάτη.

Τετράπλευροι πλάκες εἰς ὀριζοντίους δόμους τεθειμέναι, εἰς ἓν ψευδοῖσόδομον σύστημα, ἐσχημάτιζον τὰς μακρὰς πλευρὰς τοῦ τμήματος, ἐνῶ ἡ στενὴ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου ἐκλείετο διὰ μιᾶς μεγάλης πλακῆς (πίν. 141β, σχέδιον 114). Αἱ πλάκες τοῦ τμήματος αὐτοῦ «δένουν» μὲ τὴν εἰς τὸ χῶμα τομὴν τοῦ σκαφέντος διὰ τὸν τάφον λάκκου καὶ παρουσιάζουν τεχνικῶς εὐχάριστον ὄψιν. Τὸ δυτικὸν τμήμα ἔχει μεγαλύτερον πλάτος, τὰ τοιχώματά του δὲν ἔχουν κτισθῇ μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν ὥς τὰ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος, ἀφίνουν κενὰ μὲ τὸ εἰς τὸ χῶμα λάξευμα, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν των ἐχρησιμοποιήθησαν λίθοι διαφόρων μεγεθῶν (πίν. 142). Ὡς ἐκ τούτου δημιουργοῦνται μεταξύ των κενά, μικρά καὶ μεγάλα, τὰ ὅποια πληροῦνται ἀμελῶς διὰ μικρῶν

Σχέδιον 114. Τάφος Ιπ1. Κάτοψις καὶ τομὴ κατὰ μῆκος (σχέδιον Ἀ. Πετρονῶτη).

λίθων (σχέδιον 114). Εἶναι προφανές ὅτι ἀρχικῶς κατεσκευάσθη τάφος περιλαμβάνων τὸ διασφζόμενον ἀνατολικὸν τμήμα. Ἀργότερον ἢ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου τούτου ἀφηρέθη καὶ τὸ μῆκος του ἡυξήθη πρὸς Δυσμᾶς, ἦτοι εἰς τὸ ἀρχικὸν προσετέθη καὶ δεύτερον πλατύτερον τμήμα. Τὰ τοιχώματα τοῦ δυτικοῦ τμήματος εἶναι κατὰ 0.12-0.20 μ. ὑψηλότερα τῶν ἀντιστοίχων τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ αἱ καλυπτῆριοι πλάκες ἄνωθεν τοῦ τμήματος ἐκείνου εὐρέθησαν εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον τῶν λοιπῶν (πίν. 141α).

Εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα καὶ κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον του εὐρέθη εἴσοδος, μέσου πλάτους 0.64 μ., ἡ ὁποία ἐκλείετο διὰ κατακορύφως τεθειμένης πλακός (ὕψους 1.05 μ. καὶ πλάτους μέσου 0.52 μ.) καὶ διὰ μικροτέρων λίθων πληρούντων τὸ μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ τοιχώματος κενόν (πίν. 143α). Εἰς τὴν εἴσοδον ἔφερε πολὺ κατηφορικὸς δρομίσκος, μήκους 1.85 μ. καὶ πλάτους μεγίστου 1.20 μ. Ὁ τάφος δὲν ἐπληροῦτο, ὡς συνήθως, δι' ἐπιχώσεως. Μόνον λεπτὸν στρώμα ἀμμουδεροῦ λεπτοῦ χύματος, μέσου πάχους 0.18 μ., ἐκάλυπτε τὰ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εὐρεθέντα ὀστᾶ. Προφανῶς αἱ πλάκες ἐσχημάτιζον στεγανὸν κάλυμμα.

Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου εὐρέθησαν παραμερισμένα τὰ ὀστᾶ δύο λειψάνων (πίν. 142 καὶ σχέδιον 114). Ἀμέσως πρὸς Δυσμᾶς τοῦ χώρου, τὸν ὁποῖον ἐπλήρουν, καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου εὐρέθη πλήρης σκελετὸς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, μὲ τοὺς πόδας σχετικῶς ὀλιγώτερον τοῦ συνήθους κεκαμμένους. Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο ἢ μὲν ἀριστερὰ ἄνωθεν τοῦ στήθους πρὸς τὸν δεξιὸν ἀγκῶνα, ἢ δὲ δεξιὰ πρὸς ἓν τῶν κτερισμάτων. Ἡ κεφαλὴ ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς. Πρὸ τοῦ λειψάνου τούτου εὐρέθησαν κατὰ μῆκος τοῦ βορείου τοιχώματος τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 764, 765 καὶ 766. Ἀμέσως ὀπισθεν τῶν ὀστέων τῆς πτέρυγης εὐρέθη τὸ κυάθιον ὑπ' ἀρ. 767.

Εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ τάφου εὐρέθη καὶ δεύτερος σκελετὸς εἰς τὴν ἰδίαν πρὸς τὸν πρῶτον στάσιν (πίν. 142 καὶ σχέδιον 114). Ἦτοι ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς του μὲ τοὺς πόδας κεκαμμένους, οὐχὶ ὅμως εἰς τὸν συνήθη τοῦ ὀκλάζοντος τύπου τρόπον, ἀλλὰ μὲ τὰς κνήμας δεδιπλωμένας κάτωθεν τῶν γονάτων. Ἡ κεφαλὴ ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς καὶ αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο πρὸς τὸ πρόσωπον. Τὸ δάπεδον τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος ἐκαλύπτετο δι' ἀραιοῦ στρώματος χαλίκων, ἐνῶ τὸ δάπεδον τοῦ δυτικοῦ τμήματος εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τὸ φυσικὸν χῶμα τοῦ ἐδάφους. Ὅπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου εὐρέθη τὸ ὑπ' ἀρ. 768 ἀγγεῖον καὶ πλησίον τῆς στενῆς δυτικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς ὁ ὑπ' ἀρ. 769 κύαθος.

Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ τάφου καὶ σχεδὸν πρὸ τῆς εἰσόδου του εὐρέθη πεταλόσχημος λάκκος, διαστάσεων 1.30 × 0.70 μ. καὶ βάθους 0.85 μ., εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον συσσωρευθῆ ὀστᾶ καὶ ἀγγεῖα προφανῶς ἀνήκοντα εἰς προγενεστέρας τῶν τελευταίων ταφάς (σχέδιον 114). Τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 770, 771 καὶ 772, ὡς καὶ δύο ἐκ πηλοῦ σφονδύλια ἡμικατεστραμμένα, εὐρέθησαν εἰς τὸν λάκκον.

Ιπ1 - ἀρ. 764 Κυάθιον μὲ κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 143β).

Ὑψος 0.055 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.084 μ., διάμετρος στομίου 0.054 μ., διάμετρος βάσεως

0.031 μ., περίμετρος 0.20 μ., ὕψος λαβῆς 0.029 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὴν λαβὴν. Πηλὸς κιτρινόφαιος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός πεπλατυσμένος, χεῖλος ὀξύ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ τοξοειδῆς κυλινδρική καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη.

Διακόσμησις δι' ἄμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Ὁ κορμός, κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους αὐτοῦ, κοσμεῖται διὰ τριῶν ἐπαλλήλων δακτυλίων. Εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ ἐγράφη ταινία καὶ κάτωθεν αὐτῆς δακτύλιος, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξαρτῶνται ὁμάδες βοστρυχοειδῶν γραμμῶν. Εἰς τὸ χεῖλος ἐτέθη δακτύλιος.

Τὸ σχῆμα τοῦ κύαθος, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἦτο κοινὸν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Παρόμοιον ἀγγεῖον μεσοελλαδικῶν χρόνων εὗρέθη εἰς τὸν τάφον XX τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 647, ἀρ. 574).

Ιπ1 - ἀρ. 765 Κύαθιον μὲ κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 143β).

Υψος 0.054 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.073 μ., διάμετρος στομίου 0.057 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., περίμετρος 0.22 μ., ὕψος λαβῆς 0.019 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς ἓν μικρὸν τμήμα τοῦ χείλους καὶ εἰς τὴν βάσιν. Πηλὸς κιτρινόφαιος σχετικῶς καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός, χεῖλος ὀξύ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ τοξοειδῆς κυλινδρική κάθετος ἐπὶ τοῦ χείλους.

Διακόσμησις δι' ἄμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Ὁ κορμός κοσμεῖται κάτωθεν τοῦ μέσου ὕψους αὐτοῦ διὰ τριῶν ἐπαλλήλων δακτυλίων. Εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ ἐγράφη σειρὰ «πτίλων» καὶ ἄνωθεν αὐτῶν δακτύλιος ὡς ταινία. Ἐπὶ τοῦ χείλους ἐγράφη λεπτότερος δακτύλιος.

Τὸ ἀγγεῖον εἶναι παρόμοιον πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. 764 καὶ ὅμοιον, μολονότι καλυτέρας ποιότητος, πρὸς τὸ Θπ24 - 676.

Ιπ1 - ἀρ. 766 Μόνωτος βαθὺς κύαθος (πίν. 143β).

Υψος 0.059 μ., διάμετρος στομίου 0.062 μ., διάμετρος βάσεως 0.049 μ., περίμετρος 0.228 μ., ὕψος λαβῆς 0.048 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ ἓν τρίτον περίπου τοῦ χείλους. Πηλὸς τεφρὸς σχετικῶς καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός πε-

πισμένος, χεῖλος ὀξύ ἐκτρεπόμενον, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ἐλαφρῶς ὑπερυψομένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος, τύπου χαρακτηρίζοντος ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Ιπ1 - ἀρ. 767 Μόνωτος κύαθος (πίν. 143β).

Υψος 0.054 μ., διάμετρος στομίου 0.075 - 0.085 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., περίμετρος 0.248 μ., ὕψος λαβῆς 0.047 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τὴν λαβὴν καὶ εἰς τμήματά τινα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς μελανότεφρος ἀκάθαρτος σχετικῶς καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμός εὐρυνόμενος ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψομένη ὀλίγον αὐτοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος, τύπου χαρακτηριστικοῦ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Ιπ1 - ἀρ. 768 Μόνωτος βαθὺς κύαθος (πίν. 143β).

Υψος 0.061 μ., διάμετρος στομίου 0.058 μ., διάμετρος βάσεως 0.036 μ., περίμετρος 0.218 μ., ὕψος λαβῆς 0.048 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τμήμα τοῦ χείλους, εἰς τὴν λαβὴν καὶ εἰς εἓν μικρὸν τεμάχιον τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς τεφρὸς καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σχεδὸν ἀμφικωνικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψομένη ἐλαφρῶς αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος, παρόμοιος πρὸς τὸν ὑπ' ἀρ. 766 κύαθον.

Ιπ1 - ἀρ. 769 Μόνωτος κύαθος (πίν. 143β).

Υψος 0.053 μ., διάμετρος στομίου 0.065 μ., διάμετρος βάσεως 0.033 μ., περίμετρος 0.22 μ., ὕψος λαβῆς 0.042 μ.

Ἐλλείπει μικρὸν τμήμα κατὰ τὴν ἄνω παρυφὴν τοῦ ἀγγείου. Πηλὸς τεφρὸς σχετικῶς καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός σφαιρικός πεπισμένος, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξύ, στόμιον

εὐρύ, λαβή κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψωμένη ὀλίγον αὐτοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος.

Οἱ κύαθοι ὑπ' ἀρ. 766 - 769 ἀνήκουν εἰς τύπον, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὁποίου ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Οἱ κύαθοι ὅμως αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς χρόνους κάπως μεταγενεστέρους τῶν ὑποδεικνυμένων ἐκ τῶν ἀγγείων ὑπ' ἀρ. 770 - 772.

Ιπ1 - ἀρ. 770 Κύπελλον μινύειον (πίν. 143β).

Ὑψος 0.18 μ., διάμετρος στομίου 0.179 μ., διάμετρος βάσεως 0.102 μ., ὕψος βάσεως 0.07 μ., περίμετρος 0.562 μ., ὕψος λαβῶν 0.055 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς δύο τμήματα τῶν χειλέων καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς τεφρὸς καλῶς ὠπτημένος μετ' ὁμοιόχρωμον ἐπίχρισμα.

Βάσις δακτυλιόσχημος, ποὺς κωνικὸς ὑψηλός, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγουσιν εἰς τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ.

Ἀκόσμητον. Τυπολογικῶς ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ εὐρίσκει

παράλληλον εἰς τὸ ἀγγεῖον Θπ4 - 618.

Ιπ1 - ἀρ. 771 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 143β).

Ὑψος διασωθὲν 0.039 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Ἐλλεῖπει τὸ ἐν τρίτον τοῦ ἀγγείου μετὰ τῆς λαβῆς. Πηλὸς τεφρὸς σκοτεινὸς καλῶς ὠπτημένος. Βάσις πεπλατυσμένη.

Ἀκόσμητον.

Ιπ1 - ἀρ. 772 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 143β).

Ὑψος 0.043 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.05 μ., διάμετρος στομίου 0.058 - 0.066 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., ὕψος λαβῆς 0.05 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τὴν λαβὴν καὶ εἰς μικρὰ τεμάχια τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς τεφρὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος. Ἐξωτερικῶς φέρει τεφρὸν ἐπίχρισμα.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ καταλήγει εἰς ὀξὺ χεῖλος.

Ἀκόσμητον, τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Τὰ ἀγγεῖα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸν τάφον, καὶ τὰ εἰς τὸν λάκκον μετὰ τῶν συσσωρευμένων ὁστῶν καὶ τὰ κατὰ μῆκος τῶν τοιχωμάτων, θέτουν τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀρχικοῦ τμήματος τοῦ τάφου καὶ τὰς πρώτας του ταφάς, εἰς τὰς ὁποίας περιλαμβάνεται καὶ τὸ λείψανον τοῦ πρώτου σκελετοῦ τοῦ ἀποκειμένου εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου, εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ τοὺς πρώτους τῆς ΥΕ I περιόδου. Ἡ τοιχοδομία τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος καὶ τὸ μῆκος του ὑποδεικνύουν ΥΕ I χρόνους. Εἰς ὑστερωτέρους χρόνους, μὴ καθοριζομένους ἐκ κτερισμάτων, ἀλλὰ πιθανῶς εἰς ΥΕ ΙΙΒ, ὡς ὑποδεικνύουν ἡ εἴσοδος καὶ ὁ δρομίσκος τῆς εἰσόδου, ὁ τάφος ἐπεμηκύνθη πρὸς Δυσμὰς, ὅστ' αὖ καὶ ἀγγεῖα προγενεστέρως ταφέντων ἐσωρεύθησαν εἰς τὸν ὀρυχθέντα λάκκον πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ ἐδημιουργήθη ἡ εἴσοδος καὶ ὁ δρομίσκος τῆς. Εἰς τὸν διὰ τῆς ἐπιμηκύνσεως τοῦ τάφου δημιουργηθέντα χώρον ἀπετέθη ἀκτέριστον τὸ δεύτερον λείψανον, τοῦ ὁποίου ὁ σκελετὸς διεσώθη. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι πιθανώτατα τινὰ τοῦλάχιστον τῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ἀπετέθησαν ὡς κτερίσματα, μολονότι γενόμενα κατὰ μεσοελλαδικὴν παράδοσιν (πηλός, σχῆμα, διακόσμησις), ἀνάγονται εἰς ΥΕ I χρόνους, εἰς τοὺς χρόνους δηλαδὴ τοὺς ὑποδεικνυμένους ἐκ τῆς κατασκευῆς καὶ τοῦ ὕλικου τοῦ ἀρχικοῦ τάφου.

Τάφος Ιπ2
(πίν. I και 390α).

Διαστάσεις : μήκος 1.70 μ., πλάτος 1.12 μ.

Προσανατολισμός : σχεδόν από 'Ανατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

Δυστυχῶς ὁ τάφος αὐτὸς κατεστράφη εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅταν ὁ περὶ αὐτὸν χώρος ἐσκάφη διὰ τὰ κατασκευασθῇ ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος I 22 καὶ διὰ τὰ τοποθετηθῇ ὁ ἀμφορεὺς τοῦ ἐγχυτρισμοῦ I 21. Προφανῶς ὁ τάφος ἦτο τετράπλευρος εἰς τὸ χῶμα τάφρος καὶ τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων. Εἰς τοῦτο εὐρέθησαν δύο κρανία καὶ ὀλίγα θρυμματισμένα ὀστέα. Οὐδὲν κτέρισμα εἶχεν ἀπομείνει εἰς τὸ δάπεδον. Τὰ ὀλίγα ὅμως κίτρινα μινύεια τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν ἐπίχωσίν του ἀνάγουν τὸν τάφον εἰς τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικοὺς χρόνους.

Τάφος Ιπ3
(πίν. I και 144α).

Τὸν τάφον τοῦτον ἐσύλησαν οἱ κατασκευασταὶ τῆς ἀσβεστοκαμίνου. Μία τῶν στενῶν του πλευρῶν ἀφηρεῖται ἐξ ὀλοκλήρου, ὁ τάφος ἐσυλήθη καὶ τὸ κοῖλόν του ἐπληρώθη διὰ λίθων. Προφανῶς ἦτο κιβωτιόσχημος, κατασκευασμένος ἐκ πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων, καὶ ἐκαλύπτετο, ὡς συνήθως, διὰ πλακῶν.

Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸ διατηρηθὲν χαλικόστρωτον δάπεδόν του.

Τάφος Ιπ4
(πίν. I και 144β).

Ὁ τάφος Ιπ4 εὐρέθη κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τομέως καὶ εἰς τὸ μέσον περιήτου τοῦ μήκους του. Ὡς ὁ Ιπ2, οὕτω καὶ ὁ Ιπ4 ἦτο ἀπλῆ τετράπλευρος τάφος εἰς τὸ χῶμα. Μολονότι τὸ δάπεδον καὶ τὰ ὀστέα του εὐρέθησαν εἰς βάθος 2.91 μ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἐν τούτοις ὅμως ὁ τάφος εἶχε διαταραχθῇ προφανῶς εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Εἰς σκελετὸς εὐρέθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου του μὲ τὸν κορμὸν ὑπτίον καὶ τὰ κάτω σκέλη κεκαμμένα. Ἡ κεφαλὴ ἦτο ὑψωμένη καὶ ἀρχικῶς εἶχεν ἀποτεθῇ ἐπὶ χαμηλοῦ ἐκ χώματος προσκεφαλαίου ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ κατωλίσθησεν, ὅταν αἱ σάρκες διελύθησαν. Ὁ σκελετὸς φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς μεράκιον 15 περιήτου ἐτῶν. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ὁ ὁποῖος, ὡς ὑποδεικνύεται ἐκ τῶν εὐρεθέντων ὀστέων, ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους μεσοελλαδικοὺς χρόνους. Τὸ διασωθὲν τμήμα τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου ἔχει μήκος 1.15 μ. καὶ πλάτος 0.80 μ. καὶ προσανατολισμὸν ἀπὸ 'Ανατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

ΤΑΦΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Μέρος τῆς περιοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν οἱ τάφοι τῶν ἱστορικῶν χρόνων τοῦ τομέως I ὠρίζετο διὰ περιβόλου, τμήμα τοῦ ὁποίου, μήκους 7 περίπου μέτρων,

ἦτο κυκλικόν, ἕτερον δέ, 4 μέτρων μήκους καὶ συνεχόμενον πρὸς τὸ πρῶτον, ἦτο σχεδὸν εὐθύγραμμον (πίν. 380, αα καὶ δδ). Ἀποτελεῖτο ἐκ μιᾶς καὶ εἰς τμήματα ἐκ δύο σειρῶν λίθων, μέσου πλάτους 0.90 μ. Οἱ λίθοι τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν εἰς βάθος 0.80 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, εἰς τὸ αὐτὸ δὲ βάθος εὐρέθησαν καὶ οἱ τάφοι τοῦ τομέως. Ὁ περίβολος οὗτος ἐνθυμίζει τὸν εὐρεθέντα περὶ τὴν πυρὰν Θα. Εἰς τὴν περιοχὴν, τῆς ὁποίας ὁ περίβολος ἀποτελεῖ τὸ δυτικὸν ὄριον, εὐρέθησαν αἱ ὑπ' ἀρ. I 9-I 28 ταφαί. Πέραν τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ περιβόλου καὶ εἰς ἀνασκαφεῖσαν τάφρον, πλάτους 2 μ., ἀπὸ τοῦ νοτίου πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ τομέως εὐρέθησαν κατὰλοιπα τῶν τάφων I 1-I 8. Ὁ χώρος καὶ τῶν τάφων τούτων περιεκλείετο διὰ τοιχαρίων ἐκ μιᾶς σειρᾶς ἀργῶν λίθων. Δυστυχῶς τὰ ἀρχαῖα λείψανα τῆς περιοχῆς τῆς ἀσβεστοκαμίνου ἠφανίσθησαν πλήρως, μόνον δὲ εἰς τὰ περὶ τὴν περιφέρειάν της χώματα εὐρέθησαν διάσπαρτα τὰ κάτωθι ὁκτὼ ἀγγεῖα, ὑπ' ἀρ. 773-780, διαφόρων χρόνων.

I - ἀρ. 773 Ἐρυθρόμορφος λήκυθος (πίν. 381β).

Ὑψος 0.172 μ., διάμετρος στομίου 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.039 μ., περίμετρος 0.188 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.048 μ.

Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς λαβῆς καὶ κατὰ μικρὸν τεμάχιον τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς ὕψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμὸς, πλὴν τῆς παραστάσεως καὶ ἐξηρημένης ζώνης εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα αὐτοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς ὀψέως τοῦ ἀγγείου ἐτέθη ἐρυθρόμορφος παράστασις πτερωτῆς Νίκης, ἥτις βαίνει πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ τεταμέναις τὰς χεῖρας. Ἡ μορφή φέρει κεκρύφαλον, ποδῆρη χιτῶνα καὶ πέπλον. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν, ὡς συνήθως, διὰ μελανῶν γραμμῶν καὶ τὸ ἔδαφος δι' ἑδαφοχρόου γραμμῆς. Ἡ παράστασις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ ἑδαφοχρόου ζώνης πληρουμένης ὑπὸ μαιάνδρου μεταξὺ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Ὅρα *Hesperia* 24, 1955, πίν. 77, ἀρ. 39, μὲ πτερωτὴν ἱπταμένην ὅμως μορφήν τῆς αὐτῆς καλλιτεχνικῆς ἀντιλήψεως, καὶ σ. 218, περὶ τὸ 470 π.Χ.

I - ἀρ. 774 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 381α).

Ὑψος 0.103 μ., διάμετρος στομίου 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., περίμετρος 0.14 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.03 μ., ὕψος λαβῆς 0.026 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς μικρὸν τμήμα τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς κιτρινῶς εὐθριπτός.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω σχηματίζει ὑποτυπώδη πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς ὕψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφησαν ὀριζοντίως πέντε ἀνθέμια εἰς διπλὴν σειράν. Ἐκαστον ἀνθέμιον περιβάλλεται δι' ἐλλειψοειδοῦς γραμμῆς, εἰς τὸ ἀνοιγμα τῆς ὁποίας ἐτέθησαν σπειροειδῆ στοιχεῖα. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διακόσμησιν ὄρα *Corinth* XIII, πίν. 44, ἀρ. 8, τάφος 300, καὶ σ. 230, περὶ τὸ 470 - 460 π.Χ.

I - ἀρ. 775 Μελαμβαφῆς λήκυθος (πίν. 381α).

Ὑψος 0.119 μ., διάμετρος στομίου 0.022 μ., διάμετρος βάσεως 0.033 μ., περίμετρος 0.135 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.035 μ., ὕψος λαβῆς 0.028 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος ἀτελῶς ὠπτημένος, εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις δισκοειδής, πλαστικὸς δακτύλιος μεταξὺ βάσεως καὶ κορμοῦ, κορμὸς κυλινδρικός

στενούμενος κάτω, ἀκμή ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος καλύπτονται ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμός, πλὴν ἐξηρημένης ζώνης τεθειμένης εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα αὐτοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς. Ἐπὶ τῆς ἐδαφοχόρου ζώνης κατὰ τὴν ἀνωτάτην παρυφὴν τοῦ κορμοῦ ἐγράφησαν ζητοειδῆ κοσμήματα μετὰ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ τὴν αὐτὴν διακόσμησιν ὄρα *Hesperia* 37, 1968, πίν. 105, ἀρ. 35 καὶ σ. 357, ἐκ τάφου τοῦ 480 - 470 π.Χ. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αἱ τρεῖς λήκυθοι, ὑπ' ἀρ. 773, 774 καὶ 775, προέρχονται ἀπὸ τὸν αὐτὸν καταστραφέντα τάφον χρονολογούμενον περὶ τὸ 470 - 460 π.Χ.

I - ἀρ. 776 Λήκυθος (πίν. 381β).

Ὑψος 0.123 μ., διάμετρος στομίου 0.023 μ., διάμετρος βάσεως 0.026 μ., περίμετρος 0.187 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.028 μ., ὕψος λαβῆς 0.047 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τὸν κορμόν. Πηλὸς κιντρινωπὸς εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς ὠσειδῆς στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν καὶ πρὸς τὸν λαιμόν, λαιμὸς βραχύς, στόμιον χοανοειδές ἐλαφρῶς κυρτόν, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Δύο ζεύγη ἐπαλλήλων δακτυλίων περιθέουν τὸν κορμόν περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους αὐτοῦ καὶ κάτωθεν τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς. Εἰς τρίτος δακτύλιος ἐγράφη περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Τὸ στόμιον ὀλόβαφον.

Ὅρα *Agora* XII, πίν. 77, ἀρ. 1663, καὶ σ. 353, περὶ τὸ 550 - 525 π.Χ.

I - ἀρ. 777 Σφαιρικὸν ληκύθιον (πίν. 381α).

Ὑψος 0.08 μ., διάμετρος στομίου 0.015 μ., διάμετρος βάσεως 0.036 μ., περίμετρος 0.15 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.038 μ., ὕψος λαβῆς 0.028 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τὸ στόμιον καὶ εἰς τινὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς τεφροκίτρινος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον καλυκόςχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς παραστάσεως ἀνθεμίου, περιβαλλομένου διὰ τόξου διακοπτομένου εἰς τὸ μέσον ἐκ τοῦ μεσαίου ἐξέχοντος κατακορύφου στοιχείου.

Ὅρα *ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ*, σ. 14, εἰκ. 19 καὶ σ. 143, τέλος 5ου π.Χ. αἰῶνος. *Olynthus* V, πίν. 142 καὶ 143, 4ος π.Χ. αἰῶν (ἀρχαί;).

I - ἀρ. 778 Ἐρυθρόμορφος ὑδρία (πίν. 381α).

Ὑψος σφζόμενον 0.072 μ., διάμετρος βάσεως 0.041 μ., μήκος λαβῶν 0.035 μ.

Ἐλλείπουν τὸ ἥμισυ τοῦ κορμοῦ, ἡ μία τῶν λαβῶν, ὁ λαιμὸς καὶ τὸ στόμιον. Πηλὸς κιντρινέυθος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις ὑψηλὴ διμερῆς, κορμὸς σφαιρικός, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι κυλινδρिकाὶ καμπτόμεναι πρὸς τὰ ἄνω, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς παραστάσεως. Εἰς τὴν προσθίαν ὀψιν τοῦ ἀγγείου παρίσταται, καθήμενος ἐπὶ ἐδαφοχόρου γραμμῆς, πάνθηρ πρὸς τὰ δεξιὰ ὑψώνει τὸν ἕνα τῶν προσθίων ποδῶν καὶ στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν θεατὴν. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν διὰ γραμμῶν καὶ στιγμῶν καστανομελανοῦ χρώματος.

Ὅρα *Olynthus* V, πίν. 96, ἀρ. 150 καὶ σ. 129, διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακοσμῆσεως, ἀρχαί 4ου π.Χ. αἰῶνος.

I - ἀρ. 779 Σωληνόσχημον ἀγγεῖον ἐξ ὕαλου (πίν. 381α).

Ὑψος 0.131 μ., διάμετρος στομίου 0.019 μ., περίμετρος 0.081 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.07 μ.

Ἐλλείπει τμήμα τοῦ στομίου. Ὑαλὸς ἡμιδιαφανὴς λευκοπρασίνη.

Βάσις ἀπεστρογγυλευμένη, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος πρὸς τὰ ἄνω, λαιμὸς ὑψηλός ἀπολήγων εἰς δακτυλιόσχημον χεῖλος.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα ὄρα *M. VANDERHOEVEN, Verres romains*, πίν. I, ἀρ. 6, σ. 12, τελευταῖον τέταρτον τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος, καὶ πίν. II, ἀρ. 8, σ. 14 καὶ 16, 1ος μ.Χ. αἰῶν.

I - ἀρ. 780 Μυροδόχος (πίν. 381β).

Ύψος 0.159 μ., διάμετρος στομίου 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.045 μ.

Συγκεκολλημένη με μικρὰς συμπληρώσεις εἰς τὸν κορμόν. Πηλὸς κιτρινότεφρος σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, ὑποτυπώδης πούς, κορμὸς ἀπιόσχημος, λαιμὸς ὑψηλὸς εὐρυνόμενος ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ἐκτρεπόμενον με περιχέλιωμα ἐπικλινές.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ χρώματος. Εἰς τὸν κορμόν ἐγράφησαν δύο ζεύγη ἐπαλλήλων δακτυλίων τεθειμένα εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἐτέθησαν ἐπάλληλοι δακτύλιοι.

"Ορα Hesperia 32, 1963, πίν. 46, ἀρ. H1, σ. 125, πρὸς τὸ τέλος τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος καὶ Hesperia 3, 1934, σ. 472 - 474 διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ σχήματος.

Τάφος I 1

Κεραμοσκεπής (πίν. I).

Διαστάσεις: μῆκος 0.60 μ., πλάτος 0.30 μ., βάθος τριγωνικοῦ κοίλου 0.20 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Δύο κέραμοι, πυραμιδοειδῶς τεθειμένοι, ἐσχημάτιζον μικρόν, προφανῶς παιδικόν, τάφον. Καίτοι εὐρέθησαν εἰς βάθος 0.50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἐν τούτοις ὅμως αἱ κέραμοι ἦσαν θρυμματισμένοι. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸ ἐκ χώματος δάπεδον τοῦ τάφου. Ἀκόμη καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ εἰς αὐτὸν ἀποτεθέντος λειψάνου εἶχον πλήρως διαλυθῇ.

Τάφος I 2

Κεραμοσκεπής (πίν. I).

Διαστάσεις: μῆκος 1.20 μ., πλάτος 0.70 μ., βάθος τριγωνικοῦ κοίλου 0.30 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

Περὶ τὰ 4 μ. πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ I 1 καὶ εἰς τὸ αὐτὸ βάθος εὐρέθη ὁ κεραμοσκεπής τάφος I 2. Δυστυχῶς καὶ αὐτὸς ἦτο κατεστραμμένος καὶ οὐδὲν εὐρέθη ἐπὶ τοῦ ἐκ χώματος δαπέδου του.

Τάφος I 3

Κεραμοσκεπής (πίν. I).

Δυστυχῶς ὁ τάφος οὗτος εἶχε τελείως καταστραφῇ καὶ μόνον ἐν τμῇμά του, μήκους 0.80 μ. καὶ πλάτους 0.39 μ., εἶχεν ἀπομείνει. Εἰς τὸ ἐκ χώματος δάπεδόν του εὐρέθησαν τεμάχια μηριαίων ὀστέων καὶ κρανίου.

Τάφος I 4

Κεραμοσκεπής (πίν. I).

Διαστάσεις: μῆκος 1.80 μ., πλάτος 0.50 μ., βάθος 0.30 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Κέραμοι πυραμιδοειδῶς τεθειμένοι ἐσχημάτιζον τὰς μακρὰς τοῦ τάφου πλευράς,

ἐνῶ κατακορύφως τεθειμένα τεμάχια κεράμων ἔκλειον τὰς στενάς του πλευράς. Ἐπὶ τοῦ ἐκ χώματος δαπέδου εὑρέθησαν τὰ ὅστ' αὖ λειψάνου ἐνήλικος τεθειμένου ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας τεταμέναις κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Παρὰ τὴν ἀριστερὰν κνήμην εὑρέθη τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 781.

I 4 - ἀρ. 781 Φιάλη (πίν. 381γ).

Ὑψος 0.028 μ., διάμετρος ἀνοίγματος 0.147 μ., διάμετρος βάσεως 0.092 μ.

Πλήρης πλὴν μικρῶν ἀποκρούσεων. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς ἀβαθὴς εὐρύνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος ὀξύ.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον, ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανερύθρου στιλπνοῦ χρώματος.

Ἡ φιάλη ἀνάγει τὸν κεραμοσκεπῆ τάφον εἰς τοὺς περὶ τὸ 375 π.Χ. χρόνους (Agora XII, πίν. 36, ἀρ. 1037, σ. 309, περὶ τὸ 375 π.Χ.).

Τάφος I 5

Πηλίνη λάρναξ (πίν. I).

Ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον τοῦ τομέως εὑρέθησαν σχεδὸν πολτοποιημένα τὰ κατάλοιπα ἐλλειπτικῆς πηλίνης λάρνακος. Κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο κατέληγε δρόμος κατασκευασθεὶς ὑπὸ τῶν ἐργολάβων τοῦ λιθοτριβείου διὰ τὴν πρόσβασιν φορτηγῶν αὐτοκινήτων καὶ προφανῶς τὸ βάρος τῶν ὀχημάτων τούτων ἐθρυμμάτισε τὴν λάρνακα. Ὁ προσανατολισμὸς τῆς ἐλλειπτικῆς λάρνακος ἦτο ἀπὸ τὰ νοτιοανατολικά πρὸς τὰ βορειοδυτικά. Τὸ μῆκος της, ὡς ὑπεδείκνυον τὰ τεμάχιά της, ἀνῆρχετο εἰς 0.82 μ. καὶ τὸ πλάτος της εἰς 0.41 μ.

Τάφος I 6

Ἐγχυτρισμός (πίν. I).

Περὶ τὸ 1.50 μ. πρὸς Δυσμὰς τοῦ τάφου I 1 εὑρέθησαν τὰ κατάλοιπα ἀμφορέως εἰς τὴν πλευράν του μὲ τὸ στόμιον πρὸς Ἀνατολάς, καλυπτόμενον διὰ μικροῦ ἐπιπέδου λίθου. Εἶχε τεθῇ εἰς λάκκον, μήκους 0.86 μ. καὶ πλάτους 0.55 μ., καὶ ἐνσφηνωθῇ εἰς τὴν θέσιν του διὰ μικρῶν λιθαρίων. Ὅστ' αὖ εὑρέθησαν εἰς τὸ χῶμα τὸ ὁποῖον τὸν ἐπλήρου, ἀλλὰ πρὸς τὸν πυθμένα εὑρέθη ἡ οἰνοχοῦσκη ὑπ' ἀρ. 782. Ὁ ἀμφορεὺς ἦτο τόσον θρυμματισμένος καὶ κατεστραμμένος ὥστε ἡ συγκόλλησίς του κατέστη ἀδύνατος. Ἦτο ὅμοιος πρὸς τὸν ἀμφορέα τοῦ ἐγχυτρισμοῦ I 27.

I 6 - ἀρ. 782 Οἰνοχοῦσκη (πίν. 381δ).

Ὑψος 0.064 μ., διάμετρος στομίου 0.031 × 0.042 μ., διάμετρος βάσεως 0.036 μ., περίμετρος 0.17 μ., ὕψος λαβῆς 0.04 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στόμιον. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν, στόμιον τριφυλλόσχημον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Ὁ ἐγγυτρισμός φαίνεται ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς περὶ τὸ 400 π.Χ. χρόνους (Agora XII, πίν. 7, ἀρ. 124, σ. 245, περὶ τὸ 400 π.Χ.).

Τάφοι I 7 καὶ I 8 Κεραμοσκεπεῖς (πίν. I).

Οἱ δύο αὐτοὶ κεραμοσκεπεῖς τάφοι, εὐρεθέντες πλησίον ἀλλήλων, κατεστράφησαν καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῶν τροχοφόρων τοῦ συγχρόνου λιθοτριβείου. Εἶχον τὰς αὐτὰς περίπου διαστάσεις, ἥτοι μῆκος 1.90 καὶ 2.00 μ. ἀντιστοίχως καὶ πλάτος 0.65 μ. καὶ 0.70 μ., καὶ τὸν αὐτὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς προσανατολισμόν. Εἰς τὰ ἐκ χώματος δάπεδά των εὐρέθησαν θρυμματισμένα ὅστ' ἔνηλίκων καὶ εἰς τὸν I 7 εὐρέθη ἀνεστραμμένον τὸ φιαλίδιον ὑπ' ἀρ. 783.

I 7 - ἀρ. 783 Φιαλίδιον (πίν. 381γ).

Ύψος 0.024 μ., διάμετρος στομίου 0.066 μ.,
διάμετρος βάσεως 0.054 μ., περίμετρος 0.262 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς ἀβαθὴς εὐ-
ρυνόμενος ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, στόμιον
εὐρὺ, χεῖλος κλίνον πρὸς τὰ ἔσω.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς κα-
λύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος ἀνήκει εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. ὡς ὑποδεικνύει τὸ ὑπ' ἀρ. 783 φιαλίδιον (Agora XII, πίν. 33, ἀρ. 867 καὶ 868, καὶ σ. 298, περὶ τὸ 425 - 400 π.Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, σ. 88, εἰκ. 151, ἐκ πυρᾶς τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος).

Τάφος I 9 Ἐγγυτρισμός (πίν. I καὶ 382α).

Εἰς τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τομέως καὶ εἰς βάθος 0.80 μ. εὐρέθη θρυμματισμένος ἀμφορεὺς ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του. Προφανῶς μόνον ὁ κορμὸς τοῦ ἀμφορέως ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ταφήν. Ὁ λαιμὸς καὶ τὸ στόμιόν του δὲν εὐρέθησαν, δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κατεστράφησαν μεταγενεστέρως, διότι τὸ χρησιμοποιηθὲν τμῆμα τοῦ ἀμφορέως εἶχεν ἀρχικῶς τοποθετηθῇ εἰς λάκκον περιλαμβάνοντα μόνον αὐτὸ καὶ στερεωθῇ διὰ λιθαρίων ἐνσφηνωμένων εἰς τὰς πλευράς τοῦ λάκκου. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸ χῶμα τὸ πληροῦν τὸν ἀμφορέα καὶ προφανῶς ὁ σκελετὸς τοῦ εἰς αὐτὸν ἀποτεθέντος νηπίου διελύθη πλήρως. Τὸ τμῆμα τοῦ πίθου εἶχεν ὕψος 0.42 μ. καὶ μεγίστην διάμετρον 0.30 μ.

Τάφος I 10 Ἐγγυτρισμός (πίν. I καὶ 382α).

Περὶ τὸ 1 μ. πρὸς Δυσμὰς τοῦ I 9 εὐρέθησαν τεμάχια ἀμφορέως, προφανῶς τὰ ὑπολείμματα ἐγγυτρισμοῦ. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὰ πληροῦντα τὸν πυθμένα του χῶματα.

Διὰ τὴν ταφὴν τοῦ I 10, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ I 9, ἐχρησιμοποιήθησαν τμήματα μόνον θραυσθέντος ἀμφορέως.

Τάφος I 11

Ἐγχυτρισμός (πίν. I καὶ 382α, β).

Πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ τάφου I 9 καὶ παρὰ τὸν I 10 εὐρέθη ἡ ταφή I 11, εἰς βάθος 0.60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Εἰς λάκκον εἶχεν ἀποτεθῆ λεβητόσχημον μὲ προχοὴν ἀγγεῖον εἰς τὴν βάσιν του καὶ στερεωθῆ εἰς ὀρθίαν θέσιν διὰ μικρῶν λίθων. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὸ χῶμα τὸ ὁποῖον τὸ ἐπλήρου καὶ προφανῶς τὸ ἀγγεῖον θὰ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ταφὴν νηπίου. Τὸ λεβητόσχημον ἀγγεῖον ἔχει ὕψος 0.22 μ., διάμετρον στομίου 0.30 μ. καὶ μεγίστην διάμετρον 0.33 μ. Ἀρχικῶς θὰ εἶχε πῶμα, τὸ ὁποῖον ἐπεκάθητο ταπεινοῦ λαιμοῦ περὶ τὸ χεῖλος. Δύο λαβαὶ καὶ ἡ προχοὴ ἐτέθησαν ἀμέσως ὑπὸ τὸ χεῖλος.

Τάφος I 12

Ἐγχυτρισμός (πίν. I καὶ 382α, β).

Ἀνατολικῶς τοῦ I 11 καὶ εἰς βάθος 0.60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ ἐγχυτρισμός I 12. Ἀμφορεὺς ἐτέθη εἰς τὴν πλευράν του ἐντὸς ἐλλειπτικοῦ λάκκου καὶ ἐστερεώθη διὰ λιθαρίων. Μία τῶν λαβῶν του εἶχε θραυσθῆ πρὸ τῆς χρήσεώς του διὰ τὴν ταφὴν, ἐνῶ ἡ πρὸς τὰ ἄνω πλευρά του εἶχεν ἐπιμελῶς ἀποκοπῇ ἀφοῦ ἀπετέθη εἰς τὸν λάκκον. Τότε ἐντὸς τοῦ οὕτω διανοιγέντος κορμοῦ τοῦ ἀγγείου ἐτοποθετήθη νήπιον καὶ τὰ κτερίσματα, δύο μελανόμορφοι λήκυθοι ὑπ' ἀρ. 784 καὶ 785 καὶ ἡ λεκανὶς ὑπ' ἀρ. 786, ἀνεστραμμένη. Τοῦ ἀμφορέως τὸ ὕψος ἀνέρχεται εἰς 0.56 μ., τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου εἰς 0.12 μ. καὶ τὸ ὕψος τοῦ λαιμοῦ εἰς 0.14 μ.

I 12 - ἀρ. 784 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 383).

Ὑψος 0.133 μ., διάμετρος στομίου 0.016 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., περίμετρος 0.134 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.037 μ., ὕψος λαβῆς 0.031 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος σχετικῶς καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις διμερής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον σωληνόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Ὁ δακτύλιος τῆς βάσεως καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν

ἐδαφόχρουν ζώνην ἀδρομερῶς γεγραμμένη παράστασις τεθρίππου πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τεσσάρων μορφῶν. Πρὸ τοῦ τεθρίππου μόλις διακρινόμενη κακότεχνος γυναικεία μορφή καθήμενη ἐπὶ δίφρου. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς παραστάσεως εἰκονίζονται δύο γυναικεῖαι μορφαί, ἐνῶ ἀνδρική πιθανῶς μορφή ἐγράφη ὀπισθεν τοῦ τεθρίππου. Ἡ παράστασις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ δύο ἡμιδακτυλίων καὶ διπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν, μελανῶν καὶ λευκῶν. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω σειρά στιγμῶν.

I 12 - ἀρ. 785 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 383).

Ὑψος 0.128 μ., διάμετρος στομίου 0.017 μ., διάμετρος βάσεως 0.029 μ., περίμετρος 0.134 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.04 μ., ὕψος λαβῆς 0.028 μ.

Παρουσιάζει μικράς αποκρούσεις εις τὸν κορμόν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδής, ὑποτυπώδης πούς, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον σωληνόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κυρία ἐδαφόχρους ζώνη κοσμεῖται διὰ δυσδιακρίτου παραστάσεως ἁδρομερῶς γεγραμμένου τεθρίπτου καὶ δύο μορφῶν. Διακρίνονται τέσσαρες ἵπποι καὶ μία ἰσταμένη μορφή, ἑτέρα δὲ γυναικεία καθήμενὴ μορφή ἀντικρύζει τὸ τέθριππον. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαραξέων. Ἡ παράστασις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ τριπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν μεταξὺ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω σειρὰ στιγμῶν.

Αἱ μελανόμορφοι λήκυθοι ἀνάγονται εἰς τὸ β' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος καὶ κατὰ τὸ σχῆμα, τὴν διάταξιν καὶ τὸ θέμα τῆς διακοσμῆσεως εὐρίσκουν πολλὰ παράλληλα (HASPELS, πίν. 48, ἀρ. 3. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, σ. 33, εἰκ. 59β, γ. Olynthus V, πίν. 50, ἀρ. 30 καὶ σ. 76. Hesperia 32, 1963, πίν. 47, ἀρ. 2 καὶ σ. 130, «Haimon Group». CVA, Deutschland 31, Heidelberg 4, πίν. 174, ἀρ. 8 καὶ σ. 61). Εἰς τὸ αὐτὸ τέταρτον ἀνάγεται καὶ ἡ λεκανίς (Agora XII, πίν. 42, ἀρ. 1252 καὶ σ. 324). Κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἐγχυτρισμὸς καὶ ὁ ἀμφορεὺς πρέπει νὰ τεθοῦν εἰς τὴν δεκαετίαν 470 - 460 π.Χ.

Τάφοι I13, I14 καὶ I15

Ἐγχυτρισμοί (πίν. I).

Θραύσματα μόνον ἀμφορέων εὐρεθέντα εἰς ἀπόστασιν 0.60 μ. ἀπ' ἀλλήλων, περὶ τὰ 0.40 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ἀνατολικῶς τῆς ἀσβεστοκαμίνου ὑποδεικνύουν τὴν ὕπαρξιν ἐκεῖ ἐγχυτρισμῶν. Μόνον θρύμματα ἐσκορπισμένων ὁστῶν εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν ἀποδεικνύοντα τὴν χρῆσιν τῶν ἀμφορέων διὰ ταφάς. Ὑπολείμματα κτερισμάτων δὲν εὐρέθησαν.

Τάφος I16

Κεραμοσκεπτής (πίν. I καὶ 141α).

Διαστάσεις: μῆκος 1.00 μ., πλάτος 0.40 μ.

I12 - ἀρ. 786 Λεκανίς (πίν. 383).

Ὑψος 0.058 μ., ὕψος μετὰ πώματος 0.093 μ., διάμετρος στομίου 0.069 μ., διάμετρος βάσεως 0.054 μ., περίμετρος 0.258 μ., μῆκος λαβῆς 0.036 μ., ἀνοιγμα λαβῆς 0.016 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος ἀτελῶς ὥπτημένος, εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις ὑψηλὴ δακτυλιόσχημος, κορμὸς εὐρινόμενος ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρύ, μία λαβὴ ὀριζοντία κυλινδρική μὲ ἐλαφρὰν ἀνύψωσιν κάτωθεν τοῦ χεῖλους τεθειμένη. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ πώματος ἐπικλινής, ἡ λαβὴ, σχήματος κώνου πίτυος, φέρει πλαστικὸν δακτύλιον εἰς τὴν βάσιν τῆς.

Ἡ λεκανίς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως ἐδαφόχρους. Τὸ πῶμα ἐσωτερικῶς ἀφέθη εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ, ἐξωτερικῶς ὀλόβαφον διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, διακοπτομένου ἐκ δύο ἐδαφοχρῶν δακτυλίων.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ.

Ἐπὶ τοῦ καλύμματος τοῦ Ιπ1 καὶ πέραν τούτου πρὸς Βορρᾶν εὐρέθησαν τὰ ὑπολείμματα κεραμοσκεποῦς τάφου. Τὸ δάπεδόν του ἐκαλύπτετο διὰ κεράμων καὶ αἱ πλευραὶ του ἐσχηματίζοντο ἐκ κεράμων τεθεισῶν πυραμιδοειδῶς. Ὡς συνήθως, λίθοι ἐνεσφηνώθησαν εἰς τὴν βάσιν τῶν πλευρικῶν κεράμων διὰ νὰ τὰς συγκρατήσουν εἰς τὴν πλαγίαν των θέσιν. Τμήματα παιδικῶν ὀστῶν, εὐρεθέντα ἐπὶ τῆς κεράμου τοῦ δαπέδου, ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τὸν τάφον εἶχεν ἀποτεθῆ παιδίον. Τὸ μόνον κτερίσμα ἦτο ἡ λεκανὶς ὑπ' ἀρ. 787.

I 16 - ἀρ. 787 Λεκανίς (πίν. 381δ).

Ύψος 0.067 μ., ὕψος μετὰ πώματος 0.118 μ., διάμετρος στομίου 0.127 μ., διάμετρος βάσεως 0.072 μ., περίμετρος 0.41 μ., μῆκος λαβῶν 0.055 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0.027 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς ἡμισφαιρικός, λαβαὶ δύο ὀριζόντιαι κυλινδρिकाὶ καμ-

πτόμεναι πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ πῶμα, μὲ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινῇ καὶ κυρτὰ πλάγια τοιχώματα εἰς τὸ κέντρον, φέρει διμερῇ λαβὴν ἄνω πιλόσχημον. Ἡ λαβὴ κατὰ τὴν βάσιν της διακρίνεται τοῦ πώματος διὰ πλαστικοῦ δακτυλίου.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Ἡ λεκανίς θέτει τὸν τάφον εἰς τοὺς περὶ τὸ 425 π.Χ. χρόνους (Agora XII, πίν. 42, ἀρ. 1248 καὶ σ. 324, περὶ τὸ 425 π.Χ.).

Τάφος I 17

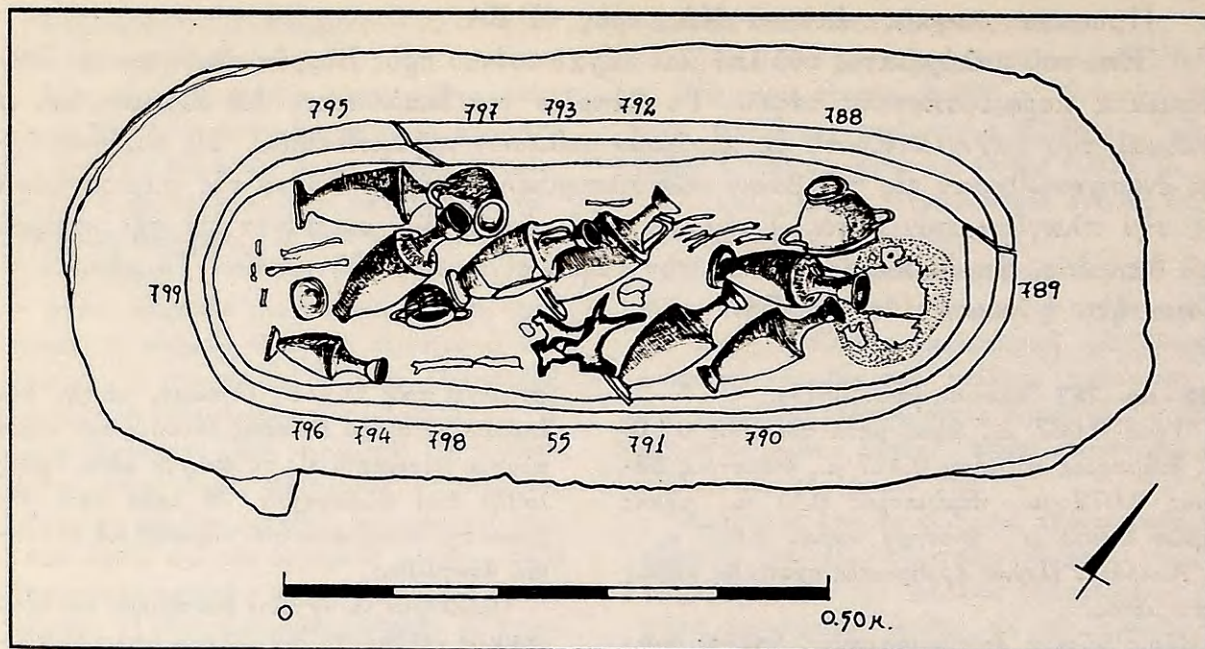
Πηλίνη λάρναξ (πίν. I, 141α καὶ 384, σχέδιον 115).

Διαστάσεις : μῆκος 0.76 μ., πλάτος 0.29 μ., βάθος 0.14 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Διαγωνίως πρὸς τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου Ιπ1 καὶ 0.80 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἀπεκαλύφθη ἡ ἐλλειψοειδὴς πηλίνη λάρναξ I 17 (πίν. 141α). Διεσώθη πλήρως ἀκόμη καὶ τὸ πῶμά της, τὸ ὅποῖον ἔχει τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ τὰς αὐτὰς διαστάσεις πρὸς τὸ σῶμα τῆς λάρνακος. Διὰ τὴν λάρνακα εἶχε σκαφῇ ἐλλειπτικός λάγκκος μεγαλυτέρων κάπως διαστάσεων καὶ ἡ μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ λάγκκου ἀπόστασις, 0.10 μ. περίπου, εἶχε πληρωθῇ διὰ μικρῶν λίθων. Οὕτω ἡ λάρναξ ἐνεσφηνοῦτο εἰς ὀριζοντίαν θέσιν. Παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν της εὐρέθη ἔκτασις μελανῶν χωμάτων 0.30 × 0.25 μ. καὶ βάθους 0.07 μ. Εἰς τὴν λάρνακα εἶχεν ἀποτεθῇ μικρὸν παιδίον ἐκτάδην, μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον (πρὸς Δυσμάς, πίν. 384β). Ἐπὶ τοῦ λειψάνου καὶ περὶ αὐτὸ ἐτέθησαν τὰ κτερίσματά του (πίν. 384α καὶ σχέδιον 115). Ὁ σκύφος ὑπ' ἀρ. 788 εὐρέθη σχεδὸν ἀνεστραμμένος ὀπισθεν τοῦ κρανίου καὶ ἄνωθεν τοῦ δεξιοῦ ὤμου. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, μὲ τὰ στόμιά των πρὸς τὸ κρανίον, εὐρέθησαν αἱ λήκυθοι ὑπ' ἀρ. 789 καὶ 790. Δύο λήκυθοι, ὑπ' ἀρ. 791 καὶ 792, ἔκειντο περὶ τὴν ὀσφύν. Μεταξὺ των εὐρέθη τὸ εἰδώλιον ὑπ' ἀρ. 55 καὶ κέλφος ὦου. Ἐπὶ τῶν ποδῶν εὐρέθησαν αἱ λήκυθοι ὑπ'

Σχέδιον 115. Κάτοψις τῆς πηλίνης λάρνακος Ι17 (σχέδιον Ἀ. Πετρονώτη).

ἄρ. 793 καὶ 794, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῶν αἱ λήκυθοι ὑπ' ἄρ. 795 καὶ 796. Εἰς τὰ πλάγια καὶ παρὰ τὸ δεξιὸν γόναυ ἔκειτο ἀνεστραμμένος ὁ σκύφος ὑπ' ἄρ. 797, παρὰ τὴν βάσιν τῆς ληκύθου ὑπ' ἄρ. 793 τὸ σκυφίδιον ὑπ' ἄρ. 798 καὶ παρὰ τὴν λήκυθον ὑπ' ἄρ. 796 τὸ σκυφίδιον ὑπ' ἄρ. 799. Κάτωθεν τοῦ σκυφιδίου ὑπ' ἄρ. 788 εὑρέθη τὸ ὑπ' ἄρ. 800 σκυφίδιον.

Ι 17 - ἄρ. 788 Σκύφος (πίν. 385α).

Ύψος 0.053 μ., διάμετρος στομίου 0.078 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ., περίμετρος 0.245 μ., μῆκος λαβῶν 0.028 μ., ἀνοιγμα λαβῶν 0.017 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις χαμηλὴ κωνικὴ, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ὀξύ, στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι κυλινδρिकाὶ κάτωθεν τοῦ χείλους τεθειμέναι.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς βάσεως καὶ ταινίας τεθειμένης εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ.

Ὅρα Agora XII, πίν. 45, ἄρ. 1378, σ. 333, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ι 17 - ἄρ. 789 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 385γ, δ).

Ύψος 0.06 μ., διάμετρος στομίου 0.029 μ.,

διάμετρος βάσεως 0.049 μ., περίμετρος 0.194 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.051 μ., ὕψος λαβῆς 0.038 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδὴς χαμηλὴ, κορμὸς στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον εὐρὺ χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, ἢ λαβὴ ἐξωτερικῶς καὶ τὸ στόμιον καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφησαν τρεῖς μορφαὶ διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὰ γυμνὰ μέρη τῆς κεντρικῆς μορφῆς ἐδηλώθησαν διὰ λευκοῦ. Εἰς τὸ μέσον ἡ Ἀθηνᾶ μὲ δόρυ καὶ κράνος ἐπὶ βάθρου, ἴσως τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἐκατέρωθεν τῆς θεᾶς δύο ἀνδρिकाὶ μορφαὶ γονυκλι-

νεῖς. Οἱ ἄνδρες φέρουν κράνος, κρατοῦν δόρυ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, τὴν δὲ δεξιὰν τείνουν πρὸς τὴν θεότητα (ἄπτονται τοῦ πέπλου;). Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ὤμου μελανὸς δακτύλιος καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου διπλῇ σειρᾷ ἐναλλασσομένων στιγμῶν.

Διὰ τὸ σχῆμα, Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 142, 144, σ. 267, 302, περὶ τὸ 490 π.Χ.

I 17 - ἀρ. 790 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 385 β, 386β).

Ύψος 0.138 μ., διάμετρος στομίου 0.028 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ., περίμετρος 0.191 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.042 μ., ὕψος λαβῆς 0.035 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφη παράστασις ἐκ δύο ἀντωπῶν γυναικείων μορφῶν καθήμενων ἐπὶ ὀκλαδιῶν δίφρων. Ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς παραστάσεως γυνὴ κρατεῖ ἡλακάτην, ἴσως δὲ καὶ ἡ ἐτέρα γυναικεία μορφή. Πρὸ τῶν ποδῶν τῶν γυναικῶν, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐγράφη ἀνὰ εἰς κάλαθος. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν καὶ ἐγχαράξεων. Εἰς τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως δένδρον πληροῦ τὸ μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν διάκενον. Ἡ παράστασις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν μεταξὺ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα ὄρα HASPELS, πίν. 31, ἀρ. 1a καὶ σ. 91, πρὸ τοῦ 490 π.Χ. Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διακοσμητικὸν θέμα ὄρα CVA, Deutschland 5, Wien 1, πίν. 6, ἀρ. 11 (739,6) καὶ σ. 16, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

I 17 - ἀρ. 791 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 385γ, 386β).

Ύψος 0.143 μ., διάμετρος στομίου 0.028 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., περίμετρος 0.21 μ.,

ὕψος λαιμοῦ 0.041 μ., ὕψος λαβῆς 0.035 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τινὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός εὐρυνόμενος πολὺ ἄνω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς μᾶλλον ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές ἐλαφρῶς κλινόν πρὸς τὰ ἔσω, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφη παράστασις ἐκ τεσσάρων μορφῶν διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὸ κέντρον γυναικεία μορφή, πιθανῶς ἡ Ἀθηνᾶ, ἐστραμμένη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κρατοῦσα ἀσπίδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὑψώνει τὸ δόρυ ἐναντίον γονυκλινούσῳ ἀνδρὶ, ἴσως γίγαντος, ἐστραμμένου πρὸς τὰ δεξιὰ, μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν θεάν. Ὁ ἀνὴρ φέρει ἀσπίδα καὶ κράνος. Ἐκατέρωθεν τῆς παραστάσεως ἀνὰ μίαν ἰσταμένη μορφή. Μεταξὺ τῶν μορφῶν κλάδοι. Μελανὸς δακτύλιος ἐτέθη ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ὤμου. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφησαν φυλλοειδῆ στοιχεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄλεκτωρ.

Ὅρα Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 142, διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διὰ παραπλήσιον θέμα Ἀθηνᾶς καὶ γονυκλινούσῳ πολεμιστοῦ, πίν. 52, ἀρ. 123, καὶ σ. 267, 300 καὶ 302, περὶ τὸ 490 π.Χ. Διὰ τὴν ὁμάδα ἄλεκτορος (cock group) ὄρα HASPELS, σ. 67 - 68, χρονολογουμένην περὶ τὸ 510 - 490 π.Χ. καὶ ἴσως ἀργότερον.

I 17 - ἀρ. 792 Μελαμβαφὴς λήκυθος (πίν. 385β καὶ σχέδιον 116).

Ύψος 0.122 μ., διάμετρος στομίου 0.03 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.17 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.038 μ., ὕψος λαβῆς 0.031 μ.

Ἐλλείπει τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς λαβῆς. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

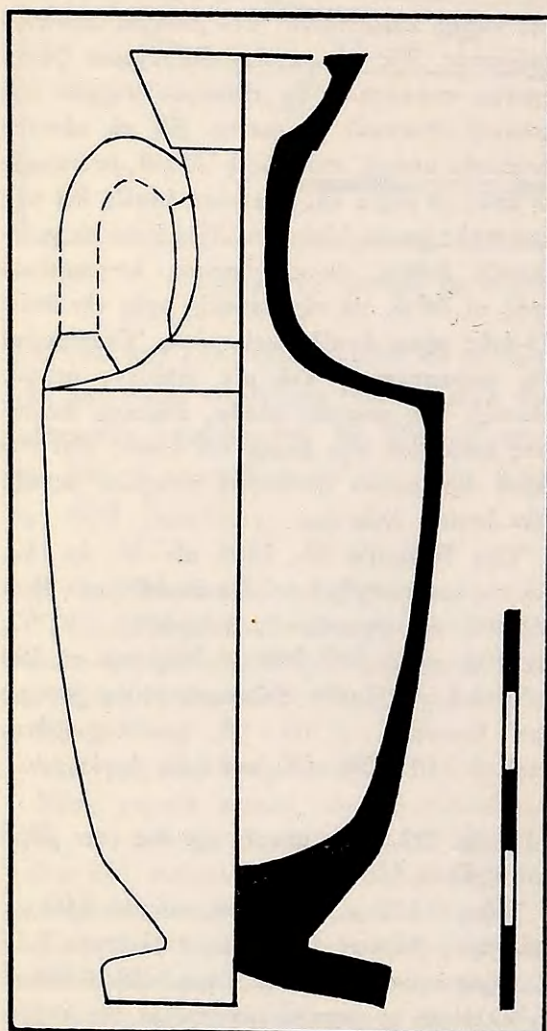
Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμῳ, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμὸς, τὸ

στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὸν ὦμον ἐγράφη φυλλοειδὲς ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ σειρὰ γραμμιδίων.

Ὅρα Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1118, σ. 314, περὶ τὸ 470 - 460 π.Χ. Olynthus V, πίν. 50, ἀρ. 33 καὶ 34, σ. 76, τέλη 6ου ἢ ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος. CVA, Italia L, Palermo, Collezione Mormino 1, πίν. 1, III L, ἀρ. 17 καὶ σ. 4, ἀ' τέταρτον 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Σχέδιον 116. Τομὴ τῆς μελαμβαφοῦς λήκυθου
I 17 - 792.

I 17 - ἀρ. 793 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 385γ, 387).

Ύψος 0.148 μ., διάμετρος στομίου 0.027 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ., περίμετρος

0.198 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.045 μ., ὕψος λαβῆς 0.037 μ.

Συγκεκολλημένη μὲ μικρὰς ἀποκρούσεις. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις χαμηλὴ δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός εὐρύς ἄνω στενούμενος κάτω σχηματίζει ταπεινὸν κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὦμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος καλύπτονται ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς.

Ἡ διακόσμησις ἐγράφη διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ κυρία ἐδαφόχρους ζώνη κοσμεῖται διὰ παραστάσεως ἐκ δύο γυναικείων μορφῶν, ἰσταμένων ἑκατέρωθεν κλήματος, ἀπὸ τοὺς κλάδους τοῦ ὁποίου κρέμανται βότρες σταφυλῶν. Οἱ βότρες ἐδηλώθησαν διὰ λευκῶν στιγμῶν ἐπὶ μελανοῦ ἐδάφους. Αἱ μορφαὶ φέρουν ποδῆρη χιτῶνα γεγραμμένον διὰ μελανοῦ χρώματος καὶ ἐρυθροῦ διὰ τὰ κοσμήματα τῶν χιτῶνων. Τὰ γυμνά μέρη τοῦ σώματος ἐγράφησαν διὰ λευκοῦ χρώματος. Ἡ μία τῶν μορφῶν συλλέγει βότρες. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἀνωθεν τῆς παραστάσεως διπλὴ σειρὰ στιγμῶν μεταξὺ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὦμου ἐτέθη φυλλοειδὲς κόσμημα καὶ ἄνω σειρὰ γραμμιδίων.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα, Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 142 καὶ σ. 267 καὶ 302, περὶ τὸ 490 π.Χ. Corinth XIII, πίν. 36, ἀρ. 11, τάφος 262 καὶ σ. 216, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος, διονυσιακὴ παράστασις μὲ χρῆσιν λευκοῦ.

I 17 - ἀρ. 794 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 385γ, 386α).

Ύψος 0.169 μ., διάμετρος στομίου 0.028 μ., διάμετρος βάσεως 0.046 μ., περίμετρος 0.204 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.051 μ., ὕψος λαβῆς 0.034 μ.

Ἐλλείπει μικρὸν τεμάχιον τῆς βάσεως καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω σχηματίζει ταπεινὸν κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὦμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατα-

κόρυφος ταινιόσχημος εκφυομένη από τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Δακτύλιος περὶ τὴν βάσιν, ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς κυρίας ἐδαφοχρόου ζώνης ἐγράφησαν διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος δύο ἀντωπαὶ ἀνδρικαὶ μορφαὶ ἡμιγонуκλινεῖς μὲ κράνη καὶ ὀκτωσχήμους ἀσπίδας. Αἱ χεῖρες ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα καὶ κάτω καὶ οἱ πόδες ἀπὸ τῶν γονάτων ἐγράφησαν διὰ λευκοῦ χρώματος μὴ σφζομένου. Εἰς τὸ διάκενον μετὰ τῶν μορφῶν ἐτέθησαν κλάδοι. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων καὶ λευκοῦ χρώματος. Ἡ παράστασις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς ἐναλλασσομένων στιγμῶν, τεθειμένων μετὰ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὦμου ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω σειρὰ στιγμῶν.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα Corinth XIII, πίν. 94, ἀρ. 269 - 1 καὶ σ. 218, 490 - 480 π.Χ. Ὅρα καὶ τὰς προηγουμένας ληκύθους.

I 17 - ἀρ. 795 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 385γ, δ).

Ύψος 0.139 μ., διάμετρος στομίου 0.023 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ., περίμετρος 0.183 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.044 μ., ὕψος λαβῆς 0.035 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενόμενος κάτω σχηματίζει ταπεινὸν κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσῳ ὦμου, λαιμὸς μᾶλλον ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος εκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφησαν διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος τέσσαρες μορφαὶ ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο γυναικεῖαι, ἰστάμεναι ἐκατέρωθεν τῶν κεντρικῶν μορφῶν, φοροῦν ποδῆρη χιτῶνα καὶ κρατοῦν κλάδον. Ἡ κεντρικὴ ἀνδρική μορφή κατ' ἐνώπιον, προφανῶς

ὁ Διόνυσος, ὑποβαστάζεται ὑπὸ μικρᾶς ἀνδρικής μορφῆς καμπτομένης ἐκ τοῦ βάρους. Ὁ θεὸς φέρει ποδῆρη χιτῶνα καὶ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ φύονται κλάδοι κλήματος. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἐπὶ τοῦ ὦμου φυλλοειδὲς ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω σειρὰ γραμμιδίων.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα ὄρα Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 142, περὶ τὸ 490 π.Χ. Ὅρα καὶ προηγουμένας ληκύθους.

I 17 - ἀρ. 796 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 385β, 386β).

Ύψος 0.107 μ., διάμετρος στομίου 0.023 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., περίμετρος 0.155 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.033 μ., ὕψος λαβῆς 0.028 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς στενόμενος κάτω σχηματίζει ταπεινὸν πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὦμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος εκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐγράφη μετὰ σатыρων γυνὴ ὀρχουμένη (μαινάς;) πρὸς τὰ δεξιὰ, στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω.

Τὸ πρόσωπον τῆς γυναικείας μορφῆς ἐκαλύφθη διὰ λευκοῦ χρώματος. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἐπὶ τοῦ ὦμου διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Διὰ τὸ θέμα καὶ παρόμοιον σχῆμα, Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 141 καὶ σ. 267 καὶ 302, περὶ τὸ 490 π.Χ. Ὅρα καὶ προηγουμένας ληκύθους.

I 17 - ἀρ. 797 Σκύφος (πίν. 385α).

Ύψος 0.051 μ., διάμετρος στομίου 0.077 μ., διάμετρος βάσεως 0.041 μ., περίμετρος 0.241 μ., μήκος λαβῶν 0.03 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0.015 μ.

Ἀκεραῖος. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς.

Βάσις χαμηλὴ κωνική, κορμὸς εὐρυνόμενος

πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ὀξὺ, στόμιον εὐρύ, λαβαὶ δύο ὀριζόντιαι κυλινδρिकाὶ ὑπὸ τὸ χεῖλος τεθειμέναι.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς ἐξηρημένης βάσεως καὶ δακτυλίου γεγραμμένου δι' ἐρυθροῦ χρώματος τεθειμένου εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ. Τὸ χρῶμα κάτωθεν τοῦ χεῖλους ἀπελεπίσθη.

Ὅρα Agora XII, πίν. 45, ἀρ. 1377, καὶ σ. 333, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

I 17 - ἀρ. 798 Σκυφίδιον (πίν. 385β).

Ύψος 0.038 μ., διάμετρος στομίου 0.054 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., περίμετρος 0.18 μ., μήκος λαβῶν 0.02 μ., ἀνοιγμα λαβῶν 0.015 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις δακτυλιόσχημος ὑψηλή, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ὀξὺ κλῖνον ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω, στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ κυλινδρिकाὶ ὀριζόντιαι ὑπὸ τὸ χεῖλος τεθειμέναι.

Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς βάσεως καὶ ἐξηρημένης ταινίας εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ.

Ὅρα Agora XII, πίν. 45, ἀρ. 1378, σ. 333, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

I 17 - ἀρ. 799 Σκυφίδιον (πίν. 385β).

Ύψος 0.038 μ., διάμετρος στομίου 0.054 μ., διάμετρος βάσεως 0.032 μ., περίμετρος 0.17 μ., μήκος λαβῶν 0.022 μ., ἀνοιγμα λαβῶν 0.011 μ.

Ἐλλείπει μικρὸν τμήμα τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθρῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ὀξὺ κυρτούμενον ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω, δύο λαβαὶ κυλινδρिकाὶ ὀριζόντιαι, ὑπὸ τὸ χεῖλος τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ τμήμα τοῦ κορμοῦ κάτωθεν τῶν λαβῶν ὁλόβαφον, πλὴν λεπτοῦ ἐξηρημένου δακτυλίου. Εἰς τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνην ἐγράφη συνεχὴς ὀφιοειδὴς γραμμὴ ὀριζομένη ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ δακτυλίων. Αἱ λαβαὶ κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτῶν φέρουν ἐγκάρσια γραμμίδια

μελανοῦ χρώματος. Ἐσωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Ὅρα Corinth XIII, πίν. 32, ἀρ. 1, τάφος 231 καὶ σ. 206, ὁ τάφος χρονολογεῖται εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος.

I 17 - ἀρ. 800 Σκυφίδιον (πίν. 385α).

Ύψος 0.045 μ., διάμετρος στομίου 0.07 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ., περίμετρος 0.232 μ.

Ἐλλείπουν αἱ δύο λαβαί. Πηλὸς ἐρυθροκίτρινος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις χαμηλὴ κωνική, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ὀξὺ ἐλαφρῶς κλῖνον πρὸς τὰ ἔσω, στόμιον εὐρύ.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως ἐγράφησαν κατακόρυφα γραμμίδια. Ἡ κυρία ἐδαφόχρους ζώνη τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ σειρᾶς πτηνῶν βαινόντων πρὸς τὰ δεξιὰ· μεταξὺ αὐτῶν ἐτέθησαν ἄνω καὶ κάτω ὁμάδες γραμμιδίων. Ἡ παράστασις ὀρίζεται ὑπὸ δακτυλίων. Εἰς τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνην ἐτέθησαν ὁμάδες γραμμιδίων μεταξὺ δακτυλίων. Ἐσωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Μεταξὺ τῆς ζώνης τῶν λαβῶν καὶ τῆς κυρίας ζώνης φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ταινία ἐξιτήλου χρώματος (ἐρυθροῦ;).

Ἡ χρῆσις πτηνῶν εἰς ζωφόρους ἄνευ ἐγχαράξεων ἦτο κοινὴ εἰς ἄττικὰ ἐργαστήρια τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, ἡ ἀρχὴ τῆς δὲ ἀνάγεται εἰς τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα. Δείγματα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἔχομεν εἰς GRAEF - LANGLITZ, I, σ. 61 κ.ε., ἀρ. 569 - 583. ROBINSON, HARCUM, ILIFFE, Greek Vases in Toronto, πίν. XXV, ἀρ. 274 - C. 238 καὶ σ. 93, περὶ τὸ 600 π.Χ. Ὅρα καὶ YOUNG, σ. 23. Ὁ σκύφος βεβαίως θὰ ἦτο σύγχρονος πρὸς τὸν ὑπ' ἀρ. 799 καὶ τὰς ληκύθους ἐκ τῆς λάρνακος καὶ ἀνήκει ἴσως εἰς τοὺς περὶ τὸ 490 π.Χ. χρόνους.

I 17 - εἰδ. 55 Εἰδῶλιον ἱππέως (πίν. 385α).

Ύψος 0.108 μ., μήκος 0.086 μ., ὕψος ἱππου 0.102 μ., ὕψος ἀναβάτου 0.055 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τμήμα τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἱππου. Πηλὸς καστανέρυθρος εὐκόλως ἀποτριβόμενος. Τὸ συμπαγὲς εἰδῶλιον διατηρεῖ ἵχνη λευκοῦ ἐπιχρίσματος.

"Ιππος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀναβάτης, τοῦ ὁποῖου ἐπλάσθη μόνον τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ. Ὁ ἀναβάτης ἔχει τὰς χεῖρας τεταμένας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν ἡνίων. Ὁ ἵππος στηρίζεται εἰς τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ πόδας ἀπολήγοντας εἰς ὀξέα ἄκρα, τὸ ρύγχος προβεβλημένον, ἡ χαίτη διαμορφωμένη καὶ ἡ σχεδὸν ὀριζοντία οὐρὰ ἀπολήγει εἰς ὀξὺ ἄκρον.

Προφανῶς τὸ εἰδῶλιον ἀνήκει εἰς τοὺς χρό-

νους εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν καὶ τὰ ἀγγεῖα τοῦ τάφου, ἥτοι εἰς τοὺς περὶ τὸ 490 - 480 π.Χ. χρόνους.

Πλὴν τῶν περιγραφέντων ἀγγείων καὶ τοῦ εἰδωλίου τοῦ ἱππέως εὐρέθη καὶ κέλυφος ὄφου. Τὴν σημασίαν καὶ χρῆσιν ὄφου εἰς τοὺς τάφους θὰ πραγματευθῶμεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου.

Αἱ λήκυθοι, αἱ εὐρεθεῖσαι εἰς τὴν λάρνακα, ἀνάγουν τὴν ταφὴν εἰς τὴν δεκαετίαν 490 - 480 π.Χ. Οἱ σκύφοι φαίνονται ἀρχαιότεροι τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀλλ' ἡ κατασκευὴ ἀγγείων τοῦ τύπου τούτου προφανῶς συνεχίσθη καὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ α' τετάρτου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος I 18

Ἐγχυτρισμός (πίν. I καὶ 388α).

Διαστάσεις : μῆκος λάκκου 0.60 μ., πλάτος λάκκου 0.42 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Περὶ τὸ ἓν μέτρον πρὸς Δυσμᾶς τοῦ I 11 καὶ εἰς βάθος 0.75 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ἀμφορεύς ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του τοποθετημένος εἰς λάκκον καὶ στερεωμένος εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν διὰ μικρῶν λίθων. Τμήμα τῆς κοιλίας τοῦ ἀμφορέως εἶχεν ἀφαιρεθῆ καὶ διὰ τοῦ οὕτω σχηματισθέντος ἀνοίγματος ἐτέθη εἰς αὐτὸν νήπιον. Μετὰ τὴν ἐναπόθεσιν τοῦ λειψάνου καὶ τῶν κτερισμάτων του τὰ ἀφαιρεθέντα ὅστρακα ἐτέθησαν ἐκ νέου εἰς τὴν προτέραν των θέσιν. Εἰς τὸ χῶμα τὸ πληροῦν τὸν ἀμφορέα δὲν εὐρέθησαν ὅστᾱ καὶ μόνον ἡ λήκυθος ὑπ' ἀρ. 802 καὶ ἡ λεκανὶς ὑπ' ἀρ. 803. Προφανῶς ἔχομεν ταφὴν νηπίου τοῦ ὁποῖου ὁ σκελετὸς διελύθη πλήρως, ὡς συμβαίνει συνήθως. Ὁ ἀμφορεύς, ὑπ' ἀρ. 801, ἔχει σῶμα σφαιρικόν, πυθμένα ἀπεστρογγυλευμένον, λαιμὸν πλατύν καὶ βραχύν, λαβὰς κυλινδρικὰς καὶ χεῖλος παχύ. Ὁ πηλὸς του, χρώματος κιτρινερούθρου, εἶναι μᾶλλον καθαρὸς καὶ καλῶς ὠπτημένος. Αἱ διαστάσεις του ἔχουν ὡς ἑξῆς : ὕψος 0.50 μ., διάμετρος μεγίστη 0.34 μ., διάμετρος στομίου 0.12 μ. Φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν δεκαετίαν 460 - 450 π.Χ.

I 18 - ἀρ. 802 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 388β).

Ὑψος 0.136 μ., διάμετρος στομίου 0.019 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.142 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.042 μ., ὕψος λαβῆς 0.033 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ταπεινὸς πούς, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούς ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός,

στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Δακτύλιος περὶ τὴν βάσιν, ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν

ζώνην ἐγράφησαν ἀνθέμια ἐπὶ πλοχμοειδοῦς κοσμήματος, περιβαλλόμενα διὰ λευκῶν τόξων. Μεταξὺ τῶν ἀνθεμίων ἐτέθησαν κατακόρυφα φυλλοειδῇ στοιχεῖα. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

I 18 - ἀρ. 803 Λεκανίς (πίν. 388β).

Ύψος 0.068 μ., ὕψος μετὰ πώματος 0.115 μ., διάμετρος βάσεως 0.068 μ., περίμετρος 0.348 μ., μῆκος λαβῆς 0.047 μ., ἀνοιγμα λαβῆς 0.02 μ., ὕψος πώματος 0.051 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς

ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς ἡμισφαιρικός, λαβὴ ὀριζοντία κυλινδρική κάτωθεν τοῦ χείλους τεθειμένη, πῶμα κυλινδρικὸν κάτω ἐλαφρῶς κωνικὸν εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, εἰς τὸ κέντρον λαβὴ διμερὲς κομβιόσχημος ἐπὶ κωνικῆς βάσεως.

Ἡ κυρίως λεκανίς καλύπτεται ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ πῶμα φέρει τὸ αὐτὸ χρῶμα ἐξωτερικῶς ἐσωτερικῶς ἀφέθη ἐδαφόχρουν. Ἡ κατακόρυφος λαβὴ, ἐπίσης ἐδαφόχρους, φέρει μελανὸν δακτύλιον κατὰ τὴν περιφέρειάν της.

Ἡ λήκυθος ὑπ' ἀρ. 802, προφανῶς τῆς τεχνοτροπίας Beldam, ἀνάγεται εἰς τὴν δεκαετίαν 460 - 450 π.Χ. (Hesperia 32, 1963, πίν. 37, ἀρ. B5 καὶ σ. 118 - 119, ἐκ τάφου χρονολογουμένου περὶ τὸ 470 - 450 π.Χ. Olynthus XIII, πίν. 31, ἀρ. 23 καὶ σ. 73). Εἰς τὴν αὐτὴν δεκαετίαν ἀνάγεται καὶ ἡ λεκανίς ὑπ' ἀρ. 803 (Agora XII, πίν. 42, ἀρ. 1272, ἄνευ λαβῆς, καὶ σ. 326. Περισσότερον ἐξειλιγμένη εἰς ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, σ. 112, εἰκ. 188). Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ ταφὴ πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος I 19

Ἐγχυτρισμός (πίν. I καὶ 382α).

Διαστάσεις λάκκου : μῆκος 0.70 μ., πλάτος 0.46 μ.

Διαστάσεις ἀμφορέως : ὕψος 0.55 μ., διάμετρος μεγίστη 0.37 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.12 μ., διάμετρος στομίου 0.10 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Εὐθὺς παρὰ τὸν I 18 καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτὸν εὐρέθη ὁ ἐγχυτρισμὸς I 19, περὶ τὰ 0.75 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις ὁ ἀμφορεύς, ὑπ' ἀρ. 804, ὁμοιάζει πρὸς τὸν τῆς ταφῆς I 18 καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἐκεῖνος διὰ τὴν ταφὴν νηπίου. Εὐρέθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του εἰς ἐλλειπτικὸν λάκκον καὶ ἐστερεοῦτο εἰς τὴν θέσιν του διὰ μικρῶν λίθων τεθειμένων ὡς σφηνῶν. Τὸ στόμιόν του ἐκλείετο διὰ λίθων.

Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὰ χώματα τὰ πληροῦντα τὸν ἀμφορέα καὶ προφανῶς ἡ ταφὴ ἦτο ἀκτέριστος.

Ὁ ἐγχυτρισμὸς εἶναι σύγχρονος πρὸς τὸν I 18 καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνήκει εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ταφὴ I 20

(πίν. I καὶ 382α).

Πρὸς Βορρᾶν τοῦ I 17 καὶ νοτιοανατολικά τῶν I 18 καὶ I 19 εὐρέθη μέγα τμήμα

ἀμφορέως εἰς τὸν ὅποιον εἶχεν ἐναποτεθῆ νήπιον. Ὅστ᾽ ἀνὲν εὐρέθησαν εἰς τὸν ἀμφορέα τοῦτον οὔτε καὶ κτερίσματα. Τὸ βάθος εἰς τὸ ὅποιον εὐρέθη, 0.65 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἀποδεικνύει ὅτι οὐχὶ πλήρης ἀλλὰ τεμάχια μόνον ἀμφορέως ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ νὰ καλύψουν λείψανον νηπίου, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς ἐλλειπτικὸν ὄρυγμα.

Τάφος I21

Ἐγχυτρισμός (πίν. I, 389 καὶ 390α, σχέδιον 117).

Διαστάσεις λάκκου : μῆκος 0.45 μ., πλάτος 0.45 μ.

Κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τῆς περιοχῆς τοῦ τομέως I, τῆς περιλειομένης διὰ τοῦ περιβόλου καὶ παρὰ τὸν κεραμοσκεπῆ τάφον I22, εὐρέθη, εἰς βάθος 1μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, λάκκος κυκλικὸς εἰς τὸν ὅποιον εἶχον τοποθετηθῆ τμήματα ἀμφορέως. Προφανῶς ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν ἀντὶ λάρνακος διὰ τὴν ἐναπόθεσιν λειψάνου παιδίου, ὀλίγα ὅστ᾽ αὐτοῦ τοῦ οἴου διετηρήθησαν. Μετ' αὐτῶν εὐρέθησαν καὶ τὰ κτερίσματα (πίν. 390), ἥτοι αἱ τρεῖς λήκυθοι ὑπ' ἀρ. 805, 806 καὶ 807, τὸ σκυφίδιον ὑπ' ἀρ. 808 καὶ ἡ σκυφοειδὴς κύλιξ ὑπ' ἀρ. 809.

I21 - ἀρ. 805 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 390β).

Ὑψος 0.123 μ., διάμετρος στομίου 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.036 μ., περίμετρος 0.166 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.036 μ., ὕψος λαβῆς 0.03 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς εὐρὺς κυλινδρικός στενούμενος κάτω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς μᾶλλον βραχύς, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένης ταινίας, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφη γυναικεία μορφή καθημένη ἐπὶ δίφρου, πρὸς τὰ ἀριστερά, μετὰς χεῖρας τεταμένας πρὸς τὰ ἐμπρός. Πρὸ αὐτῆς καθημένη δυσδιάκριτος μορφή, κρατοῦσα εἰς τὴν ὑψωμένην χεῖρα ἀντικείμενον κατευθυνόμενον κατὰ τῆς γυναικός. Ὅπισθεν τῆς καθημένης ὑπάρχει τρίτη μορφή, ἴχνη μόνον τῆς ὁποίας σώζονται. Τὸ πρόσωπον καὶ αἱ χεῖρες τῆς γυναικὸς ἐδηλώθησαν διὰ λευκοῦ χρώματος αἱ λεπτομέρειαι δι' ἐγχράξεων. Ἡ παράστα-

σις ἄνω ὀρίζεται ὑπὸ δακτυλίου. Ἐπὶ τοῦ ὤμου διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

I21 - ἀρ. 806 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 390β).

Ὑψος 0.161 μ., διάμετρος στομίου 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.045 μ., περίμετρος 0.191 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.053 μ., ὕψος λαβῆς 0.037 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις δισκοειδὴς διμερής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω σχηματίζει κιονόσχημον χαμηλὸν πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὁ δακτύλιος τῆς βάσεως καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς καλύπτεται διὰ λευκοκιτρίνου ἐπιχρίσματος, ἐπὶ τοῦ οἴου ἐγράφη παράστασις τεθρίππου ἄρματος μετὰ ἀναβάτην καὶ ἰσταμένας μορφὰς διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ μορφή πρὸ τοῦ ἄρματος εἶναι

γυμνός σάτυρος βαίνων πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ τεθρίππου κλάδος. Ἡ παράστασις ὀρίζεται ἄνω ὑπὸ μαιάνδρου μεταξὺ δύο δακτυλίων (ἀπολεπισθέντος κατὰ μέγα μέρος). Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγγράφω. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη φυλλοειδὲς κόσμημα καὶ ἄνω γραμμίδια.

121 - ἀρ. 807 Μελανόμορφος λήκυθος (πίν. 390β).

Ύψος 0.101 μ., διάμετρος στομίου 0.018 μ., διάμετρος βάσεως 0.031 μ., περίμετρος 0.144 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.033 μ., ὕψος λαβῆς 0.028 μ.

Ἐλλείπει ἐν τεμάχιον τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός εὐρὺς στενούμενος κάτω σχηματίζει ταπεινὸν κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσῳ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον εὐρὺ χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν δύο ἐξηρημένων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ παράστασις τῆς ὄψεως τοῦ ἀγγείου δυσδιάκριτος ἀποτριβεῖσα. Ἐπὶ τοῦ ὤμου φυλλοειδὲς ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω γραμμίδια. Δακτύλιος ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ὤμου.

121 - ἀρ. 808 Σκυφίδιον (πίν. 390β).

Αἱ λήκυθοι τοῦ ἐγγυτρισμοῦ ὁμοιάζουν πρὸς τὰς ἐκ τοῦ τύμβου τοῦ Μαραθῶνος καὶ πρὸς δείγματα τῶν περὶ τὸ 490 π.Χ. χρόνων (HASPELS, πίν. 31, ἀρ. 1α, σ. 91 καὶ 223, «Marathon Painter», διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν τῆς διακοσμῆσεως. *Hesperia* 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 140 καὶ 141, σ. 267, περὶ τὸ 490 π.Χ., διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν τῆς διακοσμῆσεως καὶ τὸ φυλλοειδὲς ἀκτινωτὸν στοιχείον τοῦ ὤμου. Διὰ τὴν διονυσιακὴν παράστασιν καὶ τὸ σχῆμα ὅρα *Hesperia* 15, 1946, πίν. 55, ἀρ. 145 καὶ σ. 303). Καὶ τὸ σκυφίδιον ὑπ' ἀρ. 808 ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (Agora XII, πίν. 45, ἀρ. 1377 καὶ 1378, σ. 333), ἐνῶ παρομοία σκυφοειδὲς κύλιξ ἐχρονολογήθη περὶ τὸ 500 - 480 π.Χ. (Agora XII, πίν. 21, ἀρ. 449, σ. 266). Νεώτερόν πως δεῖγμα σκυφοειδοῦς κύλικος ἐτέθη ὑπὸ τῆς ΚΑΡΟΥΖΟΥ εἰς τὴν δεκαετίαν 470 - 460 π.Χ. (ΑΔ 15, 1933 - 35, σ. 43, εἰκ. 25). Ἡ μαρτυρία ὁμῶς τῶν

Ύψος 0.035 μ., διάμετρος στομίου 0.054 μ., διάμετρος βάσεως 0.027 μ., περίμετρος 0.184 μ., μῆκος λαβῶν 0.027 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0.012 μ.

Ἀκέραιον, πλὴν μικρᾶς ἀποκρούσεως εἰς τὸ χεῖλος. Πηλὸς ἐρυθρῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος ὀξύ, δύο λαβαὶ κυλινδρικαὶ ὀριζόντιαι κάτωθεν τοῦ χείλους.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς βάσεως καὶ ἐξηρημένης ταινίας τεθειμένης εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ.

121 - ἀρ. 809 Σκυφοειδὲς κύλιξ (πίν. 390β).

Ύψος 0.017 μ., διάμετρος στομίου 0.058 μ., διάμετρος βάσεως 0.025 μ., περίμετρος 0.182 μ., μῆκος λαβῶν 0.022 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0.011 μ.

Ἀκεραία, πλὴν μικρᾶς ἀποκρούσεως εἰς τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἀβαθὴς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος ὀξύ, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι κυλινδρικαὶ ἀνυψούμεναι ἐλαφρῶς καὶ τεθειμέναι κάτωθεν τοῦ χείλους.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ ἐρυθροῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐξωτερικῶς, εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, ἐγράφη ταινία χρώματος καστανομελανοῦ. Διὰ τοῦ ἰδίου χρώματος καλύπτονται αἱ λαβαὶ ἐξωτερικῶς. Δακτύλιος ἐγράφη ἐπὶ τοῦ χείλους.

ληγύθων εἶναι σαφῆς καὶ ὀριστική. Ὡς κατώτατον ὄριον τοῦ ἐγγυτρισμοῦ πρέπει νὰ τεθῇ ἡ δεκαετία 490 - 480 π.Χ.

Τάφος I22

Κεραμοσκεπής (πίν. I, 389 καὶ 390α, σχέδιον 117).

Διαστάσεις : μῆκος 1.80 μ., πλάτος 0.35 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ἀμέσως πρὸς Δυσμᾶς τοῦ ἐγγυτρισμοῦ I 21 καὶ 1 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ἡ κορυφή τοῦ κεραμοσκεποῦς τάφου I22. Αἱ πλευρικαὶ κέραμοί του ἦσαν εἰς τὴν θέσιν των καὶ μόνον ὀλίγα θραυσθέντα τεμάχιά των εἶχον κατωλισθήσει εἰς τὸ κενὸν τοῦ τάφου. Τετράπλευρος στενὸς λάκκος εἶχε σκαφῇ καὶ εἰς τὸ δάπεδόν του εἶχεν ἀποτεθῇ τὸ λείψανον. Ἀνωθεν τοῦ λειψάνου ἐτέθησαν πυραμιδοειδῶς αἱ κέραμοι τῶν πλευρῶν καὶ κατὰ τὴν βάσιν των ἐστερεώθησαν διὰ σειρᾶς λίθων. Τὸ μεταξὺ τῶν πλευρῶν καὶ τοῦ σκάμματος κενὸν ἐπληρώθη χώματος καὶ λιθαρίων. Εἰς τὸ βάθος τοῦ σκάμματος ὁ νεκρὸς ἀπετέθη ἐκτάδην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψωμένην ἐπὶ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος καὶ τὰς χεῖρας τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Κατόπιν τῆς σήψεως τῶν σαρκῶν καὶ τῶν τενόντων ἡ κεφαλὴ κατωλίσθησε πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον (πίν. 390α καὶ σχέδιον 117). Παρὰ τὸ ἀριστερὸν γόνυ εὐρέθη τεμάχιον χαλκῆς στλεγγίδος κατεστραμμένον ἐκ τῆς ὀξειδώσεως. Οὐδὲν ἄλλο κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ὁ ὅποιος ἀνῆκεν εἰς ἐνήλικα ἄρρενα (in late middle age, κατὰ τὸν L. Angel. "Ὁρα κατωτέρω σκελετὸν ὑπ' ἀρ. 45 El).

Τάφος I23

(πίν. I καὶ 390α, σχέδιον 117).

Πρὸς Δυσμᾶς τοῦ I22 καὶ εἰς βάθος 0.60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθησαν ὑπολείμματα δύο σκελετῶν. Εἰς ταῦτα ἐδόθη ὁ ἀριθμὸς I23. Πληρέστερος ὅμως καθαρισμὸς τοῦ χώρου καὶ μελέτη ἀπέδειξαν ὅτι ἀνῆκον εἰς προϊστορικὴν ταφήν, ἡ ὁποία καὶ περιεγράφη εἰς τὸ περὶ προϊστορικῶν τάφων τοῦ τομέως I κεφάλαιον, ὡς τάφος Iπ2.

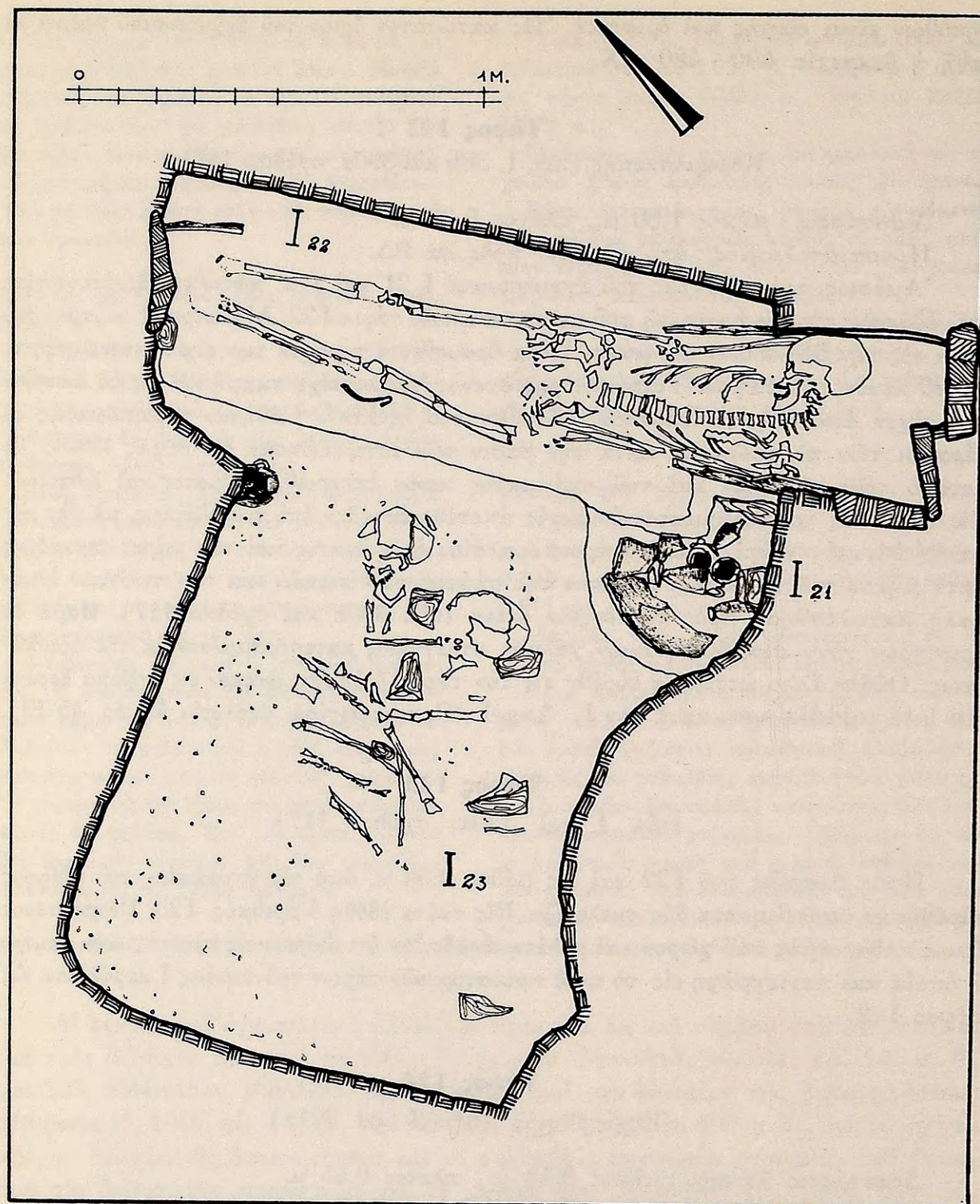
Τάφος I24

Ἐγγυτρισμός (πίν. I καὶ 391α).

Διαστάσεις λάκκου : μῆκος 0.55 μ., πλάτος 0.45 μ.

Εἰς τὸ νότιον ἄκρον τοῦ τομέως καὶ ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ χώρου τοῦ περικλειομένου διὰ τοῦ περιβόλου εὐρέθη ὁ ἐγγυτρισμὸς I24, εἰς βάθος 0.75 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Εἰς ἐλλειπτικὸν ἐν τῷ χώματι λάκκον ἀπετέθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς μέγα τμῆμα ὑδρίας καὶ ἐστερεώθη εἰς τὴν θέσιν του διὰ λίθων. Τὸ ἀνοιγμα τῆς ὑδρίας ἐκλείετο διὰ τεμαχίου ἐκ τοῦ πυθμένος ἀμφορέως. Εἰς τὸ πληροῦν τὸ τμῆμα τῆς

Σχέδιον 117. Κάτοψις τῶν ταφῶν I 21, I 22 καὶ I 23 (σχέδιον Ἀ. Πετρονώτη).

ὕδριας χῶμα εὐρέθησαν τρίμματα μικρῶν ὀστῶν, νηπίου προφανῶς, καὶ αἱ λήκυθοι ὑπ' ἀρ. 810 καὶ 811. Πλησίον τοῦ ἐγχυτρισμοῦ I 24 εὐρέθη ἄνευ πώματος πηλίνη ἐλλειπτική λάρναξ καὶ ὁ πυθμὴν καὶ τὸ κατώτερον τμήμα ἀμφορέως. Προφανῶς

πρόκειται περί ταφῆς εἰς λάρνακα (I 26) καὶ ἐγχυτρισμοῦ (I 25). Οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὰ πληροῦντα τὴν λάρνακα καὶ τὸν ἀμφορέα χῶματα (πίν. 391α).

I 24 - ἀρ. 810 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 391β).

Ὑψος 0.127 μ., διάμετρος στομίου 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ., περίμετρος 0.139 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.038 μ., ὕψος λαβῆς 0.031 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενόμενος κάτω σχηματίζει ταπεινὸν κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον εὐρὺ χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ἀγγείου ἐγράφησαν τρία ἀνθέμια ἐπὶ πλοχμοειδοῦς βάσεως, περιβαλλόμενα διὰ λευκῶν τόξων. Μεταξὺ τῶν ἀνθεμίων ἐγράφησαν κατακόρυφα φυλλοειδῆ στοιχεῖα. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

I 24 - ἀρ. 811 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 391β).

Ὑψος 0.127 μ., διάμετρος στομίου 0.022 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.139 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.037 μ., ὕψος λαβῆς 0.032 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρῶς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενόμενος κάτω σχηματίζει ταπεινὸν κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένου δακτυλίου, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφησαν τρία ἀνθέμια ἐπὶ πλοχμοειδοῦς βάσεως διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, περιβαλλόμενα διὰ λευκῶν τόξων. Μεταξὺ τῶν ἀνθεμίων ἐτέθησαν κατακόρυφα φυλλοειδῆ στοιχεῖα. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς δακτύλιος.

Αἱ λήκυθοι εὐρίσκουν παράλληλα ἀναγόμενα εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, εἰς τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ ἀναχθῇ καὶ ὁ ἐγχυτρισμός (ΚΑΡΟΥΖΟΥ, ΑΔ 11, 1927 - 28, σ. 91, εἰκ. 1 ἄνω δεξιὰ καὶ σ. 92. Κάπως ἀρχαιότερον δεῖγμα εἰς Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 182, καὶ σ. 267 καὶ 270, περὶ τὸ 490 π.Χ.).

Τάφος I 26

Πηλίνη λάρναξ (πίν. I καὶ 391α).

Διαστάσεις : μῆκος 0.83 μ., πλάτος 0.32 μ., ὕψος 0.12 μ.

Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, οὐδὲν εὐρέθη εἰς τὰ πληροῦντα τὴν λάρνακα χῶματα.

Τάφος I 27

Ἐγχυτρισμός.

Ἀμέσως ὑπὸ τὸν ἐγχυτρισμὸν I 20 καὶ εἰς βάθος 1.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ ἀμφορεὺς τοῦ ἐγχυτρισμοῦ I 27. Δυστυχῶς ὁ ἀμφορεὺς εἶχε θρυμματισθῇ πλήρως, τὰ τεμάχια του ὅμως καὶ τὸ εἰσχωρῆσαν εἰς αὐτὸν χῶμα διε-

φύλαξαν τὰ κτερίσματα, μίαν λήκυθον ὑπ' ἀρ. 812, μίαν λεκανίδα ὑπ' ἀρ. 813 καὶ μίαν κύλικα ὑπ' ἀρ. 814. Τμήματα μηριαίων ὀστέων καὶ ὀστάρια ἐκ τοῦ κρανίου ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τὸν ἀμφορέα εἶχεν ἀποτεθῇ τὸ λείψανον μικροῦ παιδίου.

I 27 - ἀρ. 812 Μελαμβαφῆς λήκυθος (πίν. 391β).

Ύψος 0.115 μ., διάμετρος στομίου 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., περίμετρος 0.142 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.036 μ., ὕψος λαβῆς 0.03 μ.

Πλήρης. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενόμενος κάτω πρὸς ταπεινὸν κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐλαφρῶς ἐπικλινούσῳ ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὤμον.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὁ κορμὸς, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

I 27 - ἀρ. 813 Λεκανίς (πίν. 391β).

Ύψος 0.065 μ., ὕψος μετὰ πώματος 0.098 μ., διάμετρος στομίου 0.099 μ., διάμετρος βάσεως 0.064 μ., περίμετρος 0.318 μ., μῆκος λαβῆς 0.042 μ., ἀνοιγμα λαβῆς 0.014 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις ὑψηλὴ δακτυλιόσχημος, κορμὸς εὐρυνόμενος ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, μία λαβὴ κυλινδρική ὀριζοντία κάτωθεν τοῦ χείλους

τεθειμένη, πῶμα ἐλαφρῶς ἐπικλινές φέρον κομβιόσχημον κυλινδρικήν λαβήν.

Ἡ λεκανίς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ταινίας τεθειμένης εἰς τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ. Τὸ πῶμα ἐσωτερικῶς ἐδαφοχρουν, ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν δύο ἐδαφοχρῶν δακτυλίων. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως κοσμεῖται διὰ δύο μελανῶν κύκλων μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον.

I 27 - ἀρ. 814 Κύλιξ (πίν. 391β).

Ύψος 0.059 μ., διάμετρος στομίου 0.108 μ., διάμετρος βάσεως 0.053 μ., περίμετρος 0.34 μ., μῆκος λαβῶν 0.036 μ., ἀνοιγμα λαβῶν 0.024 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, ποὺς μᾶλλον ὑψηλός, κορμὸς εὐρυνόμενος ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρύ, δύο λαβαὶ κυλινδρικαὶ ὀριζόντιαι ὑψούμεναι πρὸς τὰ ἄνω.

Τὸ ἀγγεῖον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν ἐδαφοχρόου ταινίας κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς βάσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν λαβῶν.

Ἡ μελαμβαφῆς κύλιξ καὶ ἡ μελαμβαφῆς λήκυθος δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς δείγματα ἐκ τῆς Ἀγορᾶς, ἀναγόμενα εἰς τοὺς περὶ τὸ 500 - 480 π.Χ. χρόνους (Agora XII, πίν. 20, ἀρ. 419 καὶ 420, σ. 264 καὶ πίν. 38, ἀρ. 1115 καὶ 1116 μὲ εὐρύτερον ἄνω κορμόν, σ. 314. Ὅρα καὶ Olynthus V, πίν. 50, ἀρ. 34, σ. 76). Λεκανίδες τοῦ τύπου περίπου τῆς ὑπ' ἀρ. 813 κατεσκευάζοντο καὶ ἦσαν ἐν μεγάλῃ χρήσει καθ' ὅλον τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα, ἀσφαλῶς ὅμως καὶ ἡ λεκανίς τοῦ ἐγγυτρισμοῦ ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς ληκύθου (ὅρα καὶ Agora XII, πίν. 42, ἀρ. 1252 καὶ 1270 ἄνευ λαβῆς, σ. 324 καὶ 325).

Ὁ ἐγγυτρισμὸς προφανῶς ἀνάγεται εἰς τὴν δεκαετίαν 480 - 470 π.Χ.

Τάφος I 28

(πίν. I καὶ 392α).

Διαστάσεις : μῆκος 1.75 μ., πλάτος 0.50 μ.

Προσανατολισμός : σχεδόν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

Ἀμέσως πρὸς Νότον τῆς περιφερείας τῆς ἀσβεστοκαμίνου καὶ 1.50 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ἡ ἐν ὀρύγματι ταφή I 28. Εἰς τὸ βάθος τετραπλεύρου τάφρου σκαφείσης εἰς τὸ χῶμα ἀπετέθη ἐκτάδην τὸ λείψανον ἐνήλικος μετὰς χειρὰς τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ἡ κεφαλὴ ἔκειτο ἐπὶ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου ἐκ χρώματος, ἐκ τοῦ ὁποίου κατωλίσθησε πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον. Τὰ ὀστέα δὲν διατηρήθησαν εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ μόνον ὀρίζουν πλήρως τὴν θέσιν τοῦ λειψάνου. Κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ σκελετοῦ εὐρέθησαν ἡ λήκυθος ὑπ' ἀρ. 815 καὶ τὸ ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον ὑπ' ἀρ. 816. Παρὰ τὸ δεξιὸν γόνυ ἡ ἀκέφαλος ὑπ' ἀρ. 817 λήκυθος, πέραν τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἡ ὑπ' ἀρ. 818 λήκυθος καὶ κατὰ τὴν στενὴν πλευράν, πέραν ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν, τὸ ὑπ' ἀρ. 819 ἀλάβαστρον.

I 28 - ἀρ. 815 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 392β).

Ὑψος 0.135 μ., διάμετρος στομίου 0.019 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.16 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.044 μ., ὕψος λαβῆς 0.035 μ.

Ἐλλείπει μικρὸν τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτριένυθος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω πρὸς ταπεινὸν πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ σχεδὸν ἐπιπέδου ὤμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Δακτύλιος εἰς τὴν βάσιν, ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς, τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν τριῶν ἐγχαράκτων δακτυλίων, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος.

Εἰς τὴν κυρίαν ἐδαφόχρουν ζώνην ἐγράφησαν διὰ καστανομελανοῦ χρώματος τρία ἀνθέμια ἐπὶ πλοχμοειδοῦς βάσεως, περιβαλλόμενα διὰ λευκῶν τόξων. Κατακόρυφα φυλλοειδῆ στοιχεῖα ἐτέθησαν μετὰ τῶν ἀνθεμίων. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ δακτύλιος ἐπὶ τῆς ἀκμῆς.

Ὅρα Hesperia 32, 1963, πίν. 37, ἀρ. B5 καὶ σ. 119, ἐκ τάφου τοῦ 470 - 460 π.Χ., καὶ Olynthus XIII, πίν. 31, ἀρ. 23 καὶ σ. 73, περὶ τὸ 460 π.Χ. (Beldam). Ἡ λήκυθος προφανῶς ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἐργαστηρίου Beldam.

I 28 - ἀρ. 816 Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον (πίν. 392β).

Ὑψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.046 μ., περίμετρος 0.171 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.041 μ., ὕψος λαβῆς 0.033 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς κυλινδρικός, λαιμὸς ὑψηλός, προεξέχων κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ τοῦ ἐπικλινοῦς ὤμου, στόμιον χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὀλόκληρον τὸ ἀγγεῖον, πλὴν τοῦ δακτυλίου τῆς βάσεως καὶ ἐξηρημένης ταινίας τεθειμένης εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ κορμοῦ, καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ἀγγείου ἡ ἐδαφόχρους ταινία πληροῦται ὑπὸ ζητοειδῶν στοιχείων μετὰ δύο δακτυλίων.

Ὅρα Agora XII, πίν. 38, ἀρ. 1123, καὶ σ. 315, περὶ τὸ 425 π.Χ. Hesperia 4, 1935, σ. 476, εἰκ. 1, ἀρ. 53, σ. 480, εἰκ. 4, ἀρ. 53 καὶ σ. 500, ἀπὸ φρέαρ τῶν μέσων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Τὸ σχῆμα βεβαίως εἶναι πολὺ κοινὸν καὶ ἐν μεγάλῃ χρήσει κατὰ τὸ β' ἡμῖς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

I 28 - ἀρ. 817 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 392β).

Ὑψος σφζόμενον 0.102 μ., διάμετρος βάσεως 0.029 μ., περίμετρος 0.132 μ.

Ἐλλείπει τὸ ἡμῖς τοῦ λαιμοῦ, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβή. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος πρὸς κιονόσχημον πόδα, ὤμος ἐπικλινής.

Ὁ δακτύλιος εἰς τὴν βάσιν, ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτῆς καὶ τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένης ταινίας, καλύπτονται ὑπὸ με-

λανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφησαν διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος τρία ἀνθέμια ἐπὶ πλοχμοειδοῦς βάσεως, περιβαλλόμενα διὰ λευκῶν τόξων. Μεταξὺ τῶν ἀνθεμίων ἐγράφησαν κατακόρυφα φυλλοειδῆ στοιχεῖα. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Εἰς τὸν ὥμον ἐγράφη διπλοῦν ἀκτινωτὸν κόσμημα.

Με μικρὰς παραλλαγὰς παρομοία λήκυθος εἰς Hesperia 32, 1963, πίν. 37, ἀρ. B5 καὶ σ. 119, «Beldam», ὁ τάφος χρονολογεῖται με κατῴτατον ὄριον τὸ 450 π.Χ. ΚΑΡΟΤΖΟΥ, ΑΔ 11, 1927 - 28, σ. 91, εἰκ. 1 ἄνω δεξιὰ καὶ σ. 92. Ἡ κατασκευὴ ληκύθων τοῦ τύπου τούτου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (βλ. Hesperia 15, 1946, πίν. 53, ἀρ. 182 καὶ σ. 308, περὶ τὸ 490 π.Χ.) καὶ τῶν χρόνων τοῦ ἐργαστηρίου Beldam (470 - 460 π.Χ.) παρετάθη καὶ πέραν τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ι 28 - ἀρ. 818 Ἀνθεμωτὴ λήκυθος (πίν. 392β).

Ὑψος 0.126 μ., διάμετρος στομίου 0.019 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., περίμετρος 0.133 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.04 μ., ὕψος λαβῆς 0.032 μ.

Ἐλλειπῆς κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς λαβῆς καὶ μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις ὑψηλὴ δισκοειδής, κορμὸς κυλινδρικός στενούμενος κάτω σχηματίζει κιονόσχημον πόδα, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσῳ ὥμου, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον ταπεινὸν χοανοειδές, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὥμον.

Αἱ λήκυθοι τῆς ταφῆς ἀνάγουν ταύτην εἰς τὰ μέσα ἢ ὀλίγον μετὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους πρέπει νὰ τεθοῦν καὶ τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 816 καὶ 819.

Τάφος Ι 29

Ἐγχυτρισμός (πίν. Ι).

Πλησίον τῆς δυτικῆς παρυφῆς τῆς ἀσβεστοκαμίνου καὶ εἰς βάθος 0.50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθησαν τὰ τεμάχια θρυμματισμένου ἀμφορέως, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποτεθῆ μικρὸν παιδίον καὶ τὰ κτερίσματά του. Ὀλίγα ὀστάρια εἶχον ἀπομείνει ἐκ τοῦ σκελετοῦ τοῦ παιδίου. Μετὰ τοῦ λειψάνου εἶχον ἀποτεθῆ ὡς κτερίσματα ὁ σκύφος ὑπ' ἀρ. 820 καὶ ἡ λεκανὶς ὑπ' ἀρ. 821. Δυστυχῶς ὁ ἀμφορεὺς εἶχε θρυμματισθῆ τόσον ὥστε κατέστη ἀδύνατος ἡ συναρμολόγησίς του.

Διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος καλύπτονται ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, πλὴν ἐξηρημένης ταινίας, τὸ στόμιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς. Εἰς τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφησαν διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος τρία ἀνθέμια ἐπὶ πλοχμοειδοῦς βάσεως περιβαλλόμενα διὰ λευκῶν τόξων. Κατακόρυφα φυλλοειδῆ στοιχεῖα ἐτέθησαν μεταξὺ τῶν ἀνθεμίων. Αἱ λεπτομέρειαι ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράξεων. Ἐπὶ τοῦ ὥμου ἐγράφη ἀκτινωτὸν κόσμημα καὶ ἄνω σειρὰ στιγμῶν.

Ὅρα λήκυθον ὑπ' ἀρ. 817.

Ι 28 - ἀρ. 819 Ἀλάβαστρον (πίν. 392β).

Ὑψος 0.098 μ., διάμετρος στομίου 0.026 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ., περίμετρος 0.12 μ.

Ἐλλείπει τμήμα τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθρῶς πὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἐπιμήκης κυλινδρικός στενούμενος βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἄνω με ἐλαφρῶς κυρτὰ τοιχώματα, λαιμὸς βραχύς, χεῖλος ἐκτρεπόμενον πεπλατυσμένον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως καὶ ἐξηρημένου δακτυλίου εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ.

Ὅρα Olynthus V, πίν. 174, ἀρ. 859 διὰ παρόμοιον, περισσότερον ἐξειλιγμένον, παράδειγμα καὶ σ. 230, 5ος ἢ ἀρχαὶ 4ου π.Χ. αἰῶνος. CVA, Deutschland 31, Heidelberg 4, πίν. 183, ἀρ. 4 καὶ σ. 74, 5ου π.Χ. αἰῶνος.

I 29 - αρ. 820 Σκύφος (πίν. 392γ).

"Υψος 0.046 μ., διάμετρος στομίου 0.073 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., περίμετρος 0.237 μ., μήκος λαβῶν 0.026 μ., άνοιγμα λαβῶν 0.013 μ.

Συγκεκολλημένος μετὰ μικρῶν άποκρούσεων. Πηλός κιτρινωπός εύκόλως άποτριβόμενος. Κορινθιάζων σκύφος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμός εύρυνόμενος πρὸς τὰ άνω με έλαφρῶς κυρτάς πλευράς, στόμιον εύρύ, χεῖλος όξύ, δύο λαβαί κυλινδρικοί όριζόντιοι κάτωθεν τοῦ χείλους τεθειμένοι.

Τὸ άγγεῖον έσωτερικῶς καί έξωτερικῶς καλύπτεται ύπό μελανέρυθρου στιλπνοῦ χρώματος, πλὴν δακτυλίου τεθειμένου εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ καί έξηρημένης ζώνης μεταξύ τῶν λαβῶν. Ἡ έδαφόχρους ζώνη κοσμεῖται διά σειρᾶς στιγμῶν μεταξύ δύο δακτυλίων.

I 29 - αρ. 821 Λεκανίς μετὰ πώματος (πίν. 392γ).

"Υψος 0.056 μ., ύψος μετὰ πώματος 0.101 μ., διάμετρος στομίου 0.114 μ., διάμετρος βάσεως 0.056 μ., μήκος λαβῶν 0.07 μ., πλάτος λαβῶν 0.013 μ., ύψος πώματος 0.05 μ., διάμετρος πώματος 0.029 μ.

Ἀκεραία, πλὴν μικρῶν άποκρούσεων. Πηλός κιτρινέρυθρος εύκόλως άποτριβόμενος. Ἐντός τῆς λεκανίδος εύρέθη μικρὸν τεμάχιον έρυθρᾶς έγχούσης καλῶς διατηρούμενον.

Βάσις κωνική, κορμός εύρυνόμενος πρὸς τὰ άνω με έλαφρῶς κυρτάς πλευράς, δύο λαβαί όριζόντιοι ταινιόσχημοι κάτωθεν τοῦ χείλους τεθειμένοι άπολήγουν εἰς ταινιόσχημα άκρα, πῶμα εἰς τὴν άνω έπιφάνειαν αὐτοῦ κυρτόν, λαβὴ διμερῆς περατουμένη εἰς δισκοειδές κομβίον. Τὸ κομβίον φέρει εκβάθυσιν εἰς τὴν άνω έπιφάνειαν.

Ἡ λεκανίς έσωτερικῶς καί έξωτερικῶς καί τὸ πῶμα έξωτερικῶς καλύπτονται ύπό μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ κομβίον άφέθη έδαφόχρουν, φέρει δὲ κατὰ τὴν άνω έπιφάνειαν αὐτοῦ τρεῖς όμοκέντρους δακτυλούς.

Ἡ λεκανίς εύρίσκει παράλληλον εκ τῆς Ἀγορᾶς, τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος (Αγορά XII, πίν. 40, αρ. 1216 καί σ. 321), ένῶ ό σκύφος φαίνεται άρχαιότερος καί δύναται νά παραβληθῇ πρὸς δείγμα εκ Κορίνθου (Corinth XIII, πίν. 18, αρ. 1, τάφος 135, σ. 172, περι τὸ 600 ἢ όλίγον άργότερον). Ἀλλά σκύφοι τοῦ τύπου τούτου ἦσαν έν χρήσει καθ' όλον τὸν βον π.Χ. αἰῶνα. Κατ' άκολουθίαν ό έγχυτρισμός δύναται νά άναχθῇ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος I 30

Κεραμοσκεπής (πίν. I).

Πρὸς Δυσμᾶς τῆς εισόδου τῆς άσβεστοκαμίνου καί περι τὰ 0.40 μ. κάτωθεν τῆς έπιφανείας τοῦ έδάφους εύρέθη κατεστραμμένος κεραμοσκεπής τάφος. Τὰ χῶματα, τὰ όποῖα εκάλυπτον θραύσματα κεράμων, εύρέθησαν τετραγμένα καί μόνον εἰς τὸ άκρον τοῦ χώρου, τὸν όποῖον θά κατελάμβανεν ό τάφος, παραδόξως εύρέθη πλῆρες τὸ ύάλινον φιαλίδιον ύπ' αρ. 822.

I 30 - αρ. 822 Ὑάλινον φιαλίδιον (πίν. 195α).

"Υψος 0.119 μ., διάμετρος στομίου έξωτερική 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.01 μ., περίμετρος 0.073 μ., ύψος λαιμοῦ 0.056 μ.

Ἀκέραιον. Ὑᾶλος άδιαφανῆς χρώματος άνοικτοῦ πρασίνου.

Βάσις μικρά, κορμός έπιμήκης άπίόσχημος,

λαιμός ύψηλός κυλινδρικός, χεῖλος εκτρεπόμενον άπεstroγγυλευμένον.

Ὅρα VANDERHOEVEN, Verres Romains, πίν. I, αρ. 6 καί σ. 12, τελευταῖον τέταρτον τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος, καί πίν. II, αρ. 8 καί σ. 14 καί 16, 1ος μ.Χ. αἰών.

Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος χρονολογεῖται εἰς τὸν 1ον μ.Χ. αἰῶνα.

Παρὰ τὸ λιθοτριβεῖον Κριεκούκη καὶ περὶ τὰ 13 μ. πρὸς Δυσμὰς τῶν ἐγχυτρισμῶν I7 καὶ I8, ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ἀπεκαλύφθησαν τμήματα μικροῦ κτίσματος προφανῶς τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος (πίν. 393). Κεῖται ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ Μέγαρα ἀγούσης ὁδοῦ, ἔχνη τῆς ὁποίας ἀπεκαλύφθησαν καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ τομέως περιοχὴν. Δυστυχῶς μόνον ἡ νοτιοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ κτιρίου διεσώθη εἰς μῆκος 6 μέτρων. Φαίνεται ὅτι ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο τμήματα, ἀπὸ ἐσώτερον δωμάτιον μῆκους 2.50 μ. καὶ ἐξωτερικὸν δωμάτιον διατηρούμενον μέχρι μῆκους 3 μ. Τὸ πλάτος του εἶναι ἄδηλον. Ἄδηλος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ κτίσματος. Εἰς τὴν περιοχὴν του δὲν εὑρέθησαν ταφαὶ καὶ μόνον ἐλλειπτικὴ τάφος, διαστάσεων 1.50 × 0.60 μ., προφανῶς σκαφεῖσα εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ὑπὸ συλητῶν προσπαθούτων νὰ ἀνεύρουν τάφους. Θὰ ᾔτο ὄντως σπουδαιότατον ἐὰν ᾔτο ἐπιτρεπτόν νὰ ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὸ κτίσμα τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενον ἱερὸν τῆς Μετανείρας, τὸ ὁποῖον ὁ περιηγητὴς εἶδεν εἰς τὴν πρὸς τὰ Μέγαρα κατὰ τὸ ἐλευσινιακὸν νεκροταφεῖον ὁδόν. Δυστυχῶς δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἡ τοιαύτη ἀπόδοσις λόγῳ τῆς ἐλλείψεως στοιχείων.

Τ Ο Μ Ε Υ Σ Λ

(πίν. Λ)¹

ΤΑΦΟΙ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Εἰς τὸν τομέα Λ περιελήφθη καὶ τμήμα δέκα περίπου μέτρων τοῦ τομέως Κ, διότι τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ τομέως ἐκείνου εἶχεν ἤδη κατασκαφῇ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον κατὰ μέγα μέρος κατελαμβάνετο ἀπὸ δρόμον ἐκ τῆς κεντρικῆς λεωφόρου πρὸς τὸ ἐργαστήριον Κριεκούκη. Εἰς τὸ ὑπολειφθὲν τμήμα τοῦ τομέως Κ εὐρέθησαν τάφοι ἡμικατεστραμμένοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς θαλαμοειδῆς καὶ ὁ ἕτερος προφανῶς σχήματος L. Εἰς τούτους πρὸς ἀποφυγὴν περισσοτέρων διακριτικῶν σημείων ἐδόθησαν οἱ ἀριθμοὶ Λπ15 καὶ Λπ16.

Ὁ τομεὺς Λ ἀπέβη ἐν τῶν σημαντικῶν τμημάτων τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος. Εἰς τοῦτον εὐρέθησαν ὀλίγοι τάφοι τῶν ἱστορικῶν χρόνων, πολλοὶ δὲ τῶν προϊστορικῶν, μερικοὶ τῶν ὁποίων ἔχουν ἱστορικὴν σημασίαν, διότι δύνανται νὰ ταυτισθοῦν πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Πausanίου μυθολογουμένους τάφους τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἀργείων, συμμάχων τοῦ Πολυνείκου, τῶν ἐκστρατευσάντων ἐναντίον τῶν Θηβῶν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν (Ἀττικά, 39, 2. "Ορα καὶ Πλουτάρχου, Θησέα, 29, 5). Εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἀκόμη εὐρέθησαν καὶ οἱ μόνοι θαλαμοειδεῖς τάφοι τοῦ νεκροταφείου.

Τάφος Λπ1

(πίν. Λ καὶ 145 - 149α, σχέδιον 118).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 2.95 μ., πλάτος μέγιστον 1.32 μ., κατὰ δὲ τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν 1.28 μ., βάθος 0.87 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὁ Λπ1, εἰς τῶν μεγαλυτέρων τάφων τοῦ τομέως, εὐρέθη ἀκάλυπτος μετὰ τὸν ἀνάτατον δόμον τῶν τοιχωμάτων του εἰς τὴν ἐπιφάνειαν σχεδὸν τοῦ ἐδάφους (πίν. 146α). Ἡ περιοχὴ του περιεβάλλετο διὰ μιᾶς σειρᾶς ὀγκολίθων κυκλικῶς τεθειμένων, ὀλίγοι τῶν ὁποίων μόνον διεσώθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν. Ὁ κύκλος, τὸν ὅποιον ἐσχημάτιζον, θὰ εἶχε διάμετρον 3.90 μ. περίπου. Ὁ τάφος εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ μεγάλων ἀργῶν λίθων καὶ πλακῶν τεθειμένων εἰς ἀνωμάλους ὀριζοντίους δόμους (σχέδιον 118). Ἡ βορειοδυτικὴ στενὴ του πλευρὰ ἐκλείετο διὰ μιᾶς πλακὸς κατακορύφως τεθειμένης, ὡς συνήθως. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλάτος της, 0.58 μ., δὲν ἦτο ἀρκετὸν διὰ νὰ κλείσῃ τὴν πλευρὰν ἀφέθησαν ἐκατέρωθεν αὐτῆς δύο κενά, ἐν τῶν ὁποίων, τὸ πρὸς

1. Τὸ γενικὸν σχέδιον τοῦ τομέως ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀ. Παπαγεωργίου.

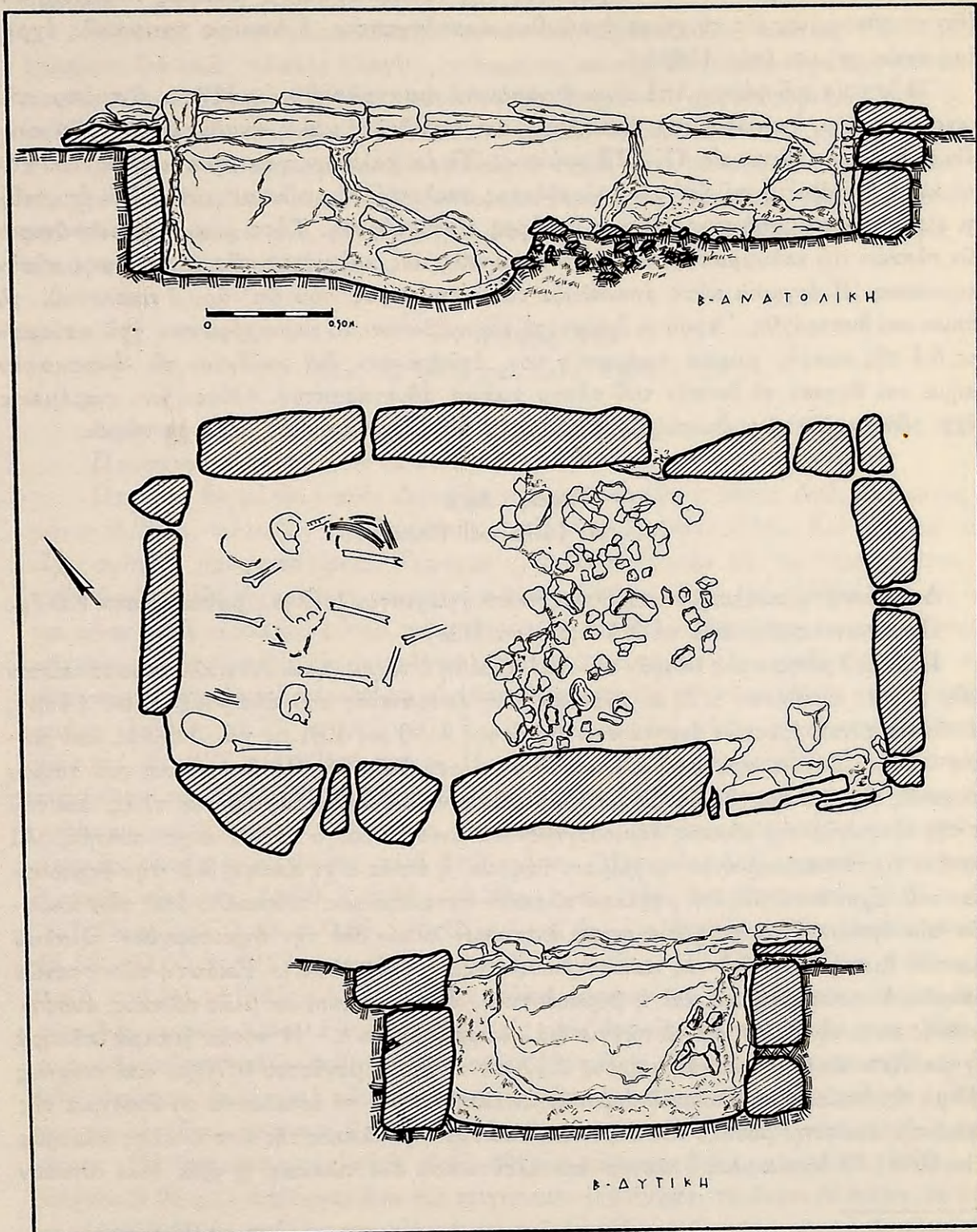
Borrah, ἐπληρώθη διὰ μικρῶν λίθων καὶ τὸ ἕτερον, τὸ πρὸς Νότον, διὰ χώματος (πίν. 147, 148 καὶ σχέδιον 118). Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀγκολίθων τῶν πλευρῶν ἐτέθησαν μικραὶ πλάκες, σχηματίζουσαι ὁμαλὸν πλαίσιον διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου, τὸ ὁποῖον δὲν διεσώθη καὶ τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς θὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ μεγάλας πλάκας τύπου γνωστοῦ ἐξ ἄλλων τάφων.

Εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τάφου ἀφέθη ἄνοιγμα εἰσόδου, μέσου πλάτους 0.70 μ., τοῦτο δὲ ἐκλείετο διὰ πλακὸς λοξῶς τεθειμένης, πλάτους 0.45 μ. καὶ ὕψους 0.58 μ. Μικρὸν κενὸν μεταξὺ τῆς πλακὸς αὐτῆς τῆς εἰσόδου καὶ τοῦ τοιχώματος τοῦ τάφου ἐκλείετο διὰ δευτέρας μικροτέρας πλακὸς (0.24×0.65 μ.), τεθείσης ἐξωτερικῶς (πίν. 149α καὶ σχέδιον 118). Κατώφλιον ἐκ δύο ἐπαλλήλων σειρῶν μικρῶν ἀργῶν λίθων, ὕψους 0.30 μ., ὑπεβάσταζε τὸ δάπεδον τῆς εἰσόδου, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου. Τὸ βορειοανατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου καὶ εἰς μῆκος 1.56 μ. ἀπὸ τῆς βορειοανατολικῆς του πλευρᾶς εὑρέθη πλήρες χαλίκων καὶ μικρῶν λίθων (πίν. 147 καὶ σχέδιον 118), ἐνῶ ἡ ἐπίχωσις τοῦ ὑπολοίπου τμήματός του ἀπετελεῖτο ἀπὸ καθαρὸν, μαλακὸν σχετικῶς, χῶμα περιέχον ἐλάχιστα λιθάρια καὶ ὄστρακα μικρὰ ἄγραφα ἀβεβαίων χρόνων. Ἦτο προφανὲς κατὰ τὴν σκαφὴν τῆς ἐπιχώσεως ὅτι ὁ σωρὸς τῶν χαλίκων ὠφείλετο εἰς μεταγενεστέραν τῶν χρόνων τῆς χρήσεως τοῦ τάφου ἐνέργειαν. Περὶ τὰ δέκα ὀκτὼ ὄστρακα μικρὰ καὶ μεγάλα εὑρέθησαν εἰς τὸν σωρὸν τῶν χαλίκων. Ἐκ τούτων τὰ ἑνδεκα ἦσαν γραπτὰ καὶ ἀνῆκον εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους, τὰ ἕξ ἦσαν ἄγραφα ἀκαθορίστων χρόνων καὶ ἓν μόνον ἦτο μελαμβαφὲς καὶ τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὸ ἀνώτατον ἐπίπεδον τοῦ σωροῦ. Ἡ μαρτυρία τῶν ὀστράκων ἀποδεικνύει ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ τάφου ἐπληρώθη διὰ χαλίκων εἰς χρόνους τῆς ὑστερας γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἐξαγωγή τῶν χαλίκων ἀπεκάλυψε σκελετὸν διαταραχθέντα (σκελετὸς ὑπ' ἀρ. 3). Πέραν αὐτοῦ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ εὑρέθησαν τὰ ὑπολείμματα δύο ἀκόμη σκελετῶν (ὑπ' ἀρ. 1 καὶ 2), ἀμέσως δὲ πρὸ τῆς βορειοδυτικῆς στενῆς πλευρᾶς εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπολείμματα τεσσάρων κρανίων καὶ μακρῶν ὀστῶν εἰς πολὺ κακὴν κατάστασιν (πίν. 148, 149α). Ὁ ὑπ' ἀρ. 1 σκελετὸς ἀνήκει εἰς ἐνήλικα ἄνδρα, τὸ λείψανον τοῦ ὁποίου ἀπετέθη ἐκτάδην. Ἡ κεφαλὴ ἀρχικῶς ἔκειτο ἐπὶ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος, ἐκ τοῦ ὁποίου κατωλίσθησε πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὤμον. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἔκειτο τεταμένη κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, ἐνῶ ἡ δεξιὰ, κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ αἰδοίου. Τὰ μηριαῖα ὀστᾶ ἔκειντο ὀλίγον λοξῶς ἀλλὰ εἰς στάσιν τεταμένην, ἐνῶ τὰ ὀστᾶ τῆς κνήμης εὑρέθησαν ἀναδεδιπλωμένα. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ λειψάνου τούτου, τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῆ εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ τάφου, καὶ κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς εὑρέθη ὁ ὑπ' ἀρ. 2 σκελετὸς, ἀνήκων καὶ αὐτὸς εἰς ἐνήλικα ἄνδρα. Τὸ λείψανόν του εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς, μὲ τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν προφανῶς πρότερον ταφέντα. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ, κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο πρὸς τὸ αἰδοῖον, ἐνῶ ἡ δεξιὰ ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τοῦ σώματος· τὰ μηριαῖα ὀστᾶ εὑρέθησαν εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν, ἐνῶ τὰ ὀστᾶ τῆς κνήμης ἦσαν ἀναδεδιπλωμένα. Ὁ ὑπὸ τὸν σωρὸν τῶν χαλίκων εὑρεθεὶς σκελετὸς (ὑπ' ἀρ. 3) εἶχε διαταραχθῆ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ἔκειτο ἐπὶ τῆς

δεξιᾶς πλευρᾶς του με τὰς χεῖρας πρὸ τοῦ προσώπου. Τὰ ὀστᾶ τῶν μηρῶν καὶ τῶν κνημῶν εἶχον μετακινήθῃ τῆς θέσεώς των, φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν

Σχέδιον 118. Τάφος Λπ1. Βορειοανατολική πλευρά, κάτοψις καὶ βορειοδυτική πλευρά (σχέδιον Ἀ.Πετρονάτη).

αὐτὴν τὰ ὀστᾶ τῶν κνημῶν εἶχον ἀναδιπλωθῇ.

Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον. Ἐξω τοῦ τάφου καὶ πλησίον τῆς εἰσόδου, εἰς ἀπόστασιν 0.25 μ. ἀπὸ τοῦ τοιχώματος τῆς νοτιοανατολικῆς μακρᾶς πλευρᾶς, εὐρέθη τοποθετημένος εἰς τὸ χῶμα ὀγκόλιθος ἀκατέργαστος, ὁ ὁποῖος προφανῶς ἐχρησίμευεν ὡς «σῆμα» (πίν. 146β).

Ἡ ἱστορία τοῦ τάφου Λπ1 εἶναι δυνατὸν νὰ σκιαγραφηθῇ ὡς ἑξῆς : ὁ τρόπος τῆς τοιχοδομίας του, ἡ εἰσοδὸς του, ὁ κυκλικὸς του περίβολος καὶ ἡ ἀναδίπλωσις τῶν κνημῶν ἀνάγουν τὸν τάφον εἰς ΥἚ ΠΙΒ χρόνους. Τὸ ἐκ χαλίκων γέμισμα μέρους τοῦ τάφου καὶ ἡ διατάραξις τοῦ ὑπ' αὐτὸ εὐρεθέντος σκελετοῦ ἐξηγοῦνται μόνον ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους ὁ τάφος εἶχεν εὐρεθῇ. Τότε μία ἢ περισσότεραι τῶν πλακῶν τοῦ καλύμματός του εἶχον ἀφαιρεθῇ, ὡς καὶ μέρος τῆς πληρώσεως αὐτὸν ἐπιχώσεως. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἀπεκάλυψε τὸ κάτω μέρος τοῦ ὑπ' ἄρ. 3 σκελετοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ διαταράχθη. Ἀφοῦ οἱ ἐρευνηταὶ ἐξηκρίβωσαν τὸ περιεχόμενον τοῦ κτίσματος διὰ τῆς σκαφῆς μικροῦ τμήματός του, ἐπλήρωσαν διὰ χαλίκων τὸ ἀνασκαφέν τμήμα καὶ ἄφησαν τὸ λοιπὸν τοῦ τάφου τμήμα ἀδιατάρακτον. Οὕτω καὶ παρέμεινε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Δυστυχῶς κτερίσματα δὲν εἶχον ἀποτεθῇ εἰς τὸν τάφον.

Τάφος Λπ2

(πίν. Α, 149β καὶ 150α).

Διαστάσεις: μῆκος μέγιστον 2.80 μ., πλάτος μέγιστον 1.12 μ., βάθος μέσον 1.00 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὰ 2 μέτρα πρὸς Βορρᾶν τοῦ Λπ1 εὐρέθη ὁ τάφος Λπ2. Αἱ καλύπτουσαι αὐτὸν τρεῖς πλάκες εὐρέθησαν 0.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (πίν. 149β). Αἱ πλάκες αὐταί, ἀρκετῶν διαστάσεων (πλάτους 1.36 μ., 1.81 μ. καὶ 1.50 μ. καὶ μήκους 0.68 μ., 0.91 μ. καὶ 1.67 μ.), εἶχον ἐν μέρει βυθισθῇ. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου προφανῶς εἶχε διαταραχθῇ καὶ ἐκ τῶν τοιχωμάτων του εἶχεν ἐξαχθῇ μία πλάξ. Διὰ τοῦ ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς πλακὸς δημιουργηθέντος ἀνοιγματος ὁ τάφος εἶχε συληθῇ. Αἱ πλευραὶ τῆς τετραπλεύρου ἐν τῷ χώματι τάφου, ἡ ὁποία εἶχε σκαφῇ διὰ τὴν δημιουργίαν του, εἶχον ἐπενδυθῇ διὰ μεγάλων πλακῶν κατακορύφως τεθεισῶν, ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὁποίων εἶχον τεθῇ δύο σειραὶ ἐπιπέδων λίθων διὰ τὴν δημιουργίαν ὀμαλοῦ πλαισίου (πατήματος) διὰ τὰς καλυπτηρίους πλάκας (πίν. 150α). Ἐκάστη τῶν στενῶν πλευρῶν, ἡ νοτιοανατολικὴ καὶ ἡ βορειοδυτικὴ, ἐσχηματίζετο ἐκ μιᾶς πλακὸς, ἐνσφηνωμένης κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὰ πλάγια διὰ μικρῶν λίθων¹. Ἡ νοτία μακρὰ πλευρὰ ἐσχηματίζετο ἐκ μιᾶς πλακὸς, μήκους 2.17 μ., πλάτους μεγίστου 0.70 μ. καὶ πάχους 0.15 μ., τῆς ὁποίας τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον εἶχεν ὠθηθῇ πρὸς τὰ ἔσω κατὰ τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας, τῆς ἀφθείσεως μεταξὺ τοῦ ἄκρου ἐκείνου καὶ τῆς πλακὸς τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς (πίν. 150α). Ἡ βορεία μακρὰ πλευρὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο πλάκας, ἡ μία τῶν ὁποίων

1. Διαστάσεις τῶν πλακῶν : νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς 0.98 × 0.75 × 0.17 μ., βορειοδυτικῆς πλευρᾶς 1.20 × 1.17 × 0.15 μ.

($1.65 \times 0.68 \times 0.16$ μ.) φαίνεται ὅτι εἶχε μετακινηθῇ τῆς ἀρχικῆς εὐθυγράμμου θέσεώς της. Ἡ ἑτέρα εἶχεν ἀφαιρεθῇ καὶ διὰ τοῦ δημιουργηθέντος κενοῦ ὁ τάφος εἶχε συληθῇ.

Ἡ κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εἴσοδος, πλάτους $0.67 - 0.72$ μ., ἐκλείετο διὰ μιᾶς πλακῶς πλαγίως τεθειμένης καὶ εἶχε κατώφλιον δημιουργηθὲν ἐκ μιᾶς σειρᾶς λίθων. Περὶ τὰ 0.17 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κατωφλίου εὐρέθη τὸ δάπεδον τοῦ τάφου καὶ ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους του, ὀλίγα ὀστᾶ μηροῦ καὶ κνήμης ὁτάκτως ἐρριμμένα. Προφανῶς ὁ τάφος εἶχε κενωθῇ τοῦ περιεχομένου του εἰς χρόνους ἀκαθορίστους. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι καὶ τὰ κτερίσματά του, ἐὰν ὑπῆρχον, θὰ εἶχον πρὸ πολλοῦ ἀφαιρεθῇ. Ὁ τάφος ἴσως εἶναι σύγχρονος τοῦ Λπ1.

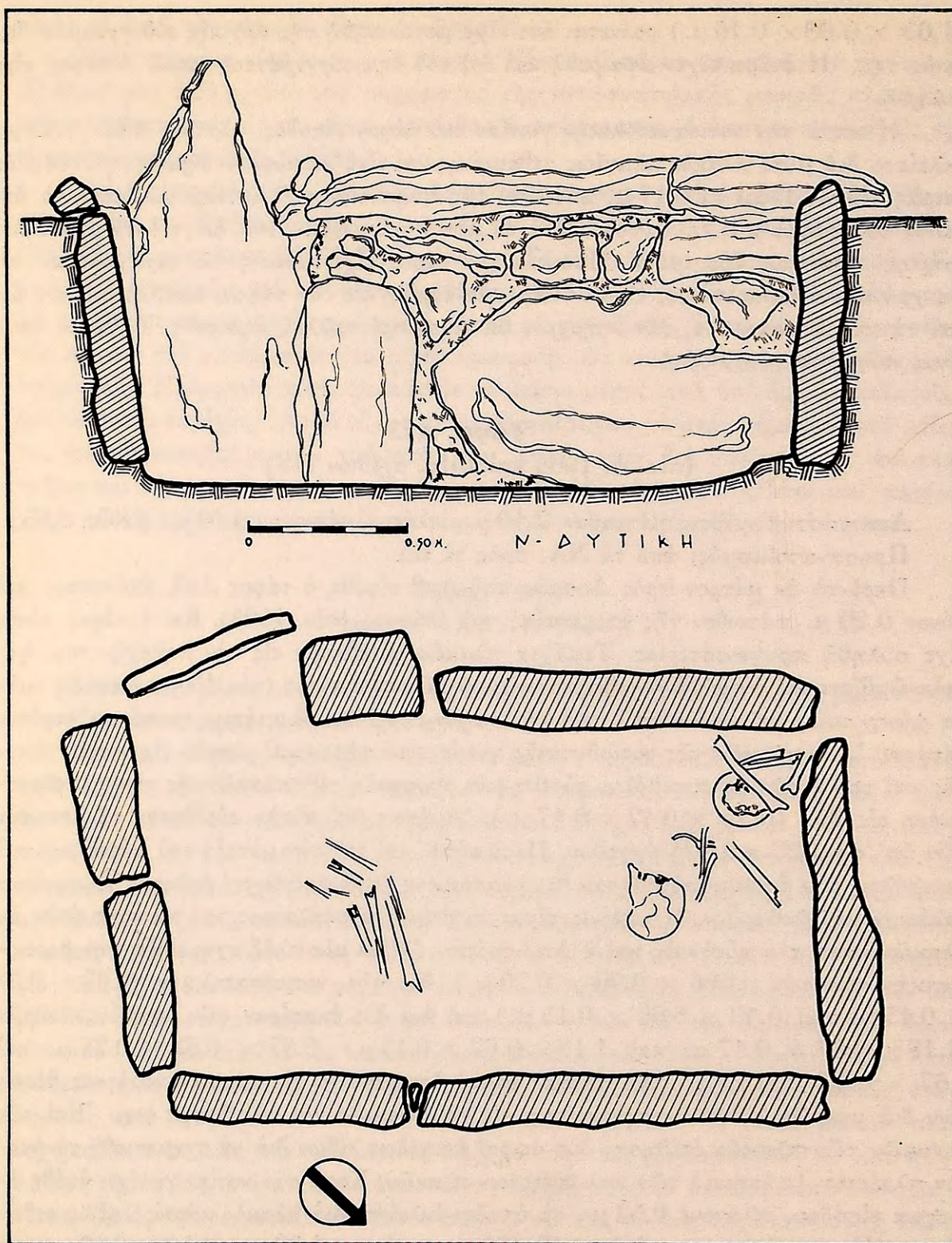
Τάφος Λπ3

(πίν. Α, 150β καὶ 151α, σχέδιον 119).

Διαστάσεις: μῆκος μέγιστον 2.10 μ., πλάτος μέγιστον 1.09 μ., βάθος 0.85 μ.
Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὸ ἐν μέτρον πρὸς Δυσμᾶς τοῦ Λπ2 εὐρέθη ὁ τάφος Λπ3, ἀκάλυπτος καὶ μόνον 0.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (πίν. 150β). Καὶ ὁ τάφος οὗτος εἶχε συληθῇ προγενεστέρως. Τεμάχια πλακῶν εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν του, ἡ ὁποία ὠρίζετο δι' ὀγκολίθων τεθειμένων κυκλικῶς περὶ αὐτόν (πίν. 150β)· διεσώθη τμήμα μόνον τοῦ κυκλικοῦ αὐτοῦ περὶ τὸν τάφον περιβόλου, διαμέτρου τεσσάρων περίπου μέτρων. Ἀνατολικῶς τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ τάφου καὶ μεταξύ τῆς νοτίας πλευρᾶς καὶ τοῦ κυκλικοῦ περιβόλου εὐρέθη μία προφανῶς τῶν πλακῶν τῆς στέγης τεθραυσμένη εἰς δύο ($0.75 \times 0.42 \times 0.17$ μ.). Ἀμέσως ὑπ' αὐτὴν εὐρέθησαν τὰ ὄστρακα τῶν ὑπ' ἀρ. 823 καὶ 824 ἀγγείων. Περὶ αὐτὰ καὶ εἰς τὴν μεταξύ τοῦ τάφου καὶ τοῦ περιβόλου του ἑκτασιν εὐρέθησαν θρυμματισμένα ὀστᾶ καὶ σωροὶ ἀτάκτως ἐρριμμένων χαλίκων καὶ λιθαρίων. Ὁ τάφος εἶναι περίπου τετράπλευρος καὶ κατεσκευάσθη ἐκ πλακῶν κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς καὶ ὁ Λπ2 τρόπον. Ἦτοι μία πλάξ σχηματίζει τὴν βορειοδυτικὴν πλευράν ($1.06 \times 0.90 \times 0.20$ μ.), δύο τὴν νοτιοανατολικὴν ($0.67 \times 0.59 \times 0.15$ μ. καὶ $0.43 \times 0.60 \times 0.15$ μ.) καὶ ἀνὰ δύο ἑκατέραν τῶν μακρῶν πλευρῶν ($1.18 \times 0.67 \times 0.17$ μ. καὶ $1.19 \times 0.62 \times 0.15$ μ.· $0.37 \times 0.62 \times 0.24$ μ. καὶ $0.67 \times 0.59 \times 0.15$ μ.). Αἱ πλάκες αὗται ἐστερεοῦντο εἰς τὰς κατακορύφους θέσεις των διὰ μικρῶν λίθων ἐνσφηνωμένων εἰς τοὺς ἄρμους καὶ τὰς βάσεις των. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν πλακῶν ἐτέθησαν δύο σειραὶ ἐπιπέδων λίθων διὰ νὰ σχηματισθῇ τὸ ὅμαλόν πλαίσιον (πάτημα) τῶν καλυπτηρίων πλακῶν. Κατὰ τὴν νοτίαν γωνίαν ἀφέθη ἄνοιγμα εἰσόδου, πλάτους 0.52 μ., τὸ ὅποιον ἐκλείετο διὰ πλακῶς κάπως λοξῶς τεθειμένης. Ἡ τετράπλευρος αὕτη πλάξ (ῥυθμὸς μεγίστου 1.23 μ., πλάτους 0.46 μ. καὶ πάχους 0.08 μ.) ἀπέληγεν ἄνω εἰς τριγωνικὸν ὀξὺ σχῆμα, τὸ ἄκρον δὲ ἐκεῖνο θὰ ὑφύοιτο κατὰ 0.10 μ. τοῦλάχιστον ὑπεράνω τοῦ ἐπιπέδου τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου (πίν. 150β καὶ σχέδιον 119). Ἐχρησίμευεν ἄραγε καὶ ὡς «σῆμα» τοῦ τάφου;

Σχέδιον 119. Τάφος Απ3. Νοτιοδυτική πλευρά καὶ κάτοψις (σχέδιον Ἀ. Πετρονώτη).

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου σχετικῶς ὀλίγα ὀστᾶ ἀνευρέθησαν, οὐδὲν δὲ κτέρισμα (πίν. 151α). Οὕτω κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὐρέθησαν συσσωρευμένα ὑπο-

λείμματα μηριαίων ὀστέων καὶ κρανίων, κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ πλάτους τοῦ τάφου ὑπολείμματα σκελετοῦ, ἥτοι ἐν κρανίον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς καί, περὶ τὰ 0.65 μ. ἀπ' αὐτοῦ, ὅστ' αὖ κνημῶν δεδιπλωμένα, προφανῶς ἀνήκοντα εἰς τὸν αὐτὸν σκελετόν. Ἴσως τὰ ὑπολείμματα αὐτὰ νὰ ἀνήκουν εἰς τὸν τελευταίως ἀποτεθέντα εἰς τὸν τάφον. Εἰς τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως εὐρέθησαν θρυμματισμένα ὅστ' αὖ προφανῶς προερχόμενα ἀπὸ τὴν σύλησιν τοῦ τάφου.

Ὁ τάφος κατεσκευάσθη εἰς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους κατεσκευάσθη καὶ ὁ Λπ1, προφανῶς δὲ ΥΕ ΙΙΒ, εἰς χώρον εἰς τὸν ὁποῖον ὑπῆρχε προγενέστερος τάφος, τοῦ ὁποῖου τὰ τοιχώματα κατεστράφησαν καὶ τὸ περιεχόμενον ἐπεσωρεύθη πέραν τῆς πλευρᾶς του. Ὁ προγενέστερος ἐκεῖνος καταστραφεὶς τάφος θὰ ἀνῆκεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς ἢ εἰς ΥΕ Ι χρόνους. Εἰς χρόνους ἀκαθορίστους αἱ πλάκες τοῦ καλύμματος τοῦ ἀφηρέθησαν καὶ ἐσκορπίσθησαν, τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου ἀφηρέθη, τὰ σκελετικά ὑπολείμματα κατεστράφησαν καὶ αὐτοὶ οἱ πληροῦντες τμήμα τοῦ τάφου χάλικες διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τάφου. Μία τῶν πλακῶν τοῦ καλύμματος ἐρρίφθη πέραν τῆς νοτίας τοῦ τάφου πλευρᾶς καὶ ἐκάλυψε τὰ ἐκβληθέντα ἀρχαιότατα τοῦ χώρου λείψανα καὶ κτερίσματα. Τὸ ἐκ χαλίκων γέμισμα θὰ ἀνήκει εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει καὶ ἡ ἐκ χαλίκων ἐπίχωσις τοῦ τάφου Λπ1, ἡ ὁποία, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους.

Λπ3 - ἀρ. 823 Ἀμφορίσκος εὐρύστομος (πίν. 151β).

Ύψος 0.058 - 0.06 μ., διάμετρος στομίου 0.055 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., περίμετρος 0.21 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ μέγα τμήμα τοῦ κορμοῦ, τὴν λαβὴν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρὸς σχετικῶς καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρέπόμενον χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον, λαβαὶ κατὰ κόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγουν εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος, ἀνήκων εἰς γνωστὸν τύπον τῶν ὑστέρων μεσοελλαδικῶν χρόνων. Ὅρα ἀνωτέρω Ζπ6 - 353, Θπ6 - 633, Θπ24 - 675 κλπ.

Λπ3 - ἀρ. 824 Μόνωτος βαθὺς κύαθος (πίν. 151β).

Ύψος 0.049 μ., διάμετρος στομίου 0.05 μ., διάμετρος βάσεως 0.026 μ., περίμετρος 0.18 μ.

Συνεπληρώθησαν αἱ λαβαί, ὡς καὶ τμήμα τοῦ χείλους καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς τεφρὸς σχετικῶς καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, χεῖλος ἐκτρέπόμενον ὀξύ, λαβὴ κατὰ κόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ κατὰ τι ὑπερυψωμένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος, ἀναγόμενος εἰς τελευταίους μεσοελλαδικούς χρόνους (ὄρα καὶ Eutresis, εἰκ. 226, ἀρ. 1, κίτρινον μινύειον).

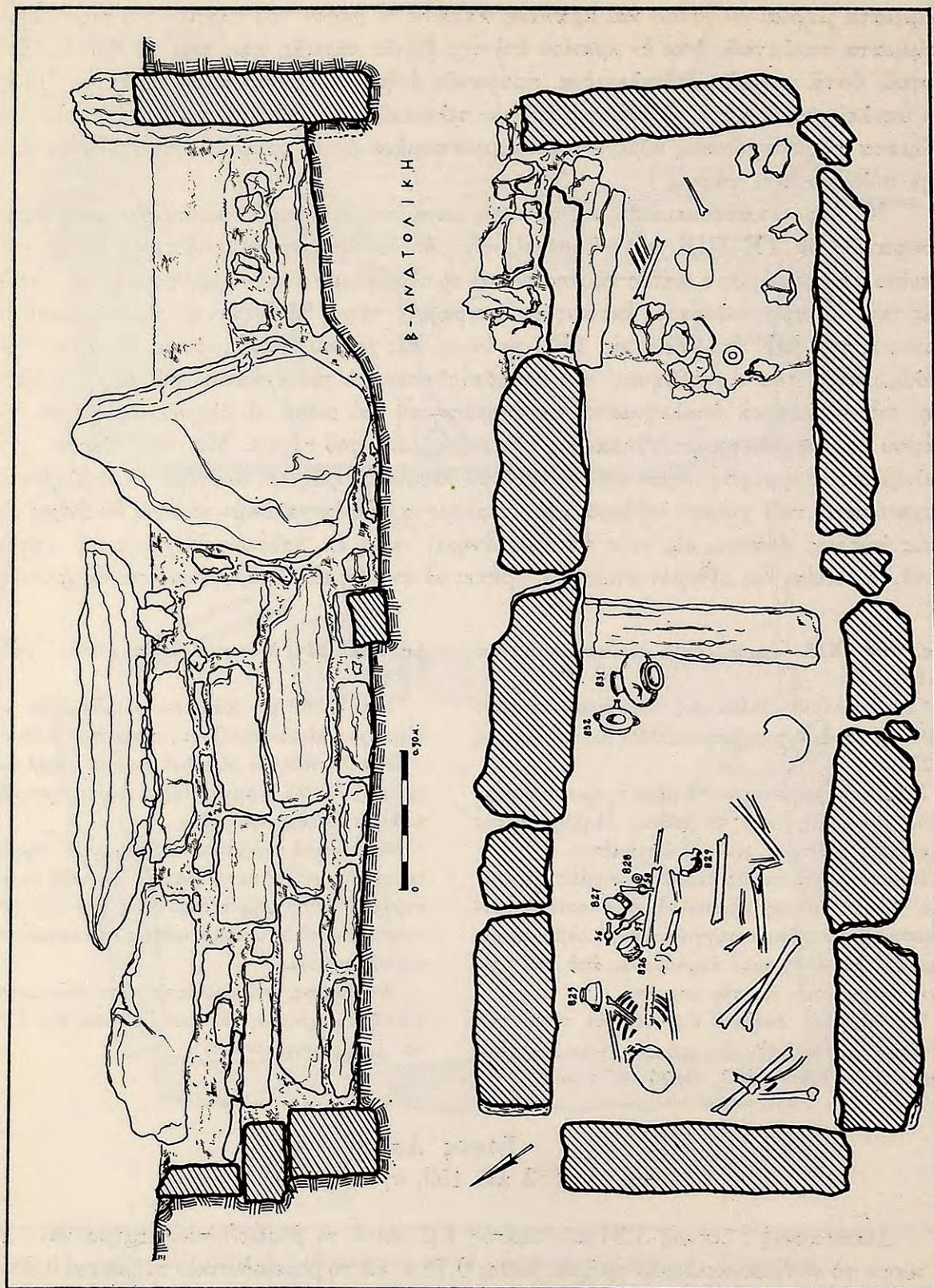
Τάφος Λπ4

(πίν. Α, 152 καὶ 153, σχέδιον 120).

Διαστάσεις : μῆκος 3.54 μ., πλάτος 1 μ. κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα καὶ 0.80 μ. κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τμήμα, βάθος 0.78 μ. εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα καὶ 0.90 μ. εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν τμήμα.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Σχέδιον 120. Τάφος Δπ'4. Βορειοανατολική πλευρά και κάτωψις (σχέδιον 'Α. Πετρονότη).

Ὁ τάφος Λπ4, εὑρεθεὶς περὶ τὸ ἐν μέτρον πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Λπ2 καὶ περὶ τὰ τρία μέτρα πρὸς τὰ βορειοανατολικά τοῦ Λπ1, παρουσίασε πολὺ ἐνδιαφέρον. Εὐρέθη ἀκάλυπτος περὶ τὰ 0.15 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρουσίαζεν ἰδιομορφίαν ἀσυνήθη. Ἐπὶ τῆς ἐπιχώσεώς του καὶ μεταξύ τῶν μακρῶν του πλευρῶν εὐρέθη μέγα τμήμα πλακός, μήκους 0.91 μ. καὶ πλάτους μεγίστου 0.60 μ. (πίν. 152α). Τὰ τοιχώματά του παρουσιάζουν διάφορον τρόπον τοιχοδομίας εἰς τὰ δύο τμήματα τοῦ τάφου. Ἡ νοτιοδυτικὴ στενὴ πλευρὰ του σχηματίζεται ἐκ μεγάλης τετραπλεύρου πλακός, ὕψους μόνον 0.27 μ., ἄνωθεν τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας ἐτέθησαν εἰς δύο ὀριζοντίους σειρὰς δύο ὀρθογώνιοι λίθοι (0.36×0.14 μ. καὶ 0.48×0.145 μ.). Κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν διετηρεῖτο ἀκόμη καὶ τρίτος ἐπάλληλος ἐπίπεδος λίθος (0.36×0.07 μ.). Προφανῶς μόνον τὸ κατώτερον τμήμα τῆς πλευρᾶς ἐσχηματίζετο ἐκ μιᾶς πλακός, τὸ ἀνώτερον δὲ ἦτο κατεσκευασμένον ἐκ λίθων τετραπλεύρων. Μέχρι μήκους 1.65 - 1.70 μ. αἱ μακραὶ πλευραὶ τοῦ τάφου ἦσαν ἰδρυμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἦτοι διὰ πλακῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων ἡδράζοντο δύο ἢ τρεῖς ὀριζόντιοι δόμοι ἐπιπέδων λίθων. Πέραν τοῦ μήκους ἐκείνου αἱ μακραὶ πλευραὶ εἶναι κατεσκευασμέναι ἐξ ὀγκολίθων ἀμελῶς τεθειμένων μὲ κενὰ μεταξύ των πληρούμενα διὰ μικρῶν λίθων. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ σχηματίζεται ἐκ μιᾶς μεγάλης τριγωνικῆς πλακός ($0.88 \times 0.85 \times 0.23$ μ.). Κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τάφου ἀφέθη εἴσοδος, πλάτους 0.75 μ. Θραύσματα πλακός εὐρεθέντα μεταξύ τῶν χαλίκων τῶν πληρούντων τὸ περὶ τὴν εἴσοδον ἀνατολικώτερον τμήμα τοῦ τάφου ὑποδεικνύουν ἴσως ὅτι ἀρχικῶς ἡ εἴσοδος ἐκλείετο διὰ πλακός (σχέδιον 120).

Εἰς μέσον μῆκος 1.68 μ. ἀπὸ τῆς νοτιοδυτικῆς του στενῆς πλευρᾶς εὐρέθη τμήμα πλακός ἐγκαρσίως τεθειμένον πρὸς τὸ πλάτος τοῦ τάφου, ἐξέχον τοῦ δαπέδου κατὰ μέσον ὅρον 0.10 μ. (πίν. 152β καὶ σχέδιον 120). Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς πλακός φαίνεται ὅτι ἐχώριζε τὸ μῆκος τοῦ τάφου εἰς δύο μέρη. Τὸ πρὸς Δυσμὰς ἦτο τὸ καλῶς ἐκ πλακῶν καὶ ἐπιπέδων λίθων ἐκτισμένον τμήμα τοῦ τάφου, τὸ δὲ πρὸς Ἀνατολὰς τὸ ἐξ ὀγκολίθων ἀμελῶς κατεσκευασμένον τμήμα. Πρὸς τοῦτοις ἡ εἰς τὸ ὕψος τοῦ χείλους τοῦ τάφου καὶ μεταξύ τῶν μακρῶν αὐτοῦ πλευρῶν εὐρεθεῖσα πλάξ (πίν. 152α) ἀποδεικνύεται ὡς ἀποκοπεῖσα ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου ἐγκαρσίως πρὸς τὰς πλευρὰς κειμένης. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ μακρὸς καὶ στενὸς τάφος Λπ4 παρουσιάζει δύο φάσεις εἰς τὴν κατασκευὴν του. Ἀρχικῶς ἐκτίσθη τάφος, μήκους 1.70 μ., ἐκ πλακῶν καὶ ὀριζοντίως ἐπ' αὐτῶν τεθέντων ἐπιπέδων λίθων. Ἀργότερον τὸ μῆκός του ἐπεξετάθη πρὸς τὰ ἀνατολικά, ἡ πλάξ ἡ σχηματίσασα τὴν ἀρχικὴν στενὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν ἐθραύσθη, μικρὸν μόνον τμήμα τῆς ἀφέθη διὰ τὴν διαχωρίσῃ τὸν ἀρχικὸν τάφον ἀπὸ τῆς προσθήκης καὶ ἐσχηματίσθη εἴσοδος κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τῆς προσθήκης. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐδημιουργήθη τάφος ἐκ δύο τμημάτων, ἀποτελούμενος οὕτως εἰπεῖν ἐκ «προθαλάμου» καὶ «θαλάμου». Ἀκόμη ἀργότερον τὸ προστεθὲν ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου παρεβιάσθη. Ἡ πλάξ τῆς εἰσόδου ἐθραύσθη καὶ τὰ τυχόν ἀποτεθειμένα εἰς τὸν «προθάλαμον» λείψανα ἠφανίσθησαν. Ἡ εἴσοδος καὶ μέγα μέρος τοῦ «προθαλάμου» ἐπληρώθησαν διὰ χαλίκων, ὡς ἐγένετο καὶ εἰς τοὺς τάφους Λπ1 καὶ Λπ3. Μεταξὺ τῶν χαλίκων εὐρέθησαν

καὶ ἐπτά ὀστρακα ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων.

Εἰς τὸν «προθάλαμον» οὐδὲν εὐρέθη, εἰς τὸν «θάλαμον» ὅμως κάτωθεν μαλακῆς ἐκ φαιοχρῶμων καθαρῶν χωμάτων συγκειμένης ἐπιχώσεως διετηροῦντο ὅστ' αὖ καὶ κτερίσματα (πίν. 153 καὶ σχέδιον 120). Κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὐρέθησαν παραμερισμένα μακρὰ ὅστ' αὖ καὶ τεμάχια κρανίου. Προφανῶς εἶχον παραμερισθῇ ἐκεῖ ὅταν ἀπετέθη εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τοῦ τάφου λείψανον παιδίου, ὃ σκελετὸς τοῦ ὁποίου διετηρήθη εἰς ἀρκούντως καλὴν κατάστασιν (πίν. 153 καὶ σχέδιον 120). Κεῖται ἐκτάδην μὲ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος, ἐκ τοῦ ὁποίου κατωλίσθησε πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὄμον. Αἱ χεῖρες, κεκαμμένοι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο πρὸς τὸ πρόσωπον. Οἱ πόδες φαίνεται ὅτι ἦσαν τεταμένοι. Ὀλίγον πέραν τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος, ἀλλὰ περὶ τὰ 0.12 μ. χαμηλότερον, καλυπτόμενος μὲ στῤῥωμα χώματος, εὐρέθη ὁ ὑπ' ἀρ. 825 κύαθος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του. Κάτωθεν δὲ τῶν ὁστῶν τῆς λεκάνης, εἰς τὸ αὐτὸ βάθος πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. 825 ἀγγεῖον, εὐρέθη τὸ ὑπ' ἀρ. 826 δίωτον κύπελλον καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 827 κύπελλον ἀνεστραμμένον. Προφανῶς τὰ τρία ταῦτα ἀγγεῖα ἀνῆκον εἰς παραμερισθεῖσαν προγενεστέραν ταφὴν. Κατὰ μῆκος τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ εὐρέθησαν τρία εἰδῶλια τύπου Φ, ὑπ' ἀρ. 56, 57 καὶ 58, καὶ μετὰξὺ αὐτῶν ὁ ὑπ' ἀρ. 828 ψευδόστομος ἀμφορεὺς. Τὰ εἰδῶλια καὶ ὁ ἀμφορεὺς ἦσαν τὰ κτερίσματα τῆς παιδικῆς ταφῆς.

Μεταξὺ καὶ κάτωθεν τῶν θραυσμάτων τῆς λαγῶνος εὐρέθη τὸ εἰδῶλιον ὑπ' ἀρ. 59. Πέραν τοῦ παιδικοῦ λειψάνου καὶ κατὰ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ τάφου εἶχον παραμερισθῇ τὰ ὅστ' αὖ προγενεστέρων ταφῶν. Εἰς ταῦτα ἀνῆκε τὸ ὑπ' ἀρ. 829 ἀγγεῖον καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 830 ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον εὐρέθη κάτωθεν τῶν ὁστῶν. Περὶ τὰ 0.60 μ. πέραν τῶν ποδῶν τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ εὐρέθη τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 831, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶχε κλίνει ἐκ τῆς κατακορύφου ἀρχικῆς του θέσεως πρὸς τὴν διαχωριστικὴν πλάκα, καὶ παρ' αὐτὸ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 832. Καὶ τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ προφανῶς ἦσαν τὰ κτερίσματα προγενεστέρας τῆς παιδικῆς ταφῆς. Κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ θαλάμου τούτου εὐρέθησαν τὰ ὑπολείμματα κρανίου καὶ μακρῶν ὁστῶν.

Λπ4 - ἀρ. 825 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 154α).

Ύψος 0.063 - 0.065 μ., διάμετρος στομίου 0.076 - 0.078 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.247 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ὑποκίτρινος καθαρὸς, καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις κωνικὴ, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Προφανῶς τὸ ἀγγεῖον ἐγένετο κατ' ἀπομίμησιν μεταλλικῶν κυπέλλων. Ἐσωτερικῶς κοσμεῖται διὰ παραλλήλων ταινιῶν καστανεύθρου χρώματος.

Τὸ κύπελλον δύναται νὰ τεθῇ εἰς ΓΕ II χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 13, ἀρ. 212. Chamber Tombs, πίν. LIII, ἀρ. 6, περισσότερον ἐξειλιγμένον. Korakou, εἰκ. 58).

Λπ4 - ἀρ. 826 Δίωτος κύλιξ (πίν. 154α).

Ύψος 0.07 μ., διάμετρος στομίου 0.085 μ., διάμετρος βάσεως 0.039 μ., περίμετρος 0.262 μ.

Ἐλλείπει τμήμα τῆς μιᾶς τῶν λαβῶν συμπληρωθέν. Πηλὸς καθαρὸς ἀνοιχτὸς κεραμόχρους, καλῶς ὠπτημένος. Ἐπίχρῖσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδής, ὑποτυπώδης πούς, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρύ, χεῖλος λεπτὸν ἐλαφρῶς ἐκτρεπό-

μενον, λαβαί κατακόρυφοι ταινιόσχημοι εκφυόμεναι από του χείλους απολήγουν εις τον κορμόν.

Ἐσωτερικῶς τὸ ἀγγεῖον κοσμεῖται διὰ παραλλήλων ταινιῶν κεραμοχρόου χρώματος.

Ἡ κύλιξ ἀνήκει εις ΥΕ II χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 16, ἀρ. 263. Γραπτὰ δείγματα εις Korakou, εἰκ. 56. Ἐλευσίς, εἰκ. 92, ἀρ. 350) καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προάγγελος τῶν ἐφυραϊκῶν κυπέλλων.

Λπ4 - ἀρ. 827 Μόνωτον κύπελλον (πίν. 154α).

Ὑψος 0.055 μ., διάμετρος στομίου 0.071 μ., διάμετρος βάσεως 0.037 μ., περίμετρος 0.28 μ.

Ἐλλείπει ἡ λαβή, συμπληρωθεῖσα μετὰ τμήματος τοῦ χείλους ἐκατέρωθεν, καὶ τμήμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς σκοτεινὸς τεφρὸς, σχετικῶς καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις κωνική, πούς ὑποτυπώδης, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ὀξύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψουμένη ὀλίγον αὐτοῦ καταλήγει εις τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητον

Τὸ κύπελλον ἀνήκει εις τάξιν μὲ μακρὰν σταδιοδρομίαν. Τὰ ἀρχαιότερα δείγματα ἀνάγονται εις μεσοελλαδικοὺς χρόνους, ἡ κατασκευή του ὅμως συνεχίζεται καὶ εις τὰς ΥΕ I καὶ II περιόδους. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σύγχρονον ἢ ὀλίγον ἀρχαιότερον τοῦ ὑπ' ἀρ. 825 μονώτου κυπέλλου καὶ νὰ ἀναχθῇ εις ΥΕ II πρῶτους χρόνους.

Λπ4 - ἀρ. 828 Ψευδόστομος ἀμορεὺς (πίν. 154β).

Ὑψος 0.092 - 0.098 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.30 μ., ἀνοιγμα λαβῶν 0.065 μ.

Εὐρέθῃ πλησίον τοῦ μηριαίου ὅστου τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ. Ἀκέραιος. Πηλὸς ὑποκίτρινος καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εις τὸν ὦμον, προχοὴ καμπυλουμένη ἀπολήγει εις περιχέλιμα.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις δλόβαφος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ συστήματος δακτυλίων ὀριζομένων ὑπὸ ταινιῶν εις τρεῖς ζώνας, τεθειμένας εις κανονικὰς

ἀποστάσεις. Ἐπὶ τοῦ ὦμου ἐγράφησαν πέντε ὁμάδες ἐξ ὀκτὼ ὁμοκέντρων τόξων. Αἱ βάσεις τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς προχοῆς περιβάλλονται διὰ ταινιῶν. Τὸ χεῖλος τῆς προχοῆς φέρει ἴχνη χρώματος, ὡς καὶ αἱ λαβαὶ εις τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν. Ὁ δίσκος τοῦ λαιμοῦ προσκτεινόμενος πέραν τοῦ κλειστοῦ ἀνοίγματος κοσμεῖται διὰ τεσσάρων ὁμοκέντρων κύκλων.

Τὸ ἀγγεῖον ἀνάγεται εις τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ IIIB περιόδου (FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 171, ἀλλὰ μὲ κορμόν ὀλίγον πεπιεσμένον καὶ μὲ μεγαλύτεραν βάσιν, καὶ εἰκ. 47, στ. 19, ἀρ. 31, ΥΕ IIIA - 2 πρὸς B. Chamber Tombs, πίν. LI, ἀρ. 10, ΥΕ III. Agora XIII, πίν. 34, ἀρ. II - 1 καὶ Khalkis, πίν. 25, ἀρ. 485, ΥΕ IIIA - B).

Λπ4 - ἀρ. 829 Τρίωτος σταμνίσκος (πίν. 154δ).

Ὑψος 0.093 - 0.096 μ., διάμετρος στομίου 0.049 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ., περίμετρος 0.275 μ.

Εὐρέθῃ μετὰ τῶν παραμερισμένων ὀστέων τῆς νοτίας πλευρᾶς. Συνεπληρώθησαν τμήματα τῶν λαβῶν καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς ἀνοιχτὸς ὑπέρυθρος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, πούς βραχύς, κορμὸς ἀπίόσχημος στενούμενος κάτω, λαιμὸς μᾶλλον ὑψηλός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον μὲ περιχέλιμα. Ἐπὶ τοῦ ὦμου εις συμμετρικὰς ἀποστάσεις τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρिकाί.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροκαστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις δλόβαφος, εις τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ ἐγράφη ταινία ὀριζομένη ἄνω ὑπὸ δακτυλίου. Εἰς τὴν μετὰ τῶν λαβῶν ζώνην ἐγράφησαν κατακόρυφοι γραμμαὶ ὀριζόμεναι ἄνω ὑπὸ δακτυλίου καὶ κάτω ὑπὸ δακτυλίου καὶ ταινίας. Λαιμὸς δλόβαφος.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις χαρακτηρίζουν τοὺς τελευταίους ΥΕ IIIA καὶ τοὺς πρῶτους ΥΕ IIIB χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 4, ἀρ. 35. Prosymna II, εἰκ. 256, ἀρ. 644, εἰκ. 473, ἀρ. 924 καὶ εἰκ. 714, ἀρ. 18. Agora XIII, πίν. 37, ἀρ. V - 4, πίν. 48, ἀρ. XVIII - 1 καὶ πίν. 57, ἀρ. XXXVI - 1. Khalkis, πίν. 21, ἀρ. 480 B', ΥΕ IIIA - B καὶ Attica, πίν. 12, ἀρ. 6).

Λπ4 - ἀρ. 830 Πρόχους (πίν. 154δ).

"Υψος 0.095 μ., διάμετρος στομίου 0.041 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., περίμετρος 0.245 μ.

Κάτωθεν τῶν παραμερισμένων ὀστέων τῆς νοτίας πλευρᾶς. Ἀκεραία. Πηλὸς ἀνοιχτὸς ὑποκίτρινος, καθαρὸς, καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος στενούμενος κάτω σχηματίζει κιονόσχημον πόδα, λαιμὸς εὐρὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχέλωμα, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ ζώνης σχηματιζομένης ἐκ ταινιῶν καὶ πληρουμένης ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ παπυροειδῶν στοιχείων μὲ ὀφιοειδῆ μίσχον, λοξῶς τεθειμένων καὶ περιβαλλομένων διὰ κατακορύφων γραμμιδίων. Εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο ζωνῶν διάκενον ἐγράφησαν τρεῖς ἐπάλληλοι δακτύλιοι. Ὁ λαιμὸς ὀλόβαφος.

Ἡ πρόχους δύναται νὰ τεθῇ εἰς τὴν ΥΕ II περίοδον. Chamber Tombs, πίν. XXXIX, ἀρ. 3, τάφος 518, ΥΕ II (παρομοία). Palaikastro, πίν. 18, β καὶ εἰκ. 35 (διὰ τὸ σχῆμα), ΥΜ II.

Λπ4 - ἀρ. 831 Τρίτος σταμνίσκος (πίν. 155β).

"Υψος 0.193 - 0.195 μ., διάμετρος στομίου 0.080 - 0.082 μ., διάμετρος βάσεως 0.065 μ., περίμετρος 0.53 μ.

Εὐρέθῃ ἐπὶ τῆς διαχωριστικῆς πλακός. Συμπεπληρωμένος εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ δακτυλιοσχημος, πούς ὑποτυπώδης, κορμὸς ἀπιοσχημος (σχεδὸν ἀμφικωνικός) στενούμενος κάτω, λαιμὸς βραχὺς καὶ εὐρὺς, στόμιον. εὐρύ, χεῖλος ἐκτρεπόμενον μὲ περιχέλωμα, ἐπὶ τοῦ ὤμου τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικοὶ εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ χρώματος ἀνοικτοῦ καὶ σκοτεινοῦ καστανοῦ. Ἡ βάσις ὀλόβαφος, ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ δύο ζωνῶν ἐξ ἐπαλλήλων δακτυλίων ὀριζομένων ὑπὸ ταινιῶν καὶ τεθειμένων εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις. Εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ζωνῶν διάκενον ἐγράφησαν ἐπάλληλοι δακτύλιοι. Ἡ ζώνη μεταξὺ τῶν λαβῶν κοσμεῖται διὰ δικτυωτοῦ ὀριζομένου ὑπὸ δα-

κτυλίων. Ὁ λαιμὸς κοσμεῖται διὰ δακτυλίων ἐπαλλήλων. Αἱ λαβαὶ φέρουν ἔχνη χρώματος.

Ὁ σταμνίσκος ἀνάγεται εἰς ΥΕ IIIA - 2 χρόνους (Prosymna II, εἰκ. 476, ἀρ. 963, εἰκ. 714, ἀρ. 154 κλπ. Chamber Tombs, πίν. XLVIII, ἀρ. 12, τάφος 527 καὶ Khalkis, πίν. 22, ἀρ. 479 Β', ΥΕ IIIA).

Λπ4 - ἀρ. 832 Λεκανὶς μετὰ πλαγίας προχοῆς (πίν. 154γ).

"Υψος 0.054 μ., διάμετρος στομίου 0.115 μ., διάμετρος βάσεως 0.08 μ., περίμετρος 0.355 μ.

Εὐρέθῃ παρὰ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 831. Πλήρης. Πηλὸς ἀνοιχτὸς ὑποκίτρινος καθαρὸς καλῶς ὠπτημένος. Ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Πυθμὴν πεπλατυσμένος, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω καταλήγει εἰς εὐρὺ στόμιον καὶ χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον σχηματίζον ὀριζοντίαν στεφάνην, ἡ ὁποία προέχει ὀλίγον τοῦ τοιχώματος, προχοὴ αὐλακωτή. Δύο ὀρίζονται κυλινδρικοὶ λαβαὶ ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ καστανοῦ χρώματος. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως φέρει ὀλόβαφον στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον καὶ πέντε ὁμοκέντρους δακτυλίους. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, κάτωθεν τῶν λαβῶν, κοσμεῖται διὰ ζώνης πληρουμένης ὑπὸ ὀλοβάφου ταινίας καὶ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Εἰς τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνην ἐγράφησαν ὁμάδες ἐξ ὁμοκέντρων γωνιῶν ὀριζομένων ἄνω ὑπὸ ταινίας, συνεχιζομένης καὶ ἐπὶ τῆς προχοῆς, καὶ κάτω ὑπὸ δακτυλίου. Αἱ λαβαὶ φέρουν ἔχνη χρώματος.

Ἡ λεκανὶς ἀνάγεται εἰς ΥΕ IIIA - 2 πρὸς Β χρόνους καὶ εὐρίσκει παράλληλα, ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, εἰς ἀγγεῖα ἐκ τῶν τάφων τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 480, ἀρ. 951, εἰκ. 484, ἀρ. 977 καὶ εἰκ. 696).

Λπ4 - εἰδ. 56 Εἰδώλιον τύπου Φ (πίν. 155α).

"Υψος 0.103 μ., μέγιστον πλάτος 0.04 μ., διάμετρος βάσεως 0.024 - 0.025 μ., ὕψος κυλινδρικοῦ κάτω σώματος 0.037 μ.

Ἀκεραῖον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος ἀτελῶς ὠπτημένος καὶ εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα συμπαγὲς κυλινδρικόν, κορμὸς ἑλλειπτικός πεπλατυσμένος, μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι, λαιμὸς ὑψηλός, κεφαλὴ τριγωνικὴ καταλήγει ἄνω εἰς ἐπίπεδον

ἐπιφάνειαν, ρίς προβεβλημένη, πρόσωπον πτηνόμορφον.

Τὸ κάτω κυλινδρικὸν σῶμα κοσμεῖται διὰ καμπυλουμένων ταινιῶν γεγραμμένων δι' ἐρυθροῦ χρώματος κατακορύφως. Εἰς τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ σώματος καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐγράφησαν δι' ἐρυθροῦ χρώματος πυκναὶ σιγμοειδεῖς γραμμαὶ ὀριζόμεναι μεταξὺ δακτυλίων. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδηλώθησαν διὰ στιγμῶν, ἡ ρίς τονίζεται διὰ χρώματος καὶ ἡ κόμη ὀλόβαφος διήκει ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ αὐχένος.

Λπ4 - εἰδ. 57 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 155α).

Υψος 0.113 μ., μέγιστον πλάτος 0.047 μ., διάμετρος βάσεως 0.027 - 0.029 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.046 μ.

Πηλὸς ὑποκίτρινος εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα συμπαγὲς κυλινδρικόν, κορμὸς πεπλατυσμένος ἑλλειπτικὸς, μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι, λαιμὸς ὑψηλὸς ἀπολήγων εἰς τριγωνικὴν κεφαλὴν ἐπίπεδον εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτῆς, πρόσωπον πτηνόμορφον, ρίς προβεβλημένη.

Τὸ κάτω σῶμα κοσμεῖται δι' ἑπτὰ ταινιῶν γεγραμμένων δι' ἐρυθροκίτρινου χρώματος. Εἰς ἑκατέρας τὰς πλευρὰς τοῦ κορμοῦ ἐγράφησαν σιγμοειδεῖς γραμμαὶ δι' ἐρυθροκίτρινου χρώματος, ὀριζόμεναι ὑπὸ δακτυλίων. Οἱ ὀφθαλμοὶ ὑποδηλοῦνται διὰ δύο στιγμῶν καστανομελανοῦ χρώματος. Ἡ κόμη ὀλόβαφος διήκει ἀπὸ τοῦ αὐχένος μέχρι τοῦ μετώπου.

Λπ4 - εἰδ. 58 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 155α).

Υψος 0.106 μ., μέγιστον πλάτος 0.047 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.043 μ.

Πηλὸς ὑποκίτρινος εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα συμπαγὲς κυλινδρικόν, κορμὸς πεπλατυσμένος δισκοειδής, μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι, λαιμὸς ὑψηλός, κεφαλὴ τριγωνικὴ καταλήγει ἄνω εἰς ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν. Εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν ἡ κόμη, ὡς πλατεῖα ταινία, διήκει ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς ὀσφύος.

Τὸ κάτω κυλινδρικὸν σῶμα κοσμεῖται διὰ τεσσάρων ταινιῶν καστανομελανοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ καμπυλουμένων παραλλήλων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ὀρίζονται διὰ δακτυλίων· σιγμοειδεῖς κατακόρυφοι γραμμαὶ περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὴν ὀσφύν. Οἱ ὀφθαλμοὶ δηλοῦνται διὰ δύο στιγμῶν καστανομελανοῦ χρώματος καὶ ἡ κόμη καλύπτεται διὰ χρώματος.

Λπ4 - εἰδ. 59 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 155α).

Υψος 0.059 μ., μέγιστον πλάτος 0.025 μ., διάμετρος βάσεως 0.016 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.02 μ.

Πηλὸς ὑποκίτρινος εὐκόλως ἀποτριβόμενος.

Βάσις κωνική, κάτω σῶμα συμπαγὲς κυλινδρικόν, κορμὸς ἑλλειψοειδής πεπλατυσμένος, μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι, λαιμὸς ὑψηλός, κεφαλὴ πτηνόσχημος, ρίς προβεβλημένη. Τμήμα κόμης πλαστικῶς δεδηλωμένον διὰ στενῆς ταινίας πηλοῦ διήκει ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὴν ὀσφύν.

Ἐπὶ τοῦ κάτω σώματος ἐγράφησαν τέσσαρες ταινίαι διὰ καστανομελανοῦ χρώματος. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ ἀνὰ εἰς δακτύλιος περιορίζων τὴν διὰ καμπυλουμένων παραλλήλων καὶ καθέτων γραμμῶν κοσμουμένην ἐπιφάνειαν τοῦ κορμοῦ. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι πλαστικῶς δεδηλωμένοι καὶ εἰς τὸ κέντρον φέρουν στιγμὴν γεγραμμένην διὰ καστανομελανοῦ χρώματος. Ἡ κόμη καλύπτεται ὑπὸ χρώματος καὶ φθάνει ὀπισθεν μέχρι τοῦ λαιμοῦ.

Τὰ εὐρεθέντα ὅστ' αἰ καὶ τὰ κτερίσματα ἀποδεικνύουν τὴν χρῆσιν τοῦ θαλάμου εἰς διαφόρους χρόνους τῆς ΥΕ ἐποχῆς. Ὁ ἀρχικὸς τάφος φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς ΥΕ II χρόνους, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ μεταξὺ καὶ τὰ κάτωθεν τῶν παραμερισμένων ὁστῶν εὐρεθέντα ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 825, 826, 827 καὶ 830. Ἴσως κατὰ τὴν ΥΕ IIIA περίοδον ἐγένετο ἡ ἐπέκτασις τοῦ τάφου καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς λειψάνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν τὰ ὑπ' ἀρ. 824, 831 καὶ 832 ἀγγεῖα. Τέλος εἰς πρωίμους ΥΕ IIIB χρόνους ἀπετέθη εἰς τὸν τάφον παιδικὸν λείψανον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει

ὁ ψευδόστομος ἀμφορεύς ὑπ' ἀρ. 828 καὶ τὰ τέσσαρα εἰδῶλια ὑπ' ἀρ. 56, 57, 58 καὶ 59.

Τάφος Λπ5 (πίν. Λ καὶ 156).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 2.00 μ., πλάτος μέγιστον 0.90 μ., βάθος 0.78 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὸ 1.50 μ. πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ Λπ4 καὶ 0.50 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὑρέθη ὁ τάφος Λπ5. Δύο πλάκες ἐσχημάτιζον τὸ κάλυμμα, τὸ ὁποῖον εὑρέθη ἀνέπαφον (πίν. 156α)¹. Ἐκάστη τῶν μακρῶν τοῦ τάφου πλευρῶν ἐσχηματίσθη ἐκ δύο κατακορύφως τεθειμένων πλακῶν, μιᾶς μεγάλης² καὶ μιᾶς μικροτέρας³. Τὰ μεταξὺ τῶν πλακῶν κενὰ ἐπληρώθησαν διὰ λιθαρίων. Αἱ ἀνισοῦψεῖς κορυφαὶ τῶν πλακῶν ἐξισοῦντο δι' ἐπιπέδων ὀριζοντίως τεθειμένων τετραπλεύρων λίθων. Ἀνὰ μία μόνον πλάξ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν κατασκευὴν ἐκάστης τῶν στενῶν πλευρῶν⁴. Εἴσοδος εἰς τὸν τάφον δὲν ὑπάρχει καὶ τὸ σχῆμά του εἶναι τετράπλευρον ἐπιμήκους κιβωτισχέμου τύπου. Τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ δαπέδου τοῦ μέχρι μήκους 1.50 μ. εἶχε πληρωθῇ διὰ χαλίκων καὶ κατὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει τὰ εἰς τοὺς τάφους Λπ1, Λπ3 καὶ Λπ4 εὑρεθέντα. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο καὶ παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθη χῶρος, μέσου πλάτους 0.55 μ., ἐπεστρωμένος διὰ μικρῶν χαλίκων, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀπεκαλύφθησαν ὀλίγα ὀστᾶ καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 833 ἀγγεῖον. Προφανῶς ἡ χαλικόστρωτος αὕτη λωρὶς ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἀρχικοῦ δαπέδου τοῦ τάφου. Πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ πέραν τοῦ χώρου τοῦ καλυπτομένου διὰ χαλίκων εὑρέθησαν παραμερισμένα ὀστᾶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὑπολείμματα τριῶν κρανίων. Μεταξὺ τῶν ὀστέων εὑρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 834, 835, 836 καὶ τεμάχιον μινυείου κυπέλλου, ὑπ' ἀρ. 839, ὑπὸ τὸ στρῶμα δὲ τῶν ὀστέων τὰ ὑπ' ἀρ. 837 καὶ 838 ἀγγεῖα (πίν. 156β).

Σημειωτέον ὅτι ἡ μεγάλη καλυπτῆριος πλάξ εὑρέθη τεθραυσμένη. Ἴσως ἡ πλάξ αὕτη ἀφῆρέθη ὑπὸ τῶν πληρωσάντων τὸ τμήμα τοῦ τάφου διὰ χαλίκων καὶ ὅτε ἐπανετέθη εἰς τὴν θέσιν της ἐθραύσθη, διότι ἡ μικρὰ ἄνωθεν αὐτῆς ἐπίχωσις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιφέρῃ ρῆγμα εἰς πλάκα μέσου πάχους 0.15 μ.

Λπ5 - ἀρ. 833 Προχοῖσκη (πίν. 157γ).

Ύψος 0.102 - 0.105 μ., διάμετρος στομίου 0.045 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., περίμετρος 0.245 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήμα τοῦ χεῖλους, τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς ἀκάθαρτος ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαι-

1. Ἡ μεγαλύτερα πλάξ εἶναι σχεδὸν τετράγωνος 1.30×1.28 μ., ἡ μικροτέρα ἔχει πλάτος 1.17 μ. καὶ μῆκος 0.87 μ.

2. Μῆκος 1.35 μ. καὶ ὕψος 0.60 μ. καὶ 1.29×0.77 μ.

3. Μῆκος 0.65 μ. καὶ ὕψος 0.73 μ. καὶ 0.64×0.80 μ.

4. Ἀνατολικῆς πλευρᾶς $0.90 \times 0.73 \times 0.10$ μ., δυτικῆς πλευρᾶς $0.96 \times 0.66 \times 0.16$ μ.

μὸς ὑψηλὸς εὐρυνόμενος εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀπολήγει εἰς ἐκτρεπόμενον ὀξύ χεῖλος, λαβὴ κατὰ κόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ὁ κορμὸς κοσμεῖται δι' ἐγχαράκτων κατακορύφων γραμμῶν.

Τὸ σχῆμα ἦτο κοινὸν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς (ᾠρα Θπ1 - 597, Ηπ10 - 511 κλπ.).

Λπ5 - ἀρ. 834 Κάλπη (πίν. 157α).

Ύψος 0.103 μ., διάμετρος στομίου 0.078 μ., διάμετρος βάσεως 0.058 μ., περίμετρος 0.475 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς μελανόφαιος.

Βάσις δισκοειδής, ὑποτυπώδης πούς, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐπίπεδον σχηματίζον στεφάνην περὶ τὸ στόμιον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ὑπὸ στιλπνοῦ μελανοῦ καὶ ὑπερύθρου χρώματος ἐξιτήλου. Ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ πρὸς τὸ χεῖλος τὸ ἀγγεῖον κοσμεῖται διὰ δακτυλίων σχηματισθέντων δι' αὐλακώσεων.

Τὸ σχῆμα εἶναι σχετικῶς σπάνιον, ἀλλὰ χαρακτηρίζει τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Λπ5 - ἀρ. 835 Κυάθιον με κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 157β).

Ύψος 0.055 μ., ὕψος μετὰ συμπληρωθείσης λαβῆς 0.085 μ., διάμετρος στομίου 0.066 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.255 μ.

Συνεπληρώθησαν ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ λαβὴ καὶ τμήμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς καστανόφαιος λίαν ἀκάθαρτος, σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος, ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξύ, λαβὴ τοξοειδής κυλινδρική ἐπὶ τοῦ χείλους καθέτως τεθειμένη.

Ὁ ἀκόσμητος κύαθος ἀνάγεται εἰς τύπον μεσοελλαδικῶν χρόνων γνωστὸν ἰδίᾳ ἐξ ἀγγείων μετὰ ἀμαυροχρώμου διακοσμῆσεως (ᾠρα Θπ2 - 610, Θπ2 - 609 κλπ., ἄνευ διακοσμῆσεως Ηπ1 - 479, Θπ2 - 602 κλπ.).

Λπ5 - ἀρ. 836 Μόνωτον κυάθιον (πίν. 157γ).

Ύψος 0.047 - 0.05 μ., διάμετρος στομίου 0.078 μ.

Συνεπληρώθησαν ἡ λαβὴ καὶ τμήμα τοῦ χεί-

λους. Πηλὸς ἐρυθρὸς ἀκάθαρτος σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις ἀσταθής, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξύ, λαβὴ κατὰ κόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψομένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητον ἀγγεῖον τυπικὸν μεσοελλαδικῶν χρόνων (Κορακοῦ, εἰκ. 44. Ἐλευσίς, εἰκ. 60, ἀρ. 123).

Λπ5 - ἀρ. 837 Μόνωτος κύαθος (πίν. 157γ).

Ύψος 0.046 - 0.051 μ., διάμετρος στομίου 0.078 μ., διάμετρος βάσεως 0.037 μ., περίμετρος 0.228 μ.

Συνεπληρώθησαν τμήματα τοῦ χείλους καὶ τῆς λαβῆς. Πηλὸς ἐρυθρὸς ἀκάθαρτος ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω με ἐλαφρῶς κυρτουμένης πλευράς, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξύ, λαβὴ κατὰ κόρυφος κυλινδρική ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψομένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Ἀκόσμητος κύαθος τύπου περισσότερον πρωτογενεοῦς ἢ ὁ ὑπ' ἀρ. 836, ἀνήκων εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους κατὰ τι ἀρχαιότερους· εὐρέθη κάτωθεν τοῦ στρώματος τῶν ὀστέων εἰς ὃ ἔκειτο ὁ ὑπ' ἀρ. 836 κύαθος (ᾠρα καὶ Eutresis, εἰκ. 245, ἀρ. 1).

Λπ5 - ἀρ. 838 Κύαθος με κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 157β).

Ύψος 0.063 μ., διάμετρος στομίου 0.05 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ., περίμετρος 0.225 μ.

Συνεπληρώθησαν ἡ λαβὴ καὶ τμήματα τοῦ χείλους. Πηλὸς καστανόφαιος, λίαν ἀκάθαρτος, ἔχνη μελανοῦ ἐπιχρίσματος.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ὀξύ, λαβὴ, ὡς συνεπληρώθη, τοξοειδής κυλινδρική καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη.

Ἀκόσμητος, ἀνήκων εἰς τὸν τύπον τοῦ ὑπ' ἀρ. 835 ἀγγείου, ἀλλὰ περισσότερον κλειστός καὶ βαθύς, ἀναγόμενος εἰς ἀρχαιότερους τοῦ ὑπ' ἀρ. 835 κυαθίου χρόνους.

Λπ5 - ἀρ. 839 Κύπελλον μινύειον.

Ύψος σφζόμενον 0.083 μ., διάμετρος βάσεως 0.113 μ., περίμετρος βάσεως 0.13 μ. Σφίζεται τμήμα μόνον τοῦ ὑψηλοῦ ποδὸς καὶ τοῦ πυθμένος. Πηλὸς ἐρυθρωπός. Ἐπίχρυσμα διὰ μελανοῦ χρώματος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτε-

ρικῶς. Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ τρεῖς ἐγχάρακτοι ταινίαι. Πόδες κοῖλος.

Αἱ ἐγχάρακτοι ταινίαι ὡς καὶ τὸ ἐπίχρυσμα ἀνάγουν τὸ κύπελλον εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Τὰ εἰς τὸν τάφον εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἀνάγουν τὴν κατασκευὴν του εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Τάφος Λπ6

(πίν. Λ, 158 καὶ 159, σχέδιον 121).

Διαστάσεις : μῆκος 1.90 μ., πλάτος κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον 0.90 μ., κατὰ τὸ ἀνατολικὸν 0.78 μ., βάθος 0.85 μ.

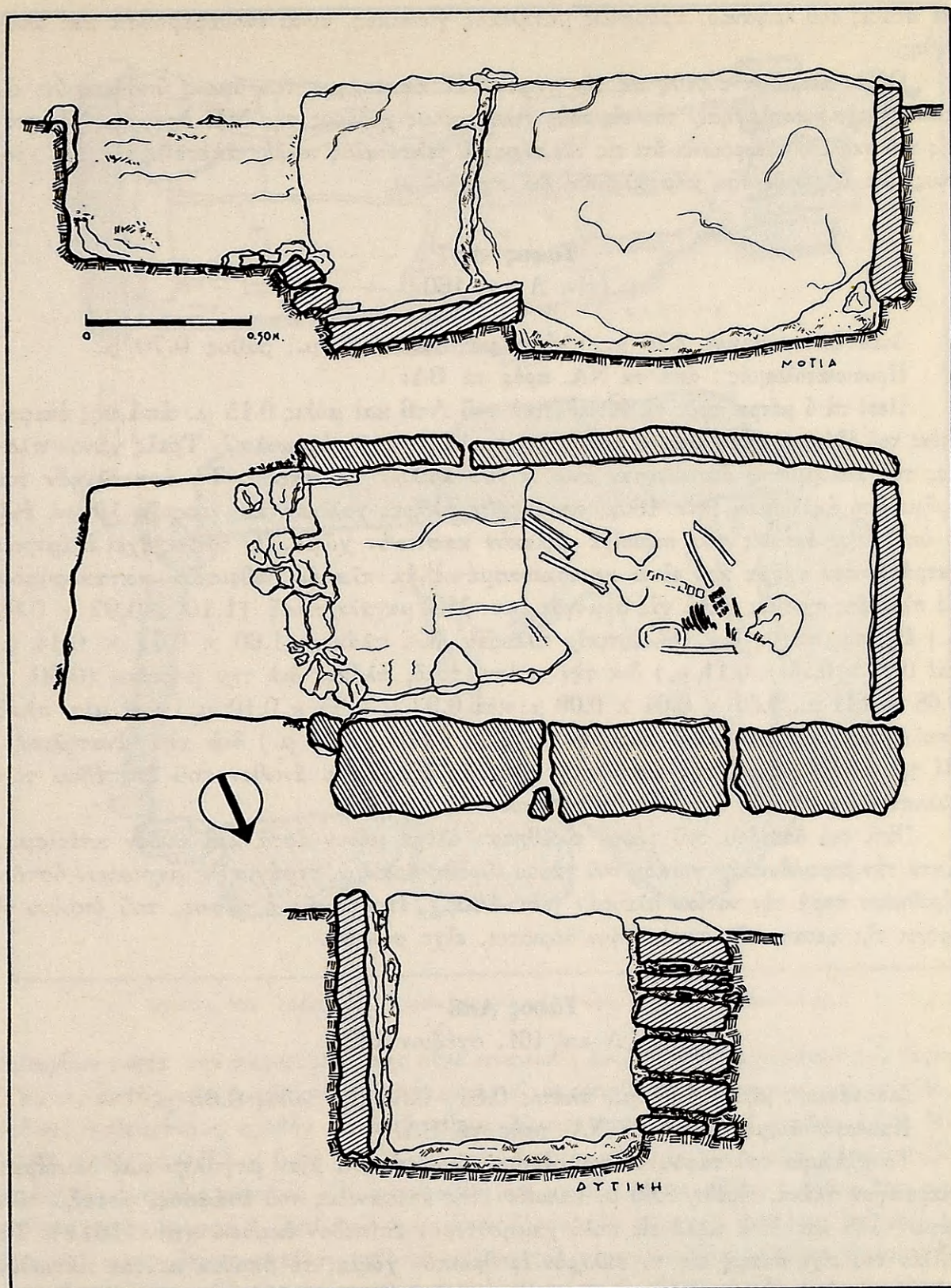
Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ἐν μόνον τεμάχιον καλυπτηρίου πλακὸς εὑρέθη ἄνωθεν τοῦ τάφου καὶ εἰς βάθος 0.25 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (πίν. 158α). Περὶ τὸ τεμάχιον τοῦτο εὑρέθησαν τρεῖς λίθοι ἀποτελοῦντες ἴσως μέρος πεταλοσχήμου περιβόλου, διότι κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου εὑρέθη σειρὰ ὀγκολίθων τεθειμένων εἰς εὐθύγραμμον διάταξιν. Ἐκάστη τῶν στενῶν πλευρῶν ἐσχηματίζετο ἐκ μιᾶς πλακός, διαστάσεων $0.87 \times 0.81 \times 0.10$ μ. καὶ $0.69 \times 0.77 \times 0.07$ μ. Ἡ πλάξ τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς ἐκφυγοῦσα τῆς θέσεώς της εἶχε σχεδὸν καταπέσει εἰς τὸ κοῖλον τοῦ τάφου. Ἡ πρὸς Νότον μακρὰ πλευρὰ κατεσκευάσθη ἐκ δύο πλακῶν, μιᾶς μεγαλυτέρας πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς τμήμα, $1.35 \times 0.81 \times 0.12$ μ., καὶ ἐτέρας μικροτέρας, $0.60 \times 0.75 \times 0.10$ μ. Διὰ τὴν πρὸς Βορρᾶν μακρὰν πλευρὰν ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπίπεδοι τετράπλευροι λίθοι τεθειμένοι εἰς ὀριζοντίους δόμους (πίν. 158β). Ὁ τάφος ἔχει τετράπλευρον σχῆμα καὶ ἀνήκει εἰς τύπον ἐξελιχθέντα ἐκ τῶν κιβωτισσχημάτων.

Τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ σχεδὸν τοῦ τάφου εἶχε πληρωθῇ διὰ μεγάλων χαλίκων καὶ μικρῶν λίθων ὡς καὶ οἱ Λπ1, Λπ3, Λπ4 κλπ. (πίν. 158β καὶ σχέδιον 121). Τὸ πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τμήμα εὑρέθη πλήρες μαλακοῦ χρώματος καὶ εἰς τὸ δάπεδόν του κατάλοιπα ἐνὸς σκελετοῦ, τὰ σκέλη τοῦ ὁποίου εἶχον καλυφθῇ διὰ τοῦ γεμίματος τῶν χαλίκων. Ὁ πλήρης καθαρισμὸς τοῦ τάφου ἀπεκάλυψε σκελετὸν ἐπὶ τοῦ δαπέδου κείμενον ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς. Εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθησαν τρίμματα παραμερισθέντων ὀστέων καὶ μετὰ τοῦ ἀγκῶνος τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ σκελετοῦ εὑρέθησαν τεμάχια κρανίου. Οὕτω ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ διασωθεὶς πλήρης σκελετὸς ἀνήκει εἰς τὸν τελευταίως ἀποτεθέντα εἰς τὸν τάφον (πίν. 159).

Τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῇ διαγωνίως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ τάφου μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὤμον. Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο πρὸς τὸν λαιμὸν καὶ τὴν σιαγόνα, κάτωθεν τῆς ὁποίας τὰ δάκτυλα συνεπλέκοντο. Οἱ μηροὶ ἐξετείνοντο πλαγίως καὶ ὑπ' αὐτοῦς εἶχον ἀναδιπλωθῇ τὰ ὀστᾶ τῆς κνήμης.

Σχέδιον 121. Τάφος Απ6. Νοτία πλευρά, κάτοψις και δυτική πλευρά (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη).

Ἡ στάσις τοῦ λειψάνου, προφανῶς μεσήλικος γυναικός, εἶναι ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀσυνήθης.

Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον. Ἡ κατασκευή του ὅμως ὑποδεικνύει ὡς πιθανὴν τὴν χρονολόγησίν του εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Ἡ στάσις τοῦ σκελετοῦ φανερώνει ὅτι εἰς τὸν τάφον ὁ τελευταῖος νεκρὸς ἀπετέθη εἰς ΥΕ χρόνους, ὅτε ὁ χώρος του περιεκλείσθη διὰ περιβόλου.

Τάφος Απ7

(πίν. Α καὶ 160).

Διαστάσεις : μῆκος 2.70 μ., πλάτος μέγιστον 0.85 μ., βάθος 0.70 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὰ 4 μέτρα πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Απ6 καὶ μόλις 0.15 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθησαν αἱ καλυπτήριοι πλάκες τοῦ τάφου Απ7. Τρεῖς μόνον πλάκες τοῦ καλύμματος διεσώθησαν ἄνωθεν τοῦ κοίλου τοῦ τάφου. Τὸ ἀνατολικόν του τμήμα ἦτο ἀκάλυπτον (πίν. 160α) καὶ εὐρέθη πλήρες χαλίκων καὶ μικρῶν λίθων, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπος ἔκτασίς του περιεῖχε μαλακὸν καστανὸν χῶμα. Ὁ τάφος ἔχει ἐπίμηκες τετράπλευρον σχῆμα καὶ εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ πλακῶν τεθεισῶν κατακορύφως μὲ πλατείας σχισμὰς κατὰ τὰς ἀρμογὰς των. Μία μεγάλη πλάξ ($1.10 \times 0.92 \times 0.09$ μ.) ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν δυτικὴν πλευράν, δύο πλάκες ($1.60 \times 0.77 \times 0.14$ μ. καὶ $0.77 \times 0.74 \times 0.11$ μ.) διὰ τὴν νοτίαν, τρεῖς πλάκες διὰ τὴν βορείαν ($0.90 \times 0.68 \times 0.11$ μ., $0.69 \times 0.64 \times 0.09$ μ. καὶ $0.93 \times 0.65 \times 0.10$ μ.) καὶ μία πλάξ ἀπολήγουσα εἰς τριγωνικὴν κορυφήν ($0.82 \times 0.80 \times 0.07$ μ.) διὰ τὴν ἀνατολικήν. Ἡ τριγωνικὴ κορυφή τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἐξετείνετο ἄνωθεν τοῦ ἐπιπέδου τῶν καλυπτηρίων πλακῶν καὶ ἴσως ἐχρησίμευεν ὡς «σῆμα».

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου εὐρέθησαν ὀλίγα μόνον ὀστᾶ καὶ οὐδὲν κτέρισμα. Κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὐρέθη κρανίον, τεμάχια δὲ μηριαίων ὀστέων εὐρέθησαν παρὰ τὴν νοτίαν πλευράν (πίν. 160β). Προφανῶς ὁ τάφος, τοῦ ὁποῖου οἱ χρόνοι τῆς κατασκευῆς παραμένουν ἀόριστοι, εἶχε συληθῇ.

Τάφος Απ8

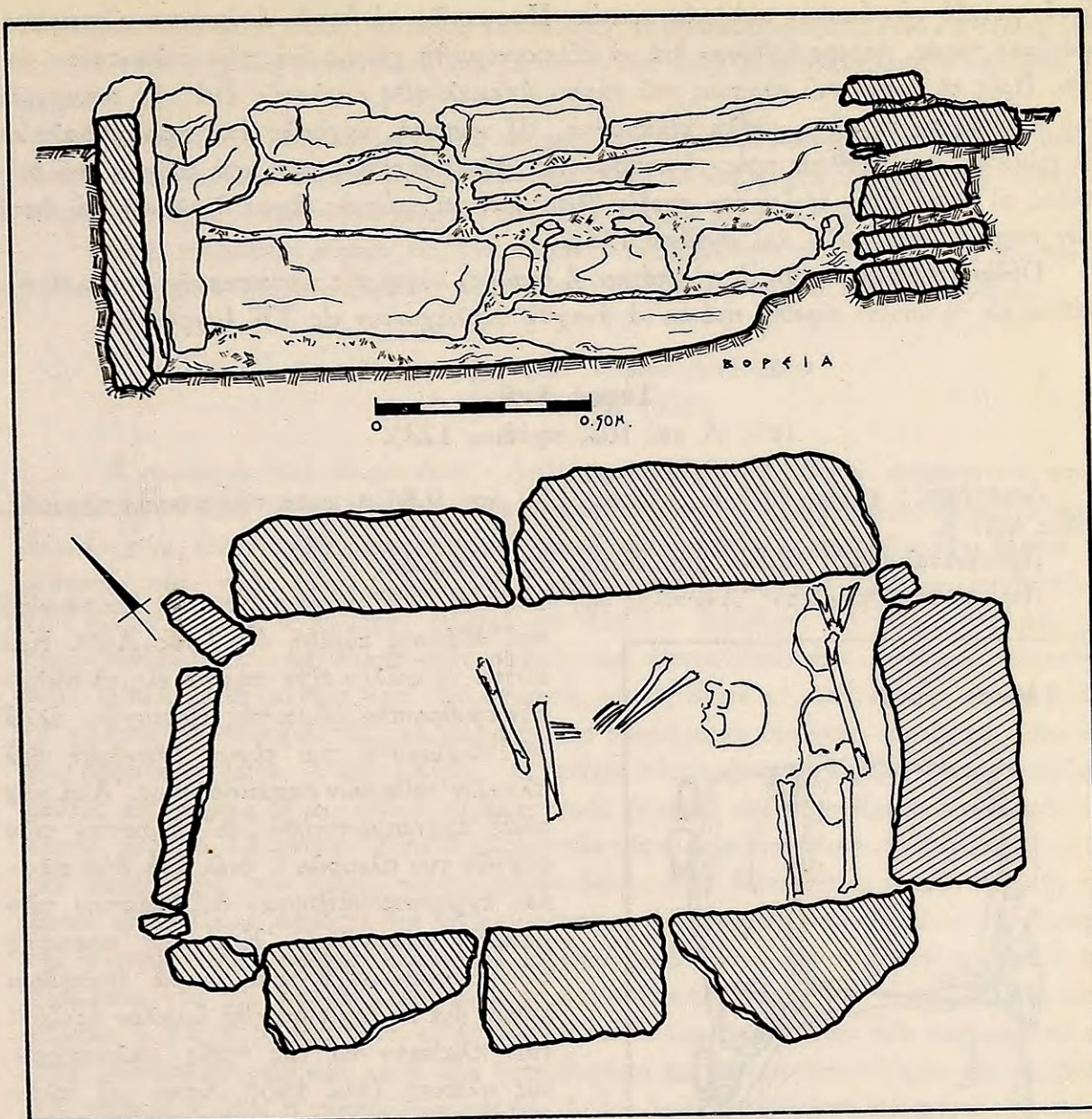
(πίν. Α καὶ 161, σχέδιον 122).

Διαστάσεις : μῆκος 1.64 μ., πλάτος 0.81 - 0.83 μ., βάθος 0.65 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου τούτου, ἀποτελούμενον ἀπὸ μίαν μεγάλην καὶ δευτέραν μικροτέραν πλάκα, εὐρέθη 0.60 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, μεταξὺ τῶν τάφων Απ4 καὶ Απ6, ἀλλὰ εἰς πολὺ χαμηλότερον ἐπίπεδον ἐκείνων (πίν. 161α). Τὸ κοῖλόν του εἶχε σκαφῇ εἰς τὸ σκληρὸν ἐρυθρωπὸν χῶμα, τὸ ὁποῖον κεῖται κάτωθεν τοῦ καστανοῦ μαλακοῦ χώματος τῆς πρώτης στρώσεως τοῦ ἐδάφους, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον σκαφῇ οἱ μέχρι τοῦδε περιγραφέντες τάφοι. Ἡ καλυπτήριος πλάξ διὰ μικρῶν

Σχέδιον 122. Τάφος Λπ8. Βορεία πλευρά καὶ κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονάτη).

λιθαρίων κατὰ τὴν περιφέρειάν της εἶχε στερεωθῇ ἄνωθεν τῶν τοιχωμάτων τοῦ τάφου. Ταῦτα, ἐκτὸς τῆς δυτικῆς στενῆς πλευρᾶς εἶχον κτισθῇ ἀπὸ τετραπλεύρους ἐπιπέδους λίθους τεθειμένους σχεδὸν εἰς ὀριζοντίους δόμους (πίν. 161β καὶ σχέδιον 122). Μία πλάξ, $0.59 \times 0.70 \times 0.08$ μ., ἐκλείει τὴν δυτικὴν πλευράν. Εἶχε τεθῇ κάπως λοξῶς πρὸς τὰς μακρὰς πλευρὰς καὶ ἐνσφηνωθῇ διὰ μικρῶν λίθων. Οὕτω ὁ τάφος ἔχει τραπεζιόσχημον μορφήν. Ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου δόμου τῶν πλευρῶν ἐτέθησαν ἐπίπεδοι λίθοι καὶ οὕτω δημιουργεῖται περὶ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου ὁμαλὸν ἐπίπεδον πλαίσιον διὰ τὴν ἀσφαλῆ τοποθέτησιν τῆς καλυπτηρίου πλακός. Ὁ τάφος εὗρέθη πλήρης μαλακοῦ καθαροῦ χώματος. Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς του στενῆς πλευρᾶς εὗρέθησαν συσσωρευμένα

ὀστᾶ, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τρία κρανία. Προφανῶς τὰ ὀστᾶ, ἀνήκοντα εἰς προγενεστέρας ταφάς, παρεμερίσθησαν διὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ χώρος διὰ τὴν τελευταίαν ταφήν. Πρὸς τὸ μέσον τοῦ πλάτους τοῦ τάφου ἀπεκαλύφθη σκελετὸς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς μὲ τὰ κάτω σκέλη κεκαμμένα. Ἡ κεφαλὴ, ἀρχικῶς ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος, κατωλίσθησε πρὸς τὸ στῆθος. Αἱ χεῖρες ἐξετείνοντο κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, οἱ μηροὶ εἶχον ὀριζοντίαν σχεδὸν θέσιν καὶ ὑπ' αὐτοὺς εἶχον διπλωθῇ τὰ ὀστᾶ τῶν κνημῶν (πίν. 161β καὶ σχέδιον 122).

Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ὁ ὁποῖος, λόγῳ τῆς κατασκευῆς του καὶ τοῦ βάθους εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθη, πρέπει νὰ ἀναχθῇ τουλάχιστον εἰς ΥἚ Ι χρόνους.

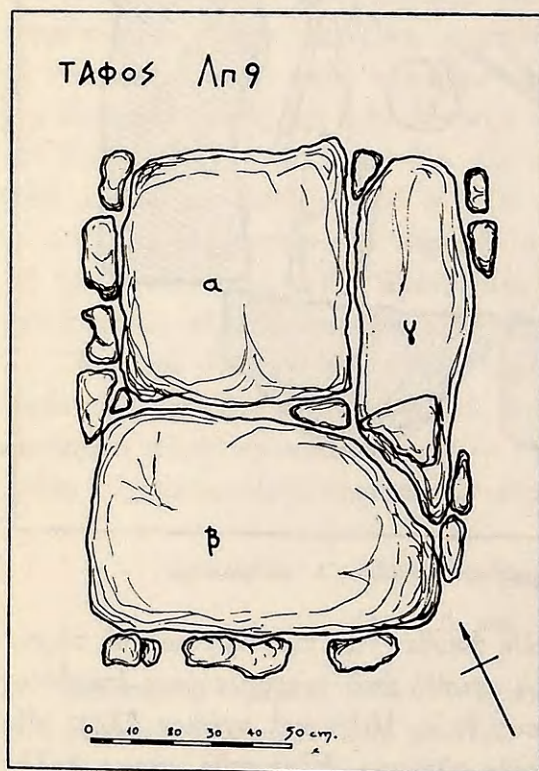
Τάφος Λπ9

(πίν. Λ καὶ 162, σχέδιον 123).

Διαστάσεις : μῆκος 1.04 μ., πλάτος 0.59 καὶ 0.64 μ. κατὰ τὰς στενὰς πλευράς, βάθος 0.37 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν.

Περὶ τὸ ἐν μέτρον πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Λπ8 καὶ 0.62 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας

Σχέδιον 123. Τάφος Λπ9. Κάλυμμα.

τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ τάφος Λπ9. Καὶ αὐτοῦ τὸ κοῖλον εἶχε σκαφῇ εἰς τὸ σκληρὸν ἐρυθρωπὸν χῶμα τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ τὰ τοιχώματά του εἶχον ἐπενδυθῇ διὰ πλακῶν τεθεισῶν κατακορύφως. Ἀνὰ μία πλάξ ἐχρησιμοποιήθη δι' ἐκάστην τῶν στενῶν του πλευρῶν¹, ἐνῶ ἀνὰ δύο πλάκες ἐχρησιμοποιήθησαν δι' ἐκάστην τῶν μακρῶν πλευρῶν². Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν πλακῶν εἶχε τεθῇ σειρά ἐπιπέδων λίθων διὰ νὰ δημιουργηθῇ ὁμαλὸν ὀριζόντιον πλαίσιον διὰ τὰς τρεῖς καλυπτηρίους πλάκας (πίν. 145β, ὅπου αἱ πλάκες τοῦ καλύμματος ἐτέθησαν παρὰ τὸν τάφον ὡς ἀρχικῶς εἶχον, καὶ σχέδιον 123)³. Αἱ πλάκες αὗται εὐρέθησαν ἐνσφηνωμέναι εἰς τὴν θέσιν των διὰ μικρῶν ἀργῶν λίθων. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων (πίν. 162). Ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθησαν ὀστᾶ πολὺ ἐφθαρμένα. Κα-

1. Διαστάσεις 0.59 × 0.34 × 0.07 μ. καὶ 0.56 × 0.35 × 0.06 μ.

2. Διαστάσεις πλακῶν ἀνατολικῆς πλευρᾶς : 0.44 × 0.29 × 0.10 μ. καὶ 0.59 × 0.28 × 0.11 μ. δυτικῆς πλευρᾶς : 0.53 × 0.27 × 0.09 μ. καὶ 0.48 × 0.29 × 0.05 μ.

3. Διαστάσεις καλυπτηρίων πλακῶν, α : 0.57 × 0.62 × 0.09 μ., β : 0.52 × 0.85 × 0.11 μ., γ : 0.90 × 0.28 × 0.10 μ.

τὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὐρέθησαν τὰ ὑπολείμματα σκελετοῦ εἰς στάσιν ὑπτίαν, με τοὺς μηροὺς τεταμένους καὶ τὰ ὀστέα τῶν κνημῶν ἀναδεδιπλωμένα κάτωθεν τῶν μηρῶν.

Προφανῶς ὁ σκελετὸς οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐνταφιασθέντα τελευταῖον νεκρόν. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν εὐρέθησαν ὑπολείμματα κρανίου, ἐνῶ σεσηπότα μικρὰ τεμάχια ὀστέων διεκρίθησαν εἰς τὴν λοιπὴν ἑκτασιν τοῦ δαπέδου.

Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη εἰς τὸν τάφον, ὁ ὁποῖος, λόγῳ τῆς κατασκευῆς του καὶ τοῦ βάθους, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθη, πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους.

Ἡ περιοχὴ τῶν τάφων Απ1-Απ9

(πίν. Α καὶ 145β).

Ἡ περιοχὴ τῶν τάφων Απ1 - Απ9 περιεκλείετο διὰ τοίχου, τμήματα τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τῆς ἑκτασιν. Ὁ τοῖχος οὗτος κατὰ τὴν κατασκευὴν του εἶναι πολὺ διάφορος τῶν κυκλικῶν περιβόλων, τμήματα τῶν ὁποίων εὐρέθησαν περὶ τοὺς τάφους Απ1, Απ3 καὶ Απ6. Οἱ κυκλικοὶ περίβολοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ μίαν σειρὰν ὀγκολίθων τεθειμένων πλησίον ἀλλήλων. Ὁ τοῖχος τῆς περιοχῆς παρουσιάζει ἴδιον ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμὸν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλους τετραπλεύρους λίθους τεθειμένους κατ' ἀποστάσεις, οὕτως ὥστε τὸ πλάτος των καταλαμβάνει τὸ πλάτος τοῦ τοίχου. Εἰς τὰ μεταξύ των διαστήματα ἐτέθησαν μικρότεροι λίθοι ἀνὰ δύο δρομικῶς (πίν. Α καὶ 145β). Ὁ τοῖχος οὗτος, ἐνιαχοῦ εἰς δύο δόμους, σῶζεται καλῶς εἰς μῆκος 9 μ., ὁπότε στρέφει πρὸς Δυσμὰς καὶ συνεχίζει καθέτως πρὸς τὴν κλιτὺν περὶ τὰ 12 μέτρα. Οὕτω ὁ χῶρος τῶν τάφων κλείεται κατὰ τὴν βορείαν του πλευράν. Δυστυχῶς τοῦ τοίχου τούτου μόνον ὀλίγοι λίθοι διεσώθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν, εἶναι ὅμως ἀρκετοὶ διὰ νὰ φανερῶσιν τὴν γραμμὴν του. Κατὰ τὸ 12ον μέτρον τοῦ μήκους του ὁ τοῖχος καὶ πάλιν στρέφει πρὸς Νότον καὶ προχωρεῖ μέχρι τοῦ καλύμματος τοῦ ὑπ' ἀρ. Απ7 τάφου ὅπου καὶ σταματᾷ. Πέραν τοῦ τάφου Απ7 δὲν συνεχίζεται ὁ τοῖχος, ἴσως διότι οἱ ὀγκόλιθοι, οἱ ὁποῖοι περιέκλειον τοὺς τάφους Απ3 καὶ Απ1, συνεπλήρωνον καὶ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν καὶ τὴν νοτίαν πλευράν τὸν περίβολον τοῦ χώρου. Οὕτω ὁ χῶρος τῶν τάφων Απ1 - Απ9 περιεκλείετο διὰ τοίχου. Ὁ τοῖχος αὐτὸς εἰς ὠρισμένα σημεῖα προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν τῶν τάφων. Οὕτω κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν του ἄκρον ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἐκ τῆς εὐθυγράμμου κατευθύνσεώς του στρέφει περὶ τὸ ἓν μέτρον πρὸς Ἀνατολὰς ὁπόθεν συνεχίζει τὴν πρὸς Νότον ἑκτασίν του (πίν. Α). Ἡ στροφή δὲ αὕτη ἐγένετο προφανῶς διὰ νὰ ἀφήσῃ χῶρον περὶ τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου Απ1, ὁ ὁποῖος θὰ προὔπῃρχε καὶ ἡ θέσις τοῦ ὁποίου ἐγένετο γνωστὴ ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸ γέμισμα τῶν χαλίκων. Ὁ τερματισμὸς ἐπίσης τοῦ δυτικοῦ σκέλους τοῦ περιβόλου εἰς τὸν τάφον Απ7 προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν τοῦ τάφου ἐκείνου καὶ τὴν ὑπαρξιν τῶν κυκλικῶν περιβόλων τοῦ Απ3 καὶ τοῦ Απ1. Κατὰ ταῦτα οἱ περιβάλλοντες τὸν χῶρον τῶν τάφων εὐθύγραμμοι τοῖχοι εἶναι μεταγενέστεροι τῶν τάφων. Ἡ κατασκευὴ των καὶ τὰ ὀλίγα ὀστρακα τὰ εὐρεθέντα μεταξύ τῶν λίθων των ἀνάγουν τοὺς τοίχους τούτους εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους, εἰς τοὺς αὐτοὺς δηλα-

δὴ χρόνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀνάγεται καὶ τὸ ἐκ χαλίκων γέμισμα τμήματος πέντε ἐκ τῶν τάφων. Προφανῶς εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους ἀνεκαλύφθησαν μερικοὶ τῶν τάφων τῆς περιοχῆς, ἀπεδόθησαν ἴσως εἰς μυθικὰ πρόσωπα γνωστὰ ἐκ τῆς παραδόσεως καὶ ὁ χώρος των ὡς ἰδιαιτέρως σεβαστὸς περιωρίσθη δι' εὐθυγράμμων τοίχων, διὰ περιβόλου. Εἰς τὴν περιοχὴν του εὐρέθησαν ἐν ὅλῳ ὀκτὼ τάφοι καὶ ἐνὸς ἀκόμη τάφου, τοῦ Απ7, ἡ εἴσοδος εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ περιβόλου, ἐνῶ τὸ μεγαλύτερον μέρος του ἐξετείνετο πέραν τούτου πρὸς Δυσμᾶς. Ἐκ τούτων οἱ ἕξ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Απ7, εὐρεθέντες μόλις 0.20 μ. κάτωθεν τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, εἶχον ἀνοιχθῆ, μέρος τοῦ περιεχομένου των εἶχεν ἐρευνηθῆ καὶ τὸ ἀνοιγὲν τμήμα των ἐπληρώθη καὶ πάλιν διὰ χαλίκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν ὑστερογεωμετρικὰ ὄστρακα. Τρεῖς τῶν τάφων, ὁ Απ5, ὁ Απ8 καὶ ὁ Απ9, εἶχον διαφύγει τὴν πρώτην αὐτὴν ἐρευναν, διότι ἦσαν τοποθετημένοι εἰς πολὺ μεγαλύτερον βάθος. Οἱ τρεῖς οὗτοι τάφοι παρουσιάζουν κοινὰ γνωρίσματα. Εἰς τὴν κατασκευὴν των ἐχρησιμοποιήθησαν πλάκες, τὸ δάπεδόν των ἦτο ἐπεστρωμένον μὲ χάλικας, δὲν εἶχον εἰσόδους καὶ κτερίσματα. "Ολοὶ οἱ ἄλλοι τάφοι εἶχον πλαγίας εἰσόδους καί, ὡς εἶδομεν, εὐρέθησαν εἰς μεγαλύτερον ὕψος. Κατὰ ταῦτα οἱ τρεῖς τάφοι, Απ5, Απ8 καὶ Απ9, εἶναι ἀρχαιότεροι τῶν λοιπῶν καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἐρευναν τοῦ χώρου, ἡ ὁποία περιωρίσθη εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἕξ μόνον τάφων. Ἀλλὰ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, ἴσως ὅχι πολὺ ἀρχαιότερους τῶν ἡμερῶν μας, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ πάλιν ἐσυλήθησαν καὶ τὸ περιεχόμενόν των μερικῶς ἠφανίσθη ἢ διαταράχθη.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ἀσφαλῶς ὅτι οἱ περιγραφέντες τάφοι τοῦ τομέως Α εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους διεκρίθησαν τῶν λοιπῶν καὶ ἀπετέλεσαν εἰδικὴν συστάδα, ἡ περιοχὴ τῆς ὁποίας διετηρήθη ὡς ἀρχικῶς εἶχε μέχρι τοῦ τέλους τῆς χρήσεως τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου. Πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ ἡ μὴ ἀνεύρεσις τάφων τῶν ἱστορικῶν χρόνων μεταξὺ τῶν προϊστορικῶν τάφων τῆς περιοχῆς¹.

Εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τοῦ περιβόλου ἀπεκαλύφθη τοῖχος βαίνων καθέτως πρὸς τὴν γωνίαν αὐτοῦ. Ὁ λεπτὸς αὐτὸς εὐθύγραμμος τοῖχος, διασφζόμενος εἰς μῆκος 5.50 μέτρων (πίν. Α), δὲν δένει μὲ τὸν τοῖχον τοῦ περιβόλου καὶ προφανῶς εἶναι κατὰ τι μεταγενέστερος ἐκείνου. Ἐκλείει πρὸς Δυσμᾶς χώρον, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρέθησαν δύο θαλαμοειδεῖς τάφοι καὶ ὀλίγοι τῶν γεωμετρικῶν χρόνων. Τούτους θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω.

Τάφος Απ10 (πίν. Α καὶ 163α).

Διαστάσεις : μῆκος 1.25 μ., πλάτος 1.02 μ., βάθος 0.83 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

Περὶ τὰ 0.75 μ. πρὸς Βορρᾶν τοῦ Απ7 καὶ ἔξω τοῦ περικλείστου χώρου τοῦ τομέως Α εὐρέθη ὁ τάφος Απ10, μόλις 0.20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

1. "Ορα κατωτέρω διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν τάφων.

Προφανῶς ὁ τάφος, ὁ ὁποῖος ἦτο κιβωτιόσχημος κατεσκευασμένος ἐκ πλακῶν, εἶχε καταστραφῇ πρὸ πολλοῦ καὶ τὸ περιεχόμενον του ἀφανισθῇ. Αἱ διαστάσεις του καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ χαλικοστρώτου δαπέδου του εὑρεθέντα ὀλίγα θρυμματισμένα ὅστ' ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος ἦτο παιδικός, ἴσως τῶν ὑστέρων μεσοελλαδικῶν χρόνων.

Θαλαμοειδῆς τάφος Λπ11
(πίν. Α καὶ 163β - 166, σχέδιον 124).

Διαστάσεις θαλάμου : διάμετρος ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν 3.40 μ., ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς 2.40 μ.

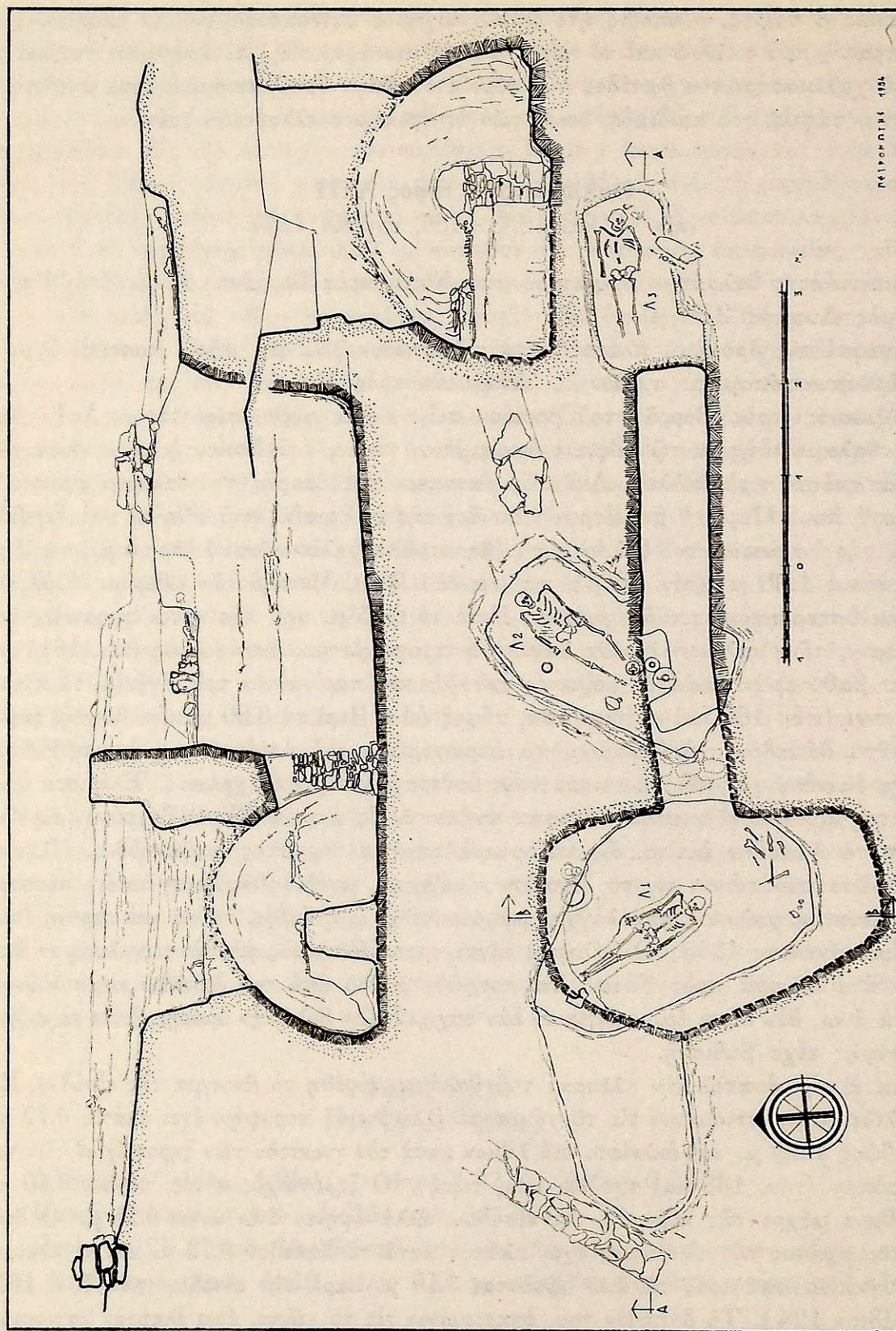
Διαστάσεις δρόμου : πλάτος κατὰ τὸ δάπεδον 0.72 μ., μῆκος διασωθὲν 5 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

Ἀμέσως πρὸς Βορρᾶν τοῦ βορείου τοίχου τοῦ χώρου τῶν τάφων Λπ1 - Λπ9 εὑρέθη θαλαμοειδῆς ἐν τῷ χώματι ἐσκαμμένος τάφος, τοῦ ὁποῖου ἡ ὀροφή δυστυχῶς εἶχε καταπέσει πρὸ πολλοῦ. Διὰ τῆς καταπεσούσης ὀροφῆς τοῦ θαλάμου ἐγένετο ἡ ἀνασκαφή του. Περὶ τὸ ἐν μέτρον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ἀκριβῶς ἄνωθεν τῆς ἐκτάσεως τοῦ θαλάμου εὑρέθη στῶμα χαλίκων καὶ λιθαρίων μήκους 2 μ. καὶ πλάτους 1.30 μ. (πίν. 163β), πάχους δὲ 0.25 μ. Μεταξὺ τῶν λιθαρίων εὑρέθησαν ὅστρακα ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων. Περὶ τὰ 0.25 μ. ἀπὸ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ στρώματος τῶν χαλίκων εὑρέθη λαιμὸς ὑστερογεωμετρικοῦ ἀμφορέως (πίν. 164) καὶ 0.90 μ. βαθύτερον σκελετὸς κείμενος ἐκτάδην καὶ παρ' αὐτὸν τρία ἀγγεῖα, τὰ κτερίσματα του (πίν. 165 καὶ σχέδιον 124, τάφος Λ1). Περὶ τὰ 0.80 μ. κάτωθεν τῆς ταφῆς εὑρέθη τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἀφαιρεθῇ ἴσως πρὸ τῆς ἐκ νέου χρήσεώς του κατὰ τοὺς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους. Ἐλάχιστα ὑπολείμματα ὁστῶν καὶ γραπτὰ ὅστρακα ἀνήκοντα εἰς ἀγγεῖα ΥἚ IIIB χρόνων εὑρέθησαν εἰς τὸ δάπεδον ἐκεῖνο, ὡς καὶ μικρὰ τεμάχια σύρματος ἐκ μολύβδου. Πλησίον τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου εἰς τὸ δάπεδον εὑρέθησαν, μετὰ ἐφθαρμένων ὁστῶν, τέσσαρα ἀντικείμενα ἐκ χαλκοῦ, ἥτοι λόγχη, μαχαιροπέλεκυς ἢ ξυρός, ταινία καὶ περόνη (πίν. 167α καὶ σχέδιον 124). Ὁ θάλαμος εἶναι τραπεζιόσχημος μὲ τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Τὰ τοιχώματά του ἀπὸ τοῦ δαπέδου καμπυλοῦνται πρὸς τὰ ἄνω, δὲν εἶναι ὅμως βέβαιον ἂν ἐσχημάτιζον θολωτὴν ὀροφήν, διότι τὸ τμήμα τῆς ὀροφῆς εἶχε βυθισθῇ.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ θαλάμου εὑρέθη τὸ ἄνοιγμα τῆς εἰσόδου. Εἶναι καλῶς ἐσχηματισμένον εἰς τὸ χῶμα μὲ ἐλλειψοειδῇ κορυφήν, ἔχει πλάτος 0.72 μ., μέσον ὕψος 1.15 μ. καὶ ἐκλείετο διὰ λίθων κατὰ τὸν γνωστὸν τῶν ξηροτόιχων τῶν τάφων τρόπον (πίν. 166 καὶ σχέδιον 124, τομή). Ὁ ξηροτόιχος αὐτός, πάχους 0.50 μ., δὲν ἐφθανε μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς εἰσόδου, ἀλλὰ ἄφηνεν ἄνω κενὸν 0.25 μ. Ὁ δρόμος, ἐσκαμμένος εἰς τὸ χῶμα, ἔχει πλάτος κατὰ τὸ δάπεδον 0.72 μ. καὶ αἱ πλευραὶ του συγκλίνουσαι πρὸς τὰ ἄνω ὑψοῦνται 3.10 μ. παρὰ τὴν εἴσοδον (πίν. 164, 166β καὶ σχέδιον 124). Τὸ δάπεδόν του, ἐσκαμμένον εἰς τὸ χῶμα, ἔχει ἐλαφρὰν κατωφερικὴν κλίσιν, ὑποδεικνύουσαν μεγάλην ἔκτασιν. Τὸ πρὸς Ἀνατολὰς ἄκρον του εἶχε κατα-

Σχέδιον 124. Θαλαμιοειδής τάφος Λτ11. Τομή κατά μήκος, τομή κατά πλάτος και κάτοψις.

στραφή εις τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς, ὅτε ἐγένετο ἡ βαθεῖα ἐκσκαφή τοῦ χώρου πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς τῶν τομέων Θ καὶ Ι. Διασφύζεται νῦν εἰς μῆκος 5 μ.

Διαγωνίως πρὸς τὸν δρόμον, εἰς βάθος 1.15 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀπεκαλύφθη καὶ δευτέρα ταφή τῶν γεωμετρικῶν χρόνων, ἡ ταφή Λ2 (πίν. 164 καὶ σχέδιον 124). Κατὰ τὸ ἀνασκαφέν ἄκρον τοῦ δρόμου, κάπως λοξῶς πρὸς τὴν βορείαν του πλευράν, εἰς βάθος μόλις 0.30 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, εὗρέθη καὶ τρίτος τάφος τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὁ Λ3 (πίν. 164 καὶ σχέδιον 124). Οἱ τάφοι οὗτοι θὰ περιγραφοῦν μετὰ τὸ τέλος τῆς περιγραφῆς τῶν προϊστορικῶν τάφων.

Ὁ θαλαμοειδὴς τάφος Λπ11 ἦτο ὁ πρῶτος ἀνευρεθεὶς μυκηναϊκὸς θαλαμοειδὴς τάφος σκαφεὶς πλήρως εἰς τὸ χῶμα. Τονίζομεν μόνον ἐδῶ τὸ γεγονός ἐπιφυλασσόμενοι νὰ παρουσιάσωμεν τὰ ἐξ αὐτοῦ συναγόμενα συμπεράσματα εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς παρούσης μελέτης.

Λπ11 - χ18 Μαχαιροπέλεκυς ἢ ξυρὸς (πίν. 167β).

Μῆκος μέγιστον 0.185 μ., μῆκος λεπίδος 0.14 μ., σφῶμενον μῆκος λαβῆς 0.045 μ., πλάτος κατὰ τὸ κέντρον 0.034 μ., πλάτος συμπληρωθὲν κατὰ τὸ ἄκρον 0.045 μ., πλάτος λαβῆς 0.017 μ., πάχος μέγιστον κατὰ τὴν ράχιν 0.004 μ.

Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τῆς λεπίδος καὶ τῆς λαβῆς.

Λεπίς εὐρεῖα καμπύλη ἄνω ἐλαφρῶς κυρτὴ κάτω, λαβὴ συμφυῆς κυρτοῦται πρὸς τὰ κάτω. Ἐπ' αὐτῆς διασφύζονται δύο ἥλοι καὶ ἡ ὀπὴ τρίτου, διὰ τῶν ὁποίων ἐστερεοῦτο ἡ ἐπένδυσίς της, ἴσως ἐκ ξύλου.

Εὐρὸν τῶν αὐτῶν περίπου διαστάσεων ἐκ τάφου τῶν Μυκηναίων ἐδημοσίευσεν μετὰ δύο ἀπλῶν δειγμάτων ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ (ΑΕ 1888, πίν. 9, 18), ἄλλοι δὲ ΥΕ ΠΙΒ χρόνων εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὴν Πρόσυμναν, τὰ Δεντρά καὶ τὸν Ἀρειὸν Πάγον.

Δείγματα μαχαιροπελέκεων ἢ ξυρῶν, ὡς ἐλέγοντο ἄλλοτε, εἶναι γνωστὰ ἀπὸ πολλοὺς συνοικισμούς. Ὅρα σχετικῶς Περατὴν Β, σ. 340 - 341. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, ἔ.ἀ., σ. 103 - 110, ἐνθα καὶ κατάλογος.

Λπ11 - χ19. Λόγχη (πίν. 167β).

Μῆκος 0.175 μ., μῆκος αὐλοῦ 0.07 μ., μέγιστον πλάτος 0.025 μ., διάμετρος αὐλοῦ 0.02 - 0.024 μ., πλάτος δακτυλίου 0.01 μ.

Ἀκεραία. Κατεσκευασμένη ἐκ δύο ἐλασμάτων χαλκοῦ προσαρμοσθέντων διὰ σφυρηλατήσεως.

Αὐλὸς κυλινδρικός στενούμενος ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω ἐν συνεχείᾳ τὸ ἔλασμα εὐρύνεται διὰ νὰ δημιουργηθῇ πλατεῖα φυλλοειδὴς αἰχμή, ἀπολήγουσα εἰς ἀκίδα οὐχὶ καὶ τόσον αἰχμηράν. Ἡ ράχιν τῆς λόγχης ὑπερυψοῦται κατὰ 0.002 μ. τοῦ λοιποῦ ἐλάσματος, φέρει δὲ ἐκατέρωθεν δύο ἐλαφρῶς ἀναγλύφους γραμμὰς καὶ μίαν εἰς τὸ κέντρον τοῦ μήκους αὐτῆς. Εἰς τὴν ἀπόληξιν τοῦ αὐλοῦ ὑπάρχει πλατὺς δακτύλιος, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου δύο μικραὶ ὀπαὶ χρησιμεύουσιν διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ στελλεοῦ.

Αἰχμαὶ ἀκοντίων εὐρέθησαν εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους τῶν Μυκηναίων (ΚΑΡΟ, σ. 206, αἰχμὴ ἐκ τοῦ τάφου V τοῦ Κύκλου Α, καὶ Κύκλος Β, σ. 324 - 326 καὶ κατάλογος Γ). Ἀρχαιότερα δείγματα ἐκ τῶν τάφων τοῦ Μόχλου (SEAGER, Explorations in the Island of Mochlos, εἰκ. 45, XX10, XX11 καὶ XX12, καὶ SIR ARTHUR EVANS, The Shaft Graves and Bee-hive Tombs of Mycenae and their Interrelation, σ. 39). Νεώτερα δείγματα Prosymna II, εἰκ. 510 καὶ 608. Chamber Tombs, πίν. VII. PERSSON, Royal Tombs at Dendra, πίν. XX, ἀρ. VI καὶ σ. 37 μακρὰ αἰχμὴ δόρατος καὶ ἐπίσης μακρὰ αἰχμὴ Agora XIII, σ. 244, ἀρ. XL - 5 καὶ Hesperia 35, 1966, σ. 74 - 75, ἀρ. 5, καὶ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, ἔ.ἀ., σ. 152.

Λπ11 - χ20 Χαλκὴ ταινία (πίν. 167β).

Μῆκος 0.23 μ., πλάτος κατὰ τὸ μέσον 0.013 μ., πλάτος εἰς τὰ ἄκρα 0.006 μ.

Ἐλλείπει μικρὸν τμήμα τοῦ ἄκρου.

Ἐπιμήκης ταινία, μᾶλλον πλατεῖα εἰς τὸ κέντρον, λεπτυνομένη εἰς τὰ δύο ἄκρα.

Λπ11 - χ21 Ὀπεύς (πίν. 167β).

Μῆκος 0.095 μ.

Ὡξειδωμένος. Ἐλλείπει μικρὸν τμῆμα τοῦ ἄκρου.

Τὸ ἐν ἄκρον τοῦ ὁπεῶς λεπτυνθὲν εἰς μῆκος 0.032 μ. ἔχει ὀξεῖαν κορυφὴν καὶ προφανῶς ἐχρησίμευσεν διὰ τὴν ἐνθεσιν καὶ στερέωσιν λαβῆς ἐκ φθαρτῆς ὕλης (ξύλου;). Ἡ πρὸς τὸ κυρίως στέλεχος μετάβασις σχηματίζει ἀπεστρογγυλευμένους ὤμους. Τὸ κύριον στέλεχος, μήκους 0.063 μ., τομῆς κυλινδρικής, στενοῦται

πρὸς τὸ ἄκρον, τὸ ὁποῖον ἐλλείπει. Ἐργαλεῖα τοῦ τύπου τούτου ἔχουν ἄλλοτε μὲν τετράγωνον τομήν, ἄλλοτε δέ, ὡς τὸ ἐλευσινιακόν, κυλινδρικήν.

Ὀπεῖς ἔχομεν ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τῶν Μυκηνῶν, τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ (ΑΕ 1891, σ. 25 καὶ 1899, σ. 102, ὑποσ. 2. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, ἔ.ξ., εἰκ. 65. Περαιτὶ Β, σ. 339).

Πλὴν τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εὑρέθησαν μικρὰ τεμάχια σύρματος ἐκ μολύβδου, ὁμοίου πρὸς τεμάχια σύρματος εὑρεθέντα καὶ εἰς ἄλλους μυκηναϊκοὺς τάφους¹.

Τάφος Λπ12

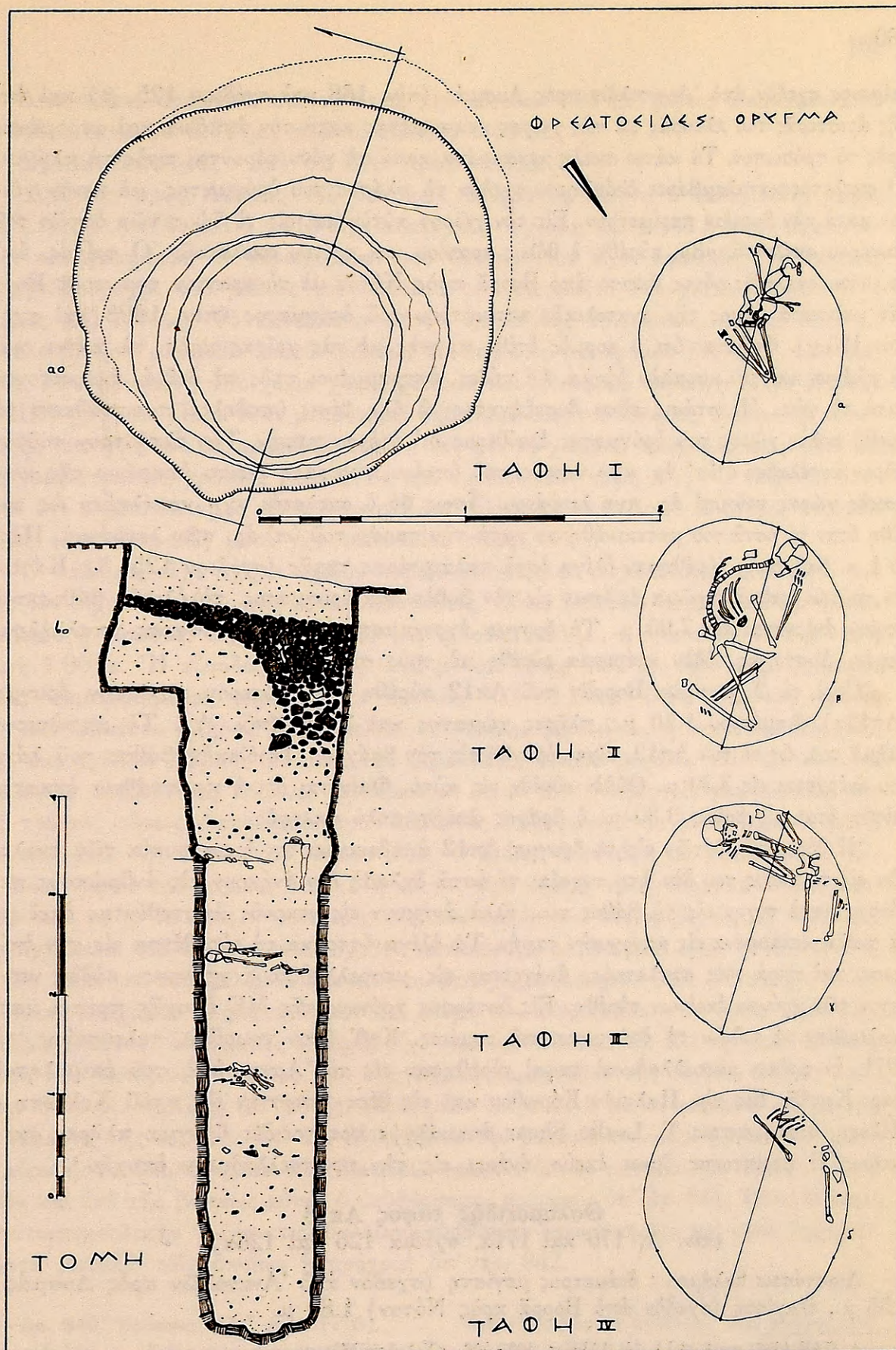
(πίν. Α, 168 καὶ 169, σχέδιον 125).

Ἀμέσως πρὸς Βορρᾶν τοῦ θαλάμου τοῦ τάφου Λπ11 εὑρέθη κυκλικὸν εἰς τὴν γῆν ὄρυγμα, διαμέτρου 1.98 μ. (σχέδιον 125, αο). Εἰς βάθος 1.45 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἢ διάμετρος του ἐμειώθη εἰς 0.70 μ., πέραν δὲ τοῦ σημείου ἐκείνου ἐμειοῦτο ἐλαφρῶς ὡς τὸ βύθισμα προὔχῳ εἰς βάθος. Ἀπὸ 0.40 μ. μέχρι 2.80 μ. τὸ κυκλικὸν ὄρυγμα εὑρέθη πλήρες λιθαρίων πυκνῶς τεθειμένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ὄστρακα ἀμαυρόχρωμα καὶ μελανὰ μινύεια. Ἀπὸ βάθους 2.95 μ. ἢ ἐπίχωςίς του ἀπετελεῖτο ἀπὸ καθαρὸν ἐρυθρῶν χῶμα περιλαμβάνον ὀλίγα ὄστρακα ἀμαυρόχρωμα καὶ μελανὰ μινύεια. Ἀπὸ βάθους 3 μ. ὁ λάκκος εἶχεν ὀρυχθῆ εἰς τὸν μαλακὸν τοῦ χώρου βράχον (σχέδιον 125, βο). Εἰς βάθος 4 μ. εὑρέθη σκελετὸς καταλαμβάνων τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ κυκλικοῦ ὀρύγματος (πίν. 169α καὶ σχέδιον 125α, σκελετὸς α). Προφανῶς ἡ κεφαλὴ του ἦτο ὑψωμένη καὶ ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ τοιχώματος. Ἐκ τῆς θέσεως ἐκείνης κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ εἰς τὸ στέρνον εἰς τριγωνικὸν χῶρον ὀριζόμενον ἐκ τῶν χειρῶν κεκαμμένων κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ φερομένων πρὸς τοὺς ὤμους. Ὁ κορμὸς εἶχε τεθῆ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς καὶ οἱ μηροὶ ἐστρέφοντο πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐνῶ τὰ ὀστέα τῶν κνημῶν, κεκαμμένα κατ' ὀξεῖαν γωνίαν, ἐφέροντο πλησίον καὶ παραλλήλως πρὸς τὰ μηριαῖα. Δὲν δύναται νὰ υπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι τὸ λείψανον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ὁ σκελετός, εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς τὴν θέσιν αὐτήν, ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν ἔχομεν ταφὴν καὶ οὐχὶ ἀποτέλεσμα δυστυχήματος. Μετὰ τῶν ὀστέων οὐδὲν εὑρέθη. Πλαγίως τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πρὸς τὸ τοίχωμα τοῦ ὀρύγματος ἀπεκαλύφθησαν τέσσαρες μικροὶ λίθοι.

Περὶ τὰ 0.05 μ. κάτωθεν τοῦ πρώτου σκελετοῦ εὑρέθη δεύτερος (σκελετὸς β),

1. ΠΑΕ 1954, σ. 52. ΑΕ 1888, σ. 142 καὶ 1895, σ. 208 καὶ Chamber Tombs, σ. 110 καὶ 195. Prosymna I, σ. 255. Α. PERSSON, New Tombs at Dendra, σ. 50. Berbati, σ. 108 καὶ ὑποσημ. 88. Agora XIII, σ. 108 - 109. Περαιτὶ Β, σ. 366 - 368.

Σχέδιον 125. Τάφος Απ12. Τομή τοῦ ὀρύγματος καὶ κατόψεις τῶν τεσσάρων στρωμάτων τῆς ἐπιχώσεως (σχέδιον Ἀ. Πετρονώτη).

κείμενος σχεδόν από 'Ανατολῶν πρὸς Δυσμᾶς (πίν. 168 καὶ σχέδιον 125, β) καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς μὲ τὰς χεῖρας κεκαμμένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ φερομένας πρὸς τὸ πρόσωπον. Τὰ κάτω σκέλη κεκαμμένα κατὰ τὸ γόνυ φέρονται πρὸς τὰ πλάγια. Ὁ σκελετὸς καταλαμβάνει ὁλόκληρον σχεδόν τὸ πλάτος τοῦ ὀρύγματος, μὲ κενὸν χῶρον κατὰ τὴν βορείαν περίμετρον. Εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν ὀστέων τοῦ δευτέρου σκελετοῦ, «β», εὐρέθη ἡ θόλος κρανίου καὶ τρίτου σκελετοῦ. Ὁ τρίτος, ὑπ' ἄρ. «γ», σκελετὸς οὗτος ἔκειτο ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὸ κρανίον του πρὸς Βορρᾶν καὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς περιμέτρου τοῦ ὀρύγματος (πίν. 169β καὶ σχέδιον 125, γ). Φαίνεται ὅτι ὁ κορμὸς ἐτέθη πρηνῆς μὲ τὰς χεῖρας πρὸς τὰ κάτω καὶ τὰ πλάγια καὶ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά. Οἱ πόδες, ἐστραμμένοι πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐκάμπτοντο κατὰ τὸ γόνυ. Ἡ στάσις εἶναι δυσεξηγήητος· ἡ ὅλη θέσις ὑποδηλοῖ προσπάθειαν νὰ ἀφεθῇ πολὺς χῶρος τοῦ ὀρύγματος ἐλεύθερος δι' ἑτέραν ταφὴν. Τὸν ἐλεύθερον τοῦτον χῶρον κατέλαβεν ὁ ὑπ' ἄρ. «β» νεκρὸς, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ἔκειτο ὑπεράνω τῆς κοιλιακῆς χώρας τοῦ ὑπ' ἄρ. «γ» λειψάνου. Ἴσως δὲ ὁ σκελετὸς «γ» κατέληξεν ὡς εὐρέθη ὅταν τὰ ὀστέα του μετεκινήθησαν κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ ὑπ' ἄρ. «β» λειψάνου. Περὶ τὸ 1 μ. βαθύτερον εὐρέθησαν ὀλίγα ὀστέα παλαιότερας ταφῆς (σχέδιον 125, δ). Κάτωθεν τούτων καθαρὸν χῶμα ἔφθανεν εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὀρύγματος, τὸ ὅλικόν βάθος τοῦ ὁποίου ἀνέρχεται εἰς 7.90 μ. Τὸ ὄρυγμα ἐχρησιμοποιήθη διὰ τέσσαρας ἐπαλλήλους ταφάς. Δυστυχῶς οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη μὲ τοὺς σκελετοὺς.

Περὶ τὰ 2 μ. πρὸς Βορρᾶν τοῦ Λπ12 εὐρέθη καὶ δεύτερον κυκλικὸν ὄρυγμα (Λπ12α), διαμέτρου 1.10 μ., πλήρες χώματος καὶ λίθων (πίν. Λ). Τὸ κατώτερον τμήμα του, ὡς τὸ τοῦ Λπ12, εἶχεν ὀρυχθῆ εἰς τὸν βράχον. Τὸ ὅλικόν βάθος τοῦ λάκκου ἀνέρχεται εἰς 3.30 μ. Οὐδὲν εὐρέθη εἰς αὐτό. Φαίνεται ὅτι ἡ προσπάθεια ἐγκατελείφθη ὅταν εἰς βάθος 3.30 μ. ὁ βράχος ἀπέβη πολὺ σκληρὸς.

Ἡ θέσις τῶν ὀστέων εἰς τὸ ὄρυγμα Λπ12 ἀποδεικνύει ὅτι ἡ παρουσία τῶν σκελετῶν εἰς τὸ βάθος του δὲν ἦτο τυχαία· τὰ ὀστέα δηλαδὴ δὲν ἀνήκουν εἰς ἀνθρώπους πεσόντας κατὰ τύχην εἰς τὸ βάθος του, ἀλλὰ ἀνήκουν εἰς νεκροὺς ἀποτεθέντας ἐκεῖ μὲ τὰ σκέλη κεκαμμένα εἰς κανονικὴν ταφὴν. Τὰ ὀλίγα ὀστρακα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ παρὰ τοὺς σκελετοὺς, ἀνάγονται εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους· οὐδὲν νεώτερον τῶν χρόνων ἐκείνων εὐρέθη. Εἰς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς πρέπει κατ' ἀκολουθίαν νὰ τεθοῦν τὰ ὀρύγματα τοῦ τομέως. Καθ' ὅσον γνωρίζω, τελευταίως, τὸ 1971, ἐν φρέατι μεσοελλαδικαῖ ταφαὶ εὐρέθησαν εἰς τὸ "Ἄργος ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ Χαρ. Κριτζᾶ. Εἰς τὴν Παλαιὰν Κόρινθον καὶ εἰς θέσιν γνωστὴν ὡς «τοῦ Χελιώτη ὁ Μύλος», ὁ ἀείμνηστος Τ. Leslie Shear ἀπεκάλυψε φρεατοειδὲς ὄρυγμα πλήρες σκελετῶν. Ἡ περίπτωσις ὅμως ἐκείνη ἀνήκει εἰς τὴν πρωτοελλαδικὴν ἐποχὴν¹.

Θαλαμοειδὲς τάφος Λπ13

(πίν. Λ, 170 καὶ 171α, σχέδια 126 καὶ 126α).

Διαστάσεις θαλάμου : διάμετρος μεγίστη (σχεδὸν ἀπὸ 'Ανατολῶν πρὸς Δυσμᾶς) 2.55 μ., ἐλαχίστη (σχεδὸν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον) 1.80 μ.

1. ΠΑΕ 1956, σ. 58. AJA 34, 1930, σ. 403-406, «Χελιώτη Μύλος».

Διαστάσεις δρόμου : πλάτος κατά την είσοδον 0.95 μ., μήκος ανασκαφέν 2.55 μ., βάθος στομίου 0.70 μ., πλάτος εισόδου 0.66 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Ἀμέσως πρὸς Δυσμὰς τοῦ δευτέρου ὀρύγματος εὐρέθη ὁ θαλαμοειδὴς τάφος Λπ13. Ὡς ὁ Λπ11, καὶ ὁ Λπ13 εἶχε σκαφῇ εἰς τὸ χῶμα, καὶ αὐτοῦ ἡ ὀροφὴ εἶχε καταπέσει καὶ προφανῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ θαλάμου του εἶχεν ἀφαιρεθῇ. Ἡ ἐπίχωσις του σχεδὸν μέχρι τοῦ βάθους τοῦ δαπέδου του ἀπετελεῖτο ἀπὸ χῶμα ἀνάμεικτον μὲ χάλικας καὶ λίθους. Τὸ κατώτατον μόνον τμήμα τῆς ἐπιχώσεως, πάχους 0.30 μ., ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαλακὸν λεπτὸν χῶμα. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ δρόμου ἦτο κατὰ πολὺ διάφορος, ἀποτελουμένη ἀπὸ χῶμα χωρὶς χαλίκια καὶ λίθους καὶ περιεῖχεν ὀλίγα ὄστρακα ΥΕ ΙΙΒ χρόνων. Περὶ τὸ ἐν μέτρον ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἄνωθεν τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς τοῦ θαλαμοειδοῦς εὐρέθη ταφὴ ἐν τῷ χώματι προφανῶς ἀναγομένη εἰς τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους (πίν. 170α καὶ σχέδιον 126, ταφὴ Λ4). Ἡ ἐπίχωσις ἀπέδειξεν ὅτι ὁ μὲν θάλαμος εἶχεν ἐρευνηθῇ καὶ πληρωθῇ μερικῶς, ὁ δὲ δρόμος παρέμεινεν ὡς εἶχε πληρωθῇ μετὰ τὴν τελευταίαν ταφήν.

Ὁ θάλαμος εἶχε σχῆμα σχεδὸν παραλληλόγραμμον τετράπλευρον, αἱ πλευραὶ του ὅμως δὲν εἶχον ἀκριβῶς τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Οὕτω ἡ βορεία πλευρά, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἡ εἵσοδος, εἶχε μῆκος 2.35 μ., ἡ νοτία 2.55 μ., ἡ ἀνατολικὴ 1.70 μ. καὶ ἡ δυτικὴ 1.90 μ. Ἡ εἵσοδος, πλάτους 0.66 μ. καὶ ὕψους 1.07 μ., ἔχει πρὸς τὸν δρόμον καλῶς διαμορφωμένας παραστάδας, πλάτους 0.15 - 0.18 μ. (πίν. 171α καὶ σχέδιον 126) καὶ ἐκλείετο πλήρως δι' ἐπιμελῶς ἐκτισμένης ξηρολιθιδᾶς, ἡ ὁποία διεσώθη (πίν. 170β καὶ σχέδιον 126α). Οἱ λίθοι τῆς ξηρολιθιδᾶς, ἀρκετὰ μεγάλοι καὶ τεθειμένοι εἰς ἀνωμάλους ὀριζοντίους δόμους, ἐμπλέκονται κατὰ τὸν συνήθη εἰς μυκηναϊκοὺς τάφους τρόπον, οὕτως ὥστε καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐξαγωγή ἐνὸς ἢ καὶ μερικῶν μόνον ἐξ αὐτῶν, ἀπὸ τῆς ὀψεως τοῦ δρόμου ἰδίᾳ. Ὁ δρόμος ἀνεσκάφη εἰς μῆκος 2.55 μ. μόνον, διότι πέραν τοῦ μήκους ἐκείνου ἡ κλιτὺς εἶχε σκαφῇ προηγουμένως ὑπὸ καλλιεργητῶν καὶ πρὸς τούτοις ἡ συνέχισις τῆς ἀνασκαφῆς του ἐθεωρήθη ὡς μὴ ἀναγκαία. Τὰ τοιχώματα τοῦ δρόμου εἶναι σχεδὸν κατακόρυφα μὲ ἐλαφρὰν πρὸς τὰ ἔξω κλίσιν.

Τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου ἀπετελεῖτο ἀπὸ χῶμα σκληρόν (πίν. 171α). Εἰς τοῦτο εὐρέθησαν ἐλάχιστα τμήματα ὀστῶν καὶ ὀλίγα τῶν κτερισμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐναποτεθῇ εἰς αὐτόν. Προφανῶς ὁ τάφος εἶχε πρὸ πολλοῦ συληθῇ. Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ θαλάμου, ἀκριβῶς πρὸ τῆς δεξιᾶς παραστάδος τῆς εισόδου καὶ εἰς ἀπόστασιν 0.60 μ. περίπου ἀπ' αὐτῆς, εὐρέθησαν ὀλίγα ὀστᾶ κατεστραμμένα καὶ μεταξὺ τῶν τεμάχια τῆς κύλικος ὑπ' ἀρ. 840. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν ὑπολείμματα δύο διαφόρων σωρῶν ὀστῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων ὀρθίως σχεδὸν καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ ὁ ψευδόστομος ἀμφορεὺς ὑπ' ἀρ. 841. Τέλος δὲ παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν ἐσκορπισμένα καὶ πολὺ ἐφθαρμένα ὀστᾶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ πρόχους ὑπ' ἀρ. 842.

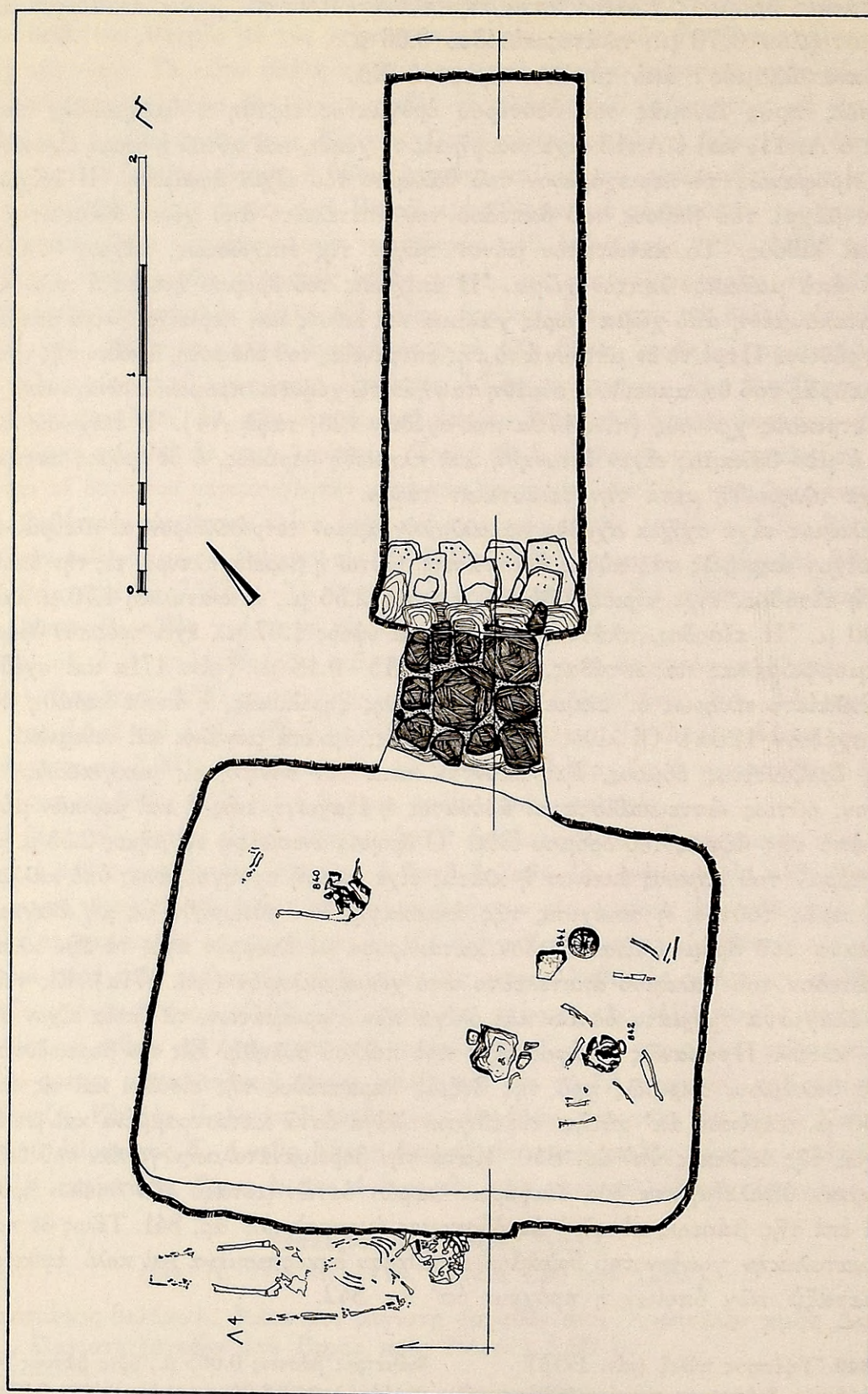
Λπ13 - ἀρ. 840 Ὑψίπους κύλιξ (πίν. 171β).

Ὑψος 0.146 μ., διάμετρος στομίου 0.16 μ.,

διάμετρος βάσεως 0.065 μ., ὕψος βάσεως 0.06

μ., ὕψος λαβῶν 0.04 μ., πλάτος λαβῶν 0.011 μ.

Σχέδιον 126. Θαλαμωειδής τάφος Απ'13. Κάτοψις (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη).

Συμπεπληρωμένη εις τμήμα τῆς βάσεως καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος καλῶς ὠπτημένος. Ἐπίχρῖσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδής, πούς ὑψηλὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, κορμὸς ἀνοίγων πρὸς στόμιον εὐρὺ καὶ χεῖλος ὀξύς, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ χεῖλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον, τοιχώματα λεπτά.

Τὸ ἀγγεῖον ἀνάγεται εἰς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 17, ἀρ. 274). Κύλικες μὲ ὑψηλότερόν πως πόδα καὶ οὐχί τόσον βαθύ κύπελλον ἀνάγονται εἰς ΥΕ ΠΙΑ - 1 πρὸς ΠΙΑ - 2 χρόνους, μὲ βαθύτερον δὲ κύπελλον εἰς καθαρῶς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους καὶ εἰς ἀρχαιότερους ΥΕ ΠΙΓ (Agora XIII, πίν. 63, ἀρ. 473).

Λπ13 - ἀρ. 841 Ψευδόστομος ἀμφορεύς (πίν. 171β, 407).

Ὑψος 0.141 μ., διάμετρος προχοῆς 0.023 μ., διάμετρος βάσεως 0.052 μ., περίμετρος 0.415 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.029 μ., ὕψος λαβῶν 0.023 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὠπτημένος, ὁμοιόχρωμον ἐπίχρῖσμα.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς σφαιρικός, προχοὴ κατακόρυφος, καμπυλουμένη ἀπολήγει εἰς χεῖλος μὲ περιχεῖλωμα, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ συστήματος ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ μεταξὺ τῆς τρίτης καὶ τῆς τετάρτης ταινίας ἀφέθη ζώνη κοσμουμένη διὰ τριγλύφων καὶ μετοπῶν. Αἱ ἐξώτεραι γραμμαὶ τῶν τριγλύφων

ποικίλλονται διὰ συνεχομένων ἡμικυκλίων (φαστόνι). Εἰς τὸ κέντρον τῶν μετοπῶν ἐτέθη κύκλος μὲ στιγμὴν. Ὁ ὦμος κοσμεῖται δι' ἀνθοσχημῶν στοιχείων καὶ ὁ δίσκος τοῦ λαιμοῦ δι' ἑπτὰ ὁμοκέντρων κύκλων μὲ ὀλόβαφον κύκλον εἰς τὸ κέντρον (πίν. 407). Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν καλύπτεται ὑπὸ χρώματος.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις θέτουν τὸ ἀγγεῖον εἰς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 173 καὶ εἰκ. 45, ἀρ. 128. Ὅρα καὶ Prosymna II, εἰκ. 720, ἀρ. 38, διὰ τὸ σχῆμα).

Λπ13 - ἀρ. 842 Πρόχους (πίν. 171β).

Ὑψος 0.206 μ., διάμετρος στομίου 0.046 μ., διάμετρος βάσεως 0.076 μ., περίμετρος 0.546 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.056 μ., ὕψος λαβῆς 0.045 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις ὑψωμένη. κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς καταλήγουν εἰς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ χρώματος ἐρυθροποῦ ἐπὶ τῆς ἐδαφοχρόου ἐπιφανείας. Ἡ βάσις, ὁ κορμὸς καὶ ὁ λαιμὸς κοσμοῦνται δι' ἐπαλλήλων δακτυλίων ἀνὰ δύο κατὰ κανονικὰ διαστήματα τεθειμένων. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους διακρίνονται ἵχνη χρώματος.

Παρομοίαν πρόχουν ἔχομεν ἀπὸ τὸν ὑπ' ἀρ. 527 τάφον τῶν Μυκηνῶν, ΥΕ ΠΙ χρόνων (Chamber Tombs, πίν. XLVIII, ἀρ. 10). Τὸ ἀγγεῖον ἀνάγεται εἰς ΥΕ ΠΙΒ χρόνους (ὅρα καὶ FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 120. Attica, πίν. 14, ἀρ. 10 καὶ πίν. 15, ἀρ. 2).

Τὰ εἰς τὸ δάπεδον εὐρεθέντα ἀγγεῖα ἀνήκουν εἰς τὴν ΥΕ ΠΙΒ - 2 περίοδον καὶ ἀποδεικνύουν τοῦλάχιστον ὅτι ὁ τάφος ἐχρησιμοποιήθη καὶ εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην.

Θαλαμοειδὴς τάφος Λπ14

(πίν. Α καὶ 172α, σχέδιον 127).

Διαστάσεις θαλάμου : μεγίστη διάμετρος 1.10 μ., ἐλάχιστη 0.68 μ.

Διαστάσεις δρόμου : πλάτος παρὰ τὴν εἴσοδον 0.74 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

Σχέδιον 126α. Θαλαμοειδής τάφος Λπ13. Τομή κατά μήκος (σχέδιον 'Α. Πετρονώρα).

Ἀμέσως πρὸς Βορρᾶν τοῦ θαλάμου τοῦ Λπ13 εὐρέθη ὁ μικρὸς θαλαμοειδὴς τάφος Λπ14. Καὶ ὁ τάφος οὗτος εἶχε σκαφῇ εἰς τὸ χῶμα, οὐχὶ ὅμως εἰς μέγα βάθος· τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου του εὐρέθη 1.80 μ. κάτωθεν τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ὁ δρόμος κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου εἶναι πολὺ βραχύς, τοῦ μήκους τοῦ ἀνερχομένου εἰς 1.55 μ., διὰ τοῦτο καὶ ἡ φορὰ του εἶναι πολὺ κατωφερικὴ (σχέδιον 127). Τὰ τοιχώματά του εἶναι κάθετα πρὸς τὸ δάπεδόν του. Τὸ ἀνοιγμα τῆς εἰσόδου, ἀνερχόμενον εἰς 0.60 μ., ἐκλείετο διὰ ξηρολιθιάς ἡμικυκλικοῦ σχήματος, μήκους 0.70 μ. καὶ μέσου πλάτους 0.25 μ. (πίν. 172α). Τὸ ὕψος τῆς εἰσόδου ἀνέρχεται εἰς 0.58 μ. μόνον. Ἡ στέγη τοῦ μικροῦ ἐλλειπτικοῦ θαλάμου εἶχε βυθισθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου του εὐρέθησαν ἐλάχιστα ὑπολείμματα παιδικῶν ὀστέων καὶ μετ' αὐτῶν ἡ ὑπ' ἀρ. 843 προχοῖσκη.

Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι ὁ θαλαμοειδὴς τάφος Λπ14 ἦτο παιδικὸς καὶ καθ' ὅσον γνωρίζω, μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς ἀνασκαφῆς του, μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδός του. Ἡ προχοῖσκη, ἡ εὐρεθεῖσα εἰς τὸν θάλαμόν του, τὸν ἀνάγει εἰς γ'Ε ΠΙΒ χρόνους (ὄρα καὶ ΠΑΕ 1956, σ. 57). Παιδικὸς θολωτὸς τάφος εὐρέθη καὶ εἰς τὸ μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἀγορᾶς, γ'Ε ΠΙΒ χρόνων (Agora XIII, τάφος XX, σ. 212 - 213).

Λπ14 - ἀρ. 843 Προχοῖσκη (πίν. 172β).

Ὑψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου 0.042 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 μ., περίμετρος 0.308 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.027 μ., ὕψος λαβῆς 0.044 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήματα τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλός, χεῖλος ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ὀξύ,

λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν ὄμον.

Διακόσμησις διὰ καστανεύθρου στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται εἰς τὸ ἄνω ἡμισυ αὐτοῦ διὰ συστήματος ταινιῶν καὶ δακτυλίων.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις ἀνάγουν τὸ ἀγγεῖον εἰς γ'Ε ΠΙΒ χρόνους (Zygouries, εἰκ. 164 καὶ FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 114).

Τέταρτος θαλαμοειδὴς τάφος, ὁ Λπ15, εὐρέθη περὶ τὰ τέσσαρα μέτρα πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τῆς γωνίας τοῦ περιβόλου τοῦ περικλείοντος τοὺς προϊστορικοὺς τάφους Λπ1 - Λπ9. Πράγματι ἀνήκει εἰς τὸ μικρὸν διασωθὲν τμήμα τοῦ τομέως Κ.

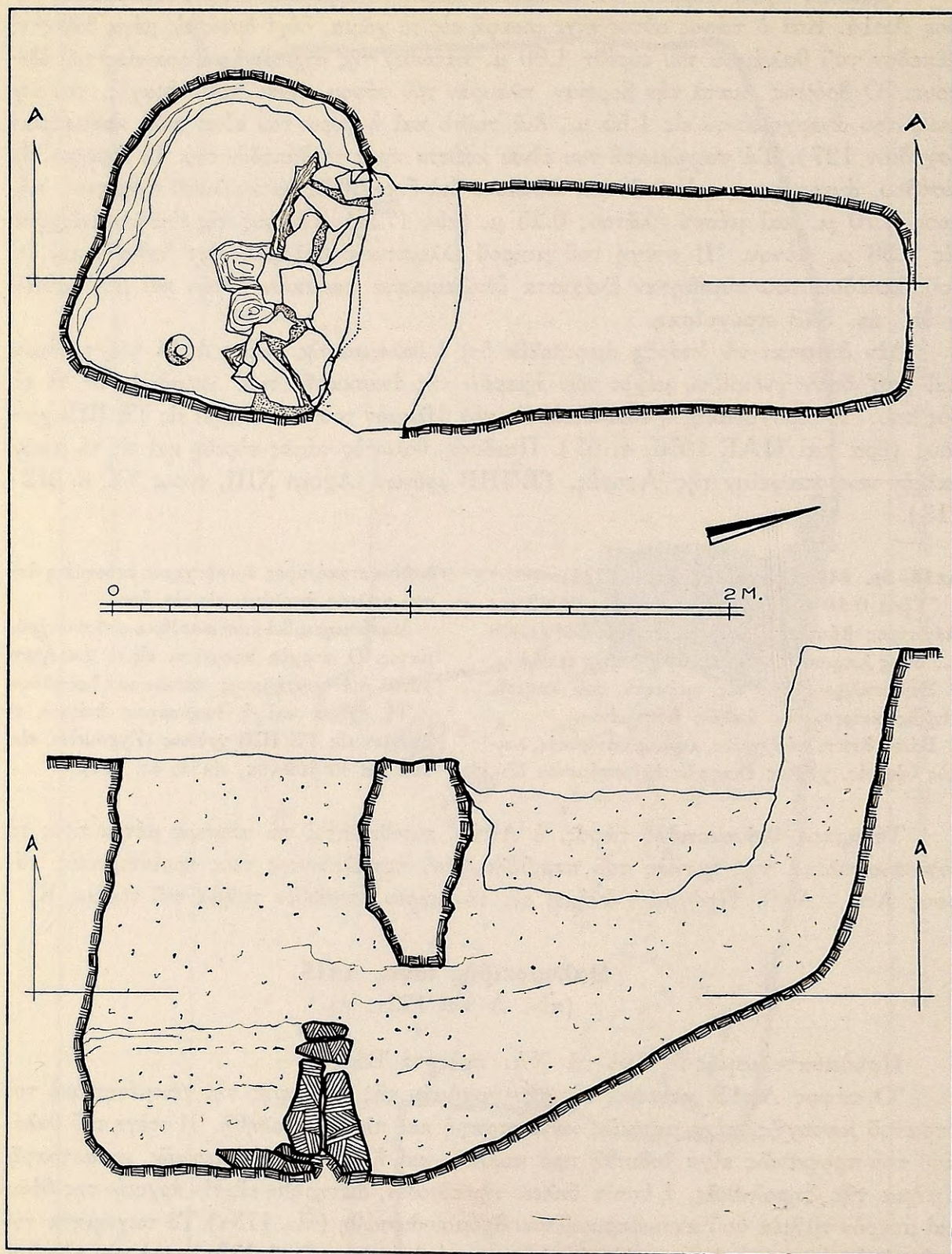
Θαλαμοειδὴς τάφος Λπ15

(πίν. Λ καὶ 173α, γ).

Προσανατολισμός : Ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὁ τάφος Λπ15, κείμενος εἰς τὴν γραμμὴν τῆς ἐκσκαφῆς τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ στρατοῦ κατοχῆς, εἶχε μερικῶς καταστραφῇ καὶ πλήρως συληθῇ. Ἡ στέγη τοῦ θαλάμου του προφανῶς εἶχε βυθισθῇ πρὸ πολλοῦ καὶ ἡ εἴσοδος του μερικῶς καταστραφῇ. Τμήμα τῆς ξηρολιθιάς, ἡ ὁποία ἐκλείει τὴν εἴσοδον, διετηρήθη εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς θέσιν καὶ μικρὸν τμήμα τοῦ κατωφερικοῦ τοῦ δρόμου διεσώθη (πίν. 173α). Τὰ τοιχώματα τοῦ δρόμου ἦσαν κατακόρυφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνῆρχετο εἰς 1.05 μ. κατὰ τὴν εἴσοδον. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ δρόμου εἶχε καταστραφῇ κατὰ τὴν ἐκσκαφῇ. Ὁ θάλαμος

Σχέδιον 127. Θαλαμοσειδής τάφος Λπ14. Κάτοψις και τομή κατά μήκος (σχέδιον 'Α. Πετρονώτη).

ἔχει σχῆμα ἑλλειπτικὸν καὶ μεγίστην διάμετρον 2.50 μ. περίπου. Ἐπὶ τοῦ ἐκ χώματος δαπέδου του (πίν. 173γ) εὐρέθησαν τῇδε κάκεισε ὅστ᾽ τεθραυσμένα καὶ μεταξὺ αὐτῶν κατὰ καλὴν τύχην ὁ ἀκέραιος ψευδόστομος ἀμφορεὺς ὑπ' ἀρ. 844, ὁ ὁποῖος ἀνάγει τὸν τάφον εἰς ΥἚ ΙΙΒ χρόνους.

Λπ15-ἀρ. 844 Ψευδόστομος ἀμφορεὺς (πίν. 173β).

Ὑψος 0.145 μ., διάμετρος προχοῆς 0.021 μ., διάμετρος βάσεως 0.048 μ., περίμετρος 0.343 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.035 μ., ὕψος προχοῆς 0.033 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὥπτημένος, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνική, ποὺς βραχὺς κιονόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος στενούμενος κάτω, λαιμὸς ὑψηλός, προχοὴ σχεδὸν κατακορύφως τεθειμένη ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀπολήγει εἰς χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον, λαβαὶ ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Ὀδίσκος φέρει ἐλαφράν

ἀπόφυσιν καὶ ἐκτείνεται πρὸς τὴν προχοήν.

Διακόσμησις διὰ καστανεύθρου στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ ποὺς καὶ ὁ κορμὸς κοσμοῦνται διὰ συστήματος ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐγράφησαν ὁμόκεντροι γωνίαι, ἐπὶ δὲ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ δακτύλιοι μὲ ὀλόβαφον στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον.

Παρόμοια ἀγγεῖα ἔχομεν ἐκ Μυκηναίων καὶ Προσύμνης, ΥἚ ΙΙΒ χρόνων (Prosymna II, εἰκ. 251, ἀρ. 622. Chamber Tombs, πίν. XIX, ἀρ. 6. Attica, πίν. 1, ἀρ. 9, πίν. 2, ἀρ. 4-6 καὶ σ. 20, ὅπου ἀναφέρονται δείγματα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως. FURUMARK, παρόμοιον σχῆμα, εἰκ. 12, ἀρ. 182, ΥἚ ΙΙΒ χρόνων). Παρόμοιον ἀγγεῖον καὶ τὸ Ηπ22-532.

Τάφος Λπ16

(πίν. Λ, 174 καὶ 175, σχέδιον 128).

Διαστάσεις : μῆκος διασωθὲν 3.60 μ., πλάτος μέγιστον 1.25 μ., βάθος 1.02 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

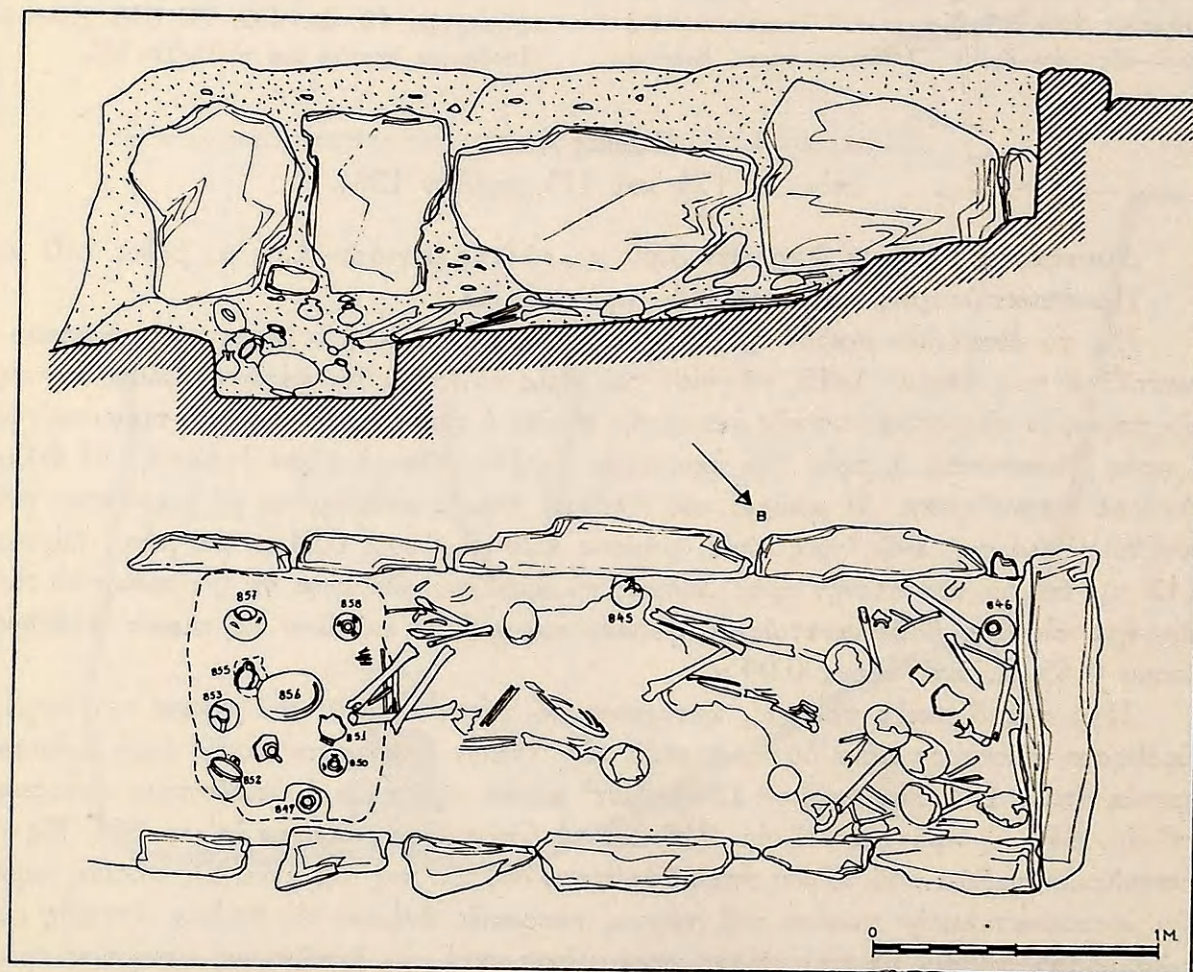
Εἰς τὸ διασωθὲν μικρὸν τμήμα τοῦ τομέως Κ, περὶ τὰ 5 μέτρα πρὸς τὰ βορειοανατολικά τοῦ τάφου Λπ15, πλησίον τοῦ πρὸς τὸ λατομεῖον φέροντος δρόμου καὶ εἰς τὴν παρυφὴν τῆς στρατιωτικῆς ἐκσκαφῆς εὐρέθη ὁ τάφος Λπ16. Καὶ τοῦ τάφου τούτου ἡ πρὸς Ἀνατολάς, ἡ πρὸς τὴν ἐκσκαφὴν δηλαδή, πλευρὰ εἶχεν ἀφανισθῇ. Αἱ ἄλλαι πλευραὶ διεσώθησαν. Αἱ μακραί του πλευραὶ ἦσαν ἐπενδεδυμέναι μὲ μικροτέρας τοῦ συνήθους πλάκας, ἐνῶ ἀπλῇ πλάξ, μήκους 1.20 μ., ὕψους 0.51 μ. καὶ μέσου πάχους 0.12 μ., ἔκλειε τὴν στενὴν πρὸς Δυσμὰς πλευράν του. Φαίνεται ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου ἦτο εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν του καὶ ὅτι ἐκλείετο διὰ πλακὸς, πλάτους μέσου 0.45 μ. καὶ ὕψους 0.90 μ.

Πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, κατέχοντα τὸ τρίτον περίπου τοῦ μήκους τοῦ τάφου, εὐρέθησαν συσσωρευμένα ὅστ᾽, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο σαφῶς ὀκτὼ διάφορα κρανία (πίν. 174 καὶ σχέδιον 128). Μετ' αὐτῶν εὐρέθησαν ὁ ψευδόστομος ἀμφορεὺς ὑπ' ἀρ. 845, ἡ πρόχους ὑπ' ἀρ. 846 καὶ τὰ ὅστρακα τῆς πρόχους ὑπ' ἀρ. 861. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ τάφου ἀπεκαλύφθησαν δύο πλήρεις σκελετοί. Εἰς τούτων, παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου, προφανῶς ἀνήκων εἰς παιδίον, ἀπετέθη εἰς ὀκλάζουσιν στάσιν μὲ τὰς χεῖρας κεκαμμένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ φερομένας πρὸς τὸ πρόσωπον. Μεταξὺ τῶν ὀστέων τῆς ὀσφύος καὶ τῆς λεκάνης εὐρέθησαν τὰ ὑπ' ἀρ.

60 και 61 είδωλια. Ὁ δεύτερος σκελετός, ἐνήλικος ἀνδρός, ἔκειτο εἰς τὸ κεντρικὸν τμήμα τοῦ τάφου, πρὸς τὴν βορείαν του πλευρὰν, ἐπὶ τῆς ράχεώς του καὶ με ἐλαφρὰν πρὸς τὰ ἀριστερὰ κλίσιν. Τὰ μηριαῖα ὅστ᾽ ἐφέροντο πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐνῶ τὰ τῶν κνημῶν ἐκάμπτοντο κάτωθεν τῶν μηρῶν. Προφανῶς ὁ περισσότερον τεταμένος δεύτερος σκελετός ἀνήκει εἰς τὸν τελευταίως ἀποτεθέντα εἰς τὸν τάφον, ἀφοῦ τὰ ὅστ᾽ αὐτοῦ ἐπὶ κείνεται τῶν τοῦ ὀκλαδίου. Μεταξὺ τῶν ὀστέων τοῦ ὀκλαδίου εὐρέθησαν ὅστρακα τῆς ὑδρίας ὑπ' ἀρ. 847, ἐνῶ παρὰ τὴν λεκάνην τοῦ τελευταίως ἀποτεθέντος εἰς τὸν τάφον ὁ βαθὺς δίωτος σκύφος ὑπ' ἀρ. 848, τοῦ τέλους τῆς ΥἚ ΙΙΒ περιόδου.

Κάτωθεν τῶν ὀστέων τοῦ σκελετοῦ καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου, περὶ τὰ 2.50 μ. ἀπὸ τῆς διασφζομένης δυτικῆς πλευρᾶς του, εἶχε σκαφῇ τετράπλευρος λάκκος, 0.80 × 0.90 μ. καὶ βάθους 0.30 μ., εἰς τὸν ὁποῖον εὐρέθησαν πολλὰ τρίμματα ὀστέων, ἀγγεῖα καὶ θραύσματα ἀγγείων (ὑπ' ἀρ. 849 - 858), ὡς καὶ μία χαλκῇ περόνη (πίν. 175 καὶ σχέδιον 128). Προφανῶς τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ἦσαν κτερίσματα τῶν ἀρχαιοτέρων λειψάνων. Κάτωθεν τῶν συσσωρευμένων ὀστέων, εἰς τὸ χῶμα τοῦ δαπέδου, εὐρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 859 καὶ 860, ΥἚ Ι πρώιμων χρόνων, ὀρίζοντα τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου.

Σχέδιον 128. Τάφος Απ16. Τομή κατὰ μήκος καὶ κάτοψις (σχέδιον Ἀ. Παπαγεωργίου).

Λπ16 - άρ. 845 Ψευδόστομος άμφορεύς (πίν. 176β).

Υψος 0.111 μ., διάμετρος βάσεως 0.041 μ., διάμετρος στομίου προχοής 0.018 μ., ύψος προχοής 0.022 μ., ύψος λαιμού 0.028 μ., περίμετρος 0.345 μ.

Συνεπληρώθη μέγα τμήμα του κορμού. Πηλός υποκίτρινος επίχρυσμα όμοιόχρωμον.

Βάσις δακτυλιόσχημος ύψηλή, κορμός σφαιρικός πεπιεσμένος, προχοή λοξώς επί του ώμου τεθειμένη.

Διακόσμησις διά καστανομελανού στιλπνού χρώματος. Είς την κάτω επιφάνειαν της βάσεως όλόβαφος κεντρική στιγμή περιβαλλομένη διά δύο όμοκέντρων κύκλων. Ή βάσις όλόβαφος. Το κατώτερον τμήμα του κορμού κοσμεΐται διά δακτυλίων όριζομένων υπό ταινιών. Ταινία συνδέει την βάσιν του λαιμού μετά της προχοής. Το χείλος έσωτερικώς και έξωτερικώς και ή άνω επιφάνεια των λαβών είναι όλόβαφα. Επί του δίσκου του λαιμού έγράφη σπεΐρα άπολήγουσα εις μικρόν κύκλον.

Όρα FURUMARK, ειχ. 6, άρ. 173, ΥΕ ΠΙΒ.

Λπ16 - άρ. 846 Πρόχους (πίν. 176β).

Υψος 0.094 μ., διάμετρος στομίου 0.041 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., περίμετρος 0.282 μ.

Άκεραία. Πηλός κιτρινωπός και επίχρυσμα όμοιόχρωμον.

Βάσις δακτυλιόσχημος ταπεινή, κορμός σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμός εύρύς αποκλίνων προς άπεστρογγυλευμένον χείλος, λαβή κατακόρυφος ταινιόσχημος έκφυομένη από του χείλους και ύπερυψομένη όλίγον αυτού άπολήγει εις τόν ώμον.

Διασώζονται έλάχιστα ίχνη διακοσμήσεως διά καστανομελανού στιλπνού χρώματος. Προφανώς ό κορμός έκοσμεΐτο διά ταινιών. Είς την βάσιν του λαιμού έγράφη ταινία· το χείλος και ή άνω επιφάνεια της λαβής έκαλύπτοντο υπό χρώματος.

Ή πρόχους ανάγεται εις το τέλος της ΥΕ ΠΙΑ περιόδου (όρα FURUMARK, ειχ. 5, άρ. 112, ΥΕ ΠΙΑ - 2).

Λπ16 - άρ. 847 Ύδρία (πίν. 176α).

Υψος 0.157 μ., διάμετρος στομίου 0.07 μ., διάμετρος βάσεως 0.05 μ., περίμετρος 0.465

μ., ύψος κατακορύφου λαβής 0.045 μ., άνοιγμα 0.03 μ.

Συνεπληρώθησαν ή μία των λαβών και τμήμα του κορμού και του λαιμού. Πηλός κιτρινωπός καλώς ώπτημένος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμός σφαιρικός πεπιεσμένος στενούμενος κάτω, λαιμός ύψηλός καμπυλούμενος προς έκτρεπόμενον άπεστρογγυλευμένον χείλος. Τρεις λαβαί κυλινδρική· μία κατακόρυφος έκφυομένη από του χείλους και άπολήγουσα εις τόν ώμον και έκατέρωθεν αυτής δύο τοξοειδείς τεθειμένοι εις το ύψος της μεγίστης διαμέτρου του άγγείου.

Διακόσμησις διά καστανομελανού στιλπνού χρώματος, το όποϊον εις πολλά σημεία έχει άπαλειφθή. Βάσις και χείλος όλόβαφα. Είς το μέσον του ύψους του κορμού έγράφη ζεύγος ταινιών, ως και εις τόν ώμον και περι την βάσιν του λαιμού. Αί τοξοειδείς λαβαί επί της ράχεως των φέρουν διπλήν ταινίαν και δακτύλιον περι την βάσιν των. Ή κατακόρυφος λαβή επί της άνω επιφανείας της κοσμεΐται διά κυματοειδούς γραμμής, άνωθεν δε αυτής έτέθη όλόβαφον τρίγωνον και περι την άπόληξίν της δακτύλιος.

Το μάλλον σπάνιον σχήμα τουτο όμοιάζει προς τόν τύπον 129, ΥΕ ΠΙΒ χρόνων, του FURUMARK (ειχ. 7) και προς την ύδριαν ύπ' άρ. XXXVI - 2 της Άγοράς, ΥΕ ΠΙΑ - 2 ύστερων χρόνων (Agora XIII, πίν. 57, άρ. 2).

Λπ16 - άρ. 848 Σκύφος βαθύς (πίν. 176α).

Υψος 0.096 μ., μεγίστη διάμετρος στομίου 0.133 μ., διάμετρος βάσεως 0.052 μ., έξοχή λαβών 0.025 μ.

Συνεπληρώθησαν μικρά τμήματα του κορμού. Πηλός υποκίτρινος, επίχρυσμα όμοιόχρωμον.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμός βαθύς εύρυνόμενος προς τα άνω με κυρτάς πλευράς, χείλος όξύ κατακόρυφον, στόμιον εύρύ, λαβαί δύο όρίζονται κυλινδρική λοξώς τεθειμένοι.

Διακόσμησις διά καστανομελανού στιλπνού χρώματος. Ή βάσις όλόβαφος. Ταινία έγράφη εις το κατώτερον τμήμα του κορμού. Ή μεταξύ των λαβών ζώνη κοσμεΐται διά κατακορύφων στοιχείων έσχηματοποιημένης πορφύρας. Έξωτερικώς του χείλους έγράφη λεπτός δακτύλιος, έσωτερικώς δε ταινία.

Ὁ σκύφος πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ΥἼ ΠΙΒ περιόδου, ἐὰν μὴ εἰς τοὺς μεταβατικούς ἀπὸ Β πρὸς Γ χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 14, ἀρ. 284, μὲ κατακόρυφον χεῖλος τεθεὶς εἰς ΥἼ ΠΙΓ - 1 χρόνους). Τὸ διακοσμητικὸν στοιχεῖον εἶναι σύνηθες εἰς ΥἼ ΠΙΒ χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 51, στ. 23, ἀρ. 7 ἢ 8). Ὁμοιον ἀγγεῖον ἔχομεν ἀπὸ τὸν τάφον XXXIV τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 252, ἀρ. 861).

Λπ16 - ἀρ. 849 Τρίωτος σταμνίσκος (πίν. 176γ).

Ύψος 0.094 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.035 μ., διάμετρος βάσεως 0.046 μ., περίμετρος 0.24 μ., πλάτος χείλους 0.007 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὰς λαβάς. Πηλὸς κιτρινωπός. Ἐπίχρσιμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις ταπεινὴ δακτυλιόσχημος εὐρεῖα πεπλατυσμένη κάτω, κορμὸς ἀπιόσχημος εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς βραχὺς διακρινόμενος τοῦ ὦμου διὰ λεπτοῦ πλαστικοῦ δακτυλίου, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον, τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς ἐπὶ τοῦ ὦμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Ταινία καὶ ἄνωθεν αὐτῆς δακτύλιοι περιθέουν τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ. Ἡ ὑπόλοιπος ἐπιφάνεια τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ συνεχοῦς φολιδωτοῦ κοσμήματος μὲ γραμμῖδια ἐξαρθρώμενα ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν φολιδῶν. Ὁ λαιμὸς καὶ τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ μελανοῦ χρώματος.

Σχεδὸν ὅμοιος σταμνίσκος, μὲ περισσότερον πεπιεσμένον κορμόν, εὐρέθη εἰς τὸν τάφον XVI τῆς Ἀγορᾶς (Hesperia 21, 1952, πίν. 26, C καὶ Agora XIII, πίν. 47, ἀρ. 3). Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ ἀμφορίσκου τὸν θέτουν εἰς ΥἼ Π χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 12, ἀρ. 33 καὶ εἰκ. 70, στ. 70, ἀρ. 3, ΥἼ ΠΙΑ).

Λπ16 - ἀρ. 850 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον (πίν. 176δ).

Ύψος 0.056 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.026 μ., διάμετρος βάσεως 0.055 μ., περίμετρος 0.31 μ., πλάτος χείλους 0.005 μ., ὕψος λαβῶν 0.013 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ὑποκίτρινος μὲ ἐπίχρσιμα.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πε-

πιεσμένος, ὦμος ἐπικλινής, λαιμὸς ὑποτυπώδης διακρινόμενος τοῦ ὦμου διὰ πλαστικοῦ δακτυλίου, χεῖλος ἐκτρεπόμενον μὲ περιχέλωμα, τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς ταινιόσχημοι ἐπὶ τοῦ ὦμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως ἐγράφησαν δύο ὁμόκεντροι κύκλοι καὶ τρεῖς κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτῆς. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ βραχῶδους στοιχείου ὀριζομένου κάτω ὑπὸ ταινίας καὶ δακτυλίου. Εἰς τὸν ὦμον καὶ μεταξὺ τῶν λαβῶν ἐγράφησαν τρεῖς ὀριζόντιαι σιγμοειδεῖς γραμμαὶ (ἀνὰ μία). Ὁ λαιμὸς, τὸ χεῖλος καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν καλύπτονται ὑπὸ χρώματος. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη δακτύλιος καὶ ταινία.

Τὸ ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ΥἼ Π περιόδου ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥἼ ΠΙΑ (FURUMARK, εἰκ. 11, ἀρ. 82, ΥἼ ΠΒ. Διακοσμητικὸν στοιχεῖον, εἰκ. 54, στ. 32, ἀρ. 5, ΥἼ Ι - ΠΙΒ). Σιγμοειδῆ στοιχεῖα μεταξὺ τῶν λαβῶν καὶ ἄνωθεν τοῦ συνεχοῦς βραχῶδους στοιχείου εὐρίσκομεν εἰς τὰ ἀλάβαστρα ὑπ' ἀρ. 112 καὶ 117 ἐκ τοῦ τάφου III τῆς Προσύμνης, ΥἼ Π - ΠΙ χρόνων, ἐνῶ τὸ ἀλάβαστρον ὑπ' ἀρ. 898 τοῦ τάφου XLII τῆς Προσύμνης εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀγγεῖον κατὰ τὸ σχῆμα (Prosymna II, εἰκ. 454 καὶ εἰκ. 367). Διακόσμησιν κυματοειδοῦς γραμμῆς μεταξὺ τῶν λαβῶν καὶ ὑπεράνω βραχῶδους στοιχείου παρουσιάζει καὶ ἀλάβαστρον ἐκ τοῦ τάφου I τῆς Ἀγορᾶς, ΥἼ ΠΙΑ - 1 χρόνων (Agora XIII, πίν. 30, ἀρ. 5. Ὁρα καὶ Khalkis, πίν. 17, ἀρ. 402 Ε', μὲ στιγμωτοὺς κύκλους μεταξὺ τῶν λαβῶν, ΥἼ ΠΙΑ).

Λπ16 - ἀρ. 851 Τρίωτος σταμνίσκος (πίν. 176γ, 177α).

Ύψος 0.095 μ., διάμετρος βάσεως 0.039 μ., περίμετρος 0.305 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.015 μ.

Συνεπληρώθησαν μικρὸν τμήμα τοῦ στομίου, ὡς καὶ ἡ μία τῶν λαβῶν. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρσιμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνικὴ χαμηλὴ, κορμὸς σφαιρικὸς στενόμενος κάτω, λαιμὸς κατακόρυφος κάμπυλόμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὦμου καὶ διαι-

ροῦσαι τὴν διακοσμουμένην ζώνην εἰς τρία πε-
δία ἢ ὄψεις.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ
χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Τὸ κατώτερον
τμήμα τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ συστήματος
ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Εἰς τὴν κάτωθεν τῶν
λαβῶν ζώνην καὶ εἰς τὰς δύο ὄψεις τοῦ ἀγγείου
ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου δακτυλίου τῆς
κοιλίας σπειροειδῆ κοσμήματα μὲ κυματοειδῆ
μίσχον, τεθειμένα ἀνὰ ἓν μεταξὺ τῶν λαβῶν
(πίν. 176γ). Τρεῖς σπεῖραι εἰς κατακόρυφον
διάταξιν ἐνούμεναι δι' ἑνὸς μίσχου ἐγράφησαν
ἐπὶ τῆς τρίτης ὄψεως τοῦ ἀγγείου (πίν. 177α).
Ὁ λαιμὸς καλύπτεται ὑπὸ χρώματος. Ἡ ἐπι-
κλινὴς ἐπιφάνεια τοῦ χείλους προφανῶς ἐκο-
σμεῖτο διὰ στιγμῶν, κάτωθεν τῶν ὁποίων ἡ
ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ στομίου ἐκαλύφθη ὑπὸ
χρώματος.

Ὁ ἀμφορίσκος ἐκ τε τοῦ σχήματος καὶ τῆς
διακοσμήσεως τίθεται εἰς τελευταίους ΥΕ II
χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 3, ἀρ. 28, ΥΕ IIB,
εἰκ. 62, στ. 49, ἀρ. 6, ΥΕ IIIA - 1. "Ορα καὶ
Agora XIII, πίν. 47, ἀρ. XVI - 3 καὶ 4, διὰ
τὸ σχῆμα, καὶ διὰ τὴν διακόσμησιν, πίν. 30,
ἀρ. I - 3, πίν. 39, ἀρ. VII - 10 κλπ., ΥΕ IIB
πρὸς IIIA - 1. Khalkis, μὲ ραδιώτερον κορμόν,
πίν. 22, ἀρ. 532, ΥΕ II πρὸς IIIA - 1). Παρο-
μοίαν διακοσμητικὴν σπεῖραν εὐρίσκομεν ἐπὶ
πρόχου ἐκ Λέρνης, ΥΕ IIIA χρόνων (Hespe-
ria 26, 1957, πίν. 39, ἀρ. α).

Λπ16 - ἀρ. 852 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 177α).

Υψος 0.154 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.179 μ.,
διάμετρος στομίου 0.141 μ., διάμετρος βάσεως
0.055 μ., περίμετρος 0.495 μ., ὕψος λαβῆς
0.068 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὥπτη-
μένος. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνική, πούς ὑψηλὸς μὲ κοίλας πλευ-
ράς, κορμὸς εὐρυνόμενος ἀπὸ τοῦ ποδὸς χρονο-
ειδῶς κυρτοῦται πρὸς εὐρὺ στόμιον, χεῖλος ὀξὺ
ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος
ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψουμένη
αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ
χρώματος. Πούς ὀλόβαφος· ἄνωθεν αὐτοῦ ἐκ-
φύονται τρία γλωσσοειδῆ στοιχεῖα περιβαλλό-
μενα διὰ διπλῆς κυματοειδοῦς γραμμῆς καὶ

ἐν συνεχείᾳ διὰ στιγμῶν. Τὰ μεταξὺ τῶν στι-
γμῶν διαστήματα πληροῦνται διὰ τεσσάρων
ὀλοβάφων τριγώνων ἐξαρτωμένων ἐκ δακτυλίου,
ὁ ὁποῖος καλύπτει τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ χεί-
λους εἰς τὸν ὦμον. Μεταξὺ τῶν τριγώνων ἐγρά-
φησαν τρεῖς σπεῖραι, ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ ἰδίου
δακτυλίου, γεγραμμέναι εἰς τρεῖς ομάδας. Περὶ
τὸ χεῖλος ἐτέθη σειρὰ στιγμῶν. Ἡ ἀπόληξις
τοῦ χείλους καὶ ἡ ἐσωτερικὴ πλευρὰ αὐτοῦ
εἶναι ὀλόβαφοι. Ἡ βάσις τῆς λαβῆς περιβάλ-
λεται διὰ κύκλου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐγράφησαν
κατακόρυφοι γραμμαὶ μέχρι τῆς ταινίας τῆς κα-
λυπτοῦσης τὸν πόδα. Ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ τῆς
λαβῆς κοσμεῖται διὰ παχειῶν λοξῶν γραμμῶν.

Κατὰ τὸ σχῆμα ἀνήκει εἰς τύπον μεταξὺ
τοῦ ὑπ' ἀρ. 262 καὶ 271 τοῦ FURUMARK (εἰκ.
16), ΥΕ IIA καὶ B χρόνων. Εἶναι περισσότε-
ρον ἐξειλιγμένον τοῦ σχήματος κυπέλλου ἐκ Μυ-
κηνῶν (Chamber Tombs, πίν. XLI, ἀρ. 33),
ΥΕ I χρόνων. Ἡ διακόσμησις τοῦ τὸ θέτει
εἰς ΥΕ II χρόνους.

Λπ16 - ἀρ. 853 Πρόχους (πίν. 176β).

Υψος 0.127 μ., διάμετρος βάσεως 0.047 -
0.050 μ.

Συνεπληρώθη τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ
λαιμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινοπράσινος.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμέ-
νος, λαιμὸς εὐρύς, λαβὴ κατακόρυφος κυλιν-
δρικὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει
εἰς τὸν ὦμον.

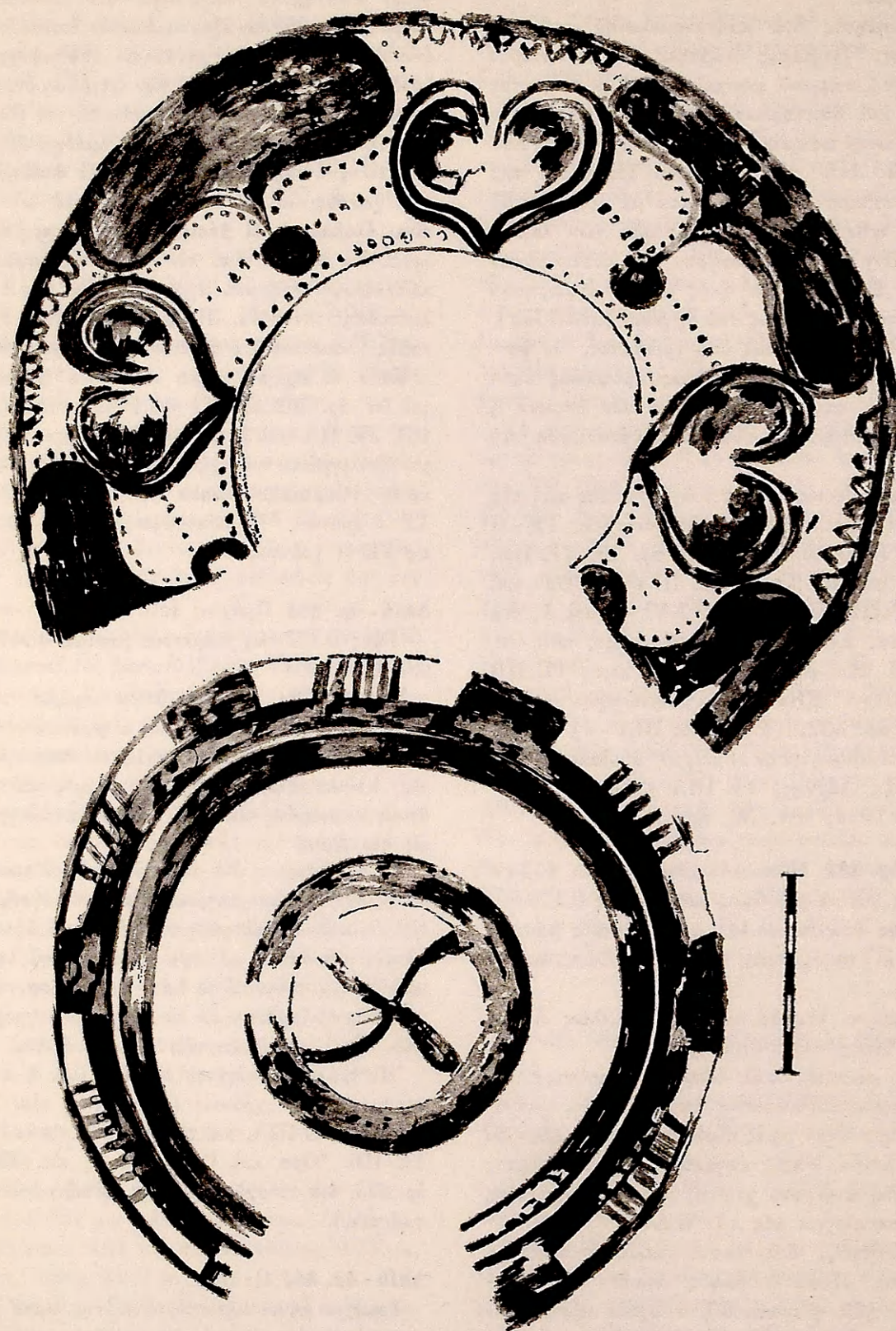
Ἡ διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώ-
ματος δὲν σφύζεται πλήρως. Μία ταινία ἐγγραφή
εἰς τὸν κορμόν, κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους
αὐτοῦ, καὶ δακτύλιος περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαι-
μοῦ. Ὁ ὦμος κοσμεῖται διὰ τριῶν ὁμάδων γω-
νιῶν περιοριζομένων εἰς τὰ πλάγια ὑπὸ γραμ-
μῶν. Περὶ τὴν βάσιν τῆς λαβῆς δακτύλιος.

Ἡ πρόχους ἀνάγεται εἰς ΥΕ IIB ἢ καὶ
πρώιμους IIIA χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 7,
ἀρ. 109, ΥΕ IIIA, καὶ εἰκ. 67, στ. 58, ἀρ. 2,
ΥΕ IIB. "Ορα καὶ Prosymna II, εἰκ. 226,
ἀρ. 873, διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν διακο-
σμήσεως).

Λπ16 - ἀρ. 854 Πρόχους.

Τεμάχια μόνον τῆς πρόχους ταύτης, κατὰ τὸ
σχῆμα καὶ τὸν πηλὸν ὁμοίας πρὸς τὴν πρόχου

Σχέδιον 129. Διακόσμησης τῆς βάσεως καὶ ἀνάπτυγμα τῆς διακοσμῆσεως τοῦ ὅλου τοῦ ἀρτοσχήμου ἐλαβάστρου Απ16 - 857.

Λπ16 - άρ. 853, διεσώθησαν. Φαίνεται ότι ήτο κεκοσμημένη, αλλά ή διακόσμησίς της έξηλείφθη πλὴν ίχνών δακτυλίου περι τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ.

Λπ16 - άρ. 855 Κύπελλον (πίν. 176δ).

Ύψος 0.083 μ., διάμετρος στομίου 0.092 μ., διάμετρος βάσεως 0.042 - 0.044 μ., ύψος μετὰ λαβῆς 0.087 μ.

Έλλείπει μικρὸν τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις δισκοειδής, πούς βραχὺς κοῖλος έσωτερικῶς, κορμὸς εύρυνόμενος άνωθεν τοῦ ποδὸς κυρτοῦται εἰς τὸ μέσον τοῦ ύψους τοῦ άγγείου, στόμιον εύρύ, χεῖλος έκτρεπόμενον άπεστρογγυλευμένον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος έκφυομένη άπό τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Διακόσμησις δι' έρυθροκαστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις, ὁ πούς, τὸ χεῖλος έσωτερικῶς καὶ έξωτερικῶς καὶ ἡ άνω έπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτονται ύπὸ χρώματος. Ἡ έκάτερωθεν τῆς λαβῆς ζώνη τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ κατακορύφων παραλλήλων καμπυλουμένων γραμμῶν, πτίλων, ὀριζομένων άνω καὶ κάτω ύπὸ ζεύγους ταινιῶν.

Τὸ σχῆμα τοῦ κυπέλλου έχει μακράν ίστορίαν· έχει μεσοελλαδικήν ρίζαν καὶ χαρακτηρίζει τὴν ΥΕ I περίοδον, κατεσκευάζετο ὅμως μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΥΕ II περιόδου. Ἡ διακόσμησίς του τὸ θέτει εἰς ΥΕ II χρόνους.

Λπ16 - άρ. 856 Ἀρτόσχημον άλάβαστρον (πίν. 177β, 412α).

Ύψος 0.09 μ., διάμετρος στομίου έσωτερική 0.068 μ., διάμετρος βάσεως 0.11 μ., περίμετρος 0.675 μ., πλάτος χείλους 0.017μ., ύψος λαβῶν 0.02 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς υποκίτρινος καὶ επίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κυρτὴ έλαφρῶς πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς υποτυπώδης καμπυλούμενος πρὸς χεῖλος έντόνως έκτρεπόμενον με κυρτὴν τὴν άνω έπιφάνειαν, λαβαὶ τρεῖς τοξοειδεῖς κυλινδρिकाὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, μὴ σφζομένη καλῶς. Κάτωθεν τῆς βάσεως έγράφη διπλοῦς κύκλος, εκ τοῦ ὁποῦ

έκφύονται πέντε διπλαῖ άκτινωταὶ κυματοειδεῖς γραμμαὶ άπολήγουσαι εἰς δύο δακτυλίους κατὰ τὴν περιφέρειαν (στοιχεῖον τροχοῦ, πίν. 412α). Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ συνεχοῦς βραχῶδους κοσμήματος, άπολήγοντος μεταξύ τῶν λαβῶν εἰς σφαιρικήν κεφαλὴν. Τὸ ὅλον κόσμημα περιγράφεται άνω διὰ στιγμῶν. Ὁλόβαφα εἶναι ὁ λαιμὸς, τὸ χεῖλος έσωτερικῶς καὶ έξωτερικῶς καὶ ἡ άνω έπιφάνεια τῶν λαβῶν.

Τὸ άγγεῖον εύρέθη άνεστραμμένον καὶ περιείχε τέφραν. Ἀνήκει εἰς ΥΕ II χρόνους (δρα καὶ FURUMARK, διὰ τὸ σχῆμα, εἰκ. 11, άρ. 82, ΥΕ IIB, καὶ διὰ παρομοίαν διακόσμησιν, εἰκ. 54, στ. 32, άρ. 19, ΥΕ IIB. Agora XIII, πίν. 57, άρ. 413, ΥΕ IIB. Khalkis, πίν. 15, άρ. 414 B', ΥΕ II).

Λπ16 - άρ. 857 Ἀρτόσχημον άλάβαστρον (πίν. 177β καὶ 412α, σχέδιον 129).

Ύψος 0.091 μ., διάμετρος στομίου έξωτερική 0.075 μ., διάμετρος βάσεως 0.065 μ., περίμετρος 0.46 μ., ύψος λαιμοῦ 0.018 μ., ύψος λαβῶν 0.018 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὠπτημένος, επίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις επίπεδος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς έκτρεπόμενον χεῖλος, τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρिकाὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Εἰς τὴν κάτω έπιφάνειαν τῆς βάσεως έγράφησαν δύο γραμμαὶ διασταυρούμεναι χιαστί καὶ έγγεγραμμέναι έντὸς παχέος κύκλου. Κατὰ τὴν περιφέρειαν δύο άκόμη ὁμόκεντροι κύκλοι (πίν. 412α). Εἰς τὸ κατώτερον ἡμισυ τοῦ κορμοῦ τρεῖς δακτύλιοι· μεταξύ τῶν δύο άνωτέρων έτέθησαν συστάδες κατακορύφων παραλλήλων γραμμῶν έναλλασσόμεναι με ὀλόβαφον μετόπην. Ἡ μεταξύ τῶν λαβῶν ζώνη τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ βραχῶδων κοσμημάτων περιστίκτων καὶ άπολήγοντων εἰς κυκλικὴν κορυφήν, έκάτερωθεν τῆς ὁποίας έγράφη ὀριζοντίως άνὰ μία σειρὰ στιγμῶν. Τεθλασμέναι συνεχεῖς γραμμαὶ έτέθησαν μεταξύ τῆς βάσεως τῶν βραχῶδων κοσμημάτων, φυόμεναι εκ τοῦ ὀρίζοντος τὰ κοσμήματα ταῦτα δακτυλίου. Σειρὰ στιγμῶν έγράφη εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Ὁλόβαφα εἶναι ὁ λαιμὸς, τὸ χεῖλος καὶ τὸ

στόμιον ἐσωτερικῶς. Ἡ ἄνω ὄψις τῶν λαβῶν καλύπτεται ὑπὸ χρώματος, συμπαγὲς δὲ χρώμα, ὡς δισκάριον, ἐγράφη πέρυξ τῶν ριζῶν των. Ἐξ αὐτοῦ ἄρχεται διπλῇ γραμμῇ ἥτις ἐλισσομένη καταλήγει εἰς τὸν λαιμόν, ἐν εἶδει μίσχου καὶ φύλλου κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον.

Διὰ τὸ σχῆμα ὅρα FURUMARK, εἰκ. 11, ἀρ. 83, ΥΕ ΠΑ, καὶ διὰ τὴν διακόσμησιν, εἰκ. 54, στ. 32, ἀρ. 20, ΥΕ ΠΒ. Προφανῶς τὸ ἀρτόσχημον ἀνήκει εἰς τὴν ΥΕ Π ἐποχὴν (ὅρα καὶ Agora XIII, πίν. 39, ἀρ. VII-8).

Λπ16 - ἀρ. 858 Ἀρτόσχημον ἀλάβαστρον.

Ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. Λπ16 - 857 ἀγγεῖον, ἀλλὰ κάπως μικροτέρων διαστάσεων. Διελύθη κατὰ τὴν ἐξαγωγήν.

Λπ16 - ἀρ. 859 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 176γ).

Υψος 0.058 μ., διάμετρος στομίου 0.086 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 - 0.038 μ.

Συνεπληρώθησαν ἡ λαβὴ καὶ μέρος τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω ἀπολήγει εἰς στόμιον εὐρὺ καὶ ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν ὑπεράνω τῆς βάσεως· εἰς τὸ σημεῖον προσκολλησέως τῆς λαβῆς τὸ χεῖλος συμπίεζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Διακόσμησις δι' ἄμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Εἰς τὸ κάτω τμήμα τοῦ κορμοῦ ἐγράφη ὁλόβαφος ταινία. Ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀρχίζει ταινία, περιγραφομένη ἄνω καὶ κάτω δι' ἀπλῆς γραμμῆς, ἥτις εὐρυνόμενη βαθμηδὸν ἀπολήγει εἰς τὴν ἀντίστοιχον πλευρὰν τοῦ ἀγγείου καὶ εἰς δύο κατακόρυφους γραμμάς ἀπὸ τοῦ χεῖλους πρὸς τὴν βάσιν. Εἰς τὴν κορυφὴν καὶ τὴν βάσιν τῆς κατακόρυφου παρὰ τὴν λαβὴν ἐξωτερικῆς γραμμῆς ἐγράφησαν λοξὰ παράλληλα γραμμίδια. Ἀμέσως ὑπὸ τὸ χεῖλος ἐξωτερικῶς ἐγράφη συνεχὴς βοστρυχοειδὴς γραμμὴ. Τὸ διάκενον μεταξὺ τῆς καμπυλουμένης ζώνης καὶ τῆς βοστρυχοειδοῦς γραμμῆς ἐπληρώθη διὰ κυματοειδοῦς γραμμῆς. Τὸ χεῖλος καὶ τὸ στόμιον ἐσωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ χρώματος.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ ἄμαυρόχρωμος διακόσμησις εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν τελευταίων χρόνων

τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ἡ διακόσμησις ὅμως, μολονότι ἐγράφη δι' ἄμαυροῦ χρώματος, εἶναι περισσότερον ἐξειλιγμένη τῆς συνήθους εἰς τὰ ποτήρια ταῦτα διακοσμήσεως καὶ ὑποδεικνύει ΥΕ χρόνους διὰ τὸ ἀγγεῖον.

Λπ16 - ἀρ. 860 Κύπελλον μόνωτον (πίν. 176γ).

Υψος 0.048 μ., ὕψος μετὰ λαβῆς 0.051 μ., διάμετρος στομίου κατὰ τὴν λαβὴν 0.053 μ., διαγωνίως 0.062 μ., διάμετρος βάσεως 0.028 μ.

Ἀκέραιον πλὴν ἀποκρούσεως εἰς τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρὸς καλῶς ὠπτημένος καὶ λεῖος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, ποὺς ὑποτυπώδης, κορμὸς ἡμισφαιρικός, στόμιον εὐρὺ, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ ὑπερυψομένη ὀλίγον αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς ὑπάρχει αὐλάκωσις. Ἀκόσμητον.

Τὸ κύπελλον εὐρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου μαζί με τὸ ἄμαυρόχρωμον ποτήριον ὑπ' ἀρ. 859. Πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς ΥΕ I χρόνους καὶ ὑποδεικνύει τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τοῦ τάφου.

Λπ16 - ἀρ. 861 Πρόχους (πίν. 177β).

Υψος 0.105 μ., διάμετρος στομίου 0.041 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Κατὰ τὸ πλεῖστον συνεπληρωμένη. Πηλὸς ὑποκίτρινος πρὸς τεφρόν, με ὁμοιόχρωμον ἐπίχρυσμα.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός στενούμενος κάτω (σχεδὸν ἀμφικωνικός), λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς εὐρὺ στόμιον καὶ χεῖλος ὀξὺ, λαβὴ κυλινδρική κατακόρυφος ἀπὸ τοῦ χεῖλους εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ συστήματος ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Εἰς τὸν ὦμον ἐγράφησαν τέσσαρες ἀπλαῖ σπεῖραι, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀπολήγει εἰς καμπύλην γραμμὴν. Περὶ τὴν βάσιν τῆς λαβῆς ἐγράφη δακτύλιος. Ὁ λαιμὸς καὶ τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτονται ὑπὸ χρώματος.

Κατὰ τε τὸ σχῆμα (FURUMARK, εἰκ. 7, ἀρ. 109 καὶ εἰκ. 62, στ. 49, ἀρ. 4) καὶ τὴν διακόσμησιν ἡ πρόχους εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ εἰς ΥΕ II πρὸς III χρόνους.

Λπ16 - ειδ. 60 Ειδώλιον τύπου Ψ.

Ύψος 0.096 μ., μέγιστον πλάτος 0.041 μ., ύψος κάτω σώματος 0.044 μ., διάμετρος βάσεως 0.026 μ., ύψος λαιμοῦ καὶ κεφαλῆς 0.03 μ.

Πηλὸς κιτρινέρυθρος με στυλινὴν ἐπιφάνειαν.

Κάτω σῶμα κυλινδρικὸν εὐρυνόμενον πρὸς τὰ κάτω, κοῖλον ἐσωτερικῶς, κορμὸς μᾶλλον βραχὺς με πτερύγια ἀντὶ χειρῶν, μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι, κεφαλὴ ἐπιμήκης φέρουσα πόλον.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς καὶ αἱ πτέρυγες καλύπτονται ὑπὸ λοξῶν παραλλήλων γραμμῶν. Ἀνὰ εἰς δακτύλιος ἐγράφει εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ εἰς τὴν ὀσφύν, συνεχιζόμενος καὶ εἰς τὸ περίγραμμα τῶν πτερυγῶν· ἐξ αὐτοῦ ἐκφύονται βαίνουσαι πρὸς τὴν βάσιν κατακόρυφοι γραμμαί, δύο ἐμπρὸς καὶ μία ὀπίσω. Ὁ πόλος ἐπὶ τῆς κορυφῆς φέρει δύο γραμμὰς τεμνομένας χιαστί, κατὰ τὴν περιφέρειαν δὲ δακτύλιον ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξαρθρῶνται διπλᾶ ἡμικύκλια εἰς μίαν σειρὰν (φροτόνι). Τὴν κάτω ἀπόληξιν τοῦ πόλου ὑποδηλώνει εἰς δακτύλιος, κάτωθεν τοῦ ὁποῦ ἐκφύονται κατακόρυφοι παράλληλοι γραμμαί, βόστρυχοι. Εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν τῆς κεφαλῆς γραπτὸς πλόκαμος μέχρι τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ.

Λπ16 - ειδ. 61 Ειδώλιον τύπου Ψ.

Ύψος 0.12 μ., μέγιστον πλάτος 0.042 μ., ύψος κάτω σώματος 0.062 μ., διάμετρος βάσεως 0.020 - 0.022 μ., ύψος κεφαλῆς 0.028 μ.

Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Κάτω σῶμα κυλινδρικὸν κοῖλον ἐσωτερικῶς, κορμὸς βραχὺς με πτερύγια ἀντὶ χειρῶν, περισσότερον τοῦ συνήθους ἀνυψωμένα, λαιμὸς σχεδὸν ἀνύπαρκτος, κεφαλὴ με ὑψηλὸν πόλον κοῖλον ἄνω, μαστοὶ πλαστικῶς δεδηλωμένοι. Μᾶλλον ἀσύμμετρον.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ στυλινοῦ χρώματος δὲν διατηρεῖται καλῶς εἰς τὸ ἐμπρόσθιον τμήμα τοῦ ειδωλίου. Ὁ κορμὸς καὶ αἱ πτέρυγες ἐκοσμοῦντο προφανῶς διὰ λεπτῶν παραλλήλων ὀριζοντίων γραμμῶν. Εἰς τὴν ὀσφύν ἐγράφει δακτύλιος, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐκφύονται κατακόρυφοι γραμμαί, δύο ἐμπρὸς, δύο εἰς τὰ πλάγια καὶ μία ὀπίσω. Ὁ πόλος φαίνεται ὅτι ἔφερε λοξὰς παραλλήλους γραμμὰς, εἰς δὲ τὴν κοίλην ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ δύο γραμμὰς τεθειμένας χιαστί. Εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν, κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ πόλου, ἐκφύεται κατακόρυφος γραμμὴ μέχρι κάτωθεν τῆς γραμμῆς τοῦ λαιμοῦ, ὑποδεικνύουσα πλόκαμον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδηλώθησαν διὰ μεγάλου γραπτοῦ κύκλου με στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον.

Λπ16 - χ22 Χαλκῆ περόνη (πίν. 51α).

Μῆκος 0.133 μ., ύψος κεφαλῆς 0.013 μ., μέγιστη διάμετρος 0.004 μ., κατώτερον τμήμα κεφαλῆς 0.006 μ.

Ἐκ τοῦ λάκκου. Περόνη ἐπιμήκης κυλινδρική, ἀπολήγουσα κάτω εἰς ὀξὺ ἄκρον καὶ ἄνω εἰς κεφαλὴν ἀμφικωνικήν. Σφύζεται πλήρης.

Μολονότι ὁ τάφος σχεδὸν κατεστράφη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς, ἐν τούτοις ὅμως τὰ διασωθέντα κτερίσματα καθορίζουν σαφῶς τὴν ἱστορίαν του. Τὰ ἀρχαιότερα ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 859 καὶ 860, τὰ εὑρεθέντα κάτωθεν τῶν συσσωρευμένων ὄστων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, προφανῶς ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ταφὴν καὶ ἀνάγουν τὴν πρώτην χρῆσιν τοῦ τάφου τοῦλάχιστον εἰς πρωίμους χρόνους τῆς ΥΕ Ι περιόδου. Τοὺς ἰδίους χρόνους ὑποδεικνύει καὶ ὁ τρόπος τῆς τοιχοδομίας τοῦ τάφου. Τὰ εἰς τὸν λάκκον εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος ἦτο ἐν χρήσει εἰς τοὺς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ λάκκος ἐσχάφη εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΑ περίοδον διὰ νὰ περιλάβῃ τὰ ὄστᾶ καὶ τὰ κτερίσματα τῶν λειψάνων τῶν ἐνταφιασθέντων εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους. Τότε, ἦτοι εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους, ὁ τάφος ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν. Ὑστερότερον, τὰ ὄστᾶ τῶν λειψάνων τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου παρεμερίσθησαν πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου διὰ νὰ ἀφεθῇ χώρος διὰ τὰς τελευταίας δύο ταφὰς παιδὸς καὶ ἐνήλικος, τὰς

γενομένας εἰς ΥἼΕ ΠΙΒ τελευταίους χρόνους. Κατὰ ταῦτα ὁ τάφος φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο καθ' ὅλην τὴν ΥἼΕ ἐποχὴν καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΥἼΕ ΠΙΒ περιόδου.

ΤΑΦΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Πολὺ ὀλίγοι τάφοι τῶν ἱστορικῶν χρόνων εὐρέθησαν εἰς τὸν τομέα τοῦτον, τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ὁποίου περιεκλείετο διὰ τοῦ περιβόλου τῶν ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων. Ἅλτερον τμήμα αὐτοῦ καταλαμβάνεται ἐκ τοῦ δρομίσκου τοῦ ἄγοντος πρὸς τὸ λιθοτριβεῖον Κριεκούκη, ἡ κατασκευὴ τοῦ ὁποίου ἠφάνισε τοὺς τυχόν εἰς τὴν ἔκτασιν του ὑπάρχοντας τάφους. Πρὸς Βορρᾶν μόνον τοῦ περιβόλου καὶ μεταξὺ τῶν θαλαμοειδῶν καὶ τῶν φρεατοειδῶν τάφων εὐρέθησαν ὀλίγοι ταφαί. Τούτων αἱ περισσότερες ἐνδιαφέρουσαι ἀνάγονται εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους.

Τάφος Α1

(πίν. Α, 165 καὶ 394α, σχέδιον 124).

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, περὶ τὰ 0.80 μ. ἀνωθεν τοῦ δαπέδου τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου Απ11, εὐρέθη σκελετὸς ἐκτάδην κείμενος μετὰ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τετραπλεύρου εἰς τὸ χῶμα ὀρύγματος (1.95 × 1.25 μ., πίν. 165). Προφανῶς τὸ ὄρυγμα ἐγένετο ἀφοῦ ἡ στέγη τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου εἶχε βυθισθῇ, κατόπιν δὲ τῆς ἀποθέσεως τοῦ νεκροῦ εἰς αὐτό, ἐπληρώθη διὰ χώματος καὶ ἡ πρὸς τὸ ἔδαφος ἐπιφανεία του ἐκαλύφθη διὰ στρώματος χαλικίων καὶ μικρῶν λίθων, πάχους 0.25 μ., μήκους 2 μ. καὶ πλάτους 1.30 μ. (πίν. 163β). Εἰς βάθος 0.25 μ. ἀπὸ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ στρώματος τῶν χαλικίων καὶ περὶ τὰ 0.90 μ. ἀπὸ τοῦ σκελετοῦ εὐρέθη ὁ λαιμὸς ὑστερογεωμετρικοῦ ἀμφορέως (πίν. 164). Ὁ σκελετὸς διετηρήθη εἰς πολὺ καλὴν κατὰστασιν (πίν. 394α), περὶ τὰ πλευρά του δέ, τὴν λεκάνην καὶ τὰ μηριαῖα ὅστᾳ ἦσαν φανερά κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἔχνη ὑφάσματος, προφανῶς σαβάνου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ νεκρὸς εἶχε περιτυλιχθῇ. Αἱ κατὰ μῆκος τοῦ σώματος τεταμέναι χεῖρες του εἶχον ἀφεθῇ ἔξω τοῦ σαβάνου. Ἡ κεφαλὴ ἐκλινε πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον. Ὅλιγον πέραν τῶν γονάτων εἶχον ἀποτεθῇ τὰ κτερίσματά του, τὰ ὑπ' ἀρ. 862, 863 καὶ 864 ἀγγεῖα.

Α1 - ἀρ. 862 Πινάκιον (πίν. 395).

Ύψος 0.045 μ., διάμετρος ἀνοίγματος 0.22 μ., διάμετρος βάσεως 0.075 μ., διάμετρος μετὰ λαβῶν 0.272 μ., προέκτασις λαβῶν ἀπὸ τοῦ χεῖλους 0.025 μ.

Συγκολλημένον μετὰ μικρὰς συμπληρώσεις. Πηλὸς ὑποκίτρινος καλῶς ὥπτημένος.

Βάσις μικρὰ δακτυλίσχημος, κορμὸς ἀβαθής, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον, ἀνοίγμα

εὐρύ. Εἰς τὸ κέντρον ἐσωτερικῶς ὑπάρχει ἐλαφρὰ κύρτωσις, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν ἐκβάθυνσιν τῆς βάσεως, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι, ταινιόσχημοι ἀπολήγουσαι ἐκατέρωθεν εἰς προεξοχάς. Χεῖλος ἐπίπεδον.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ χρώματος σκοτεινοῦ καστανοῦ πρὸς καστανέρυθρον. Κάτωθεν τῆς βάσεως ἐγράφησαν τέσσαρα φύλλα σταυροειδῶς διατεταγμένα, ἐνούμενα εἰς τὸ κέντρον

καὶ ἀπολήγοντα εἰς κύκλον παρὰ τὴν περιφέρειαν αὐτῆς. Τὰ φύλλα πληροῦνται ὑπὸ παραλλήλων γραμμιδίων, μεταξύ δὲ αὐτῶν ἐτέθησαν στιγμορόδακες. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ ἐξωτερικῶς ἔχομεν πλατεῖαν ταινίαν καὶ τρεῖς δακτυλίους κάτω, εἰς δὲ τὸ μέσον τοῦ ὕψους του σειρὰν παραλλήλων φύλλων. Ἀνωθεν αὐτῶν τρεῖς δακτύλιοι καὶ σειρὰ στιγμῶν, ἡ ὁποία διακόπτεται ἐκ τῶν λαβῶν. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἐγράφησαν δέκα ομάδες ἐκ παραλλήλων γραμμιδίων. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου ἐτέθη δακτύλιος περὶ τὸ κέντρον, τὸ ὁποῖον παραμένει εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ, τρεῖς δὲ ταινίαι ἐγράφησαν εἰς τὴν ὑπόλοιπον ἐπιφάνειαν. Αἱ λαβαὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν των πλευρὰν φέρουν τρεῖς ταινίας. Τὸ καστανὸν χρῶμα ἔχει ἀπολεπισθῆ εἰς πολλὰ σημεῖα.

Ὅρα AE 1912, σ. 33, εἰκ. 14 καὶ YOUNG, σ. 162 - 163 καὶ εἰκ. 115. Hesperia 30, 1961, πίν. 21, ἀρ. 033 καὶ σ. 135, ὑστερογεωμετρικὴ ἐποχὴ, περὶ τὸ 740 - 710 π.Χ. (σ. 97). COLD-STREAM, πίν. 10 m.

Α1 - ἀρ. 863 Ἀμφορεὺς εὐρύστομος (πίν. 394β).

Ὑψος 0.29 μ., διάμετρος στομίου 0.142 μ., διάμετρος βάσεως 0.10 μ., περίμετρος 0.80 μ.

Συνεπληρώθησαν τμήματα τοῦ κορμοῦ, τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθρῶς.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς κοίλη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς ἀπολήγων εἰς ἐκτρέπομενον χεῖλος μὲ περιχέλωμα, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἐπάλληλοι ταινίαι περιθέουν τὸν κορμὸν μέχρι τοῦ ὕψους τῆς ἀπολήξεως τῶν λαβῶν. Ὁ ὦμος ὀλόβαφος. Εἰς τὸν λαιμὸν ἐγράφησαν ἀμελῶς κατακόρυφοι κυματοειδεῖς γραμμαὶ εἰς βραχείας μεταξύ των ἀποστάσεις. Ὀλόβαφος ταινία ἐπὶ τοῦ χεῖλους.

Διὰ νεώτερον παρόμοιον ἀμφορέα, YOUNG, σ. 178 - 179, εἰκ. 128 καὶ Kerameikos V, 1, πίν. 41, ἀρ. 1315, περὶ τὸ 740 π.Χ.

Α1 - ἀρ. 864 Σκύφος (πίν. 394β).

Τὰ κτερίσματα προφανῶς θέτουν τὴν ταφὴν εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους, ἦτοι εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος.

Ὑψος 0.083 μ., διάμετρος στομίου 0.131 μ., διάμετρος βάσεως 0.085 μ., περίμετρος 0.445 μ., ὕψος λαβῶν 0.011 μ., προέκτασις λαβῶν 0.025 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς ἐρυθρῶς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις πεπλατυσμένη κορμὸς βαθὺς εὐρυνόμενος ἄνω μὲ κυρτὰς πλευρὰς ἕως τὸ ὕψος τῶν λαβῶν, λαιμὸς εὐρὺς κατακόρυφος ἀπολήγων εἰς εὐθὺ καὶ ὀξὺ χεῖλος, δύο λαβαὶ ὀριζόντιαι κυλινδρिकाὶ τεθειμέναι κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ κορμοῦ, ἀπολήγουν ἐκατέρωθεν εἰς προεκτεινόμενα ἄκρα.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ καστανερύθρου χρώματος. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ ἀγγείου εἶναι ὀλόβαφον, πλὴν στενοῦ δακτυλίου ἐξηρημένου εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ. Εἰς τὸ κέντρον τῆς κυρίας διακοσμουμένης ζώνης καὶ ὀριζόμεναι ὑπὸ τριγλύφων ἀφέθησαν δύο μετόπαι, ἐκάστη τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ πτηνοῦ καὶ ἀνθοσχήμου στοιχείου. Τὸ πτέρωμα τῶν πτηνῶν δηλοῦται διὰ γραμμιδίων. Μεταξὺ τῶν κεντρικῶν μετοπῶν καὶ τῶν τριγλύφων ἀφέθη διάκενον, τὸ ὁποῖον ἐπληρώθη διὰ κατακορύφου σειρᾶς γωνιωδῶν γραμμῶν, ἐνῶ ὁ μεταξὺ τῆς κεντρικῆς παραστάσεως καὶ τῶν λαβῶν χώρος ἐκοσμήθη διὰ στιγμορόδακος κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν δύο στιγμαί. Ἡ ὅλη διακοσμουμένη ζώνη ὀρίζεται εἰς τὰ πλάγια ὑπὸ κατακορύφων γραμμῶν (ἀνὰ δύο). Ἡ ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνη κοσμεῖται δι' ὀριζοντίας σειρᾶς ὀλοβάφων στιγμῶν ἐνουμένων διὰ λεπτοτέρων ἐφαπτομένων. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου καλύπτεται ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ στιλπνοῦ καστανερύθρου χρώματος. Αἱ λαβαὶ ἐξωτερικῶς φέρουν τρεῖς ταινίας. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τῶν λαβῶν ἐγράφησαν γραμμίδια.

Ὅρα Hesperia 29, 1960, πίν. 89, ἀρ. 4 καὶ σ. 405, ἐνθα ἀναφέρονται δείγματα ὁμοίων σκύφων εἰς διάφορα μουσεῖα καὶ ἐκ τοῦ Κεραμικοῦ καὶ ἐκ τῆς Ἀγορᾶς. Κατὰ τὴν EVA BRANN οἱ σκύφοι μὲ παραστάσεις πτηνῶν φαίνεται ὅτι ἦσαν ἔργα κεραμικοῦ ἐργαστηρίου εἰς Ἀθήνας τοῦ γ' τετάρτου τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος.

Τάφος Λ2

(πίν. Λ, 164 καὶ 396, σχέδιον 124).

Διαστάσεις : μῆκος 2.50 μ., πλάτος 1.50 μ., βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους 1.05 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ.

Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἡ ταφή Λ2 ἔκειτο διαγωνίως πρὸς τὸν δρόμον καὶ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ τάφου Λπ11. Ὁ τάφος ἦτο τετράπλευρον ἐν τῷ χώματι ὄρυγμα, εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου εὑρέθη σκελετὸς ἐκτάδην κείμενος μὲ τὰς χεῖρας τεταμένες κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Πέραν τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς εὑρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 865, 866 καὶ 867 καὶ πέραν τοῦ δεξιοῦ ὁ κύνθαρος ὑπ' ἀρ. 868 (πίν. 396).

Λ2 - ἀρ. 865 Οἰνοχόη (πίν. 397α, β).

Ύψος 0.205 μ., διάμετρος στομίου 0.08 μ., διάμετρος στομίου κατὰ τὴν λαβὴν 0.07 μ., διάμετρος βάσεως 0.078 μ., περίμετρος 0.45 μ.

Ἀκεραία πλὴν μικροῦ τμήματος τοῦ χεῖλους, τὸ ὁποῖον καὶ συνεπληρώθη. Πηλὸς ὑποκίτρινος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον τριφυλλόσχημον, λαβὴ κυλινδρική κατακόρυφος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ σκοτεινοῦ καστανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται δι' ἐπαλλήλων ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ ὦμου ἀφῆθη μετόπη περιοριζομένη ὑπὸ τριῶν κατακορύφων γραμμῶν καὶ κοσμουμένη διὰ γραμμῶν χιαστί διασταυρουμένων. Ἐκατέρωθεν τῆς μετόπης ἐγράφη συνεχὴς ὀφιοειδὴς γραμμὴ. Ἡ ζώνη τοῦ ὦμου ὀρίζεται ὑπὸ δακτυλίων. Τὸν λαιμὸν περιθέου γραπτοὶ δακτύλιοι. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους τῆς λαβῆς ἐγράφη κυματοειδὴς γραμμὴ, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς ὁποίας ἐτέθησαν ὀλόβαφοι ταινίαι (τέσσαρες ἄνω, δύο κατὰ τὴν ἀπόληξίν της).

Παρομοία οἰνοχόη περισσότερον ἐξειλιγμένη, *Hesperia* 30, 1961, πίν. 15, ἀρ. 07, ὑστερογεωμετρικοὶ χρόνοι. *COLDSTREAM*, πίν. 5 b, *Kerameikos* V, 1, σ. 224, πίν. 75, ἀρ. 298 (ΜΓ II=800 - 760 π.Χ.).

Λ2 - ἀρ. 866 Ἀμφορεὺς ὑψίλαιμος, τύπου Ἀναλάτου (πίν. 397γ).

Ύψος 0.42 μ., διάμετρος στομίου 0.152 μ., διάμετρος βάσεως 0.089 μ., περίμετρος

0.645 μ., ὕψος λαβῶν 0.08 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ, τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις κωνική, κορμὸς κυλινδρικός ἐπιμήκης, εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, κυρτοῦται εἰς τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμήμα, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς ἀπολήγων εἰς ἐντόνως ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ λαιμοῦ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ πρὸς τὸ ἐρυθρόξανθον στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Ὁ κορμὸς ὀλόβαφος πλὴν τριῶν ἐξηρημένων ζωνῶν, ἐκάστη τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ δύο ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ἐτέρα ἐξηρημένη ζώνη ἐτέθη εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ, κοσμουμένη δι' ἀντικορύφων τριγώνων καὶ ὁμάδων ἐκ κατακορύφων γραμμῶν. Ἡ διακοσμουμένη ζώνη ὀρίζεται ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ὁ λαιμὸς ὀλόβαφος πλὴν ἐξηρημένης μετόπης καὶ ταινίας. Ἡ μετόπη κοσμεῖται διὰ μαιάνδρου πληρουμένου ὑπὸ διαγραμμίσεως καὶ περιοριζομένου ὑπὸ κατακορύφων καὶ ὀριζοντίων γραμμῶν. Ἀνωθεν τῆς μετόπης εἰς τὴν ταινίαν ἐγράφη σειρὰ μηνοειδῶν γραμμῶν ὀριζομένων ὑπὸ δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἐγκάρσια γραμμίδια.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διακόσμησιν, *Kerameikos* V, 1, σ. 257, πίν. 31, ἀρ. 255, α' τέταρτον τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος, *COLDSTREAM*, πίν. 4 a, ΜΓ II, σ. 330, 800 - 760 π.Χ., καὶ *Hesperia* 30, 1961, πίν. 13, ἀρ. I 1, σ. 103,

ΜΓ. "Ορα καὶ ΑΕ 1898, πίν. 3, ἀρ. 5. Τὸ ραδινὸν σχῆμα τοῦ ἀμφορέως ὑποδεικνύει ὅστε-
ρωτέρους χρόνους τῆς μεσογεωμετρικῆς περιό-
δου, ἥτοι περὶ τὸ 760 - 750 π.Χ.

Λ2 - ἀρ. 867 Οἶνοχόη (πίν. 397 α,β).

"Υψος 0.225 μ., διάμετρος στομίου 0.065 μ.,
διάμετρος στομίου ἑναντι λαβῆς 0.08 μ., διά-
μετρος βάσεως 0.095 μ., περίμετρος 0.48 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήμα τοῦ στομίου καὶ
τῆς λαβῆς. Πηλὸς κιτρινέρυθρος σχετικῶς κα-
λῶς ὠπτημένος.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρι-
κός, ὦμος ἐπικλινής, λαιμὸς ὑψηλός, στόμιον
τριφυλλόσχημον, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική
ἀπὸ τοῦ χείλους εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ σκοτεινοῦ καστανοῦ καὶ
καστανερόθρου στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς
ὀλόβαφος, πλὴν ἐπτὰ ἐξηρημένων ζωνῶν πλη-
ρουμένων ὑπὸ δύο ἐπαλλήλων δακτυλίων. Τὸ
στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ὀλόβαφα. Εἰς τὸν λαιμόν,
τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὁποίου ἀφέθη εἰς τὸ
χρῶμα τοῦ πηλοῦ, ἐγράφη πτηνὸν ὀριζόμενον
ἐκατέρωθεν ὑπὸ τεσσάρων κατακορύφων ὀφιο-
ειδῶν γραμμῶν. Τὸ περὶ τὴν λαβὴν τμήμα τοῦ
λαιμοῦ ἐκαλύφθη διὰ χρώματος. Τὴν διακοσμου-
μένην ζώνην περιορίζουν ἄνω καὶ κάτω δύο δα-
κτύλιοι.

Διὰ παρόμοιον σχῆμα καὶ διάταξιν διακο-

σμήσεως ὄρα ΑΕ 1898, πίν. 5, ἀρ. 2.

Λ2 - ἀρ. 868 Κάνθαρος (πίν. 397α).

"Υψος 0.104 μ., διάμετρος στομίου 0.15 μ.,
μεταξὺ τῶν λαβῶν 0.12 μ., διάμετρος βάσεως
0.056 μ., περίμετρος 0.485 μ.

Ἐλλιπὴς εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ
χείλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος
πρὸς τὰ ἄνω, εἰς τὸν ὦμον κυρτοῦται πρὸς τὰ
ἔσω. Ἀνοιγμα στομίου ἐλλειψοειδές, χεῖλος
ὀξὺ ἐκτρέπόμενον, δύο λαβαὶ ταινιόσχημοι ἐκφυό-
μεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ
καταλήγουν εἰς τὸν κορμόν περὶ τὸ μέσον τοῦ
ὑψους αὐτοῦ.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ χρώματος σκοτει-
νοῦ καστανερόθρου ποικίλλοντος πρὸς ἀνοιχτὸν
καστανερόθρον. Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ
κορμοῦ ἐγράφη ὀλόβαφος ταινία. Ἀνωθεν αὐ-
τῆς καὶ μέχρι τοῦ χείλους ἐγράφησαν δώδεκα
κατακόρυφοι ταινίαι, στενούμεναι ἐλαφρῶς πρὸς
τὰ ἄνω, καὶ μεταξὺ αὐτῶν λεπταὶ κατακόρυφοι
γραμμαί. Αἱ λεπταὶ γραμμαὶ συνεχίζονται καὶ ἐπὶ
τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν λαβῶν, πλὴν τῆς ἀπο-
λήξεως αὐτῶν, ὅπου ἐγράφη ὀριζοντίως ὀλό-
βαφος ταινία. Παρομοία ταινία ὑπάρχει καὶ
εἰς τὸ ἄνω τμήμα τῆς λαβῆς, συνεχιζομένη καὶ
εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κανθάρου. Τὸ ἐσωτερικὸν
ὀλόβαφον.

Τὰ κτερίσματα προφανῶς ἀνάγουν τὴν ταφὴν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς
μεσογεωμετρικῆς περιόδου, ἥτοι περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος. Κατὰ ταῦτα ὁ
ἔξω τοῦ θαλαμοειδοῦς Λπ11 τάφος Λ2 ἀποδεικνύεται ἀρχαιότερος τοῦ ἐντὸς τοῦ θα-
λαμοειδοῦς ἀποκαλυφθέντος Λ1.

Τάφος Λ3

(πίν. Λ, 164 καὶ 398α, σχέδιον 124).

Διαστάσεις : μῆκος 1.90 μ., πλάτος 0.80 μ., βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδά-
φους 0.30 μ.

Προσανατολισμός : περίπου ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.

"Ανωθεν τοῦ ἀνασκαφέντος ἀνατολικοῦ ἄκρου τοῦ δρόμου τοῦ θαλαμοειδοῦς τά-
φου Λπ11 καὶ μικρὸν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εὐρέθη σκελετός, ἐκτάδην κεί-
μενος εἰς τετράπλευρον ἐν τῷ χώματι ὀρυγμα. Τὰ ὀστᾶ του ἦσαν σχεδὸν κατεστραμ-
μένα, ἡ θέσις ὁμῶς τοῦ λειψάνου ἦτο φανερά. Τὸ μόνον διασωθέν, ἴσως καὶ τὸ μονα-

δικόν, κτέρισμα ἦτο ἀλάβαστρον, ὀλίγα τεμάχια τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου τοῦ σκελετοῦ (πίν. 398α).

Λ3 - ἀρ. 869 Ἀλάβαστρον (πίν. 398β).

Ὑψος 0.236 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.04 μ., διάμετρος στομίου 0.048 μ., διάμετρος βάσεως 0.014 μ., περίμετρος 0.13 μ.

Ἐλλείπουν τεμάχια τοῦ κορμοῦ καὶ τμήμα τοῦ στομίου. Ἀλάβαστρον μετὰ φλεβώσεων.

Βάσις μικρά, κορμὸς ἐπιμήκης ὠοειδής,

λαιμὸς λεπτὸς καὶ ὑψηλός, στόμιον πλατὺ ἐντόνως ἐκτρεπόμενον καὶ ἐπίπεδον. Τὸ ἀνοιγμα τοῦ στομίου εἶναι μικρόν. Τὸ ἀγγεῖον φέρει δύο μικρὰς ἀποφύσεις εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ εἶναι κενὸν ἐσωτερικῶς, μετὰ πάχος ὁμοιον πρὸς τὸ πάχος τοῦ χείλους.

Τάφος Λ4

(πίν. Λ).

Διαστάσεις : μῆκος 1.65 μ., πλάτος 0.73 μ., βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους 0.70 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς.

Παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ θαλάμου τοῦ Λπ14 καὶ εἰς τετράπλευρον ἐν τῷ χώματι τάφρον εὐρέθη ἀκτέριστος σκελετός, ἐκτάδην κείμενος μετὰ τὰς χεῖρας τεταμένως κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Τὰ ὀλίγα ὄστρακα, τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ περὶ τὸν σκελετόν, ἀνάγουν τὴν ταφὴν εἰς ὕστερογεωμετρικοὺς χρόνους.

Τάφος Λ5

Κεραμοσκεπής (πίν. Λ καὶ 399α).

Διαστάσεις : μῆκος 1.95 μ., πλάτος 0.83 μ.

Προσανατολισμός : σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς.

Περὶ τὸ 1 μ. πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ παιδικοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου Λπ14 καὶ 0.45 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Λ5. Κεραμίδες πυραμιδοειδῶς τεθειμέναι ἐκάλυπτον σχετικῶς βραχὺν κατὰ τὸ μῆκος καὶ στενὸν κατὰ τὸ πλάτος χώρον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποτεθῆ λείψανον παιδικόν. Ὀλίγα ψήγματα παιδικῶν ὀστῶν μόνον διετηρήθησαν. Παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὐρέθησαν αἱ μυροδόχοι ὑπ' ἀρ. 870 καὶ 871.

Λ5 - ἀρ. 870 Μυροδόχος (πίν. 399β).

Ὑψος 0.129 μ., διάμετρος στομίου 0.017 μ., διάμετρος βάσεως 0.024 μ., περίμετρος 0.203 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.035 μ.

Πλήρης. Πηλὸς τεφρὸς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, κιτρινέρυθρος εἰς τὴν τομὴν ἔσω.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς στενούμενος κάτω, λαιμὸς ὑψηλὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ἐκτρεπόμενον μετὰ περιχέλωμα.

Τὸ ἀγγεῖον εἰς ὅλον τὸ ὕψος του περιβάλλεται διὰ δακτυλίων λευκοῦ χρώματος.

Λ5 - ἀρ. 871 Μυροδόχος (πίν. 399β).

Ὑψος 0.091 μ., διάμετρος στομίου 0.016 μ., διάμετρος βάσεως 0.019 μ., περίμετρος 0.151 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.025 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς τεφρὸς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ κιτρινέρυθρος εἰς τὴν τομὴν ἔσω.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμός σφαιρικός στενούμενος κάτω, ὤμος ἐπικλινής, λαιμός ὑψηλός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον μὲ περιχέλωμα.

Διακόσμησις ἐξίτηλος. Διακρίνονται λευκοὶ ὀριζόντιοι δακτύλιοι κατ' ἀποστάσεις εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου.

Αἱ μυροδόχοι εὐρίσκουν παράλληλα ἐκ τῆς Ἀγορᾶς (Hesperia 32, 1963, πίν. 46 καὶ σ. 125) καὶ ἐκ τῆς πυρᾶς Θα (ὑπ' ἀρ. Θα-701 καὶ 702) καὶ θέτουν τὴν ταφὴν εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

Εἰς τοὺς τομεῖς Κ καὶ Λ διεσώθησαν ὀλίγοι σχετικῶς τάφοι, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἀνάγονται εἰς προῖστορικοὺς χρόνους. Οἱ τάφοι ὅμως αὐτοὶ εἶναι σπουδαιότατοι, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὴν ἐλευσινιακὴν παράδοσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρέχουν δείγματα θολωτῶν τάφων ἐσκαμμένων εἰς τὸ χῶμα. Τοῦτο δέ, ὡς εἶδομεν, ἀποδεικνύει τὴν ἐπίδρασιν γεωλογικῶν συνθηκῶν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως ἀρχιτεκτονικῶν τύπων καὶ ρυθμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίδρασιν μυκηναϊκῶν προτύπων ἐπὶ τῆς λοιπῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τούτοις οἱ τάφοι τῶν τομέων τούτων ἀποδεικνύουν τὴν εἰς ὕστερογεωμετρικοὺς χρόνους ἀρχὴν τῆς ἀναγωγῆς ἀρχαιοτέρων τάφων εἰς παραδοσιακοὺς ἥρωας, ἥτοι τὴν γένεσιν τῆς λατρείας τῶν ἡρώων.

ΤΟΜΕΥΣ Μ

(πίν. Μ καὶ 178)¹

ΤΑΦΟΙ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Προφανῶς ἡ περιοχή τοῦ τομέως Μ δὲν ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ταφὴν νεκρῶν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους². Ἀπὸ τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων ὅμως ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ταφὴν τῶν τότε κατοίκων τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἐλευσῖνος.

Τάφος Μπ1

(πίν. Μ καὶ 179α).

Διαστάσεις : μῆκος 1.70 μ., πλάτος 0.77 μ., βάθος 0.80 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

Ὁ τάφος Μπ1 εὐρέθη μόλις 0.25 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ καλύπτουσαι αὐτὸν πλάκες εἶχον ἀφανισθῇ καὶ ὁ τάφος εἶχε συληθῇ πρὸ πολλοῦ. Τὰ τοιχώματά του ἐκτίσθησαν ἀπὸ πλάκας καὶ ἐπιπέδους λίθους, τεθειμένους εἰς ὀριζοντίους σχεδὸν δόμους, ὁ ἀνώτατος τῶν ὁποίων ἐσχημάτιζε τὸ πλαίσιον τῶν καλυπτηρίων πλακῶν. Εἰς τὴν ἐκ χώματος ἐπίχωσιν τοῦ τάφου εὐρέθησαν τρίμματα ὀστῶν μαρτυροῦντα τὴν ὀλοσχερῇ σύλησίν του. Δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν κτερίσματα ἢ ὀστρακα δυνάμενα νὰ χρονολογήσουν τὸν τάφον.

Πρὸς Βορρᾶν τοῦ τάφου εὐρέθη σειρὰ ὀγκολίθων καὶ πέραν τούτων, πάλιν πρὸς Βορρᾶν, ἑκτασις 2 × 5 μ. καλυπτομένη διὰ στρώματος χαλίκων (πίν. 179α), πάχους 0.20 μ. Οὐδὲν εὐρέθη κάτωθεν τοῦ στρώματος τούτου.

Τάφος Μπ2

(πίν. Μ, 179β καὶ 180α).

Διαστάσεις : μῆκος 2.10 μ., πλάτος 1.30 μ., βάθος 0.80 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

Περὶ τὸ 1.50 μ. πρὸς Νότον τοῦ Μπ1 εὐρέθη ὁ τάφος Μπ2. Τὸ κάλυμμά του ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ καλύμματος εἶχε καταπέσει ἐτέρα πλάξ, ἡ ὁποία προφανῶς εἶχε τεθῇ ἐπ' αὐτοῦ εἰς ὀρθίαν θέσιν καὶ στερεωθῇ ἐκεῖ διὰ χώματος καὶ μικρῶν λίθων

1. Τὸ γενικὸν σχέδιον τοῦ τομέως ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀ. Παπαγεωργίου.

2. Ἴσως τότε νὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης λωρὶς τῆς περιοχῆς, ὅπου εἶχον ἀνευρεθῇ τάφοι.

(πίν. 178β, 179β). Τὸ χῶμα καὶ τὰ λιθάρια ἐκάλυψαν τὴν κάτω πλευρὰν τῆς πλακῆς, ὅταν αὕτη κατέπεσεν. Προφανῶς ἡ πλάξ εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τοῦ καλύμματος ὡς «σῆμα» τοῦ τάφου.

Ὁ τάφος εἶναι εὐρύς τετράπλευρος καὶ ἐκάστη τῶν στενῶν πλευρῶν του κλείεται διὰ μιᾶς πλακῆς, ἐνῶ ἀμφότεραι αἱ μακραί του πλευραὶ εἶναι κατεσκευασμέναι διὰ τετραπλεύρων λίθων τεθειμένων εἰς ὀριζοντίους σχεδὸν δόμους (πίν. 180α)¹.

Ὁ τάφος ἦτο παιδικὸς καὶ τὰ ὅστ᾽, πλὴν τῶν τοῦ κρανίου, διελύθησαν πλήρως. Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εὐρέθη καὶ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 872 (πίν. 180α).

Μπ2 - ἀρ. 872 Τρίωτος σταμνίσκος (πίν. 177γ, 180β).

Ύψος 0.095 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ 0.036 μ., ἐξωτερικὴ 0.048 μ., διάμετρος βάσεως 0.037 μ., περίμετρος 0.275 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.018 μ.

Ἐλλείπουν δύο τῶν λαβῶν συμπληρωθεῖσαι.

Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς ἀπίσχημος στενόμενος κάτω, λαιμὸς βραχύς, χεῖλος ἐπίπεδον ἐκτρέπομενον. Τρεῖς λαβαὶ τοξοειδεῖς ταινιόσχημοι ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμένοι.

Διακόσμησις διὰ καστανεῦθρου στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Τὸ κατώτερον

τμήμα τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ ταινίας καὶ τριῶν δακτυλίων. Ἡ διακοσμουμένη ζώνη εἰς τὸν ὦμον πληροῦται ὑπὸ ὁμάδων κατακορύφων γραμμῶν ὀριζομένων ἄνω ὑπὸ δακτυλίου καὶ κάτω ὑπὸ ταινιῶν καὶ δακτυλίου τεθειμένου εἰς τὸ μεταξὺ αὐτῶν διάκενον. Ὁ λαιμὸς, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ὀλόβαφα.

Ὁ σταμνίσκος πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ II περιόδου καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ IIIA (FURUMARK, εἰκ. 3, ἀρ. 20 πρὸς 28 καὶ εἰκ. 69, στ. 64, ἀρ. 22). Τὸ σχῆμά του εἶναι ἀρχαϊκώτερον τῶν ἐκ τῆς Ἀγορᾶς παραδειγμάτων, τῶν τεθέντων εἰς ΥΕ IIIA - 1 χρόνους (Agora XIII, πίν. 58, ἀρ. XXXVII - 1 καὶ σ. 240).

Ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους ΥΕ II ἢ τοὺς πρώτους ΥΕ IIIA χρόνους.

Τάφος Μπ3

(πίν. Μ, 179α καὶ 181, σχέδιον 130).

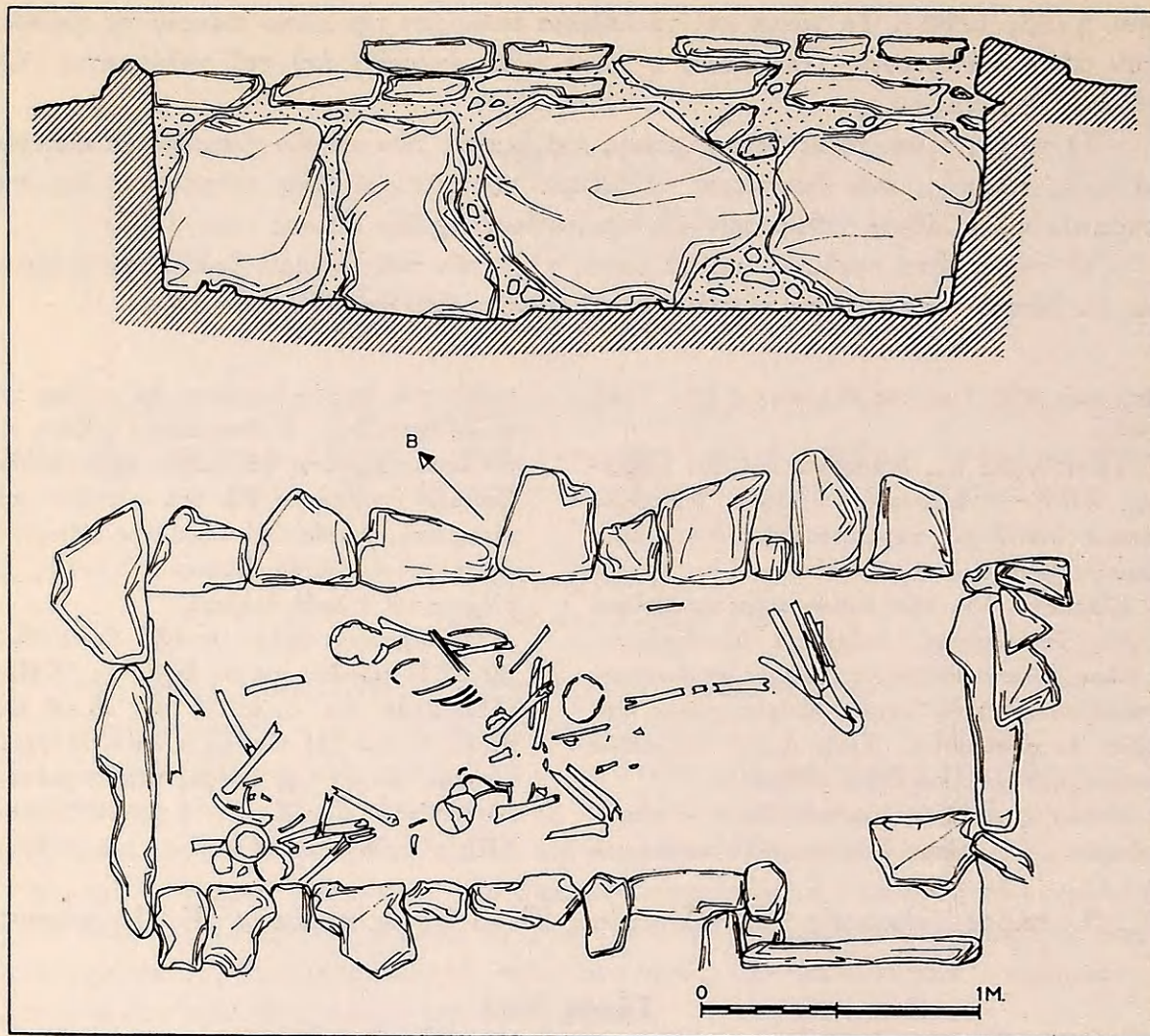
Διαστάσεις : μῆκος 3.15 μ., πλάτος 1.20 μ., βάθος 0.85 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

Δύο μέτρα πρὸς Νότον τοῦ Μπ2 καὶ 0.15 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ἀκάλυπτος ὁ τάφος Μπ3. Προφανῶς αἱ πλάκες τοῦ καλύμματός του εἶχον ἀφαιρεθῇ πρὸ πολλοῦ καὶ τὸ κοῖλόν του εἶχε πληρωθῇ διὰ χύματος περιέχοντος ἄμμον καὶ ὄστρακα μεσοελλαδικά. Ἐν τούτων ἀνῆκεν εἰς πόδα μινυείου κυπέλλου, πέντε εἰς ποτήρια τύπου Βαφειοῦ μὲ ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν καὶ ἐν ἧτο ὄστρακον τεφροῦ μινυείου ἀγγείου. Αἱ μακραὶ πλευραὶ τοῦ τετραπλεύρου τούτου τάφου ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ μικρῶν πλακῶν, τεθειμένων κατακορύφως πλησίον ἀλλήλων μὲ σχισμάς μεταξύ των πληρωθείσας διὰ λιθαρίων (σχέδιον 130). Μεγαλύτεραι πλάκες ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῶν στενῶν πλευρῶν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν

1. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν κατέπεσεν εἰς τὸ δάπεδον τὸ τμήμα τῆς καλυπτηρίου πλακῆς, τὸ ὁποῖον διακρίνεται εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ πίνακος 180α.

Σχέδιον 130. Τάφος Μπ3. Τομή κατά μήκος και κάτοψις (σχέδιον 'Α. Παπαγεωργίου).

πλακῶν ἐτέθησαν ἐπίπεδοι λίθοι εἰς ὀριζοντίους δόμους διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ πλαισίου τοῦ καλύμματος. Κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἀφέθη εἰσόδος, πλάτους 0.85 μ. καὶ μήκους 0.34 μ. Ταύτην ἐκλείει πλάξ ὕψους 1.20 μ., πλάτους 0.95 μ. καὶ πάχους 0.09 μ. (σχέδιον 130). Τὸ δάπεδόν του εὑρέθη σχεδὸν κεκαλυμμένον δι' ὀστέων (πίν. 181). Εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὑπολείμματα ἐξ τοῦλάχιστον κρανίων. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου εὑρέθησαν τὰ ὑπολείμματα δύο σκελετῶν, κειμένων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς των πλευρᾶς μὲ τοὺς μηροὺς πλαγίως καμπτομένους ἐλαφρῶς καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν κνημῶν ἀναδεδιπλωμένα. Πρὸ τῆς εἰσόδου θὰ εἶχεν ἀποτεθῇ καὶ ἕτερον λείψανον, ἴσως ὁ τελευταίως ἐνταφιασθεὶς νεκρὸς, ἐκ τοῦ ὁποίου διεσώθησαν τὰ ὀστᾶ τῶν μηρῶν εἰς πλαγίαν θέσιν καὶ ὑπ' αὐτὰ ἀναδεδιπλωμένα τὰ ὀστᾶ τῶν κνημῶν.

Οὐδὲν κτέρισμα εὑρέθη εἰς τὸν τάφον οὔτε καὶ ἄλλο τι καθορίζον τὴν χρονολογίαν του. Ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ τάφου καὶ τὴν θέσιν τῶν σκελετῶν εἶναι ἴσως δυνατόν νὰ ὑπο-

τεθῆ ὅτι ὁ τάφος ἀνάγεται εἰς τὴν δευτέραν περίοδον τῆς ὑστεροελλαδικῆς ἐποχῆς (ΥΕ II). Ἡ ἀνεύρεσις τῶν σκελετῶν ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου ἀποδεικνύει ὅτι τὰ μεσοελλαδικὰ ὄστρακα τῆς ἐπιχώσεως ἦσαν ἐπέισακτα.

Τάφος Μπ4

(πίν. Μ, 179α, 182 καὶ 183α, σχέδιον 131).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 3.60 μ., πλάτος μέγιστον 1.08 μ. - 1.13 μ., βάθος 1.04 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

Περὶ τὰ τρία μέτρα πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Μπ3 εὑρέθη σχεδὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους τὸ χεῖλος τοῦ τάφου Μπ4. Αἱ καλυπτήριοι πλάκες δὲν διετηροῦντο εἰς τὴν θέσιν των, ἀλλ' εἶχον πρὸ καιροῦ ἀφανισθῆ. Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἐπιφανειακοῦ χώματος ἀπεκάλυψε τὸ περίγραμμα τοῦ τάφου, τοῦ ὁποῦ ἀκόμη καὶ ἡ κορυφή τῆς εἰσόδου μὲ τὴν ἐμφράσσουσαν ταύτην πλάκα καὶ οἱ ἐπίπεδοι λίθοι τοῦ πλαισίου τοῦ καλύμματος ἦσαν καταφανεῖς (πίν. 183α). Ὁ τάφος, εὑρεθεὶς πλήρης χώματος, ἀπεδείχθη ἐν τῶν μεγάλων κτισμάτων τοῦ τομέως. Ἐκάστη τῶν στενῶν πλευρῶν του πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Δυσμὰς ἦτο ἐπενδεδυμένη διὰ μιᾶς πλακός¹. Ἡ νοτιά μακρὰ πλευρὰ ἐσχηματίζετο ἐκ τριῶν πλακῶν, ὕψους 0.48 μ., ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὁποίων εἶχον τεθῆ τρεῖς ἐπάλληλοι σειραὶ ἐπιπέδων τετραπλεύρων λίθων, μέσου ὕψους 0.20 μ. Διὰ τὴν βορείαν πλευρὰν ἐχρησιμοποιήθησαν δύο πλάκες ἐπενδύουσαι περὶ τὰ 1.80 μ. τοῦ μήκους τοῦ τοιχώματος· τὸ ὑπόλοιπον μῆκος ἐκλείετο διὰ λίθων τεθέντων εἰς ἐπαλλήλους δόμους. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν πλακῶν ἐτέθησαν δύο σειραὶ ἐπιπέδων λίθων, σχηματίσασαι τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ πλαισίου (σχέδιον 131). Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς βορείας πλευρᾶς, κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου, κατεσκευάσθη ἐπιμελῶς εἴσοδος, πλάτους 0.62 μ. καὶ μήκους 0.75 μ. Ἡ εἴσοδος αὕτη ἐκλείετο διὰ μιᾶς πλακός, ὕψους 0.97 μ., πλάτους 0.80 μ. καὶ πάχους 0.05 μ. (σχέδιον 131). Ὁ τάφος ἔχει μακρὸν τετράπλευρον σχῆμα, ἀποτελοῦν προφανῶς τὸ τελευταῖον στάδιον ἐξελίξεως τοῦ ἐπιμήκους κιβωτισχοῦ τύπου, καὶ παρουσιάζει δύο οἰκοδομικὰς φάσεις. Ἡ πλάξ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἀνήκεν εἰς ἀρχαιότεραν φάσιν, ἐνῶ αἱ μακραὶ πλευραὶ, ὡς διεσώθησαν, καὶ ἡ εἴσοδος ἀνήκουν εἰς νεωτέραν φάσιν.

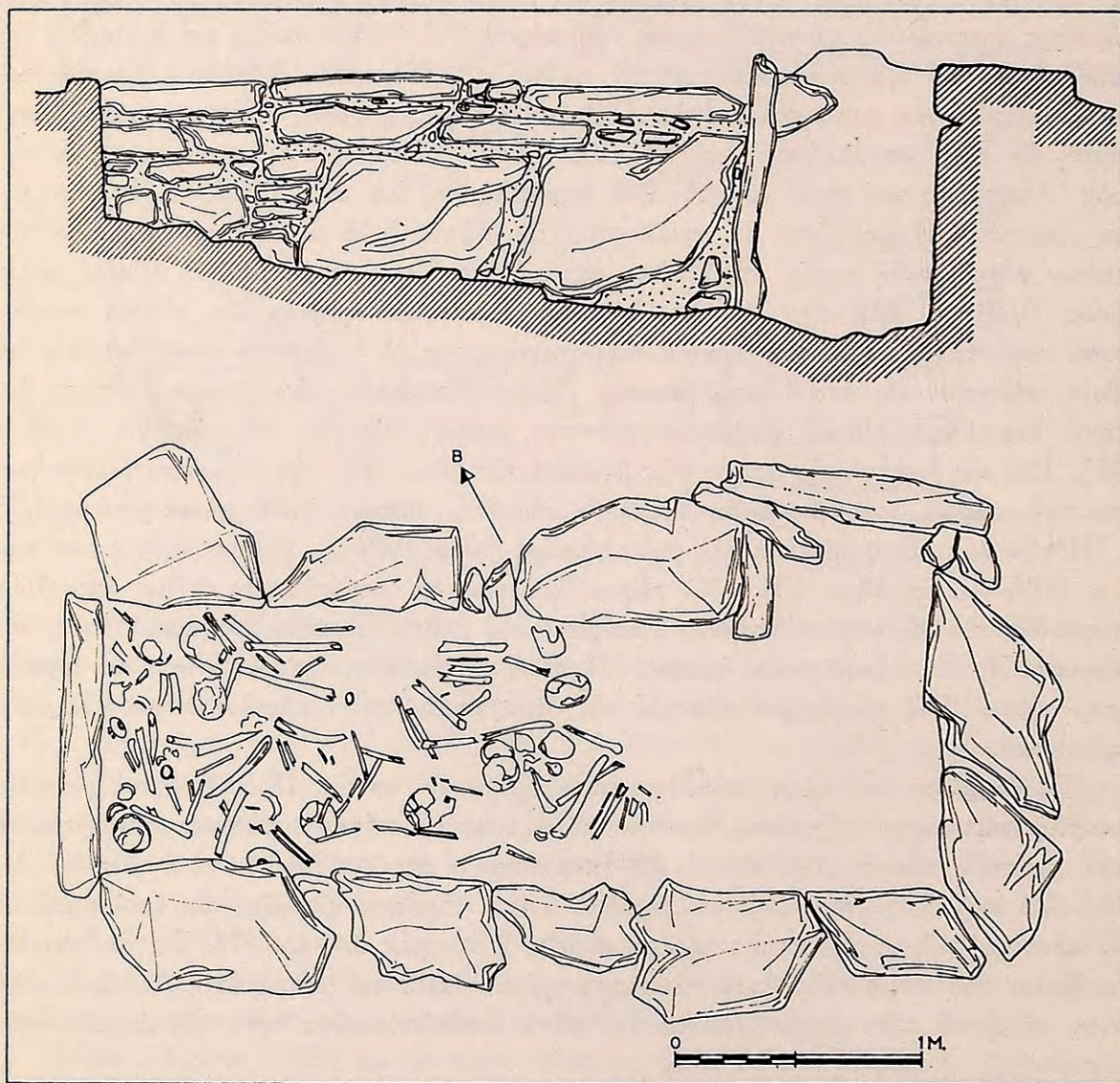
Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εὑρέθη κεκαλυμμένον δι' ὀστῶν. Πρὸ τῆς δυτικῆς στενῆς πλευρᾶς καὶ μέχρι τοῦ μέσου σχεδὸν τοῦ μήκους τοῦ τάφου εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα ἔκειντο τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 873, 874 καὶ 875 (πίν. 182 καὶ σχέδιον 131). Ἀμέσως κάτωθεν τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ κρανίου τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας εὑρέθη ἡ πρόχους ὑπ' ἀρ. 876. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τοῦ τάφου εὑρέθησαν ἀναμειγμένα κρανία καὶ μακρὰ ὀστᾶ, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὰ ὀστᾶ τῶν μηρῶν καὶ τὰ ὑπ' αὐτὰ ἀναδεδιπλωμένα ὀστᾶ τῶν κνημῶν ὑπο-

1. Ἀνατολική $1.18 \times 0.80 \times 0.17$ μ., δυτική $1.30 \times 1.00 \times 0.11$ μ.

δεικνύουν λείψανον κατατεθὲν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς μετὰ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὰ νοτιοανατολικά. Ἴσως τὰ ὑπολείμματα αὐτὰ νὰ ἀνήκουν εἰς τὸν τελευταίως ἐνταφιασθέντα παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου νεκρόν. Προφανῶς τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο ἥμισυ τοῦ τάφου εἶχεν ἀνασκαλευθῆ, μεταξύ δὲ τῶν ὀστέων δὲν εὐρέθησαν κτερίσματα οὔτε καὶ τεμάχια ἀγγείων. Εἶναι ὅμως πιθανὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ κατάλοιπα τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεος τοῦ τάφου χρονολογικῶς εἶναι μεταγενέστερα τῶν πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς συσσωρευμένων ὀστέων, τὰ ὅποια χρονολογοῦνται ἐκ τῶν μετ' αὐτῶν εὐρεθέντων ἀγγείων.

Ἡ ἀφαίρεσις τῶν συσσωρευμένων ὀστέων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἐφάνέρωσε καὶ δεύτερον στρώμα συσσωρευμένων ὀστέων πολὺ ἐφθαρμένων καὶ κατεστραμμένων, μέσου πάχους 0.30 μ. καὶ πλάτους 0.40 μ. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρέθησαν καὶ τὰ ὑπολείμματα πέντε κρανίων καὶ ἀναμειγμένα φέρον - μίγδην ὀκτὼ ἀγγεῖα (ὑπ' ἀρ. 877 -

Σχέδιον 131. Τάφος Μπ4. Τομή κατὰ μήκος καὶ κάτοψις (σχέδιον Ἀ. Παπαγεωργίου).

884) ὑστέρων μεσοελλαδικῶν χρόνων καὶ περὶ ἐκ χαλκοῦ. Προφανῶς τὰ ὅστ'α τοῦ βαθυτέρου τούτου στρώματος, κείμενα ἐπὶ δαπέδου περὶ τὰ 0.15 μ. κάτωθεν τοῦ ἐπιφανειακοῦ στρώματος, ἀνῆκον εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους ἐνοίκους ἐνὸς ἀρχικοῦ τάφου, ὁ ὁποῖος κατεστράφη καὶ ἐπανεκτίσθη εἰς ΥΕ II ἕως χρόνους καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ΥΕ III περίοδον.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι τὰ λείψανα τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεος τοῦ τάφου ἀνεσκαλεύθησαν καὶ τὰ πιθανά των κτερίσματα ἀφηρέθησαν. Ἐὰν διεσφύζοντο θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπολογισθῇ μέχρι πότε ἐχρησιμοποιήθη ὁ τάφος.

Μπ4 - ἀρ. 873 Θήλαστρον (πίν. 183β).

Ὑψος συμπληρωθὲν 0.116 μ., διάμετρος βάσεως 0.03 μ., μῆκος προχοῆς 0.025 μ., περίμετρος 0.271 μ.

Ἐλλείπουν ὁ λαιμός, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβή. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, προχοὴ λοξῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται ἐξ ὁλοκλήρου δι' ἐρυθροκαστανοῦ χρώματος.

Τὸ σχῆμα τοῦ θηλάστρου τὸ θέτει εἰς ΥΕ IIIA - 2 πρὸς ΥΕ IIIB - 1 χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 160. Attica, πίν. 17, ἀρ. 3). Ἡ εὐρεσίς του μετὰ τοῦ ψευδοστόμου ἀμφορέως ὑπ' ἀρ. Μπ4 - 875 τὸ θέτει εἰς ΥΕ IIIB πρῶτους χρόνους.

Μπ4 - ἀρ. 874 Θήλαστρον (πίν. 183β).

Ὑψος 0.137 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.315 μ., μῆκος προχοῆς 0.045 μ., διάμετρος στομίου προχοῆς 0.008 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους, ὡς καὶ ἡ λαβή. Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπίχρυσμα κιτρινωπὸν.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς ἐλαφρῶς πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλός, προχοὴ ἐπιμήκης λοξῶς τεθειμένη ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ἡ διακόσμησις ἐγράφη διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται δι' ἐπαλλήλων δακτυλίων καὶ ταινίας. Εἰς τὸ ὕψος τῆς προχοῆς ἡ κυρία διακοσμουμένη ζώνη πληροῦται ὑπὸ ὁμάδων ὁμοκέντρων γωνιῶν ὀριζομένων ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἐγράφησαν ταινία καὶ ἐπάλληλοι δακτύλιοι. Ἡ προχοὴ καλύπτεται ὑπὸ χρώματος.

Τὸ τε σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις θέτουν τὸ

ἀγγεῖον εἰς ΥΕ IIIA πρὸς ΥΕ IIIB πρῶτους χρόνους (FURUMARK, εἰκ. 47, στ. 19, ἀρ. 21). Ὅρα καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 873 θήλαστρον.

Μπ4 - ἀρ. 875 Ψευδόστομος ἀμφορεύς (πίν. 184α).

Ὑψος 0.095 μ., διάμετρος προχοῆς 0.02 μ., διάμετρος βάσεως 0.043 μ., ὕψος προχοῆς 0.024 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.024 μ.

Συνεπληρώθησαν μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις εὐρεῖα χαμηλὴ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, προχοὴ, τεθειμένη σχεδὸν καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου, καμπυλωμένη ἀπολήγει εἰς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ κοσμεῖται διὰ δύο ἐπαλλήλων ταινιῶν. Ἡ κυρία διακοσμουμένη ζώνη τοῦ κορμοῦ πληροῦται ὑπὸ συνεχοῦς βοστρυχοειδοῦς γραμμῆς ὀριζομένης ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων καὶ ταινιῶν. Ὁ ὦμος φέρει δύο σειρὰς παραλλήλων κατακορύφων γραμμιδίων ἢ στιγμῶν. Ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ ἐγράφησαν δύο ὁμόκεντροι κύκλοι περιβάλλοντες ὀλόβαφον ὀφθαλμὸν εἰς τὸ κέντρον. Ταινία περιβάλλει τὴν βάσιν τῆς προχοῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ. Τὸ περιχεῖλωμα τῆς προχοῆς φέρει ἴχνη χρώματος. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν προφανῶς ἐκαλύπτετο ὑπὸ χρώματος.

Ὁ ψευδόστομος ἀμφορεύς ἀνήκει εἰς τὴν ΥΕ IIIB περίοδον (FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 178 πρὸς 179 καὶ εἰκ. 65, στ. 53, ἀρ. 29. Ὅρα καὶ Prosymna II, εἰκ. 239, ἀρ. 1090 καὶ εἰκ. 557,

άρ. 634, διὰ τὸ σχῆμα. Ὅμοιως Chamber Tombs, πίν. XLV, ἀρ. 4. Attica, πίν. 2, ἀρ. 7. Khalkis, πίν. 25, ἀρ. 531).

Μπ4 - ἀρ. 876 Πρόχους (πίν. 184α).

Υψος 0.10 μ., διάμετρος στομίου 0.047 μ., διάμετρος βάσεως 0.044 - 0.046 μ., περίμετρος 0.33 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήμα τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρσιμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλίσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς εὐρυνόμενος ἄνω πρὸς χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλεμένο, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στυλποῦ χρώματος. Διακρίνονται εἰς τὸν κορμὸν ταινίαι καὶ δακτύλιοι ἄνωθεν αὐτῶν. Ταινίαι κοσμοῦν τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Ὁ λαιμὸς ἐσωτερικῶς καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν καλύπτονται ὑπὸ χρώματος.

Ἡ πρόχους ἀνήκει εἰς τὴν πρώιμον ΥΕ IIIB περίοδον (FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 114, μετρίστοτερον πεπιεσμένον κορμόν. Attica, πίν. 15, ἀρ. 10).

Μπ4 - ἀρ. 877 Πυξὶς ἀνευ πώματος (πίν. 184β).

Υψος 0.041 μ., διάμετρος στομίου 0.046 - 0.048 μ., διάμετρος βάσεως 0.038 μ., περίμετρος 0.18 μ.

Ἀκεραία. Πηλὸς τεφρός. Διακρίνονται τὰ ἔγχνη τοῦ ἐργαλείου λειάνσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, χεῖλος ἐκτρεπόμενον, κάτωθεν τοῦ χείλους δύο ὁμάδες ἐκ δύο ὁπῶν ἐκάστη γενομένων πρὸ τῆς ὀπτήσεως ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω.

Ἀκόσμητος, ἀνήκουσα εἰς γνωστὸν τύπον τῶν ὑστέρων μεσοελλαδικῶν χρόνων.

Μπ4 - ἀρ. 878 Κύαθος μόνωτος (πίν. 184β).

Υψος 0.053 μ., διάμετρος στομίου κατὰ τὴν λαβὴν 0.08 μ., διαγωνίως 0.09 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Ἐλλείπει μικρὸν τμήμα τοῦ χείλους. Πηλὸς χονδροειδὴς τεφρός.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ

ἄνω με ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ὀξὺ κυρτούμενον ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμόν ἄνωθεν τῆς βάσεως. Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου προσκολλᾶται ἡ λαβὴ τὸ χεῖλος πιέζεται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω.

Ὁ τύπος ἐξερίχθη ἐκ βαθυτέρου μεσοελλαδικοῦ προτύπου (Ἐλευσίς, εἰκ. 61, ἀρ. 132) καὶ ἀνάγεται εἰς τελευταίους χρόνους τῆς ἐποχῆς.

Μπ4 - ἀρ. 879 Κύαθος με κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν (πίν. 184β).

Υψος 0.05 μ., διάμετρος βάσεως 0.034 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ χείλους καὶ τῆς λαβῆς. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς ἀμφικωνικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον, λαβὴ τοξοειδὴς καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος. Περὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ κορμοῦ ἐγράφη ὀλόβαφος ταινία ὀριζομένη ὑπὸ δακτυλίων. Ὅμοιως ὑπὸ τὸ χεῖλος ἐγράφησαν ταινία καὶ δύο δακτύλιοι κάτωθεν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ τελευταίου δακτυλίου ἐξαρτῶνται ὁμάδες τεθλασμένων γραμμῶν.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις θέτουν τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς (δρα ἀνωτέρω δι' ἄλλα παραδείγματα Iπ1 - 764 καὶ 765).

Μπ4 - ἀρ. 880 Κύαθος σφαιρικός (πίν. 184β).

Υψος (συμπληρωθέν) 0.053 μ., διάμετρος βάσεως 0.025 μ., περίμετρος 0.20 μ.

Ἐλλείπουν τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ χείλους καὶ ἡ λαβὴ. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑποτυπώδης, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἀπὸ τοῦ χείλους εἰς τὸν κορμόν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Εἰς τὸν λαιμόν ἐγράφη ζώνη κοσμουμένη διὰ σειρᾶς συγκεντρικῶν ἡμικυκλίων ὀριζομένη κάτω ὑπὸ δακτυλίου. Ἡ διακόσμησις τοῦ κορμοῦ δυσδιάκριτος.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ ἀμαυρόχρωμος διακόσμησις θέτουν τὸν κύαθον εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Μπ4 - ἀρ. 881 Κύπελλον μινύειον (πίν. 184γ).

Ύψος 0.212 μ., διάμετρος στομίου 0.215 - 0.225 μ., διάμετρος βάσεως 0.111 μ., περίμετρος 0.682 μ., ύψος ποδός 0.04 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς μικρά τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ἐρυθρῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, πούς βραχύς, κορμὸς χοανοειδής εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὧμου, λαιμὸς εἰσέχων, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ἐκτρεπόμενος, λαβαὶ ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χεῖλους ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον. Πλαστικὸς δακτύλιος ἐτέθη περὶ τὸν πόδα.

Λόγῳ τοῦ σχήματος, τὸ κύπελλον πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Μπ4 - ἀρ. 882 Φιάλη ὑψίπους (πίν. 184γ).

Ύψος 0.163 μ., διάμετρος στομίου 0.195 μ., διάμετρος βάσεως 0.102 μ., περίμετρος 0.682 μ., ὕψος ποδός 0.045 μ., προεξοχή λαβῶν 0.03 μ.

Συνεπληρώθησαν μικρά τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος σχετικῶς καλῶς ὠπτημένος.

Βάσις δισκοειδής, πούς κυλινδρικός ὑψηλός, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ὀξὺ, δύο λαβαὶ κυλινδρिकाὶ ὀριζόντιαι λοξῶς ἐπὶ τοῦ ὧμου τεθειμέναι.

Τὸν πόδα καὶ τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ κοσμεῖ συνεχῆς ἐγχάρακτος ἐλικοειδῆς γραμμὴ δίδουσα τὴν ἐντύπωσιν δακτυλίων.

Τὸ σχῆμα προῆλθεν ἐκ τῆς συνενώσεως δύο τύπων, κυπέλλου μινυείου καὶ τυπικῆς μεσοελλαδικῆς διώτου φιάλης. Τοῦτο, ὡς καὶ ἡ ἐγχάρακτος ἐλικοειδῆς γραμμὴ, θέτουν τὴν ὑψίποδα φιάλην εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Παρομοίαν γραπτὴν φιάλην ἔχομεν ἐκ Λέρνης (Hesperia 26, 1957, πίν. 42α).

Μπ4-ἀρ. 883 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 184δ).

Ύψος 0.051 μ., διάμετρος στομίου 0.066 - 0.073 μ., διάμετρος βάσεως 0.036 μ.

Συγκεκολλημένον καὶ συμπεπληρωμένον εἰς τὴν λαβὴν. Πηλὸς κιτρινῶς.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὕψους αὐτοῦ, χεῖλος ὀξὺ κυρτούμενον ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυο-

μένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγει εἰς τὸν κορμὸν παρὰ τὸν πυθμένα.

Διακόσμησις δι' ἄμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ ἐγράφησαν δύο δακτύλιοι. Ἡ κυρία ζώνη κοσμεῖται διὰ συνεχοῦς κυματοειδοῦς γραμμῆς, ὀριζομένης ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ βοστρυχοειδῶν γραμμῶν. Παρὰ τὴν λαβὴν ἐγράφησαν δύο κατακόρυφοι γραμμαὶ εἰς τὴν μίαν μόνον πλευρὰν τοῦ ἀγγείου.

Ἡ ἄμαυρόχρωμος διακόσμησις θέτει τὸ ποτήριον εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. (Παραβολὴ πρὸς τὰ κύπελλα Ζ - 86 καὶ Ι - 107 ἐκ τοῦ Κύκλου Β, πίν. 89α καὶ 98δ, θὰ ἀποδείξῃ τὸ μεταγενέστερον τοῦ ἐλευσινιακοῦ παραδείγματος.)

Μπ4 - ἀρ. 884 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 184δ).

Ύψος 0.048 μ., διάμετρος στομίου 0.079 - 0.081 μ., διάμετρος βάσεως 0.043 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς μικρά τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χεῖλους. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς μὲ κατακόρυφους πλευρὰς εἰς τὸ κατώτερον τμήμα αὐτοῦ εὐρύνεται εἴτα πρὸς τὰ ἄνω ἀπολήγων εἰς ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χεῖλους καταλήγει εἰς τὸν κορμὸν παρὰ τὸν πυθμένα.

Διακόσμησις δι' ἄμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ δύο ταινιῶν εἰς τὸ κάτω τμήμα αὐτοῦ καὶ ἄνω διὰ ζώνης πληρουμένης ὑπὸ συνεχοῦς κυματοειδοῦς γραμμῆς, ὀριζομένης κάτω ὑπὸ τριῶν ταινιῶν καὶ ἄνω ὑπὸ μιᾶς. Τρεῖς κατακόρυφοι παράλληλοι γραμμαί, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὰς ταινίας τῆς βάσεως, τερματίζουν τὴν διακόσμησιν εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ ἀγγείου. Ἡ ἐξωτέρα πρὸς τὴν λαβὴν κατακόρυφος ταινία φέρει λοξὰ παράλληλα γραμμίδια.

Ὡς τὸ ὑπ' ἀρ. 883 καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Μπ4 - χ23 Περόνη χαλκῇ (πίν. 51α).

Μῆκος 0.125 μ., ὕψος κεφαλῆς 0.015 μ.

Προφανῶς διατηρεῖται εἰς ὅλον τὸ μῆκός της. Ἡ κεφαλὴ ἔχει σχῆμα ροιᾶς ἢ μήκωνος καὶ χαρακτηρίζει μεσοελλαδικούς χρόνους.

Ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ τάφου Μπ4 κατεσκευάσθη εἰς ΥΕ I πρὸς II χρόνους εἰς χῶρον, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκετο κιβωτιόσχημος τάφος τῶν ὑστερῶν ΜΕ χρόνων. Τοῦ ἀρχικοῦ ἐκείνου τάφου ἐχρησιμοποιήθη μόνον ἡ πλάξ τῆς μιᾶς τῶν στενῶν πλευρῶν, πρὸ τῆς ὁποίας παρεμερίσθησαν τὰ κατάλοιπα τῶν ἀρχικῶν ἐνοίκων. Ἐπὶ τούτων καὶ εἰς ΥΕ χρόνους ἐπεσωρεύθησαν τὰ ὅστ᾽ ὑστερωτέρων ταφῶν καὶ τέλος εἰς ΥΕ IIIB χρόνους φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιήθη ὁ τάφος διὰ τελευταίαν φορὰν.

Ὀστεοθήκη Μπ5

(πίν. Μ καὶ 185α).

Περὶ τὰ δύο μέτρα πρὸς Βορρᾶν τοῦ Μπ4 εὐρέθη ἀβαθὴς τετράπλευρος λάκκος, μήκους 1.40 μ. καὶ πλάτους 1.00 μ., ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς περιωρίζετο διὰ λίθων. Ἐκ τούτων τρεῖς διεσώθησαν κατὰ τὴν νοτίαν του πλευρὰν καὶ εἰς κατὰ τὴν ἀνατολικήν. Εἰς τὸν τετράπλευρον αὐτὸν χῶρον εὐρέθησαν συσσωρευμένα μακρὰ ὅστ᾽ αὐτὰ καὶ κρανία. Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη μετὰ τῶν ὁσῶν, ἀλλὰ εἰς τὸ καλύπτον αὐτὰ χῶμα εὐρέθησαν τρία ὅστρακα, ἐν μετὰ ἀμαυροχρώμου διακοσμήσεως καὶ δύο πιθανῶς κίτρινα μινύεια. Οἱ χρόνοι τῆς συσσωρεύσεως αὐτῆς εἰς τὴν ὀστεοθήκην δὲν δύνανται νὰ ὀρισθοῦν ἐπακριβῶς, διότι δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ μεσοελλαδικὰ ὅστρακα κυλισθέντα ἐξ ἄλλου σημείου κατέληξαν εἰς τὸ χῶμα τὸ καλύπτον τὰ ὅστ᾽ αὐτὰ. Πάντως ἡ συσσώρευσις αὕτη ἐνθυμίζει τὴν ἐκβολὴν ὁσῶν ἐκ τῶν τάφων διὰ νὰ δημιουργηθῇ χῶρος δι' ὑστερωτέρους νεκρούς. Ἴσως τὰ ὅστ᾽ αὐτὰ νὰ ἀνῆκον εἰς λείψανα ἀρχικῶς ἐνταφιασθέντα εἰς ἓνα ἐκ τῶν παρακειμένων τάφων.

Τάφος Μπ6

(πίν. Μ καὶ 185β, σχέδιον 132).

Διαστάσεις : μῆκος 2.70 μ., πλάτος κατὰ τὸ κέντρον 1.18 μ., βάθος 0.78 μ.

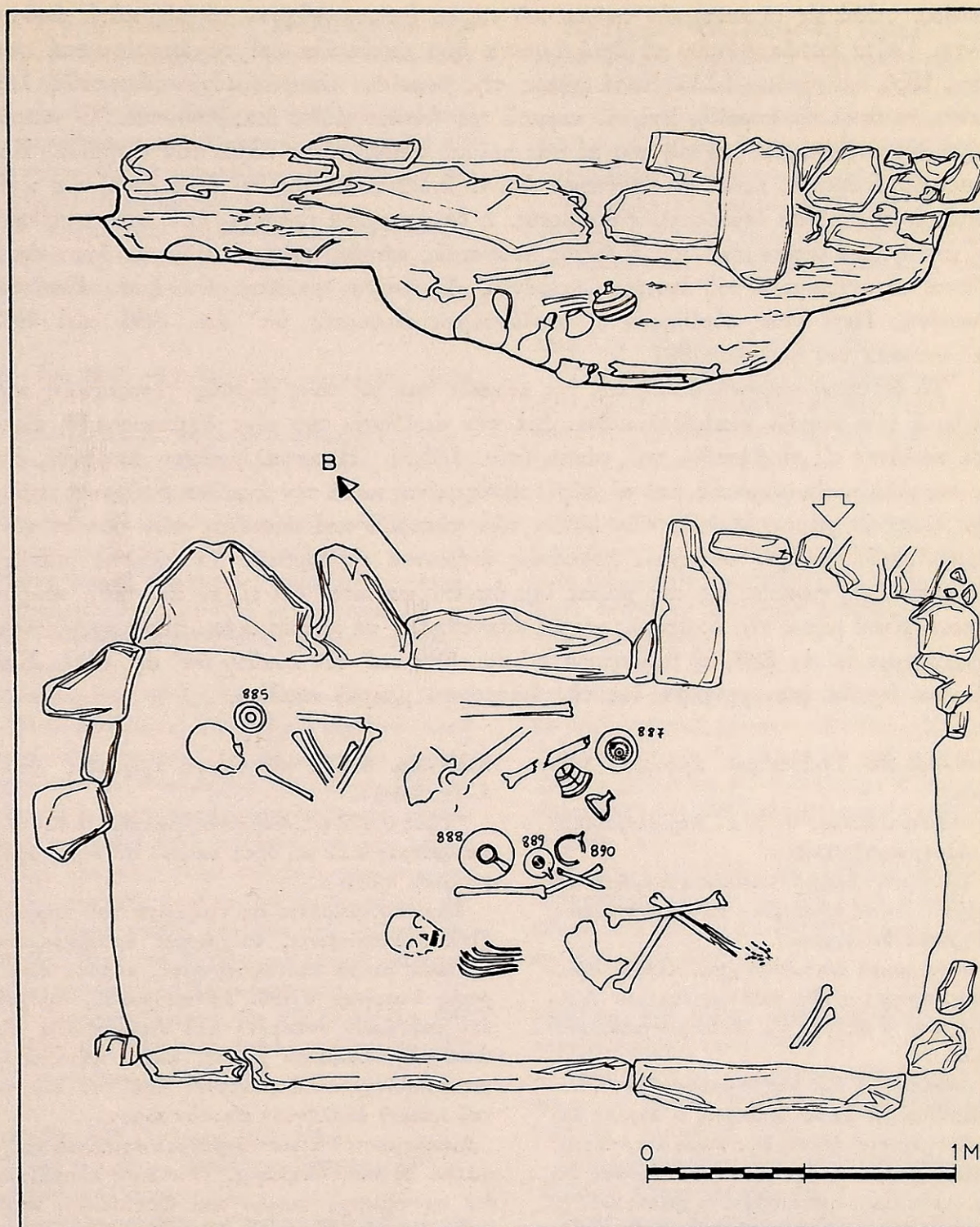
Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Περὶ τὰ τέσσαρα μέτρα πρὸς Βορρᾶν τοῦ Μπ4 καὶ περὶ τὰ δύο μέτρα πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Μπ7 εὐρέθη ἀμέσως κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὁ τάφος Μπ6. Αἱ καλυπτήριοι πλάκες του εἶχον προγενεστέρως ἀφανισθῇ καὶ ὁ τάφος εὐρέθη ἀκάλυπτος. Ἀκόμη καὶ αἱ στεναὶ του πλευραὶ εἶχον ἀφανισθῇ καὶ μόνον αἱ μακραί, ἡ νοτία καὶ ἡ βορεία, διεσφύζοντο. Προφανῶς ὁ τάφος ἦτο τετράπλευρος. Ἡ νοτία πλευρὰ ἐσχηματίζετο ἐκ δύο πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων¹. Ἡ βορεία πλευρὰ ἐσχηματίζετο ἐκ τριῶν πλακῶν, μία τῶν ὁποίων ἐχρησίμευε καὶ ὡς παραστάς τῆς εἰσόδου, ἡ ὁποία ἦτο κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου (σχέδιον 132)². Ἡ εἴσοδος του ἔχει πλάτος 0.64 μ. ἡ συνήθης κλείουσα τὴν εἴσοδον πλάξ εἶχεν ἑξα-

1. Διαστάσεις πλακῶν : μῆκος 1.05 μ. καὶ 1.47 μ., ὕψος 0.60 μ. καὶ 0.68 μ. καὶ πᾶχος 0.15 μ. καὶ 0.11 μ.

2. Διαστάσεις πλακῶν : $0.60 \times 0.48 \times 0.10$ μ. καὶ $0.94 \times 0.30 \times 0.23$ μ. καὶ $0.40 \times 0.46 \times 0.10$ μ.

Σχέδιον 132. Τάφος Μπ6. Τομή κατά μήκος και κάτοψις (σχέδιον 'Α. Παπαγεωργίου).

χθῆ καὶ ἀφανισθῇ. Ὁ τάφος εὗρέθη πλήρης χώματος καὶ λιθαρίων. Φαίνεται ὅτι τὰ πρὸ τῶν στενῶν πλευρῶν τμήματά του εἶχον διαταραχθῇ καὶ τὸ περιεχόμενόν των ἀφαιρεθῇ. Τοῦτο θὰ ἐγένετο ὅταν ἀφηρεθῇσαν αἱ πλάκες τῶν στενῶν πλευρῶν καὶ τῆς

είσοδου. Ἀλλὰ εἰς τὸ κεντρικὸν τμήμα τοῦ τάφου διεφυλάχθησαν τὰ εἰς αὐτὸ ἀποτεθέντα. Ταῦτα περιλαμβάνουν τὰ ὑπολείμματα δύο σκελετῶν καὶ τὰ κτερίσματά των (πίν. 185β καὶ σχέδιον 132). Κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς εἶχεν ἀποτεθῆ λείψανον, τὰ ὅσῃ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ ὁποίου μόλις διακρίνονται. Ὁ νεκρὸς εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς ράχεώς του μὲ τὰς χεῖρας κεκαμμένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα. Καὶ ἡ μὲν δεξιὰ ἐφέρετο πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εἶχε τεθῆ ὡς κτέρισμα ὁ ὑπ' ἀρ. 885 ψευδόστομος ἀμφορεὺς, ἡ δὲ ἀριστερὰ ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ στήθους. Οἱ μηροὶ ἦσαν ἐκτεταμένοι καὶ ὁ δεξιὸς προφανῶς ὠθήθη πρὸς τὰ πλάγια ὅταν ἀπετίθεντο τὰ κτερίσματα τοῦ δευτέρου λειψάνου. Αἱ κνήμαι φαίνεται ὅτι ἦσαν ἀναδεδιπλωμένοι. Περὶ αὐτὰς εὐρέθησαν οἱ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς ὑπ' ἀρ. 886 καὶ 887 καὶ ὅστρακα τοῦ φιαλιδίου 891.

Τὸ δεύτερον λείψανον ἐτέθη ἐπὶ τῆς ράχεώς του μὲ τοὺς μηροὺς τεταμένους καὶ τὰ ὅσῃ τῶν κνημῶν ἀναδεδιπλωμένα. Διὰ τὴν ἀπόθεσίν του εἶχε δημιουργηθῆ ἐλαφρὰ κοιλότης εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου (πίν. 185β). Ἡ κεφαλὴ εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος καὶ αἱ χεῖρες κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα ἐφέροντο πρὸς τὴν κοιλιακὴν χώραν. Μεταξὺ τῶν ὀστέων τῶν πλευρῶν καὶ κάτωθεν τῶν ὀστέων τῶν χειρῶν εὐρέθησαν ἔχνη ὀσταρίων προφανῶς ἀνήκοντα εἰς νήπιον. Ὁ πλήρης σκελετὸς ἀνῆκεν εἰς γυναικα, εἰς τὰς χεῖρας τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀποτεθῆ νεκρὸν νήπιον. Κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἀπετέθησαν τὰ κτερίσματα, περιλαμβάνοντα τὴν πρόχουν ὑπ' ἀρ. 888, τὸ θήλαστρον ὑπ' ἀρ. 889 καὶ τὸν κύαθον ὑπ' ἀρ. 890. Καὶ τὰ τρία ἀγγεῖα ἦσαν χρήσιμα διὰ τὴν διατροφήν μικροῦ παιδίου.

Μπ6 - ἀρ. 885 Ψευδόστομος ἀμφορεὺς (πίν. 186α).

Διάμετρος βάσεως 0.029 μ., περίμετρος 0.28 μ., ὕψος προχοῆς 0.024 μ.

Ἐλλείπουν αἱ λαβαί, ὁ λαιμὸς καὶ τμήμα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος καλῶς ὠπτημένος, ἐπίχρῖσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, προχοὴ σχεδὸν καθέτως ἐπὶ τοῦ ὦμου τεθειμένη ἀπολήγει εἰς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος, ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ συστήματος δακτυλίων καὶ ταινιῶν ὁμόκεντροι γωνίαὶ ἐγράφησαν καθ' ὁμάδας ἐπὶ τοῦ ὦμου. Δακτύλιος περιθεῖ τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν τῆς προχοῆς, ὡς καὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις θέτουν τὸν ἀμφορέα πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου (FURUMARK, εἰκ. 5 καὶ 6, ἀρ. 171. Attica, πίν. 1, ἀρ. 4,5 καὶ Khalkis, πίν. 25, ἀρ. 485).

Μπ6 - ἀρ. 886 Ψευδόστομος ἀμφορεὺς (πίν. 177γ, 186β).

Ὑψος 0.078 μ., διάμετρος βάσεως 0.024 μ., περίμετρος 0.22 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.02 μ., ὕψος προχοῆς 0.018 μ.

Συμπεπληρωμένοι εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπίχρῖσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός ἐπιμήκης σχεδὸν κατακόρυφος, προχοὴ ἐπὶ τοῦ ὦμου τεθειμένη καὶ ἀπολήγουσα εἰς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανερύθρου στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ συστήματος ταινιῶν καὶ δακτυλίων, κατ' ἀποστάσεις τεθειμένων. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ ὦμου εἰς μὲν τὴν προσθίαν πλευρὰν ἐκατέρωθεν τῆς προχοῆς ἐγράφησαν ὁμόκεντροι γωνίαὶ, εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν διπλαῖ σιγμοειδεῖς γραμμαὶ ἢ σπεῖραι. Τὸ μεταξὺ τῶν σιγμοειδῶν στοιχείων διάκενον πληροῦται ὑπὸ τριγωνικῶν στοιχείων

(πίν. 177γ). 'Ολόβαφος ή άνω επιφάνεια τών λαβών, πλὴν ἐξηρημένων τριγώνων τεθειμένων παρὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ. 'Επ' αὐτοῦ ἐγράφη ὀλόβαφος ὀφθαλμός καὶ περὶ τὴν περιφέρειαν τοῦ δίσκου δακτύλιος. Ταινίαι ἐγράφησαν εἰς τὸ περιχέλιωμα καὶ περὶ τὴν βάσιν τῆς προχοῆς καὶ τῶν λαβῶν.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις θέτουν τὸν ἀμφορέα εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου (FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 161 καὶ εἰκ. 60, στ. 46, ἀρ. 45).

Μπ6-ἀρ. 887 Ψευδόστομος ἀμφορεύς (πίν. 186α).

"Υψος 0.112 μ., διάμετρος στομίου 0.018 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.355 μ., ὕψος στομίου 0.03 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τὰς λαβὰς καὶ εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, προχοὴ κατακόρυφος ἐπὶ τοῦ ὧμου τεθειμένη ἀπολήγει εἰς χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Τὸν κορμὸν περιθεοῦν κατὰ διαστήματα ταινίαι, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται δι' ἐπαλλήλων δακτυλίων. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ ὧμου ἐγράφησαν ὀρίζοντια παράλληλα γραμμίδια διακοπτόμενα ὑπὸ τῶν λαβῶν καὶ τῆς προχοῆς. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ στομίου καὶ τῆς προχοῆς ἐγράφη ἀνὰ εἰς δακτύλιος, εἰς δὲ δακτύλιος ἐτέθη κάτωθεν τοῦ χείλους τῆς προχοῆς. 'Επὶ τοῦ δίσκου τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐντὸς κύκλου ἐγράφη ὀλόβαφος ὀφθαλμός.

'Ο ἀμφορεύς ἀνήκει, ὡς καὶ οἱ ὑπ' ἀρ. 885 καὶ 886, εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου.

Μπ6-ἀρ. 888 Πρόχους (πίν. 186β).

"Υψος 0.198 μ., διάμετρος βάσεως 0.063 μ., περίμετρος 0.55 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς τμήμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλός, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἀπὸ τοῦ χείλους εἰς τὸν ὧμον.

Τὸ ἀγγεῖον καλύπτεται διὰ μελανοῦ οὐχὶ τόσο στυλπνοῦ χρώματος, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων δακτυλίων τεθειμένων εἰς τὸ μέσον περιπου τοῦ κορμοῦ καὶ ἐνὸς δακτυλίου εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Ἡ ἄνω επιφάνεια τῆς λαβῆς ἀρχικῶς ἐκαλύπτετο ὑπὸ μελανοῦ χρώματος.

Τὸ σχῆμα (FURUMARK, εἰκ. 5, ἀρ. 112) θέτει τὸ ἀγγεῖον εἰς τοὺς τελευταίους ΥΕ ΙΙΑ χρόνους. Παρομοία πρόχους εἰς Agora XIII, πίν. 46, ἀρ. XV - 2.

Μπ6-ἀρ. 889 Θήλαστρον (πίν. 186γ).

"Υψος μετὰ λαβῆς 0.125 μ., διάμετρος στομίου 0.035 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., διάμετρος προχοῆς 0.008 μ., μῆκος προχοῆς 0.031 μ., περίμετρος 0.305 μ.

'Ακέραιον. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβὴ τοξοειδὴς κυλινδρική καθέτως ἐπὶ τοῦ χείλους τεθειμένη.

Τὸ ἀγγεῖον καθ' ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν του επιφάνειαν καλύπτεται ὑπὸ ἀραιοῦ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐξιτήλου. Εἰς τὸν ὧμον, τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς προχοῆς, περὶ τὸ χεῖλος καὶ εἰς τὴν προχοὴν τὸ χρῶμα εἶναι παχύτερον δίδον τὴν ἐντύπωσιν ἐπιθέτων γραπτῶν ταινιῶν.

Τὸ σχῆμα τοῦ θηλάστρου τὸ ἀνάγει εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου (FURUMARK, εἰκ. 6, ἀρ. 160). "Ορα καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. Μπ4 - 873 ἀγγεῖον.

Μπ6-ἀρ. 890 Βαθὺς κύαθος μόνωτος μετὰ πλαγίας προχοῆς (πίν. 186γ).

"Υψος 0.073 μ., διάμετρος στομίου 0.08 μ., διάμετρος βάσεως 0.033 μ., μῆκος προχοῆς 0.025 μ., περίμετρος 0.305 μ.

Πηλὸς ὑποκίτρινος εὐκόλως ἀπολεπιζόμενος. 'Ελλείπει τμήμα τῆς προχοῆς.

Βάσις μικρὰ δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκφύεται πλαγία προχοή, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸ εὐρύτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ.

Τῆς διακοσμῆσεως, διὰ καστανομελανοῦ χρώ-

ματος και αποτελουμένης ἐκ ταινιῶν και δακτυλίων, διακρίνονται ὀλίγα ἔχνη.

Ὁ κύαθος ἀνάγεται εἰς χρόνους ΥἼΕ ΙΙΑ και Β και εὐρίσκει παράλληλον εἰς ἀγγεῖον ἐκ τῆς Ἀγορᾶς (Agora XIII, πίν. 44, ἀρ. XIII - 2, ΥἼΕ ΙΙΑ - 2 πρὸς Β χρόνων).

Μπ6 - ἀρ. 891 Τεμάχια φιάλης διώτου.

Δυστυχῶς ὀλίγα μόνον ὄστρακα τῆς φιάλης διεσώθησαν και ταῦτα ἦσαν τόσον ἐφθαρμένα ὥστε ἡ συγκόλλησις των και ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἀγγείου κατέστη ἀδύνατος.

Τὸ σχῆμά της ὁμοιάζει πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. 295 τοῦ FURUMARK (εἰκ. 15) και ἡ κατασκευὴ της δύναται νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ΥἼΕ ΙΙΑ περιόδου.

Αἱ εἰς τὸ κεντρικὸν τμήμα τοῦ τάφου διασωθεῖσαι ταφαὶ ἀνάγονται ἐκ τῶν κτερισμάτων αὐτῶν εἰς τὸ τέλος τῆς ΥἼΕ ΙΙΑ περιόδου. Οἱ χρόνοι ὅμως τῆς κατασκευῆς τοῦ τάφου δὲν δύνανται νὰ ὁρισθοῦν διότι τὰ κατάλοιπα τῶν ἀρχαιοτέρων του ταφῶν, τὰ ὅποια και θὰ τὸν ἐχρονολόγουν, δὲν διεσώθησαν. Ἴσως πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν κτερισμάτων τῶν ἀποτεθέντων προφανῶς διὰ τὸ παιδίον, ὡς τὸ θήλαστρον, δὲν περιλαμβάνονται και εἰδώλια. Τοῦτο δὲ ἴσως, διότι ἡ ταφή ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΥἼΕ ΙΙΑ περιόδου, ὅτε ἡ χρῆσις τῶν εἰδωλίων φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο και τόσον κοινή. Εἰδώλια χαρακτηρίζουν ἰδίᾳ τὴν ΥἼΕ ΙΙΒ περίοδον.

Τάφος Μπ7

(πίν. Μ και 187, σχέδιον 133).

Διαστάσεις : μῆκος 1.45 μ., πλάτος 1.00 μ., βάθος 0.76 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

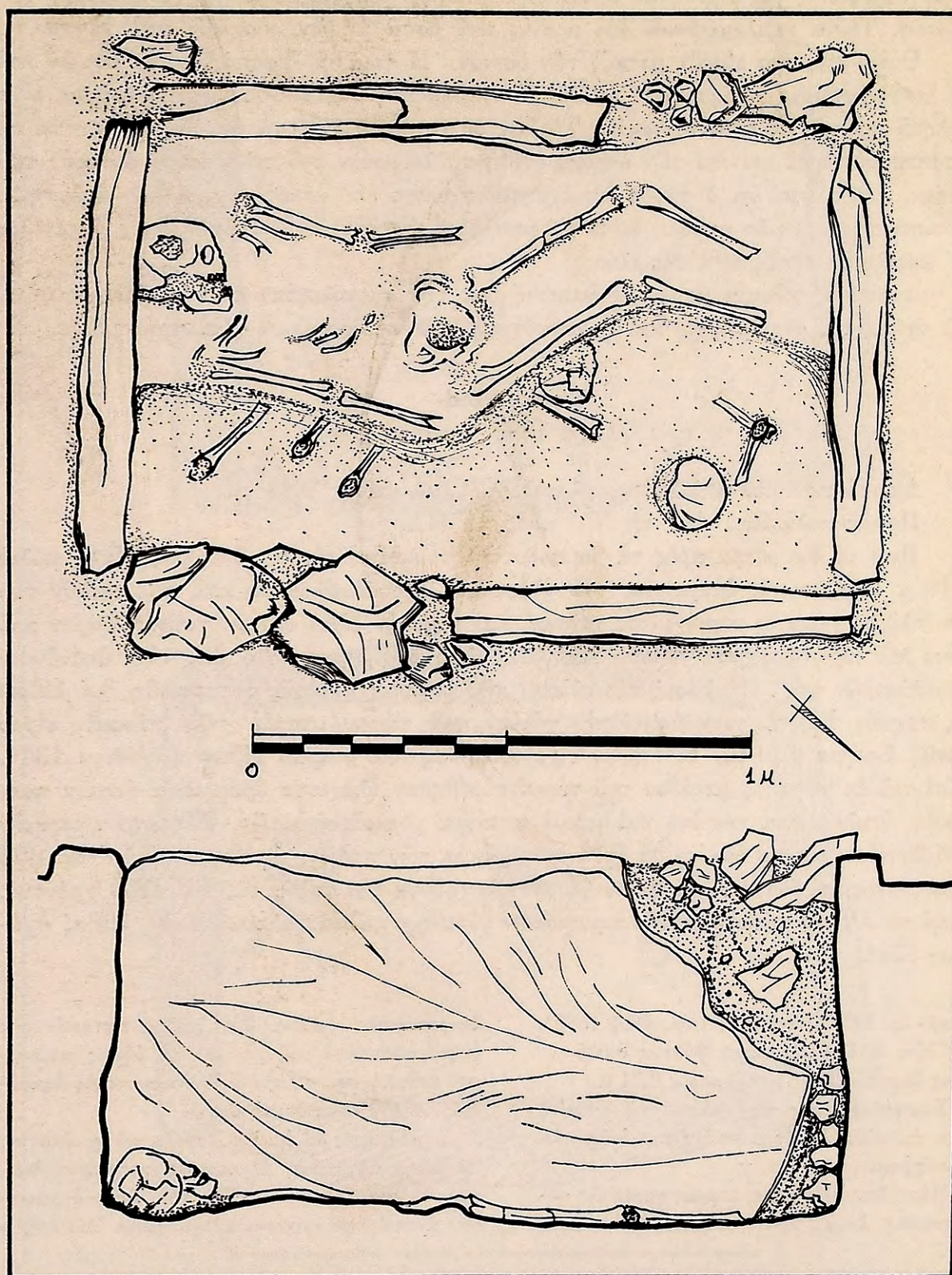
Μεταξὺ τῶν τάφων Μπ1 και Μπ6 και 0.15 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ τάφος Μπ7. Ἡ βορειοανατολικὴ γωνία του εὐρέθη ἀκάλυπτος. Προφανῶς ἐκαλύπτετο ἀρχικῶς διὰ δύο πλακῶν, μία τῶν ὁποίων μετετοπίσθη ὀλίγον τῆς θέσεώς της και ἡ ἑτέρα ἐθραύσθη και ἐν τῶν θραυσθέντων τεμαχίων ἠφανίσθη (πίν. 187α)¹. Ὁ τάφος εὐρέθη πλήρης χώματος περιέχοντος μικροὺς λίθους, ἴσως ἐκ τῆς κλιτύος κυλισθέντας ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν. Εἶναι κιβωτιόσχημος σχηματισθεὶς ἐκ τεσσάρων πλακῶν κατακορύφως τεθεισῶν (σχέδιον 133)².

Εἰς βάθος 0.70 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ τάφου και ἐπὶ στρώματος γῆς εὐρέθη ὁ σκελετὸς τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος (πίν. 187β και σχέδιον 133). Ἐκεῖτο ἐπὶ τῆς ράχεώς του σχεδὸν ἐκτάδην ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ἀνατολάς και τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, τοὺς πόδας ἐλαφρῶς κεκαμμένους, τοὺς μηροὺς ἐστραμμένους πρὸς τὰ ἀριστερὰ και τὰς κνήμας τεταμένας. Ἡ κεφαλὴ εἶχε κατωλισθῆσαι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐκ τοῦ χωματίνου προσκεφαλαίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀρχικῶς ἔκειτο. Ὁ σκελετὸς ἀνήκει εἰς μειράκιον. Οὐδὲν κτερισμα εὐρέθη πλησίον του. Ἀμέσως ὑπὸ τὸν σκελετὸν τοῦτον κεκαλυμμένα διὰ λε-

1. Ἡ μετατοπισθεῖσα πλάξ ἔχει μῆκος μέγιστον 1.04 μ., πλάτος μέγιστον 0.88 μ. και πάχος 0.10 μ.

2. Διαστάσεις τῶν πλακῶν : βορείας, πιθανῶς θραυσθείσης κατὰ τὸ ἄκρον, $0.90 \times 0.77 \times 0.10$ μ., νοτίας $1.60 \times 0.80 \times 0.12$ μ., ἀνατολικῆς $1.10 \times 0.75 \times 0.08$ μ., δυτικῆς $0.90 \times 0.73 \times 0.08$ μ.

Σχέδιον 133. Τάφος Μπ7. Κάτοψις και τομή κατά μήκος (σχέδιον Γ. Ζερβοῦ).

πτοῦ στρώματος γῆς εὐρέθησαν ἐσκορπισμένα τῇδε ἀκεῖσε ὅστ'α προγενεστέρως ταφέντων. Ταῦτα περιλαμβάνουν δύο κρανία καὶ ὅστ'α μηρῶν, κνημῶν καὶ χειρῶν.

Οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη μεταξὺ τῶν ὀστέων. Ἡ τοιαύτη διασπορὰ τῶν ὀστέων καὶ τὸ λεπτὸν στρώμα χώματος, τὸ ὁποῖον τὰ ἐκάλυπτεν, ὑποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος εἶχε συληθῇ πρὸ τῆς τελευταίας ταφῆς. Τὸ λεπτὸν στρώμα γῆς, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὰ διεσπαρμένα ὅστ'α καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτέθη τὸ λείψανον τοῦ τελευταίου ἐνοίκου τοῦ τάφου, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ τάφος δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα κατόπιν τῶν ἀρχικῶν ταφῶν, διότι προφανῶς τὸ λεπτὸν στρώμα χώματος ἀπετέλει τὰ κατάλοιπα ἀποξηρανθείσης ἰλύος.

Δυστυχῶς οὐδεμία μαρτυρία διεσώθη διὰ τὴν χρονολογίαν τῶν ταφῶν τούτων. Τὸ σχῆμα τοῦ τάφου ὅμως καὶ ἡ κατασκευὴ του ὑποδεικνύουν ΜΕ χρόνους.

Τάφος Μπ8

(πίν. Μ καὶ 188α, σχέδιον 134).

Διαστάσεις : μῆκος 1.18 μ., πλάτος 0.81 μ., βάθος 0.82 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ.

Περὶ τὰ δύο μέτρα πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Μπ6 εὐρέθη ὁ τάφος Μπ8, μόλις 0.15 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἦτο ἀκάλυπτος καὶ τὸ κοῦλόν του ἦτο πλήρες χώματος περιέχοντος χάλικας καὶ ἄμμον. Ἐχει σχῆμα τετράπλευρον καὶ εἶναι τοῦ κιβωτισοσχήμου τύπου. Ἀνὰ μία πλάξ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῶν πλευρῶν του¹. Ἡ βάσις τῆς πλακὸς τῆς βορείας πλευρᾶς ἐστερεώθη διὰ λίθων ὡς σφηνῶν. Εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου μεταξὺ τῶν πλακῶν εἶχεν ἀφεθῇ ἄνοιγμα 0.30 μ., τὸ ὁποῖον εἶχε πληρωθῇ διὰ μικρῶν λίθων (σχέδιον 134). Ἐπὶ τοῦ ἐκ χώματος δαπέδου τοῦ τάφου εὐρέθησαν ἐλάχιστα θρύμματα ὀστέων παιδικῶν, ὑπολείμματα κρανίου καὶ μικρὰ τεμάχια μηριαίων ὀστέων. Εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ δαπέδου, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἔφθανον τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν, εὐρέθησαν ὁ ὑπ' ἀρ. 892 ἀμφορίσκος καὶ δύο εἰδῶλια τύπου Φ, χρονολογοῦντα τὴν ταφὴν εἰς ΥἚ ΙΙΒ χρόνους. Περὶ τὰ 0.07 μ. κάτωθεν τῶν κτερισμάτων εὐρέθη στρώμα χαλίκων (πίν. 188α, σχέδιον 134).

Μπ8 - ἀρ. 892 Ἀμφορίσκος (πίν. 180β, 188β).

Ύψος 0.14 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., ὕψος λαιμοῦ 0.046 μ., περίμετρος 0.34 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τμήμα τοῦ στομίου καὶ τὰς λαβάς. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δακτυλίσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς

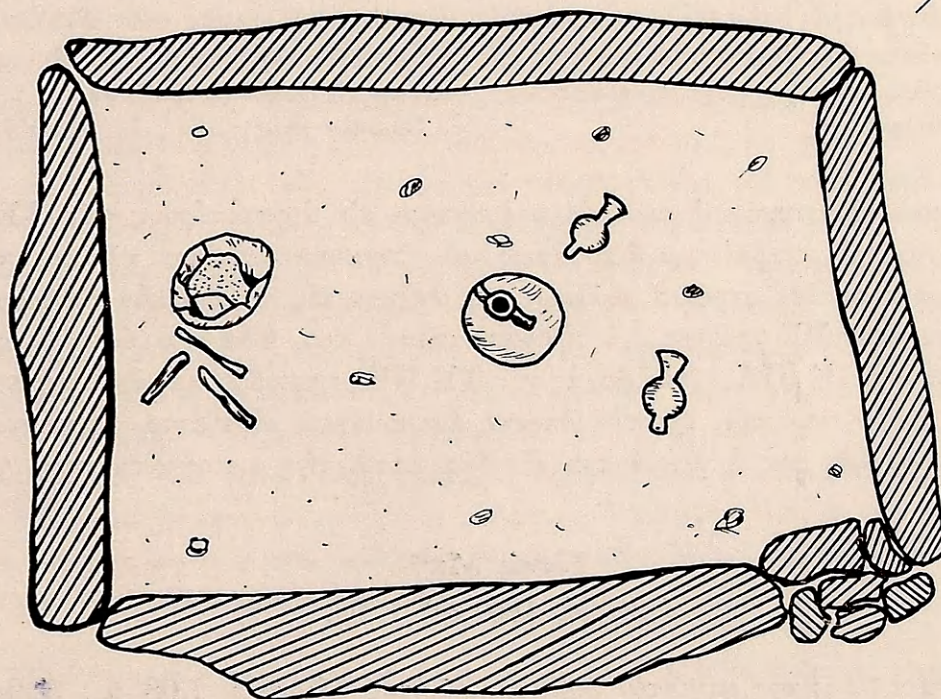
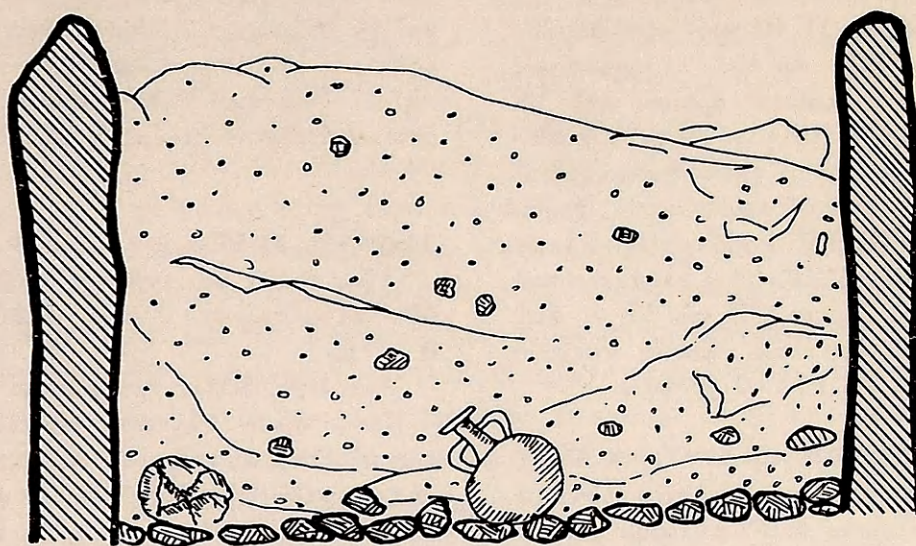
ἐκτρεπόμενον χεῖλος, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ λαιμοῦ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον, πλαστικὸς δακτύλιος μεταξὺ λαιμοῦ καὶ ὦμου.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Εἰς τὸν ὦμον ἐγράφησαν ἀντικόρυφα τρίγωνα πληρούμενα ὑπὸ λοξῶν

1. Διαστάσεις πλακῶν τῆς βορείας πλευρᾶς $1.25 \times 0.80 \times 0.14$ μ., τῆς νοτίας πλευρᾶς $1.10 \times 0.82 \times 0.18$ μ., τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς $0.75 \times 0.80 \times 0.16$ μ. καὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς $0.90 \times 0.78 \times 0.23$ μ.

ΤΑΦΟΣ Μπ8

0 50 1 η.

Σχέδιον 134. Τάφος Μπ8. Τομή κατά μήκος και κάτοψις.

παραλλήλων γραμμών. Ὁ λαιμὸς προφανῶς ἐκαλύπτετο ὑπὸ συμπαγοῦς χρώματος ὡς καὶ ὁ πλαστικὸς δακτύλιος.

Παρόμοιον δεῖγμα ἐκ τοῦ 521ου τάφου τῶν Μυκηναίων ἐτέθη εἰς ΥἼΕ ΠΙ χρόνους (Chamber Tombs, πίν. XIX, ἀρ. 8). Ὁ ἀμφορίσκος ἀνήκει εἰς τοὺς πρῶτους χρόνους τῆς ΥἼΕ ΠΙΒ περιόδου (ΥἼΕ ΠΙΒ - 1). Τοῦτο δὲ ὑποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὤμου διακοσμητικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον παρέμεινεν ἐν χρήσει μέχρι καὶ τῶν ΥἼΕ ΠΙΓ - 1 χρόνων (FURUMARK, εἰκ. 67, στ. 61, ἀρ. 18). Ὅρα καὶ ἀμφορίσκον ἐκ τῆς Ἀγορᾶς (Agora XIII, πίν. 57, ἀρ. 416, ὁ ὁποῖος φέρει δικτυωτὸν γραπτὸν στοιχεῖον ἐπὶ τοῦ ὤμου, ΥἼΕ ΠΙΑ - 2 χρόνων).

Μπ8 - εἰδ. 62 Εἰδῶλιον τύπου Φ (πίν. 155α).

Ύψος 0.104 μ., μέγιστον πλάτος 0.045 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.036 μ., διάμετρος βάσεως 0.029 μ.

Πηλὸς κιτρινωπός. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ εἰδωλίου εἶναι ἐφθαρμένη καὶ οὕτω τὸ πλεῖστον τῆς διακοσμήσεως δὲν σφίζεται.

Βάσις κωνικὴ ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, κάτω σῶμα κυλινδρικόν, κορμὸς ἐλλειπτικὸς ἐπιμήκης, κεφαλὴ ἐπίπεδος ἄνω, πλαστικῶς δεδηλωμένοι κυκλικοὶ ὀφθαλμοί.

Προφανῶς ἡ κατασκευὴ τοῦ τάφου ἀνάγεται εἰς ἀρχαιοτέρους τῆς ΥἼΕ ΠΙΒ περιόδου χρόνους. Αἱ μικραὶ του διαστάσεις, αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι πλάκες καὶ τὸ ὑπὸ τὰ κτερίσματα εὑρεθὲν στρῶμα χαλίκων, τὸ ἀνήκον εἰς τὸ ἀρχικὸν δάπεδον τοῦ τάφου, ὑποδεικνύουν ΜΕ χρόνους διὰ τὴν κατασκευὴν του. Φαίνεται ὅτι ὁ τάφος εὑρέθη εἰς τὸ τέλος τῆς ΥἼΕ ΠΙΑ ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥἼΕ ΠΙΒ περιόδου καὶ ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν διὰ ταφὴν παιδικήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν τὰ εὑρεθέντα κτερίσματα. Τότε ἴσως ἐδημιουργήθη καὶ ἡ μικρὰ του εἴσοδος κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν.

Τάφος Μπ9

(πίν. Μ, 189 καὶ 190).

Διαστάσεις : μῆκος μέγιστον 3.38 μ., πλάτος μέγιστον 1.08 μ., βάθος 0.86 μ.

Προσανατολισμός : ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ.

Ὁ τάφος Μπ9 κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου εὑρέθη ἀκάλυπτος, μόλις 0.10 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἔχει σχῆμα τετράπλευρον καὶ τὰ τοιχώματά του εἶναι ἐπενδεδυμένα διὰ πλακῶν. Ἀνὰ μία πλᾶξ ἐχρη-

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ χρώματος. Προφανῶς ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν συνήθων κυματοειδῶν γραμμῶν εἰς τὸν κορμόν. Τὸ περίγραμμα τοῦ προσώπου, τὸ ἄνω τμήμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ ὀπίσθιον τοῦ λαιμοῦ εἶναι ὁλόβαφα. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδηλώθησαν διὰ σφαιρικῶν τεμαχίων πηλοῦ, διαμέτρου 0.007 - 0.008 μ., ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτέθη στιγμὴ μὲ χρῶμα.

Μπ8 - εἰδ. 63 Εἰδῶλιον τύπου Φ.

Ύψος 0.104 μ., μέγιστον πλάτος 0.045 μ., ὕψος κάτω σώματος 0.04 μ., διάμετρος βάσεως 0.029 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

Κάτω σῶμα συμπαγὲς κυλινδρικόν, βάσις κωνικὴ ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, κορμὸς ἐλλειπτικὸς, κεφαλὴ ἐπίπεδος ἄνω, πλαστικῶς δεδηλωμένοι ὀφθαλμοὶ μὲ στιγμὴν ἐκ χρώματος εἰς τὸ κέντρον.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ χρώματος. Δακτύλιος ἐγράφη περὶ τὸν λαιμόν καὶ τὴν ὀσφύν. Ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἐξαρτῶνται κατακόρυφοι γραμμαί. Ὁ κορμὸς τοῦ εἰδωλίου κοσμεῖται διὰ στολιδωτῶν γραμμῶν. Τὸ ἄνω καὶ ὀπίσθιον τμήμα τῆς κεφαλῆς ὁλόβαφα.

Ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. 62 εἰδῶλιον.

σιμοποιήθη δι' ἐκάστην τῶν στενῶν πλευρῶν¹. Τρεῖς πλάκες, μία μεγάλη καὶ δύο μικραί, ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν νοτίαν² καὶ τέσσαρες διὰ τὴν βορείαν πλευράν³. Ἐπὶ τῶν κατακορύφως τεθεισῶν πλακῶν καὶ διὰ τὰ φθάσουν εἰς τὸ ὕψος τοῦ καλύμματος προσετέθησαν τετράπλευροι λίθοι (πίν. 189). Τὰ μεταξὺ τῶν κατακορύφων πλακῶν ἀφεθέντα κενὰ ἐπληρώθησαν διὰ μικρῶν ἀργῶν λίθων. Κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου κατεσκευάσθη εἴσοδος, πλάτους 0.855 μ., μὲ μονολιθικὸν κατώφλιον. Αὕτη ἐκλείετο διὰ δύο πλακῶν (πίν. 190).

Ὁ τάφος μέχρι βάθους 0.50 μ. εὑρέθη πλήρης ἀμμουδερῶν χωμάτων καὶ χαλίκων. Προφανῶς ἡ ἐπίχωσις αὕτη εἶχε σωρευθῇ εἰς τὸν τάφον ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν, ἀφοῦ αἱ πλάκες τοῦ καλύμματος εἶχον ἀφαιρεθῇ. Κάτωθεν τοῦ βάθους ἐκείνου καὶ μέχρι τοῦ δαπέδου ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαλακὸν καστανομελανὸν λεπτὸν χῶμα διεισδυσάν διὰ τῶν ρωγμῶν τοῦ καλύμματος. Προφανῶς τὸ στῶμα τοῦτο ἐσχηματίσθη πρὸ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν καλυπτηρίων πλακῶν. Εἰς τὸ ἐκ χώματος δάπεδον τοῦ τάφου εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὅστ' αὖ καὶ τὰ κατάλοιπα τριῶν σκελετῶν (πίν. 189). Πρὸ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὅστ' ἀνήκοντα εἰς δύο διάφορα λείψανα. Κατὰ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς εὑρέθη σχεδὸν πλήρης σκελετὸς ἐνήλικος ἀνδρὸς ἀποτεθέντος ἐκτάδην μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος καὶ μὲ τὰς χεῖρας κεκαμμένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα. Ἡ μὲν δεξιὰ χεὶρ ἐφέρετο κάτωθεν τῆς σιαγόνος, ἡ δὲ ἀριστερὰ πρὸς τὸ αἰδοῖον. Τὰ ὅστ' αὖ τῶν μηρῶν ἔχουν κλίσιν πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ὑπ' αὐτὰ εἶχον ἀναδιπλωθῇ τὰ ὅστ' αὖ τῶν κνημῶν. Ἐπὶ τοῦ στήθους εἶχεν ἀποτεθῇ ὡς κτέρισμα ὁ ἀμφορεὺς ὑπ' ἀρ. 893. Ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ πρώτου σκελετοῦ καὶ κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς εὑρέθησαν τὰ ὑπολείμματα δευτέρου λειψάνου, νεαρᾶς γυναικός. Φαίνεται ὅτι τὸ λείψانون εἶχεν ἀποτεθῇ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ πλευρᾶς, μὲ τοὺς πόδας καμπτομένους πρὸς τὰ πλάγια. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου εὑρέθη καὶ τρίτος σκελετός, καταλαμβάνων τὸ πλάτος τοῦ τάφου, μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ κατωφλίου (πίν. 190). Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ πλευρᾶς μὲ τοὺς μηρούς εἰς ὀριζοντίαν σχεδὸν θέσιν καὶ τὰ ὅστ' αὖ τῶν κνημῶν ἀναδεδιπλωμένα κάτωθεν τῶν μηριαίων. Ἡ κεφαλὴ ἐστρέφετο πρὸς τὰ βορειοανατολικά. Αἱ χεῖρες κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα ἐφέροντο πρὸς τὴν σιαγόνα. Ὁ σκελετὸς αὐτὸς φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς παιδίον. Πλησίον τῶν ὀστέων τῆς δεξιᾶς τοῦ πλευρᾶς εὑρέθη τὸ ἀσκοειδὲς ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 894.

Ἡ ἀφαίρεσις τῶν ὀστέων τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ καὶ ἡ ἔρευνα τῆς ὑπ' αὐτὸν περιοχῆς ἀπεκάλυψε λάκκον ἐλλειπτικόν, μεγίστης διαμέτρου 0.81 μ. καὶ βάθους 0.35 μ., εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον συσσωρευθῇ ὅστ' αὖ καὶ τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 895 - 899, προφανῶς ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἐνταφιασθέντας κατὰ τὴν ἀρχικὴν χρῆσιν τοῦ τάφου.

Μπ9 - ἀρ. 893 Ἀμφορεὺς ραμφόστομος (πίν. 191γ).

Ὑψος 0.24 μ., διάμετρος στομίου 0.021 μ., μετὰ τῆς προχοῆς 0.05 μ., διάμετρος βάσεως

1. Διαστάσεις πλακῶν : νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς $1.25 \times 0.85 \times 0.15$ μ., βορειοδυτικῆς $0.80 \times 0.70 \times 0.12$ μ.

2. Διαστάσεις πλακῶν : $2 \times 0.85 \times 0.17$ μ., $0.56 \times 0.82 \times 0.06$ μ. καὶ $0.54 \times 0.80 \times 0.08$ μ.

3. Μῆκος ἐκάστης τῶν πλακῶν : 0.94 μ., 1.06 μ., 1.09 μ. καὶ 0.26 μ.

0.05 μ., περίμετρος 0.47 μ., ύψος λαιμοῦ 0.06 μ., ύψος λαβῶν 0.065 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τὴν προχοὴν καὶ εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, ἐπίχρυσμα ὑποκίτρινον.

Βάσις μικρὰ κωνική κοίλη κάτω, κορμὸς ἀπὸ σχήματος μὲ τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου, λαιμὸς ὑψηλὸς εὐρυνόμενος εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ, στόμιον ἀπολήγον εἰς αὐλακωτὴν προχοήν, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ στομίου ἀπολήγουν εἰς τὸν ὅμον. Ὁ λαιμὸς διακρίνεται τοῦ ὅμου διὰ πλαστικοῦ δακτυλίου.

Διακόσμησις διὰ καστανεύθρου στιλπνοῦ χρώματος. Ἡ βάσις ὀλόβαφος. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ καλύπτεται ὑπὸ χρώματος, πλὴν τριῶν ἐξηρημένων δακτυλίων. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ ταινιῶν καὶ δακτυλίων καὶ μεταξὺ τῶν λαβῶν ἡ ζώνη τῆς προσθίας πλευρᾶς κοσμεῖται διὰ κυματοειδοῦς γραμμῆς, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς ὁποίας ἐγράφησαν δύο σειραὶ κατακορύφων παραλλήλων γραμμίδων. Εἰς τὴν ἑτέραν ὕψιν ἐγράφη σειρά πτίλων μεταξὺ τῶν κατακορύφων γραμμίδων. Γραπτὸς δακτύλιος ἐτέθη κάτωθεν τῆς προχοῆς καὶ ἕτερος ἐπὶ τοῦ πλαστικοῦ δακτυλίου τοῦ λαιμοῦ. Αἱ λαβαὶ εἶναι ὀλόβαφοι.

Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις θέτουν τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου (Prosymna II, εἰκ. 166, ἀρ. 340, εἰκ. 256, ἀρ. 645, εἰκ. 703 καὶ 704, ΥΕ ΙΙ καὶ Chamber Tombs, πίν. XVII, ἀρ. 19, 21 κλπ.). Μονόχρωμα παρόμοια δείγματα ἐκ τῆς Ἀγορᾶς (Agora XIII, σ. 134 καὶ πίν. 67. ΑΔ 3, 1917, σ. 161, εἰκ. 120, 2 καὶ Attica, πίν. 14, ἀρ. 6, 7 μὲ ὑψηλότερον πόδα. ΠΑΕ 1955, πίν. 27α).

Μπ9 - ἀρ. 894 Ἀσχοειδὲς ἀγγεῖον (πίν. 191β).

Ὑψος 0.04 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ κατὰ τὴν λαβὴν 0.02 μ., διαγωνίως 0.016 μ., διάμετρος βάσεως 0.023 - 0.029 μ., μέγιστον μῆκος 0.095 μ.

Συμπεπληρωμένον εἰς τὴν λαβὴν. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρυσμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλλειπτική, κορμὸς ἐπιμήκης πεπιεσμένος ἀπολήγων κατὰ τὸ ἐν ἄκρον

εἰς στόμιον ἐλλειψοειδὲς καὶ κατὰ τὸ ἕτερον εἰς ὀξεῖαν οὐράν, λαβὴ τοξοειδὲς ταινιόσχημος καθέτως ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τεθειμένη.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος ἐξίτηλος. Κάτωθεν τοῦ χείλους ἐτέθη ταινία, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκφύονται τρεῖς ὁμάδες ἐκ δύο παραλλήλων ὀφιοειδῶν γραμμῶν μία ἐκ τοῦ χείλους πρὸς τὴν βάσιν, ἄλλη κατὰ μῆκος τοῦ ἀγγείου πρὸς τὸ ἄκρον αὐτοῦ καὶ τρίτη κατὰ μῆκος τῆς ἄλλης πλευρᾶς τοῦ ἀγγείου. Τὸ χεῖλος καλύπτεται διὰ χρώματος.

Σχῆμα FURUMARK, εἰκ. 20, ἀρ. 194. Ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου προφανῶς κατεσκευάζοντο ἀπὸ τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου μέχρι καὶ τῆς ΥΕ ΙΙΓ. Τὸ διακοσμητικὸν στοιχεῖον τῆς διπλῆς ὀφιοειδοῦς γραμμῆς ὑποδεικνύει τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙΒ (FURUMARK, εἰκ. 65, στ. 53, ἀρ. 11). "Ὁρα καὶ Agora XIII, σ. 207, ἀρ. XVI - 8, δι' ἀπαρίθμησης ἀγγείων τοῦ σχήματος τούτου ἐκ διαφόρων συννοικισμῶν καὶ νεκροταφείων. Εἰς τὰ παραδείγματα ἐκεῖνα πρέπει νὰ προστεθοῦν τὸ ἐξ Ἐλευσίνος πρὸ πολλοῦ γνωστὸν (Ἐλευσίς, εἰκ. 106, ἀρ. 370) καὶ τὰ ἐκ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου.

Μπ9 - ἀρ. 895 Μόνωτος κύαθος (πίν. 191β).

Ὑψος 0.05 μ., διάμετρος στομίου 0.085 - 0.091 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 - 0.037 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τὴν λαβὴν καὶ εἰς τινὰ τμήματα τοῦ χείλους. Πηλὸς τεφρός.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, στόμιον εὐρύ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὴν βάσιν. Τὸ χεῖλος ὅπου προσκολλᾶται ἡ λαβὴ πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Ὁ κύαθος ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς, παρόμοιον δὲ ἀμαυρόχρωμον παράδειγμα εὗρέθη εἰς τὸν τάφον Η τοῦ ταφικοῦ κύκλου Β τῶν Μυκηναίων (Κύκλος Β, πίν. 92β, ἀρ. Η-93).

Μπ9 - ἀρ. 896 Ἀμφορίσκος εὐρύστομος (πίν. 191γ).

Ὑψος 0.063 μ., διάμετρος στομίου 0.038 μ., διάμετρος βάσεως 0.029 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τμήματα τοῦ χεῖλους καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς τεφρός.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑποτυπώδης καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγουν εἰς τὸν κορμόν.

Ὁ τύπος χαρακτηρίζει τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ὡς συνάγεται καὶ ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου.

Μπ9 - ἀρ. 897 Ἀμφορίσκος εὐρύστομος (πίν. 191α).

Ύψος 0.077 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικῇ 0.054 μ., διάμετρος βάσεως 0.035 μ., περίμετρος 0.275 μ.

Πηλὸς ἐρυθρωπός, χονδροειδής.

Βάσις μικρὰ ὑπερυψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς κατακόρυφος, στόμιον εὐρύ, χεῖλος ὀξὺ μόλις ἀποκλίνει, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ὅρα τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 896.

Μπ9 - ἀρ. 898 Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 191α).

Ύψος σφωζόμενον 0.048 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ.

Ἐλλείπουν τὰ δύο τρίτα περίπου τοῦ ἀγγείου Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Δύο δακτύλιοι ἐγράφησαν περὶ τὴν βάσιν. Εἰς τὴν ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνην ἐγράφη συνεχῆς κυματοειδὴς γραμμὴ, ὀριζομένη κάτω ὑπὸ τριῶν ἐπαλλήλων δακτυλίων καὶ ὑπὸ συνεχοῦς τεθλασμένης γραμμῆς ἐξαρθρωμένης ἐκ τοῦ τρίτου πρὸς τὰ κάτω δακτυλίου.

Τὸ ποτήριον ἀνάγεται εἰς τὴν ΜΕ ἐποχὴν.

Ἀκόμη τρία μικρὰ τεμάχια ἀνήκοντα εἰς ποτήρια τύπου Βαφειοῦ εὐρέθησαν εἰς τὸν τάφον τοῦτον.

Μπ9 - ἀρ. 899 Κύπελλον μινύειον (πίν. 191γ).

Ύψος 0.067 μ., διάμετρος στομίου ὡς συμπληρώθη 0.075 μ., διάμετρος βάσεως 0.04 μ., ὕψος ποδὸς 0.03 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς μέγα τμήμα τοῦ κορμοῦ, τοῦ χεῖλους καὶ τῆς βάσεως, ὡς καὶ εἰς μίαν τῶν λαβῶν. Πηλὸς χονδροειδής, καστανομελανοῦ χρώματος, ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις κωνική, πούς κυλινδρικός ὑψηλός, κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρῶς κυρτὰς πλευράς, χεῖλος ἐκτρεπόμενος ἀπεστρογγυλευμένον, δύο λαβαὶ μικραὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἀπολήγουν εἰς τὸν κορμόν.

Τὸ κύπελλον χαρακτηρίζει μεσοελλαδικούς χρόνους καὶ εὐρίσκει παράλληλα εἰς τὸ Ιπ1-770 ἀγγεῖον, εἰς τὸ Α - 1 τοῦ τάφου Α τοῦ Κύκλου Β (Κύκλος, Β, πίν. 13α) καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 584 ἀγγεῖον τῆς Προσύμνης (Prosymna II, εἰκ. 79, ἀρ. 584).

Ὁ τάφος παρουσιάζει δύο κατασκευαστικὰς φάσεις. Προφανῶς οἱ κατασκευασταὶ τοῦ διασωθέντος τάφου μὲ τὰς μακράς του πλευράς καὶ τὴν εἴσοδον κατὰ τύχην ἀνεῦρον εἰς τὸν χῶρον ἀρχαιότερον τάφον, τὸν ὁποῖον καὶ κατέστρεψαν χρησιμοποιήσαντες τὰς πλάκας του εἰς τὸ ἔργον των. Τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ κτερίσματα τοῦ ἀρχαιότερου τάφου συνεσώρευσαν εἰς λάκκον, τὸν ὁποῖον ἔσκαψαν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κατασκευασματός των. Ὁ ἀρχαιότερος τάφος, ὡς συνάγεται ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸν λάκκον, ἀνῆκεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Ἡ κατασκευὴ τοῦ μεγαλυτέρου τάφου φαίνεται ὅτι ἐγένετο εἰς ΥΕ II πρὸς III χρόνους, ὡς ὑποδεικνύεται ἐκ τῆς τοιχοδομίας καὶ τῆς ἀνευ στομίου εἰσόδου, καὶ ἡ χρῆσις του διήρκεσεν ἀπὸ τῆς ΥΕ IIIA μέχρι καὶ τῆς ΥΕ IIIB περιόδου. Εἰς ὑστέρους ΥΕ IIIA χρόνους ἐδημιουργήθη ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου.

Τάφοι Μπ10 καὶ Μπ11 (πίν. Μ).

Πρὸς Βορρᾶν τοῦ τάφου Μπ9 καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθησαν τὰ κατάλοιπα δύο καταστραφέντων τάφων, τοῦ Μπ10 καὶ τοῦ Μπ11. Καὶ οἱ δύο εἶχον κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά καὶ ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐκ μικρῶν πλακῶν καὶ λίθων ἐπιπέδων τεθειμένων εἰς ὀριζοντίους σχεδὸν δόμους. Εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Μπ11 κάτωθεν χώματος καὶ χαλίκων εὐρέθη ἡ προχοῖσκη ὑπ' ἀρ. 900. Οὐδὲν ἄλλο διεσώθη ἐκ τῶν ὀστῶν ἢ τῶν κτερισμάτων.

Μπ11 - ἀρ. 900 Ὁπισθότμητος προχοῖσκη (πίν. 1918).

Ύψος 0.07 μ., μῆκος στομίου συμπληρωθὲν 0.023 μ., διάμετρος βάσεως 0.015 μ., περίμετρος 0.185 μ.

Ἐλλείπει ἡ ἀπόληξις τῆς προχοῆς. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, ἐπίχρυσμα ὑποκίτρινον.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός πεπιεσμένος, λαιμὸς στενὸς καμπυλούμενος, στενὴ προχὴ, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Μεταξὺ λαιμοῦ καὶ ὦμου ὑποτυπώδης πλαστικὸς δακτύλιος.

Διακόσμησις διὰ καστανερύθρου στιλπνοῦ χρώματος. Ὁ κορμὸς κοσμεῖται διὰ ταινιῶν καὶ δακτυλίων. Εἰς τὸν ὦμον ἐγράφησαν καθ' ὁμάδας τεθλασμένοι γραμμαὶ εἰς σχῆμα π, περιοριζόμεναι κάτω ὑπὸ δύο ἐπαλλήλων δακτυλίων καὶ ἄνω ὑπὸ ταινίας τεθειμένης εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς ὀλόβαφος.

Τὸ διακοσμητικὸν στοιχεῖον π (FURUMARK, εἰκ. 67, στ. 60, ἀρ. 2), ὡς καὶ τὸ σχῆμα τῆς προχοῖσκης, τὴν ἀνάγουν εἰς ΥΕ ΙΠΑ' πρὸς ΙΙΒ χρόνους (Prosymna II, εἰκ. 358, ἀρ. 1105. Agora XIII, πίν. 52 καὶ 67, ἀρ. XXIV - 10).

Τάφος Μπ12 (πίν. Μ).

Διαστάσεις: μῆκος 1.10 μ., πλάτος 0.90 μ., βάθος 0.76 μ.

Προσανατολισμός: ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ.

Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εὐρέθη ὁ κιβωτιόσχημος τάφος Μπ12. Ἦτο ἀκάλυπτος καὶ τὸ κοῦλόν του ἦτο πλήρες χώματος ἀμμουδεροῦ καὶ χαλίκων. Αἱ πλευραὶ του ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ πλακῶν τεθεισῶν κατακορύφως. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων ἐπὶ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν θρύμματα ὀστῶν καὶ ὁ καθαρόσχημος σκύφος ὑπ' ἀρ. 901. Ἀκόμη ὀλίγα μεσοελλαδικὰ ὄστρακα εὐρέθησαν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν του γωνίαν. Ταῦτα, ὡς καὶ ὁ σκύφος, ἀνάγουν τὸν τάφον εἰς ὑστέρους ΜΕ χρόνους.

Μπ12 - ἀρ. 901 Κανθαρόσχημος σκύφος (πίν. 1918).

Ύψος 0.095 μ., ὕψος μετὰ λαβῶν 0.125 μ., διάμετρος στομίου 0.12 μ., διάμετρος βάσεως 0.057 μ., περίμετρος 0.43 μ.

Συμπεπληρωμένος εἰς τὴν μίαν τῶν λαβῶν καὶ εἰς τμήμα τοῦ χείλους. Πηλὸς τεφρὸς.

Βάσις εὐρεῖα δακτυλιόσχημος, κορμὸς εὐρύνόμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ἐκτρεπόμενον· δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ ἀπολήγουν εἰς τὸν κορμόν.

Κάτωθεν τῆς βάσεως κατὰ τὴν περιφέρειαν βαθεῖα αὐλαξ σχηματίζει δακτύλιον.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΟΝ

ΤΑΦΟΙ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀνασκαφεῖσαν ἑκτασιν τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος ἐξευρέθησαν 417 τάφοι, οἱ ὅποιοι ἀπέδωσαν πολυτίμους πληροφορίες διὰ τὰ ταφικὰ ἔθιμα καὶ τὴν τέχνην δύο περίπτου χιλιετιῶν. Ἐκ τούτων 150 τάφοι ἀνήκουν εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν¹. Ἡ χρονικὴ περίοδος εἰς τὴν ὁποίαν οἱ προϊστορικοὶ οὗτοι τάφοι ἀνάγονται ἀρχίζει περὶ τὸ 1800 π.Χ. καὶ τελειώνει περὶ τὸ 1190 π.Χ.².

Ι. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ

(Κατάλογοι Α καὶ Β).

Τὰ κατάλοιπα τῆς ΜΕ ἐποχῆς εἶναι διδακτικώτατα διὰ τὰ ταφικὰ ἔθιμα καὶ τὴν ταφικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἰδίᾳ τῆς 17ης καὶ 16ης π.Χ. ἑκατονταετίας. Οἱ διάσπαρτοι εἰς τὴν ἑκτασιν τοῦ νεκροταφείου μεσοελλαδικοὶ τάφοι προφανῶς διακρίνονται εἰς ὁμάδας, δημιουργηθείσας εἰς μικρὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις, σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἀποκαλυφθεῖσαι εἰς τοὺς τομεῖς Γ καὶ Θ. Ὅλαι ὅμως αἱ ὁμάδες λαμβανόμεναι ὁμοῦ ἀποτελοῦν ἑκτεταμένον νεκροταφεῖον, τὸ ἀνατολικὸν ὄριον τοῦ ὁποίου δὲν διακρίνεται σαφῶς, λόγῳ τῆς ἐκχωματώσεως τοῦ χώρου κατὰ τὸ κεραμοποιεῖον Ἰωάννου Θανοπούλου, τὸ δυτικὸν ὅμως ὄριόν του ὀρίζεται σαφῶς κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ τομέως Μ. Διάκρισιν μεσοελλαδικῶν τάφων εἰς ὁμάδας παρετήρησε καὶ ὁ Blegen εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Προσύμνης³. Θὰ ἦτο βεβαίως ἐνδιαφέρον ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι αἱ ὁμάδες αὗται ἀνῆκον εἰς τὰ διάφορα «γένη», τὰ ὁποῖα ἐσχημάτιζον τὸν πληθυσμὸν τοῦ συνοικισμοῦ. Δυστυχῶς τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ βεβαιωθῇ καὶ μόνον ὡς ὑπόθεσις δύναται νὰ προταθῇ.

1. Οἱ ἀνασκαφέντες προϊστορικοὶ τάφοι κατανέμονται ὡς ἑξῆς : Μεσοελλαδικοὶ τάφοι : 66 (Κατάλογος Α). Μεσοελλαδικοὶ τάφοι χρησιμοποιηθέντες ἐκ νέου κατόπιν μετασκευῆς ἢ καταστραφέντες : 26 (Κατάλογος Β). Ὑστεροελλαδικοὶ τάφοι : 50 (Κατάλογος Γ). Ἀορίστων χρόνων καὶ κατεστραμμένοι : 24 (τάφοι Βπ2 ἕως Βπ11, Βπ13, Βπ17, Γπ2, Γπ3, Γπ8, Γπ11, Δπ1, Δπ5, Ζπ1, Ζπ5, Ηπ4, Λπ7, Μπ1, Μπ10). Σύνολον : 166 τάφοι. Ἐκ τούτων θὰ πρέπη νὰ ἀφαιρεθοῦν οἱ 17, διότι, ὡς χρησιμοποιηθέντες καὶ εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν καὶ εἰς τὴν ὑστεροελλαδικὴν ἐποχὴν, περιλαμβάνονται εἰς ἀμφοτέρους τοὺς καταλόγους (Κατάλογοι Β καὶ Γ). Ἐπίσης θὰ πρέπη ἀπὸ τὸ σύνολον νὰ ἀφαιρεθῇ καὶ ὁ τάφος Γπ18, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Ἐὰν δὲ προστεθοῦν εἰς τὸ προκύπτον ὑπόλοιπον δύο ἀκόμη παραδείγματα, τὰ Δπ18 (ταφὴ ζώου) καὶ Μπ5 (δοτεοθήκη), τὰ ὁποῖα δὲν περιελήφθησαν εἰς τοὺς καταλόγους, τότε τὸ τελικὸν σύνολον θὰ ἀνέλθῃ εἰς 150 τάφους.

2. Σημειωτέον ὅτι τὴν ΜΕ ἐποχὴν διακρίνομεν εἰς δύο μόνον περιόδους. Κατὰ ταῦτα ἡ ΜΕ II περίοδος περιλαμβάνει τὸ β' ἡμῖς τῆς ἐποχῆς. Διὰ τὴν ΓΕ ἐποχὴν δεχόμεθα τὰς γνωστὰς τρεῖς ὑποδιαίρεσεις.

3. Prosymna I, σ. 30 κέ.

Οἱ τάφοι τοῦ ἑλευσινιακοῦ νεκροταφείου προφανῶς ἀνήκουν εἰς τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ εἰς τὸν σύγχρονον συνοικισμόν τοῦ λόφου τοῦ ἱεροῦ, ἀξιόλογα κατὰ λοιπα τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν κατὰ τὴν νοτίαν κλιτύν, ἀλλὰ καὶ διάσπαρτα κατὰ τὴν νοτιοανατολικήν του πλευράν¹. Εἶναι ἴσως ἀξιοσημείωτον ὅτι μεσοελλαδικοὶ τάφοι δὲν εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε πέραν τῆς ἐκτάσεως τοῦ συνοικισμοῦ εἰς ἄλλας κατευθύνσεις πλὴν τῆς δυτικῆς. Τοῦτο ἴσως ὑποδεικνύει, χωρὶς καὶ νὰ τὸ ἀποδεικνύη, ὅτι καὶ εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους προετιμᾶτο ἡ πρὸς Δυσμὰς κατεύθυνσις διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ νεκροταφείου ἐνὸς συνοικισμοῦ².

Εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος ἀνεσκάφησαν 92 μεσοελλαδικοὶ κιβωτιόσχημοι καὶ ἐπιμήκεις κιβωτιόσχημοι τάφοι. Ἐκ τούτων 66 (Κατάλογος Α) εἶχον παραμεῖναι εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν, 15 εἶχον μετασκευασθῇ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ χρησιμοποιηθῇ ἐκ νέου καὶ 11 εἶχον καταστραφῇ προγενεστέρως (Κατάλογος Β). Ἰσως λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους οἱ μεσοελλαδικοὶ τάφοι κατεσκευάσθησαν πλησίον καὶ παραπλεύρως ἀλλήλων, οὐδεμία δὲ περίπτωσις διεσώθη ἐπικειμένων τάφων· κατ' ἀκολουθίαν δὲν κατέστη δυνατὸς ὁ ὀρισμὸς μιᾶς χρονολογικῆς σειρᾶς ἢ ἀλύσεως προτεραιότητος καὶ διαδοχῆς βασιζομένης ἐπὶ στρωματογραφικῶν στοιχείων. Ἡ σχετικὴ χρονολόγησις τῶν τάφων ἀναγκαστικῶς στηρίζεται εἰς τὰ κτερίσματα, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς αὐτούς, καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς των, γνωστὸν ἄλλωστε καὶ ἀπὸ ἀνασκαφᾶς εἰς διάφορα μέρη τοῦ ἐλλαδικοῦ χώρου. Οὐτε τὸ βάθος, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρέθησαν οἱ μεσοελλαδικοὶ τάφοι, βοηθεῖ εἰς τὴν χρονολόγησιν των, διότι, λόγῳ τῆς ἀνωμάλου διαβρώσεως τῆς ἐπιφανείας τῆς κλιτύος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπολογισθῇ μετὰ βεβαιότητος τὸ βάθος εἰς τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἠδράζοντο. Εἰς μίαν καὶ μόνην περίπτωσιν μεσοελλαδικοῦ τάφου ἔχομεν στρωματογραφικὰ δεδομένα ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ συνοικισμοῦ, ἐπιβεβαιοῦντα τὴν τοποθέτησιν τοῦ τύπου, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει, εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς³.

Οἱ περισσότεροι τῶν διασωθέντων μεσοελλαδικῶν τάφων ἀνήκουν εἰς τὸν γνωστὸν τύπον τῶν κιβωτιοσχημάτων (cist graves). Εἶναι τετράπλευροι, μικρῶν σχετικῶς διαστάσεων καὶ αἱ εἰς τὸ χῶμα σκαφεῖσαι πλευραὶ των εἶναι ἐπενδεδυμέναι διὰ πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων. Μία πλάξ ἐχρησιμοποιεῖτο δι' ἐκάστην τῶν πλευρῶν. Ὁ μικρότερος τῶν κιβωτιοσχημάτων τάφων (Ηπ10), προφανῶς παιδικός, ἔχει μῆκος 0.44 μ. καὶ πλάτος 0.50 καὶ 0.58 μ. Αἱ διαστάσεις τοῦ μεγαλύτερου (Βπ15, πίν. 7) ἀνέρχονται εἰς 1.90 μ. μῆκος καὶ 0.82 μ. πλάτος. Τὸ μέσον βάθος τῶν κιβωτιοσχημάτων τάφων, καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ, ἰσοῦται πρὸς 0.35 - 0.45 μ.⁴ Οἱ τετράπλευροι τάφοι τῆς Ἐλευσίνος ἐκαλύπτοντο διὰ μιᾶς ἢ δύο πλακῶν ἐνσφηνωμένων εἰς τὴν θέσιν των διὰ μικρῶν λίθων, π.χ. Βπ14, Δπ9, Θπ19 κλπ. (πίν.

1. ΑΕ 1898, σ. 29 κέ. ΑΕ 1912, σ. 1 κέ. Ἐλευσίς, σ. 1 κέ.

2. Καὶ εἰς τὰς Μυκήνας τὸ μεσοελλαδικὸν νεκροταφεῖον εὑρέθη πέραν τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως.

3. Ἐλευσίς, σ. 49 κέ., τάφοι ὑπ' ἀρ. 5 καὶ 6, εἰκ. 29 - 33.

4. Ὀλίγων σχετικῶς τάφων τὰ καλύμματα διεσώθησαν καὶ διὰ τοῦτο ὁ καθορισμὸς τοῦ βάθους ὧν τῶν τάφων δὲν εἶναι πάντοτε δυνατός ἢ ἀκριβής.

6α, 27β, 133α). Μικροί λίθοι επίσης ἐτίθεντο εἰς τὰς μεταξύ τῶν καλυπτηρίων πλακῶν ρωγμάς. Ἐνίοτε ἡ περὶ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου περιοχὴ ἐκαλύπτετο διὰ στρώματος ἄμμου καὶ λεπτῶν χαλίκων διὰ νὰ δημιουργήσῃ σταθεράν καὶ ἐπίπεδον βάσιν διὰ τὰς πλάκας τοῦ καλύμματος (δειγμα καλῶς διατηρούμενον εἶναι τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου Θπ16, πίν. 129β). Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐκαλύπτετο διὰ χαλίκων καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀπετίθετο ὁ νεκρὸς μὲ τὰ σκέλη ἰσχυρῶς συνεσταλμένα, λόγῳ τῶν μικρῶν τοῦ τάφου διαστάσεων. Εἰς τοὺς ἀρχαιότερους τάφους εἶς καὶ μόνος νεκρὸς ἀπετίθετο εἰς ἕκαστον τάφον, ἤτοι οἱ ἀρχαιότεροι κιβωτιόσχημοι τάφοι ἦσαν ἀτομικοί. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου φαίνεται ὅτι περισσότεροι τοῦ ἑνὸς νεκροὶ ἐθάπτοντο εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, τοῦτο δὲ ἐπέβαλε τὸ ἔθιμον τοῦ παραμερισμοῦ τῶν ὁστῶν τῶν προγενεστέρως ταφέντων διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν χώρου πρὸς ἀπόθεσιν ἑνὸς τελευταίου νεκροῦ. Οἱ ὑπ' ἀρ. Γπ6, Δπ2, Ηπ13, Θπ1 (πίν. 14γ, 23, 72, 87β καὶ 88α) κλπ. τάφοι τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος εἶναι δείγματα κιβωτιοσχημῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχομεν παραμερισμένα ὁστᾶ καὶ τὸν σκελετὸν τοῦ τελευταίως ταφέντος (ὄρα καὶ καταλόγους Α καὶ Β).

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ κιβωτιοσχήμου τάφου, τοῦ ὁποίου τὰ ἀρχαιότερα δείγματα ἀνάγονται εἰς τὸ α' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ἐξειλίχθη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν γεωλογικῶν συνθηκῶν καὶ καινοφανῶν ταφικῶν συνθηκῶν. Ἡ ἐξεύρεσις καὶ λατόμησις πλακῶν μεγάλων διαστάσεων προϋπέθετε βεβαίως τὴν ὑπαρξιν πετρωμάτων δυναμένων νὰ λατομηθῶν εὐκόλως καὶ αἱ δυσκολίαι τῆς ἐργασίας περιωρίζοντο διὰ τῆς μειώσεως τῶν διαστάσεων τῶν πλακῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ ὕψους τῶν. Ἴσως διὰ τοῦτο οἱ περισσότεροι τῶν τάφων τῆς Προσύμνης ἦσαν κτιστοὶ ἢ ἐσκαμμένοι εἰς τὸ σκληρὸν χῶμα καὶ τὸν μαλακὸν βράχον (τὸ stereo τοῦ Blegen)¹. Οἱ Ἐλευσίνιοι προφανῶς δὲν εἶχον δυσκολίας εἰς τὴν ἐξεύρεσιν καταλλήλων πετρωμάτων καὶ εἰς τὴν λατόμησιν πλακῶν, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐχρησιμοποιοῦν πλάκας μὲ μικρότερον ὕψος. Τοῦτο συνεπλήρουν διὰ τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν πλακῶν μιᾶς σειρᾶς ἐπιπέδων λίθων (τάφοι Θπ6, Θπ7, Θπ16 κλπ., πίν. 111, 115, 132), οἱ ὅποιοι ἐσχημάτιζον ὀριζόντιον περὶ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου πλαίσιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβασίζοντο στερεῶς αἱ καλυπτῆριοι πλάκες. Ἡ δι' ὀριζοντίων δόμων συμπλήρωσις τοῦ ὕψους τῶν πλακῶν εἶναι νεώτερον στοιχεῖον, χαρακτηρῶν τοὺς τελευταίους μεσοελλαδικούς χρόνους. Ἡ ἀπόθεσις περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς λειψάνων εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, μολοντί ἐκ παραλλήλου συνεχίσθη καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς ἑνὸς καὶ μόνου ἀτόμου εἰς τάφον, ἐπέβαλε τὴν κατασκευὴν κιβωτιοσχημῶν μεγαλυτέρων πῶς διαστάσεων. Τοῦτο ἐπετεύχθη διὰ τῆς χρησιμοποίησεως δύο πλακῶν ἀντὶ μιᾶς εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ τάφου (τάφοι Ζπ5, Ζπ7, Θπ7 κλπ., πίν. 46α, 52, 115) καὶ κατέληξεν εἰς τὴν κατασκευὴν τύπου τάφου, τὸν ὁποῖον ἀποκαλοῦμεν ἐπιμήκη κιβωτιόσχημον, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς κιβωτιοσχήμους, ἐκάστη τῶν μακρῶν πλευ-

1. Οἱ περισσότεροι τῶν συγχρόνων μεσοελλαδικῶν τάφων τοῦ Ἀργους, τῶν ἀνασκαφέντων τελευταίως, εἶναι ἐκτισμένοι μὲ μικροὺς λίθους. Εὐχαριστῶ τὴν ἔφορον τῆς περιοχῆς ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΝ Π. ΔΕΓΓΕΛΑΚΗΝ καὶ τὸν ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτήτων ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΝ ΚΡΙΤΖΑΝ διὰ τὴν πληροφορίαν αὐτήν.

ρῶν τῶν ὁποίων σχηματίζεται ἐκ μιᾶς καὶ μόνης πλακός. Πρὸς τούτοις ἐνίσχυσε καὶ τὴν συνήθειαν τοῦ παραμερισμοῦ τῶν ὀστῶν τῶν προγενεστέρως ταφέντων, διότι ἡ αὔξησις τῶν διαστάσεων, ἀκόμη καὶ τῶν ἐπιμηκυνθέντων κιβωτισχῆμων τάφων, δὲν ἦτο καὶ τόσον μεγάλη. Ὁ τάφος Θπ7 παραδείγματος χάριν, ἔχει μῆκος μόνον 1.15 μ. καὶ πλάτος 0.60 μ. (πίν. 115). Τοῦλάχιστον 29 ἐκ τῶν διασωθέντων τάφων ἐνηλίκων, ἐπὶ συνόλου 43, περιεῖχον παραμερισμένα ὀστᾶ, πολλοὶ δὲ τούτων καὶ τὸν σκελετὸν τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν (Κατάλογος Α). Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν καθολικότητα τοῦ ἐθίμου εἰς τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικούς χρόνους. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν παιδικῶν τάφων ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ μίαν μόνον ταφήν. Μόνον εἰς τὸν τάφον Θπ9 (πίν. 118β) ἔχομεν περισσότερας τῆς μιᾶς καὶ εἰς τοὺς τάφους Δπ4, Δπ13 καὶ Θπ11 καὶ παραμερισμένα ὀστᾶ (πίν. 25α, 30α, 120α). Τὸ ἔθιμον τοῦ παραμερισμοῦ τῶν ὀστῶν τῶν προγενεστέρως ταφέντων, ὡς γνωστόν, συνεχίσθη καὶ εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους¹. Τοῦτο ἀποδεικνύουν σαφῶς οἱ ὑστεροελλαδικοὶ τάφοι τῆς Προσύμνης, τῶν Μυκηναίων, τῆς Ἀσίνης, τοῦ Ναυπλίου, τῆς Ἀττικῆς κλπ.

Τὸ ὅτι οἱ ἐπιμήκεις κιβωτιόσχημοι τάφοι ἀνάγονται εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους ἀπέδειξαν οἱ τάφοι ὑπ' ἀρ. 5 καὶ 6, οἱ εὑρεθέντες πρὸ τῆς στοᾶς τοῦ Φίλωνος εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Τελεστηρίου τῆς Ἐλευσίνος. Ὁ 5ος τάφος, ἦτο κατεσκευασμένος ἐξ ὀκτῶ μικρῶν πλακῶν καὶ εὑρέθη κάτωθεν ἐπιχώσεως (μέσου πάχους 1.00 μ.) χαρακτηρισζομένης ὑπὸ μινυείων καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου διακοσμήσεως ὀστράκων. Ὁ τάφος ὑπ' ἀρ. 6, ἡ νοτιοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ ὁποίου ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ καλύμματος τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τάφου, καὶ ὁ ὁποῖος διὰ τοῦτο ἀποδεικνύεται ὡς νεώτερος κατὰ τι, εἶχε κτιστὰ τοιχώματα καὶ ἐκαλύπτετο διὰ μεσοελλαδικῆς ἐπιχώσεως, μέσου βάρους 0.60 μ.² Καὶ ἡ νοτιοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ ἐπιμήκους κιβωτιόσχημου τάφου Θπ16 ἦτο κτιστή, ἐνῶ ἐκάστη τῶν μακρῶν του πλευρῶν ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ δύο πλακῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων εἶχον ἐπιτεθῆ ἐπίπεδοι λίθοι εἰς ὀριζοντίους δόμους (πίν. 132β).

Τὸ ἔθιμον τοῦ ἐνταφιασμοῦ περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς νεκροῦ εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ἐπέβαλε καὶ ἄλλην καινοτομίαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σοβαρὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν κιβωτιόσχημων. Ἡ ἀπόθεσις εἰς τὸν αὐτὸν τάφον δύο ἢ καὶ περισσοτέρων νεκρῶν ἐπέβαλε τὴν ἐκάστοτε ἀφαίρεσιν καὶ ἐπανατοποθέτησιν τῶν καλυπτηρίων του πλακῶν. Τοῦτο ἀπῆτει ἀρκετὸν κόπον καὶ ἀπετέλει βασικὸν μειονέκτημα, ἐπιβαρυντικὸν ἰδίᾳ τῶν πτωχοτέρων κατοίκων τοῦ συνοικισμοῦ. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο ἐθεραπεύθη διὰ τῆς δημιουργίας εἰσόδου εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ τάφου, ἡ ὁποία ἐκλείετο διὰ πλακός. Δι' αὐτῆς ἦτο δυνατόν νὰ εἰσαχθοῦν μεταγενέστεροι νεκροὶ χωρὶς νὰ μετατοπισθῇ τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου. Ἡ καινοτομία αὕτη φαίνεται ὅτι ἦτο ἤδη ἐν χρήσει εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς καὶ τοὺς πρώιμους τῆς ΥἚ I πε-

1. Κύκλος Β, σ. 263 ἐκ.

2. Ἐλευσίς, σ. 49 κέ., εἰκ. 29 - 33. Ἡ εἰς τὸν δὸν τάφον εὑρεθεῖσα πρόχους (σ. 56), ἐκ μελανωποῦ πηλοῦ καὶ με' λοξὰς ἀύλακώσεις, εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἐκ τοῦ τάφου Δπ6, ὑπ' ἀρ. 234 (πίν. 21γ), καὶ κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὴν Θπ1-597 (πίν. 88).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Α

Μεσοελλαδικοὶ τάφοι διασωθέντες καλῶς

A/ά.	Κιβωτιόσχημοι καὶ ἐπιμήκεις κιβωτιό- σχημοι	Τάφοι χρησιμοποιηθέν- τες ἄνευ μετασκευῆς	Ταφὰς εἰς ὀρύγματα	Συσσωρευμένα ὀστᾶ	Τελευταῖος νεκρὸς	Θέσις νεκροῦ	Θέσις χειρῶν	Κτερίσματα	Προσανατο- λισμὸς τάφου	Προσανατολισμὸς νεκροῦ
1	Βπ14 (σ)	—	—	—	X	συνεσταλμένος ἐπὶ δεξιᾶς πλευρᾶς	πρὸ τῆς κεφαλῆς	ποτήριον καὶ ὄστρακα	ΒΔ - ΝΑ	κεφαλή πρὸς Β.
2	Γπ4	—	—	—	θρυμματισμένα ὀστᾶ	—	—	μινύειον κύπελλον	ΒΔ - ΝΑ	—
3	Γπ6	εἰς γεωμετρ. χρόνους	—	2 νεκρῶν	X	συνεσταλμένος ἐπὶ τῆς ράχεως	διασταυρούμεναι ἐπὶ τοῦ ὕπογαστρίου	κύαθος	ΒΔ - ΝΑ	κεφαλή πρὸς Ν. πλευρᾶς
4	Γπ9 (πδ)	—	—	—	διαλυθεῖς	—	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—
5	Γπ12	εἰς ἱστορικοὺς χρόνους	—	—	X	(ἰσχυρῶς συνεσταλμένος)	—	μινύεια ὄστρακα	ΒΔ - ΝΑ	—
6	Γπ13	—	—	—	—	—	—	μινύεια ὄστρακα	ΒΔ - ΝΑ	—
7	Γπ14	εἰς γεωμετρ. χρόνους	—	X	—	—	—	2 μινύεια ἀγγεῖα	ΒΔ - ΝΑ	—
8	Γπ15	—	—	—	—	—	—	μινύεια ὄστρακα	ΒΔ - ΝΑ	—
9	Γπ16	εἰς γεωμετρ. χρόνους	—	—	διάσπαρτα ὀστάρια	—	—	4 ἀγγεῖα	—	—
10	Γπ19	εἰς ΓΕ ΠΙΒ καὶ γεωμετρ. χρόνους	—	X	—	—	—	μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα ὄστρακα	ΒΔ - ΝΑ	—
11	Δπ2 (σ)	—	—	2 ταφῶν	X	συνεσταλμένος ἐπὶ δεξιᾶς πλευρᾶς	πρὸς δεξιὰν παρεῖαν καὶ ὤμων	ὄστρακα τεφροῦ μινυείου κυπέλλου	ΒΔ - ΝΑ	κεφαλή πρὸς Δ.
12	Δπ3 (σ, πδ)	—	—	—	διαλυθεῖς	—	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—
13	Δπ4 (σ, πδ)	—	—	παιδικὰ	τεμάχια κρανίου	—	—	σχύφος καὶ ὄστρακα	Α - Δ	—
14	Δπ6 (πδ)	—	—	X	ὑπολείμματα ὀστέων	—	—	πρόχους	Α - Δ	κεφαλή πρὸς Δ.
15	Δπ7 (πδ)	—	—	—	X	(συνεσταλμένος ἢ ὀκλάζων)	—	—	Α - Δ	—
16	Δπ8	—	—	X	ὑπολείμματα ὀστέων	—	—	μινύεια ὄστρακα, σφον- δύλιον, σφηκωτῆρες	Α - Δ	—
17	Δπ9 (σ, πδ)	—	—	—	διαλυθεῖς	—	—	σχύφος	Α - Δ	—
18	Δπ10 (πδ)	—	—	—	διαλυθεῖς	—	—	—	Α - Δ	—
19	Δπ11 (πδ)	εἰς ἱστορικοὺς χρόνους	—	—	ὀλίγα ὀστᾶ	—	—	—	ΒΑ - ΝΔ	—
20	Δπ12	—	—	X	X	συνεσταλμένος ἐπὶ ἀριστε- ρᾶς πλευρᾶς	πρὸς τὸ πρόσωπον	πρόχους, σφονδύλιον	Α - Δ	—
21	Δπ13 (πδ)	—	—	2 νεκρῶν	διαλυθεῖς	—	—	φιάλη	Α - Δ	—
22	Δπ15	—	—	X	X	ἰσχυρῶς συνεσταλμένος	πρὸς τὴν σιαγόνα	—	ΒΔ - ΝΑ	—
23	Επ2	εἰς ἱστορικοὺς χρόνους	—	—	—	—	—	4 ἀγγεῖα (ἐξ ὧν 2 ρυτά)	ΒΔ - ΝΑ	—
24	Ζπ2 (μὲ εἴσοδον)	—	—	X	—	—	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—
25	Ζπ7 (σ)	—	—	X	X	ὀκλάζων ἐπὶ ἀριστερᾶς πλευρᾶς	ἐπὶ τοῦ στήθους	5 ἀγγεῖα	ΒΔ - ΝΑ	κεφαλή πρὸς Β.
26	Ηπ7 (σ, πδ)	—	—	—	—	—	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—
27	Ηπ8	—	—	—	2 ἀντιμέτωποι	συνεσταλμένοι α) ἐπὶ δε- ξιᾶς. β) ἐπὶ ἀριστερᾶς πλευρᾶς (ἰσχυρῶς συνεσταλμένος)	α) δεξιὰ ὑπὸ σιαγόνα, ἀρι- στερὰ πρὸς ὑπογάστριον	—	ΒΔ - ΝΑ	κεφαλὴ πρὸς Δυτικῆς πλευρᾶς
28	Ηπ9 (σ)	—	—	—	X	—	—	μινύεια ὄστρακα	ΒΔ - ΝΑ	—
29	Ηπ10 (πδ)	—	—	—	ψήγματα ὀστέων	—	—	πρόχους	ΒΑ - ΝΔ	—
30	Ηπ11 (πδ)	—	—	—	ψήγματα ὀστέων	—	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—
31	Ηπ12 (πδ)	—	—	—	ψήγματα ὀστέων	—	—	ἀμφορίσκος	ΒΑ - ΝΔ	—
32	Ηπ13	—	—	3 νεκρῶν	2 ἀντιμέτωποι	α) ὕπτιος, πόδες κεκαμ- μένοι. β) ἐπὶ ἀριστ. πλευ- ρᾶς πόδες δεδιπλωμένοι	α) πρὸς σιαγόνα καὶ κοι- λίαν. β) πρὸς κεφαλὴν	3 ἀγγεῖα	ΒΔ - ΝΑ	α) κεφαλή πρὸς Ν.
33	—	—	Ηπ14 (πίθος, πδ)	2 κρανία	—	—	—	—	στόμιον πρὸς Β.	—
34	—	—	Ηπ14α (πδ)	ψήγματα ὀστέων	—	—	—	—	—	—
35	Ηπ17 (σ)	—	—	X	X	ὀκλάζων, κορμὸς ὕπτιος	πρὸς τὸ στήθος	3 ἀγγεῖα, πῆλινον σφονδύλιον	ΒΔ - ΝΑ	—
36	—	—	Ηπ18 (πδ)	—	—	—	—	μινύεια ὄστρακα	Β - Ν	—
37	Ηπ19 (πδ)	—	—	—	τρίμηκτα ὀστέων	—	—	μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα ὄστρακα	ΒΔ - ΝΑ	—
38	Ηπ21	—	—	—	X	συνεσταλμένος, ἐπὶ δεξιᾶς πλευρᾶς	δεξιὰ πρὸς ἀριστ. γόνυ, ἀριστ. πρὸς ὑπογάστριον	—	Α - Δ	—
39	Θπ1 (σ)	—	—	3 νεκρῶν	X	ἐπὶ ράχεως, σκέλη κε- καμμένα πρὸς τὰ δεξιὰ	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	πρόχους	ΒΔ - ΝΑ	—
40	Θπ3	—	—	—	—	—	—	μινύεια ὄστρακα	Α - Δ	—
41	Θπ6 (σ, μὲ εἴσοδον)	—	—	8 νεκρῶν	—	—	—	12 ἀγγεῖα, στρεπτὰ, ψηφίδες, σφονδύλια	ΒΔ - ΝΑ	—

(συνεχίζεται ὀπισθεν)

Α/Α.	Κιβωτιόσχημοι και ἐπιμήκεις κιβωτιό- σχημοι	Τάφοι χρησιμοποιηθέν- τες ἄνευ μετασκευής	Τάφαί εἰς ὀρύγματα	Συσσωρευμένα ὀστᾶ	Τελευταῖος νεκρὸς	Θέσεις νεκροῦ	Θέσεις χειρῶν	Κτερίσματα	Προσανατο- λισμὸς τάφου	Προσανατολισμὸς νεκροῦ
42	Θπ7 (σ)	—		X	X	ὀκλάζων πρὸς ἀριστ., πόδες κεκαμμένοι	πρὸς τὴν κεφαλὴν	4 ἀγγεῖα	A - Δ	—
43	Θπ8	—		X (εἰς λάκκον)	—	—	—	6 ἀγγεῖα	—	—
44	Θπ9 (πδ)	—		2 ἢ 3 νεκρῶν	—	—	—	τεφρὰ μινύεια ὄστρακα	A - Δ	—
45	Θπ10	εἰς ἱστορικοὺς χρόνους		X	X	ἰσχυρῶς συνεσταλμένος	—	ὄστρακα σκύφου	BΔ - NA	—
46	Θπ11 (πδ)	—		2 παιδικὰ κρανία	X	κορμὸς ἀριστερά, πόδες κεκαμμένοι	—	2 ἀμφορίσκοι	A - Δ	—
47	Θπ12 (σ)	—		2 νεκρῶν	X	ὑπτίος, πόδες κεκαμμένοι πρὸς τὰ δεξιὰ	δεξιὰ τεταμένη, ἀριστερὰ πρὸς ὑπογάστριον	—	BΔ - NA	—
48	Θπ15	εἰς γ'Ε χρόνους		X	(γ'Ε χρόνων)	—	—	ἀγγεῖον, ὄστρακα	BΔ - NA	—
49	Θπ16 (σ)	—		—	X	ἐπὶ δεξιᾷ πλευρᾷ, σκέ- λη κεκαμμένα	—	τριχολαβίς	BΔ - NA	—
50	Θπ18 (πδ)	—		—	ψήγματα ὀστέων	—	—	—	A - Δ	—
51	Θπ19 (πδ)	—		—	ψήγματα ὀστέων	—	—	—	BΔ - NA	—
52	Θπ20 (πδ)	—		—	διαλυθεῖς	—	—	—	BΔ - NA	—
53	Θπ21 (πδ)	—		—	X	συνεσταλμένος ἐπὶ δεξιᾷ πλευρᾷ	κεκαμμένοι	—	BΔ - NA	—
54	Θπ22	—		X	X	ὀκλάζων, ἐπὶ τῆς ἀριστε- ρᾷ πλευρᾷ	διασταυρούμεναι πρὸ τοῦ στήθους	ὄστρακα ἀμαυρόχρωμα, στάμνος	BΔ - NA	κεφαλὴ πρὸς Δ.
55	Θπ23	εἰς γ'Ε III χρόνους		X	—	—	—	τεφρὰ μινύεια ὄστρακα	BΔ - NA	—
56		—	Θπ25	X	X	συνεσταλμένος πρὸς τὰ δεξιὰ	πρὸς τὸ στήθος	ὄστρακα	BA - NΔ	—
57		—	Θπ26	X	X	ἐπὶ δεξιᾷ πλευρᾷ, πόδες κεκαμμένοι	—	τεφρὰ μινύεια ὄστρακα	BΔ - NA	—
58		—	Ιπ2	2 κρανία, ὀλίγα ὀστᾶ	—	—	—	κίτρινα μινύεια ὄστρακα	A - Δ	—
59		—	Ιπ4	—	X	κορμὸς ὑπτίος, πόδες κεκαμμένοι	—	ὄστρακα	A - Δ	—
60	Λπ5 (σ)	—		X	—	—	—	7 ἀγγεῖα	BΔ - NA	—
61	Λπ6	εἰς γ'Ε χρόνους		X	γ'Ε χρόνων	—	—	—	BΔ - NA	—
62	Λπ9 (σ)	—		X	X	ὑπτίος, κνήμῃ δεδιπλωμ.	—	—	B - N	—
63		—	Λπ12	ὀλίγα ὀστᾶ	3 νεκροὶ	α,β) ἐπ' ἀριστ., κνήμῃ κεκαμ. γ) πρηγής, πόδες κεκαμμένοι	α) πρὸς ὤμους β) πρὸς πρόσωπον γ) πρὸς τὰ πλάγια	ὄστρακα	—	β) A - Δ γ) B - N
64		—	Λπ12α	—	—	—	—	—	—	—
65	Mπ7	—		X	X	ἐπὶ τῆς ράχεως, πόδες κεκαμμένοι	τεταμέναι	—	BΔ - NA	A - Δ
66	Mπ12	—		θρύμματα ὀστέων	—	—	—	σκύφος	BΔ - NA	—

Ἑπίσημημα : σ = σειρά ἐπιπέδων λίθων ὡς πλαίσιον.

πδ = παιδικὸς τάφος.

Σύνολα : Τάφοι ἐνηλίκων = 43 (4 ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ εἰς γ'Ε χρόνους).

Τάφοι παιδικοὶ = 23 (20 κιβωτιόσχημοι, 2 εἰς ὀρύγματα, 1 εἰς πίθον)

ριόδου, ὡς ἀποδεικνύει ὁ τάφος Θπ6, ὁ ὁποῖος ἀπέδωσε δώδεκα ἀγγεῖα ὑστέρων μεσοελλαδικῶν χρόνων (πίν. 109 - 113). Σημειωτέον ὅτι ὁ τάφος οὗτος παρουσιάζει καὶ τὰ μνημονευθέντα νεώτερα τεχνικὰ στοιχεῖα οἰκοδομῆς, ἥτοι ἐκάστη τῶν μακρῶν του πλευρῶν εἶναι ἐπενδεδυμένη διὰ περισσοτέρων τῆς μιᾶς πλακῶν καὶ ἐπιστέφεται διὰ σειρᾶς ἐπιπέδων λίθων εἰς ὀριζοντίους δόμους.

Τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τύπου τῶν τάφων καὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς των παρηκολούθησε καὶ ἡ συνήθεια τῆς ἀποθέσεως κτερισμάτων. Εἰς ἀρχαιότερους μεσοελλαδικούς χρόνους φαίνεται ὅτι δὲν ἀπετίθεντο κτερίσματα μετὰ τῶν νεκρῶν. Ἡ συνήθεια ἤρχισεν ἀργότερον καὶ κατάθεσις κτερισμάτων ἐγένετο μετὰ μεγάλης φειδοῦς. Ἐν κύπελλον καὶ μία πρόχους ἐθεωροῦντο ἀρκετά. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποτιθεμένων ἀγγείων ἠϋξάνετο, πρὸς τὸ τέλος δὲ τῆς περιόδου ἀκόμη καὶ ἀντικείμενα ἀξίας κατελέγοντο μετὰ τῶν κτερισμάτων, ὡς ἀποδεικνύουν οἱ ἐπίχρυσοι σφηκωτῆρες τοῦ τάφου Δπ8 (πίν. 27α)¹.

Μεταξὺ τῶν ἀνασκαφέντων κιβωτιοσχήμων καταλέγονται καὶ 20 τάφοι χρησιμοποιηθέντες διὰ τὴν ταφὴν μικρῶν παιδίων. Φαίνεται ὅτι σπανίως ἀπετίθεντο κτερίσματα εἰς τοὺς παιδικούς τάφους² καὶ ὅτι ἡ κατασκευὴ μὲ πλάκας ἐθεωρεῖτο ὡς ἀρκετὴ φροντίς διὰ τὸ λείψανον.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μεσοελλαδικούς τάφους ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ πάλιν εἰς ὑστερώτερους χρόνους (Κατάλογοι Α καὶ Β): ἄλλοτε ἀφίνοντο εἰς τὴν ἀρχικὴν των μορφήν, ἄλλοτε αἱ διαστάσεις των ἠϋξάνοντο καὶ ἐδημιουργοῦντο νέαι εἴσοδοι, ἄλλοτε δὲ πάλιν ὁ ἀρχικὸς τάφος κατεστρέφετο καὶ αἱ πλάκες του ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν κατασκευὴν νεωτέρου τάφου. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ἄλλα τῶν ὁστῶν καὶ τῶν κτερισμάτων τῶν μεσοελλαδικῶν λειψάνων παρεμερίζοντο πρὸς τὴν στενὴν πλευρὰν τοῦ τάφου καὶ ἄλλα συνεσωρεύοντο εἰς ἀβαθεῖς λάκκους κατὰ κανόνα ἐσκαμμένους εἰς τὴν πρὸ τῆς εἰσόδου περιοχὴν (π.χ. τάφος Ζπ6, πίν. 48α). Καλὸν παράδειγμα τῆς καταθέσεως μεταγενεστέρων νεκρικῶν λειψάνων καὶ κτερισμάτων εἰς κιβωτιόσχημον, ἀφεθέντα εἰς τὴν ἀρχικὴν του μορφήν, μᾶς παρέχει ὁ τάφος Γπ14. Εἰς αὐτὸν ἀπετέθη τεφροδόχος καὶ τὰ κτερίσματα τοῦ καέντος νεκροῦ, γεωμετρικῆς ἐποχῆς (πίν. 17α). Τὸν τάφον Επ2 ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὴν καῦσιν νεκρῶν εἰς τοὺς ἱστορικούς χρόνους. Οἱ τάφοι Ζπ6, Ηπ1 καὶ Θπ8, ἀνήκοντες εἰς ὑστεροελλαδικούς χρόνους, εἶναι δείγματα τάφων μὲ λάκκους περιέχοντας ὁστᾶ καὶ κτερίσματα ἀρχαιότερων τῆς κατασκευῆς των χρόνων (πίν. 48α, 55, 116α).

Πλὴν τῶν κιβωτιοσχήμων καὶ τῶν ἐπιμήκων κιβωτιοσχήμων τάφων τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσῖνος παρέσχε ὀκτῶ μόνον δείγματα ταφῆς εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς τὸ βάθος ὀρυγμάτων ἢ τάφρων καὶ ἐν παράδειγμα ταφῆς εἰς πίθον (Κατάλογος Α). Ἴσως ἡ σπάνις τῶν ταφῶν εἰς ὀρύγματα νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας ἐπιφανείας τῆς κλιτύος, καταστροφὴ ἢ ὁποία φαίνεται ὅτι διῆκε καὶ μέχρι

1. Κρίκους «ἐκ σύρματος χαλκίνου ἐπιτεκαλυμμένους διὰ χρυσοῦ φύλλου» ἀνεῦρε καὶ ὁ Τσουντας εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 7 τάφον τοῦ Σέσκλου. Ὅρα Δ - Σ, σ. 133.

2. Ἐν τῇ δὲ ἀγγεῖα εὐρέθησαν εἰς τοὺς παιδικούς τάφους Δπ4 (2 ἀγγεῖα), Δπ6 (ἐν ἀγγεῖον), Δπ9 (ἐν ἀγγεῖον), Δπ13 (ἐν ἀγγεῖον) καὶ Θπ11 (2 ἀμορφόσκοι).

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Β

Μεσοελλαδικοί κιβωτιόσχημοι τάφοι μετασκευασθέντες και χρησιμοποιηθέντες ἐκ νέου, ὡς καὶ καταστραφέντες			
Α/Δ. Μετασκευασθέν- τες καὶ χρησιμο- ποιηθέντες	Καταστρα- φέντες	Συσσωρευμένα ὀστᾶ	Τελευταῖος νεκρὸς
1	Βπ15	—	—
2	Γπ5	—	—
3	Γπ7	—	—
4	Γπ10	ὀλίγα ὀστάρια	—
5	—	Χ	—
6	Δπ14	—	—
7	—	Χ	ΜΕ καὶ ΥΕ χρόνων
8	Δπ16	—	—
9	Δπ17	—	—
10	Επ1	—	—
11	Επ4	Χ	ΥΕ χρόνων
12	Ζπ6 (τύπου L)	εἰς λάκκον καὶ δάπεδον	ΥΕ χρόνων
13	Ηπ1	εἰς λάκκον	ΥΕ χρόνων
14	Ηπ2	—	—
15	Ηπ5	Χ	ΥΕ χρόνων
16	Ηπ6	—	—
17	Θπ2	Χ	—
18	Θπ4 (τύπου L)	εἰς λάκκον	2 νεκροὶ ΥΕ χρόνων
19	Θπ13	ΜΕ καὶ ΥΕ εἰς λάκκον	ΥΕ χρόνων
20	—	ἐκτὸς τοῦ τάφου	—
21	Θπ17	—	—
22	Θπ24	Χ	5 ἀγγεῖα
23	—	—	—
24	Ιπ3	—	—
25	—	Χ	2 ἀγγεῖα
26	Λπ10 (πδ)	θρυμματισμένα ὀστᾶ	—
27	—	ΜΕ καὶ ΥΕ χρόνων	ΥΕ χρόνων
28	Μπ4	—	ΥΕ ΙΙΒ χρόνων
29	Μπ8	—	8 ἀγγεῖα, χαλκῇ περόνῃ
30	Μπ9	εἰς λάκκον	—
31	—	8	5 ἀγγεῖα
32	Σύν.	11	—

Υπόμνημα : πδ = παιδικὸς τάφος. Σύνολα: Τάφοι καταστραφέντες = 11 (1 παιδικός)
Τάφοι μετασκευασθέντες = 15 (5 μὲ λάκκον)

βάθους ἑνὸς μέτρου. Τὰ λείψανα ἀπετίθεντο ἀκτέριστα εἰς στάσιν ἰσχυρῶς συνεσταλμένην εἰς τὸ βάθος ὀρυγμάτων ἢ τάφων (Θπ25, Ιπ2, πίν. 140β, 390) καὶ εἰς μίαν περίπτωσιν (Θπ25, πίν. 140α) ἐκαλύφθησαν διὰ τεμαχίων μεγάλου πίθου. Εἰς τὸ τομέα Η εὐρέθη τὸ μόνον παράδειγμα παιδικῆς ταφῆς ἐν πίθῳ (Ηπ14, πίν. 74α) καὶ παρ' αὐτὴν εὐρέθη ὀρυγμα, Ηπ14α, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποτεθῆ νήπιον, ὁ σκελετὸς τοῦ ὁποίου διελύθη πλήρως. Ὁ τρόπος τῆς ἐντὸς πίθων ταφῆς παιδίων ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸν σύγχρονον μεσοελλαδικὸν συνοικισμὸν τῆς Ἐλευσίνος¹.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ σημειωθοῦν τὰ δύο φρεατοειδῆ ὀρύγματα τοῦ τομέως Λ (πίν. 168, 169). Προφανῶς ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ ταφάς. Παρόμοιοι ὀρυκτοὶ τάφοι εἶναι γνωστοὶ καὶ ἀπὸ ἄλλα νεκροταφεῖα. Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Μητρόφου τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἀείμνηστος Τ. Leslie Shear, τὸ 1935, ἀνέσκαψε φρεατοειδὲς ὀρυγμα βάθους 3 μ., προφανῶς ταφικῆς χρήσεως. Πλαγίως καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ κατακορύφου ὀρύγματος κατὰ τὴν νοτιοανατολικήν του πλευρὰν εἶχε λαξευθῆ σχεδὸν τετράπλευρος μικρὸς θάλαμος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποτεθῆ νεκρὸς με ἰσχυρῶς συνεσταλμένα ἄκρα². Προφανῶς τὸ φρεατοειδὲς ὀρυγμα ἀπετέλει δρόμον, οὕτως εἰπεῖν, εἰσόδου εἰς τὸν θάλαμον. Τελευταίως, τὸ φρεατοειδὲς τοῦτο ὀρυγμα καὶ ὁ τάφος ἐτέθησαν εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους³. Παρὰ τὸν πλάγιον θάλαμόν του, τὸ κατασκεύασμα τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ ἐλευσινιακὰ ὀρύγματα. Πρὸ χρόνων εἰς τὴν Παλαιὰν Κόρινθον καὶ εἰς θέσιν γνωστὴν ὡς τοῦ «Χελιώτη ὁ μύλος» ὁ Shear ἀνέσκαψε φρεατοειδὲς ὀρυγμα, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ πυθμένος του εἶχον λαξευθῆ μικροὶ θάλαμοι. Εἰς αὐτοὺς εὐρέθησαν πολλὰ ὅστ' αὐτὰ μαρτυροῦντα τὴν ταφικὴν ιδιότητα τοῦ λαξεύματος. Τὸ μνημεῖον ὅμως τῆς Παλαιᾶς Κόρινθου ἀνήκει εἰς πρωτοελλαδικούς χρόνους. Εἰς τὸ Ἄργος τελευταίως ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων Χαρ. Κριτζᾶ φρεατοειδὲς ὀρυγμα, χρησιμεῦσαν ἀντὶ τάφου⁴. Εἰς σπανίας περιπτώσεις φαίνεται ὅτι ἐλαξέοντο καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ ταφάς φρεατοειδῆ λαξεύματα.

Οἱ περισσότεροι τῶν μεσοελλαδικῶν τάφων τῆς Ἐλευσίνος ἔχουν κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά. Προφανῶς τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην κλίσιν τοῦ ἐδάφους τῆς κλιτύος, ὡς ἀποδεικνύει ἡ σπάνις τάφων με κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Τοιαύτη κατεύθυνσις θὰ ὑπεχρέωνε τοὺς κατασκευαστάς, λόγῳ τῆς κλιτύος, νὰ σκάψουν τάφρον βαθυτέραν κατὰ τὸ νότιον ἄκρον καὶ ἀβαθεστέραν κατὰ τὸ βόρειον, τοῦτο δὲ θὰ παρουσίαζε δυσκολίας λόγῳ τῆς φορᾶς τῶν πετρωμάτων⁵. Ἀλλὰ καὶ τάφοι κατεσκευασμένοι ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς εὐρέθησαν εἰς τοὺς τομεῖς Δ, Η, Θ καὶ Ι.

Οἱ εἰς τοὺς τάφους τούτους ἀποτεθέντες νεκροὶ κατὰ κανόνα κεῖνται εἰς στάσιν

1. Ἐλευσίς, σ. 45 κέ., εἰκ. 25 - 27.

2. *Hesperia* 5, 1936, σ. 20 - 21.

3. *Agora* XIII, σ. 52 - 53 καὶ πίν. 78.

4. Εὐχαριστῶ τὸν ΧΑΡ. ΚΡΙΤΖΑΝ διὰ τὴν πληροφορίαν. Ὅρα καὶ τὸ εὔρημα τοῦ W. VOLLGRAFF εἰς τὴν Ἀσπίδα τοῦ Ἄργους, *BCH* 28, 1904, σ. 365.

5. Μόνον οἱ τάφοι Γπ4, Θπ2 καὶ Απ9 ἔχουν κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

συνεσταλμένην μὲ τὰ κάτω σκέλη ἰσχυρῶς κεκαμμένα. Ἡ στάσις αὕτη ἐπεβάλλετο ἐκ τῆς στενότητος τῶν διαστάσεων τῶν τάφων καὶ ὄχι ἐξ ἰδιαιτέρων θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων παραδοσιακῶν λόγων. Εὐθύς ὡς τὸ μῆκος τῶν τάφων ηὔξήθη οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο εἰς περισσότερον τεταμένην στάσιν, οὐδέποτε δὲ μὲ τὴν ράχιν ἰσχυρῶς κυρτήν, χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τῶν ὀκλαδιῶν. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡ κεφαλὴ ὑψοῦτο ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ πεπιεσμένου χώματος καὶ μὲ στροφὴν εἰς διαφόρους κατευθύνσεις (Γπ6, Δπ2, Θπ7, Θπ11 κλπ.). Συνηθέστερον τὸ πρόσωπον ἔβλεπε πρὸς τὰ βορειοανατολικά καὶ τὰ νοτιοδυτικά ἢ ἀκόμη καὶ πρὸς Ἀνατολάς, εἰς τρεῖς δὲ μόνον περιπτώσεις πρὸς Δυσμᾶς (Δπ2, σχέδιον 30, Δπ12, σχέδιον 37 καὶ Θπ22, σχέδιον 110). Προφανῶς ἡ κατεύθυνσις τοῦ νεκροῦ, ὡς καὶ ἡ στροφὴ τοῦ προσώπου, δὲν ἐπεβάλλοντο ἐκ θρησκευτικῶν ἢ παραδοσιακῶν λόγων. Πρὸ ἐτῶν ὁ Τσουντας ἀνέφερε διὰ τοὺς μεσοελλαδικοὺς τάφους τῆς Θεσσαλίας ὅτι «ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν νεκρῶν ἐν γένει μὲν δὲν παρατηρήθη σταθερὸς κανὼν, ἐν Διμηνίῳ ὅμως πολλοὶ τάφοι διηυθύνοντο ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς καὶ οἱ νεκροὶ εἶχον τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον, ὥστε ἔβλεπον πρὸς Ἀνατολάς»¹. Τὴν αὐτὴν ποικιλίαν κατευθύνσεων παρατήρησε καὶ ὁ Caskey εἰς τοὺς τάφους τῆς Λέρνης². Κατὰ ταῦτα ἡ ὑπόθεσις ὅτι οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο προσβλέποντες πρὸς Δυσμᾶς, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἄδου, δὲν ὑποδεικνύεται ἐκ τῶν τάφων τῆς Ἐλευσίνος.

Ἡ θέσις τῶν χειρῶν ποικίλλει. Ἄλλοτε αἱ χεῖρες κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα φέρονται πρὸς τὴν κεφαλὴν (Βπ14, Δπ12, Θπ7, πίν. 6β, 29β, 115) καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸ αἰδοῖον (Γπ6, Δπ16, Ηπ21, πίν. 14γ, 31, 84) ἄλλοτε δὲ πάλιν ἡ μία (συνήθως ἡ τῆς πλευρᾶς ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται ὁ νεκρός) πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ ἡ ἑτέρα πρὸς τὸ ὑπογάστριον (Ηπ8, Ηπ13, πίν. 69, 72). Εἰς ὀλίγας περιπτώσεις ἡ μία ἢ καὶ αἱ δύο χεῖρες εὐρέθησαν κατὰ μῆκος τοῦ σώματος (Θπ12, Μπ7, πίν. 122, 187β) ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους (Ζπ7, Ηπ17, Θπ22, πίν. 52α, 80α, 136). Βεβαίως ἡ παλαιὰ ὑπόθεσις τοῦ Dörpfeld ὅτι ἡ συστολὴ τῶν σκελῶν τῶν νεκρῶν τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς ὠφείλετο εἰς μερικὴν τῶν νεκρῶν καὶ σὶν ἀπεδείχθη ἄστοχος, διότι οὐδὲν ἔχνος καύσεως παρατηρήθη εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ἀνασκαφέντας μεσοελλαδικοὺς τάφους, οἱ ὅποιοι νῦν ἀνέρχονται εἰς τετρακοσίους τοὺλάχιστον³.

Μεσοελλαδικοὶ τάφοι εὐρέθησαν εἰς διαφόρους ἄλλους μεσοελλαδικοὺς χώρους καὶ ἡ παραβολὴ των πρὸς τοὺς ἑλευσινιακοὺς εἶναι πολὺ διδακτικὴ⁴. Πολλοὶ τούτων εὐρέθησαν εἰς συνοικισμοὺς, ὡς οἱ τάφοι τοῦ Διμηνίου καὶ τοῦ Σέσκλου, οἱ τῆς Λέρνης

1. Δ - Σ, σ. 128.

2. Hesperia 23, 1954, σ. 13, 19.

3. W. DÖRPFELD εἰς Comptes rendus du Congrès International d'Archéologie, Athènes 1905, σ. 163. Πρὸ πολλοῦ ὁ Χρ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ ἀπέδειξε τὸ ἄστοχον τῆς ὑποθέσεως (Δ - Σ, σ. 129 κέ. Ὅρα καὶ Asine, σ. 352).

4. Εἰς τὸν κατάλογον, τὸν ὁποῖον παρέχω εἰς τὴν μελέτην μου «The Cult of the Dead in Helladic Times», Studies Presented to D.M. Robinson, I, σ. 68 - 69, πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ τάφοι τῆς Λέρνης καὶ τοῦ Ἀργούς. Οἱ A. WACE καὶ C. BLEGEN εἰς τὴν θεμελιώδη μελέτην των «Middle Helladic Tombs» εἰς Symbolae Osloenses 9, 1930, σ. 28 - 37, ἀναφέρουν «altogether... several hundred examples of these graves are now (1930) available for study and their distributions is seen to be widespread throughout continental Greece». Εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ μετὰ τὸ 1930 ἀνασκαφέντες τάφοι.

καὶ τῆς Ἀσίνης¹ καὶ μόνον οἱ τάφοι τῆς Προσύμνης, οἱ ἀνασκαφέντες ὑπὸ τοῦ Ble-
gen, ἀνήκουν εἰς νεκροταφεῖον ἐκτὸς τοῦ συνοικισμοῦ, ὡς οἱ ἰδικοὶ μας. Οἱ ἐντὸς
τῶν συνοικισμῶν τάφοι παρουσιάζουν πολλὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τοὺς ἐλευσινιακοὺς, ἰδίᾳ
δὲ οἱ τοῦ Διμηνίου καὶ Σέσκλου εἰς τὴν κατασκευὴν των ἀφομοιοῦνται πρὸς τοὺς κι-
βωτιοσχήμεους τῆς Ἐλευσίνος. Ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν των οἱ τάφοι τῆς Ἀσίνης
διαφέρουν, διότι οἱ περισσότεροι εἶναι ὀρυκτοὶ καὶ κτιστοὶ καὶ ἐν τῇ ὁλότητί των σχε-
δὸν περιλαμβάνουν ἓνα καὶ μόνον σκελετόν (πλὴν τῶν ὑπ' ἀρ. 52 καὶ 53 μὲ δύο σκελε-
τούς). Τοῦτο ὅμως δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν θέσιν των μεταξὺ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν
λειψάνων τοῦ συνοικισμοῦ. Οὕτω καὶ εἰς τοὺς ἐπιμηκυνθέντας τάφους ὑπ' ἀρ. 5 καὶ
6 τῆς Φιλωνείου στοᾶς εὐρέθη ἀνὰ εἷς σκελετός. Δὲν θὰ ἦτο βεβαίως εὐκόλον νὰ ἀνα-
σκαφῇ ὁ χῶρος τοῦ συνοικισμοῦ καὶ ἐκ δευτέρου ἢ καὶ ἐκ τρίτου διὰ τὴν ἐναπόθεσιν
καὶ ἄλλων λειψάνων εἰς τὸν αὐτὸν ἐν τῷ συνοικισμῷ τάφον. Ἴσως δὲ ἡ ἀδυναμία
τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ αὐτοῦ τάφου διὰ περισσοτέρας ταφάς, ἢ ἐπιβαλλομένη ὑπὸ
τῶν συνθηκῶν τοῦ συνοικισμοῦ, νὰ ἐπέβαλε τὴν δημιουργίαν ἰδίων νεκροταφείων εἰς
ΜΕ II χρόνους. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων 106 τάφων τῆς Ἀ-
σίνης οἱ 58 ἦσαν παιδικοί, ἐτονίσθη δὲ προηγουμένως ὅτι παιδικαὶ ταφαὶ μεταξὺ τοί-
χων καὶ ὑπὸ τὰ δάπεδα μεσοελλαδικῶν οἰκημάτων χαρακτηρίζουν τὴν ἐποχὴν. Τὰ
παιδικὰ αὐτὰ λείψανα ἦτο εὐκολώτερον νὰ κατατίθενται εἰς τάφρους καὶ πίθους καὶ
ὡς ἐκ τούτου κιβωτιόσχημοι ἐκ πλάκων παιδικοὶ τάφοι δὲν κατεσκευάζοντο εἰς τὴν
Ἀσίνην. Οἱ τάφοι τῆς Λέρνης περιλαμβάνουν καὶ τὰς τρεῖς κατηγορίας τάφων ἐνηλί-
κων, ἥτοι εἶναι κιβωτιόσχημοι, κτιστοὶ καὶ ἀπλαῖ τάφοι².

Οἱ τάφοι τῆς Προσύμνης ἀποτελοῦν ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον, ὡς καὶ οἱ τῆς
Ἐλευσίνος. Οἱ περισσότεροι ὅμως τούτων εἶναι ἐσκαμμένοι εἰς τὸ στερεὸν χῶμα ἢ τὸν
μαλακὸν βράχον (εἰς stereo), ὀλίγοι δὲ (ἐκ τῶν 33 τάφων) ἦσαν κτιστοί· κατὰ τοῦτο
διαφέρουν τῶν ἐλευσινιακῶν. Ἡ κατασκευὴ των ὅμως δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐπιτο-
πίους γεωλογικοὺς λόγους. Εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπ' ἀρ. XI τάφου ἐχρησιμοποιή-
θησαν πολλαὶ πλάκες, τεθεῖσαι κατακορύφως, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων ἐτέθη
σειρὰ λίθων τετραπλεύρων κατὰ τρόπον ἀπαντῶμενον εἰς τοὺς ἐλευσινιακοὺς³. Σχε-
δὸν ὅλοι οἱ τάφοι τῆς Προσύμνης περιεῖχον ἓνα καὶ μόνον σκελετόν καὶ μόνον ὁ ὑπ'
ἀρ. XI τάφος περιέκλειε τὰ ὀστέα γυναικὸς καὶ νηπίου. Τὰ κτερίσματά των ἦσαν σχε-
τικῶς ὀλίγα. Μεταξὺ τῶν τάφων τῶν ἐνηλίκων εὐρέθησαν καὶ τάφοι παιδίων, ὅμοιοι
πρὸς ἐκείνους, ἀποδεικνύοντες ὅτι καὶ εἰς τὴν Πρόσυμναν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἐλευσί-
να, παιδία ἐθάπτοντο εἰς τὰ νεκροταφεῖα. Εἰς τὸν τάφον XI τῆς Προσύμνης εἶχεν
ἀποτεθῇ νήπιον εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητρός του, τοιαύτη δὲ ἀπόθεσις ἐσημειώθη καὶ
εἰς τὰς ἐλευσινιακὰς ὑστεροελλαδικὰς ταφὰς Θπ15 καὶ Μπ6⁴. Οἱ τάφοι τῆς Προσύμνης

1. Δ - Σ, σ. 125 κέ., Asine, σ. 115 κέ. καὶ σ. 341 κέ. Hesperia 23, 1954, σ. 13 κέ. Hesperia 26, 1957, σ. 143. Καὶ οἱ μεσοελλαδικοὶ τάφοι οἱ ἀνασκαφέντες ἐσχάτως εἰς τὸ Ἄργος φαίνεται ὅτι ἀνήκουν εἰς νεκροταφεῖα ἐκτὸς τοῦ συνοικισμοῦ.

2. Hesperia 23, 1954, σ. 10 καὶ 13 - 14. 24, 1955, σ. 28. 26, 1957, σ. 143 καὶ 148.

3. Prosymna I, σ. 30 κέ., καὶ σ. 48 - 49 διὰ τὸν τάφον XI.

4. Ὅρα ἀνωτέρω σ. 49 καὶ 192.

παρουσιάζουν τὸν αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐλευσινιακοὺς τρόπον καλύψεως. Ἡτοι πρὸς κάλυψιν των ἐχρησιμοποιοῦντο δύο ἢ καὶ περισσότεραι μικρότεραι πλάκες, εἰς τὰς ρωγμὰς καὶ τὸ περίγραμμα τῶν ὁποίων ἐνεσφηνοῦντο μικροὶ λίθοι¹. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι μερικοὶ τῶν παιδικῶν τάφων τῆς Ἐλευσίνος δὲν διεφύλαξαν ὅστ᾽ αὐτοὶ καὶ νὰ τονισθῇ ὅτι πολλάκις παιδικὰ ὅστ᾽ αὐτοὶ διελύοντο πλήρως χωρὶς νὰ ἀφήσουν ἵχνη καὶ κατ' ἀκολουθίαν οἱ τάφοι των εὐρίσκονται κενοί. Καὶ ὁ Blegen ἀνέσκαψε τάφους εἰς τοὺς ὁποίους δὲν εὐρέθησαν ὅστ᾽ αὐτοὶ, τὰ ὁποῖα προφανῶς εἶχον διαλυθῇ πλήρως, καὶ ὑπέθεσεν ὅτι οἱ τοιοῦτοι τάφοι ἦσαν παιδικοί².

Τὸ νεκροταφεῖον τῆς Προσύμνης καὶ οἱ τάφοι τῆς Ἀσίνης φέρονται ὡς διατηρήσαντες ἐνδείξεις λατρείας νεκρῶν εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους³. Εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος δὲν ἀνεύρομεν τοιαύτας ἐνδείξεις καὶ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν Ἐλευσίνα τοῦλάχιστον δὲν ὑφίστατο τοιαύτη λατρεία.

Ἐνδείξεις λατρείας δὲν ἐσημειώθησαν εἰς τὸ Διμήνι, τὸ Σέσκλον καὶ τὴν Λέρναν. Ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν Πρόσυμναν καὶ τὴν Ἀσίνην ἀποδεικνύεται ἡ ὑπαρξίς τοιαύτης λατρείας. Πρὸ ἐτῶν⁴ παρητήρησα ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Blegen εὐρεθέντα θρυμματισμένα ἀγγεῖα ἔξω καὶ παρὰ τὸ χεῖλος τῶν τάφων I καὶ III εἶχον ἐκβληθῇ τοῦ τάφου ὅταν ἐχρηιάσθη περισσότερος χώρος διὰ τὴν ταφήν καὶ ἐτέρου λειψάνου. Ἐὰν ἦσαν ἀναθήματα λατρείας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχον ἐπιτεθῇ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ὅχι εἰς τὸ ὕψος τῶν χειλέων τοῦ τάφου, τὰ ὁποῖα, ὡς καὶ τὸ πῶμα τοῦ τάφου, θὰ ἐκαλύφθησαν διὰ χωμάτων εὐθὺς μετὰ τὴν ταφήν. Τὰ ἀγγεῖα τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου IV προφανῶς ἀπετέθησαν ἐκεῖ ὡς κτερίσματα κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν καὶ διὰ τὴν σμικρότητα τοῦ τάφου, ὡς ἐγένετο καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Blegen ἀναφέρει: «offerings were sometimes deposited above the Middle Helladic graves, after the burial not merely within the cist itself». Ὡς εἶδομεν, ἔξω τοῦ τάφου Θπ22 ἀνευρέθη πιθόσχημος στάμνος μεσοελλαδικῶν χρόνων, προφανῶς κτερίσμα τὸ ὁποῖον διὰ τὴν σμικρότητα τοῦ τάφου δὲν ἐτέθη ἐντὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ πλησίον τῆς βορείας γωνίας του καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν χειλέων του (πίν. 135).

Ὁ Persson ἀναφέρει σχετικῶς ὅτι «Blegen's observation that in the case of some MH tombs . . . . sacrificial gifts had been placed above the tomb itself finds no direct support at Asine», δέχεται ὅμως τὴν ὑπαρξίν λατρείας νεκρῶν. Ταύτην βασιζέται ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀποκληθέντων ἐπιταφίων βωμῶν, «tomb - altars»⁵. Ἀλλ' ὡς ἤδη ἀπέδειξα⁶, τὰ κατάλοιπα τῶν τεσσάρων κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς ὁ Persson ἐδέχθη ὡς παιδικοὺς τάφους καὶ εἶτα ὡς ἐπιταφίους βωμούς, εἰς τὴν πραγματικότητα ἦσαν παιδικοὶ τάφοι, οἱ ὁποῖοι κατεσκευάσθησαν εἰς τὸ στρῶμα τῆς τέ-

1. Prosymna I, σ. 34, 35, 36. Prosymna II, εἰκ. 46, 47, 52 κλπ. Ὁ αὐτὸς τρόπος καλύψεως τάφων φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ εἰς τὸ μεσοελλαδικὸν νεκροταφεῖον τοῦ Ἀργους.

2. Prosymna I, σ. 36.

3. Asine, σ. 350. Prosymna I, σ. 38 καὶ C. BLEGEN - A. WACE, ἔ.ἀ., σ. 33.

4. G. E. MYLONAS, The Cult of the Dead, σ. 76 - 82.

5. Asine, σ. 350.

6. G. E. MYLONAS, The Cult of the Dead, σ. 76 κέ.

φρας τοῦ καταστραφέντος πρωτοελλαδικοῦ συνοικισμοῦ. Ἡ μὴ ἀνέυρεσις ὁστῶν εἰς τοὺς περικλείστους χώρους των ἀποδεικνύει μόνον ὅτι εἰς αὐτοὺς εἶχον ἀποτεθῆ νήπια ὁ σκελετὸς τῶν ὁποίων διελύθη πλήρως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, παρατηρήθη καὶ εἰς ἄλλους τάφους. Κατὰ ταῦτα λατρεία νεκρῶν εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους δὲν ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐνδείξεων τὰς ὁποίας διεφύλαξαν οἱ μέχρι στιγμῆς ἀνασκαφέντες τάφοι τῶν χρόνων ἐκείνων.

Οἱ τάφοι τῆς Ἐλευσίνος παρέχουν σαφῇ εἰκόνα τῶν ταφικῶν ἐθίμων τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ ἐπιβεβαιοῦν τὰ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα εἶχον συναχθῆ ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴν συγχρόνων τάφων εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἔθιμα ταῦτα περιλαμβάνουν τὰ ἀκόλουθα σημεῖα :

1. Εἰς μεσοελλαδικούς χρόνους καὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα κατὰ γενικὸν κανόνα οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο. Οὐδὲν ἴχνος καύσεως παρατηρήθη μέχρι τοῦδε καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων τάφων ἀποδεικνύεται ὅτι καῦσις νεκρῶν δὲν ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους.

2. Κιβωτιόσχημοι τάφοι ἐκ πλακῶν ἢ καὶ τετράπλευροι θῆκαι εἰς τὸν μαλακὸν βράχον, ἐνίοτε δὲ κτιστοί, μὲ καλυπτηρίους πλάκας καὶ χαλικοστρώτα δάπεδα ἦσαν οἱ χαρακτηριστικοὶ τῶν χρόνων τάφοι· πάντοτε ὅμως ἦσαν μικρῶν διαστάσεων.

3. Τὰ λείψανα ἀπετίθεντο ἐπὶ τοῦ χαλικοστρώτου δαπέδου, ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, μὲ τὰ σκέλη συνεσταλμένα. Ἡ θέσις αὕτη ἐπεβάλλετο ἐκ τῆς σμικρότητος τοῦ χώρου καὶ δὲν εἶχεν ἰδιόζουσαν σημασίαν. Διὰ τοῦτο, ὅτε πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς αἱ διαστάσεις τῶν τάφων ηὔξήθησαν, οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο ἐπὶ τῆς ράχεως, εἰς ὑπτίαν σχεδὸν θέσιν, μὲ τὰ σκέλη ἰσχυρῶς ἢ ἐλαφρῶς συνεσταλμένα. Οὐδεμία ἐνδείξις εὐρέθη ὑποδεικνύουσα τὴν χρῆσιν ξυλίνων κιβωτίων διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν νεκρῶν.

4. Γενικὸς κανὼν προσανατολισμοῦ ἢ κατευθύνσεως τῶν τάφων καὶ τῶν νεκρῶν δὲν ὑφίστατο. Ἡ κατεύθυνσις τῶν τάφων ἐπεβάλλετο ἐκ τοῦ χρησιμοποιουμένου χώρου καὶ τῶν τοπικῶν γεωλογικῶν συνθηκῶν.

5. Εἰς τοὺς ἀρχαιότερους τάφους, τοῦ α' ἡμίσεος τῆς ΜΕ ἐποχῆς, εἰς καὶ μόνον νεκρὸς ἀπετίθετο εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἐποχῆς ἡ ἀπόθεσις περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς λειψάνων εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ἐγένετο συνήθης εἰς τὴν Ἐλευσίνα, μολονότι ἐκ παραλλήλου συνεχίζετο καὶ ἡ συνήθεια τῆς ἀποθέσεως ἑνὸς καὶ μόνον νεκροῦ εἰς ἕκαστον τάφον, ἰδίᾳ ὅταν οὗτος ἦτο ἀπλοῦν εἰς τὴν γῆν ὄρυγμα ἢ καὶ κτιστός.

6. Αἱ μικραὶ διαστάσεις τῶν τάφων καὶ οἱ πολλαπλοὶ ἐνταφιασμοὶ εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ἐπέβαλλον τὸν παραμερισμὸν τῶν ὁστῶν τῶν προγενεστέρως ταφέντων καὶ τὴν συσώρευσιν αὐτῶν πρὸ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τοῦ τάφου. Ὁ παραμερισμὸς αὐτὸς ἐξειλίχθη εἰς ἔθιμον χαρακτηρίζον τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ δὴ τοὺς ὑστέρους τῆς χρόνους.

7. Ἐναπόθεσις εἰς λάκκους παραμερισθέντων ὁστῶν φαίνεται ὅτι χαρακτηρίζει ὑστεροελλαδικούς χρόνους.

8. Ἐπίσης φαίνεται ὅτι τοὺς χρόνους τῆς ΜΕ II ἐποχῆς χαρακτηρίζει ἡ, ἐκ

παραλλήλου πρὸς τὰς ἐντὸς τοῦ συνοικισμοῦ καὶ μεταξύ τοίχων καὶ δαπέδων ταφάς, χρήσις ἰδίων νεκροταφείων.

9. Οἱ μεσοελλαδικοὶ τάφοι τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος, ὡς καὶ οἱ τοῦ τῆς Προσύμνης, σχηματίζουν ομάδας ἀπεχούσας μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων, ἴσως δὲ αἱ ομάδες αὐταὶ νὰ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς οἰκογενείας (τὰ γένη), τὰς ἀποτελούσας τὸν πληθυσμὸν τοῦ συνοικισμοῦ.

10. Εἰς τὸ νεκροταφεῖον μετὰ τῶν ἐνηλίκων ἐθάπτοντο καὶ παιδιά, πολλάκις δὲ εἰς ἰδίους κιβωτιστήμους τάφους.

11. Κτερίσματα, σπάνια μὲν κατ' ἀρχάς, αὐξανόμενα δὲ εἰς ἀριθμὸν ἴσως καὶ εἰς ἀξίαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, χαρακτηρίζουν ἰδίᾳ τὴν ΜΕ II ἐποχὴν.

12. Λατρεία νεκρῶν δὲν ὑφίστατο εἰς τοὺς μεσοελλαδικοὺς χρόνους.

13. Προφανῶς ὁ παραμερισμὸς ὁστῶν καὶ κτερισμάτων ἐγένετο ἄνευ προσοχῆς καὶ φροντίδος διὰ τοῦτο τὰ κατάλοιπα κατὰ κανόνα εὐρίσκονται θρυμματισμένα.

14. Τὸ ἔθιμον τῆς ἰδρύσεως στήλης ἄνωθεν τῶν τάφων ἦτο ἤδη ἐν χρήσει εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Πρέπει ἴσως νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ ταφικὰ ἔθιμα τῶν ὑστέρων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς παραμένουν χαρακτηριστικὰ καὶ τῆς ΥΕ περιόδου. Ἀκόμη καὶ οἱ ὑστεροελλαδικοὶ τάφοι τῆς Ἐλευσίνος, πλὴν τῶν θαλαμοειδῶν, ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Α. ΑΓΓΕΙΑ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ

Ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων καὶ διατηρηθέντων 66 μεσοελλαδικῶν τάφων (Κατάλογος Α) οἱ 27 περιεῖχον κτερίσματα¹. Πολλὰ τούτων εὐρέθησαν μὲ παραμερισμένα ὅστᾳ ἢ καὶ ἐντὸς λάκκων· οὕτω καθίσταται ἀδύνατος ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ταφῶν, τὰς ὁποίας ἀντιπροσωπεύουν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι 39 τάφοι ἦσαν ἀκτέριστοι. Τὰ συνηθέστερα κτερίσματα ἦσαν ἀγγεῖα, ταῦτα δὲ διακρίνονται εἰς μονόχρωμα καὶ εἰς ἀγγεῖα μὲ διακόσμησιν ἀμαυροῦ χρώματος. Τὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα γενικῶς εἶναι τροχήλατα, ὀλίγα δὲ μόνον εἶναι χειροποίητα κατεσκευασμένα ἐκ πηλοῦ τεφροῦ, κιτρίνου, μελανοῦ καὶ σπανιώτερον ἐρυθροποῦ, περιέχοντος τρίμματα λιθαρίων καὶ ἄμμου προσδίδοντα εἰς αὐτὸν χονδροειδῆ ὑφήν. Παρουσιάζουν ἐπιφάνειαν λεῖαν, ὀλίγα δὲ φέρουν στιλπνὸν ἐπίχρυσμα, τεφρόν, κίτρινον, μελανοτεφρόν καὶ μελανόν, χαρακτηριστικὸν τοῦ β' ἡμίσεος τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Ὀλίγα πρὸς τούτοις φέρουν ἀντὶ διακοσμῆσεως αὐλακώσεις γενομένας πρὸ τῆς ὀπτήσεως καὶ χαρακτηρίζουν τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Πολλὰ τῶν γραπτῶν ἀμαυροχρώμων ἀγγείων εἶναι τροχήλατα καὶ φέρουν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ἀπλᾶ γραμμικὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα, συνήθη εἰς τὸ εἶδος τῶν ἀγγείων τούτων. Τὴν σπουδαιότεραν συμβολὴν εἰς τὰς γνώσεις μας διὰ τὴν μεσοελλαδικὴν κεραμεικὴν παρέχουν τὰ ποικίλα σχήματα τῶν εὐρεθέντων ἀγγείων.

1. Εἰς τέσσαρας μετασκευασθέντας τάφους καὶ εἰς λάκκους εἶχον συσσωρευθῇ κτερίσματα μετὰ τῶν ὁστῶν (Κατάλογος Β).

1. Πρόχοι (πίν. 400α).

Σχετικῶς ὀλίγα παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου διεσώθησαν καὶ τὰ περισσό-
τερα εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ χονδροκόκκου, ἀκαθάρτου πηλοῦ, χρώματος μελα-
νοῦ, καστανοῦ ἢ καὶ καστανοτεφροῦ. Κατὰ κανόνα εἶναι ἀτελῶς ὠπτημένα καὶ ἐνίο-
τε φέρουν μελανὸν ἐπίχρισμα μόλις διασωζόμενον. Μερικὰ τῶν παραδειγμάτων φέ-
ρουν διακόσμησιν αὐλακωτήν· αἱ αὐλακώσεις ἄλλοτε δημιουργοῦν ὀλίγους δακτυ-
λίους εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ (Ηπ10 - 511, πίν. 400α) καὶ ἄλλοτε πα-
ραλλήλους λοξὰς γραμμὰς πληρούσας τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κορμοῦ (Δπ6 - 234, πίν.
400α). Αἱ βάσεις τῶν πρόχων ἄλλοτε εἶναι πεπλατυσμένοι (Ηπ10 - 511, πίν. 400α,
καὶ Λπ5 - 833, πίν. 157γ), ἄλλοτε ἐλαφρῶς ὑψωμένοι (Δπ6 - 234, Δπ12 - 236,
πίν. 21γ), ἄλλοτε δὲ πάλιν ἀρκετὰ ὑψωμένοι ὥστε νὰ δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωσιν
δακτυλίου (Θπ1 - 597, πίν. 400α καὶ Ζπ7 - 368, πίν. 52β). Κατὰ τὸν κορμὸν αἱ
πρόχοι παρουσιάζουν ἀρκετὴν ποικιλίαν. Κορμὸς σφαιρικὸς ἐνίοτε ἐλαφρῶς ἢ περισ-
σότερον πεπιεσμένος εἶναι χαρακτηριστικὸς (Ηπ10 - 511, Δπ6 - 234, Επ2 - 300,
Δπ12 - 236, Ζπ7 - 368), ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἐπιμήκης δὲν εἶναι ἄγνωστος
(Θπ1 - 597). Ἀκόμη περισσότερον χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ λαιμὸς τῶν πρόχων·
εὐρύς κατὰ τὴν βάσιν, στενοῦται καμπυλούμενος πρὸς τὰ ἄνω καὶ εἴτα εὐρύνε-
ται ἀποτόμως πρὸς ἐντόνως ἐκτρεπόμενον ὅξυ χεῖλος (Επ2 - 300, Θπ1 - 597, Ζπ7 -
368 κλπ.). Μία ταινιόσχημος κατακόρυφος λαβὴ ἀρχομένη ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χεί-
λους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Εἰς μίαν περίπτωσιν (Επ2 - 300) ἡ λαβὴ ἐκφύεται ἀπὸ
τοῦ ὦμου καὶ καταλήγει εἰς τὸν κορμὸν. Ἴσως τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι προάγγελος τῶν
μονώτων ἀλαβάστρων τῆς ΥΕ I περιόδου.

Δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἡ χρονολογικὴ ἐξέλιξις τῶν χαρακτηρι-
στικῶν στοιχείων τῶν πρόχων, διότι ὅλαι εὐρέθησαν μεταξὺ παραμερισμένων ὁστῶν
καὶ δύναται μόνον νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι κάπως ἀρχαιότεραι τοῦ τελευταίου λειψάνου τοῦ
ἀποτεθέντος εἰς τὸν τάφον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χρονολογηθῇ ἐπα-
κριβῶς καὶ κατὰ κανόνα ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Ἴσως ὅμως πρόχοι μὲ ἀρκετὰ ὑψωμένην βάσιν, σχεδὸν δακτυλιόσχημον, καὶ
ραδινὸν κορμὸν, ὡς ἡ Θπ1 - 597 (πίν. 400α), εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν μεταγενέ-
στεραί πως τῶν μετὰ πεπλατυσμένης βάσεως καὶ σφαιρικοῦ κορμοῦ πρόχων. Πρέπει
ἴσως νὰ τονισθῇ ὅτι τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν πρόχων τούτων, ὁ λαιμὸς καὶ
τὸ στόμιον, εἶναι τὰ αὐτὰ εἰς ὅλα τὰ δείγματα (πλὴν βεβαίως τῆς Γπ16 - 103, τὸ
στόμιον τῆς ὁποίας συνεπληρώθη ἐσφαλμένως). Πρόχοι τοῦ σχήματος τούτου, κατε-
σκευασμένοι ἐκ πηλοῦ καστανομελανοῦ ἀκαθάρτου καὶ ἀτελῶς ὠπτημένοι, εὐρέθησαν
καὶ εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 6 τάφον τῆς Φιλωνείου στοᾶς, ὁ ὁποῖος ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος
τῆς ΜΕ ἐποχῆς, καὶ εἰς τάφους τοῦ νοτίου συνοικισμοῦ τοὺς σκαφέντας ὑπὸ τοῦ
ἀειμνήστου καθηγητοῦ Ἀνδρέα Σκιᾶ¹.

Μία καὶ μόνη γραπτὴ πρόχους, ἡ ὑπ' ἀρ. 624 (πίν. 101γ), φέρουσα ἀμαυροῦ

1. Ἐλευσίς, σ. 56.

χρώματος διακόσμησιν, εὑρέθη ὡς εἰς τὸν τάφον Θπ4, ὁ ὁποῖος ἀπέδωσε καὶ ἄλλα ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα, ὡς καὶ τὸ ὑψίπουν κύπελλον ὑπ' ἀρ. 618. Προφανῶς ἡ πρόχους αὕτη ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικούς χρόνους καὶ κατὰ τὸ σχῆμα διαφέρει τῶν μονοχρώμων κατὰ τὸν εὐρύν, σχεδὸν κυλινδρικόν, λαιμὸν καὶ τὸ εὐρὺ κυκλικὸν στόμιον.

Ἴσως θὰ πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πρόχων καὶ τὸ μικρὸν ἀγγεῖον Θπ2-598 (πίν. 91α), ἐκ τεφροῦ πηλοῦ, μὲ εὐρὺ στόμιον καὶ κατακόρυφον κυρίαν λαβήν. Δύο μικρότεραι ὀριζόντιαι λαβαί, ἐν εἵδει ὠτίων, ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ εἰς ἀντιστοίχους περὶ τὴν κατακόρυφον θέσεις. Ἴσως τὸ μικρὸν τοῦτο ἀγγεῖον πρέπει νὰ θεωρηθῇ προἀγγεῖος τῶν ὑδριῶν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Τὸ ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ εὑρεθέντων ἀγγείων τοῦ τάφου Θπ2.

2. Ἀμφορίσκοι εὐρύστομοι (πίν. 400β).

Ὁ τύπος οὗτος τῶν ἀμφορίσκων εἶναι πολὺ συνήθης καὶ χαρακτηρίζει τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ἀκόμη καὶ τοὺς ὑστερωτέρους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρόνους. Παρουσιάζει ὀλίγας ποικιλίας, αἱ ὁποῖαι δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποδείξουν χρονολογικὴν σχέσιν καὶ τυπολογικὴν ἐξέλιξιν, διότι τὰ περισσότερα τῶν παραδειγμάτων εὑρέθησαν μὲ συσσωρευμένα ὅστ' αὐτὰ καὶ ἀγγεῖα ἀνήκοντα εἰς διαφόρους ταφάς. Κατὰ κανόνα οἱ εὐρύστομοι ἀμφορίσκοι εἶναι τροχήλατοι, κατεσκευασμένοι ἐκ σκοτεινοῦ τεφροῦ πηλοῦ φέροντος ἐνίοτε ἐπίχρῖσμα ὁμοιόχρωμον καὶ εἶναι καλῶς ὠπτημένοι. Ὀλίγα δείγματα εὑρέθησαν ἐκ χονδροκόκκου κιτρινερύθρου πηλοῦ, πάντοτε ὅμως εἶναι καλῶς ὠπτημένα (Ζπ6-357, πίν. 48γ, Θπ2-611, πίν. 92β). Τὸ ὕψος τῶν εἶναι σχετικῶς μικρόν, κυμαινόμενον μεταξὺ 0.058 καὶ 0.089 μ., καὶ κατὰ κανόνα ἡ διάμετρος τοῦ στομίου τῶν εἶναι μεγαλυτέρα τῆς διαμέτρου τῆς βάσεως. Εἰς σπανίας περιπτώσεις φέρουν εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ διακόσμησιν δακτυλίων γενομένων δι' αὐλακώσεως (Ηπ12-512, πίν. 400β). Ἡ μικρὰ βᾶσις τῶν ἄλλοτε εἶναι πεπλατυσμένη (Βπ15-16, πίν. 10β, Ζπ6-352, 353, 357, πίν. 48γ, 49β, Θπ2-611 κλπ.), ἄλλοτε δὲ ὑψωμένη καὶ δακτυλιόσχημος (Ζπ6-363, πίν. 49δ, Ηπ1-481, πίν. 57β, Θπ6-633, πίν. 400β, Θπ24-675, πίν. 139γ). Ὁ κορμός, πάντοτε σφαιρικός, κυρτοῦται πρὸς ταπεινὸν ὑποτυπώδη εὐρὺν λαιμόν, ὁ ὁποῖος καμπυλοῦται πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, συνήθως ὀξύ (Ζπ6-353, 363, Ηπ12-512, Μπ9-897, πίν. 191α) καὶ ἐνίοτε ἀπεστρογγυλευμένον (Θπ11-652, 653, πίν. 120β), σπανίως δὲ ἀναδιπλούμενον εἰς περιχέλωμα (Θπ6-633, Θπ2-611). Δύο ταινιόσχημοι λαβαὶ ἐκφύόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν κορμόν.

Ἀμφορίσκοι τοῦ τύπου τούτου εἶναι γνωστοὶ καὶ ἀπὸ τὸν μεσοελλαδικὸν συνοικισμόν τῆς Ἐλευσίνης ¹, ἀπὸ τάφον τοῦ Σέσκλου ² καὶ ἀπὸ τοὺς τάφους Ε καὶ Μ τοῦ Κύκλου Β τῶν Μυκηνῶν ³.

1. Ἐλευσίς, εἰκ. 47, ἀρ. 320 καὶ εἰκ. 57, ἀρ. 55.

2. Δ-Σ, εἰκ. 36 καὶ 39.

3. Κύκλος Β, πίν. 80α καὶ 133γ.

Εἰς τὸν τύπον τοῦτον πρέπει νὰ ἀναχθῇ καὶ ὁ ἀμαυρόχρωμος ἀμφορίσκος Ζπ6 - 352 (πίν. 400β), ἃν καὶ ἔχει κορμὸν ἀμφικωνικὸν καὶ μακροτέρας τοῦ συνήθους κατακορύφους λαβάς.

3. Κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς μινυείου τύπου (πίν. 401β).

Χαρακτηριστικὰ μινυακὰ κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς κοσμουμένου διὰ πλαστικῶν δακτυλίων ὡς τὰ γνωστὰ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Κοράκου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τῆς Ἑλευσίνος, δὲν εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους. Ἀντὶ αὐτῶν ἔχομεν ἑπτὰ μονόχρωμα δείγματα, τὰ ὅποια διαφέρουν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν ποιότητα. Τὰ κύπελλα Ηπ20 - 526 καὶ Θπ2 - 603 (πίν. 401β καὶ 91γ), μολονότι διαφέρουν κατὰ τι ἀλλήλων, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς χονδροειδεῖς καὶ ἀμελεῖς ἀπομιμήσεις τῶν τυπικῶν μινυακῶν κυπέλλων. Ἔχουν σχετικῶς ὑψηλὸν πόδα, ὁ ὅποιος φέρει ἐλαφρὰς αὐλακώσεις ἀντὶ δακτυλίων, αὐλακώσεις ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ κατακορύφους, ταινιωτὰς λαβάς ἀμέσως ὑπὸ τὸ ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Διάφορα κατὰ τὸ σχῆμα, μολονότι ὑψοῦνται ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδός, εἶναι τὰ κύπελλα Ιπ1 - 770 (πίν. 401β) καὶ Θπ4 - 618 (πίν. 101α). Ταῦτα ἔχουν πλατεῖαν κωνικὴν βάσιν, ἀπεστρογγυλευμένον βαθὺν κορμόν, χεῖλος πεπλατυσμένον σχηματίζον περιχεῖλωμα. Ἐξ αὐτοῦ ἀρχίζουν δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι λαβαὶ ἀπολήγουσαι κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ κορμοῦ. Τὰ κύπελλα αὐτὰ ἔχουν ραδινώτερον σχῆμα καὶ εἶναι κατεσκευασμένα ἀπὸ μελανοτεφρὸν καθαρὸν πηλόν, καλῶς ὠπτημένον. Προφανῶς ἐξ αὐτῶν κατὰγονται τὰ δίδωτα κύπελλα τῶν ΥΕ Ι καὶ ΙΙ χρόνων.

Παράλληλα δείγματα τοῦ σχήματος τούτου ἔχομεν ἐκ τοῦ τάφου Α τοῦ Κύκλου Β τῶν Μυκηνῶν (Α - 1), ὡς καὶ ἐκ τοῦ τάφου XIII τῆς Προσύμνης (ὑπ' ἀρ. 584)¹. Τὸ Μπ4 - 881 (πίν. 401β), ἐκ πηλοῦ ἐρυθρωποῦ, ἔχει ταπεινὸν πόδα, φέροντα πλαστικὸν δακτύλιον, χοανοειδῆ κορμόν καὶ χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον. Χαμηλότερον πόδα, οὐχί τόσον βαθὺν κορμόν καὶ ἀκμὴν εἰς αὐτὸν φέρει τὸ κύπελλον Γπ14 - 99 (πίν. 17β), τὸ ὅποῖον φαίνεται ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Ὅλα τὰ κύπελλα τοῦ μινυακοῦ τύπου ἀνάγονται εἰς τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ἀκόμη δὲ ἴσως καὶ εἰς τοὺς ὑστέρους αὐτῆς χρόνους, χρόνους τοὺς ὁποίους ὑποδεικνύουν καὶ τὰ μετ' αὐτῶν εὐρεθέντα ἀγγεῖα.

4. Κύπελλα μόνωτα ἐπὶ ταπεινοῦ ποδός (πίν. 401β, 402α).

Τὰ ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου ἔχουν κωνικὴν βάσιν (Θπ4 - 619, πίν. 401β, Θπ6 - 638, πίν. 402α) ἢ καὶ ὑψωμένην δακτυλιόσχημον (Θπ7 - 643, πίν. 401β), πόδα ὑποτυπώδη, κορμόν ἡμισφαιρικὸν ἐπιμήκη, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον μὲ σαφῆ ἀπὸ τοῦ κορμοῦ διαχωριστικὴν ἄρθρωσιν καὶ διάμετρον στομίου ὀλίγον μικροτέραν ἢ καὶ ἴσην πρὸς τὴν μεγίστην τοῦ ἀγγείου διάμετρον. Λαβὴ ταινιόσχημος ἀρχομένη ἀπὸ

1. Κύκλος Β, πίν. 13α. Prosymna II, εἰκ. 79.

τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Ἐνίοτε ἡ κωνικὴ των βάσις ὑψοῦται ἀρκετὰ πρὸς καλῶς διηρθρωμένον καὶ διακρινόμενον τοῦ κορμοῦ πόδα καὶ τὸ χεῖλος εἶναι ἀπεστρογγυλευμένον (Θπ2 - 601, πίν. 401β). Φαίνεται ὅτι, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ποτηρίων τύπου Βαφειοῦ, ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἐδημιουργοῦντο μὲ βάσιν κωνικὴν ὑψηλὴν, μὲ κορμὸν κωνικὸν μᾶλλον ἢ σφαιρικὸν καὶ μὲ τοιχώματα σχεδὸν εὐθυγράμμως εὐρυνόμενα πρὸς στόμιον, ἡ διάμετρος τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τοῦ ἀγγείου, καὶ μὲ λαβὴν ταινιόσχημον ἐκφυομένην ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ περατουμένην κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου (Ζπ6 - 358, πίν. 402α).

Ὁ πηλὸς τῶν κυπέλλων αὐτῶν εἶναι τεφρὸς ἢ καὶ ὑποκίτρινος καὶ ἡ ἐπιφάνειά των εἶναι καλῶς λελεασμένη. Εὐρέθησαν καὶ κύπελλα παρομοίων σχημάτων, ἀλλὰ ἐκ χονδροκόκκου πηλοῦ καὶ κατεργασίας οὐχὶ ἐπιμελοῦς (Θπ2 - 612, πίν. 402α, Θπ24 - 674, πίν. 139β). Κύπελλα τοῦ τύπου τούτου εὐρέθησαν μαζὶ μὲ ἄλλα χαρακτηριστικὰ ἀγγεῖα τῆς ΜΕ II ἐποχῆς, ἀμαυρόχρωμα καὶ μονόχρωμα, ἰδίᾳ τῶν ὁστέρων αὐτῆς χρόνων.

Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐξελιχθὲν κατέστη σύνηθες εἰς ΥΕ I - II ἀκόμη καὶ III χρόνους.

4α. Κύπελλα μόνωτα ἐπὶ πεπλατυσμένου πυθμένος (πίν. 402β).

Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀνήκουν κύπελλα παρουσιάζοντα πλήρεις ὁμοιότητας πρὸς τὰ λεγόμενα ποτήρια τύπου Βαφειοῦ. Ἐχουν βάσιν εὐρεῖαν πεπλατυσμένην, τοιχώματα τὰ ὁποῖα βαίνουν ἀπὸ τῆς βάσεως σχεδὸν καθέτως μέχρις ἐνὸς ὠρισμένου ὕψους, ἐνίοτε καὶ μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου, καὶ εἴτα εὐρύνονται πρὸς ὀξὺ χεῖλος. Μία κατακόρυφος ταινιόσχημος λαβὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους φέρεται πρὸς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ. Ἐνίοτε ἡ λαβὴ ὑπερυψοῦται τοῦ χείλους. Μονόχρωμα καὶ μετὰ ἀμαυροχρώμου διακοσμήσεως περιλαμβάνονται εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Τὰ μονόχρωμα ἐκ σχετικῶς καθαροῦ κιτρινωποῦ καὶ τεφροῦ πηλοῦ, ἐνίοτε ἔχουν ὑπερυψωμένην λαβὴν καὶ λελεασμένην ἐπιφάνειαν (Ιπ1 - 771, 772, πίν. 143β, Ηπ20 - 524, Θπ7 - 644, πίν. 402β, Θπ24 - 673, πίν. 139α, κλπ.). Ἐν δεῦγμα, τὸ Ηπ17 - 523 (πίν. 80β) ἐκ πηλοῦ χονδροκόκκου ὑποκίτρινου, ἀτελῶς ὠπτημένου, φέρει λαβὴν ἐκφυομένην κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαν εἰς τὴν πεπλατυσμένην τοῦ βάσιν.

Περισσότερα δείγματα τοῦ τύπου αὐτοῦ εὐρέθησαν φέροντα ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν (Ζπ6 - 351, 359, πίν. 49α, Θπ4 - 623, πίν. 101γ, Θπ6 - 632, 639, Λπ16 - 859, πίν. 176γ, Μπ4 - 883, 884, πίν. 184δ). Εἰς τὸ ὑπὸ τὸ χεῖλος τμήμα τοῦ ἀγγείου δημιουργεῖται διὰ ταινίας, περικλειομένης μεταξὺ δακτυλίων, ζώνη κοσμουμένη δι' ὀφιοειδῶν ἢ κυματοειδῶν συνεχῶν γραμμῶν, στικτῶν κύκλων, ἀκόμη καὶ δι' ἐπαλλήλων γραμμιδίων (πίν. 402β). Ἡ ζώνη τερματίζεται εἰς τὰ πλάγια διὰ διπλῶν κατακορύφων γραμμῶν. Ἐκ τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λαβῆς κατακορύφων τούτων γραμμῶν ἐκφύονται συστάδες παραλλήλων λοξῶν γραμμιδίων. Δακτύλιοι περιθέουν τὴν βάσιν.

Ὁ πηλὸς εἶναι συνήθως ὑποκίτρινος καὶ σπανίως ἢ ἐπιφάνειά του καλύπτεται ὑπὸ ὁμοιοχρώμου ἐπιχρίσματος.

Βεβαίως ὁ τύπος οὗτος τῶν ἀγγείων θεωρεῖται μεσοελλαδικός, φαίνεται δὲ ὅτι χαρακτηρίζει τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Συνεχίζει ὅμως τὴν σταδιοδρομίαν του καὶ εἰς τοὺς ὑστεροελλαδικούς χρόνους.

Ἐκ τοῦ τύπου τούτου τοῦ κυπέλλου φαίνεται ὅτι ἐξειλήθη καὶ ἕτερος, τὸν ὁποῖον ἴσως θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ὀνομάσωμεν κύαθον. Ἐχει πολὺ εὐρὺ στόμιον καὶ ἐνίοτε τὰ τοιχώματα ἀπὸ τῆς βάσεως ἀποκλίνουν πρὸς τὸ στόμιον (Θπ8 - 651, πίν. 402β).

5. Κυαθίσκοι μόνωτοι (πίν. 402γ, 403α).

α) Φαίνεται ὅτι κυαθίσκοι ἦσαν πολὺ κοινοὶ καὶ παρουσιάζουν ποικιλίαν σχημάτων καὶ χαρακτηριστικῶν στοιχείων. Οἱ συνθέςτεροι κατὰ κανόνα εἶναι μικρῶν διαστάσεων καὶ ἔχουν κορμὸν σχετικῶς βαθὺν σφαιρικὸν καὶ χεῖλος ὀξὺ ἐντόνως ἐκτρέπόμενον. Μία κατακόρυφος, ταινιόσχημος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους, λαβὴ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν. Ἡ βάσις των ἄλλοτε εἶναι πεπλατυσμένη, ἄλλοτε δὲ ὑψωμένη παρέχουσα τὴν ἐντύπωσιν δακτυλίου (Ζπ6 - 350, πίν. 402γ). Ἐνίοτε ὁ σφαιρικὸς κορμὸς εἶναι πεπιεσμένος (Θπ4 - 622, πίν. 101β, Θπ6 - 635, 636, πίν. 402γ), ἄλλοτε δὲ ἐπιμήκης (Ιπ1 - 766, 768, πίν. 143β). Κύαθοι μὲ ἀμφικωνικὸν κορμόν (Ηπ1 - 482, πίν. 57γ) εἶναι σπανιώτεροι μολονότι δείγματα τῶν εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον Ξ1 τῶν Μυκηνῶν καὶ εἰς τάφους τῆς Προσύμνης¹. Ὁμοίως σπάνιοι εἶναι ἀβαθεῖς κύαθοι, τῶν ὁποίων τὸ στόμιον ἔχει διάμετρον ἀνοίγματος διπλασίαν τῆς διαμέτρου τῆς βάσεως, μὲ πλατεῖαν μακρὰν λαβὴν ἀπὸ τοῦ χείλους ἐκφυομένην καὶ καταλήγουσαν εἰς τὸν πυθμένα (Θπ2 - 604, πίν. 403α). Ὁ πηλὸς τῶν κυάθων εἶναι καθαρὸς, σκοτεινοῦ τεφροῦ χρώματος, καὶ ἡ ἐπιφάνειά των εἶναι λελεασμένη.

Κύαθοι τῆς ομάδος αὐτῆς εἶναι χαρακτηριστικοὶ τῶν ὑστέρων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς, ὡς ὑποδεικνύουν τὰ μετ' αὐτῶν εὑρεθέντα ἀγγεῖα.

β) Κύαθοι βαθεῖς, ἐκ πηλοῦ χονδροκόκκου, ἀμελοῦς κατασκευῆς εἶναι σπανιώτεροι. Χαρακτηριστικὸν δείγμα τῶν εἶναι ὁ κύαθος Λπ3 - 824 (πίν. 403α).

γ) Κυαθίσκοι εὐρύστομοι ὁμοιάζοντες πρὸς ἀρυταίνας (Γπ16 - 102, πίν. 18γ, Ζπ6 - 354, πίν. 48β, Ηπ1 - 474, πίν. 403α). Χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς ομάδος ταύτης εἶναι πολὺ εὐρὺ στόμιον, πεπλατυσμένη βάσις, μικρὸν βάθος καὶ μακρὰ λαβὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψωμένη αὐτοῦ.

δ) Κύαθοι μὲ κορμὸν κυλινδρικόν. Δύο δείγματα τῆς ομάδος ταύτης εὑρέθησαν. Ἀμφότερα φέρουν ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν καὶ προέρχονται ἀπὸ τοὺς τάφους Θπ2 καὶ Ζπ6. Ἐχουν εὐρεῖαν πεπλατυσμένην βάσιν, κάθετα τοιχώματα, εὐρὺ στόμιον καὶ χεῖλη κατακόρυφα καὶ ὀξέα. Μία κάθετος λαβὴ, ὑπερυψωμένη τοῦ χείλους, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐκφύεται, καταλήγει εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ παρὰ τὴν βάσιν. Ὁ κύαθος Θπ2 - 613, πίν. 403α, κοσμεῖται δι' ἀλύσεως σπειρῶν, γεγραμμένων διὰ

1. Κύκλος Β, πίν. 161, ἀρ. 3, 4. Prosymna II, εἰκ. 43, ἀρ. 572.

μελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος, ὁ δὲ Ζπ6 - 362, πίν. 403α, διὰ δακτυλίων καὶ συνεχοῦς κυματοειδοῦς γραμμῆς, ἀρχομένης ἀπὸ θυσάνου ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος.

6. Κύαθοι μετὰ κατακορύφον ἐπὶ τοῦ χεῖλους λαβῶν (πίν. 403β).

Ὁ τύπος οὗτος χαρακτηρίζει τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς, καὶ δὴ τοὺς ὑστέρους αὐτῆς χρόνους. Φαίνεται ὅτι ἦτο πολὺ κοινὸς καὶ εἶναι γνωστὸς καὶ ἀπὸ τοὺς τάφους τοῦ Σέσκλου καὶ τῆς Προσύμνης¹. Παρουσιάζει ποικιλίαν σχημάτων, ἀλλὰ τὰ βασικά στοιχεῖά του εἶναι πεπλατυσμένη μικρὰ βάσις, σφαιρικὸς κορμός, ἄλλοτε ἀβαθὴς καὶ ἄλλοτε βαθὺς καὶ κλειστὸς ἄνω (Ηπ1 - 479, πίν. 403β), εὐρὺ στόμιον καὶ χεῖλη ὀξεία ἀποκλίνοντα πρὸς τὰ ἔξω. Ἀπὸ τοῦ χεῖλους ἐκφύεται κατακόρυφος, ταινιόσχημος λαβή, ἡ ὁποία ὑψουμένη ἀπ' αὐτοῦ καταλήγει καὶ πάλιν ἐπ' αὐτοῦ (Ηπ1 - 475, πίν. 57γ, Ηπ13 - 514α, πίν. 73α, Θπ2 - 608, πίν. 403β, Θπ4 - 621, πίν. 101β, Ζπ6 - 361, πίν. 48β, Ιπ1 - 764, πίν. 143β, Μπ4 - 879, πίν. 184β, κλπ.). Τρία τῶν ἀγγείων, τὸ Ζπ6 - 349 (πίν. 403β), τὸ Ηπ1 - 475 καὶ τὸ Θπ2 - 609, ἔχουν κορμὸν ἀμφικωνικὸν καὶ οὐχί σφαιρικόν, ἐν δέ, τὸ Θπ2 - 600 (πίν. 403β), κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῶν ποτηρίων τύπου Βαφειοῦ, ἀλλὰ φέρει τὴν χαρακτηριστικὴν ἐπὶ τοῦ χεῖλους κατακόρυφον λαβὴν (πίν. 403β)². Ἀκόμη ἐν ἀγγεῖον (Ηπ13 - 514, πίν. 403α) φέρει ἐπὶ τοῦ κορμοῦ ἀντιστοίχως τεθείσας καὶ δύο ὀριζοντίας λαβάς. Ἐκ τῶν εὐρεθέντων 21 παραδειγμάτων τὰ 5 εἶναι μονόχρωμα καὶ τὰ 16 φέρουν ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν μελανοῦ καὶ καστανομελανοῦ χρώματος. Τὰ μονόχρωμα εἶναι κατεσκευασμένα ἀπὸ σκοτεινὸν τεφρὸν ἢ καὶ μελανὸν πηλόν, ἐνῶ τὰ γραπτὰ ἀπὸ ὑποκίτρινον πηλόν. Ἡ διακόσμησις (πίν. 403α, β) συνήθως περιορίζεται εἰς δακτυλίους καὶ εἰς ζώνην κοσμουμένην διὰ τεθλασμένων ἢ κυματοειδῶν γραμμῶν, διὰ ψευδοσπειρῶν (Ζπ6 - 361, 349, Ηπ13 - 514α, 514, Θπ2 - 600, 608, Θπ8 - 650, πίν. 116γ, Θπ24 - 676, πίν. 139γ, Ιπ1 - 764), διὰ σπειρῶν (Θπ2 - 610, πίν. 91δ), καὶ διὰ πτίλων (Ιπ1 - 765, πίν. 143β). Δύο τῶν γραπτῶν φέρουν ζώνην κοσμουμένην διὰ τριγλύφων (Ηπ1 - 475 καὶ Θπ2 - 609, πίν. 403β).

7. Πυξίδες (πίν. 401α).

Παραπλήσια πρὸς τὰ ἀγγεῖα τοῦ «τύπου 6», ἀλλὰ ἄνευ τῆς κατακορύφου ἐπὶ τοῦ χεῖλους λαβῆς, εἶναι σφαιρικαὶ πυξίδες, δείγματα τῶν ὁποίων εὐρέθησαν εἰς πέντε τάφους. Εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ πηλοῦ καθαροῦ, χρώματος σκοτεινοῦ τεφροῦ, καὶ ἔχουν ἐπιφάνειαν λείαν. Ἐξ τῶν παραδειγμάτων (Γπ16 - 101, πίν. 18γ, Ζπ6 - 360, Ηπ17 - 521, πίν. 401α, Θπ4 - 625, 620, πίν. 101β, γ, Μπ4 - 877, πίν. 184β) ἔχουν βάσιν πεπλατυσμένην, μικρὰν ἢ εὐρεῖαν, κορμὸν σφαιρικόν, χεῖλος ἐντόνως ἐκτρεπόμενον. Δύο ἀγγεῖα, Θπ8 - 646 (πίν. 401α) καὶ 648 (πίν. 116β), ἔχουν βάσιν ὑψωμένην.

1. Δ - Σ, εἰκ. 47. Prosymna II, εἰκ. 641, 647, ἀρ. 574.

2. Δείγματα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἔχομεν ἐκ Προσύμνης, Prosymna II, εἰκ. 647, ἀρ. 577 καὶ 578.

Ἀμέσως κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ ἀντιστοίχως κατὰ τὰ ἄκρα τῆς διαμέτρου τοῦ στομίου τὰ ἀγγεῖα, πλὴν δύο (Γπ16 - 101 καὶ Θπ4 - 625), φέρουν δύο ὁπὰς, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν πρὸ τῆς ὀπτήσεως. Δι' αὐτῶν θὰ ἐστερεοῦντο τὰ πώματα τῶν πυξίδων, τὰ ὁποῖα δὲν εὐρέθησαν. Τὸ Θπ4 - 620 (πίν. 401α) εὐρέθη μὲ τὸ πῶμα εἰς τὴν θέσιν του· τὸ ἀγγεῖον ὅμως τοῦτο δὲν φέρει ὁπὰς ὑπὸ τὸ χεῖλος, ἴσως διότι τὸ πῶμά του ἔχει ἀρκετὸν βάρος καὶ κλείει στεγανῶς τὸ στόμιον καὶ ὥς ἐκ τούτου δὲν εἶχεν ἀνάγκην συγκρατήσεως δι' ἱμάντων. Τὰ ἄλλα πώματα ἴσως ἦσαν κατεσκευασμένα ἐκ φθαρτῆς τιнос ὕλης, ἐκ ξύλου πιθανὸν ἢ ἐκ δέρματος, καὶ ἔπρεπε νὰ συγκρατηθοῦν ἄνωθεν τοῦ στομίου. Ἐδῶ θὰ πρέπη μᾶλλον νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ἡ κυλινδρική (δακτυλιόσχημος) πυξὶς Θπ24 - 677 (πίν. 139β). Εὐρέθη ἄνευ πώματος καὶ εἶναι τὸ μόνον δεῖγμα πυξίδος τοῦ σχήματος τούτου.

8. Κανθαρόσχημοι σκύφοι (πίν. 404α).

Τέσσαρα μόνον παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου εὐρέθησαν εἰς τέσσαρας διαφορικούς τάφους (Δπ4 - 233, πίν. 21β, Ηπ20 - 525, πίν. 82β, Θπ2 - 597α καὶ Μπ12 - 901, πίν. 404α), προφανῶς δὲ ἀνάγονται εἰς ἀρχαιότερα μεσοελλαδικὰ πρότυπα, καίτοι εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν καὶ ὡς προϊόντα ὕστεροελλαδικῶν χρόνων. Εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ τεφροῦ πηλοῦ καὶ ἔχουν βάσιν ὑψωμένην δακτυλιόσχημον, κορμὸν βαθὺν κωνικόν, κάπως ἀπεστρογγυλευμένον, χεῖλος κάθετον (Θπ2 - 597α, Ηπ20 - 525) ἢ ἐντόνως ἐκτρεπόμενον (Δπ4 - 233, Μπ12 - 901) καὶ δύο λαβὰς ἐκφυομένας ἀπὸ τοῦ χείλους, ὑπερυψωμένας αὐτοῦ καὶ ἀποληγούσας ἐπὶ τοῦ ὤμου.

9. Ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων (πίν. 404α,β, 405α,β).

Περιέργως φιάλαι τοῦ γνωστοῦ μεσοελλαδικοῦ τύπου δὲν ἀντιπροσωπεύονται μεταξὺ τῶν ἐκ τῶν τάφων προελθόντων ἀγγείων. Ἡ φιάλη Θπ8 - 649 (πίν. 404α) εἶναι μᾶλλον τὸ κοῖλον ὑψίποδος κυπέλλου, τοῦ ὁποῖου ἔχει ἀποκοπῇ ὁ πούς, στερεῖται δὲ καὶ λαβῶν. Προφανῶς ἡ φιάλη Μπ4 - 882 (πίν. 404α) ἀποτελεῖ συγκερασμὸν δύο σχημάτων — φιάλης καὶ ὑψίποδος κυπέλλου — καὶ εἶναι μοναδικὸν δεῖγμα ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνης. Σχετικῶς παρόμοιον, γραπτὸν ὅμως, παράδειγμα, κατὰ τι περισσότερον ἐξειλιγμένον, εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Λέρνης, χρονολογηθὲν εἰς ΥἼΕ Ι χρόνους¹. Κατ' ἀντίθεσιν τὸ ὑπ' ἀρ. Λπ5 - 834 ἀγγεῖον (πίν. 405α), μὲ καλῶς διαμορφωμένην κωνικὴν βάσιν καὶ ὑποτυπώδη πόδα, ἐνθυμίζει κύπελλα, μολονότι τὸ σφαιρικόν του σῶμα, ἢ ἔλλειψις λαιμοῦ καὶ τὸ στενούμενον πρὸς τὰ ἔσω στόμιόν του τὸ πλησιάζουν πρὸς τὰ ἀγγεῖα τὰ λεγόμενα «hole - mouth vases».

Στάμνοι καὶ σταμνοειδῆ ἀγγεῖα ἐπίσης εἶναι σπάνια καὶ τὰ τρία δείγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ περιλάβωμεν εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν (τὰ Επ2 - 299, πίν. 40α, Θπ6 - 630 καὶ 629, πίν. 404β), παρουσιάζουν στοιχεῖα διάφορα. Τὸ Θπ6 -

1. Hesperia 26, 1957, πίν. 42α.

630 έχει βάσιν πεπλατυσμένην καὶ κορμὸν σφαιρικόν, ἐνῶ τὸ Επ2 - 299 ἔχει ὑψωμένην βάσιν καὶ κορμὸν ἀμφικωνικόν. Τὸ Θπ6 - 629 ἔχει δύο ὀριζοντίας λαβὰς καὶ μετὰ τὰς τῶν ἀντιστοιχῶς δύο ὠτία. Τὰ ἀγγεῖα ὅμως ταῦτα, ἀνήκοντα εἰς τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικούς χρόνους, εἶναι χρήσιμα διὰ τὴν ὑπόδειξιν τύπων, ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο δυνατόν νὰ ἐξελιχθοῦν σχήματα τῆς ΥΕ ἐποχῆς.

Εἷς καὶ μόνος ἄγραφος ἀσκὸς εὑρέθη εἰς τὸν τάφον Ηπ1 (ὑπ' ἀρ. 480, πίν. 56β) μετὰ ἀγγείων μεσοελλαδικῶν χρόνων καὶ ἐντὸς λάκκου σκαφέντος ὅταν ὁ τάφος μετασχηματισθεὶς ἐχρησιμοποιήθη εἰς ὑστεροελλαδικούς χρόνους. Ὁ ἀσκὸς ὁμοιάζει πλήρως πρὸς τὸν εὑρεθέντα εἰς τὸν τάφον Μ τοῦ Κύκλου Β τῶν Μυκηνηῶν, ὁ ὁποῖος ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς¹.

Ἡ μοναδικὴ φιάλη μετὰ πλαγίας προχοῆς (Δπ13 - 237, πίν. 404α) εἶναι χρήσιμος, διότι ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ φιάλη ὑπ' ἀρ. 383, ἐκ τάφου ἀνασκαφέντος ὑπὸ τοῦ Σκιᾶ², ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Εἷς καὶ μόνον πίθος, ὁ Ηπ14 - 515, εὑρέθη πλήρης ἂν καὶ τεμαχισμένος (πίν. 405α). Κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικούς χρόνους. Τὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον τὴν ἐν τῷ χώματι ταφὴν Θπ25 ἀνάγονται εἰς πίθον τοῦ σχήματος τούτου. Πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν ἐδῶ καὶ τὰ μοναδικὰ βοόσχημα ρυτὰ τοῦ τάφου Επ2 (πίν. 405β) παραπέμποντες εἰς τὴν σελίδα 203 τοῦ τόμου Α' διὰ περισσοτέρας πληροφορίας³.

B. ANTIKEIMENA EK XALKOY

Πολὺ ὀλίγα ἀντικείμενα ἐκ χαλκοῦ εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους. Τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ γλωσσοειδὴς μάχαιρα Ζπ6 - χ5 (πίν. 50α), τύπου γνωστοῦ ἰδίᾳ ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β⁴. Εὑρέθη εἰς στρῶμα παραμερισμένων ὀστῶν μετὰ τῶν ἀγγείων Ζπ6 - 353 ἕως 363, τὰ ὁποῖα ἀνάγονται εἰς τὸ β' ἡμισυ τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ εἰς τοὺς ὑστέρους αὐτῆς χρόνους. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ μάχαιρα Ζπ6 - χ5 πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους.

Δύο περόναι ἐκ χαλκοῦ ὑστέρων μεσοελλαδικῶν χρόνων, ὑποδεικνυομένων ἐκ τῶν μετ' αὐτῶν διασωθέντων ἀγγείων, εὑρέθησαν εἰς δύο διαφόρους τάφους. Ἡ Ζπ6-χ6 (πίν. 50α) ἔχει κεφαλὴν ἀμφικωνικὴν, ἐνῶ ἡ Μπ4 - χ23 (πίν. 51α) ἔχει κεφαλὴν σχήματος καρποῦ ροιᾶς. Ὁμοία πρὸς τὴν Ζπ6 - χ6 περόνη εὑρέθη εἰς τὸν τάφον Λπ16 (ὑπ' ἀρ. χ22, πίν. 51α), τοῦ ὁποίου ἡ κατασκευὴ καὶ πρώτη χρῆσις ἀνάγονται εἰς πρωίμους ΥΕ I χρόνους, ἀλλ' ἡ χρῆσις του συνεχίζεται καὶ εἰς ΥΕ II. Φαίνεται λοι-

1. Κύκλος Β, σ. 153.

2. Ἐλευσίς, εἰκ. 88.

3. Εἰς τὴν παρεχομένην ἐκτὶ σχετικὴν βιβλιογραφίαν πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ἡ μελέτη τοῦ G. KARO, «Minoische Rhyta», εἰς Jahrbuch XXVI, 1911, σ. 249 κέ., ὡς καὶ αἱ παρατηρήσεις τοῦ M. NILSSON, «The Minoan-Mycenaean Religion, 1950², σ. 144 κέ. Ὅρα καὶ τὰ ζωμόμορφα ρυτὰ τῆς Θήρας εἰς ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ, Θησαυροὶ τῆς Θήρας, πίν. 34 καὶ 35.

4. Κύκλος Β, σ. 321 - 323 καὶ Κατάλογος Β.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Γ

Τάφοι ύστεροελλαδικών χρόνων

A/ά.	Αριθμ. τάφου	Είδος τάφου	Συσσωρευμένα όστια	Τελευταίος νεκρός	Θέσις νεκρού	Θέσις χειρών	Κτερίσματα	Προσανατολισμός τάφου	Προσανατολισμός νεκρού	Χρονολογία
1	Bπ1	τύπου L	X	—	—	—	όστρακα	A - Δ	—	ΥΕ IIIB
2	(Bπ12)	κατεστραμμένος	—	—	—	—	κύαθος	—	—	ΥΕ IIIB
3	Bπ16	λακκοειδής	είς 2 στρώματα και είς κόγχην	—	—	—	6 άγγεία, σφονδύλιον	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ I - IIIB
4	Bπ20	όρυγμα	X	—	—	—	4 άγγεία, 1 ειδώλιον	—	—	ΥΕ IIIB
5	(Bπ18)	τύπου L	X	—	—	—	9 άγγεία, 2 ειδώλια	A - Δ	—	ΥΕ IIIB
6	(Bπ19, πδ)	κατεστραμμένος	X	—	—	—	άσχος, 2 ειδώλια	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB
7	(Γπ1)	λακκοειδής	X	X	ἐκτάδην	δεξιά τεταμένη, άριστ. πρὸς ὑπογάστριον	3 άγγεία, ειδωλ., μάχαιρα	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ ΠΑ - IIIB
8	*Γπ17	κιβωτ. μετασκευασθείς	X	—	—	—	3 άγγεία	—	—	ΥΕ II - III
9	*Γπ19	κιβωτιόσχημος	X	—	—	—	3 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB
10	(Δπ1)	λακκοειδής	X	—	—	—	προχοΐσκη	—	—	ΥΕ I
11	*Δπ16	λακκοειδής	—	X	ἐπὶ ράχεως, κνήμαι δεδιπλωμέναι	δεξιά πρὸς πρόσωπον, άριστ. τεταμένη	—	ΒΔ - ΝΑ	κεφαλή πρὸς Ν	ΥΕ
12	*Επ1	λακκοειδής	X	3 νεκροί	α) ἐπὶ δεξιᾶς, σκέλη κεκαμμένα β) ἐπὶ ρά- χεως, σκέλη κεκαμμένα	α) ἐσταυρωμένοι ἐπὶ στήθους. β) πρὸς σιαγόνα	4 άγγεία	A - Δ	—	ΥΕ ΠΑ - IIIB
13	Επ3 (πδ)	λακκοειδής	θραύσματα όστων	—	—	—	2 άγγεία	ΒΑ - ΝΔ	—	ΥΕ ΠΑ
14	Zπ3	λακκοειδής	X	X	ἐπὶ ράχεως - πόδες κεκαμμένοι πρὸς τὰ δεξιά	ἐνούμεναι ἄνωθεν ὀμφαλοῦ	6 άγγεία, λαβίς, κομβία	ΒΑ - ΝΔ	—	ΥΕ ΠΑ - IIIB
15	Zπ4	λακκοειδής	X	X	ὑπτίος τεταμένος	κατὰ μήκος κορμοῦ	—	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ ΠΑ
16	*Zπ6	τύπου L	X	X	ὑπτίος	—	3 άγγεία, χαλκᾶ	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ II - IIIB
17	*Ηπ1	λακκοειδής	είς 2 στρώματα	2 νεκροί	α) ἐπὶ ἀριστερᾶς, σκέλη δεδιπλωμένα	—	10 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ I - IIIB
18	Ηπ3	τύπου L	11 νεκρῶν	X	—	—	21 άγγεία, μήτρα, 2 ειδ.	ΒΑ - ΝΔ	—	ΥΕ II - IIIB
19	*Ηπ5	λακκοειδής	είς 2 στρώματα	X	ὑπτίος τεταμένος	κατὰ μήκος σώματος	5 άγγεία, μάχαιρα	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ II
20	Ηπ15	λακκοειδής	5 νεκρῶν	—	—	—	2 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB
21	Ηπ16	λακκοειδής	X	X	ὑπτίος, πόδες συνεπτυγμένοι	—	1 άγγεῖον	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB - 2
22	Ηπ20	τύπου L	X	X	ἐπὶ ράχεως, πόδες κεκαμμένοι ἀριστερὰ	—	8 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ I - II
23	(Ηπ22)	κατεστραμμένος	X	—	—	—	5 άγγεία, 1 ειδώλιον	A - Δ	—	ΥΕ ΠΑ - 2 ἕως IIIB
24	*Θπ4 (πδ, γ)	τύπου L	X	γυναικὸς καὶ παιδίου	α, β) ὑπτίοι, πόδες κεκαμμένοι	α) δεξιά πρὸς κοιλίαν, ἀριστερὰ τεταμένη	4 άγγεία, 3 ειδ. κ.ά.	A - Δ	α) κεφαλή πρὸς ΒΑ	ΥΕ II - IIIB
25	Θπ5	λακκοειδής	3 νεκρῶν, κ.ά.	3 νεκροί	α) ὑπτίος β) ἐπὶ δεξιᾶς, πόδες κεκαμμένοι	α) δεξιά πρὸς κοιλίαν, ἀριστερὰ τεταμένη β) πρὸς αἰδοῖον	3 άγγεία, 3 ειδ. κ.ά.	ΒΑ - ΝΔ	—	ΥΕ IIIB - IIIT
26	*Θπ13	κιβωτ. μετασκευασθείς	ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τάφου	ἐπὶ καλυπτηρίου πλακὸς	ἐπὶ ἀριστερᾶς, πόδες κεκαμμένοι	—	8 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ I - IIIB
27	Θπ14	—	—	X	ἐπὶ ράχεως, σκέλη κεκαμμένα	—	2 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	ΒΔ - ΝΑ	ME πρὸς ΥΕ I
28	* (Θπ15 πδ, γ)	λακκοειδής	X	γυναικὸς καὶ παιδίου	α) ἐπὶ ράχεως, α, β) πόδες κεκαμμένοι	α) άριστ. πρὸς κοιλίαν, δεξιά κάτω- θεν όστων παιδίου	4 άγγεία, 3 ειδ., σφονδ.	ΒΔ - ΝΑ	α) κεφαλή πρὸς Α	ΥΕ IIIB
29	*Θπ23	κιβωτιόσχημος	X	—	—	—	1 άγγεῖον	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ III
30	* (Θπ24)	κατεστραμμένος	X	—	—	—	3 άγγεία	—	—	ΥΕ IIIB
31	Ιπ1	τύπου L	2 νεκρῶν καὶ εἰς λάκκον	2 νεκροί	α, β) ἐπὶ δεξιᾶς πλευρᾶς, πόδες κεκαμμένοι	α) άριστ. εἰς στήθος, δεξ. πρὸς κτέρισμα	9 άγγεία	A - Δ	—	ΥΕ I - IIIB
32	Λπ1	λακκοειδής	X	3 νεκροί	α) ἐκτάδην, κνήμαι δεδιπλωμέναι β, γ) ἐπὶ δεξιᾶς, κνήμαι δεδιπλωμέναι	α) άριστ. τεταμένη, δεξ. εἰς αἰδοῖον β) δεξ. τεταμένη, άριστ. εἰς αἰδοῖον γ) πρὸ προσώπου	—	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB
33	Λπ2	λακκοειδής	X	—	—	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB
34	*Λπ3	λακκοειδής	X	X	(κνήμαι δεδιπλωμέναι)	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB
35	Λπ4 (πδ)	λακκοειδής	X	παιδικός	ἐκτάδην, πόδες τεταμένοι	πρὸς τὸ πρόσωπον	8 άγγεία, 4 ειδώλια	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ II - ΠΑ - IIIB
36	*Λπ6	λακκοειδής	X	X	μηροὶ πλαγίως, κνήμαι δεδιπλωμέναι	δάκτυλοι συμπεπλεγμένοι κάτωθεν. σιαγ.	—	ΒΔ - ΝΑ	Δ - Α	ΥΕ
37	Λπ8	λακκοειδής (ἄνευ εισόδου)	X	X	ἐπὶ ἀριστερᾶς, σκέλη κεκαμμένα	τεταμέναι	—	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ I
38	Λπ11	θαλαμοειδής	ὑπολείμματα όστων	—	—	—	4 χαλκᾶ	A - Δ	—	ΥΕ
39	Λπ13	θαλαμοειδής	ὑπολείμματα όστων	—	—	—	3 άγγεία	ΒΑ - ΝΔ	—	ΥΕ IIIB - 2
40	Λπ14 (πδ)	θαλαμοειδής	ὑπολείμματα όστων	—	—	—	1 άγγεῖον	B - N	—	ΥΕ IIIB
41	Λπ15	θαλαμοειδής	τεθραυσμένα όστᾶ	—	—	—	1 άγγεῖον	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ IIIB
42	Λπ16 (πδ)	λακκοειδής	εἰς λάκκον καὶ δάπεδον	παιδὸς καὶ ἐνήλικος	α) ὀκλάζων. β) ἐπὶ ράχεως, κνήμαι κε- καμμένα	α) πρὸς πρόσωπον	17 άγγεία, 2 ειδ., περόνη	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ I - IIIB
43	Mπ2 (πδ)	λακκοειδής	διαλελυμένα	—	—	—	1 άγγεῖον	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ II ἢ ΠΑ
44	Mπ3	λακκοειδής	X	3 νεκροί	α, β, γ) ἐπὶ ἀριστερᾶς, κνήμαι δεδι- πλωμέναι	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ II
45	*Mπ4	λακκοειδής	X	X	ἐπὶ ἀριστερᾶς, κνήμαι δεδιπλωμέναι	—	4 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	κεφαλή πρὸς ΝΑ	ΥΕ I πρὸς II - IIIB
46	Mπ6 (πδ, γ)	λακκοειδής	X	παιδίου καὶ μητρὸς	α, β) ἐπὶ ράχεως, κνήμαι δεδιπλωμέναι	α) πρὸς ὦμον καὶ στήθος β) πρὸς κοιλίαν	7 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ ΠΑ
47	*Mπ8 (πδ)	κιβωτιόσχημος	θρύμματα όστων	—	—	—	1 άγγεῖον, 2 ειδώλια	ΒΑ - ΝΔ	—	ΥΕ IIIB
48	*Mπ9 (πδ)	κιβωτιόσχημος	εἰς λάκκον καὶ δάπεδον	2 νεκροὶ καὶ 1 παιδικός	α) ἐκτάδην, κνήμαι δεδιπλωμέναι β, γ) ἐπὶ δεξιᾶς, κνήμαι δεδιπλωμέναι	α) πρὸς σιαγόνα καὶ αἰδοῖον γ) πρὸς σιαγόνα	2 άγγεία	ΒΔ - ΝΑ	α) κεφαλή πρὸς Α γ) κεφαλή πρὸς ΒΑ	ΥΕ II - IIIB
49	(Mπ10)	λακκοειδής	—	—	—	—	—	ΒΔ - ΝΑ	—	ἕως ΥΕ
50	(Mπ11)	λακκοειδής	—	—	—	—	1 άγγεῖον	ΒΔ - ΝΑ	—	ΥΕ ΠΑ - IIIB

Υπόμνημα : ( ) = οἱ ἐντὸς παρενθέσεως τάφοι εἶναι κατεστραμμένοι.
 * = πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τάφων δηλοῦ ME ἀρχικὴν κατασκευήν.

πδ = παιδικὸς τάφος.

πδ, γ = ταφή γυναικὸς καὶ παιδίου εἰς τὸν αὐτὸν τάφον.

Σύνολα : Τάφοι ἐνηλίκων = 39

Τάφοι παιδικοὶ = 11

50

πὸν ὅτι περόναι τοῦ τύπου τούτου κατεσκευάζοντο ὅχι μόνον εἰς ΜΕ, ἀλλὰ καὶ εἰς ΥΕ I καὶ II χρόνους.

Τρεῖς τριχολαβίδες τοῦ ἰδίου τύπου (Ζπ6 - χ7 καὶ χ8, Θπ16 - χ15, πίν. 50α, 51α, 102α, β) εὑρέθησαν εἰς δύο τάφους. Ἐκ τούτων αἱ δύο πρῶται χρονολογοῦνται ἀσφαλῶς ἐκ τῶν μεσοελλαδικῶν ἀγγείων, τὰ ὅποια εὑρέθησαν μετ' αὐτῶν. Ἡ τρίτη, Θπ16 - χ15, τίθεται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου. Εἶναι κατεσκευασμένα ἐξ ἐλάσματος καμπτομένου κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους καὶ εὐρυνομένου (διὰ σφυρηλατήσεως) κατὰ τὰ ἄκρα. Τριχολαβίδες ἦσαν ἐν χρήσει καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τῆς χαλκοκρατίας, παραδείγματα δὲ εὑρέθησαν καὶ εἰς συνοικισμοὺς καὶ εἰς τάφους¹. Τὰ ἐλευσινιακὰ δείγματα εἶναι ἐκ τῶν ἀπλουστέρων.

Δακτύλιοι καὶ στρεπτά - σφηκωτῆρες ἐκ χαλκοῦ (πίν. 51α, 102β) εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους Ζπ6, Θπ4 καὶ Θπ6 καὶ ψηφίδες κυλινδρिकाί, σχηματίζουσαι μὲ ἄλλας ἐξ ὀρείας κρυστάλλου καὶ ἐκ πρασίνου λίθου περιδέραιον, εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον Θπ4 (πίν. 102α).

Γ. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚ ΛΙΘΟΥ ΚΑΙ ΠΗΛΟΥ

Ἐλάχιστα ἐκ λίθου ἀντικείμενα εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι δύο γλυπτὰι ψηφίδες. Ἡ μία τούτων, ἐκ τοῦ τάφου Θπ2 (πίν. 93α), ἔχει σχῆμα φακοειδές, εἶναι διάτρητος κατὰ τὴν ὀριζοντίαν διάμετρον καὶ φέρει ἐγχάρακτον σταυρὸν μὲ φυλλοειδῆ κοσμήματα μεταξὺ τῶν βραχιόνων. Ὑπάγεται, ἴσως, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ταλισμανικῶν ψηφίδων. Ἡ δευτέρα, ἐκ σαρδίου καὶ ἐκ τοῦ τάφου Θπ4 (πίν. 102γ), εἶναι ἀμυγδαλόσχημος, φέρει τρῆμα κατὰ τὸ μήκος αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας γραπτὴν παράστασιν δελφίνων διατεταγμένων εἰς κύκλον. Ἡ παράστασις αὕτη εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν κίνησιν (τὸν στροβιλισμόν) καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ περισσότερον ἐπιτυχὴς προσπάθεια λιθοξόου τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων². Τὸ ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀγγείων (ὑπ' ἀρ. Θπ4 - 618 ἕως 625), τὰ ὅποια εὑρέθησαν μετ' αὐτῆς.

Ὀλίγαι ψηφίδες ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, ἐκ σκοτεινοῦ λίθου καὶ ἐκ σαρδίου ἐκ τοῦ τάφου Θπ4 ἴσως ἀπετέλουν μέρος περιδεραίου, τὸ κεντρικὸν κόσμημα τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ γλυπτὴ ψηφίς (πίν. 102α).

Ἐκ πηλοῦ, πλὴν τῶν ἀγγείων, κατεσκευάζοντο καὶ σφονδύλια, ὀλίγα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους. Κατὰ κανόνα ἔχουν σχῆμα κολούρου κώνου καὶ εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ χονδροκόκκου πηλοῦ (Θπ4, πίν. 92γ, δ, ε καὶ 100α). Ἀλλὰ εὑρέθησαν καὶ ὀλίγα ἀμφικωνικά μὲ ὀξεῖαν ἢ ἀπεστρογγυλευμένην ἀκμὴν (Θπ2, Θπ4 καὶ

1. Κύκλος Β, σ. 327 - 328 καὶ ὑπόσημ. 1.

2. Ψηφίδας γλυπτὰς τῶν χρόνων ἐκείνων ἔχομεν καὶ ἀπὸ τὸν Κύκλον Β (πίν. 60 β, Γ - 443· πίν. 135 β, Μ - 453· πίν. 187, Ο - 464). Ἡ ἐκ τοῦ τάφου Ο φέρει θαλασσίαν παράστασιν κατὰ πολὺ ὑπολειπομένην τεχνικῶς καὶ αἰσθητικῶς τῆς ψηφίδος ἐκ τοῦ τάφου Θπ4 τῆς Ἐλευσίνος.

Θπ6, πίν. 92γ). Ἡ χρῆσις τῶν σφονδυλίων τούτων εἶναι ἀβεβαία, ἀλλὰ προφανῶς λόγῳ τοῦ βάρους καὶ τοῦ μεγέθους των δὲν θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς κομβία, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς βαρίδια διὰ ποικίλας χρήσεις.

II. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ

(Κατάλογος Γ).

Οἱ ἐλευσινιακοὶ λακκοειδεῖς τάφοι τῶν ὑστεροελλαδικῶν χρόνων προφανῶς ἐξε-
λίχθησαν ἐκ τῶν κιβωτιοσχημῶν τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ ἀποδεικνύουν τὸν τρόπον, κατὰ
τὸν ὁποῖον ἦτο δυνατόν οἱ κιβωτιόσχημοι νὰ μεταβληθοῦν εἰς λακκοειδεῖς. Ὁ τάφος
Θπ14 (πίν. 128α), τῆς μεταβατικῆς ἀπὸ τῆς ΜΕ ἐποχῆς εἰς τὴν ΥΕ I περίοδον,
ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς. Ἐχει ἤδη εἴσοδον εἰς μίαν τῶν γωνιῶν
του. Βαθμηδὸν καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὁ τύπος, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει,
ἐξελίχθη εἰς τὸν μετὰ εἰσόδου λακκοειδῆ τάφον, τύπου L, ἀρκετὰ δείγματα τοῦ ὁ-
ποίου εὐρέθησαν εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος (τάφος Ηπ20, πίν. 81,
σχέδιον 88, Κατάλογος Γ). Ἐξ αὐτῶν ἀποδεικνύεται ὅτι εἰς ΥΕ II χρόνους ὁ τύπος
εἶχε φθάσει εἰς τὸ τελευταῖόν του στάδιον καὶ εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῇ. Παρουσιάζει
στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς χαρακτηριστικὰ τμήματα τῶν θα-
λαμοειδῶν τῆς περιόδου τάφων. Τὸ τετράπλευρον σχῆμά του, ἐξελιχθὲν ἐκ τοῦ τετρα-
πλεύρου τῶν κιβωτιοσχημῶν, ἐπεβλήθη βεβαίως λόγῳ τῆς εὐκολίας κατασκευῆς του,
ὅπως καὶ ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων τῶν θαλάμων τῶν θαλαμοειδῶν ἐπεβλήθη ἐκ τῆς
ποιότητος τοῦ πετρώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐλαξεύθησαν. Ἡ σχετικῶς μακρὰ εἴσοδος
τῶν τάφων τοῦ τύπου L ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ στόμιον τῶν θαλαμοειδῶν καὶ ἡ πρὸ
ταύτης κατωφερῆς πρόσοδος πρὸς τὸν δρόμον ἐκείνων.

Τῆς τοιχοδομίας χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον εἶναι οἱ ἐπάλληλοι ὀριζόντιοι δό-
μοι τετραπλεύρων λίθων τεθειμένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς μικρῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι, ἐν
εἴδει ὀρθοστατῶν, ἡδράζοντο ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Εἰς ὑστερώτερα δείγματα οἱ τάφοι
ἦσαν πλήρως κτιστοὶ ἐκ τετραπλεύρων λίθων (Βπ1, πίν. 4 καὶ τόμ. Α', σχέδιον 1). Ἡ
εἴσοδος τῶν λακκοειδῶν ἐκλείετο διὰ πλακὸς ἰδρυμένης ἐπὶ κατωφλίου, ἀρχικῶς ἐκ χώ-
ματος, ἀργότερον ἐκ λίθου τετραπλεύρου (πίν. 48α, 58, 81, 110 κλπ.). Τὰ δάπεδα
ἐνίοτε ἐκαλύπτοντο δι' ἀραιοῦ στρώματος χαλίκων καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀπετίθεντο νεκροὶ
μὲ τὰ κάτω σκέλη μόνον κεκαμμένα ἐλαφρῶς, ἢ μὲ τὰς κνήμας δεδιπλωμένας κάτω-
θεν τῶν γονάτων (Επ1, πίν. 35α)¹. Τὰ ὅσῃ τῶν προγενεστέρως ταφέντων παρεμε-
ρίζοντο πρὸς μίαν τῶν στενῶν τοῦ τάφου πλευρῶν ἢ καὶ ἐπεσωρεύοντο εἰς λάκκον
σκαφέντα σχεδὸν πρὸ τοῦ στομίου τῆς εἰσόδου (πίν. 48α). Ἡ θέσις αὕτη τοῦ λάκκου
δὲν ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἀλλὰ προετιμᾶτο διὰ τὸ εὐχερὲς τῆς σκαφῆς. Λόγῳ τοῦ
ὅτι αἱ καλυπτῆριοι πλάκες ἀφίνοντο εἰς τὴν θέσιν των κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν μεταγε-
νεστέρων λειψάνων, ἡ σκαφή λάκκου, ὅσονδήποτε μικροῦ, εἰς τὸ ἐσώτερον τμήμα τοῦ
τάφου παρουσίαζε μεγαλυτέρας δυσκολίας καὶ στενοχωρίας, ἰδίᾳ διότι τὸ ἐσώτερον

1. Ἡ ἀναδίπλωσις αὕτη χαρακτηρίζει ὑστεροελλαδικούς χρόνους.

τμήμα περιείχε πολλά σεσηπότα κατάλοιπα κατάκλειστα ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα καὶ διότι τὸ ὕψος τοῦ τάφου ἦτο πολὺ μικρόν.

Πρέπει καὶ πάλιν νὰ τονισθῇ ὅτι προϋπάρχοντες μεσοελλαδικοὶ τάφοι, κατὰ τύχην εὐρισκόμενοι, ἐπεμηκύνοντο καὶ μετετρέποντο εἰς τάφους τοῦ τύπου L (Κατάλογος Β). Τοῦλάχιστον μία τῶν πλακῶν τοῦ προγενεστέρου τάφου διετηρεῖτο εἰς τὴν ἀρχικὴν στενὴν αὐτοῦ πλευράν, λόγῳ δὲ διαπλατύνσεως τοῦ τάφου ἐκατέρωθεν αὐτῆς ἐδημιουργοῦντο κενά, τὰ ὅποια ἐπληροῦντο ἀμελῶς δι' ἐπαλλήλων λίθων (πίν. 94, 95α, 97 κλπ.). Πρὸς τούτοις, ἐνίοτε αἱ κατώταται πλευραὶ τῶν πλακῶν ἐστερεοῦντο διὰ μικρῶν λίθων τεθειμένων ἐν εἴδει σφηνῶν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα φανερώνουν συνήθως μετασχηματισμὸν ἀρχαιότερου τάφου.

Εἰς ΥΕ IIIB-2 χρόνους ἡ κατασκευὴ λακκοειδῶν τάφων τοῦ τύπου L παρουσιάζει τεχνικὴν ὀπισθοδρόμησιν (τάφος Θπ5, πίν. 104 - 106). Ἡ τοιχοδομία των εἶναι ἀμελεστέρα, τὸ στόμιον παραλείπεται καὶ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν τάφον δημιουργεῖται καὶ πάλιν ἀπὸ ἄνοιγμα, τὸ ὅποιον ἀφίνεταί εἰς μίαν τῶν γωνιῶν του. Ἡ πλάξ, ἡ κλείουσα τὴν εἴσοδον, συνήθως εἶναι μικροτέρα τοῦ ἀνοιγματος καὶ διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖται καὶ δευτέρα μικροτέρα πλάξ ἀμελῶς τεθειμένη. Ἐνίοτε τὸ ἄνοιγμα κλείεται διὰ ξηροτοίχου καὶ πλατύς, κατωφερικὸς δρομίσκος δημιουργεῖται πρὸ τῆς εἰσόδου. Δείγματα τοῦ τύπου τούτου τῶν ΥΕ III χρόνων παρέχουν οἱ τάφοι Θπ5 καὶ Λπ1 (πίν. 104 καὶ 148 - 149α). Ἐνίοτε τάφοι τῶν χρόνων ἐκείνων περιεκλείοντο διὰ περιβόλου ἐκ μεγάλων λίθων (Θπ5, Λπ1, Λπ3, πίν. 103α, 146α, 150β) εἰς τῶν ὁποίων ἐχρησίμευε καὶ ὡς σῆμα. Ἄλλοτε πάλιν ὡς σῆμα ἐχρησίμευε τὸ τριγωνικὸν ἄνω ἄκρον τῆς πλακὸς τῆς κλειούσης τὴν εἴσοδον (Θπ14 καὶ Λπ3, πίν. 128α, 150β). Τὸ ἔθιμον τῆς ἐπιθέσεως σήματος ἐπὶ τοῦ τάφου ἤρχισεν εἰς μεσοελλαδικoὺς χρόνους ὡς ἀποδεικνύει ὁ τάφος Θπ9 (πίν. 117).

Οἱ περισσότερον ἐνδιαφέροντες τάφοι ΥΕ IIIB χρόνων εἶναι οἱ θαλαμοειδεῖς τοῦ τομέως Λ, τέσσαρα δείγματα τῶν ὁποίων ἀνεσκάφησαν (πίν. 164, 171α, 172, 173, σχέδια 124, 126, 127 καὶ Κατάλογος Γ). Ὅλοι εἶναι ἐσκαμμένοι εἰς τὸ χῶμα, τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν θαλαμοειδῶν τάφων τοῦ ἐλευσινιακοῦ νεκροταφείου, τύπου δηλαδὴ ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν. Ἡ εἰς τὸν τιτανόλιθον τῆς βουνοσειρᾶς λάξευσις θαλαμοειδῶν τάφων προφανῶς ἦτο δυσκολωτάτη καὶ διὰ τοῦτο ἐπεχείρησαν τὴν εἰς τὸ χῶμα σκαφήν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀκόμη καὶ εἰς τὰς Μυκήνας θαλαμοειδεῖς τάφοι ἀφέθησαν ἀτελεῖς, διότι κατὰ τὴν λάξευσιν οἱ κατασκευασταὶ των συνήντησαν σκληρότερον τοῦ συνήθους βράχον. Ἡ εἰς τὸ χῶμα σκαφή, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν εἰς βράχον λάξευσιν, βεβαίως παρουσιάζει ἀδυναμίαν, αἱ ὅποιαί γίνονται ἀμέσως καταφανεῖς καὶ αἱ ὅποιαί ἠνάγκασαν τοὺς Ἐλευσινίους νὰ ἐμμεῖνουν εἰς τὸν πατροπαράδοτον λακκοειδῆ τύπον, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν ἐν χρήσει μέχρι τοῦ τέλους τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου. Ἡ σπᾶνις θαλαμοειδῶν τάφων ἀποδεικνύει τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἐξασκοῦν γεωλογικαὶ συνθῆκαι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιδόσεων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν κατασκευὴν των ἀποδεικνύει ἐπίσης τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μυκηναϊκοῦ τούτου τύπου τάφου τῶν ὑστεροελλαδικῶν χρόνων.

Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Παπαδημητρίου ἀνέσκαψεν εἰς τὴν Βούλαν τῆς Ἀττι-

κῆς θαλαμοειδῆς τάφους, οἱ ὅποιοι ἐν μέρει εἶχον σκαφῇ εἰς τὸ χῶμα. Τὸ χῶμα ὅμως εὐρέθη κάτωθεν βραχώδους ἐπιστρώματος σχετικῶς βαθέος, τὸ ὅποιον ἀπετέλει τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ ὅποιον ἐσχημάτιζε στερεὰν στέγην. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Βούλαν ἀκόμη ὀλίγοι μόνον τάφοι τοῦ τύπου τούτου εὐρέθησαν ¹.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ μικροσκοπικὸς θαλαμοειδὴς τάφος Λπ14 (πίν. 172), ὁ ὅποιος προφανῶς ἦτο παιδικός, καὶ ὁ ὅποιος ἦτο μοναδικὸς μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς ἀνασκαφῆς του. Ἐκτοτε ἐδημοσιεύθη θαλαμοειδὴς παιδικὸς τάφος εὐρεθεὶς εἰς τὸ μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀνήκων εἰς τοὺς αὐτοὺς, ὡς ὁ ἐλευσινιακός, ΥΕ ΠΙΒ χρόνους ². Παιδικὸν θαλαμοειδῆ τάφον ΥΕ ΠΙΒ χρόνων ἀνέσκαψα τὸ θέρος τοῦ 1972 εἰς θέσιν πρὸς τὰ βορειοανατολικά τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, γνωστὴν ὡς Καψάλα. Εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους παιδιὰ ἐθάπτοντο καὶ εἰς τοὺς τάφους τῶν ἐνηλίκων συγγενῶν των. Τοῦλάχιστον ἐννέα πλήρεις παιδικαὶ ταφαὶ εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους ἐνηλίκων (Θπ4, πίν. 97). Εἰς δύο δὲ ἐλευσινιακοὺς τάφους νήπια εἶχον ἀποτεθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων των (Θπ15 καὶ Μπ6, πίν. 130, 185β).

Τὰ ταφικὰ ἔθιμα τῶν ὑστεροελλαδικῶν χρόνων, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων τάφων, ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν μεσοελλαδικῶν καὶ δὲν διαφέρουν ἐκείνων. Ταῦτα ἔχουν ἤδη ἐκτεθῇ εἰς τὸ περὶ μεσοελλαδικῶν τάφων κεφάλαιον, κατέστησαν δὲ γνωστὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα νεκροταφεῖα ³. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθοῦν τρία τινά. Πρῶτον : περίπτωσις καύσεως δὲν ἀνευρέθη εἰς τὸ μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος. Ἐνταφιασμὸς ἦτο ὁ μόνος τρόπος διαθέσεως τῶν νεκρῶν. Δεύτερον : οὐδὲν ἔγχοις λατρείας νεκρῶν ἀπεκαλύφθη καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ συμπέρασμα τῆς μὴ υπάρξεως λατρείας νεκρῶν εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἐνισχύεται ἀπὸ τὰ ἀποκαλυφθέντα κατάλοιπα τοῦ ἐλευσινιακοῦ νεκροταφείου. Τρίτον : ἰδία περιποιήσις τῶν ὁσίων τῶν προγενεστέρως ταφέντων δὲν παρατηρήθη· τὰ ὅσα ἐκεῖνα παρεμερίζοντο ἄνευ προσοχῆς καὶ σεβασμοῦ καὶ συνήθως ταῦτα ὡς καὶ τὰ κτερίσματα συνετρίβοντο.

Οἱ ὑστεροελλαδικοὶ τάφοι τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος ἀνάγονται κυρίως εἰς ΥΕ ΙΙ καὶ ΥΕ ΙΙΑ καὶ Β χρόνους. Τάφοι ΥΕ ΙΙΙΓ χρόνων δὲν ἀνευρέθησαν, φαίνεται δὲ ὅτι εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ νεκροταφεῖον δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο.

Α. ΑΓΓΕΙΑ ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΑ

Κατὰ κανόνα τὰ εἰς τοὺς ὑστεροελλαδικοὺς τάφους ἀποτεθέντα κτερίσματα εἶναι πολυπληθέστερα τῶν ἀνευρισκομένων εἰς μεσοελλαδικοὺς τάφους. Ἀγγεῖα καὶ πάλιν ἀποτελοῦν τὴν μεγαλυτέραν καὶ χαρακτηριστικωτέραν τάξιν τῶν εἰς τοὺς τάφους ἀποτεθέντων ἀντικειμένων. Ἐκ τούτων τὰ περισσότερα εἶναι ἀγγεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐτίθεντο ὑγρὰ, ὡς π.χ. πρόχοι, ψευδόστομοι ἀμφορεῖς, ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα, τρίωτοι

1. ΠΑΕ 1954, σ. 72 χέ.

2. Agora XIII, σ. 212 - 213, τάφος XX.

3. Ὅρα ἀνωτέρω σ. 215 καὶ Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑ, Homeric and Mycenaean Burial Customs, AJA 52, σ. 56 - 81. Chamber Tombs, σ. 143 - 146 καὶ Prosymna I, σ. 236 χέ.

ἀμφορίσκοι, στάμνοι καὶ ποτήρια ἢ κύαθοι. Ὀλίγα τῶν ἀγγείων ἀνάγονται εἰς ΥΕ II χρόνους, τὰ περισσότερα ἀνήκουν εἰς τὴν μακρὰν ΥΕ III περίοδον.

Ἡ χρονολόγησις τῶν ἀγγείων τούτων βασίζεται ἐπὶ ἀνασκαφικῶν πορισμάτων καὶ συμπερασμάτων ἐπιτευχθέντων ἐκ τῆς μελέτης καταλοίπων διαφόρων ἄλλων συνοικισμῶν καὶ νεκροταφείων, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῆς θεμελιώδους ἐργασίας τῶν ἀειμνήστων καθηγητῶν Carl W. Blegen, Alan B. Wace καὶ Arne Furumark.

Πρέπει νὰ τονισθοῦν αἱ δυσκολίαι τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ κατάταξις ἀγγείων, ἡ βασιζομένη ἐπὶ ἀναλύσεων ρυθμῶν, ἐπὶ ὑποθέσεων, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγωγῆς τῶν κατὰ τόπους ἀπομιμήσεων ρυθμῶν καὶ σχημάτων ἀγγείων εἰς χρονολογικὰς περιόδους καὶ ὅρια ἰσχύοντα ἴσως διὰ τὴν ἀρχικὴν τῶν ἐπινόησιν καὶ δημιουργίαν εἰς κεραμεικὸν κέντρον. Διερωτᾶται τις ἐὰν εἶναι ὁρθόν, ἀγγεῖον εὑρεθὲν ἢ κατασκευασθὲν εἰς τὴν Ἑλευσῖνα κατὰ μυκηναϊκὸν ἢ μινωικὸν πρότυπον νὰ τεθῇ εἰς τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ πρῶτον παρήχθη ὁ ρυθμὸς ἢ τὸ σχῆμά του εἰς τὰς Μυκήνας ἢ τὴν Κνωσόν. Πόσος χρόνος πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι παρῆλθεν ἕως ὅτου ὁ ρυθμὸς ἢ τὸ σχῆμα ἐκεῖνο ἐγένετο γνωστὸν καὶ ἐτέθη ἐν χρήσει ἀλλαχοῦ; Ἄρα γε ἐγένετο ὁ ρυθμὸς γνωστὸς κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς διαφόρους τόπους ὅπου εὐρίσκονται ἀντιπροσωπευτικά του παραδείγματα; Ἡ αὕτῃ χρονολογία θὰ ἰσχύσῃ διὰ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα εὑρεθέντα ἢ καὶ δημιουργηθέντα εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὴν Πύλον, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ἑλευσῖνα, εἰς τὰς Θήβας, κλπ.; Τὰ ἐρωτήματα αὐτά, ὡς καὶ ἡ ἐκδοχὴ ὅτι κατὰ τάξεις βάσει «στυλιστικῶν» ἀναλύσεων πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἐνισχυθοῦν καὶ διὰ στρωματογραφικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐνίοτε δὲν ὑπάρχουν, ὑποδεικνύουν τὴν ἀβεβαιότητα, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν μηχανικὴν τοποθέτησιν ἀγγείων εἰς τάξεις δημιουργηθείσας βάσει ὑποθέσεων ἀκόμῃ καὶ δεδομένων, τὰ ὁποῖα ἰσχύουν ἴσως εἰς μίαν κεντρικὴν περιοχὴν. Ἀκόμῃ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἀπότομοι μεταβολαὶ ρυθμῶν καὶ σχημάτων δὲν ὑφίστανται, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ἔχει ποικίλλουσιν διάρκειαν εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς ἐνὸς χώρου καὶ ὅτι αἱ αὐταὶ ἀπόλυτοι χρονολογίαι διήκουσαι δι' ὅλων τῶν περιοχῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δὲν εἶναι δυναταί.

Πρὸς τοῦτοις πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ τρόπος τῆς διακοσμήσεως ἐνὸς ἀγγείου, ὁ ὁποῖος συνήθως γίνεται δεκτὸς ὡς διακοσμητικὸς ρυθμὸς, χρησιμοποιεῖται ἐπὶ χρονικὸν διάστημα μέγα ἢ μικρόν. Κατ' ἀκολουθίαν ἀπόλυτος χρονολογία δὲν εἶναι δυνατή, ἐὰν δὲν ὀρισθῇ πότε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ρυθμοῦ κατεσκευάσθη τὸ ἀγγεῖον, εἰς τὴν ἀρχὴν, εἰς τὸ τέλος του ἢ καὶ εἰς ἐνδιάμεσόν τι διάστημα. Τοῦτο δὲ δύναται ἴσως νὰ γίνῃ μόνον βάσει στρωματογραφικῶν στοιχείων. Ἡ δυσκολία, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ θέμα, καὶ οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους ἀντιμετωπίζει ὁ ἐρευνητής, ὑποδεικνύονται παραστατικώτατα ἐξ ὁμοίων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ἡ ἀγγειογραφία τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Εἶναι δηλαδὴ γνωστὸν ὅτι ὁ μελανόμορφος ρυθμὸς ἤρχισε πολὺ πρὸ τοῦ 500 π.Χ. καὶ ὅτι ὁ ἐρυθρόμορφος εἶχεν ἐπικρατήσῃ πρὸς τὸ τέλος τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος. Καὶ ὅμως ἀποδεικνύεται, ἀκόμῃ καὶ ἐκ τῶν εὐρημάτων τοῦ ἐλευσινιακοῦ νεκροταφείου, ὅτι μελανόμορφοι λήκυθοι κατεσκευάζοντο καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Πόσον ἐσφαλμένη θὰ ᾔτο ἡ χρονολόγησις ὠρισμένων ληκύθων εἰς τὸν 6ον π.Χ. αἰῶνα, διότι ἡ διακόσμησις εἶχε

γίνει κατὰ τὸν μελανόμορφον ρυθμόν! Ἐν μέτρῳ, τὸ αὐτὸ ἀληθεύει καὶ διὰ τὴν μυκηναϊκὴν κεραμεικὴν. Ρυθμοὶ διαρκοῦν ἐπὶ διάστημα, μικρὸν ἢ μέγα, καὶ ἡ τοποθέτησις ἐνὸς ἀγγείου εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς ἐνὸς ρυθμοῦ δένειναι πάντοτε ἀσφαλές· ἴσως τὸ τέλος τοῦ ρυθμοῦ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὡς τὸ χρονικὸν ὄριον πρὸ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ τεθῇ ἐν ἀγγεῖον, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἔχομεν ἄλλα τεκμήρια.

Ἰδιαιτέρα προσοχὴ χρειάζεται διὰ τὰ ἀγγεῖα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τάφους ὅπου στρωματογραφικὴ διάκρισις σπανίως ὑπάρχει. Μόνον ἡ συνύπαρξις ἀγγείων διαφόρων σχημάτων καὶ διακοσμήσεως εἰς τὸν αὐτὸν τάφον καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ταφὴν παρέχει σχετικῶς σαφεῖς δεδομένα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ὑστεροελλαδικὰ ἀγγεῖα τῶν ἐλευσινιακῶν τάφων δὲν παρέχουν σαφεῖς καὶ ἀντικειμενικὰ στοιχεῖα διότι εὐρέθησαν μεταξὺ παραμερισμένων ὁσῶν ἢ καὶ εἰς λάκκους. Ἀλλὰ εὐρέθησαν καὶ ἀγγεῖα - κτερίσματα τῆς αὐτῆς ταφῆς, ὡς τὰ τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ τοῦ Θπ4, τῆς τελευταίας ταφῆς τοῦ Ζπ3, ἢ καὶ ἀγγεῖα - κτερίσματα περίξ ἐνὸς καὶ μόνον σκελετοῦ τάφου, ὡς τὰ τοῦ Ηπ5. Ταῦτα παρέχουν ἀξιοπίστους μαρτυρίας καὶ ἐπ' αὐτῶν δύνανται νὰ στηριχθοῦν χρονολογικὰ συμπεράσματα. Ἡ παραβολὴ τῶν οὕτω ἐπιμεμαρτυρημένων ἀγγείων πρὸς ἄλλα ἐξ ἄλλων τάφων τοῦ αὐτοῦ νεκροταφείου διευρύνει τὸν κύκλον τῆς ἐξισώσεως καὶ βοηθεῖ εἰς τὴν χρονολόγησιν περισσοτέρων εὐρημάτων. Τὴν μέθοδον ταύτην ἠκολούθησαμεν, ὅπου ἦτο δυνατόν, διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν ἐλευσινιακῶν ἀγγείων, ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ νεώτερον ἀντικείμενον τὸ εὐρεθὲν εἰς μίαν ταφὴν ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατον χρονολογικὸν ὄριον δι' ὅλα τὰ κτερίσματα τῆς ταφῆς αὐτῆς. Οὕτω, τὰ κτερίσματα τοῦ τελευταίου νεκροῦ τοῦ τάφου Ζπ3 περιλαμβάνουν 4 ψευδοστόμους ἀμφορεῖς. Ἐκ τούτων ὁ ὑπ' ἀρ. 343 ἀνάγεται εἰς ΥΕ IIIB - 2 χρόνους· κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀμφορεῖς τῆς ταφῆς πρέπει νὰ ἀναχθοῦν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Παρ' ὅλας τὰς ὁμοιότητας καὶ συσχετισμοὺς ἡ χρονολογία ἀγγείων προερχομένων ἐκ τάφων παραμένει σχετικὴ.

Τὰ ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος ἀγγεῖα διακρίνονται εἰς ποικίλα σχήματα, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων πραγματευόμεθα δι' ὀλίγων μόνον, διότι ἤδη αἱ ἐργασίαι τοῦ Wace, τοῦ Blegen, τοῦ Furumark καὶ τοῦ Ἰακωβίδου περιλαμβάνουν ἐξονυχιστικὰς περιγραφὰς καὶ ἐπιμελεῖς κατατάξεις σχημάτων καὶ διακοσμήσεων καὶ τῶν τριῶν περιόδων τῆς ὑστεροελλαδικῆς ἐποχῆς.

1. Ψευδόστομοι ἀμφορεῖς (πίν. 406, 407).

Ἡ ὁμὰς αὕτη τῶν ἀγγείων εἶναι, ἴσως, ἡ περισσότερον χαρακτηριστικὴ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἡ περισσότερον γνωστὴ. Τριάκοντα ψευδόστομοι ἀμφορεῖς εὐρέθησαν εἰς 18 τάφους ΥΕ III χρόνων, ἐπὶ συνόλου 40 ἐκτερισμένων τάφων. Οἱ ἀμφορεῖς οὗτοι ἀνάγονται κυρίως εἰς τὴν ΥΕ IIIB περίοδον, ἀπὸ τῶν πρώιμων μέχρι καὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς. Ἀλλὰ καὶ ὀλίγα παραδείγματα ΥΕ IIIA - 2 χρόνων καταλέγονται μεταξὺ τῶν εὐρημάτων ἀπὸ δύο διαφόρους τάφους, τὸν Ηπ3 καὶ τὸν Μπ6. Τὰ ἀρχαιότερα δείγματα ἔχουν κορμὸν σφαιρικόν, ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον πεπιεσμένον, δακτυλιόσχημον εὐρεῖαν βάσιν καὶ προχοὴν σχεδὸν κάθετον

(Ηπ3 - 499, πίν. 60γ, Ηπ3 - 503 και Μπ6 - 887, πίν. 406). Πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙΒ, εἰς πρῶιμους, ὡς λέγομεν, χρόνους τῆς περιόδου, ὁ σφαιρικὸς κορμὸς εἶναι περισσότερον πεπιεσμένος, ἢ δακτυλιόσχημος βάσις γίνεται μικροτέρα καὶ περισσότερον ταπεινή, ἢ προχοὴ ἔχει μεγαλυτέραν πρὸς τὰ ἔξω κλίσιν, ὁ λαιμὸς λεπτύνεται πρὸς τὸ κέντρον καὶ ὁ πηλὸς ὁ κλείων τὸ στόμιόν του ἐκτείνεται πέραν αὐτοῦ (Γπ1 - 94, Θπ4 - 617, Μπ4 - 875 κλπ., πίν. 406, 407). Ἀλλὰ καὶ δείγματα ἀγγείων μὲ ἀπιόσχημον κορμὸν κατεσκευάζοντο εἰς τοὺς χρόνους αὐτούς, ὡς ἀποδεικνύει ἡ συνύπαρξις τῶν ψευδοστόμων ἀμφορέων Θπ4 - 617 καὶ 615 (πίν. 98). Εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους ἀμφορεῖς μὲ σφαιρικὸν κορμὸν καὶ βάσιν ταπεινὴν εἶναι οἱ συνήθεις, ἐνῶ τὸ τέλος τῆς περιόδου χαρακτηρίζεται ἐκ ψευδοστόμων μὲ ραδινὸν ὑψηλὸν κορμὸν, μὲ μεγαλυτέραν διάμετρον ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους, μὲ κιονόσχημον πόδα καὶ βάσιν εὐρεῖαν (Ηπ22 - 532, πίν. 85, Θπ5 - 626, πίν. 406, Λπ15 - 844, πίν. 173β).

Ἡ διακόσμησις τῶν ψευδοστόμων ἀμφορέων τῆς Ἑλευσίνος, ὡς συνήθως τίθεται εἰς τὸν κορμὸν καὶ εἰς τὸν ὦμον. Αἱ βάσεις συνήθως εἶναι ὀλόβαφοι. Ταινίαι καὶ δακτύλιοι μεταξὺ ταινιῶν καλύπτουν τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Εἰς ὀλίγα δείγματα ΥΕ ΙΙΒ χρόνων μεταξὺ δακτυλίων ἐγράφη τεθλασμένη ἢ καὶ βοστρυχοειδὴς γραμμὴ (Ηπ15 - 519, Μπ4 - 875, πίν. 406) ἢ ὁμάδες κατακορύφων γραμμῶν εἰς τριγλύφους (Λπ13 - 841, πίν. 406) ἢ ἀκόμη καὶ ἄλυσις τοῦ στοιχείου τῶν ὀστρέων (Ζπ3 - 347, πίν. 43β,γ). Ἡ διακόσμησις τοῦ ὦμου εἶναι ἐνδιαφέρουσα, μολονότι εἶναι ἡ συνήθης καὶ δὲν παρουσιάζει τὴν ἀφθονίαν τῶν στοιχείων τῶν συναντωμένων εἰς ΥΕ ΙΙΓ ἀμφορεῖς (πίν. 407). Συστάδες ὁμοκέντρων ἡμικυκλίων καὶ γωνιῶν ἀποτελοῦν τὰ συνηθέστερα στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ τὰ λεγόμενα μυκηναϊκὰ ἄνθη, σιγμοειδῆ στοιχεῖα, «πτίλα» καὶ γραμμίδια χρησιμοποιοῦνται μὲ ἐλευθεριότητα καὶ ἐπιτυχίαν. Ἡ διακόσμησις τοῦ ὦμου τοῦ ἀμφορέως Ηπ22 - 532 (πίν. 407) εἶναι ἰδιόρρυθμος καὶ ἀξία προσοχῆς. Μεταξὺ ἀντικορύφων τριγώνων, πληρουμένων ὑπὸ δικτυωτοῦ, ἀφέθη εἰς τὸν πηλὸν μαιανδροειδὴς ταινία χαρίζουσα εἰς τὸν ὅλον διάκοσμον ἐντυπωσιακὸν χαρακτῆρα. Ἐπὶ τοῦ κλείοντος τὸ στόμιον δίσκου συνήθως γράφονται ὁμόκεντροι κύκλοι μὲ ὀφθαλμὸν ὀλόβαφον εἰς τὸ κέντρον.

Ἰδιαίτερα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸν ψευδόστομον ἀμφορέα Ηπ3 - 492 (πίν. 406). Ὁ πεπλατυσμένος κορμὸς καὶ ἡ κατατομή του, ἡ εὐρεῖα ὑψηλὴ βάσις του, ἡ μεγαλυτέρα διάμετρος του ἀμέσως ἄνωθεν τῆς βάσεως, ἡ μετάβασις τοῦ ὦμου ἀπὸ τῆς ἀκμῆς τοῦ κορμοῦ πρὸς τὸν χαμηλὸν λαιμὸν παρουσιάζουν τεχνικὴν ἰδιάζουσαν πρὸς τὰ ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐνθυμίζει. Ἐὰν διεσώζετο μόνον ὁ κορμὸς τοῦ ἀγγείου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀνήκων εἰς ἀλάβαστρον. Ἡ βάσις καὶ τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ κορμοῦ καλύπτονται ὑπὸ χρώματος, ὡς γίνεται συνήθως καὶ εἰς τὰ ἀλάβαστρα, ἄνωθεν δὲ τούτου ὁ ὦμος κοσμεῖται διὰ λεπτῶν δακτυλίων, οἱ ὁποῖοι ἐνθυμίζουν δακτυλίους τεθειμένους εἰς τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνην τῶν ἀρτοσχημάτων. Εἰς τὴν ζώνην τὴν ὀριζομένην ἐκ τῶν λαβῶν καὶ τῆς προχοῆς τοῦ ψευδοστόμου ἐγράφη κατὰ φυσικὸν τρόπον παπυροειδὲς ἄνθος, διάφορον τῶν ἐσχηματοποιημένων μυκηναϊκῶν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα συνήθως χρησιμοποιοῦνται

εις ψευδοστόμους (τόμ. Α', σχ. 74). Ψευδόστομοι με πολὺ πεπιεσμένον κορμὸν ἐδημιουργοῦντο εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΒ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΓ περίοδον, τὸ σχῆμα ὅμως τοῦ Ηπ3 - 492 εἶναι μοναδικὸν καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς οὐδεμίαν τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ΥΕ ΙΙΑ, Β καὶ Γ κατηγοριῶν. Φαίνεται ὅτι ἐδημιουργήθη καὶ ἐκοσμήθη ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἀρτοσχημῶν ἀλαβάστρων. Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ἀμφορεὺς εὐρέθη εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν τοῦ τάφου καὶ ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀρυβαλλοειδοῦς ἀλαβάστρου 493, τῆς πρόχου 494 καὶ τοῦ ποτηρίου 495, ΥΕ ΙΙ χρόνων. Δυστυχῶς, ὁ τάφος δὲν ἦτο ἀδιατάρακτος καὶ τὸ περιεχόμενον του δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀμιγές. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ περιοχὴ καὶ τὸ βάθος, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ψευδόστομος εὐρέθη, ἀπέδωσαν ἀγγεῖα τῆς ΥΕ ΙΙ περιόδου. Ἐὰν θεωρηθῇ ὅτι ἡ θέσις του μεταξὺ τῶν ἀγγείων ἐκείνων ὑποδεικνύει καὶ τὴν χρονολογίαν του, τότε ὁ ψευδόστομος θὰ πρέπει νὰ τεθῇ εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους. Ἀλλὰ οἱ μέχρι τοῦδε γνωστοὶ ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ψευδόστομοι ἀμφορεῖς ἀνάγονται εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους¹. Ἡ τοποθέτησις του εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους θὰ τὸν ἀναδείξῃ ὡς τὸν ἀρχαιότερον γνωστὸν ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ψευδόστομον ἀμφορέα, τύπου τοῦ ὁποῖου ἔχομεν ἓν καὶ μόνον παράδειγμα μέχρι τοῦδε.

Πρέπει τέλος νὰ σημειωθῇ ὅτι ψευδόστομοι ἀμφορεῖς εἰς ἀρκετὸν ἀριθμὸν εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ ὅτι οἱ ὑστεροελλαδικοὶ τάφοι τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἀπέδωσαν μόνον 4 δείγματα².

2. Ἀμφορίσκοι ὑψίλαιμοι (πίν. 408α).

Ἡ τάξις αὕτη τῶν ἀγγείων φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο καὶ τόσον συνήθης, ἀντιπροσωπεύεται δὲ διὰ πέντε παραδειγμάτων εὐρεθέντων εἰς ἰσαρίθμους τάφους. Οἱ ἐλευσινιακοὶ ἀμφορίσκοι χαρακτηρίζονται ὑπὸ ὑψηλοῦ λαιμοῦ ἀπολήγοντος εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος σχηματίζον εἶδος στεφάνης περὶ τὸ χοανοειδὲς στόμιον. Αἱ διαστάσεις των εἶναι σχετικῶς μικραί· τὸ ὕψος των κυμαίνεται μεταξὺ 0.082 καὶ 0.14 μ.

Ὁ κορμὸς των ποικίλλεται διὰ στιλπνοῦ χρώματος. Τὸ ἀρχαιότερον ἐξ Ἑλευσίνος δεῖγμα, τὸ Ηπ3 - 489 (πίν. 408α), ΥΕ ΙΙΑ πρὸς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους, ἔχει κορμὸν σφαιρικὸν πεπιεσμένον, βάσιν εὐρεῖαν δακτυλιόσχημον, λαιμὸν εὐρύν καὶ σχετικῶς ταπεινόν, λαβὰς ὠοειδεῖς ἐν κατατομῇ ἀρχομένας ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ λαιμοῦ καὶ χεῖλος εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν λαβῶν ἀπόστασιν. Ὁ ὀλίγον μεταγενέστερος ἀμφορίσκος Μπ8 - 892 (πίν. 408α), πρωίμων ΥΕ ΙΙΒ χρόνων, ἔχει κορμὸν εὐρύν σφαιρικὸν πεπιεσμένον, ὑψηλὴν δακτυλιόσχημον βάσιν καὶ ὑψηλὸν λαιμόν, κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ ὁποῖου ἐκφύονται αἱ λαβαί, ἡμικυκλικαὶ ἐν κατατομῇ. Εἰς δύο ἄλλα παραδείγματα ὁ κορμὸς τείνει πρὸς ἐπίμηκες σχῆμα,

1. Prosymna I, σ. 452. Ὅρα καὶ FURUMARK, εἰκ. 5, ὅπου τὰ ἀρχαιότερα δείγματα ψευδοστόμων ἀμφορέων τίθενται εἰς ΥΕ ΙΙΑ - 2 χρόνους. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι εἰς τοὺς ψευδοστόμους ἀμφορεῖς τῶν χρόνων ἐκείνων καταλέγονται καὶ οἱ ἀποκληθέντες «squat globular», δυνάμενοι νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐξελιχθέντες ἐκ τύπου ἀντιπροσωπευομένου ἐκ τοῦ Ηπ3 - 492.

2. Agora XIΓ, σ. 123 - 124, πίν. 34, 37, 53, 75 καὶ 76.

μολονότι ὁ μὲν (ὁ τοῦ Θπ15 - 666, πίν. 408α) εἶναι περισσότερον πεπιεσμένος τοῦ δέ (τοῦ Θπ24 - 672, πίν. 139α). Ὁ πάντων νεώτατος ἀμφορίσκος Θπ5 - 627 (πίν. 408α), ἀναγόμενος εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ IIIB περιόδου, ἔχει κορμὸν φακοειδῆ καὶ σχετικῶς στενὴν καὶ ὑψηλὴν κιονόσχημον βάσιν. Αἱ δύο ὀψεῖς τοῦ κορμοῦ του καλύπτονται πλήρως ὑπὸ ὁμοκέντρων κύκλων, ἐνῶ αἱ πλευραὶ του φέρουν πλοχμοειδῆ διακόσμησιν. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ φέρει παράλληλα γραμμίδια καὶ ἡ βάσις του εἶναι ὀλόβαφος. Γραπτὴν διακόσμησιν φέρουν ἐπίσης καὶ τὰ λοιπὰ ἀγγεῖα τῆς τάξεως ταύτης, ἀποτελουμένην ἐκ δακτυλίων καὶ ζωνῶν καὶ ἐκ γωνιωδῶν καὶ τριγωνικῶν στοιχείων τεθειμένων εἰς τὴν ζώνην τοῦ ὤμου καὶ τοῦ λαιμοῦ. Ὁ τύπος οὗτος τῶν ἀγγείων παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον, τὰ ἐλευσινιακὰ ὅμως παραδείγματα εἶναι πολὺ ὀλίγα διὰ νὰ τὸν χαρακτηρίσουν πληρέστερον. Πολὺ ὀλίγα δείγματα εἶναι γνωστὰ ἀπὸ ἄλλους ἡπειρωτικοὺς συνοικισμοὺς καὶ χώρους. Οἱ ὑπὸ τοῦ Wace ἀνασκαφέντες θαλαμοειδεῖς τάφοι τῶν Μυκηνῶν ἀπέδωσαν δύο μόνον πλήρη παραδείγματα τῆς τάξεως ταύτης καὶ τρίτον ἐλλιπὲς κατὰ τὴν μίαν τῶν λαβῶν¹.

Ὑψίλαιμοι ἀμφορίσκοι δὲν εὑρέθησαν μόνον εἰς τάφους, ἀλλὰ καὶ εἰς οἰκήματα. Εἰς τὴν λεγομένην Δυτικὴν Οἰκίαν ἔξωθεν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν ὁ ἀείμνηστος Νικ. Βερδελῆς μετ' ἄλλων ΥΕ IIIB - 2 ἀγγείων ἀνεῦρε καὶ πλήρη σχεδὸν δείγματα ὑψιλαίμων ἀμφορίσκων ἀναγομένων εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους².

Εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμφορίσκων προσθέτομεν καὶ τὸν μετὰ πλαγίας προχοῆς ἀμφορέα Μπ9 - 893 (πίν. 191) διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὸν πολλαπλασιασμὸν τάξεων ἀγγείων. Πλὴν τῆς προχοῆς ὁ ἀμφορεὺς διαφέρει τῶν ἀμφορίσκων κατὰ τὴν θέσιν τῶν λαβῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χεῖλους καὶ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Περί τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ φέρει πλαστικὸν δακτύλιον ὑποδεικνύοντα ἴσως τὴν ἐκ μεταλλικοῦ προτύπου προέλευσίν του. Δείγματα ἀμφορέων τοῦ τύπου τούτου εἶναι γνωστὰ ἐκ τῶν Μυκηνῶν, ἐκ τῆς Προσύμνης, ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς³. Πλὴν τῶν γραπτῶν ἀμφορέων τοῦ τύπου τούτου ὑπάρχουν καὶ ἄγραφοι, μονόχρωμοι, ἀμφορεῖς, ἐνισχύοντες τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἐκ μεταλλικῶν προτύπων προελεύσεως τοῦ τύπου τούτου τῶν ἀγγείων.

3. Πρόχοι καὶ προχοῖσκαί (πίν. 408β, 409).

Ἐν ὅλῳ 19 παραδείγματα πρόχων καὶ προχοῖσκῶν εὑρέθησαν εἰς 16 διαφόρους τάφους καὶ ἀνάγονται εἰς ΥΕ IIIA - 2 καὶ ΥΕ IIIB χρόνους. Ἐκ τούτων 13 παραδείγματα ἀνήκουν εἰς τὸν αὐτὸν γενικὸν τύπον. Ἐχουν κορμὸν σφαιρικὸν ὀλιγώτερον

1. Chamber Tombs, πίν. XIX, τάφος 521, ἀρ. 8, πίν. XXV, τάφος 513, ἀρ. 2, καὶ πίν. XXXIV, τάφος 517, ἀρ. 49. "Ὅρα καὶ εὔρημα τοῦ Β. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ἐκ τῶν ὑπ' ἀρ. 4 καὶ 5 τάφων τοῦ Κιτίου (Excavations at Kition I. The Tombs, σ. 27 καὶ πίν. XVIII, ἀρ. 164).

2. Ν. Μ. ΒΕΡΔΕΛΗΣ, The West House εἰς The Mycenaean Tablets III, Transactions of the American Philosophical Society 52, 1962, σ. 13 κέ., εἰκ. 27.

3. Chamber Tombs, πίν. XVII, ἀρ. 19, 21, κλπ. Prosymna II, εἰκ. 166, ἀρ. 340, εἰκ. 256, ἀρ. 645, εἰκ. 703 - 704, ΥΕ III. Agora XIII, σ. 134 καὶ πίν. 67. ΑΔ 3, 1917, σ. 91, εἰκ. 65, ἀρ. 1, σ. 158, εἰκ. 118, σ. 161, εἰκ. 120, ἀρ. 2, ἐκ Θηβῶν. Attica, πίν. 14, ἀρ. 6, 7. ΠΑΕ 1955, πίν. 27α.

ἢ περισσότερον πεπιεσμένον, στόμιον εὐρὺ μὲ διάμετρον κατὰ τι μεγαλυτέραν τῆς διαμέτρου τῆς βάσεως, μικρὸν ὕψος κυμαινόμενον μεταξύ 0.06 καὶ 0.13 μ. καὶ ὀλίγον ὑψωμένην ἢ δακτυλιόσχημον βάσιν. Ἐν τῶν παραδειγμάτων (τὸ Επ1 - 298, πίν. 408β), τὸ καὶ ἀρχαιότερον, φέρει στυλινὸν ἐρυθρὸν ἐπίχρισμα. Ἔτερον, νεωτέρων ΥΕ ΙΙΒ χρόνων, καλύπτεται διὰ στολιδώσεων ἐρυθροῦ χρώματος (Θπ5 - 628, πίν. 107). Ἐννέα φέρουν διακόσμησιν δακτυλίων καὶ ζωνῶν, ἐνῶ 3 ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀγκυλωτὰς γραμμάς (Λπ16 - 853, πίν. 408β, καὶ 854) καὶ σπείρας (Ηπ1 - 464, πίν. 56β). Μερικαὶ προχοῖσαι τοῦ τύπου τούτου (ὡς ἡ Γπ17 - 106, πίν. 409) ἔχουν εὐρύτερον τῶν λοιπῶν στόμιον, κατὰ πολὺ μεγαλύτερον τῆς βάσεως, καὶ ἄλλαι, ἀνήκουσαι εἰς νεωτέρους ΥΕ ΙΙΒ χρόνους, ἔχουν σφαιρικὸν κορμὸν καὶ ὑψωμένην βάσιν (ὡς τὸ Λπ14 - 843, πίν. 409).

Ο τύπος οὗτος τῶν προχοϊσκῶν εἶναι γνωστὸς καὶ ἀπὸ ἄλλους χώρους καὶ ἡ κατασκευὴ του συνεχίζεται καὶ εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ περίοδον¹.

Εἰς ἴδιον ἀρχαιότερον τύπον ἀνήκει ἡ προχοϊσκη Λπ4 - 830 μὲ τὴν παπυροειδῆ διακόσμησιν τῆς (πίν. 409). Τὸ ὕψος τῆς ἀνέρχεται εἰς 0.095 μ. καὶ ἡ διάμετρος τοῦ στομίου τῆς (0.041 μ.) εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα τῆς διαμέτρου τῆς βάσεως (0.028 μ.). Ἡ μεγαλυτέρα διάμετρος τοῦ ἀγγείου εἶναι ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους του καὶ ἀπὸ ταύτης τὰ τοιχώματα στενούμενα δημιουργοῦν κιονόσχημον πυθμένα. Ἡ πρόχους ἀνήκει εἰς τὸν δξυπύθμενον τύπον ἀγγείου. Παρομοίαν πρόχουν ΥΕ ΙΙ χρόνων ἔχομεν ἀπὸ τὸν τάφον 518 τῶν Μυκηναίων².

Ἐν καὶ μόνον παράδειγμα (Λπ13 - 842, πίν. 408β) σφαιρικῆς στενοστόμου πρόχου μὲ μικρὰν κάθετον λαβὴν ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὸν ὦμον καὶ μὲ εὐρεῖαν δακτυλιόσχημον βάσιν εὐρέθη εἰς τὸ ἐλευσινιακὸν νεκροταφεῖον. Παρομοία πρόχους ἐκ τοῦ τάφου 527 τῶν Μυκηναίων ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Wace³, ἀλλὰ παραδείγματα εἶναι γνωστὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν⁴. Ἔτερον παράδειγμα, μὲ ἀπιόσχημον κορμὸν καὶ χεῖλος οὐχὶ πλήρως κυκλικόν, ἀλλὰ μὲ ἐλαφρὰν ἐμπίεσιν κατὰ τὸ κέντρον καὶ σημαντικὸν ὕψος (0.194 μ.), εἶναι ἐπίσης ἰδιότυπον καὶ εὐρέθη εἰς τὸν Ηπ22 τάφον (ὕπ' ἀρ. 535, πίν. 409). Ἡ ἐλαφρῶς κωνικὴ ὑψωμένη βάσις του καὶ αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρέθη τὸ ἀνάγον εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους.

Δύο προχοῖσαι (Βπ20 - 23, ὕψους 0.097 μ., πίν. 409, καὶ Μπ11 - 900, ὕψους 0.07 μ., πίν. 191δ) ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον τῶν ραμφοστόμων, ἥτοι ἔχουν στόμιον ἐλλειπτικὸν ἀπολῆγον κατὰ τὸ ἀντικρυ τῆς λαβῆς τμήμα εἰς αὐλακωτὴν μακρὰν προχοήν. Ἡ Βπ20 - 23 ἔχει πεπιεσμένον κορμὸν κεκαλυμμένον διὰ στυλινοῦ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος καὶ πλαστικὸν κατὰ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ δακτύλιον, ἀπομιμούμενον τεχνικὴν συνήθη εἰς ἐκ μετάλλου ἀγγεῖα. Ἡ Μπ11 - 900 ἔχει κορμὸν σφαιρικὸν κεκοσμημένον διὰ ζωνῶν καὶ ταινιῶν συνήθων εἰς ψευδοστόμους ἀμφορεῖς. Ἀμφότεραι ἀνάγονται εἰς ὑστέρους χρόνους τῆς ΥΕ ΙΙΑ ἢ πρωίμους τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου.

1. Ὁρα τελευταίως Περσὴν Β, σ. 227 κέ.

2. Chamber Tombs, πίν. XXXIX, ἀρ. 3.

3. Chamber Tombs, πίν. XLVIII, ἀρ. 10.

4. Attica, πίν. 14, ἀρ. 10 καὶ πίν. 15, ἀρ. 2.

Ἡ ὀπισθότμητος προχοῖσκη Ζπ6 - 364, ὕψους 0.111 μ. (πίν. 409), ἔχει σφαιρικούς κορμόν, ὑψηλὴν δακτυλιόσχημον βάσιν, εὐρεῖαν λαβὴν καὶ γραπτὸν διάκοσμον χαρακτηριστικὸν τῶν ΥΕ II καὶ ΥΕ IIIA - 1 χρόνων. Παρόμοια δείγματα ἔχομεν ἀπὸ τὸν συνοικισμόν τοῦ Κοράκου καὶ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Χαλκίδος¹.

Μὲ τὰς πρόχους κατατάσσομεν καὶ τὴν μετὰ μακρᾶς προχοῆς εὐρύστομον πρόχον (Ηπ3 - 494, πίν. 409), τύπου γνωστοῦ ἐκ τῆς Προσύμνης². Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαιότερον παράδειγμα πρόχου ὑστεροελλαδικῶν χρόνων ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος. Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, αἱ προχοῖσκαὶ τοῦ τύπου τούτου ἀνάγονται εἰς ΥΕ IIIA καὶ Β χρόνους. Ἀρχαιότερα δείγματα μικρῶν πρόχων ἀποτελοῦν τὰ ἀρυβαλλοειδῆ ἀλάβαστρα ΥΕ I καὶ II χρόνων.

4. Ἀρυβαλλοειδῆ ἀλάβαστρα (πίν. 410).

Ἐπτὰ ἀγγεῖα τοῦ σχήματος τούτου εὐρέθησαν εἰς πέντε διαφόρους τάφους. Δύο τούτων εἶναι ἄγραφα, ἐνῶ τὰ λοιπὰ φέρουν ποικίλην διακόσμησιν. Αἱ διαστάσεις των εἶναι μικραί, τοῦ ὕψους των κυμαινομένου ἀπὸ 0.054 μ. (Ηπ20 - 531, πίν. 410) μέχρι 0.077 μ. (Θπ13 - 661, πίν. 410), καὶ χαρακτηριστικὰ των γνωρίσματα εἶναι πολὺ ἀνοικτὸν στόμιον (0.035 - 0.053 μ., ὑπερβαῖνον τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου), εὐρὺς λαιμός, ταπεινὸς μὲν ἀλλὰ καλῶς ἡρθρωμένος, ἐκτρεπόμενον χεῖλος καὶ βάσις πεπλατυσμένη. Ἡ διακόσμησις των ἀποτελεῖται ἀπὸ ταινίας περὶ τὸν πυθμένα καὶ τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ διακοσμητικὰ στοιχεῖα τεθειμένα εἰς σειρὰν καὶ ὀριζοντίως ἐντὸς ζώνης γεγραμμένης κατὰ τὸ ἀνώτατον τμήμα τοῦ κορμοῦ καὶ τὸν ὦμον. Ὁ λαιμὸς εἶναι ὀλόβαφος. Τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα περιλαμβάνουν συνεχόμενας σπεύρας (Θπ14 - 663 καὶ Θπ13 - 660, πίν. 410), διπλοῦς πελέκει (Ηπ3 - 493, πίν. 410), ταινίας μεταξὺ στιγμῶν (Ηπ3 - 502, πίν. 410) καὶ ἀνεμώνας (Θπ13 - 661). Ἡ θέσις τῆς λαβῆς εἶναι ἀξιοσημεῖωτος. Εἰς τὸ ἀκόσμητον ἀγγεῖον Βπ16 - 14 (πίν. 410) ἡ λαβὴ ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ ὦμου καὶ καταλήγει εἰς αὐτόν, ἀφοῦ δημιουργήσῃ μέγα, σχετικῶς διὰ τὸ ὕψος τοῦ ἀγγείου, ἑλλειπτικὸν ἄνοιγμα. Καὶ αἱ λαβαὶ τῶν ἀγγείων Θπ13 - 660 καὶ 661 ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ ὦμου καὶ καταλήγουν εἰς τὸν κορμόν, ἀφοῦ σχηματίσῃν μέγα ὠσειδὲς ἢ κυκλικὸν ἄνοιγμα. Ἐνθυμίζουσιν τὰς λαβάς σκύφου μεσοελλαδικῶν χρόνων. Αἱ λαβαὶ τῶν ἀλαβάστρων Ηπ3 - 493 καὶ Θπ14 - 663 (πίν. 410) εἶναι πλατύτεραι, ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ δημιουργοῦν στενὸν ἑλλειπτικὸν ἄνοιγμα, ἐνῶ ἡ λαβὴ τοῦ ἀκοσμήτου ἀλαβάστρου Ηπ20 - 531 ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ λαιμοῦ. Δυστυχῶς, τὰ εὐρεθέντα παραδείγματα εἶναι ὀλίγα διὰ νὰ ἐπιτρέψουν χρονολογικὰ συμπεράσματα. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ ἀγγεῖα μὲ τὰς λαβάς ἀπὸ τοῦ ὦμου εἶναι ἀρχαιότερα, ἐνῶ τὰ μετὰ λαβῶν ἀπὸ τοῦ χείλους εἶναι νεώτερα. Τὰ πρῶτα ἀνάγονται εἰς ΥΕ I χρόνους καὶ διατηροῦν εἰς τὰς λαβάς των μεσοελλαδικὴν ἐπίδρασιν, τὰ δεύτερα ἀνάγονται εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ I καὶ εἰς τὴν ΥΕ

1. Korakou, εἰκ. 66 καὶ Khalkis, πίν. 24, ἀρ. 481.

2. Prosymna II, εἰκ. 665, ἀρ. 1034.

II περίοδον. Πρὸς τούτοις φαίνεται ὅτι ὁ σφαιρικός κορμὸς τοῦ ἀρχαιοτέρου παραδείγματος Βπ16 - 14 καὶ ὁ σχεδὸν ἀμφικωνικός τοῦ Θπ13 - 661 μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου παρουσιάζει περισσότερον πεπιεσμένον, τεῖνον πρὸς ἐλλειπτικόν, σχῆμα. Εἶναι ὅμως προφανές ὅτι τὰ ἀρυβαλλοειδῆ ἀλάβαστρα προαναγγέλλουν τὴν δημιουργίαν τῶν ἀρτοσχήμων ἀλαβάστρων, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν ΥΕ II καὶ III χρόνους.

Ἀρυβαλλοειδῆ ἀλάβαστρα εὐρέθησαν εἰς τάφους τῆς Ἐλευσίνος, τῶν Μυκηνῶν, τῆς Προσύμνης, τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Εὐβοίας¹.

5. Ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα (πίν. 411).

Τὰ ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα μαζί μὲ τοὺς ψευδοστόμους ἀμφορεῖς ἀποτελοῦν τὴν χαρακτηριστικώτεραν τάξιν ἀγγείων τῶν ὑστεροελλαδικῶν χρόνων. Ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου εὐρέθησαν εἰς ἅπαντας τοὺς ἀνασκαφέντας συνοικισμοὺς καὶ τάφους τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐμελετήθησαν πλήρως ὑπὸ τῶν Wace, Blegen καὶ Furumark. Γίνονται κοινὰ εἰς ΥΕ II χρόνους καὶ ἡ κατασκευὴ των συνεχίζεται καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΥΕ IIIΓ περιόδου, ὡς ἀπέδειξε κυρίως ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Περαιτῆς καὶ ἡ μελέτη τοῦ συναδέλφου Ἰακωβίδου. Εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος καὶ εἰς 11 τάφους εὐρέθησαν ἐν ὧν 32 ἀγγεῖα². Ἐκ τούτων 9 ἀνήκουν εἰς ΥΕ II χρόνους, 5 εἰς μεταβατικούς ἀπὸ ΥΕ II πρὸς IIIA ἢ καὶ εἰς πρῶιμους ΥΕ IIIA χρόνους, 9 εἰς μεταβατικούς ἀπὸ ΥΕ IIIA πρὸς IIIB καὶ πρῶιμους ΥΕ IIIB χρόνους καὶ 8 εἰς τὴν ΥΕ IIIB περίοδον³. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα παρουσιάζουν ποικιλίαν σχημάτων κορμοῦ πρὸ πολλοῦ ἐπισημανθεῖσαν, ἡ βάσις των ὅμως πάντοτε εἶναι πεπλατυσμένη καὶ πλατεῖα, ὁ λαιμὸς εὐρύς, ἄλλοτε ταπεινὸς καὶ ἄλλοτε ὑποτυπώδης ἀλλὰ καλῶς διηρθρωμένος, τὸ στόμιον εὐρὺ καὶ τὰ χεῖλη σπανίως ὀξέα, συχνότερον ἀπεστρογγυλευμένα καὶ σχηματίζοντα περιχεῖλωμα ἐν εἵδει στεφάνης περὶ τὸ στόμιον. Συνήθως, ἐπὶ τοῦ ὤμου φέρουν τρεῖς τοξοειδῶς τεθειμένας λαβάς, αἱ ὁποῖαι καλύπτονται ὑπὸ χρώματος. Σπανιώτερον δύο λαβαὶ τίθενται ἐπὶ τοῦ ὤμου, ὁ ἀριθμὸς των ὅμως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔνδειξις ἀρχαιότητος, διότι ἀγγεῖον τοῦ τέλους τῆς ΥΕ IIIB περιόδου, τὸ Βπ18 - 25 (πίν. 411), εἶναι δίωτον, ἀλλὰ καὶ τὸ Ηπ5 - 506 (πίν. 411) εἶναι δίωτον, μολονότι ἀνήκει εἰς ΥΕ II χρόνους. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ σχῆμα τοῦ κορμοῦ δὲν εἶναι πάντοτε ἀπολύτως ἐνδεικτικὸν χρονολογίας, διότι ἀγγεῖα μὲ κορμὸν κυλινδρικόν, ὡς τὰ Θπ13 - 657 καὶ 659 (πίν. 126γ, δ), ἀνάγονται εἰς ΥΕ

1. Ἐλευσίς, σ. 119, εἰκ. 97. Chamber Tombs, πίν. XLII, ἀρ. 7. Prosymna II, εἰκ. 652, ἀρ. 343, καὶ εἰκ. 683. Agora XIII, πίν. 39, ἀρ. VII - 1. Khalkis, πίν. 23, ἀρ. 419.

2. Ἐν τούτων, τὸ Απ16 - 858 διελύθη κατὰ τὴν ἐξαγωγήν του. Ἰδιαιτέρως τονίζεται ὅτι ἐκ παραδρομῆς ἡ εἰκὼν τοῦ ἀρτοσχήμου ἀλαβάστρου Βπ18 - 30 ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν εἰς τὸν πίνακα 61β διὰ νὰ εἰκονίσῃ τὸ ἀλάβαστρον Ηπ3 - 496. Τοῦ ἀγγείου τούτου δυστυχῶς δὲν ἐλήφθη φωτογραφία, φαίνεται δὲ ὅτι μετὰ τὴν μελέτην του διελύθη.

3. ΥΕ II χρόνων: Ηπ1 - 484, Ηπ3 - 504, Ηπ5 - 506, 510, Θπ13 - 657, 658, 659, Απ16 - 856, 857.

ΥΕ II - IIIA: Ηπ1 - 467, 468, Ηπ3 - 497, Θπ13 - 656, Απ16 - 850.

ΥΕ IIIA - IIIB: Ηπ1 - 465, 466, Ζπ6 - 365, Ηπ3 - 488, 490, 491, 496, 501, Θπ4 - 616.

ΥΕ IIIB: Βπ18 - 24, 25, 30, 31, Γπ19 - 107α, Ζπ3 - 346, Ηπ16 - 520, Θπ13 - 655.

II χρόνους, ἐνῶ ἄλλα μὲ κυλινδρικὸν ἐπίσης κορμόν, ὡς τὰ Ζπ6 - 365 καὶ Ηπ3 - 501 (πίν. 411) ἀνήκουν εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους. Ἄλλα μὲ κορμόν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον πεπιεσμένον δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Αἱ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ εὐρέθησαν, παρέχουν τὰ μόνα ἀξιόπιστα τεκμήρια. Ἀλλὰ καὶ ἡ μελέτη τῆς διακοσμήσεως τῶν ἀγγείων, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν σχημάτων αὐτῶν, βοηθοῦν πολὺ εἰς τὴν χρονολόγησίν των. Ἐπὶ τῶν τριῶν αὐτῶν πηγῶν, τῶν συνθηκῶν, τοῦ σχήματος καὶ τῆς διακοσμήσεως, ἐστηρίχθησαν τὰ παρεχόμενα εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην χρονολογικὰ συμπεράσματα.

Ὅλα τὰ εὐρεθέντα παραδείγματα εἶναι κεκοσμημένα καὶ ἡ διακόσμησις των ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν σχεδὸν διάταξιν. Τὸ περὶ τὸν πυθμένα τοῦ ἀγγείου τμήμα καλύπτεται ὑπὸ χρώματος, ἢ, εἰς ἀρχαιότερα δείγματα, ὑπὸ δακτυλίων. Εἰς τὸν κορμόν διακοσμητικὴ ζώνη πληροῦται διὰ ποικίλων στοιχείων γραμμικῶν ἢ καὶ φυτικῶν. Σύνηθες εἶναι τὸ λεγόμενον βραχῶδες συνεχὲς κόσμημα, φύλλα κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον διπλοῦ μίσχου, συνεχόμεναι σπεῖραι, ἐλλειψοειδῆ στοιχεῖα πληρούμενα διὰ δικτυωτοῦ καὶ ἄλλα. Εἰς τὸν ὦμον νεωτέρων ἀγγείων γράφονται δακτύλιοι ἢ καὶ δικτυωτὰ στοιχεῖα. Τὰ μετὰ κυλινδρικοῦ κορμοῦ ἀγγεῖα συνήθως ἔχουν ὑψηλοὺς ὤμους δημιουργοῦντας ζώνην ἢ ὁποία πληροῦται διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα κοσμοῦν τὸν κορμόν (Θπ13 - 657, 659, πίν. 126γ,δ), ἢ διὰ διαφόρων κοσμημάτων (Ζπ6 - 635, πίν. 411). Ὁ λαιμὸς καὶ τὸ χεῖλος εἶναι ὀλόβαφα, ἐνῶ ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως ποικίλλεται διὰ συγκεντρικῶν κύκλων (τόμ. Α', σχέδια 73, 75, 77) εἰς τὰ δείγματα ΥΕ ΙΙΑ καὶ Β χρόνων καὶ διὰ τοῦ λεγομένου τροχοῦ (σχέδιον 129) εἰς δείγματα ΥΕ ΙΙ καὶ πρωίμων ΥΕ ΙΙΑ χρόνων (πίν. 412α). Τὰ ἀλάβαστρα ἴσως ἐγένοντο κατ' ἀπομίμησιν μινωικῶν ἀκολουθούντων αἰγυπτιακὰ πρότυπα. Ἐπέδρασαν ἴσως καὶ ἀγγεῖα τοῦ εἴδους τοῦ σταμνίσκου Θπ14 - 662 (πίν. 129α), ΥΕ Ι πρωίμων χρόνων. Ἡ διάταξις τῆς διακοσμήσεως, αἱ δύο λαβαί, τὸ ἀνοικτὸν στόμιον καὶ ὁ καλῶς ἠρθρωμένος λαιμὸς συνδυάζουν τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκομεν εἰς ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα τῶν πρωίμων χρόνων τῆς ΥΕ ΙΙ περιόδου, ὡς τὸ Ηπ5 - 506 (πίν. 411).

6. Τρίωτοι σταμνίσκοι (πίν. 412β, 413).

Ἡ ὁμάς αὕτη τῶν ἀγγείων εἶναι ἐνδιαφέρουσα, διότι, μολονότι περιλαμβάνει μικρὸν ἀριθμὸν παραδειγμάτων, ἐν τούτοις ὅμως ἀπεικονίζει ἀσφαλῶς τὴν διαρκῆ καὶ βαθμιαίαν ἐξέλιξιν ἐνὸς τύπου εἰς ὠρισμένα χρονικὰ ὅρια. Σύνολον 11 σταμνίσκων εὐρέθη εἰς 6 διαφόρους τάφους, μερικοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν τεταραγμένοι. Αἱ συνθῆκαι ὅμως, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρέθησαν, ὀρίζουν προτεραιότητος καὶ ἀποδεικνύουν χρονολογικὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπεικονίζουν τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τοῦ τύπου. Μετὰ τῶν τριῶτων σταμνίσκων καταλέγομεν καὶ τὸν δίωτον σταμνίσκον Ηπ3 - 485 (πίν. 413), διότι βασικῶς εἶναι τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς λοιποὺς σχήματος καί, ὡς ἀρχαιότερος, ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκκινεῖ ἡ ἐξέλιξις.

Οἱ σταμνίσκοι ἔχουν μικρὰς διαστάσεις, ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 0.071 μ. μέχρι 0.195 μ., στόμιον εὐρύ, διαμέτρων ἀπὸ 0.035 μέχρι 0.08 μ., καὶ μικρὰν σχετικῶς

βάσιν, ἡ διάμετρος τῆς ὁποίας κυμαίνεται ἀπὸ 0.031 μέχρι 0.065 μ. Τὰ ἀρχαιότερα δείγματα (Ηπ3 - 485, πίν. 413, Ηπ1 - 469, πίν. 412β, ΥΕ ΙΙ χρόνων) ἔχουν κορμὸν σφαιρικόν, ὁ ὁποῖος σὺν τῷ χρόνῳ καὶ βαθμυδὸν ἐξελίσσεται εἰς ἀπιόσχημον ἀπολήγοντα εἰς ὀξὺν πυθμένα (ΥΕ ΙΙΑ - 2 χρόνων, Ηπ3 - 498, πίν. 413, Λπ4 - 829, πίν. 154β, 831, πίν. 155β). Ἐνδιάμεσον σταθμὸν ἀποτελοῦν τὰ ἀγγεῖα Λπ16 - 851, πίν. 413, καὶ Μπ2 - 872, πίν. 412β (πρωίμων ΥΕ ΙΙΑ χρόνων).

Ὁμοίως καὶ τὰ κυλινδρικότερα σχήματα Ηπ5 - 509, πίν. 67α, Λπ16 - 849, πίν. 413 (ΥΕ ΙΙ χρόνων) βαίνουν πρὸς τὰ ἀπιόσχημα Ηπ1 - 463 καὶ 470, πίν. 413, (ΥΕ ΙΙ πρὸς ΙΙΙ χρόνων), τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ καταλήγουν εἰς τὰ ὀξυπύθμενα ἀπιόσχημα Ηπ3 - 498, πίν. 413, κλπ. (ΥΕ ΙΙΑ - 2 χρόνων). Οἱ σταμνίσκοι παρουσιάζουν κορμὸν ποικίλως κεκοσμημένον. Ὁ πυθμὴν, ὁ λαιμὸς καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν εἶναι ὁλόβαφα. Τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ κορμοῦ ποικίλλεται διὰ ταινιῶν καὶ δακτυλίων, ἐνῶ τὸ ἕτερον ἥμισυ σχηματίζει πλατεῖαν περὶ τὰς λαβὰς ζώνην πληρουμένην διὰ διαφορῶν διακοσμητικῶν στοιχείων.

Σταμνίσκοι τοῦ τύπου τούτου βεβαίως εἶναι γνωστοὶ καὶ ἀπὸ τάφους ἄλλων περιοχῶν. Ἡ κατασκευὴ των συνεχίζεται καὶ εἰς ΥΕ ΙΙΙΓ χρόνους, καὶ μάλιστα τότε γίνονται συνηθέστατοι, ὥς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Περαιτῆς ¹.

7. Θήλαστρα (πίν. 414).

Ὁ τύπος οὗτος τῶν ἀγγείων ἔχει κοινὸν μὲ τοὺς ψευδοστόμους ἀμφορεῖς γνώρισμα τὴν ἐκ τοῦ ὤμου ἐκφυομένην πλαγίαν προχοήν. Διαφέρει ὅμως ἐκείνων κατὰ τὴν καλαθόσχημον λαβὴν καὶ τὸ ἀνοικτὸν εὐρὺ στόμιον. Δέκα διάφορα παραδείγματα εὐρέθησαν εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος. Ἐκ τούτων 5 εὐρέθησαν μεταξὺ παραμερισμένων ὀστῶν, ἐν εἰς λάκκον πλήρη ὀστῶν καὶ θραυσμάτων ἀγγείων (Βπ20 - 21, πίν. 414) καὶ 4 εἰς παιδικὰς ἀδιαταράκτους ταφάς (Θπ4 - 614, πίν. 98β, Θπ13 - 654, Θπ15 - 665 καὶ Μπ6 - 889, πίν. 414). Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἀποκληθέντα θήλαστρα ἦσαν ἀγγεῖα παιδικῆς χρήσεως καὶ χαρακτηριστικὰ κτερίσματα παιδικῶν ταφῶν.

Τὰ θήλαστρα ἔχουν μικρὰς διαστάσεις, τοῦ ὕψους των μετὰ τῆς λαβῆς κυμαινόμενου μεταξὺ 0.094 καὶ 0.15 μ. Μόνον τὸ Θπ13 - 654, πίν. 414, μὲ τὴν ἰδιάζουσαν διακόσμησίν του, ἔχει ὕψος 0.20 μ. Κατὰ κανόνα ἡ διάμετρος τοῦ στομίου των εἶναι μεγαλυτέρα τῆς διαμέτρου τῆς βάσεως καὶ ἡ σωληνόσχημος προχοή των, τεθειμένη ἀκριβῶς κάτωθεν τῆς ρίζης ἐνὸς τῶν σκελῶν τῆς λαβῆς, μειοῦται πρὸς τὸ στόμιόν της, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε ἀποκλίνει πρὸς τὰ ἔξω ἢ καὶ ἀναδιπλοῦται. Τὰ χαρακτηριστικὰ τὸν τύπον τοῦ ἀγγείου τμήματα παραμένουν σχεδὸν ἀναλλοίωτα κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΙ περίοδον καὶ διὰ τοῦτο ἡ χρονολογικὴ διάκρισις των καθίσταται δύσκολος. Τὰ ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς εὐρέσεώς των συναχθέντα στοιχεῖα ὑποδεικνύουν χρονολογικὴν κατάταξιν, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰσχύουσα εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἐλευσίνος.

1. Περαιτὴ Β, σ. 198 - 205, ὅπου καὶ κατάλογοι χώρων εἰς τοὺς ὁποίους εὐρέθησαν.

Τὰ δυνάμενα νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀρχαιότερα ἐλευσινιακὰ παραδείγματα Βπ16 - 19 καὶ Γπ17 - 107 (πίν. 414), ἀναγόμενα εἰς ΥΕ ΙΙΑ - 2 χρόνους, ἔχουν κορμὸν σφαιρικὸν πεπιεσμένον, μικρὰν πεπλατυσμένην ἢ ὀλίγον ὑψωμένην βάσιν, χαμηλὸν λαίμῳ καὶ λεπτὴν σχετικῶς μακρὰν προχοὴν ὑψωμένην ἐκ τοῦ ὤμου πλαγίως μὲ κατὰ κόρυφον τάσιν. Πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου ὁ σφαιρικὸς κορμὸς εἶναι περισσότερον πεπιεσμένος, ἢ βάσις ὑψοῦται ἐμφανῶς καὶ εἶναι εὐρύτερα καὶ ἡ προχοὴ γίνεται περισσότερον κυλινδρική (Μπ6 - 889, πίν. 414). Τὰ ἐλευσινιακὰ ἀγγεῖα τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου καλύπτονται πλήρως ὑπὸ στιλπνῆς μελανῆς βαφῆς (Γπ17 - 107). Εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΒ περίοδον ἀνάγονται τὰ περισσότερα τῶν ἐλευσινιακῶν ἀγγείων καὶ παρουσιάζουν κορμὸν πεπιεσμένον ἢ καὶ σφαιρικόν (τὰ ἐξ αὐτῶν νεώτερα), ὑψωμένην βάσιν, προχοὴν τείνουσαν πρὸς ὀριζοντίαν κατεύθυνσιν καὶ σχηματίζουσιν μετὰ τοῦ ὤμου ἀνοικτὴν ἀμβλεῖαν γωνίαν. Ἀρχαιότερα δείγματα τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου, ὡς τὰ Θπ4 - 614, πίν. 98β, καὶ Μπ4 - 873, πίν. 414, καλύπτονται ὑπὸ χρώματος ἀμελῶς τεθειμένου καὶ εἰς εὐρείας ἀκανονίστους ζώνας οὕτως ὥστε ἀφίνονται ἄβαφα τμήματα τοῦ κορμοῦ. Ἀκόμη εἰς ἀρχαιοτέρους ΥΕ ΙΙΒ χρόνους ἡ ζώνη τοῦ κορμοῦ ποικίλλεται διὰ στοιχείων διακοσμητικῶν (Θπ13 - 654 καὶ Μπ4 - 874, πίν. 414). Ὑστερώτερον ὁ κορμὸς περιβάλλεται διὰ ζωνῶν καὶ ταινιῶν κατὰ τὸν ἀκολουθούμενον τρόπον διακοσμήσεως τῶν ψευδοστόμων ἀμφορέων.

Θήλαστρα εὐρέθησαν εἰς τάφους ἰδίᾳ διαφόρων ἡπειρωτικῶν περιοχῶν¹, ἀναγόμενα καὶ εἰς τὰς τρεῖς περιόδους τῆς ΥΕ ΙΙΙ ἐποχῆς. Ἀρχαιότερα παραδείγματα, ἥτοι ἀγγεῖα ΥΕ ΙΙ χρόνων, μέχρι τοῦδε δὲν εὐρέθησαν. Οὐδ' εὐρέθησαν ἀγγεῖα δυνάμενα νὰ θεωρηθοῦν ὡς τὰ πρότυπα ἐκ τῶν ὁποίων ἐξειλίχθησαν τὰ θήλαστρα, τὰ ὁποῖα ἀναφαίνονται τελείως κατηρτισμένα εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους. Ἐχει ὅμως βεβαιωθῇ ὅτι ἀγγεῖα μὲ πλαγίαν προχοὴν ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Θήλαστρα γεωμετρικῶν χρόνων ἐκ τῶν ἐγχυτρισμῶν Γ10 καὶ Γ21, ἀποτελοῦν τὸν συνδετικὸν κρίκον τῆς χρήσεως τῶν ἀγγείων κατὰ τὰς δύο διαφόρους ἐποχάς. Εἶναι ἄρα γε δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἄσκοι μὲ πλαγίαν προχοὴν, σφαιρικὸν κορμὸν καὶ τοξοειδῆ ἐπὶ τῆς θόλου των λαβὴν, ὡς ὁ ὑπ' ἀρ. Ηπ3 - 500 ἄσκος (πίν. 415α), ἀποτελοῦν τὸ πρότυπον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξειλίχθησαν τὰ θήλαστρα; Ὁ Wace πρὸ ἐτῶν διεῖδε τὸν ἀρχικὸν τύπον τῶν θηλάστρων εἰς ἀγγεῖον τῆς Εὐτρήσεως τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Δυνάμεθα, ἴσως, νὰ προχωρήσωμεν εἰς ἔτι ἀρχαιοτέρους χρόνους καὶ νὰ σημειώσωμεν ὡς ἀρχικὸν παράδειγμα ἀγγεῖον ἐκ τοῦ συνοικισμού τῆς Ἀραφῆνος πρωτοελλαδικῶν χρόνων². Οἱ ἐκ τοῦ Κύκλου Β τῶν Μυκηνῶν προελθόντες ἄσκοι, ἀναγόμενοι εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ΥΕ Ι περιόδου³, εὐρέθησαν εἰς τάφους γυναικῶν καὶ βεβαίως τὰ θήλαστρα ἐξυπηρετοῦν ἀνάγκας τῆς δικαιοδοσίας τῶν γυναικῶν.

1. Διὰ κατάλογον ὄρα Περσὴν Β, σ. 244.

2. Chamber Tombs, σ. 162, Eutresis, εἰκ. 218 καὶ ΠΑΕ 1954, σ. 110, εἰκ. 5.

3. Κύκλος Β, σ. 286 - 288.

8. Ἀσκοὶ καὶ ἀσκοειδῆ (πίν. 415α).

Εἰς καὶ μόνος σφαιρικὸς ἀσκός, ἀναγόμενος εἰς ΥΕ IIIA πρὸς Β χρόνους εὐρέθη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος (ὁ Ηπ3 - 500, πίν. 415α), φαίνεται δὲ ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν ἦτο τόσο κοινὸς εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους, ἐνῶ ἦτο κοινότατος εἰς τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ. Ἀντ' αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἐδημιουργοῦντο ἀσκοειδῆ ἀγγεῖα μικρῶν διαστάσεων (σπειρίδες, ὕψους 0.04-0.05 μ.) σχήματος μνηοειδοῦς, μὲ στόμιον κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τοῦ κορμοῦ καὶ τοξοειδῆ ἐπὶ τῆς ράχεως λαβὴν. Προσπάθειαν ἀπομιμήσεως κορμοῦ πτηνοῦ εὐρίσκομεν εἰς νεώτερα τοῦ τύπου τούτου δείγματα (ὡς εἰς τὸ Γπ19 - 107γ, πίν. 415α, ΥΕ IIIB - 2 χρόνων)¹. Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ φέρουν γραμμικὴν γραπτὴν διακόσμησιν ἐπαναλαμβανομένην ἐπὶ ἐκατέρας τῶν πλευρῶν καὶ ἀποτελουμένην συνήθως ἐκ παραλλήλων ὀφιοειδῶν γραμμῶν. Κάθετοι γραμμαὶ ἐτέθησαν εἰς τὸν κορμὸν τοῦ ἀγγείου Γπ19 - 107γ, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ περισσότερον πτηνόμορφον.

Ἄν καὶ ὄχι πολὺ συνήθη, ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου φαίνεται ὅτι κατεσκευάζοντο ἀπὸ τῶν ΥΕ IIB χρόνων μέχρι καὶ τῆς ΥΕ IIIΓ περιόδου². Αἱ μικραὶ διαστάσεις καὶ τὸ σχῆμά των ἴσως ὑποδεικνύουν ὅτι κατεσκευάζοντο εἰδικῶς διὰ νὰ ἀποτεθοῦν ὡς κτερίσματα εἰς παιδικοὺς τάφους. Τὸ ὑπ' ἀρ. Μπ9 - 894, πίν. 415α, εἶχεν ἀποτεθῆ ὡς κτερίσμα παιδικοῦ λειψάνου ταφέντος εἰς τὸν τάφον Μπ9. Εἰς τὸν τάφον Βπ19, ὅπου εὐρέθη τὸ ὑπ' ἀρ. 33 ἀσκοειδὲς ἀγγεῖον, πίν. 415α, εὐρέθησαν καὶ εἰδώλια, τὰ ὁποῖα συνήθως ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰ κτερίσματα παιδικῶν ταφῶν.

9. Ποτήρια ἢ κύπελλα τύπου Βαφειοῦ (πίν. 415β).

Τὰ ποτήρια βεβαίως τοῦ τύπου τούτου ἔχουν τὴν ἀρχὴν των εἰς μεσοελλαδικοὺς ὑστέρους χρόνους, κατεσκευάζοντο ὅμως μὲ μικρὰς παραλλαγὰς μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΥΕ ἐποχῆς. Ποτήρια ἀνήκοντα εἰς τήν, συνήθως ἀκόσμητον, πρώτην κατηγορίαν ὁμοιάζουν πλήρως πρὸς τὰ ἀρχαιότερα μεσοελλαδικὰ γραπτὰ καὶ ἄγραφα (Ηπ20 - 524, πίν. 83γ, 527, πίν. 415β). Μερικὰ τούτων εἶναι τόσων μικρῶν διαστάσεων καὶ ἀνοικτοῦ στομίου ὥστε θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς κύαθοι.

Εἰς ΥΕ II χρόνους κατεσκευάζοντο ποτήρια μεγαλυτέρων διαστάσεων μὲ περισσότερον τοῦ συνήθους πεπλατυσμένον πυθμένα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὰ τοιχώματα εὐρύνονται εἰς πολὺ εὐρὺ στόμιον. Πλαστικὸς δακτύλιος συνήθως εὐρίσκεται κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Τὸ ποτήριον Ηπ3 - 495, πίν. 415β, εἶναι καλὸν δεῖγμα τῆς παραλλαγῆς αὐτῆς τοῦ τύπου. Ἡ διάμετρος τοῦ στομίου του εἶναι διπλασία τῆς διαμέτρου τοῦ πυθμένος (0.102 μ. στόμιον, 0.05 μ. βάσις), καὶ ὑπερβαίνει τὸ ὕψος τοῦ ἀγγείου (ὕψος 0.099 μ.). Τὰ ποτήρια τῆς δευτέρας αὐτῆς κατηγορίας

1. Ὅρα καὶ Chamber Tombs, τάφον 524, πίν. XXII, ἀρ. 1 καὶ 14, ΥΕ III χρόνων.

2. Chamber Tombs, σ. 172. Prosymna I, σ. 454. Korakou, σ. 53, εἰκ. 73. Ἐλευσίς, σ. 126, εἰκ. 106, ἀρ. 370. Πλήρη κατὰλογον καὶ βιβλιογραφίαν παρέχει ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ εἰς Περαιτὴν Β, σ. 251.

τοῦ τύπου Βαφειοῦ εἶναι γραπτὰ καὶ συνήθως φέρουν στολιδωτὴν διακόσμησιν.

Εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους γίνονται συνηθέστερα ποτήρια τῆς τρίτης κατηγορίας, σχήματος κυλινδρικοῦ (παραδείγματα Βπ16 - 18, πίν. 415β, καὶ Ηπ3 - 505, πίν. 60γ). Τὰ τοιχώματά τῶν καμπυλοῦνται ἐλαφρῶς ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου πυθμένος πρὸς τὸ στόμιον, ἡ διάμετρος τοῦ ὁποίου εἶναι κατὰ τι μεγαλυτέρα τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου (Ηπ3 - 505, ὕψος 0.064 μ., στόμιον 0.069 μ.). Μία κατακόρυφος ταινιόσχημος λαβὴ κάτωθεν τοῦ χείλους τεθειμένη καταλήγει εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ πυθμένος ἀπόστασιν. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τῶν τὰ ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας αὐτῆς φέρουν πλαστικὸν δακτύλιον καλῶς διαμορφωμένον ἢ ὑποτυπώδη, κατάλοιπον χαρακτηριστικοῦ στοιχείου τῶν ἐκ μεταλλικῶν προτύπων ἐξελιχθέντων ποτηρίων τύπου Βαφειοῦ.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους ἀναφαίνονται ποτήρια τῆς τετάρτης κατηγορίας σχήματος κυλίνδρου στενουμένου εἰς τὸ μέσον ἢ τύπου κλεψύδρας (Επ1 - 296, πίν. 415β). Ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας αὐτῆς γίνονται συνήθη εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους καὶ φέρουν πάντοτε διακόσμησιν διηρημένην διὰ γραπτοῦ δακτυλίου εἰς δύο ἐπαλλήλους ζώνας. Ὀλίγα γνωστὰ δείγματα ΥΕ ΙΙΓ χρόνων ἀποδεικνύουν ὅτι ποτήρια τῆς κατηγορίας ταύτης παρήγοντο καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς¹. Προφανῶς ποτήρια τῆς κατηγορίας ταύτης ἐξελιχθήσαν ἐκ τῶν κυλινδρικῶν κυπέλλων τῆς τρίτης κατηγορίας.

10. Κύπελλα ἐπὶ ποδός (πίν. 416α).

Ὀλίγα δείγματα ἔχομεν τοῦ τύπου τούτου, ἥτοι 11 παραδείγματα ἀπὸ 8 τάφους. Ἀποτελοῦν συνέχειαν μινυείου τύπου καὶ χαρακτηρίζουν ΥΕ Ι καὶ ΙΙ χρόνους. Ἐκ τῶν κυπέλλων τοῦ νεκροταφείου μόνον δύο φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν. Τὸ ὑπ' ἀρ. Γπ17 - 105 (πίν. 416α) καλύπτεται ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ὑπὸ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος, ἐνῶ τὸ Θπ15 - 664 (πίν. 416α) ἐσωτερικῶς φέρει ἀμελῶς τεθειμένον χρῶμα εἰς ἀνωμάλους κυκλικὰς ζώνας. Τὸ Λπ16 - 855 (πίν. 416α) φέρει εἰς τὴν διακοσμουμένην ζώνην παραλλήλους καμπύλας γραμμάς (ἀνοικτὰ πτίλα) καὶ δακτυλίους, ἐνῶ τὸ ὑπ' ἀρ. Λπ16 - 852 φέρει λαμπρὰν διακόσμησιν τριγωνικῶν στοιχείων περιβαλλομένων διὰ κυματοειδῶν γραμμῶν καὶ στιγμῶν (πίν. 416α). Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι κιτρινωπὸς καὶ καλῶς ὥπτημένος. Τὰ κύπελλα ἔχουν μικρὰς διαστάσεις καὶ κατὰ κανόνα ἡ διάμετρος τοῦ στομίου εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ὕψους τῶν (τὸ ὁποῖον κυμαίνεται μεταξὺ 0.053 καὶ 0.09 μ. ἡ διάμετρος τοῦ στομίου εἶναι 0.071 καὶ 0.112 μ.). Ἐξάίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ γραπτὸν κύπελλον Λπ16 - 852, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἀνέρχεται εἰς 0.154 μ., ἐνῶ ἡ διάμετρος τοῦ στομίου ἰσοῦται πρὸς 0.141 μ. Αἱ βάσεις τῶν κυπέλλων εἶναι μικραὶ καὶ πάντοτε μικρότεραι τοῦ στομίου (ἡ διάμετρος τῶν κυμαίνεται μεταξὺ 0.031 μ. καὶ 0.06 μ.). Τὰ περισσότερα τῶν ἀγγείων τοῦ τύπου τούτου εὐρέθησαν μὲ συσσωρευμένα ὅσῃ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ σχέσις τῶν πρὸς τὰ μετ' αὐτῶν εὐρεθέντα ἀγγεῖα εἶναι ἀβεβαία. Τὰ κύπελλα ὅμως

1. Περαιτὶ Β, σ. 226 - 227, ἐνθα καὶ κατάλογος εὐρημάτων.

Θπ2 - 601 (πίν. 91δ) και 612 (πίν. 92β) εύρέθησαν μετ' άμαυροχρώμων άγγείων είς τριγωνικόν χῶρον, είς τόν όποϊον φαίνεται ότι τά κτερίσματα διετηρήθησαν είς τήν άρχικήν των θέσιν. Κατ' άκολουθίαν, ταῦτα παρέχουν σχετικῶς σταθεράν τυπολογικήν και χρονολογικήν βάσιν και δικαιολογοῦν τήν είς ΥΕ I χρόνους τουλάχιστον τοποθέτησιν τῆς άρχῆς τῶν άγγείων τοῦ τύπου τούτου.

Τά άγγεϊα Θπ2 - 601 και 612 ἔχουν βαθύν σφαιρικόν πρὸς κωνικόν κορμόν, ύποτυπώδη, καλῶς ὅμως ἠρθρωμένον, πόδα, ύψηλὴν κωνικήν, κάτω κοίλην, βάσιν. Τὸ χεῖλος των ἐκτρέπεται πρὸς τὰ ἔξω και εἶναι ὀξύ, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐκφύεται ταινιόσχημος λαβή, ἡ ὁποία ὑψουμένη μὲ εύρεϊαν καμπύλην φορὰν ἄνωθεν αὐτοῦ καταλήγει είς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ άγγείου¹.

Ἐκ τοῦ τύπου τούτου ἐξειλίχθησαν κύπελλα ὡς τὰ ὑπ' άρ. Γπ17 - 105 (πίν. 416α), Ηπ1 - 477 (πίν. 56δ), Ηπ20 - 529 (πίν. 83β) και 530 (πίν. 416α), ΥΕ I πρὸς II και ΥΕ II χρόνων. Ἀκόμη και κύπελλα μὲ πεπιεσμένον κορμόν, μικρόν βάθος, ταπεινὸν πόδα και κωνικήν πεπλατυσμένην βάσιν, ὡς τὰ Ηπ1 - 472 (πίν. 56δ) και Απ16 - 860 (πίν. 176γ), ΥΕ I πρὸς II χρόνων, ἀνάγονται είς τόν άρχικόν τύπον. Καί τὸ μὲν Ηπ1 - 472 ἔχει λαβὴν βαίνουσαν ὀρίζοντίως, ἐνῶ τὸ Απ16 - 860 λαβὴν ὀλίγον ὑψωμένην ὑπεράνω τοῦ χείλους.

Κύπελλα ἐπὶ ποδὸς τοῦ τύπου τούτου φαίνεται ὅτι δὲν κατεσκευάζοντο είς ΥΕ III χρόνους και τήν θέσιν των κατέλαβον αἱ ἐπὶ ὕψηλοῦ ποδὸς κύλικες.

11. Κύαθοι και φιαλίδια (πίν. 416β).

Σχετικῶς ὀλίγοι κύαθοι ὕστεροελλαδικῶν χρόνων εύρέθησαν είς τοὺς ἔλευσινιακούς τάφους. Ἴσως μερικοὶ τῶν περιγραφέντων είς τὸ κεφάλαιον τῶν μεσοελλαδικῶν άγγείων νὰ ἀνήκουν είς τήν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν. Ἐκ τῶν άγγείων τοῦ τύπου τούτου περισσότερον ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ μετὰ μαστιδίων κύαθος Γπ1 - 96 (πίν. 416β), ὕψους 0.08 μ. Δυστυχῶς τὸ άγγεῖον εἶναι τὸ μόνον εύρεθὲν είς τὸ νεκροταφεῖον και ὡς ἐκ τούτου δὲν προάγει είς συμπεράσματα ἢ και πιθανὰς ὑποθέσεις. Ὁ τύπος τῶν κυάθων ἐν γένει δὲν ἀντιπροσωπεύεται ἐπαρκῶς, οὔτε και ὁ τύπος τῶν φιαλιδίων, τὰ ὁποῖα λόγω τοῦ ἀνοίγματος και τοῦ ἀβαθοῦς τοῦ κορμοῦ των δὲν δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν κύαθοι. Τὰ φιαλίδια ὅμως αὐτά, δύο δείγματα τῶν ὁποίων εύρέθησαν, εἶναι ἐνδιαφέροντα και διὰ τὸ σχῆμα και διὰ τήν διακόσμησίν των (Βπ18 - 28 και Ηπ5 - 507, πίν. 11δ, 416β). Τὸ σχῆμά των φαίνεται ὅτι ἐξειλίχθη ἀπὸ ΥΕ I «πρότυπα», λαμπρὰ παραδείγματα τῶν ὁποίων ἔχομεν ἀπὸ τοὺς τάφους 529 και 533 τῶν Μυκηνῶν, ΥΕ I και ΥΕ I πρὸς II χρόνων², και ἀπὸ τάφον τῆς Προσύμνης, ΥΕ II χρόνων³.

1. Εἶναι ἡ συνήθως λεγομένη «high - swang handle». Ἴσως ἡ λαβὴ τοῦ Θπ2 - 601 δὲν συνεπληρώθη ὀρθῶς. Ἡ καμπύλη φορὰ τῆς θὰ ἔπρεπε νὰ ᾔτο μεγαλύτερα και ἡ λαβὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ὕψουτο περισσότερον ἄνωθεν τοῦ χείλους. Παράβλε Chamber Tombs, πίν. XXXIV, άρ. 16 και 17, και τήν λαβὴν τοῦ κυπέλλου Απ15 - 852.

2. Chamber Tombs, πίν. II.

3. Prosymna II, εἰκ. 110, άρ. 221.

Ἀλλὰ καὶ νεώτερα δείγματα, ΥΕ ΙΙΑ χρόνων, εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὴν Πρόσυμναν καὶ τὴν Εὐβοίαν¹.

12. Λεκανίδες μετὰ πλαγίας προχοῆς (πίν. 417α).

Δύο γραπτὰ δείγματα λεκανίδων εὐρέθησαν εἰς δύο τάφους, τὰ Βπ18 - 29 καὶ Λπ4 - 832 (πίν. 417α). Προφανῶς ἀνάγονται εἰς τύπον ἀγγείων γενομένων κατ' ἀπομίμησιν σκευῶν ἐκ μετάλλου. Τὰ ἀρχαιότερα γνωστὰ ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος δείγματα τοῦ τύπου τούτου ἀνάγονται εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους², ἐνῶ τὰ ἐκ τῶν ἐλευσινιακῶν τάφων ἀνήκουν εἰς ΥΕ ΙΙΑ πρὸς ΙΙΒ καὶ εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους. Αἱ λαβαὶ των εἶναι ὀριζόντιαι καὶ ἄλλοτε ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους (Βπ18 - 29), ἄλλοτε δὲ ἀπὸ τοῦ κυλινδρικοῦ κορμοῦ (Λπ4 - 832). Δακτύλιοι, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ πυθμένος (Λπ4 - 832), εἶναι τὰ χρησιμοποιούμενα διακοσμητικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ γραμμικὰ σχέδια ἐνίοτε τίθενται εἰς ζώνην περὶ τὰς λαβάς. Ἡ προχοὴ εἶναι πάντοτε γεφυρωτὴ καὶ μακρά, ἐξέχουσα δυσαναλόγως τοῦ κορμοῦ. Βεβαίως αἱ λεκανίδες ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν μετάγγισιν ὑγρῶν καὶ ὁ πλατὺς καὶ εὐρύς πυθμὴν των προσέδιδεν εἰς αὐτὰς σταθερότητα καὶ ἀσφάλειαν. Ἴσως εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν φιάλῃ Δπ13 - 237 (πίν. 21β) ἔχομεν προάγγελον τοῦ τύπου, ἀκόμη καὶ τοῦ μεταλλικοῦ. Ἐδῶ ἴσως πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ὁ μετὰ πλαγίας προχοῆς κύαθος Βπ18 - 27 (πίν. 417α). Εἶναι μοναδικὸν δεῖγμα τύπου οὐχὶ κοινοῦ, ἀναγόμενον εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους.

13. Κύλικες διώτοι (πίν. 417β).

Μετὰ τῶν κυπέλλων σχετίζονται ἀσφαλῶς καὶ τὰ ὀλίγα δείγματα διώτων κύλικων, τὰ ὅποια εὐρέθησαν εἰς τοὺς ὑστεροελλαδικοὺς τάφους τῆς Ἑλευσίνος. Τὰ ἀρχαιότερα δείγματά των, ὡς ἡ Ηπ1 - 471 κύλιξ (πίν. 417β), προφανῶς ἐξειλίχθησαν ἐκ τῶν μινυείων ὑψιπόδων κυπέλλων, ἔχουν ὅμως κοινὰ στοιχεῖα πρὸς τὰ μόνωτα κύπελλα τῆς ΥΕ Ι περιόδου. Αἱ ἀρχαιότεραι κύλικες ἔχουν βαθὺν σφαιρικὸν κορμόν, ταπεινόν, ἀλλὰ καλῶς ἡρθρωμένον, πόδα καὶ πεπλατυσμένην δακτυλιοσχημον βάσιν. Τὸ χεῖλός των εἶναι ὀξὺ καὶ ἐκτρέπεται πρὸς τὰ ἔξω. Δύο μικραὶ κατακόρυφοι λαβαὶ ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Παραδείγματα ἀσφαλῆ εἶναι αἱ κύλικες Βπ16 - 15 (πίν. 10α), Ηπ1 - 471 καὶ Λπ4 - 826 (πίν. 417β). Παρουσιάζουν ποικιλίας εἰς τὰς διαστάσεις, τὸ ὕψος τοῦ κορμοῦ καὶ τὸν πόδα, ἀλλὰ ἀνήκουν εἰς τὸν αὐτὸν τύπον καὶ εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους. Ἀπὸ τὸν τύπον τοῦτον, καὶ δὴ τὸν ἀντιπροσωπευόμενον ἐκ τοῦ Ηπ1 - 471, ἐξειλίχθησαν τὰ λεγόμενα ἐφυραϊκὰ κύπελλα καὶ αἱ ὑψιποδες κύλικες τῶν ΥΕ ΙΙΙ χρόνων, ὡς ἡ Λπ13 - 840 (πίν. 417β), ΥΕ ΙΙΑ πρὸς ΙΙΒ χρόνων. Ἡ κύλιξ Επ3 - 306α (πίν. 417β), ΥΕ

1. Prosymna II, εἰκ. 692, 693 καὶ εἰκ. 373. Khalkis, πίν. 19, ἀρ. 473 Α'.

2. Διὰ πλήρη κατάλογον τῶν εὐρημάτων ὄρα Περσὴν Β, σ. 254 - 255.

ΙΙΑ χρόνων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐνδιάμεσος σταθμὸς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ σχήματος, μολοντί ἡ θέσις τῶν λαβῶν δὲν εἶναι ἡ συνήθης ¹.

Εἶναι ἀξιοσημεῖωτον ὅτι αἱ ὑψίποδες δῖωτοι κύλικες, αἱ τόσον χαρακτηριστικαὶ τῆς ΥΕ ΙΙΙ ἐν γένει περιόδου, ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ τόσον ὀλίγα παραδείγματα εἰς τὴν Ἑλευσίνα. Περισσότερας ἀκόμη σπουδαιότητος εἶναι ἡ παντελὴς ἔλλειψις μόνων ὑψιπόδων κυλίκων, πλῆθος τῶν ὁποίων εὐρίσκεται εἰς ΥΕ ΙΙΒ συνοικισμούς².

14. Βαθεῖς σκύφοι (πίν. 418α).

Ὁ τύπος οὗτος τῶν ἀγγείων, ὁ τόσον συνήθης εἰς ΥΕ ΙΙΒ ἰδίᾳ χρόνους, ἀλλὰ ἀκόμη ἐν χρήσει καὶ εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΙΓ περίδον, ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ 4 παραδείγματα ἐξ ἰσαριθμῶν τάφων, τρία τῶν ὁποίων (Γπ19 - 107β, Ηπ15 - 518, Λπ16 - 848, πίν. 418α) φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν. Ὅλα ἀνάγονται εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΒ περίδον καὶ εἰς τὸ δεύτερον αὐτῆς ἡμισυ. Ἔχουν τὸν γνωστὸν βαθὺν ἡμισφαιρικὸν κορμόν, μικρὰν στένωσιν τῶν τοιχωμάτων ὑπεράνω τῶν λαβῶν καὶ εἶτα διεύρυνσιν πρὸς ὄξυ χεῖλος. Δύο ἀγκύλαι ὀριζόντιαι λαβαὶ ὑψηλὰ εἰς τὸν κορμόν καὶ ὑψωμένη ἡ δακτυλιόσχημος βᾶσις χαρακτηρίζουν τὰ ἀγγεῖα. Εἶναι ἀξιοσημεῖωτον ὅτι τόσον ὀλίγα δείγματα ἀγγείων τοῦ τύπου τούτου εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους ἐν ἀντιπαράβολῃ πρὸς ψευδοστόμους ἀμφορεῖς. Ὡς γνωστὸν οἱ βαθεῖς σκύφοι ἦσαν ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς ΥΕ ΙΙΑ - 2 μέχρι καὶ τοῦ τέλους τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ περιόδου καὶ δείγματά των μὲ μικρὰς παραλλαγὰς καὶ ἰδιορρυθμίας εὐρέθησαν εἰς ὅλους τοὺς ὑστεροελλαδικοὺς συνοικισμοὺς καὶ τὰ νεκροταφεῖα ³.

15. Ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων (πίν. 418β).

Ὀλίγα ἀγγεῖα, ἀπλᾶ δείγματα τῶν ὁποίων εὐρέθησαν, πρέπει νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν παροῦσαν γενικὴν ἐπισκόπησιν. Ἐκ τούτων περισσότερον ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ ἀλαβαστροειδὲς ἀγγεῖον μὲ ἀνοικτὸν στόμιον Ζπ6 - 348 (πίν. 418β), ΥΕ ΙΙ χρόνων. Προφανῶς τὸ σχῆμα ἐξελιχθῇ ἐκ τῶν λεγομένων ῥοειδῶν ρυτῶν τῶν γενομένων κατ' ἀπομίμησιν ῥοῦ στρουθοκαμήλου ⁴.

Ἐν καὶ μόνον δεῖγμα ὑδρίας εὐρέθη εἰς τὸν τάφον Λπ16, ἡ ὑπ' ἀρ. 847 (πίν. 418β), καὶ ἀνάγεται εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους. Ἰσταται ἐπὶ δακτυλιοσχήμου βάσεως καὶ ἔχει κορμὸν πεπιεσμένον, εὐρὺν λαιμὸν καὶ ἀπεστρογγυλευμένον ἀλλὰ ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Ταινίαι ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ ἀγγείου. Ὁ τύπος οὗτος φαίνεται ὅτι ἀναφαίνεται εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους καὶ ὅτι δὲν ἦτο καὶ τόσον δημοφιλὴς,

1. Διὰ τὴν ἀρχὴν τῶν διώτων κυλίκων ὄρα Chamber Tombs, σ. 182 καὶ ὑποσημ. 1 καὶ 2.

2. Εἰς οἰκίαν ΥΕ ΙΙΒ - 2 χρόνων, ἀνασκαφεῖσαν τὸ θέρος τοῦ 1975 εἰς τὴν θέσιν «Πλάκας» περὶ τὰ 150μ. βορείως τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, εὐρέθησαν τεμάχια 1450 περίπου κυλίκων.

3. FURUMARK, σ. 49 - 51, σ. 634, σχῆμα 80, τύποι 284, 285. Περαιτὶ Β, σ. 221 - 222, ἐνθα κατάλογος εὐρημάτων καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

4. A. EVANS, The Palace of Minos, ΙΙ, σ. 224 - 5, εἰκ. 129, καὶ Chamber Tombs, σ. 151. Prosymna ΙΙ, εἰκ. 669.

ιδία δὲ σπανίζει εἰς τάφους. Παραδείγματά του ὅμως εὑρέθησαν εἰς διαφόρους συνοικισμούς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, π.χ. εἰς τὰς Μυκήνας, εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Νέστορος τῆς Πύλου, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ἀττικὴν κλπ.¹ Ἴσως αἱ πρόχοι καὶ οἱ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς, οἱ τὸσον συνήθεις, ἐθεωροῦντο ἀρκετοὶ διὰ τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον θὰ ἐξυπηρέτουν αἱ ὑδρίαι.

B. ANTIKEIMENA EK XALKOU

Σχετικῶς ὀλίγα ἀντικείμενα ἐκ χαλκοῦ εὑρέθησαν εἰς τοὺς ὑστεροελλαδικούς τάφους τῆς Ἑλευσίνος, ἀποτελοῦν ὅμως σημαντικὴν προσθήκην εἰς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά.

1. Παραξιφίδες ἢ μάχαιραι.

Τρεῖς παραξιφίδες ἢ μάχαιραι² εὑρέθησαν εἰς τρεῖς διαφόρους ὑστεροελλαδικούς τάφους, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀνήκει εἰς διάφορον τύπον. Ἡ παραξιφὶς Γπ1 - χ3 (πίν. 12γ) ἀνάγεται εἰς ΥΕ IIIA πρὸς Β χρόνους, ἐνῶ αἱ Ζπ6 - χ10 (πίν. 50γ) καὶ Ηπ5 - χ13 (πίν. 68α) εἰς τὴν ΥΕ II περίοδον. Δυστυχῶς, ὁ ὅμος τῆς λεπίδος Ζπ6 - χ10 δὲν διεσώθη πλήρως, οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ μετὰ βεβαιότητος ἐὰν εἴχῃ καὶ μίσχον. Προφανῶς ὅμως στερεῖται κνωδόντων ἢ περιχειλωμάτων. Ἡ ράχis ἢ νεύρωσις τῆς λεπίδος καὶ αἱ ἐκατέρωθεν αὐτῆς γραμμαὶ ἐνθυμίζουν τὰς νευρώσεις καὶ τὴν διακόσμησιν τῶν ξιφῶν τῶν βασιλικῶν λακκοειδῶν τάφων τῶν Μυκηναίων. Ἡ Sandars ὑπέθεσεν ὅτι ἡ διακόσμησις ἐκείνη ἐγκατελείφθη πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥΕ I περιόδου καὶ πάλιν εἰσῆχθη ἐκ τῆς Συρίας εἰς ΥΕ III χρόνους ὁμοῦ μὲ τὴν ἐν εἰδὲι μηνίσκου κεφαλὴν τῆς λαβῆς τοῦ τύπου «Τι»³. Ἡ ἐκ τοῦ τάφου Ζπ6 παραξιφὶς ἀνάγεται ἐκ τῶν μετ' αὐτῆς εὑρεθέντων ἀγγείων ὑπ' ἀρ. 364 καὶ 365 εἰς ΥΕ II χρόνους, εἰς χρόνους δηλαδὴ ἀρχαιοτέρους τῆς ὑπὸ τῆς Sandars ὑποτεθείσης εἰσαγωγῆς τῆς διακοσμήσεως ἐκ τῆς Συρίας.

Διάφορος εἰς τύπον εἶναι ἡ παραξιφὶς ἢ μάχαιρα Ηπ5 - χ13 (πίν. 68α). Οἱ ἀπεστρογγυλευμένοι ὅμοι, αἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐγκοπαί, οἱ κνωδόντες (ἢ περιχειλώματα) τῶν ὁμῶν καὶ τῆς λαβῆς, αὐτὴ ἢ λαβή, καὶ αἱ ἐλαφρῶς καμπυλούμεναι πλευραὶ τῆς λεπίδος εἶναι στοιχεῖα διάφορα τῶν τῆς παραξιφίδος Ζπ6 - χ10. Τὸ ἀνώτατον ἄκρον τῆς λαβῆς εἶναι στενώτερον τοῦ στελέχους τῆς καὶ φέρει ὀπὴν ἥλου στερεώσεως. Ὁ ἥλος οὗτος θὰ ἐστερέου κορωνίδα ἢ κεφαλὴν, πιθανῶς σχήματος μηνίσκου, συνήθη εἰς ΥΕ III μαχαίρας, τύπου τὸν ὁποῖον ἡ Sandars ἀποκαλεῖ τύπον «Τι». Τὰ μετὰ τῆς παραξιφίδος εὑρεθέντα ἀγγεῖα, ὑπ' ἀρ. 506 - 510, ἀνήκοντα εἰς μίαν καὶ μόνην ταφήν, τὴν ἀνάγουν εἰς ΥΕ II χρόνους. Ὁ τύπος τῆς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ

1. FURUMARK, σ. 604, σχῆμα 33. Περαιτὶ Β, σ. 238, ἐνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

2. Τὸ μῆκος τῶν λεπίδων ἴσως ἐπιτρέπει τὴν ὀνομασίαν τῆς παραξιφίδος.

3. N. K. SANDARS, AJA 67, 1963, σ. 131. Διὰ κατάλογον κλπ. ὅρα Περαιτὶ Β, σ. 361.

ἐξελιχθῇ ἐκ τῶν μαχαιρῶν μετὰ κνωδόντων τῶν βασιλικῶν λακκοειδῶν τάφων.

Ἡ παραξιφίς ἢ μάχαιρα Γπ1 - χ3 (πίν. 12γ) ἀνήκει εἰς ΥΕ IIIA πρὸς IIIB χρόνους. Εἶναι τοῦ λεγομένου τύπου «Ti» τῆς Sandars, μὲ τὴν κεφαλὴν σχήματος μηνίσκου καὶ μὲ τοὺς κνωδοντας τῶν ὤμων καὶ τοῦ μίσχου. Τὸ στέλεχος τῆς λεπίδος βεβαίως ἀνάγεται εἰς παλαιότερα πρότυπα μαχαιρῶν καὶ παραξιφίδων γνωστὰ ἀπὸ τοὺς βασιλικοὺς λακκοειδεῖς τάφους τῶν Μυκηνῶν καὶ ἡ λεπτότης τῶν καμπυλουμένων καὶ κυρτουμένων πλευρῶν προδίδει μηχανναϊκὴν παράδοσιν ¹.

2. Λόγχη (πίν. 167β).

Μετὰ τοῦ ξυροῦ Λπ11 - χ18 εὐρέθη ἡ μόνη διασωθεῖσα λόγχη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου Λπ11 (ὑπ' ἀρ. χ19). Αἱ μικραὶ διαστάσεις τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς φυλλοσχήμες αἰχμῆς (ὀλικὸν μῆκος 0.17 μ.), ὡς καὶ ἡ οὐχί τόσον ὀξεῖα ἀλλὰ μᾶλλον ἀπεστρογγυλευμένη ἀκὴ, ὑποδεικνύουν χρῆσιν οὐχί πολεμικὴν· προφανῶς ἦτο τὸ ἄκρον κυνηγετικοῦ ἀκοντίου, σιγύνου ². Παραβολὴ τῆς λόγχης πρὸς τὴν αἰχμὴν ἀκοντίου τοῦ βασιλικοῦ τάφου Ν τῶν Μυκηνῶν ³ φανερώνει τὴν διαφορὰν πολεμικοῦ καὶ κυνηγετικοῦ ὅπλου. Ἡ τοῦ λακκοειδοῦς ἔχει ἀκὴν ὀξεῖαν προωρισμένην νὰ εἰσδύῃ βαθέως ἢ καὶ νὰ διαπερᾷ τὰ σώματα κατὰ τῶν ὁποίων ἐξετοξεύετο, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὅψιν ἐὰν θὰ ἐθραύετο ἢ παρεμορφουτο ἀπὸ τὴν πρώτην χρῆσιν, ἴσως καὶ ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν τῆς βολῆς. Ἡ ἀκὴ τῆς λόγχης Λπ11 - χ19 προφανῶς προωρίζετο δι' ἐπανειλημμένην χρῆσιν καὶ τὴν ἀποφυγὴν εὐκόλου παραμορφώσεως, ὡς ἀκὴς προσέκρουεν εἰς σκληρὰ ἀντικείμενα. Αἰχμαὶ δοράτων καὶ λόγχαι, εὐρεθεῖσαι εἰς τάφους ἀλλὰ καὶ συνοικισμούς, ἀποδεικνύουν ὅτι ἀπὸ τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ΥΕ ἐποχῆς, μέχρι καὶ τοῦ τέλους τῆς ΥΕ IIIΓ περιόδου, τὸ ὅπλον ἦτο ἐν κοινῇ χρήσει καὶ ἡ μορφή του παρέμεινε σχεδὸν ἀμετάβλητος, διότι ἀπεδείχθη κατάλληλος διὰ τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ ⁴.

3. Ὀπεύς (πίν. 167β).

Ἐν καὶ μόνον δεῖγμα τοῦ ἐργαλείου τούτου εὐρέθη μετὰ τῆς λόγχης εἰς τὸ δάπεδον τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου Λπ11 (ὑπ' ἀρ. χ21). Τὸ κύριον στέλεχος εἶναι κυλινδρικὸν καὶ κατὰ τὸ διασφζόμενον ἄνω τμήμα του λεπτύνεται πρὸς ὀξὺ ἄκρον· τὸ ἕτερον ἐλλείπει ἀποθραυσθέν. Εἰς τὸ λεπτυνθὲν ἄκρον ἐνεσφηνοῦτο λαβὴ ἴσως ξυλίνη. Δείγματα ὁπέων γνωστὰ ἀπὸ διαφόρους χώρους, ἔχουν συγκεντρωθῇ ὑπὸ τοῦ Ἰακωβίδου καὶ τοῦ Σπυροπούλου. Ἀπὸ τὰς Μυκῆνας δεῖγματα καταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ λεγομένου «Θησαυροῦ Τσουντα» ⁵.

1. Διὰ μαχαιρας καὶ παραξιφίδας ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων ὄρα Κύκλον Β, σ. 313 κέ.

2. ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, BSA 37, 1936 - 37, σ. 188. M.S.F. HOOD, P. DE JONG, BSA 47, 1952, σ. 256 - 262.

3. Κύκλος Β, πίν. 150.

4. Ὅρα καὶ Περσὴν Β, σ. 357 - 359.

5. ΑΕ 1891, σ. 25, καὶ 1899, σ. 102, ὑπόσημ. 2. Περσὴ Β, σ. 339 καὶ Θ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, ἔ.ἀ., σ. 116 - 119.

4. Μαχαιροπέλεκυς ἢ ξυρός (πίν. 51β, 167β).

Ὁ καλύτερον διασφζόμενος ξυρός ἐκ τοῦ ἐλευσινιακοῦ νεκροταφείου (ὑπ' ἀρ. χ18) εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου Λπ11 ὁμοῦ μετὰ τῆς λόγχης καὶ τοῦ ὀπέως (πίν. 167β). Ἀνάγεται εἰς τὸν δεῦτερον ἢ τὸν μεσαῖον τύπον τῶν ἐργαλείων τούτων¹, ἥτοι ἔχει λαβὴν κυρτωμένην πρὸς τὰ κάτω καὶ συμφυᾶ πρὸς τὴν λεπίδα, ἡ ὁποία δὲν εἶναι τόσον πλατεῖα ἀλλὰ εἶναι ἰσχυρά, ἔχει καμπύλην ράχιν, ἐλαφρῶς κυρτὴν αἰχμὴν καὶ σχεδὸν κάθετον ἀπότμησιν τοῦ ἄκρου της. Καὶ τὸ δεύτερον ἐκ τοῦ νεκροταφείου παράδειγμα, Ζπ6 - χ11 (πίν. 51γ) ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν τύπον. Τὰ μήκη τῶν λεπίδων, 0.14 μ. καὶ 0.15 μ., ὡς καὶ τὸ πάχος τῶν μετάλλων, κατὰ μέσον ὄρον 0.004 μ., συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῶν ἀντικειμένων τούτων ὡς ξυρῶν.

Ἐργαλεῖα τοῦ τύπου τούτου ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν των ἄλλοτε μὲν ὡς ξυροί, ἄλλοτε δὲ ὡς μαχαιροπελέκεις². Ἴσως ἀναλόγως τοῦ μήκους καὶ τοῦ βάρους των ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους σκοποὺς, ὡς ξυροί, διὰ καλλωπισμόν, τὰ μικρότερα δείγματα καὶ ὡς μάχαιραι - πελέκεις διὰ τὸν διαμελισμὸν κρεάτων τὰ μεγαλύτερα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντα παραδείγματα ἀνάγονται εἰς τὴν ΥΕ III ἐποχὴν, φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο εἰσῆχθη εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προφανῶς ἐκ Κρήτης. Ξυροί ἢ μαχαιροπελέκεις εὑρεθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰακωβίδου εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Περαιτῆς ἀποδεικνύουν ὅτι παρέμειναν ἐν χρήσει ἄνευ μεταβολῆς μέχρι καὶ τοῦ τέλους τῆς ΥΕ IIIΓ περιόδου. Ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν ἔχομεν δείγματα, πλὴν τοῦ ἐλευσινιακοῦ, ἀπὸ τὸν τάφον τῆς Βούλας, ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν (Ἀρειον Πάγον) καὶ ἀπὸ τὴν Σφηττόν³.

5. Τριχολαβίδες (πίν. 51α, 102α,β).

Τὸ μικρὸν τοῦτο ἀντικείμενον καλλωπισμοῦ ἔχει μακρὰν ἱστορίαν, διότι φαίνεται ὅτι μὲ μικρὰς παραλλαγὰς ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ τῆς πρωτοελλαδικῆς ἐποχῆς μέχρι καὶ τοῦ τέλους τῆς ΥΕ IIIΓ περιόδου⁴. Τὰ ἐκ τῶν ἐλευσινιακῶν τάφων δύο παραδείγματα, Ζπ3 - χ4 (πίν. 51α) καὶ Θπ5 - χ14 (πίν. 102β), εἶναι ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀνάγονται εἰς τὴν ΥΕ IIIB περίοδον, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ μετ' αὐτῶν εὑρεθέντα ἀγγεῖα. Εἶναι τοῦ δευτέρου τύπου, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἐξ ἀνοικτοῦ κρίκου κεφαλὴ τῆς λαβίδος. Ὡς συνήθως, ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ λεπτὸν ἑλα-

1. J. DESHAYES, *Outils de Bronze I*, σ. 332 κέ. καὶ N. SANDARS, *BSA* 53 - 54, 1958 - 59, σ. 235.

2. ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, *ΑΔ* 9, 1924 - 25, σ. 71 - 72. *Prosymna I*, σ. 347 - 348. A. PERSSON, *New Tombs at Dendra*, σ. 35. *Hesperia* 17, 1948, σ. 155 - 157. Γενικὴν περιγραφὴν καὶ κατάλογον τῶν γνωστῶν δειγμάτων παρέχουν ὁ ΣΠ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, *Περαιτὴ Β*, σ. 340 - 342 καὶ ὁ Θ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *ἐ.ἀ.*, σ. 103 - 110.

3. Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, *ΠΑΕ* 1955, σ. 83, πίν. 26γ (Βούλα). H. A. THOMPSON, *Hesperia* 17, 1948, σ. 157, εἰκ. 4c (Ἀθῆναι). Β. ΣΤΑΗΣ, *ΑΕ* 1895, σ. 219 - 220 καὶ 259, πίν. 10, ἀρ. 14 (Σφηττός).

4. Κύκλος Β, σ. 327 - 328, ὑποσημ. 1. *Περαιτὴ Β*, σ. 284. Θ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *ἐ.ἀ.*, σ. 113 - 116. ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, *Archaeologia Homerica I*, Β 35 ἐνθα καὶ πλουσία βιβλιογραφία.

σμα δεδιπλωμένον κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα τὸν σχηματισμὸν κεφαλῆς καὶ δύο ἰσομεγέθων σκελῶν, τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων κάμπτονται πρὸς τὰ ἔσω ¹.

6. Περόνη (πίν. 51α).

Ὡς εἶδος καλλωπισμοῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἐκ χαλκοῦ περόνη Λπ16 - χ22 (πίν. 51α) ἀναγομένη εἰς Υ'Ε II χρόνους, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ μετ' αὐτῆς εὑρεθέντα ἀγγεῖα ὑπ' ἀρ. 849 - 858. Διεσώθη εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκός της (0.133 μ.). Ἡ ἀμφικωνική κεφαλὴ της τὴν ἀνάγει εἰς τύπον ἐν χρήσει εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ εὐρίσκει παράλληλον εἰς τὴν ἐκ τοῦ τάφου Ζπ6 - χ6 (πίν. 50α) περόνην. Ἀμφικωνικὴν κεφαλὴν ἔχει καὶ ἡ περόνη ἡ εὑρεθεῖσα εἰς τὴν Εὐτρησιν καὶ τεθεῖσα εἰς ὑστεροελλαδικούς χρόνους ². Σχετικῶς ὀλίγα δείγματα περονῶν εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε, ἰδίᾳ εἰς τάφους, φαίνεται ὅμως ὅτι μὲ μικρὰς παραλλαγὰς, ἰδίᾳ εἰς τὸ σχῆμα τῆς κεφαλῆς, κατεσκευάζοντο ἐκ διαφόρων ὑλῶν καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἀκόμη καὶ εἰς ὑπομυκηναϊκοὺς χρόνους ³.

7. Ταινίαι ἐκ χαλκοῦ καὶ σύρμα ἐκ μολύβδου (πίν. 167β).

Εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον Λπ11 εὑρέθησαν τεμάχια σύρματος ἐκ μολύβδου καὶ ταινία ἐκ χαλκοῦ (ὑπ' ἀρ. χ20) ἀναγόμενα εἰς Υ'Ε IIIB χρόνους. Ἡ χρῆσις τῆς ταινίας παραμένει ἄγνωστος, ἀλλὰ πιθανῶς ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ καλλωπισμόν. Ἀκόμη καὶ ἡ χρῆσις τῶν τεμαχίων σύρματος ἐκ μολύβδου εἶναι ἀβεβαία. Ὁμοία ἐκ μολύβδου τεμάχια σύρματος εὑρέθησαν καὶ εἰς ἄλλους τάφους τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ⁴, εἰς τὴν Ἀττικὴν δὲ εὑρέθησαν εἰς τάφους εἰς τὴν θέσιν Λιγόρι καὶ εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν ⁵. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου Λπ11 ὀλίγα τμήματα μολυβδίνου σύρματος εὑρέθησαν ἐσκορπισμένα εἰς τὸ δάπεδόν του, εἰς τὸ ὁποῖον διεσώθησαν ἐλάχιστα ἔχνη ὀστῶν. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ τμήματα αὐτὰ δὲν παρέχουν ἐνδείξεις τῆς χρήσεως τῶν μολυβδίνων συρμάτων τῶν εὐρισκομένων εἰς τάφους. Πρὸ ἐτῶν ὁ ἀείμνηστος Β. Στάης ἀπεκάλυψε σκελετὸν τοῦ ὁποῖου ἡ κάτω σιαγὼν συνεκρατεῖτο κλειστὴ διὰ σύρματος ⁶. Ἐκτοτε δὲ ὑπετίθετο ὅτι μολύβδινον σύρμα ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν μελῶν τοῦ λειψάνου εἰς ὠρισμένην θέσιν καὶ στάσιν. Ἀπορρίπτων τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὁ Persson ἐδέχθη ὅτι σύρματα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν στερέωσιν τῆς παρυφῆς ἐνδυμάτων, τὴν ὑπόθεσιν του δὲ ταύτην ἐστήριξεν εἰς εὑρεθέντα τεμάχια σύρματος εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον ὑπ' ἀρ. 1 τοῦ Μπερμπατίου ⁷. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε

1. Διὰ τὸν πρῶτον καὶ ἀρχαιότερον τύπον ὅρα πίν. 51α, ἀρ. Ζπ6 - χ8.

2. Eutresis, εἰκ. 289, ἀρ. 1 καὶ σ. 219.

3. Περαιτὶ Β, σ. 288 - 290. N. SANDARS, BSA 53 - 54, 1958 - 59, σ. 235. Prosymna I, σ. 285. V.R. d'A. DESBOROUGH, The Last Mycenaean and their Successors, σ. 53 - 54.

4. Περαιτὶ Β, σ. 366 - 368, ἐνθα ἀναφέρονται οἱ τόποι εὑρέσεως, καὶ Prosymna I, σ. 255 κέ.

5. AE 1895, σ. 208 - 209. AE 1888, σ. 142. Agora XIII, σ. 108 - 109.

6. AE 1895, σ. 208 - 209.

7. Asine, σ. 421, ὑποσημ. 1 καὶ Berbati, σ. 21.

δημοσιευθέντων δὲν ἀποδεικνύεται ἀσφαλῶς ἡ ὑπὸ τοῦ Persson θεωρουμένη ὡς βεβαία χρῆσις. Τελευταίως ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ συνάδελφος Ἰακωβίδης ὅτι «τὸ μολύβδινον σύρμα θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἀσφαλῶς κατὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους, τόσον κατὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ἰδίων τῶν νεκρῶν, ὅσον καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἀνάγκας σχετικὰς πρὸς τὴν κηδεῖαν καὶ τὴν ταφήν»¹.

Γ. ΕΙΔΩΛΙΑ

Ἐν ὄλῳ 26 γυναικεῖα εἰδῶλια ἐκ πηλοῦ εὐρέθησαν εἰς 13 τάφους ὑστεροελλαδικῶν χρόνων. Ἐκ τούτων τὰ 7 εὐρέθησαν μεταξὺ παραμερισμένων ὀστῶν, ἓν (τὸ Βπ20 - εἰδ. 1, πίν. 10γ) ἐντὸς λακκοειδοῦς σκάμματος μὲ συσσωρευμένα ὀστᾶ, 2 εἰς ἡμικατεστραμμένους καὶ τεταραγμένους τάφους καὶ 2 (τὰ ὑπ' ἀρ. Βπ19 - εἰδ. 4 καὶ εἰδ. 5, πίν. 10γ) εἰς κατεστραμμένον τάφον, ἀλλὰ ἴσως ἀνήκοντα εἰς τὴν αὐτὴν παιδικὴν ταφήν. Ἦτοι, 10 εἰδῶλια εὐρέθησαν ὑπὸ συνθήκας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιτρέπουν χρονολογικὰ ἢ ἄλλα τυπολογικὰ συμπεράσματα. Δύο εἶναι δυνατόν νὰ προστεθοῦν εἰς τὰ 14 εἰδῶλια ἀναβιβάζοντα εἰς 16 τὰ εἰδῶλια τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς 6 τάφους μὲ τὰ κατάλοιπα ἀδιαταράκτων παιδικῶν σκελετῶν. Τρία εἰδῶλια (ὑπ' ἀρ. 44, 45, 46) εἶχον ἀποτεθῆ ὡς κτερίσματα περὶ τὸ παιδικὸν λείψανον τοῦ τάφου Θπ4 (πίν. 98α, 99), ἕτερα 3 (ὑπ' ἀρ. 50, 51, 52, πίν. 130, 131α,β) περὶ τὸ λείψανον τοῦ τάφου Θπ15, 3 περὶ τὸ λείψανον τοῦ τάφου Λπ4 (πίν. 153, 155α, ὑπ' ἀρ. 56, 57 καὶ 58) καὶ ἀκόμη ἓν μεταξὺ τῶν ὀστῶν τῆς λαγόνος τοῦ ἰδίου λειψάνου (ὑπ' ἀρ. 59, πίν. 155α). Δύο εἰδῶλια (ὑπ' ἀρ. 60 καὶ 61) εὐρέθησαν περὶ τὸ λείψανον τοῦ τάφου Λπ16 καὶ 2 (ὑπ' ἀρ. 62 καὶ 63) περὶ τὸν σκελετὸν τοῦ τάφου Μπ8 (πίν. 188α). Ἀκόμη δύο εἰδῶλια ὑπ' ἀρ. 4 καὶ 5 εὐρέθησαν μὲ κατάλοιπα παιδικῶν ὀστῶν εἰς τὸν κατεστραμμένον τάφον Βπ19 (πίν. 10γ). Εἰδῶλια δὲν εὐρέθησαν εἰς τρεῖς παιδικὰ ταφὰς. Δύο τούτων (ἐπὶ τῆς καλυπτηρίου πλακὸς Θπ13 καὶ τοῦ τάφου Μπ6) ἀνάγονται εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου. Ἡ τρίτη παιδικὴ ταφή εὐρέθη εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον Λπ14 καὶ ἀνάγεται εἰς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους. Ἀπὸ 7 παιδικὰς ταφὰς ἀναγομένης εἰς ΥΕ ΙΙΑ-2 πρὸς Β καὶ ΥΕ ΙΙΒ χρόνους μόνον μία δὲν εἶχεν εἰδῶλια. Τὸ προφανὲς συμπέρασμα τὸ συναγόμενον ἐκ τοῦ τόπου εὐρέσεως τῶν εἰδωλίων εἶναι ὅτι εἰδῶλια ἐκ πηλοῦ ἦσαν συνήθη καὶ χαρακτηριστικὰ κτερίσματα ἀποτιθέμενα εἰς παιδικὰς ταφὰς τῶν ΥΕ ΙΙΙ χρόνων².

Ἐκ τῶν εὐρεθέντων 26 εἰδωλίων τὰ 19 ἀνήκουν εἰς τὸν γνωστὸν γενικὸν τύπον Φ καὶ 7 εἰς τὸν τύπον Ψ. Περιέργως οὐδὲ ἐν ζωόμορφον εἰδῶλιον, ἢ τύπου κουρο-

1. Περαιτὶ Β, σ. 368.

2. Τὰ εἰδῶλια ἐκ τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου Π τοῦ Μπερμπατίου ἐπίσης εὐρέθησαν εἰς παιδικὴν ταφήν (Berbati, σ. 29 καὶ 31, εἰκ. 12). Τὸ θέρος τοῦ 1972 εἰς τὰς Μυκήνας καὶ εἰς τάφον ἀνασκαφέντα εἰς τὴν κλιτὸν τοῦ λόφου τῆς Παναγίτσας μεταξὺ παραμερισθέντων παιδικῶν ὀστῶν εὐρέθησαν καὶ εἰδῶλια. Καὶ ὁ C. BLEGEN βεβαίῳ ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ εὐρεθέντα εἰδῶλια εἰς τοὺς τάφους τῆς Προσύμνης ἀπετέλουν κτερίσματα παιδικῶν τάφων (Prosymna I, σ. 256). Περιέργως μόνον 4 εἰδῶλια εὐρέθησαν εἰς 3 θαλαμοειδεῖς τάφους τῆς Ἀγορᾶς. Ὁ εἰς τῶν τάφων τούτων, ὑπ' ἀρ. Χ, εὐρέθη τεταραγμένος καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παρέχει ἀξιοπίστους πληροφορίες. Εἰς τοὺς ἀδιαταράκτους τάφους ὑπ' ἀρ. XX καὶ XXVI τὰ εὐρεθέντα εἰδῶλια ἀνήκον εἰς παιδικὰς ταφὰς (Agora XIII, σ. 109).

τρόφου, ἢ τύπου με χεῖρας φερομένας εἰς διάφορα μέρη τοῦ στήθους, ἢ τύπου T¹, εὑρέθη εἰς τοὺς ἐλευσινιακοὺς τάφους. Τὰ τοῦ τύπου Φ διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουν εἰδώλια με πεπλατυσμένον κορμὸν ἐλλειπτικοῦ σχήματος, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἰδώλια ἔχοντα κορμὸν περισσότερον κυκλικόν. Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργηθῇ καὶ τρίτος μεταβατικὸς τύπος ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸν δεύτερον, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ τεθοῦν εἰδώλια, ὁ πεπλατυσμένος κορμὸς τῶν ὁποίων βαίνει πρὸς σφαιρικὸν σχῆμα, ὡς τὸ Θπ4 - εἰδ. 44 καὶ τὸ Ηπ3 - εἰδ. 42 (πίν. 65β, 99).

Τὸ πρόβλημα τῆς χρονολογήσεως τῶν τύπων ἴσως ὑποβοηθεῖται ἐκ τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν μετὰ ἀγγείων εἰς ἀδιατάρακτον περιβάλλον. Τὰ εἰδώλια Θπ4 - εἰδ. 44, 45 καὶ 46 (πίν. 99), τύπου Φ, εἶχον κατατεθῇ ὡς κτερίσματα μετὰ τῶν ἀγγείων ὑπ' ἀρ. 614 - 617, ΥΕ ΙΙΑ - 2 ἢ πρωίμων ΥΕ ΙΙΒ χρόνων. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ εἰδώλια ἀνήκουν εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους. Τὰ εἰδώλια τοῦ τάφου Θπ15, ὑπ' ἀρ. 50, 51 καὶ 52 (πίν. 131α, β) εὑρέθησαν μετὰ ἀγγεῖα πρωίμων χρόνων τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου Λπ4, ὑπ' ἀρ. 56, 57 καὶ 58 (πίν. 155α), τύπου Φ, εὑρέθησαν μετὰ τὸν ὑπ' ἀρ. 828 ψευδόστομον ἀμφορέα, ΥΕ ΙΙΑ πρὸς Β χρόνων. Τὸ ὑπ' ἀρ. 59 εἰδώλιον τοῦ αὐτοῦ τάφου εὑρέθη μετὰ καὶ κάτωθεν τῶν ὀστέων τῆς λαγόνος τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ, ἴσως δὲ ἀνάγεται εἰς κάπως ἀρχαιοτέρους χρόνους τῶν λοιπῶν, ἤτοι εἰς ΥΕ ΙΙΑ-2 χρόνους. Τὰ δύο εἰδώλια τύπου Ψ' τοῦ τάφου Λπ16, ὑπ' ἀρ. 60 καὶ 61, ἀνάγονται εἰς πρωίμους χρόνους τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου, ἐνῶ τὰ εἰδώλια τύπου Φ ὑπ' ἀρ. 62 καὶ 63 τοῦ τάφου Μπ8 (πίν. 188α), εὑρεθέντα μετὰ τὸν ἀμφορέα ὑπ' ἀρ. 892, πρέπει νὰ τεθοῦν εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ ἢ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου. Τέλος τὰ εἰδώλια Βπ19 - εἰδ. 4 καὶ 5 (πίν. 10γ), εὑρεθέντα μετὰ τοῦ ἀσκοειδοῦς ἀγγείου ὑπ' ἀρ. 33, ἀνήκουν εἰς προκεχωρημένους χρόνους τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου, εἰς ΥΕ ΙΙΒ-2 χρόνους. Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ὅτι δύο παιδικαὶ ταφαὶ ΥΕ ΙΙΑ-1 καὶ ΥΕ ΙΙΑ χρόνων (Θπ13 καὶ Μπ6) δὲν περιεῖχον εἰδώλια. Ἐπίσης εἶναι αξιοσημεῖωτον ὅτι τὰ εἰδώλια Λπ4 - εἰδ. 59, Μπ8 - εἰδ. 62 καὶ 63 (πίν. 155α) ἔχουν τοὺς ὀφθαλμοὺς πλαστικῶς δεδηλωμένους μετὰ γραπτὴν στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον, χαρακτηριστικὸν ἀρχαιοτέρων χρόνων, ὡς ἀπέδειξεν ἡ French, καὶ ὅτι τὰ εἰδώλια Λπ4 - εἰδ. 56 καὶ 57 (πίν. 155α) δὲν φέρουν τὸν χαρακτηρίζοντα τὰ εἰδώλια τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου πλαστικὸν πλόκαμον, τὸν ὁποῖον ὅμως φέρει τὸ εἰδώλιον Λπ4 - εἰδ. 58, τὸ ἀνήκον εἰς τὴν αὐτὴν παιδικὴν ταφὴν ὡς τὰ δύο ἄλλα.

Ἡ συσχέτισις εἰδωλίων πρὸς ἀγγεῖα ἄγει εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα. Τὰ

1. Πρῶτος ὁ Χρ. ΤΕΟΥΝΤΑΣ διέκρινε τὰ μυκηναϊκὰ εἰδώλια εἰς τύπους (ΑΕ 1888, σ. 168 - 169). Μετ' αὐτόν, ὁ Α. WACE (Chamber Tombs, σ. 215 - 217), ὁ C. BLEGEN (Zygouries, σ. 203 - 205 καὶ Prosymna I, σ. 355 - 360) καὶ ὁ Α. FURUMARK (Chronology, σ. 86 - 89) κατέταξαν τὰ εἰδώλια εἰς τύπους, εἰς τὸν τελευταῖον δὲ ἐξ αὐτῶν ὀφείλεται ἡ ὀνομασία τῶν τύπων διὰ γραμμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου, Φ, Ψ, Τ, ἢ ὁποῖα καὶ ἐπεκράτησεν. Εἰς τοὺς τύπους ἐκείνους προσέθεσα ἀκόμη δύο, τὸν τύπον τῶν συμφυῶν εἰδωλίων καὶ τὸν τῶν καθημένων γυναικῶν (Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑ, Seated and Multiple Mycenaean Figurines, The Aegean and the Near East, σ. 110 - 121). Τελευταίως ἡ ELISABETH WACE FRENCH εἰς ἐμπεριστατωμένην καὶ συγκεντρωτικὴν μελέτην κατῴρθωσε νὰ διακρίνη παραλλαγὰς τῶν τύπων καὶ ἐπεχείρησε νὰ ὀρίσῃ τὴν τυπολογικὴν καὶ χρονολογικὴν ἐξέλιξιν των (BSA 66, 1971, σ. 102 κέ.). Εἰς τὴν μελέτην τῆς αὐτῆς ἡ FRENCH δίδει καὶ πλήρη κατάλογον τῶν εἰδωλίων τῶν νῦν ἀποκειμένων εἰς διάφορα Μουσεῖα καὶ συλλογὰς μετὰ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν.

μετά έλλειπτικού κορμού είδώλια τύπου Φ άντιπροσωπεύουν άρχαιότερον τύπον ίσως ΥΕ ΙΙΑ-2 χρόνων, ένϋ τὰ μετά κυκλικού κορμού άποτελούν τύπον νεωτέρων ΥΕ ΙΙΒ χρόνων. 'Ο ένδιάμεσος τύπος βεβαίως άνάγεται είς ΥΕ ΙΙΒ πρώιμους χρόνους. Τὰ περισσότερα τών είδωλίων τύπου Φ άνάγονται είς τήν ομάδα Β του τύπου Φ τής French και μόνον τὰ μετά πλαστικώς δεδηλωμένων όφθαλμών είδώλια Απ4 - είδ. 59, Μπ8 - είδ. 62 και 63 δύνανται νά τεθοϋν είς τήν ομάδα Α του τύπου Φ. Πρέπει όμως νά τονισθῇ ότι οί τύποι είδωλίων δέν διεδέχθησαν αλλήλους είς τυπολογικήν εξέλιξιν άποτελοϋσαν άλυσιν, αλλά ή κατασκευή των συνεχίσθη έκ παραλλήλου κατά τήν διάρκειαν τής ΥΕ ΙΙΒ περιόδου. Ούτω είς τήν αύτήν ταφήν έχομεν είδώλια μετά ή άνευ πλαστικού πλοκάμου, με κυκλικόν ή έλλειπτικόν κορμόν.

"Όλα τὰ εύρεθέντα είδώλια του τύπου Φ φέρουν γραπτήν διακόσμησιν μελανού ή καστανομελανού στιλπνοϋ χρώματος. Καί ή διακόσμησις αύτη δέν παρέχει στοιχειά χρονολογικής διαφοροποιήσεως, διότι έν γένει περιλαμβάνει παραλλήλους, λοξάς, κυματοειδεείς ή στολιδωτάς γραμμάς, χρησιμοποιουμένας διά τήν κάλυψιν του κορμού, και κατακορύφους κατ' άποστάσεις γραμμάς, τεθειμένας είς τὸ κυλινδρικόν κατώτερον τμήμα του είδωλίου. Τὸ είδώλιον ύπ' άρ. Απ4 - είδ. 59 (πίν. 155α) έχει έλλειπτικόν πρὸς κυκλικόν κορμόν, αλλά όφθαλμούς επικολληθέντας έκάτέρωθεν τής ρινὸς και σχηματισθέντας διά κυκλικού τεμαχίου πηλοϋ είς τὸ κέντρον του όποίου έγράφη στιγμή. 'Η θέσις είς τήν όποίαν εύρέθη, μεταξύ και κάτωθεν τών όστών τής παιδικής ταφής ίσως ύποδεικνύει, διά τὸ παράδειγμα τουτο, κατά τι άρχαιότερους τών χρόνων τών Απ4 - είδ. 56, 57 και 58· τουτο δέ φαίνεται ότι ένισχύεται και ύπὸ του τρόπου τής κατασκευής τών όφθαλμών, μολονότι ό κορμός του τείνει πρὸς κυκλικόν σχῆμα. Περὶ τὸν αύτὸν σκελετὸν παιδίου εύρέθησαν τὰ ύπ' άρ. 57, 58 και 56 είδώλια έκ τών όποίων τὸ έν έχει κορμόν έλλειπτικόν, τὸ έτερον κορμόν μάλλον κυκλικόν και τὸ τρίτον κορμόν τείνοντα άπὸ έλλειπτικού πρὸς κυκλικόν. Τουτο άποδεικνύει τὸ σύγχρονον τών διαφορών τύπων.

Τὰ όλιγάριθμα είδώλια τύπου Ψ (τύπου πτερυγωτοϋ), όλικοϋ αριθμοϋ 7, διακρίνονται είς δύο κατηγορίας. Είς τήν πρώτην άνήκει τὸ Ηπ3 - είδ. 41 είδώλιον (πίν. 65β), με κορμόν έπιμήκη σχήματος ρομβοειδοϋς, όλίγον μικρότερον του ήμίσεος του ύψους του είδωλίου, σχεδόν άνύπαρκτον λαιμόν και μικράν πτηνόσχημον κεφαλήν. Είς τήν δευτέραν άνήκει τὸ είδώλιον Βπ19 - είδ. 5 (πίν. 10γ), με κοῖλον τὸ κατώτερον τμήμα του εύρυνομένου πρὸς τήν βάσιν σώματος, κορμόν βραχύν και μηνοειδῆ, ώμους στενοϋς και μακρόν λαιμόν. 'Η διακόσμησις τών τύπων διαφέρει. 'Ο κορμός του πρώτου τύπου πληροϋται διά παραλλήλων λοξών και στολιδωτῶν γραμμῶν, του δευτέρου διά καθέτων πρὸς τὸν δακτύλιον τής όσφύος εύθειῶν γραμμῶν. Τὸ δείγμα του δευτέρου τύπου άνάγεται είς τὸ δεύτερον ήμισυ τής ΥΕ ΙΙΒ περιόδου, ως ύποδεικνύει τὸ μετ' αύτοϋ εύρεθὲν άσκοειδὲς άγγεῖον Βπ19 - 33 (πίν. 11α), ένϋ τὸ του πρώτου είς πρώιμους χρόνους τής ΥΕ ΙΙΒ περιόδου.

"Ισως πρέπει νά τονισθῇ ότι όλα τὰ είδώλια τύπου Ψ άνάγονται είς ΥΕ ΙΙΒ χρόνους και ότι οϋδέν τών είδωλίων του τύπου Φ του έλευσινιακοϋ νεκροταφείου άνήκει είς ΥΕ ΙΙΑ-1 χρόνους. Πρὸς τούτοις οϋδέν είδώλιον άνήκει είς ΥΕ ΙΙΓ χρόνους.

Ὅτι εἰδώλια ἐκ πηλοῦ κατεσκευάζοντο καὶ εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, μολονότι εἰς πολὺ περιορισμένον ἀριθμόν, ἀποδεικνύουν τὰ εὐρήματα τῆς Περαιτῆς ¹ καὶ τὰ τῶν ΥΕ ΙΙΙΓ κτισμάτων τῶν Μυκηναίων.

Ἰδιαίτερα μνεῖα πρέπει νὰ γίνῃ τοῦ εἰδωλίου Βπ20 - εἰδ. 1 (πίν. 10γ) μὲ τὸν ἐλλειψοειδῆ κορμόν του καὶ τὴν στεφάνην ἢ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Δυστυχῶς εὐρέθη μὲ συσσωρευμένα ὅστ᾽ αὐτὸ κατ' ἀκολουθίαν ἢ ἀκριβῆς χρονολόγησίς του παραμένει ἀβεβαία.

Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποθέσεως εἰδωλίων εἰς τοὺς τάφους ἐγράφησαν ἤδη ἀρκετά. Νομίζω ὅτι πρὸ εἰκοσαετίας ἐπεξήγησα πλήρως τὴν γνώμην ὅτι τὰ εἰδώλια τύπου Ψ παριστοῦν τὴν εὐλογοῦσαν θεάν, δείγματα τῆς ὁποίας εὐρίσκονται καὶ εἰς ἱερά, ἐνῶ τὰ τοῦ τύπου Φ θείας τροφούς. Ἀπετίθεντο δὲ εἰς παιδικοὺς τάφους, διότι ἐπιστεύετο ὅτι μικρὰ παιδιά, πρὸ τῶν ὁποίων διηνοίγετο τὸ μακρὸν ταξίδιον πρὸς τὸ βασιλεῖον τῶν σκιῶν, εἶχον τὴν ἀνάγκην τῆς προστασίας καὶ καθοδηγήσεως θείας τινὸς δυνάμεως πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς ζωῆς. Τὰ εἰδώλια παρεῖχον τὴν προστασίαν, τὴν ὁποίαν παρεῖχεν ἡ μήτηρ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς των. Πρὸς τοῦτοις ἡ κατάθεσις τῶν εἰδωλίων εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κατευνάσῃ τὴν ἀγωνίαν γονέων καὶ φίλων διὰ τὴν τύχην προσφιλοῦς παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον αἰφνιδίως ἀφίνετο εἰς τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὸ μακρὸν πρὸς τὸν Ἄδην ταξίδιον ².

Παραμένει ἀναπάντητον τὸ ἐρώτημα τῆς ἀρχῆς καὶ προελεύσεως τῶν μυκηναϊκῶν εἰδωλίων. Ταῦτα παρουσιάζονται εἰς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους καὶ σχεδὸν ἀμέσως γίνονται πολὺ συνήθη· πάντως εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὰ τῆς ΥΕ ΙΙΒ περιόδου. Πρὸ τυπα τῶν ἀρχαιοτέρων περιόδων τῆς ΥΕ καὶ τῆς ΜΕ ἐποχῆς δὲν εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε, εἶναι δὲ δύσκολον νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ἐξειρίχθησαν ἐκ τῶν κυκλαδικῶν εἰδωλίων, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν πρώτην τῆς χαλκοκρατίας ἐποχὴν, ἢ, ὡς ὁ Blegen εἰσηγήθη, ἐκ τῶν νεολιθικῶν καὶ τῶν εἰδωλίων τῆς πρωτοελλαδικῆς ἐποχῆς, ὡς τὸ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Ζυγουριῶν ³. Ἡ French ἀποδίδει τὴν ἐμφάνισίν των εἰς ἐπιδράσεις ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου ἐπὶ τύπων γνωστῶν εἰς Κρήτην ⁴.

Α. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚ ΛΙΘΟΥ

Πολὺ ὀλίγα ἀντικείμενα ἐκ λίθου εὐρέθησαν εἰς τοὺς ὑστεροελλαδικοὺς τάφους. Ἐκ τούτων τὰ περισσότερα εἶναι τὰ πολὺ γνωστὰ ἐξ ὅλων τῶν μυκηναϊκῶν συνοικισμῶν σφονδύλια ἢ κομβία ἐκ μελανοῦ ἢ φαιοῦ στεατίτου (πίν. 100α). Μικρῶν

1. Περαιτὴ Β, σ. 265 κέ.

2. Γ. Ἐ. ΜΙΛΩΝΑ, Μυκηναϊκὰ Εἰδώλια, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1954 - 1955, σ. 139 - 152. Διὰ διαφόρους ἀντιλήψεις ὅρα ΧΡ. ΤΕΟΥΝΤΑ, ΑΕ 1888, σ. 167 - 169. Μ. NILSSON, The Minoan - Mycenaean Religion, I, σ. 307 - 308. Κατὰ τὸν NILSSON εἰδώλια ἐτίθεντο εἰς τοὺς τάφους διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν ἀποθανόντα εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν. Ὁ Α. PERSSON (The Royal Tombs at Dendra, σ. 89, καὶ New Tombs at Dendra, σ. 33) ταυτίζει τὰ εἰδώλια μὲ τὰ Αἰγυπτιακὰ «Ushebtis». Ὁ C. BLEGEN (Prosymna I, σ. 256) δέχεται ὡς ἀθύρματα παιδικὰ μερικὰ τῶν εἰδωλίων. Δι' ἐξέτασιν τῶν ποικίλων γνωμῶν ὅρα τὴν ὡς ἄνω μελέτην μου.

3. Zygouries, σ. 185.

4. E. FRENCH, BSA 66, 1971, σ. 106.

διαστάσεων (διαμέτρου από 0.01 έως 0.03 μ. και ύψους από 0.007 μ. έως 0.029 μ.) ανήκουν εις τούς γνωστούς τύπους τοῦ κωνικοῦ, τοῦ κολούρου κώνου καὶ τοῦ μετὰ λαιμοῦ πιλοσχήμου¹. Τὰ τελευταῖα βεβαίως ἀνάγονται εἰς ΥΕ IIIB χρόνους, ἀλλὰ καὶ τὰ κωνικά, τὰ εὑρεθέντα εἰς τούς τάφους Θπ4 καὶ Θπ5 μεταξύ συσσωρευμένων ὀστῶν, ἀνάγονται εἰς τούς αὐτοὺς χρόνους.

Περισσότερου ἐνδιαφέροντος εἶναι ὁ ἐκ σκοτεινοῦ στεατίτου μηνίσκος τῆς παιδικῆς ταφῆς τοῦ τάφου Θπ4 (πίν. 100β). Προφανῶς ἐχρησίμευεν ὡς περίαπτον ἢ φυλακτὸν καὶ κατεῖχε τὴν κεντρικὴν θέσιν περιδεραίου, αἱ λοιπαὶ ψηφίδες τοῦ ὁποίου ἦσαν ἐκ φαγεντιανῆς. Αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ εἶναι ἀκόσμητοι καὶ προφανῶς ἡ μαγικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν ἐξήσκει, προήρχετο ἀπὸ τὸ σχῆμά του. Εἰς τὸν μηνίσκον φαίνεται ὅτι ἀπεδίδετο ἰδιαίτερα ἀποτρόπαιος ἰδιότης κατὰ τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ, δι' αὐτὴν δὲ τὴν αἰτίαν ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς παιδικὰ περιδέραια· διὰ τὴν αὐτὴν ἐπίσης αἰτίαν σήμερον ψηφίδες ἐκ κυανῆς ὑάλου (τὰ γνωστὰ «μάτια») προσαρμόζονται εἰς τὰ φορέματα νηπίων. Ὁ Ἡσύχιος εἰς τὸ λῆμμα «σεληνίς» γράφει ὅτι ἦτο «φυλακτῆριον, ὅπερ ἐκκρέμαται τοῖς παιδίοις». Ὀλίγα σχετικῶς φυλακτὰ προϊστορικῶν χρόνων εἰς σχῆμα μηνίσκου εἶναι γνωστὰ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Ὁ Τσουντας ἀνεῦρε λίθινον μηνίσκον εἰς τὸν τάφον ὑπ' ἀρ. 51 τοῦ Δεσποτικοῦ, ἀνήκοντα εἰς πρωτοκυκλαδικούς χρόνους, καὶ ἡ Lamb περιγράφει μηνίσκον ἐκ πηλοῦ ἐκ τοῦ πρωτοελλαδικοῦ συνοικισμοῦ τῶν Θερμιῶν². Ὁ Persson ἀναφέρει μηνίσκον ἐκ σαρδίου ἀπὸ τὸν θαλαμοειδῆ τάφον τῆς Ἀσίνης καὶ ὁ Ἰακωβίδης περιγράφει δύο ἐκ χρυσοῦ ἀπὸ τούς τάφους τῆς Περαιτῆς³. Οἱ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς περιοχῆς μηνίσκοι εἶναι ἀκόσμητοι. Μηνίσκοι - φυλακτὰ εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἰδίως χρόνων, κατεσκευάζοντο δὲ ἐκ διαφόρων ὑλῶν, ἐκ χαλκοῦ, ἐκ μολύβδου, ἐξ ἀργύρου καὶ ἐκ χρυσοῦ⁴. Πολὺ κοινοὶ ἀπέβησαν εἰς τούς ρωμαϊκοὺς χρόνους⁵. Ὁ Persson ἐδέχθη τὴν ἐξ Αἰγύπτου εἰσαγωγὴν τοῦ περιάπτου τῆς Ἀσίνης καὶ ἀναφέρει τὴν διαπίστωσιν τοῦ Flinders Petrie ὅτι εἰς τὴν χώραν τοῦ Νείλου οἱ μηνίσκοι ἐκαλοῦντο ΑΟΗ καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς φυλακτὰ κατὰ τῆς βασκανίας καὶ τῆς μαγείας⁶. Ὁ Blinkenberg, σχολιάζων τὸν ἐξ ἀργύρου μηνίσκον τῆς Λίνδου, παρετήρησεν ὅτι οἱ Ἀσσύριοι ἔφερον περίαπτα τοῦ σχήματος τούτου καὶ ὁ Robinson θεωρεῖ τὴν Μεσοποταμίαν ὡς τὴν χώραν ὅπου ἤρχισεν ἡ χρῆσις των, διότι ἐκεῖ ἐπιστεύετο ὅτι τὰ οὐράνια σώματα ἐξήσκουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωῆς⁷. Ὁ Ἰακωβίδης ἀπαριθμεῖ τούς τόπους τῆς Συρίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τούς ὁποίους εὑρέθησαν μηνίσκοι, καὶ προσθέτει ὅτι εἰς τὰ ψηφία τῆς χιττιτικῆς ἱερογλυφικῆς γρα-

1. FURUMARK, Chronology, σ. 89.

2. AE 1898, σ. 165, πίν. 8, ἀρ. 48. W. LAMB, Excavations at Thermi in Lesbos, πίν. XXIV, ἀρ. 31 - 61 καὶ σ. 159.

3. Asine, σ. 374, εἰκ. 242, ἀρ. 5. Περαιτὴ Β, σ. 315 - 316.

4. Olynthus X, σ. 125 κέ., πίν. 25, ἀρ. 426 - 437 ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Παράδειγμα ἀπὸ τὴν Καστρίτσαν τῆς Ἠπείρου εὐγενῶς μοι ἐγνώρισεν ὁ συνάδελφος Σ. Ι. ΔΑΚΑΡΗΣ.

5. F. H. MARSHALL, Catalogue of the Jewellery, Greek, Etruscan and Roman in the British Museum, σ. XLVI.

6. Asine, σ. 374, W. M. FLINDERS PETRIE, Amulets, σ. 23, πίν. VI, 85.

7. C. BLINKENBERG, Lindos I, σ. 106, πίν. 11, ἀρ. 241. Olynthus X, σ. 125.

φῆς καταλέγεται καὶ τὸ σχῆμα τοῦ μηνίσκου. Οἱ παλαιότεροι τῶν μηνίσκων τῆς Συρίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἀνάγονται εἰς τὸν 18ον π.Χ. αἰῶνα καὶ οἱ ὑπόλοιποι εἰς τὸν 14ον καὶ 13ον¹. Ὁ σχετικῶς μέγας ἀριθμὸς γνωστῶν ἀσιατικῶν περιάπτων καὶ αἱ θρησκευτικαὶ δοξασαί τῶν Ἀσιατῶν ἐπιβάλλουν τὸ συμπέρασμα τῆς ἐκ τῆς Συρίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας εἰσαγωγῆς τῶν μηνίσκων εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ἴσως ὅμως πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ μηνίσκοι τοῦ Δεσποτικοῦ καὶ τῶν Θερμιῶν εἶναι ἀρχαιότεροι τῶν Συριακῶν τοῦ Gezer, τοῦ 18ου π.Χ. αἰῶνος, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἔχομεν ἀρχαιότατα πρότυπα ἐκ τῶν ὁποίων, παρὰ τὸ χάσμα τῆς ΜΕ καὶ τῆς ΥΕ I καὶ II ἐποχῆς, ἠδύναντο νὰ ἐξελιχθῶν οἱ ἑλλαδικοὶ μηνίσκοι. Νομίζω ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν τῶν μηνίσκων εἰς τοὺς διατρήτους χαυλιόδοντας κάπρων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς περιάπτα εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα². Ὅποιαδήποτε ἀρχὴν καὶ ἐὰν δεχθῶμεν τῆς χρήσεως τῶν μηνίσκων, ἀπομένει ὡς βέβαιον ἡ ἀποτρόπαιος ιδιότης, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον εἰς τὸ φυλακτὸν τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ ἐκ στεατίτου μήτρα τοῦ τάφου Ηπ3 (πίν. 64). Δυστυχῶς ἡ μήτρα εὑρέθη εἰς τάφον, τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ὁποίου εἶχε διαταραχθῇ. Εὑρέθη ὅμως εἰς μικρὸν χώρον προφανῶς ἀδιατάρακτον καὶ μεταξὺ ἀγγείων ΥΕ II χρόνων. Τοῦτο, ὡς καὶ τὸ ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως εἰκονογραφηθὲν θέμα θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, τὴν τοποθετοῦν εἰς ΥΕ II χρόνους. Ὡς γνωστὸν, θρησκευτικὰ ἐπὶ σφενδονῶν χρυσῶν δακτυλίων θέματα χαρακτηρίζουν τοὺς χρόνους ἐκείνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ μυκηναϊκὴ τέχνη ἦτο ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς μινωικῆς. Μῆτραι μυκηναϊκῆς ἐποχῆς εἶναι γνωσταὶ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Κύκλου Α τῶν Μυκηνῶν. Ὡς γνωστὸν, ὁ Schliemann ἀνεκάλυψεν εἰς Μυκῆνας τρεῖς μήτρας καὶ ὁ Τσουντας μίαν ἐκ γρανίτου λίθου³. Μῆτραι εἶναι γνωσταὶ ἐκ Κρήτης, Χίου καὶ Σμύρνης, ἄλλα δὲ δείγματα ἐκ χώρων ἀγνώστων ἀπόκεινται εἰς διάφορα μουσεῖα. Εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Βοστώνης ὑπάρχει μήτρα, ἡ ὁποία λέγεται ὅτι εὑρέθη εἰς τὰς Μυκῆνας ὑπὸ ἐπισκέπτου εἰς χρόνον μὴ καθοριζόμενον καὶ ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς Vermeule⁴. Ἡ μήτρα τῆς Βοστώνης, κατεσκευασμένη ἐξ ἐρυθροῦ στεατίτου καὶ μεγαλυτέρων τῆς ἐλευσινιακῆς διαστάσεων⁵, φέρει ὡς ἡ ἐλευσινιακὴ ἐπὶ ἐκάστης τῶν δύο ἐπιφανειῶν τῆς γλυφάς, αἱ ὁποῖαι δὲν σχηματίζουν ἐνιαίαν παράστασιν, ἀλλὰ ἴδια, διάφορα σχήματα διακοσμητικῶν στοιχείων γνωστῶν ἐκ ψηφίδων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καλύπτεται καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς μήτρας τῆς εὑρεθείσης ὑπὸ τοῦ Schliemann. Νομίζω ὅτι ἡ μήτρα τῆς Ἐλευσίνος εἶναι μοναδική, διότι μᾶς παρέχει σφενδόνας δακτυλίων με

1. Περαιτὶ Β, σ. 316.

2. Δ - Σ, πίν. 46, ἀρ. 12 - 13. Olynthus I, εἰκ. 94, ἀρ. 3.

3. H. SCHLIEMANN, Mycenae and Tiryns, εἰκ. 162 καὶ 163 καὶ σ. 108. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ΑΕ 1897, πίν. 7.

4. E. T. VERMEULE, A Mycenaean Jeweler's Mold, Bulletin Museum of Fine Arts, Boston, 65, 1967, σ. 19 κέ. καὶ εἰκ. 1, 2 καὶ 11, ἐνθα καὶ κατάλογος μητρῶν, σ. 31, ὑπόσημ. 4.

5. E. T. VERMEULE, ἑ.ἀ., σ. 31, ὑπόσημ. 1. Αἱ διαστάσεις τῆς εἶναι : μήκος ἢ ὕψος 0.075 μ., πλάτος 0.074 μ., πάχος 0.018 μ., ἐνῶ τῆς ἐλευσινιακῆς εἶναι : ὕψος 0.055 μ., πλάτος 0.042 μ., πάχος 0.016 μ.

παρατακτικές, εικονογραφικές παραστάσεις, τύπους παραστάσεων, δηλαδή, ἀναλόγους πρὸς τοὺς ἐπὶ διασωθέντων χρυσῶν δακτυλίων τῆς ὑστεροελλαδικῆς II περιόδου. Μία τῶν παραστάσεων ἀπεικονίζει πτηνόν, ἴσως νήσσαν, καὶ τὸν νεοσσόν της. Παραστάσεις πτηνῶν εἶναι σχετικῶς σπάνιαι εἰς τὴν μυκηναϊκὴν σφραγιδογλυφίαν καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐπὶ τῆς μήτρας παράστασις εἶναι ἀξία ἰδίας προσοχῆς ¹.

Ἡ παράστασις ἐπὶ τῆς ἐτέρας σφενδόνης εἶναι ἐπίσης ἀξιοσημείωτος. Ἀναμφιβόλως πρόκειται περὶ λατρευτικῆς εἰκόνης. Δύο γυναῖκες βαίνουν πρὸς ἱερόν, τὸ ὁποῖον περικλείεται διὰ δένδρων, διότι τὰ σχήματα τὰ ὁποῖα καμπυλοῦνται ἄνωθεν τῶν κιόνων πράγματι ἀπεικονίζουν δένδρα, ὡς μαρτυρεῖ ἰδίᾳ τὸ πρὸς τὸ ἄκρον ἀπεικονιζόμενον μὲ τοὺς κλάδους του. Ἀκόμη καὶ τὸ μεταξὺ τῶν γυναικῶν φυτόν, ὡς καὶ τὸ κατέχον τὸ ἄκρον δεξιὸν τμήμα τῆς παραστάσεως, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ παράστασις εἰκονίζει λατρείαν εἰς ἐξοχικὸν ἱερόν ἢ τέμενος, περιλαμβάνον 3 κίονας. Πρὸ τῶν βάσεων τῶν κιόνων τὰ τριγωνικὰ σχήματα ἴσως δηλοῦν βετύλους ἢ ἀκόμη καὶ τὰ ἄκρα ἱερῶν κεράτων. Τὰ ἐπὶ τῶν κιόνων ὀριζόντια ἐπιθέματα συμβολίζουν ἴσως τὰ κιονόκρανα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπικάθηνται πτηνά, σύμβολα τῆς ἐπιφανείας θεότητος. Ἡ δευτέρα γυνὴ εἰκονίζεται μὲ τὸν κορμὸν κατ' ἐνώπιον καὶ τὴν μίαν τῶν χειρῶν ἐκτεταμένην πρὸς τὰ πλάγια. Ἰσως παρίσταται ὀρχουμένη, ἂν καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀποκόπτει ἄνθος διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ εἰς τὸ ἱερόν, ἢ ὅτι προσπαθεῖ, ὡς συνήθως λέγεται, νὰ ἐκριζώσῃ τὸ ἱερόν δένδρον ἢ φυτόν. Πιστεύω ὅτι ἡ τελευταία ἐκδοχὴ δὲν εὐσταθεῖ. Ἡ ἐπὶ τῆς μήτρας γλυφὴ ἀποτελεῖ σπάνιαν παράστασιν μυκηναϊκοῦ ἱεροῦ ἐν ὑπαίθρῳ χώρῳ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο δακτύλιοι τῆς ἐτέρας ὅψεως τῆς μήτρας εἶναι διδακτικοί. Διὰ τοῦ αὐλακος διωχετεύετο εἰς τοὺς κύκλους τὸ ὑγροποιηθὲν μέταλλον, ἀφοῦ ἡ μήτρα εἶχε στερεῶς προσδεθῇ εἰς τὸ κάλυμμά της τῇ βοθείᾳ τῶν ὀπῶν, τὰς ὁποίας φέρει εἰς τὸ περίγραμμά. Εἰς τὸ ἄνω τμήμα, ὅπου ἡ αὐλαξ τοῦ κύκλου δὲν συνεχίζεται, θὰ προσκολλᾶτο βραδύτερον ἢ σφενδόνη. Ἀκόμη καὶ ἕτερον κατασκευαστικὸν ἴσως στοιχεῖον πρέπει νὰ σημειωθῇ. Μεταξὺ τῶν δύο παραστάσεων τῶν σφενδονῶν ὁ Σακελλαράκης διέκρινε χαράγματα, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτόν «ἀσφαλῶς ὑποδηλοῦν τὴν χρῆσιν διαφόρων μεθόδων κατὰ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς ἔργου μικρογλυπτικῆς» ². Τοιαῦτα χαράγματα διέκρινε καὶ ἡ Vermeule εἰς τὴν μήτραν τοῦ Μουσείου τῆς Βοστώνης καὶ τὰ ἡρμήνευσεν ὡς ὑπολείμματα ἐπιγραφῆς εἰς γραμμικὴν Β γραφὴν ³. Τὰ χαράγματα τῆς μιᾶς ὅψεως τῆς ἐλευσινιακῆς μήτρας δὲν φαίνεται νὰ ἀποτελοῦν μέρος ἐπιγραφῆς, ἐνῶ τὰ μικρὰ ἐξάρματα εἰς σχῆμα κοκκίδων ἀκόμη καὶ εἰς τὴν παράστασιν τῆς νήσσης καὶ τὸ ἐλαφρὸν χάραγμα κύκλου εἰς τὴν ἐτέραν ὅψιν ἴσως ᾗσαν χρήσιμα διὰ τὴν ἀποκόλλησιν τοῦ καλύμματος τῆς μήτρας, ἀφοῦ τὸ εἰς αὐτὴν χυθὲν ρευστὸν μέταλλον εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῇ.

Ὁ ἐκ στεατίτου σφραγιδόλιθος τοῦ τάφου Θπ4 (πίν. 93α) εὐρέθη μεταξὺ

1. Ἡ Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ἀναφέρει τέσσερας μόνον παραστάσεις (Μυκηναϊκὴ σφραγιδογλυφία, σ. 12 - 13).

2. ΑΕ 1972, σ. 236.

3. Ε. Τ. VERMEULE, ἑ.ἀ., σ. 30 καὶ εἰκ. 11.

συσσωρευμένων όστών, είς τά όποΐα δυστυχώς δέν εύρέθησαν καί όστρακα δυνάμενα νά ύποδείξουν τούς χρόνους τής καταθέσεως τών νεκρών, είς τούς όποίους τά όστᾶ καί ό σφραγιδόλιθος άνήκουν. Εΐναι όμως βεβαιωμένον ότι άνήκον είς λείψανα ένταφιασθέντα πρό τών χρόνων τών ύποδεικνυομένων έκ τών σκελετών καί τών κτερισμάτων τής γυναικός καί τοϋ παιδίου τοϋ τάφου. Αφοϋ δέ τά κτερίσματα έκείνα άνάγονται είς ΥΕ ΙΙΒ πρωΐμους χρόνους, ό σφραγιδόλιθος θα πρέπει νά τεθῇ είς τήν ΥΕ ΙΙΑ περίοδον. Τό θέμα τοϋ έν άκινήσιᾳ ζώου, τοϋ στρέφοντος τήν κεφαλήν πρός τά όπίσω, δέν φαίνεται νά ἦτο κοινόν είς τήν μυκηναϊκήν σφραγιδογλυφίαν¹. Η παράστασις τής ίσταμένης έλάφου τοϋ σφραγιδολίθου χαρακτηρίζεται άπό άκινήσιαν καί άκαμψίαν, άπό τεκτονικήν τοποθέτησιν τοϋ ζώου, άπό πλαστικότητα περιοριζομένην είς τόν κορμόν τοϋ ζώου μέ σαφές περίγραμμα καί άπό σχηματικήν παράστασιν τών άκρων καί τών κεράτων. Η έργασία άνάγει τήν παράστασιν είς τό «άπολιθωμένον» τό «Erstarrender stil» τοϋ Biesantz, μολονότι έλλείπουν «τά κομβία» άπό τήν γλυφήν². Αλλά ως έτόνισεν ή Σακελλαρίου, τό γνώρισμα τοϋτο τών «κομβίων» δέν συναντᾶται τόσον πολϋ είς τά καλῆς ποιότητος δείγματα τοϋ ρυθμοϋ, τοϋ όποίου ή διάλυσίς άρχίζει μέ τήν αντικατάστασιν πλαστικών διά γραμμικών στοιχείων, ως συμβαίνει καί είς τόν σφραγιδόλιθον³. Η σχηματική άπεικόνισις τών ποδών καί τών κεράτων ύποδεικνύει τήν τάσιν πρός «διάλυσιν» τοϋ ρυθμοϋ, τήν όποίαν όρθώς ήρμήνευσεν ή Σακελλαρίου, καί ή όποία φαίνεται ότι είς ΥΕ ΙΙΑ χρόνους είχεν ἤδη άρχίσει τήν σταδιοδρομίαν της. Η κατεργασία τοϋ λίθου καί ή έπ' αϋτοϋ γλυφή άκολουθοϋν τήν τεχνικήν άρχαιοτέρων προτύπων μυκηναϊκών καί κρητικών. Αλλά καί ή έπί τής μήτρας παράστασις ίεροϋ μετά κιόνων εύρίσκει παράλληλον είς τό έκ πηλοϋ όμοίωμα ναΐσκου μέ τρεΐς κίονας έπί κοινοϋ ύποβάθρου τοϋ άνακτόρου τής Κνωσοϋ⁴, μεσομινωϊκών ΙΙ πρός ΙΙΙ χρόνων.

Αλλη ψηφίς ή σφραγιδόλιθος δέν εύρέθη είς τούς ύστεροελλαδικούς τάφους τής Έλευσίνος, οϋδέ καί είς τόν σύγχρονον συνοικισμόν τοϋ λόφου τοϋ Τελεστηρίου.

1. Δέν περιλαμβάνεται π.χ. είς τόν κατάλογον τών θεμάτων ζώων τής Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, έ.ά., σ. 82.

2. Η. BIESANTZ, Kretisch - Mykenische Siegelbilder, σ. 52 - 83.

3. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, έ.ά., σ. 109 - 110.

4. Α. EVANS, Palace of Minos I, σ. 220, ειλ. 166. NILSSON, έ.ά., σ. 87, ειλ. 17.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Δ

Τάφοι Γεωμετρικῶν χρόνων

Α/α.	Ἀριθμ. Τάφου	Ἐνταφιασμοὶ		Καύσεις	Θέσις νεκροῦ	Θέσις χειρῶν	Κτερίσματα		Προσανατολ. τάφου	Χρονολογία τάφου
		Κτιστοὶ	Τάφοι	Ἐγχυτρισμοὶ			ἐντὸς	ἐκτὸς		
1	Γ10 (πδ)			X			4	1	—	ἀρχαὶ 7ου π.Χ. αἰ.
2	Γ11 (πδ)			X	κεφαλὴ πρὸς Δυσμὰς			4	στόμιον πρὸς Ἀνατολὰς	β' ἡμισυ 8ου π.Χ. αἰ.
3	Γ13 (πδ)			X			4		—	τέλος 8ου, ἀρχαὶ 7ου αἰ.
4	Γ15 (πδ)				τεφροδόχος			6	—	κατ'ὡτ. ὄριον 820 - 810 π.Χ.
5	Γ16				διηρημένος χώρος			7	—	κατ'ὡτ. ὄριον 820 - 810 π.Χ.
6	Γ18 (πδ)	X			τεταμένος ἐπὶ τῆς ράχεως		20		BA - NΔ	μέσα 8ου π.Χ. αἰ.
7	Γ21 (πδ)			X	κεφαλὴ πρὸς Ἀνατολὰς		2		στόμιον πρὸς Ἀνατολὰς	ΥΓ χρόνοι
8	Γ25	X			τεταμένος, κεφαλὴ πρὸς Ἀνατολὰς	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	1		BA - NΔ	ΥΓ χρόνοι
9	Γε (= Γ35)				πυρά, τεταρ. διασκορπ.		1		—	τέλος 8ου π.Χ. αἰ.
10	Γζ (= Γ36, πδ)				τάφος			4	—	μέσα 8ου π.Χ. αἰ.
11	Γη (= Γ37)				πυρά τεταραγμένη		1		—	β' ἡμισυ 8ου π.Χ. αἰ.
12	Γ43 (πδ)		X				3		—	τέλος 8ου π.Χ. αἰ.
13	Γ46 (πδ)		X				1		—	720 - 710 π.Χ.
14	Δ14 (πδ)			X			11		—	τέλος 8ου π.Χ. αἰ.
15	Θ22		X		τεταμένος		2		NA - BΔ	τέλος γεωμετρ. ἐπ.
16	Θ23				διηρημένος χώρος			3	NA - BΔ	800 π.Χ.
17	Θ27 (πδ)		X				1		BA - NΔ	900 - 875 π.Χ.
18	Λ1		X		τεταμένος ἐντὸς σαβάνου κεφαλὴ πρὸς NA.	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	3		NA - BΔ	γ' τέτ. 8ου π.Χ. αἰ.
19	Λ2		X		τεταμένος	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	4		BA - NΔ	μέσα 8ου π.Χ. αἰ.
20	Λ4		X		τεταμένος	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	ὄστρακα		A - Δ	ΥΓ χρόνοι
Σύνολον : 20							58	25		

Ὑπόμνημα : πδ = παιδικὸς τάφος

Σύνολα : Τάφοι ἐνηλίκων = 9

Τάφοι παιδικοὶ = 11
20

ΤΑΦΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων 417 τάφων τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος οἱ 267 ἀνήκουν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ εἰς τὰς διαφόρους αὐτῶν περιόδους. Εἰς τοὺς περισσοτέρους ἐκ τούτων εὐρέθησαν καὶ τὰ ὅστ᾽ αὐτῶν ταφέντων καὶ τὰ κτερίσματά των, ταῦτα δὲ παρέχουν σαφῆ εἰκόνα τῶν τρόπων ταφῆς καὶ τῶν ταφικῶν ἐθίμων τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ι. ΤΑΦΑΙ ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

(Κατάλογος Δ).

Ἀνεσκάφησαν ἐν ὅλῳ εἴκοσι ταφαὶ ἀναγόμεναι εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν¹. Ἐκ τούτων δέκα τέσσαρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων πέντε ἐγχυτρισμοί, ἦσαν ἐνταφιασμοὶ καὶ ἕξ καύσεις².

Α. ΕΝΤΑΦΙΑΣΜΟΙ

1. Ταφαὶ εἰς ὀρύγματα.

Εἰς τὸ βάθος ὀρυγμάτων ἢ τάφρων εὐρέθησαν τεθαμμένοι ἑπτὰ νεκροί. Ἐκ τούτων οἱ τρεῖς ἦσαν παιδία καὶ οἱ λοιποὶ τέσσαρες ἐνήλικες. Τὸ ὀρυγμα τοῦ παιδικοῦ τάφου Γ43 (πίν. 262β) ἦτο κυκλικόν (0.30 μ. διαμέτρου) καὶ τὸ λείψανον εἶχε καλυφθῆ διὰ λίθων καὶ τεμαχίων πίθου. Τὸ ὀρυγμα τοῦ παιδικοῦ τάφου Γ46 ἦτο τετράπλευρον (0.88 μ. × 0.50 μ.) καὶ τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τεμαχίου πίθου, τὸ ὅποιον ἐκάλυπτε σχεδὸν τὸ δάπεδον τοῦ ὀρύγματος (πίν. 265β). Παρ' αὐτῷ εἶχεν ἀποτεθῆ ὡς κτέρισμα ἀρυβαλλοειδῆς οἰνοχόη (Γ46 - 231, πίν. 264β). Τὸ ἀνοιγμα τοῦ ὀρύγματος ἐκαλύπτετο διὰ μικρῶν πλακῶν. Βεβαίως αἱ δύο αὐταὶ παιδικαὶ ταφαὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐγχυτρισμοί.

Αἱ ταφαὶ Θ22 καὶ Λ1, ταφαὶ ἐνηλίκων, εἶχον ὡς κοινὸν χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τὴν ἀπόθεσιν τμήματος μόνον ἀγγείου, ποδὸς κρατῆρος τύπου Διπύλου εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν (πίν. 374) καὶ λαιμοῦ ὑστερογεωμετρικοῦ ἀμφορέως εἰς τὴν δευ-

1. Κατὰ τομεῖς : Γ (13 ταφαί), Δ (1 ταφή), Θ (3 ταφαί) καὶ Λ (3 ταφαί).

2. Διὰ κατάλογον θέσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀνευρέθησαν καὶ ἀνεσκάφησαν τάφοι τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς ὄρα D. C. KURTZ καὶ J. BOARDMAN, *Greek Burial Customs*, σ. 348 - 351. N. GOLDSTREAM, κεφ. 2 καὶ 14, σ. 399 κέ. M. ANDRONIKOS, *Totenkult (Archaeologia Homerica, 1968)*. Διὰ τάφους τῆς Ἐλευσίνος σκαφέντας προηγουμένως ὄρα A. ΣΚΙΑΝ, *AE 1898*, σ. 29 κέ. καὶ Δ. ΦΛΙΑΝ, *AE 1889*, σ. 171 κέ.

τέραν (πίν. 164), οὐχί ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου, ἀλλὰ εἰς ἀρκετὸν ὕψος ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ χῶμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκαλύφθη τὸ δάπεδον. Αἱ τάφροι ἐκλείσθησαν ἄνω διὰ στρώματος χαλίκων καὶ μικρῶν λιθαρίων. Ἡ ἐπίχωσις κάτωθεν τοῦ στρώματος τῶν λιθαρίων καὶ μέχρι τοῦ λειψάνου ἦτο ἀδιατάρακτος. Τοῦτο, ὡς καὶ τὸ βάθος, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθησαν τὰ τμήματα τῶν ἀγγείων, ἀποκλείουν τὴν ὑπόθεσιν ἀρχικῆς ἀποθέσεως πλήρους ἀγγείου, τοῦ ὁποίου μόνον τμήμα διεσώθη καὶ τὸ λοιπὸν ἐσκορπίσθη καὶ ἠφανίσθη. Προφανῶς μόνον ὁ πους καὶ μόνον ὁ λαιμὸς τῶν ἀγγείων εἶχον ἀρχικῶς ἀποτεθῆ εἰς τοὺς τάφους, ἀφοῦ οὗτοι εἶχον πληρωθῆ μερικῶς. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόθεσιν ἢ διὰ χωμάτων πλήρωσις τῆς τάφρου συνεπληρώθη καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐτέθη τὸ στρώμα τῶν λιθαρίων. Ἡ κατάθεσις τμημάτων μόνον τῶν ἀγγείων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι διὰ τούτων διωχετεύθησαν εἰς τὸν τάφον χοαί, ἀποτελοῦσαι τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ τελετουργικοῦ τῆς ταφῆς, προτοῦ ὁ τάφος κλεισθῇ πλήρως καὶ σφραγισθῇ διὰ στρώματος χαλίκων. Ὁ Σκιᾶς ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς νοτίας κλιτύος τοῦ ἐλευσινιακοῦ λόφου ἀνεῦρε κατὰ χώραν πόδα κρατῆρος τύπου Διπύλου καὶ ἐτόνισεν ὅτι καὶ ὁ Φίλιος ἀνεῦρε πλείονας τοιούτους πόδας εἰς τοὺς τάφους, τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἱεροῦ¹. Ἐκ τῶν δύο τάφων τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου ὁ Θ22 ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς, ὅτε μνημειώδεις κρατῆρες τύπου Διπύλου ἦσαν συνήθεις, ἐνῶ ὁ Λ1 εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος. Αἱ χρονολογίαι ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ ἔθιμον τῶν χοῶν εἰς τάφον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ἐὰν τῷ ὄντι τοιοῦτον ἔθιμον ὑποδεικνύεται ἐκ τῶν καταλοίπων τῶν δύο τάφων καὶ τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Σκιᾶ, διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα².

2. Ταφαὶ εἰς κτιστοὺς τάφους.

Οἱ τάφοι Γ18 καὶ Γ25 ἦσαν κτιστοὶ τετράπλευροι. Εἰς μὲν τὸν Γ18 εἶχεν ἐνταφιασθῇ παιδίον, κατὰ τὸν L. Angel ἐπὶ περίπου ἐτῶν (πίν. 244), ἐνῶ εἰς τὸν Γ25 εἶχεν ἀποτεθῆ λείψανον ἐνήλικος (πίν. 252α). Ὁ πρῶτος τάφος, ἀναγόμενος εἰς τὰ μέσα τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος, ἦτο σχετικῶς πλούσιος εἰς κτερίσματα (ἀγγεῖα), ἐνῶ ὁ δεύτερος, ὕστερογεωμετρικῶν χρόνων, ἦτο μᾶλλον πτωχός. Ἀμφότεροι παρουσιάζουν προσεκτικὴν τοιχοδομίαν. Τὰ τοιχώματά των ἦσαν ἐπιμελῶς κατεσκευασμένα ἐκ μικρῶν ἐπιπέδων λίθων τεθειμένων εἰς ὀριζοντίους σχεδὸν δόμους³ καὶ ἐκ λεπτῶν πλακῶν (αἱ στεναὶ πλευραὶ των). Μολονότι οὐδεμία καλυπτῆριος πλάξ εὐρέθη εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς θέσιν, ἐν τούτοις ὅμως τὰ κατάλοιπα πλακῶν περὶ τὸ στόμιον τῶν τάφων ἀποδεικνύουν ὅτι ἀρχικῶς οἱ κτιστοὶ τάφοι ἐκαλύπτοντο διὰ πλακῶν⁴.

1. AE 1898, σ.87 καὶ ὑποσημ. 2.

2. Διὰ τὸ τελετουργικὸν τῶν ταφῶν τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς ὄρα D.C. KURTZ καὶ J. BOARDMAN, ἔ.ἀ., σ.205-206. Kerameikos V, 1, σ.19 κέ.

3. Κατὰ τοῦτο δύναται νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὸν λεγόμενον τάφον τῆς Ἰσιδος τῆς Ἐλευσίνος, AE 1898, σ. 31 καὶ 105.

4. Πρβλ. YOUNG, σ. 18.

Οἱ κτιστοὶ τάφοι, ὡς καὶ οἱ ὀρυκτοί, περιεῖχον ὀλίγα ἢ καὶ περισσότερα ἀγγεῖα, τὰ ὅποια εἶχον ἀποτεθῇ κατὰ μῆκος τῆς πλευρᾶς τοῦ λειψάνου. Εἰς τὸν τάφον Λ2 (πίν. 396), τάφον ἐνήλικος ἀνδρός, τὰ κτερίσματα ἐτέθησαν πέραν τῶν ποδῶν τοῦ λειψάνου ¹.

3. Ἐγχυτρισμοί.

Βεβαίως οἱ ἐγχυτρισμοὶ (πέντε τὸν ἀριθμὸν) εἶναι παιδικοὶ τάφοι. Δι' αὐτοὺς ἐχρησιμοποιήθησαν πίθοι, οἱ ὅποιοι ἐτέθησαν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς των ² εἰς εἰδικῶς προ-παρασκευασθέντα ὀρύγματα, αἱ πλευραὶ τῶν ὁποίων ἐνισχύθησαν μὲ πεπιεσμένον χῶμα περιέχον μικροὺς χάλικας. Εἰς δύο περιπτώσεις (Γ11 καὶ Γ21, πίν. 230 καὶ 248γ, 249α), εἰς τὰς ὁποίας ὁ πίθος διετηρεῖτο εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ ἡ θέσις τῶν σκελετικῶν λειψάνων ἦτο εὐδιάκριτος, τὸ στόμιον ἦτο ἐστραμμένον πρὸς Ἀνατολάς. Εἰς τὸν πίθον Γ21 ὅστ'α κρανίου εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ πυθμένος, ἐνῶ ὅστ'α ποδῶν πρὸς τὸ στόμιον. Προφανῶς τὸ λείψανον ἐτέθη εἰς τὸν πίθον μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς Ἀνατολάς. Εἰς τὸν πίθον τοῦ ἐγχυτρισμοῦ Γ11 τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῇ μὲ τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στόμιον καὶ τοὺς πόδας πρὸς τὸν πυθμένα (πίν. 230). Τὸ στόμιον ἦτο ἐστραμμένον πρὸς Ἀνατολάς καὶ τὸ πρόσωπον ἐβλεπε πρὸς Δυσμάς. Αἱ δύο αὐταὶ περιπτώσεις ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν ἐτηρεῖτο κανὼν ὀρι-σμένης κατευθύνσεως εἰς τὴν ἀπόθεσιν τῶν παιδίων εἰς τοὺς πίθους. Τὸ στόμιον τῶν πίθων ἐκλείετο δι' ἐπιπέδων λίθων (Γ21) ἢ καὶ δι' ἀγγείων (Γ11). Οἱ πίθοι εἶναι ἀκόσμητοι (πίν. 231, ἀρ. 132), φέρουν δὲ μόνον περὶ τὸν λαιμὸν πλαστικὴν ταινίαν ἐξ ἐντύπων φύλλων ἐκατέρωθεν ἀναγλύφου δακτυλίου. "Ολοὶ οἱ ἐγχυτρισμοὶ περιεῖ-χον κτερίσματα (ἀγγεῖα). Εἰς τρεῖς περιπτώσεις (Γ13, πίν. 235α, Γ21, πίν. 249α, Δ14, πίν. 281α) τὰ κτερίσματα εἶχον ἀποτεθῇ ἐντὸς τῶν πίθων, εἰς μίαν περίπτωσιν ἐκτός (Γ11, πίν. 230) καὶ εἰς μίαν πάλιν περίπτωσιν (Γ10, πίν. 229α) τέσσαρα ἀγ-γεῖα εὐρέθησαν ἐντὸς τοῦ πίθου καὶ ἓν ἐκτός. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ πίθος τοῦ ἐγχυτρισμοῦ Γ11 εὐρέθη μὲ τὸ στόμιον κεκαλυμμένον διὰ κορινθιακοῦ κρατῆρος (πίν. 230, 231, ἀρ. 133). Τοῦτο ὑποδεικνύει ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Κορινθίαν ἤδη εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην μαρτυρίαν, ἡ ὁποία διεσώθη ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα.

B. ΚΑΥΣΕΙΣ

Ἐξ παραδείγματα καύσεων ἀνήκοντα εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν ἀπεκαλύ-φθησαν εἰς τοὺς τομεῖς Γ (5 παραδείγματα) καὶ Θ (ἓν). Ἐκ τούτων ἡ ἑκτασις τῶν πυρῶν Γε (= Γ35) καὶ Γη (= Γ37) εὐρέθη τεταραγμένη καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν

1. Ὁ YOUNG, σ.17, ἀναφέρει σχετικῶς ὅτι εἰς τάφους ἀνδρῶν τὰ κτερίσματα εὐρέθησαν πέραν τοῦ χώρου τῶν ποδῶν.

2. Οἱ KURTZ - BOARDMAN, ἔ.ἀ., σ.55, ἀναφέρουν ὅτι οἱ πίθοι ἐτίθεντο ὀρθοὶ εἰς τὸ ὀρυγμὰ των. Οἱ τῆς Ἐλευ-σίνος πίθοι ἐγχυτρισμῶν ἐτίθεντο ἐπὶ τῆς πλευρᾶς των.

ἀπέδωσεν ἀξιόπιστα μαρτύρια. Μία πυρά, ἡ Γζ (= Γ36), εἰς τὸ βάθος τετραπλεύρου τάφρου, δίδει τὴν μόνην διασωθεῖσαν εἰκόνα τοῦ χώρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκάη ὁ νεκρὸς (πίν. 259α). Εἰς τὴν πυρὰν εἶχον ἀποτεθεῖ καὶ καὶ μετὰ τοῦ λειψάνου εἰς κάνθαρος καὶ μία πυξίς. Τὰ πυρακτωμένα ὑπολείμματα ὁστῶν καὶ ἡ σποδὸς συλλεγέντα ἐτέθησαν εἰς εὐρύστομον πρόχουν, ἡ ὁποία ἐστήθη εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς τάφρου (πίν. 259β, ἀρ. 219). Τὸ στόμιον τῆς τεφροδόχου ἐκλείσθη διὰ σκύφου. Τὰ διασωθέντα πυρακτωμένα ὁστᾶ ἀνῆκον εἰς παιδίον καὶ προφανῶς εἰς τὴν τάφρον ἔχονεν τὸν χώρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγένετο ἡ καῦσις παιδίου εἰς τὰ μέσα τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ διασωθέντα ἀγγεῖα.

Τεφροδόχος ἀμφορεὺς περικλείων τὰ πυρακτωμένα ὑπολείμματα παιδικῶν ὁστῶν καὶ ἀνῆκων εἰς τὸ τέλος τοῦ 9ου π.Χ. αἰῶνος (820 - 810 π.Χ.) ἀποτελεῖ δεύτερον παράδειγμα παιδικῆς καύσεως καὶ ταφῆς (Γ15, πίν. 238, 239). Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν διεσώθη ἡ τάφος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἡ καῦσις, ἀλλ' ἡ τεφροδόχος κατετέθη εἰς τὸ δάπεδον προϋπάρχοντος τάφου προϊστορικῶν χρόνων, ἀφοῦ παρεμερίσθησαν τὰ ἀρχαιότερα ὁστᾶ ἀπὸ τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ δαπέδου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπετέθη. Περὶ τὸν τεφροδόχον ἀμφορέα ἐτέθησαν τὰ κτερίσματα (5 ἀγγεῖα).

Διαφορετικὴ διάταξις τῆς ἀποθέσεως τεφροδόχου ἀμφορέως ἐγένετο εἰς τὴν ταφὴν Θ23 (πίν. 376α). Βαθὺ ἐλλειπτικὸν ὄρυγμα εἶχε διαιρεθῆ εἰς δύο τμήματα, τὸ ἓν κατὰ πολὺ βαθύτερον τοῦ ἐτέρου. Εἰς τὸ βαθύτερον ὄρυγμα ἐτέθη ὄρθιος ἐπὶ τῆς βάσεώς του ὁ τεφροδόχος ἀμφορεὺς, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου ἐκλείσθη διὰ μονώτου κυάθου. Εἰς τὸ ἀβαθεῖς τμήμα εἶχον ἀποτεθεῖ τὰ κτερίσματα, οἰνοχόη καὶ μόνωτος κύαθος. Τὰ ἰσχυρῶς πυρακτωμένα πλευρὰ τοῦ ὄρυγματος ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ καῦσις τοῦ λειψάνου ἐγένετο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐλλειπτικοῦ χώρου, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐσκάφησαν τὰ ὄρυγματα, ἀφοῦ τὰ κατάλοιπα τῶν ὁστῶν καὶ ἡ σποδὸς εἶχον συλλεγῆ καὶ ἀποτεθεῖ εἰς τὸν τεφροδόχον ἀμφορέα. Εἰς τὰ ὄρυγματα ἐτέθησαν τὰ κτερίσματα καὶ ὁ ἀμφορεὺς καὶ εἶτα ὁ χώρος ἐπληρώθη μὲ τὰ καμένα χώματα, τὰ ὑπολείμματα τῆς πυρᾶς καὶ χῶμα, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἐπεσωρεύθησαν λίθοι. Ὅτι ἠκολούθησαν τὴν διάταξιν αὐτὴν ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ δευτέρου παραδείγματος ἀποθέσεως τεφροδόχου ἀμφορέως καὶ κτερισμάτων εἰς διηρημένον χώρον, ἐκ τῆς ταφῆς Γ16 (πίν. 241α καὶ τόμ. Α', σχέδιον 22).

Ἐκτασις 2.20 μ. × 1.80 μ. ἐκαλύπτετο διὰ πλακῶν, αἱ ὁποῖαι ἔφερον καταφανῆ ἵχνη πυρᾶς (πίν. 18β). Ὑπ' αὐτὰς εὐρέθη ἐπίχωσις μελανή, καμένα χώματα, τὰ ὁποῖα περιεῖχον ὄστρακα ἀγγείων καμένων, τέφραν καὶ ἀπηνθρακωμένους κλάδους. Ὑπὸ τὴν ἐπίχωσιν αὐτὴν ἀπεκαλύφθη τετράπλευρον ὄρυγμα διαιρούμενον εἰς δύο τμήματα, εἰς τὸ βαθύτερον τῶν ὁποίων εὐρέθη ὄρθιος ἐπὶ τῆς βάσεώς του τεφροδόχος ἀμφορεὺς, εἰς δὲ τὸ ἀβαθέστερον τὰ κτερίσματα, οἰνοχόη καὶ σκύφος. Τὰ ὄστρακα, τὰ εὐρεθέντα εἰς τὰ μελανὰ χώματα, συγκολληθέντα ἀπέδωσαν τρία ἀγγεῖα (οἰνοχόην, ὑπ' ἀρ. 169, καὶ δύο πυξίδας, ὑπ' ἀρ. 170 καὶ 171) ἰσχυρῶς πυρακτωμένα. Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ἐκάησαν μετὰ τοῦ νεκροῦ, ἴσως δὲ ἡ οἰνοχόη, ἡ ὁποία εἶναι ἡ περισσότερον παθοῦσα (πίν. 242β, ἀρ. 169), ἐχρησιμοποιήθη διὰ σπονδὴν γενομένην κατὰ τὴν καῦσιν, κατόπιν τῆς ὁποίας τὸ ἀγγεῖον ἐρρίφθη εἰς τὴν πυρὰν. Προφανῶς ὁ νεκρὸς

είχε καὶ εἰς τὴν ἑκτασιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὐρέθη τὸ τετράπλευρον ὄρυγμα. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ τεφροδόχου ἀμφορέως καὶ τῶν κτερισμάτων τὸ ὄρυγμα ἐπληρώθη, διὰ τοῦτο δὲ ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ καμένα χρώματα καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς πυρᾶς. Τέλος ὁ χώρος ἐκαλύφθη διὰ τῶν πλακῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἴσως εἶχεν ἀρχικῶς ἀναφθῆ ἡ πυρά¹. Ὡς ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν καύσεων πρέπει νὰ σημειωθῇ τὸ ὅτι ἄλλα τῶν κτερισμάτων ἐκαίοντο μετὰ τοῦ νεκροῦ καὶ ἄλλα ἀπετίθεντο ἄκαυστα μετὰ τῶν τεφροδόχων ἀμφορέων. Ἴσως τὰ μετὰ τῶν νεκρῶν καέντα ἀγγεῖα νὰ ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τελετουργικὴν πράξιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς καύσεως, μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἐρρίφθησαν εἰς τὴν πυράν.

Ἐν τῶν παραδειγμάτων (Γ15) ἦτο καῦσις παιδίου, ἀνήκουσα εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 9ου π.Χ. αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ τὸ α' ἡμῖς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἀνήκει καὶ ἡ παιδικὴ εἰς ὄρυγμα ταφῆ Θ27. Εἰς τὰ μέσα τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος ἀνήκει ἡ δευτέρα ἀνευρεθεῖσα καῦσις παιδίου (ἡ Γ3 = Γ36). Μετὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος μέχρι καὶ τοῦ τέλους τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς ἔχομεν ἀρκετὰ παραδείγματα ἐνταφιασμῶν καὶ ἐγχυτρισμῶν, οὐδεμίαν ὅμως παιδικὴν καῦσιν. Βεβαίως εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος ἔχομεν σχετικῶς ὀλίγας γεωμετρικὰς ταφάς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιτρέπουν ἀπόλυτα συμπεράσματα². Τὰ ἐλευσινιακὰ παραδείγματα ἐγχυτρισμῶν ἀνάγονται εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς καὶ καλύπτουν τοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ β' ἡμίσεος τῆς 8ης π.Χ. ἑκατονταετίας μέχρι καὶ τῶν μέσων τῆς 7ης. Ἡ χρονολογικὴ των θέσις ἐνισχύει τὴν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Α. Σκιά ἐκφρασθεῖσαν πρὸ πολλοῦ γνώμην, καθ' ἣν «τὸ ἔθος τοῦ ἐγχυτρισμοῦ ἦτο λίαν σπάνιον εἰς ἀρχαιοτέρους γεωμετρικοὺς χρόνους ἢ καὶ ἐλλεῖπει πάντως»³.

Εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος δὲν διεσώθησαν ἐνδείξεις τύμβων ἰδρυμένων ἄνωθεν τῶν γεωμετρικῶν τάφων. Συμπεράσματα ὅμως ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῶν τύμβων εἶναι ἀδύνατα, διότι ἡ ἀρχικὴ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων ἐπιφάνεια τοῦ χώρου, ἀκόμη καὶ μέγα τμῆμα τοῦ ὑπ' αὐτὴν χώματος, εἶχον παρασυρθῇ ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων καὶ κατολισθήσει εἰς τὴν πρὸς Βορρᾶν πεδινὴν ἑκτασιν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῶν αἱ τυχὸν γενόμεναι ἐπὶ τῶν τάφων τελετουργικαὶ πράξεις καὶ ἐναγισμοί. Ἐλάχιστα ἔχνη πυρῶν, μόλις διακρινόμενα εἰς μικράς ἐκτάσεις, εὐρέθησαν περὶ τοὺς τάφους Γ18, Γ21, Δ14 καὶ Λ4. Τὰ ἔχνη αὐτὰ μόνον ὡς κατάλοιπα ἐναγισμῶν δύνανται νὰ θεωρηθῶν. Τοιαύτας πυρὰς ἐναγισμῶν ἐκ τῆς Ἐλευσίνος ἀναφέρει καὶ ὁ Σκιά καὶ ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ὁ Young⁴. Ἴσως εἰς τὴν διάβρωσιν τοῦ ἐδάφους πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ ἡ ἐλλειψὶς «σημάτων» ἐκ λίθου. Μολονότι ὀλίγα «σήματα» γεωμετρικῶν χρόνων εἶναι γνωστά, ἐν τούτοις ὅμως στήλη

1. Πρβλ. YOUNG, σ.19. Ἀρχαιότερον δεῖγμα διπλοῦ ὀρύγματος περιλαμβάνοντος τὴν ὀρθίαν τεφροδόχον καὶ τὰ παρ' αὐτὴν κτερίσματα εὐρέθη εἰς τὴν Ἀγορᾶν τῶν Ἀθηνῶν, *Hesperia* 37, 1968, σ.78 κέ. Πρβλ. καὶ Kerameikos V, 1, σ.7 - 11.

2. Ὑπετέθη ὅτι εἰς τοὺς πρωτογεωμετρικοὺς χρόνους καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἐνταφιασμὸς ἦτο ὁ μόνος (standard) τρόπος ταφῆς παιδίων, ἐνῶ ἡ καῦσις ὁ τρόπος ταφῆς ἐνηλίκων (*Hesperia* 30, 1961, σ. 147 κέ.).

3. *AE* 1898, σ.90.

4. *AE* 1898, σ.89. YOUNG, σ.19.

λιθίνη ἐξ Ἑλευσίνος ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σκιά¹. Πρέπει ἴσως νὰ τονισθῇ ὅτι εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν τάφρων τῶν ταφῶν ἐχρησιμοποιοῦντο πλὴν τοῦ χώματος καὶ ἄφθονα θραύσματα λίθων (χαλίκια). Ἀκόμη καὶ τάφους προγενεστέρων χρόνων κατόπιν ἐξακριβώσεώς των ἐπλήρουν ἐνίοτε μὲ λιθάρια καὶ χῶμα, περιέχον καὶ ὄστρακα βοθητικά διὰ τὴν χρονολόγησιν. Ἡ χρῆσις αὐτῇ θραυσμάτων λίθων (χαλικίων) δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς χαρακτηρίζουσα μεσογεωμετρικούς καὶ ὑστερογεωμετρικούς χρόνους.

Εἶναι δυνατὸν νὰ βεβαιωθῇ ὅτι τοῦλάχιστον εἰς τὴν ὑστέραν γεωμετρικὴν περίοδον ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰ ὅστ' αὐτῶν προγενεστέρως ταφέντων εἶχεν ἀντικαταστήσει τὴν ἀδιαφορίαν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Τοῦτο ὑποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐγγυτρισμοῦ Γ10 τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦλάχιστον τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος (πίν. 228α, 229α). Κατὰ τὴν σκαφὴν τοῦ ὀρύγματος διὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ πίθου, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἐτίθετο τὸ λείψανον παιδίου, κατὰ τύχην ἐθραύσθη τὸ κρανίον προηγουμένως ἐνταφιασθέντος εἰς τὴν περιοχὴν λειψάνου. Οἱ σκαφεῖς τοῦ ἐγγυτρισμοῦ ἥλλαξαν τὴν φορὰν τοῦ σκάμματός των, οὕτως ὥστε ἔμεινεν ἀνέπαφον τὸ περὶ τὰς κλεῖδας τῶν ὤμων μέρος τοῦ σκελετοῦ, καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ θραυσθέντος κρανίου κατέθεσαν, ἐν εἵδει ἐξαγνιστικῆς προσφορᾶς, οἶνοχόην εἰς τὴν πλευρὰν αὐτῆς καὶ κατὰ τρόπον ὑποδεικνύοντα ἴσως ὅτι τὸ περιεχόμενόν της εἶχε κενωθῇ, ὡς σπονδὴ, κατὰ τὴν κατάθεσίν της². Δυστυχῶς οὐδὲν διεσώθη δυνάμενον νὰ ὑποδείξῃ τὸ περιεχόμενον τοῦτο.

Ἰδιαίτερος πρέπει νὰ μνημονευθῇ ἡ συστάς τῶν τάφων Λπ1 - Λπ9 (πίν. 145). Ὡς εἶδομεν κατὰ τὴν περιγραφὴν των, ὁ χώρος τῆς συστάδος ταύτης εἰς ὑστερογεωμετρικούς χρόνους περιεκλείσθη καὶ διεχωρίσθη τοῦ λοιποῦ τμήματος τοῦ νεκροταφείου. Εἰς τὴν περικλεισθεῖσαν περιοχὴν οὐδεμία ἄλλη τῶν ἱστορικῶν χρόνων ταφὴ ἐγένετο. Προφανῶς εἰς ὑστερογεωμετρικούς χρόνους ὁ χώρος εἶχε χαρακτηρισθῇ ὡς ἰδιαίτερος καὶ οἱ ἐν αὐτῷ τάφοι ἐθεωροῦντο ὡς ἰδίως σεβαστοί. Οἱ τάφοι ἐκεῖνοι ἐγένοντο τότε γνωστοί, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ἐκ λιθαρίων καὶ χαλίκων γεμίσματα τμημάτων αὐτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἦσαν μεμειγμένα ὄστρακα ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων. Σημειωτέον ὅτι εἰς ἄλλους τομεῖς τοῦ νεκροταφείου ἀπεκαλύψαμεν προϊστορικούς τάφους, οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο γνωστοί εἰς τοὺς γεωμετρικούς κατοίκους τῆς Ἑλευσίνος καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἔτυχον ἰδίας μεταχειρίσεως καὶ τιμῆς. Μάλιστα ὁ τάφος Γπ14 (πίν. 17α, 238) ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν, μεταξύ δὲ τῶν παραμερισμένων σκελετικῶν ὑπολειμμάτων κατετέθη τεφροδόχος ἀμφορεὺς καὶ τὰ συναφῇ πρὸς αὐτὸν κτερίσματα (ταφὴ Γ15). Οἱ τάφοι τοῦ τομέως Α' προφανῶς ἐταυτίσθησαν πρὸς τάφους προϊστορικῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα εἶχον σχέσιν τινὰ μὲ τὴν Ἑλευσίνα, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ ταυτίζουσιν τοὺς τυχαίως ἀνευρισκομένους προϊστορικούς τάφους, τοὺς τόσον διαφόρους πρὸς τὰ σύγχρονά των ταφικά μνημεῖα, πρὸς τοὺς τάφους τῆς παραδόσεώς των. Ὁ Παυσανίας εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὅσων εἶδεν εἰς τὴν ἀπὸ Ἑλευσίνος πρὸς τὰ Μέγαρα διαδρομὴν του (Ἀττικά, 39, 2) ἀναφέρει

1. AE 1898, σ.86 - 87. Ὅρα καὶ Kerameikos V, 1, σ.214 κέ. καὶ σ. 233 κέ., Beilage 3, 1.

2. Γνωστὴ εἶναι ἡ κατάθεσις ἐπὶ ληκύθων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος εἰς μυκηναϊκὸν τάφον ὑπὸ τῶν κατὰ τύχην παραβιασάντων τὸν τάφον ἐκεῖνον εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν (Hesperia 24, 1955, σ.187 κέ.).

«ὀλίγω ἀπωτέρω τοῦ φρέατος, ἱερὸν Μετανείρας ἐστὶ καὶ μετ' αὐτὸ τάφος τῶν εἰς Θήβας». Ὁ δὲ Πλούταρχος (Θησεύς, 29, 4-5) λέγει «οἱ τάφοι τῶν εἰς Θήβας» ἐπεδεικνύοντο εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τῆς Ἑλευσίνος. Χαρακτηριστικῶς ὁ Παυσανίας γράφει «τάφος» καὶ οὐχὶ τάφοι· ὁ ὅλος περίκλειστος χώρος ἐθεωρεῖτο ἴσως ὡς εἷς τάφος. Ἡ ἐλευσινιακὴ καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ παράδοσις διετήρησαν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἐνταφιασμοῦ εἰς τὴν Ἑλευσίνα τῶν πεσόντων ἀρχηγῶν τῆς κατὰ τῶν Θηβῶν πρώτης στρατείας καὶ ὁ ἐντόπιος ζῆλος, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἡρωολατρεία ἤκμαζε, διεῖδεν εἰς τοὺς προϊστορικοὺς τάφους τοῦ τομέως Α τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς ἀναμνήσεως καὶ πηγὴν ὑπερφανείας καὶ «κλέους». Τούτους ἀπέδωκεν εἰς τοὺς ταφέντας εἰς Ἑλευσίνα ἥρωας τῆς κατὰ τῶν Θηβῶν πρώτης ἐκστρατείας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ χώρος θὰ διτηρήθῃ ὡς ἡρῶν¹ καὶ δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο τοῦ λοιποῦ διὰ ταφάς.

Δυστυχῶς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ, ἐὰν λατρεία τις ἐτελεῖτο εἰς τὸν περιορισθέντα χώρον τῶν τάφων, εἰς τὸ ἡρῶν αὐτό, οὔτε ἐὰν οἱ τάφοι ἐκαλύπτοντο διὰ μικρῶν τύμβων, διότι ἡ καλύπτουσα τὸν χώρον ἀρχαία ἐπίχωσις κατολισθήσασα εἶχε τελείως ἀφανισθῇ καὶ αὐτὰ τὰ καλύμματα τῶν τάφων εἶχον ἔλθῃ εἰς τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Ὁ διὰ περιβόλου περιορισμός των ἀποδεικνύει τὸν σεβασμὸν τῶν κατοίκων πρὸς τοὺς προγονικοὺς τούτους τάφους.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἑλευσίνος δὲν ἔφερεν εἰς φῶς στοιχεῖα δυνάμενα νὰ ἀποδείξουν τὴν ὑπαρξίν γενικῆς λατρείας νεκρῶν κατὰ τοὺς πρωτογεωμετρικοὺς ἢ καὶ τοὺς μεσογεωμετρικοὺς χρόνους. Οὐδὲ καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τὰ γνωστὰ ἐξ ἄλλων ἀνασκαφέντων γεωμετρικῶν τάφων δύναται νὰ ἀποδειχθῇ τοιοῦτόν τι. Ἐνδείξεις λατρείας ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων ἀπεκαλύφθησαν εἰς διαφόρους τάφους τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Οὕτω λατρευτικῆς φύσεως ὑπολείμματα ἔχομεν ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμῆστρας, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 520 τάφου τοῦ Καλκανίου τῶν Μυκηνῶν, ἐκ τοῦ τάφου τῶν Ἀχαρνῶν, ἐκ τῶν τάφων τῆς Δήλου, ἐκ τῶν τάφων τῆς Προσύμνης, ἐνθα ὁ αἰμνηστος καθηγητὴς Carl W. Blegen ἀπέδειξεν ὅτι «a wide - spread cult of the dead was carried on in the late geometric period»². Παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Κύκλου Β τῶν Μυκηνῶν εὐρέθη καὶ ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ αἰμνήστου Ἰω. Παπαδημητρίου θαλαμοειδὲς τάφος. Ἡ στέγη του εἶχε βυθισθῇ εἰς παναρχαίους, ἴσως εἰς μυκηναϊκοὺς ἀκόμη, χρόνους καὶ οὕτως ἡ θέσις του ἐφανερώθη. Ἀνωθεν τῆς βυθισθείσης στέγης ἀνευρέθη μικρὸν κυκλοτερές κτίσμα λατρευτικοῦ χαρακτῆρος τῶν γεωμετρικῶν χρόνων. Οὐδεμία ἐνδείξεις ἀπεκαλύφθη συνδέουσα τοῦτο πρὸς τὰ προϊστορικὰ τοῦ χώρου λείψανα, ἦτο ὅμως καταφανὲς ὅτι εἰς αὐτὸ ἐτελεῖτο λατρεία πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους³. Ὅλοι αἱ ἀποκαλυφθεῖσαι μέχρι τοῦδε ἐνδείξεις ἀποδεικνύουν ὅτι λατρεία ἡρώων ὑφί-

1. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐνισχύεται ἐκ τῆς πιθανῆς ἀποδόσεως τοῦ κτίσματος παρὰ τὸ λιθοτριβεῖον Κριεκούκη (πίν. 393) εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Πλυσχνίου ἀναφερόμενον ἱερὸν τῆς Μετανείρας.

2. Chamber Tombs, σ.23. Prosymna I, σ.262 - 263. AE 1937, σ.389. H.G. LOLLING et al., Das Kuppelgrab bei Menidi, καὶ NILSSON, ἑ.ἀ., σ.603 κέ. H. GALLET de SANTERRE, Délos primitive et archaïque, σ.89 κέ. G. E. MYLONAS, Mycenae, σ.181 κέ., καὶ σ. 184 - 185.

3. Κύκλος Β, πίν. 5.

στατο εἰς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους καὶ ὅτι τοιαύτη δὲν ὑφίστατο εἰς προγενεστέρους, προϊστορικοὺς χρόνους. Ὁ σοφὸς τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων ἐρευνητὴς καθηγητὴς Martin P. Nilsson ἐδίδαξεν ὅτι ἡ λατρεία τῶν ἡρώων ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς γενικῆς λατρείας νεκρῶν. «The cult of ancestors», ἔγραψεν, «is the service of the dead moulded into regular and fixed forms and repeated at fixed intervals; it is performed by the members of the family and prolonged for generations. When such a regular cult of the dead is severed from the family and becomes a concern of the public in general, a hero cult arises»¹.

Ἡ λογικὴ αὕτη ἐξέλιξις ἴσως νὰ ἀληθεύῃ διὰ μεταγενεστέρους χρόνους δὲν φαίνεται ὅμως νὰ συμφωνῇ πρὸς τὰ ἐκ τῆς μυκηναϊκῆς καὶ τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς συναγόμενα θετικὰ συμπεράσματα. Διότι γενικὴν λατρείαν νεκρῶν, γενικὴν λατρείαν προγόνων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξελιχθῇ ἡ λατρεία τῶν ἡρώων, δὲν ἔχομεν οὔτε εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ὅτε οἱ διάφοροι ἥρωες ὑπετίθετο ὅτι ἔζων, οὔτε εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν, ὅτε ἡ λατρεία τῶν ἡρώων ἀνεφάνη. Φαίνεται ὅτι ἡ λατρεία τῶν ἡρώων ἤρχισεν, ὅτε οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ ταυτίζουν τοὺς τυχαίως ἀνευρισκομένους προϊστορικοὺς τάφους πρὸς τοὺς ἥρωας τῶν παραδόσεων των. Οἱ ὀλίγοι γεωμετρικοὶ τάφοι τῆς Ἐλευσίνος καὶ ὁ περικλεισθεὶς χώρος τῶν τάφων Λπ1 - Λπ9 ὑποδεικνύουν τὴν ἀλήθειαν τοῦ συναχθέντος καὶ ἐξ ἄλλων χώρων συμπεράσματος, τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὴν ἡρωολατρείαν.

Ὡς ἐμφαίνεται καὶ εἰς τὸν Κατάλογον Δ, εἰς τῶν γεωμετρικῶν τάφων τῆς Ἐλευσίνος ἀνήκει εἰς τὸν α' τέταρτον καὶ δύο εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 9ου π.Χ. αἰῶνος· εἰς εἰς τὸ α' ἥμισυ, τρεῖς εἰς τὰ μέσα καὶ ὀκτὼ εἰς τὸ β' ἥμισυ τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος· πέντε εἰς τοὺς ὑστερογεωμετρικοὺς χρόνους τοὺς διήκοντας μέχρι τῶν μέσων τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος. Οἱ περισσότεροι τῶν παιδικῶν τάφων (9 ἐπὶ συνόλου 11) εὑρέθησαν εἰς τὸν τομέα Γ, φαίνεται δὲ ὅτι μέρος τοῦ τμήματος τούτου τοῦ νεκροταφείου εἶχεν ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ταφὴν παιδίων².

Γ. ΑΓΓΕΙΑ (Κατάλογος Ε).

Ἀπαντα τὰ εἰς τοὺς γεωμετρικοὺς τάφους διατηρηθέντα κτερίσματα εἶναι ἀγγεῖα³. Ἐκ τούτων πολυαριθμότεραι εἶναι αἱ πυξίδες (15 τὸν ἀριθμὸν) καὶ αἱ οἶνοχόαι (14 τὸν ἀριθμὸν).

1. Πυξίδες (πίν. 419α).

Δύο πυξίδες καὶ πῶμα τρίτης εὑρέθησαν εἰς τὰ κατάλοιπα τῆς πυρᾶς τοῦ τάφου

1. NILSSON, ἑ.ἀ., σ.586. Ὁρα καὶ L.R. FARNELL, Greek Hero Cults and Ideas of Immortality, σ.284 καὶ MYLONAS, The Cult of the Dead, σ.65.

2. Ἀφιέρωσις χώρου διὰ τὴν ταφὴν παιδίων παρατηρήθη καὶ εἰς τὰ νεκροτεφεῖα τοῦ Μαρθῶνος καὶ τοῦ Φαλήρου, YOUNG, σ.15 (Φάληρον, AE 1911, σ.246 - 248).

3. Μόνον εἰς τὸν τάφον Γ16 εὑρέθη μικρὸν τεμάχιον μαχαριδίου σιδηροῦ τελείως ὠξειδωμένον.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Ε

Κτερίσματα τῶν γεωμετρικῶν τάφων

A/λ.	Ἀριθμὸς τάφων	Τύπος ταφῶν	Ἀμφορεῖς	Φιά- λαι	Οἰνοχόαι	Πρόχοι	Θήλαστρα	Πυξίδες	Σκύφοι	Κάνθαροι	Κύαθοι	Δι- νοι	Πι- νάκια	Κρα- τῆρες	Κά- λαθοι	Σφαῖραι	Σφον- δύλια	Σύνο- λα
1	Γ10 (πδ)	ε			127		129, 130			131	128							5
2	Γ11 (πδ)	ε			136			134, 135						133				4
3	Γ13 (πδ)	ε								155, 156	154, 157							4
4	Γ15 (πδ)	π			160, 162			161, 164, 163	159									6
5	Γ16	π			167, 169			170, 171, 172 (πῶμα)	166, 168									7
6	Γ18 (πδ)	κτ	176, 180, 181, 185, 188, 191		175 (κορμός)	186, 189, 192		177, 178, 183, 184, 190	182							179, 193, 193α	187	20
7	Γ21 (πδ)	ε		198			197											2
8	Γ25	κτ		201														1
9	Γε (= Γ35)	π, τεταρ.				218												1
10	Γζ (= Γ36, πδ)	π				219		222	220	221								4
11	Γη (= Γ37)	π, τεταρ.						223										1
12	Γ43 (πδ)	τ		226	227						228							3
13	Γ46	τ			231													1
14	Δ14 (πδ)	ε			282, 290				283	284, 288, 291 756	285, 286, 287, 289				281			11
15	Θ22	τ	757															2
16	Θ23	π			760						759, 761							3
17	Θ27 (πδ)	τ										763						1
18	Λ1	τ	863						864				862					3
19	Λ2	τ	866		865, 867					868								4
20	Λ4	τ																—
Σύνολον ἀγγείων κατὰ εἶδη :			9	3	14	5	3	15	7	9	10	1	1	1	1	3	1	83

Ἰπόμενυμα : ε : ἐγχυτρισμός

π : πυρά

κτ : κτιστός τάφος

τ : ταφή εἰς τάφρον

τεταρ : τεταραγμένη ταφή

πδ : παιδικός τάφος.

Ἀγγεῖα χρησιμοποιηθέντα ὡς τεφροδόχοι Γ15 - 158, Γ16 - 165, Θ23 - 758.

Γ16. Δυστυχῶς τὰ εἰς τὸν τεφροδόχον ἀμφορέα τῆς πυρᾶς εὑρεθέντα πυρακτωμένα ὅστ᾽ ἦσαν τόσον κατεστραμμένα, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἐὰν ἀνῆκον εἰς ἄνδρα ἢ εἰς γυναῖκα, πάντως ὅμως ἀνῆκον εἰς ἐνήλικα. Μία πυξὶς εὑρέθη εἰς τὰ κατάλοιπα τῆς πυρᾶς Γη (= Γ37). Ἡ πυρὰ αὕτη, ὡς εἶδομεν, εἶχε διαταραχθῇ πλήρως καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου της διεσώθη μόνον ἡ πυξίς. Αἱ λοιπαὶ πυξίδες (11 τὸν ἀριθμὸν) εὑρέθησαν εἰς ταφὰς παιδίων. Ὁ Young ὑπέθεσεν ὅτι πυξίδες κατετίθεντο ὡς κτερίσματα εἰς τοὺς τάφους γυναικῶν καὶ κορασίδων¹. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ τεφροδόχος ἀμφορεὺς τοῦ τάφου Γ16 περιεῖχε τὰ ὅστ᾽ ἦσαν γυναικός, τότε ἴσως ἡ ἑλευσινιακὴ μαρτυρία νὰ ἐνισχύῃ τὴν γνώμην τοῦ Young, μὲ μικρὰν παραλλαγὴν. Αἱ πυξίδες ἦσαν χαρακτηριστικὰ κτερίσματα γυναικῶν καὶ παιδίων ἐν γενεῇ. Εἶναι βεβαίως γνωστὸν ὅτι ἡ διάκρισις παιδικῶν ὁστῶν εἶναι δυσχερεστάτη καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὅλαι αἱ παιδικαὶ τῆς Ἑλευσίνος ταφαὶ τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς ἦσαν ταφαὶ κορασίδων θὰ εἶναι παρακεκινδυνευμένη.

Τὰ σχήματα τῶν πυξίδων ποικίλλουν ἀπὸ τοῦ ἡμισφαιρικοῦ, τῆς ἀρχαιοτέρας γεωμετρικῆς περιόδου, μέχρι καὶ τοῦ πεπιεσμένου τύπου, ἡ κατασκευὴ δὲ τῶν ἀγγείων τοῦ τύπου τούτου συνεχίζεται καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς (πίν. 419α)².

2. Οἶνοχόαι (πίν. 420).

Αἱ γεωμετρικαὶ ταφαὶ ἐν τῷ συνόλῳ των ἀπέδωσαν 14 οἶνοχόας, ὑπολειπομένας τῶν πυξίδων μόνον κατὰ ἐν παράδειγμα. Ἀλλὰ ἐνῶ πυξίδες εὑρέθησαν εἰς 6 ταφὰς, οἶνοχόαι εὑρέθησαν εἰς 10 ταφὰς. Οὕτω αἱ οἶνοχόαι ἀποδεικνύονται ὡς ἀποτελοῦσαι ἐν τῶν συνηθεστέρων κτερισμάτων τῶν γεωμετρικῶν τάφων, πάντοτε δὲ συνοδεύονται ἀπὸ μικρὰ ἀγγεῖα τύπου κυάθων, σκύφων ἢ κανθάρων. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν τάφων Γ16 καὶ Θ23, τῶν ὁποίων τὰ ὀλίγα κτερίσματα εὑρέθησαν εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον κατατεθῇ (πίν. 241α, 376α). Καὶ εἰς μὲν τὸν Γ16 εὑρέθησαν οἶνοχόαι καὶ σκύφοι, εἰς δὲ τὸν Θ23 οἶνοχόη καὶ κύαθοι. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ οἶνοχόαι ἴσταντο ἐπὶ τῆς βάσεώς των. Δύο ἐκ τῶν ταφῶν εἰς τὰς ὁποίας δὲν εὑρέθησαν οἶνοχόαι, αἱ Γε (= Γ35) καὶ Γη (= Γ37), δὲν εἶχον διατηρηθῇ ἀνέπαφοι, ἀλλ' εὑρέθησαν τεταραγμένοι. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ταφὴν Γε (= Γ35, πίν. 258) εὑρέθη τεθραυσμένη λαγυνόσχημος πρόχους (Γε - 218), ὁμοία πρὸς «ἀγανώτους λαγύνους» εὑρεθείσας ὑπὸ τοῦ Σκιᾶ εἰς τάφους τῆς νοτίας κλιτύος τοῦ λόφου τῆς Ἑλευσίνος, ἡ ὁποία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐνέχη τὴν θέσιν οἶνοχόης. Ὁ Σκιᾶς ὑπέθεσεν ὅτι αἱ «λάγυνοι» αὗται ἐχρησιμοποιοῦντο «πρὸς ἐπιτέλεσιν νομίμου τινός, διότι ἦσαν ἀνάρμοστοι ὡς κτερίσματα καὶ διότι οὐδέποτε εὑρέθησαν δύο ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ»³. Βεβαίως ὁ τελευταῖος συλλογισμὸς δὲν εὐσταθεῖ, διότι μία μόνον οἶνοχόη τοῦ τύπου

1. YOUNG, σ.18.

2. YOUNG, σ.80, εἰκ. 54. COLDSTREAM, σ.23, ἐνθα πλήρης περιγραφή. EVA BRANN, Hesperia 29, 1960, σ.412.

3. AE 1898, σ.101.

τούτου εύρέθη εἰς ἕξ διαφόρους πυράς. Εἰς τὸν ἐγχυτρισμὸν Γ21 (πίν. 249α) δὲν εύρέθη οἶνοχόη, ἀλλ' εύρέθη θήλαστρον, τὸ ὁποῖον προφανῶς κατεῖχε τὴν θέσιν οἶνοχόης. Ὅμοίως ἀντὶ οἶνοχόης εύρέθησαν σφαιρικοὶ ἀμφορεῖς εἰς τοὺς τάφους Θ22 (πίν. 374) καὶ Λ1 (πίν. 394α), ἐνῶ δὲν εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ἡ ταφή Θ27, εἰς τὴν ὁποίαν εύρέθη ὁ δῖνος ὑπ' ἀρ. 763 (πίν. 379γ), ἦτο ἀδιατάρακτος. Τὸ λείψανον τοῦ Λ4 ἦτο ἀκτέριστον καὶ τὸ τοῦ Γ25 εἶχεν ἐν καὶ μόνον φιαλίδιον. Κατὰ ταῦτα μόνον 2 τάφοι, εἰς τοὺς ὁποίους εύρέθησαν κτερίσματα, δὲν ἀπέδωσαν οἶνοχόας ἢ ἄλλα ἀγγεῖα παρομοίου σχήματος καὶ χρήσεως, ἐνῶ εἰς 10 ταφάς, ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν 20, εύρέθησαν οἶνοχόαι.

Χρονολογικῶς αἱ εἰκονιζόμεναι εἰς τὸν πίνακα 420 οἶνοχόαι, χαρακτηριστικαὶ τῶν εύρεθέντων κτερισμάτων, ἀνάγονται εἰς περίοδον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 9ου μέχρι τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος.

3. Πρόχοι (πίν. 419β).

Συγγενεῖς πρὸς τὰς οἶνοχόας εἶναι βεβαίως αἱ πρόχοι. Πέντε μόνον παραδείγματα τοῦ σχήματος τούτου εύρέθησαν εἰς τρεῖς ταφάς (Γ18, Γε καὶ Γζ). Ἐκ τούτων ἡ Γζ - 219 ἐχρησιμοποιήθη ὡς τεφροδόχος καὶ μόνον ἡ Γε - 218 εἶναι ἀκόσμητος ἀνήκουσα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «ἀγανώτων λαγύνων» τοῦ Σκιᾶ, αἱ ὁποῖαι κατ' αὐτὸν ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς «ἐπιτέλεσιν νομίμου τινός». Αἱ λοιπαὶ φέρουν ποικίλον γραπτὸν διάκοσμον. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ πρόχους ἡ χρησιμοποιηθεῖσα ὡς τεφροδόχος εἶναι πλουσίως κεκοσμημένη.

4. Ἀμφορεῖς καὶ ἀμφορίσκοι (πίν. 421, 422α).

Ὀλίγοι ἐπίσης εἶναι καὶ οἱ ἀμφορεῖς οἱ εύρεθέντες εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος. Ἐκ τῶν εύρεθέντων ἕξ ἀμφορέων οἱ τρεῖς (Γ15 - 158, πίν. 239β, Γ16 - 165 καὶ Θ23 - 758, πίν. 421) ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς τεφροδόχοι, οἱ δὲ ὑπόλοιποι τρεῖς (Θ22 - 757, πίν. 421, Λ1 - 863, πίν. 394β καὶ Λ2 - 866, πίν. 421) ὡς κτερίσματα ἐνηλίκων ταφέντων εἰς ὀρύγματα. Οἱ ἀμφορεῖς οἱ χρησιμοποιηθέντες ὡς τεφροδόχοι φέρουν ὠραιότατην καὶ καλῶς διηυθετημένην διακόσμησιν περιλαμβάνουσαν πλατεῖαν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ μετόπην καὶ στενὴν ζώνην ἐπὶ τοῦ κορμοῦ πληρουμένην διὰ τριγλῦφον καὶ μετοπῶν φερουσῶν ἀντικόρυφα τρίγωνα (διπλοῦς πελέκεις). Ἐκ τῶν ἀμφορέων, τῶν ἀποτεθέντων ὡς κτερίσματα, οἱ δύο (Θ22 - 757 καὶ Λ1 - 863) εἶναι σφαιρικοὶ εύρύλαιμοι καὶ φέρουν εἰς τὸν κορμὸν ὀλοβάφους πλατείας ταινίας ὀριζομένης ὑπὸ δακτυλίων, ἐνῶ ὁ τρίτος (Λ2 - 866) φέρει ποικίλην διακόσμησιν ὁμοίαν περίπου πρὸς τὴν τῶν τεφροδόχων. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι οἱ τεφροδόχοι ἀμφορεῖς (ἀκόμη καὶ ἡ τεφροδόχος πρόχους Γζ - 219, πίν. 419β) φέρουν πλούσιον διάκοσμον, ἐνῶ οἱ πίθοι τῶν ἐγχυτρισμῶν εἶναι ἄγραφοι καὶ μᾶλλον χονδροειδοῦς κατασκευῆς¹.

1. Ὅρα καὶ ΣΚΙΑΝ, ΑΕ 1898, σ. 113.

Οἱ ἀμφορεῖς τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου παρουσιάζουν διαφόρους ἀναλογίας, χαρακτηριζούσας γνωστούς τύπους ἀπὸ εὐρήματα ἄλλων ἀνασκαφῶν. Οὕτως οἱ ὑψίλαιμοι ἀμφορεῖς Γ15 - 158 καὶ Γ16 - 165 (πίν. 239β, 421) ἀντιπροσωπεύουν τὸν ῥοειδῆ τύπον τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 9ου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ Θ23 - 758 (πίν. 421) πλησιάζει εἰς σχῆμα τὸν «κοντόχονδρον» τύπον τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Ὁ Λ1 - 863 (πίν. 394β) ἀνήκει εἰς τὸν σφαιρικὸν πεπιεσμένον τύπον τοῦ γ' τετάρτου τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ Θ22 - 757 εἰκονίζει τὸν σφαιρικὸν ἄλλ' ὑψικορμον τύπον τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος ἐκείνου καὶ ὁ Λ2 - 866, μὲ τὸν ραδινὸν κορμόν, τὸν τύπον Ἀναλάτου τῶν μέσων τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος (πίν. 421)¹.

Διάφοροι τῶν ὑψιλαίμων ἀμφορέων κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις εἶναι ἀμφορίσκοι μὲ ὀριζοντίας σχεδὸν λαβὰς ἐπὶ τῆς κοιλίας (πίν. 422α). Τοῦ τύπου τούτου εὐρέθησαν ἕξ παραδείγματα εἰς τὸν παιδικὸν τάφον Γ18 (Κατάλογος Ε). Τὸ μικρὸν ὕψος τῶν ἀγγείων, ποικίλλον ἀπὸ 0.10 μ. (Γ18 - 180) μέχρι 0.136 μ. (Γ18 - 181), ἀποδεικνύει τὴν εἰδικὴν κατασκευὴν των διὰ τὴν ἀπόθεσιν εἰς παιδικὸν τάφον. Ὁ τύπος εἶναι γνωστὸς ἰδίᾳ ἐκ τῶν εὐρημάτων τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Ἰσίδος τῆς Ἐλευσίνος καὶ ἐκ τάφου τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν², τοῦ τέλους τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος. Οἱ ἀμφορίσκοι τοῦ Γ18 εἶναι κάπως ἀρχαιότεροι ἐκείνων καὶ τὰ μετ' αὐτῶν εὐρεθέντα ἀγγεῖα τοὺς θέτουν ἀσφαλῶς εἰς τὰ μέσα τῆς 8ης π.Χ. ἑκατονταετίας. Ἡ ποικίλη των διακόσμησις, ὡς καὶ τὸ σχῆμά των, παρὰ τὰς μικρὰς διαφοράς, τὰ συνδέει πρὸς τοὺς μνημειώδεις ἀμφορεῖς τοῦ Διπύλου, ὡς ὑπέδειξε πρὸ ἐτῶν ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος R. Young. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι οἱ ἀμφορίσκοι Γ18 - 188 καὶ Γ18 - 191 εὐρέθησαν ὀρθιοὶ ἐπὶ τῆς βάσεώς των, μὲ τὰ στόμια κεκαλυμμένα διὰ μεγάλων ὀστράκων (πίν. 244, 245α,β). Προφανῶς τὰ δύο αὐτὰ ἀγγεῖα θὰ περιεῖχον ὑγρὰ τροφίμα, μέλι ἢ ἔλαιον ἢ γάλα, διότι ἄλλως ἢ κάλυψις τοῦ στομίου των, ἀκόμη καὶ ἡ ὀρθία τοποθέτησίς των, δὲν δικαιολογοῦνται. Πράγματι, εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἀμφορίσκου Γ18 - 191 εὐρέθησαν κατάλοιπα γλοιώδους οὐσίας, ἴσως μέλιτος. Κατάλοιπα τροφίμων εἰς ἀγγεῖα εὐρεθέντα εἰς τάφους τῆς ἐποχῆς ἀναφέρουν ὁ Σκιαῶς καὶ ὁ Young³.

5. Κύαθοι, σκύφοι, κανθαρόσχημα ἀγγεῖα (πίν. 422β, 423).

Ἀγγεῖα τῶν τύπων τούτων εἶναι συνήθη κατασκευάσματα τῆς ἐποχῆς καὶ εὐρέθησαν εἰς πολλοὺς τάφους διαφόρων περιοχῶν. Μετὰ τῶν πρόχων καὶ τῶν οἰνοχοῶν ὑποδεικνύουν τὴν κατὰθεσιν καὶ τὴν κατὰ φαντασίαν κατανάλωσιν ποτῶν καὶ ὑγρῶν τροφίμων εἰς τὴν μεταθανάτιον ὑπαρξίν.

6. Θήλαστρα (πίν. 424α).

Ἴσως πρέπει νὰ μνημονευθοῦν ἰδιαιτέρως τὰ τρία θήλαστρα, τὰ εὐρεθέντα εἰς

1. COLDSTREAM, σ.17 κέ., σ.23 κέ.

2. AE 1898, σ.105 κέ. CVA, Athens I, III Hd, πίν.4 ἀρ. 15, 17, 18, 20 - 22. YOUNG, σ.80, εἰκ.54, ἀρ. XVII - 19, ἐνθα παρατηρήσεις καὶ βιβλιογραφία.

3. AE 1898, σ.99 κέ. YOUNG, σ.17 (19 κέ.). Ὅρα καὶ KURTZ - BOARDMAN, ξ.ἀ., σ.351.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Ζ

Τάφοι τοῦ 7ου καὶ 6ου π.Χ. αἰῶνος

A/α.	Ἀριθμ. τάφου	Ἑγχυτρίσμοι	Πυραὶ	Κτερίσματα ἐντὸς ἐκτὸς	Προσανατολισμὸς τάφου	Χρονολογία τάφου
1	Γ6 (πδ)	X	—	1	στόμιον πρὸς ΒΔ	περὶ τὸ 670 π.Χ.
2	Γ17 (πδ)	X		2	στόμιον πρὸς ΝΔ	β' ἡμισυ 7ου π.Χ. αἰ.
3	Γ20 (πδ)	X		1		τέλη 6ου π.Χ. αἰ.
4	Γ23 (πδ)	X		1	στόμιον πρὸς Ἀνατολὰς	β' τέταρτον 6ου π.Χ. αἰ.
5	Γ24 (πδ)	X		1	στόμιον πρὸς Δυσμὰς	β' τέταρτον 6ου π.Χ. αἰ.
6	Γ26 (πδ)	X		3	στόμιον πρὸς Ἀνατολὰς	τέλη 7ου, ἀρχαὶ 6ου π.Χ. αἰ.
7	Γ27 (πδ)	X			στόμιον πρὸς Ἀνατολὰς	τέλη 7ου, ἀρχαὶ 6ου π.Χ. αἰ.
8	Γ28 (πδ)	X			στόμιον πρὸς Δυσμὰς	τέλη 7ου, ἀρχαὶ 6ου π.Χ. αἰ.
9	Γ31 (πδ)	X				τέλη 6ου, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰ.
10	Γ32 (πδ)	X		2		τέλη 6ου, ἀρχαὶ 5ου π.Χ. αἰ.
11	Γ8 (= Γ33)	X	X ὁστρακα	3		τέλη 6ου π.Χ. αἰ.
12	Γ34 (πδ)	X		1	στόμιον πρὸς Νότον	β' ἡμισυ 6ου π.Χ. αἰ.
13	Γ40α (πδ)	X				β' ἡμισυ 6ου π.Χ. αἰ.
14	Γ41 (πδ)	X		1		β' τέταρτον 6ου π.Χ. αἰ.
15	Δ7 (πδ)	X		2	στόμιον πρὸς Βορρᾶν	α' ἡμισυ 7ου π.Χ. αἰ.
16	Δ8 (πδ)	X			στόμιον πρὸς ΒΑ	β' τέταρτον 6ου π.Χ. αἰ.
17	Ζ9 (πδ)	X			στόμιον πρὸς ΝΑ	τέλη 7ου π.Χ. αἰ.
18	Ζ10 (πδ)	X		1	στόμιον πρὸς ΒΔ	τέλη 7ου π.Χ. αἰ.
19	Ζ11 (πδ)	X		1		τέλη 6ου π.Χ. αἰ.
20	Ζ12 (πδ)	X		2		περὶ τὸ 600 π.Χ.
21	Ι 29 (πδ)	X	1	19		τέλη 6ου π.Χ. αἰ.
Σύνολον		21	20	4		

Ὑπόμνημα : πδ = παιδικὸς τάφος

Σύνολα : Τάφοι ἐνηλίκων = 1

Τάφοι παιδικοὶ = 20
21

δύο ἐγχυτρισμούς, τὸν Γ10 καὶ τὸν Γ21. Δύο τῶν θηλάστρων εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς βάσεως των, ἴσως δὲ κατετέθησαν οὕτως, ἵνα διατηρηθῇ τὸ περιεχόμενον των καὶ μετὰ τὴν ταφήν. Τὰ δύο αὐτὰ θήλαστρα (Γ10 - 130 καὶ Γ21 - 197) μὲ τὸν πεπλατυσμένον πυθμένα των ἀνήκουν εἰς τὸν αὐτὸν κακόσχημον τύπον, ἐνῶ τὸ Γ10 - 129 μὲ τὸν πόδα, τὴν κωνικὴν του βάσιν καὶ τὴν καμπυλότητα τοῦ κορμοῦ ἀνήκει εἰς ἕτερον περισσότερον ἐξειλιγμένον τύπον· καὶ οἱ δύο τύποι ὅμως παρὰ τὰς διαφορὰς ἦσαν σύγχρονοι. Τὰ δύο θήλαστρα τοῦ Γ10 ἴσως προάγουν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐνταφιασμοῦ δύο νηπίων εἰς τὸν αὐτὸν μέγαν πίθον. Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ ἀπὸ τὰ διασωθέντα ἐλάχιστα ὀστάρια τοῦ ἐγχυτρισμοῦ. Διπλοῦς ἐνταφιασμὸς δὲν παρατηρήθη εἰς τοὺς λοιποὺς ἀνευρεθέντας παιδικοὺς τάφους. Ὁ Σκιᾶς ὅμως ἀναφέρει ἐγχυτρισμόν, ὃ ἀμφορεὺς τοῦ ὁποίου «περιεῖχε δύο παιδία», ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς νοτίας κλιτύος τοῦ λόφου τῆς Ἑλευσίνος¹. Θήλαστρα, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἦσαν κοινὰ εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ἀκόμη δὲ πολλὰ δείγματα τῶν ἱστορικῶν χρόνων εὐρέθησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλευσῖνα. Θήλαστρα γεωμετρικῶν χρόνων εἶναι ὀλίγα. Πλὴν τῶν τριῶν ἀγγείων τῆς Ἑλευσίνος γνωρίζω ἐν παραδείγμα ἐκ τῆς Τίρυνθος καὶ ἐν ἐκ τῆς Νέας Ἰωνίας². Τὰ ὀλίγα ὅμως παραδείγματα ἐξαρκοῦν διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἄλυσιν τῆς συνεχείας κατασκευῆς θηλάστρων διὰ τῶν αἰώνων.

7. Σφαῖραι (πίν. 246α,β).

Ἐπίσης πρέπει νὰ μνημονευθοῦν καὶ αἱ πῆλιναι σφαῖραι αἱ εὐρεθεῖσαι εἰς τὸν παιδικὸν τάφον Γ18, ὡς καὶ τὸ σφονδύλιον. Εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ πηλοῦ καὶ ἐκοσμήθησαν κατὰ τρόπον γνωστὸν ἀπὸ τὴν κεραμικὴν τῆς ἐποχῆς. Προφανῶς ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ παιγνιδιόν τι.

II. ΤΑΦΑΙ 7ου ΚΑΙ 6ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ (Κατάλογος Ζ).

Σχετικῶς ὀλίγαι ταφαὶ ἀνήκουσαι εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς αἰῶνας εὐρέθησαν εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἑλευσίνος. Ἐκτὸς ὅμως τῶν διασωθέντων καὶ ἀποκαλυφθέντων τάφων ἀρχικῶς θὰ ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ὑποδεικνυόμενοι ἐκ τῶν τεμαχίων πίθων καὶ ἀγράφων ἀμφορέων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν διάσπαρτα εἰς τοὺς τομεῖς Γ καὶ Ζ ἰδίᾳ. Ἐν ὅλῳ 21 ταφαὶ ἀνεσκάφησαν εἰς τοὺς τομεῖς Γ (14), Δ (2), Ζ (4) καὶ Ι (1). Ἐκ τούτων αἱ 20 ἦσαν ἐγχυτρισμοὶ καὶ μία μόνον καῦσις, ἴσως ἐνῆλικος (Κατάλογος Ζ). Τὰ τεμάχια τῶν πίθων καὶ τῶν ἀμφορέων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, προφανῶς ἀνῆκον εἰς ἄλλους ἐγχυτρισμούς, οἱ ὁποῖοι κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν καλλιεργητῶν τοῦ χώρου. Ἡ εὕρεσις τόσων ἐγχυτρισμῶν τοῦ 7ου καὶ 6ου π.Χ. αἰῶνος ὑποδεικνύει ἴσως ὅτι τότε τὸ κεντρικὸν τμήμα τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου ἐχρησιμο-

1. AE 1898, σ.91.

2. Tiryns I, πίν. XVI, ἀρ. 10. Hesperia 30, 1961, πίν. 30, ἀρ. 53.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Η

Ἀργεῖα ἐκ τῶν τάφων τοῦ 7ου καὶ 6ου π.Χ. αἰῶνος

Αριθμ. ταφῶν	Τύπος τάφων	Λήκυθοι	Πρόχοι	Προ- χοῖται	Ἀρ- βαν- οι	Ἰα- λ- οι	Κό- ρυ- μ- οι	Κύ- λ- οι	Φι- λ- οι	Πυ- ξ- οι	Σύνολ.
Γ6 (πδ)	ε (ἀμφορεύς)		X ¹								1
Γ17 (πδ)	ε (πίθος)										2
Γ20 (πδ)	ε (πίθος)	196			173						1
Γ23 (πδ)	ε (πρόχους)							200		199	2
Γ24 (πδ)	ε (πρόχους)										—
Γ26 (πδ)	ε (πίθος)			204					205	202,203	4
Γ27 (πδ)	ε (πίθος)										—
Γ28 (πδ)	ε (ἀμφορ.)										—
Γ31 (πδ)	ε (πίθος)										—
Γ32 (πδ)	ε (πίθος)	213,214									2
Γ8 (= Γ33)	π										—
Γ34 (πδ)	ε (τμ. πίθου)					216	217	215			3
Γ40α (πδ)	ε (πίθος)										—
Γ41 (πδ)	ε (πίθος)							225			1
Δ7 (πδ)	ε (ἀμφορ.)		268								1
Δ8 (πδ)	ε (ἀμφορ.)			269				270			2
Ζ9 (πδ)	ε (ἀμφορ.)										—
Ζ10 (πδ)	ε (ἀμφορ.)										—
Ζ11 (πδ)	ε (ἀμφορ.)										1
Ζ12 (πδ)	ε (πίθος)						821	820		394	1
Ι 29 (πδ)	ε (ἀμφορ.)										2
Σύνολα	πίθοι 10	3	2	2	1	1	2	5	1	4	23
Τάφοι 21	πρόχοι 2										
	ἀμφορεῖς 8										

Ὑπόμνημα : πδ = παιδικὸς τάφος

ε = ἐγχυτρισμὸς

π = πυρὰ

Σύνολα : Τάφοι ἐνηλίκων = 1

Τάφοι παιδικοὶ = 20

21

1. Ὅρα ἀνωτέρω, τόμ. Α', σ. 91.

ποιεῖτο διὰ τὴν ταφὴν παίδων. Τμήματα νεκροταφείου χρησιμοποιηθέντα διὰ τὴν ταφὴν παίδων ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Γ. Σωτηριάδη εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Κουρουνιώτου εἰς τὸ Φάληρον¹. Οἱ ἐγχυτρισμοὶ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσίνος εὐρέθησαν τεθειμένοι μεταξὺ τάφων προϊστορικῶν χρόνων (π.χ. ἐγχυτρισμὸς Γ6) ἢ καὶ εἰς τὴν παρυφὴν τῆς ἐκτάσεως τῆς χρησιμοποιηθείσης εἰς προγενεστέρους χρόνους καὶ διὰ τὴν ταφὴν ἐνηλίκων. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἐνῶ εἰς τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα ἔχομεν πλὴν τῶν ἐγχυτρισμῶν καὶ μίαν καῦσιν παιδίου, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ 7ου καὶ τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος δὲν ἔχομεν καῦσιν, ἀλλὰ μόνον ἐγχυτρισμούς. Ἴσως τοῦτο νὰ ἦτο τυχαῖον, ἀλλ' εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦ ἐγχυτρισμοῦ ἐγένετο περισσότερο δημοφιλὲς καὶ ἐγχυτρισμοὶ ἦσαν συνηθέστεροι εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν. Ὁ ἐγχυτρισμὸς Γ17 (πίν. 243α) ἴσως ἀποτελεῖ τὸν κρῖνον εἰς τὴν ἄλυσιν τοῦ ἐθίμου ἀπὸ τῆς γεωμετρικῆς εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν. Διὰ τὴν ταφὴν ἐκείνην ἐχρησιμοποιήθη πῖθος γεωμετρικοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναγάγῃ τὸν ἐγχυτρισμὸν εἰς γεωμετρικοὺς χρόνους. Τὰ κτερίσματά του ὅμως, ὁ ἀρύβαλλος Γ17 - 173 καὶ ἡ κοτύλη Γ17 - 174 (πίν. 243β), εἰσηγμένα ἐκ Κορίνθου, ὑποδεικνύουν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κορινθιακὴ ἐπικοινωνία συνεχίζεται εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἦτοι τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν.

Κορινθιακὴν ἐπικοινωνίαν βεβαίως ὑποδεικνύει καὶ ὁ ἐγχυτρισμὸς Γ23 (πίν. 251). Ὡς εἶδομεν εἰς τὸ περιγραφικὸν τμήμα, ἔξωθεν τοῦ ἀμφορέως εἶχεν ἀποτεθῆ ἡ κορινθιακὴ πυξίς Γ23 - 199 καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἡ σκυφοειδὴς κύλιξ Γ23 - 200. Καὶ ὁ ἐγχυτρισμὸς Γ34 ἀπέδωσε τρία κορινθιάζοντα ἀγγεῖα, Γ34 - 215, 216 καὶ 217 (πίν. 257). Στενὴν ἐπίσης σχέσιν μὲ τὰς Ἀθήνας ἀποδεικνύουν ὁ πρωτοαττικὸς ἀμφορεὺς τοῦ ἐγχυτρισμοῦ Γ6 καὶ ὁ τοῦ Ζ10 (πίν. 224, 307) τοῦ α' ἡμίσεος καὶ τοῦ τέλους τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος. Οἱ ἐγχυτρισμοὶ οὗτοι ἀποδεικνύουν ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἤρχισεν ἡ χρῆσις ἀμφορέων, μολονότι συνεχίσθη καὶ ἡ τῶν πύθων. Ὁ τρόπος τῆς ἀποθέσεως τῶν πύθων καὶ τῶν ἀμφορέων ἐπὶ τῆς πλευρᾶς των συνεχίζεται καθὼς καὶ τὸ σφράγισμα τῶν στομίων τῶν ἀγγείων αὐτῶν δι' ἐπιπέδων λίθων καὶ μεγάλων ὀστράκων (πίν. 251α,β, 306 κλπ.). Εἶναι προφανὲς ὅτι παιδία καὶ νήπια ἀποτεθέντα εἰς ἀμφορεῖς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσαχθοῦν εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ στομίου, ὡς θὰ ἐγένετο εἰς τοὺς ἐγχυτρισμούς εἰς τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποιοῦντο πύθοι. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀμφορέων, τμήμα τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ ἢ καὶ τμήμα τοῦ πυθμένος αὐτοῦ ἀπεκόπτετο προσεκτικῶς, διὰ τῆς οὕτω σχηματιζομένης ὀπῆς εἰσήγετο καὶ ἀπετίθετο τὸ λείψανον, εἴτα ἡ ὀπὴ ἐκαλύπτετο διὰ τῶν ἀρχικῶς ἀφαιρεθέντων ὀστράκων καὶ ὁ λάκκος ἐπληροῦτο χώματος². Εἰς μίαν περίπτωσιν μόνον, εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἐγχυτρισμῶν Ζ9 καὶ Ζ10, ἐσημειώθησαν ἵχνη πυρᾶς, τὰ ὁποῖα μόνον εἰς ἐναγισμὸν δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν, μολονότι οὐδὲν εὐρέθη εἰς αὐτά. Οὕτω φαίνεται ὅτι καὶ τὸ ἔθιμον τῶν ἐναγισμῶν, τὸ ὁποῖον ἀναφαίνεται εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν, συνεχίζεται καὶ εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν.

1. ΠΑΕ 1934, σ.37 κέ. καὶ ΑΕ 1911, σ.246 κέ.

2. Ὅρα καὶ Γ.Ε. ΜΠΑΩΝΑ, Ὁ πρωτοαττικὸς ἀμφορεὺς τῆς Ἐλευσίνος, σ. 4 - 5.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἐγχυτρισμῶν καὶ τῶν λειψάνων φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ὠρισμένος κανὼν. Εἰς μίαν περίπτωσιν, εἰς τὸν ἐγχυτρισμὸν Γ6, ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ θέσις τοῦ λειψάνου εἰς τὸν ἀμφορέα, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον ἔκειτο πρὸς τὰ βορειοδυτικά. Εἰς αὐτὸ ἀπετέθη τὸ λείψανον μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν πυθμένα καὶ τοὺς πόδας κατὰ τὸ στόμιον (πίν. 222β). Κατ' ἀκολουθίαν τὸ πρόσωπον ἦτο ἐστραμμένον πρὸς τὰ βορειοανατολικά ἢ πρὸς Ἀνατολάς. Ὅπου ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ θέσις τοῦ κρανίου, αὕτη ὑπεδείκνυε διαφόρους κατευθύνσεις τοῦ προσώπου. Κατ' ἀκολουθίαν κατὰθεσις λειψάνου μετὰ τὸ πρόσωπον ἀτενίζον πρὸς Δυσμᾶς ἀποδεικνύεται ὡς μὴ ἀποτελοῦσα κανόνα οὔτε καὶ συνήθη διευθέτησιν.

Μία καὶ μόνη καῦσις ἐνήλικος εὐρέθη εἰς τὸν τομέα Γ (ἢ Γδ = Γ33, πίν. 256α). Τὰ εἰς τὰ καμένα χρώματά της εὐρεθέντα ὀστρακα ἀνάγουν τὴν πυρὰν εἰς τὸ τέλος τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος. Βεβαίως ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἀνευρεθέντων τάφων, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, δὲν ἐπιτρέπει συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν ὑφισταμένην ἀναλογίαν μεταξὺ ἐνταφιασμῶν καὶ καύσεων. Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι παιδία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ προτίμησιν ἐνεταφιάζοντο καὶ δὲν ἐκαίοντο· ἴσως ἀκόμη ὅτι τὸ ἔθιμον τῆς καύσεως ὑποχωρεῖ καὶ τὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ ὑπερισχύει.

Α. ΑΓΓΕΙΑ

(Κατάλογοι Ζ, Η).

Ὀλίγα σχετικῶς κτερίσματα εὐρέθησαν εἰς τοὺς ἐγχυτρισμοὺς τῆς ἐποχῆς, ἅπαντα δὲ εἶναι ἀγγεῖα (κατάλογος Η). Εἰς δύο περιπτώσεις ἀνὰ ἓν ἀγγεῖον εἶχεν ἀποτεθῇ ἔξω τοῦ πίθου. Εἰς ἐννέα ἐγχυτρισμοὺς ἀγγεῖα εἶχον ἀποτεθῇ ἐντὸς τοῦ πίθου καὶ εἰς δύο ἐγχυτρισμοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ πίθου. Ἑπτὰ ἐγχυτρισμοὶ δὲν εἶχον κτερίσματα (Κατάλογος Ζ). Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ὅτι ὁ ἐγχυτρισμὸς Γ6, διὰ τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη ὁ θαυμαστὸς πρωτοαττικὸς ἀμφορεὺς τοῦ Πολυφήμου, ἀπέδωκε μόνον μίαν μικρὰν πρόχουν μετὰ ἐγχάρακτον διακόσμησιν, ἐνῶ ὁ ἐγχυτρισμὸς Ζ10, διὰ τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη ὁ ἀμφορεὺς τοῦ ζωγράφου τῆς Χιμαίρας, δὲν εἶχε κτερίσματα. Ἰσως νὰ ἐπιστεύετο ὅτι ἡ χρησιμοποίησις πολυτελοῦς ἀγγείου ἦτο ἀρκετὴ διὰ τὴν ἀπότισιν τῆς νομίμου πρὸς τὸν νεκρὸν τιμῆς. Εἰς τὰ κτερίσματα πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἀγγεῖα τὰ χρησιμοποιηθέντα διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν λειψάνων. Ἀλλὰ τούτων, 10 τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ συνόλου 20 ἐγχυτρισμῶν, ἦσαν πίθοι ὁμοιάζοντες πρὸς τοὺς τῶν γεωμετρικῶν χρόνων καὶ συνεχίζοντες τὴν παράδοσιν ἐκείνων. Ἀλλὰ ἀγγεῖα ἦσαν ἀμφορεῖς μεγάλοι καὶ μικροί (8 τὸν ἀριθμὸν) καὶ ἀκόμη ἄλλα ἦσαν εὐρύστομοι πρόχοι (2 τὸν ἀριθμὸν). Δύο τῶν ἀμφορέων, ὁ τοῦ ἐγχυτρισμοῦ Γ6 καὶ ὁ τοῦ Ζ10, φέρουν πλουσίαν γραπτὴν διακόσμησιν, καὶ ὁ πρῶτος, ὁ ἀμφορεὺς τοῦ ζωγράφου τοῦ Πολυφήμου, τοῦ β' τετάρτου τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος ἀποδεικνύει ὅτι ἤδη πρὸ τῶν μέσων τοῦ αἰῶνος ἐκεῖνου ἤρχισεν ἡ χρῆσις ἀμφορέων διὰ τὴν ταφὴν παιδίων, χρῆσις καταστάσα κοινὴ εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα. Ἀξιοσημεῖωτον ἴσως εἶναι ὅτι ὀλίγαι πυξίδες (3 τὸν ἀριθμὸν) εὐρέθησαν εἰς ἐντὸς πίθων ταφὰς χρονολογουμένας εἰς τὸ τέλος τοῦ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Θ

Τάφοι 5ου π.Χ. αιώνας

A/ά.	Αριθμός τάφων	Λάρνα- κες	Πυραϊ	Έγχυ- τρισμοί	Σαρκο- φάγοι	Τά- φροι	Κτιστοί τάφοι	Κεραμο- σκεπείς	Εύλινα κιβώτια	Θέσις νεκρού	Θέσις χειρῶν	Κτερίσματα έντός εκτός	Προσανα- τολισμός	Χρονολογία τάφου
1	A1 (πδ)	X										3	B - N	β' ήμισυ
2	Bβ (πδ)		X									6	—	τέλη
3	Bε (πδ)		X									1	—	μέσα
4	B7 (πδ)			X								4	—	β' τέταρτον ή μέσα
5	B8				X							όστρακα	—	μέσα
6	B9				X					τεταμένος		6	BA - NA	μέσα
7	B10				X							—	BA - NA	β' τέταρτον
8	Bη		X (έναγ.)									1	—	β' ήμισυ
9	B16 (πδ)			X								—	—	α' ήμισυ
10	B17 (πδ)				X					τεταμένος		16	B - N	β' ήμισυ
11	Bκ		X									4	—	β' ήμισυ ή γ' τέταρτον
12	Bμ		X									3	BA - NA	β' ήμισυ
13	B24 (πδ)	X										2	—	α' τέταρτον
14	Bξ (πδ)		X(τεφροδ.)									—	—	435 - 425
15	B25α (πδ)								X			2	—	τέλη
16	B26 (πδ)	X								εκτάδην, κεφαλή πρὸ N. πλευρᾶς		7	—	β' τέταρτον
17	B27 (πδ)			X								3	—	425 - 420
18	Bo		X									—	—	β' τέταρτον
19	Bπ		X									—	—	β' τέταρτον
20	Bρ (πδ)		X									9	—	β' τέταρτον
21	Bσ		X									1	—	β' τέταρτον
22	Γ1 (πδ)			X								12	—	490 - 470
23	Γα		X									3	—	β' τέταρτον
24	Γβ (πδ)		X									5	—	τέλος
25	Γ8 (πδ)	X								εκτάδην		3	BA - NA	ἀρχαί
26	Γ12 (πδ)						X			εκτάδην - κεφαλή πρὸ NA. πλευρᾶς	κατὰ μῆκος σώμ.	20	BA - NA	470
27	Γ14		X(τεφροδ.)									—	—	480 - 470
28	Γ19				X							2	—	μέσα
29	Γι (πδ)		X									1	—	475
30	Δα		X									1	—	μέσα
31	Δβ1		X									7	—	β' τέταρτον
32	Δβ2 (γυν. + παιδ.)		X									4 γυν. + 2παιδ.	—	γ' τέταρτον
33	Δβ3 (πδ)		X									4	—	γ' τέταρτον
34	Δ5 (πδ)						X					18	BA - NA	β' τέταρτον
35	Δγ		X									1	—	470 - 460
36	Δδ		X									1	—	α' τέταρτον
37	Δ13 (πδ)								X	κεφαλή πρὸς Βορρᾶν		7	NA - BA	γ' τέταρτον
38	Δε		X						X	ὑπτίος, τεταμένος, κεφαλή πρὸ BA. γωνίας	κατὰ μῆκος σώμ.	3	—	β' τέταρτον
39	E (Eπ2, δ' χρῆσις)								X			1	—	τέλος

(συνεχίζεται ὀπισθεν)

A / α.	Ἀριθμὸς τάφων	Λάρνα- κες	Πυραλ	Ἑγχυ- τρισμοὶ	Σαρκο- φάγοι	Τά- φροι	Κτιστοὶ τάφοι	Κεραμο- σκεπεῖς	Εὐλίνα κιβώτια	Θέσις νεκροῦ	Θέσις χειρῶν	Κτερίσματα ἐντὸς ἐκτὸς	Προσανα- τολισμὸς	Χρονολογία τάφου	
40	Eπ2 - Εα		X									—	—	γ' τέταρτον	
41	Eπ2 - Εβ (πδ)		X									2	—	β' τέταρτον	
42	E1 (πδ)							X		τεταμένος, κεφαλή πρὸ Α. πλευρᾶς		1	NA - ΒΔ	τέλος 5ου - ἀρχαὶ 4ου	
43	E8 (πδ)			X								2	—	περὶ τὸ 470	
44	E9 (πδ)			X								2	—	μέσα	
45	E10							X		τεταμένος, κεφαλή πρὸ Α. πλευρᾶς	κατὰ μῆκος σώμ.	1	A-Δ	τέλος 5ου - ἀρχαὶ 4ου	
46	Eδ (πδ)		X									2	—	τέλος 5ου - ἀρχαὶ 4ου	
47	E13 (πδ)						X (ἐν προῖστ.)					2	A-Δ	425 - 415	
48	Eε		X										1	—	τέλη
49	E19					X				ἐπὶ τῆς ράχεως		5	NA - ΒΔ	480 - 470	
50	E20 (πδ)			X								7	A - Δ	α' ἥμισυ (460)	
51	E23 (πδ)			X								1	—	τέλος α' τετάρτου	
52	E24 (πδ)							X		κρανίον εἰς Α. πλευρᾶν		5	A - Δ	420	
53	E25							X		τεταμένοι (γυν. + παιδ.)		2	A - Δ	β' τέταρτον	
54	E26							X		τεταμένος			1	A - Δ	ἀρχαὶ
55	Z1 (πδ)			X								3	στόμιον πρὸς Δ	δ' τέταρτον	
56	Z2 (πδ)			X								1	1	στόμιον πρὸς Α	δ' τέταρτον
57	Z3 (πδ)			X								—		στόμιον πρὸς Δ	β' ἥμισυ
58	Z4 (πδ)			X									2	στόμ. πρὸς NA	α' ἥμισυ
59	Z5 (πδ)			X								—		στόμ. πρὸς NA	α' ἥμισυ
60	Z6 (πδ)			X								—		στόμιον πρὸς Β	5ος αἰ.
61	Z7 (πδ)	X										3	B - N	α' τέταρτον	
62	Z8 (πδ)			X								3	—		δ' τέταρτον
63	Z14				X							5	ΒΔ - NA	490 - 480	
64	Zα		X (τεφροδ.)									5	—		470 - 460
65	Z16 (πδ)	X								τεταμένος		1	ΒΔ - NA	τέλος	
66	Z17 (πδ)				X					τεταμένος		9	1	NA - ΒΔ	430
67	Z17				X					τεταμένος		10	NA - ΒΔ	465 - 455	
68	Zγ		X									6	—		περὶ τὸ 460
69	Zε		X (ἐσχάρα)							ὕπτιος, κεφαλή πρὸς ΝΔ.		δσπρακα	—		μέσα
70	Zζ		X									1	—		μέσα
71	Z24 (πδ)					X						3	A - Δ		β' τέταρτον
72	Z25 (πδ)				X							6	NA - ΒΔ		460 - 450
73	Z26 (πδ)	X										1	1	—	μέσα
74	Zη		X (ἐναγ.)									3	—		περὶ τὸ 425
75	Z30 (πδ)	X											14	N - B	470 - 460
76	Z31 (πδ)			X									1	στόμ. πρὸς ΒΔ	470 - 460
77	Z32 (πδ)			X								3	—		β' τέταρτον (460)
78	Z34 (πδ)			X								1		στόμ. πρὸς Α	α' ἥμισυ
79	Z36 (πδ)			X								1	—		α' ἥμισυ
80	Z37 (πδ)			X								4	—		β' τέταρτον (460 - 450)

(συνεχίζεται ἔναντι)

(συνεχίζεται ἐναντι)

A /ά.	Ἀριθμὸς τάφων	Λάρνα- κες	Πυραλ	Ἑγγυ- τρισμοὶ	Σαρκο- φάγοι	Τά- φροι	Κτιστοὶ τάφοι	Κεραμο- σκεπεῖς	Ξύλινα κιβώτια	Θέσεις νεκροῦ	Θέσεις χειρῶν	Κτερίσματα		Προσανα- τολισμὸς	Χρονολογία τάφου
												ἐντὸς	ἐκτὸς		
81	H1 (πδ)			X								5		BA - NA	β' τέταρτον
82	H2 (πδ)			X									1	—	450 - 440
83	H3 (πδ)				X							3	4	BA - NA	τέλος
84	H4 (πδ)			X								1	1	—	β' τέταρτον
85	Hα		X (ἐναγ.)										4	—	τέλος
86	H13 (πδ)			X								1		—	περὶ τὸ 425
87	Hβ (πδ)		X									3		—	β' τέταρτον
88	H17 (πδ)	X								ἴσως κεφαλὴ πρὸ B. πλευρᾶς		8		A - Δ	περὶ τὸ 450
89	H18 (πδ)			X								2		—	μέσα
90	H19 (πδ)					X						7		B - N	β' τέταρτον
91	H20 (πδ)								X	τεταμένος, ἐπὶ τῆς ράχεως ὑπτίος, κεφαλὴ πρὸ B. πλευρᾶς		13		BA - NΔ	περὶ τὸ 450
92	Θ1 (πδ)	X											9	N - B	δ' τέταρτον
93	Θ2 (πδ)	X										1		—	περὶ τὸ 420
94	Θ3 (πδ)			X								3		—	α' τέταρτον (490 - 480)
95	Θα		X									13		—	α' τέταρ. 5ου-2ου π.Χ. αἰ.
96	Θβ (πδ)		X									3		—	τέλος
97	Θ11 (πδ)							X				1		—	τέλος 5ου - ἀρχαὶ 4ου
98	Θ13 (πδ)			X								2		—	δ' τέταρτον
99	Θ14 (πδ)			X								6		—	μέσα
100	Θα1		X										4	—	α' τέταρτον - τέλος
101	Θ15 (πδ)					X				ἐκτάδην		3		NA - BA	τέλος
102	Θ17 (πδ)	X								ἐκτάδην, κεφαλὴ πρὸς NA.	κατὰ μῆκος σώμ.	3	3	NA - BA	430 - 425
103	Θ18 (πδ)			X									2	—	β' τέταρτον
104	Θ19 (πδ)					X						2		—	περὶ τὸ 425
105	Θ20 (πδ)			X								—		—	περὶ τὸ 450
106	Θ20α (πδ)					X						6		—	γ' τέταρτον
107	Θγ (πδ)		X									6		—	περὶ τὸ 420
108	Θ21 (πδ)			X								1		—	α' τέταρτον
109	Θε		X (ἐναγ.)									4		—	περὶ τὸ 450 - 440
110	I 7							X				1		A - Δ	δ' τέταρτον
111	I 12 (πδ)			X								3		—	470 - 460
112	I 16 (πδ)							X				1		NΔ - BA	περὶ τὸ 425
113	I 17 (πδ)	X								ἐκτάδην, κεφαλὴ πρὸς Δ.		14		BA - NΔ	490 - 480
114	I 18 (πδ)			X								2		BA - NΔ	μέσα
115	I 19 (πδ)			X								—		BA - NΔ	μέσα
116	I 21 (πδ)			X								5		—	490 - 480
117	I 24 (πδ)			X								2		—	β' ἡμισυ
118	I 27 (πδ)			X								3		—	480 - 470
119	I 28					X				ἐκτάδην	κατὰ μῆκος σώμ.	5		A - Δ	μέσα
Σύνολον		13	37	37	10	7	2	9	4			369	84		

Ὑπόμνημα : πδ = παιδικὸς τάφος

Σύνολον = Ταφαὶ ἐνηλίκων = 33

Ταφαὶ παιδικαὶ = 82

Ἑναγισμοὶ = 4

119

7ου π.Χ. αιώνας (πίν. 425)¹. Φαίνεται ότι ή τών γεωμετρικῶν χρόνων συνήθεια τῆς ἐναποθέσεως πυξίδων συνεχίσθη καί μέχρι τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος ἐκείνου.

Ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων ἀγγείων εἶναι περιορισμένη, ἀλλά καί ὁ ἀριθμός τῶν ταφῶν εἶναι μικρός. Αἱ πρόχοι, αἱ πυξίδες καί οἱ κανθαρόσχημοι σκύφοι, οἱ τόσον κοινοί εἰς γεωμετρικούς χρόνους, καθίστανται ἀσυνήθεις καί νῦν ἀναφαίνονται αἱ λήκυθοι ὡς ταφικά κτερίσματα. Δύο τῶν εὐρεθεισῶν τριῶν ληκύθων, αἱ Γ20 - 196 καί Γ32 - 213 (πίν. 425), εἶναι μελανόμορφοι καί ή τρίτη, ή Γ32 - 214, εἶναι μελαμβαφής (πίν. 255β)². Ἡ πρώτη φέρει παράστασιν μαινάδων καί σατύρων ὀρχουμένων καί ή δευτέρα παράστασιν ἰσταμένων ἀνδρῶν ἐκατέρωθεν τετραπλοῦ ἀνθεμίου. Καί αἱ τρεῖς ἔχουν τὸ χαρακτηριστικόν σχῆμα τῶν ληκύθων τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, μέ εὐρὺν ἄνω καί στενούμενον πολὺ πρὸς τὸν πυθμένα κορμὸν καί ἐχινόσχημον χεῖλος. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν παραστάσεων δὲν εἶναι καί τόσον καλή, μολονότι ή διάταξις τῶν μορφῶν εἶναι ἱκανοποιητική, φαίνεται δὲ ὅτι καί αἱ δύο εἶναι κατασκευάσματα δι' ἐμπορίαν ἴσως γενόμενα διὰ τὴν ἐναπόθεσιν εἰς τάφους.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἐγχυτρισμῶν Γ17, Γ23 καί Γ34 ἀγγεῖα ὑποδεικνύουν τὴν συνέχειαν τῆς ἐπικοινωνίας τῆς Ἐλευσῖνος μετὰ τὴν Κόρινθον (πίν. 425), ή ὁποία ἐσημειώθη εἰς ὑστέρους γεωμετρικούς χρόνους. Πρὸς τοῦτοις, τὰ ἀγγεῖα ἰδία τῶν ἐγχυτρισμῶν Γ6 καί Ζ10, ὑποδεικνύουν τὴν στενὴν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν σχέσιν τῆς Ἐλευσῖνος.

III. ΤΑΦΑΙ 5ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ

(Κατάλογος Θ).

Τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσῖνος ἐχρησιμοποιήθη πολὺ περισσότερον κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα ή εἰς ἄλλην περίοδον τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἐν ὄλῳ 115 σχετικῶς καλῶς διατηρούμεναι ταφαὶ ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὴν ἑκτασίν του, μία εἰς τὸν τομέα Α, 19 εἰς τὸν τομέα Β, 8 εἰς τὸν τομέα Γ, 9 εἰς τὸν τομέα Δ, 16 εἰς τὸν τομέα Ε, 25 εἰς τὸν τομέα Ζ, 10 εἰς τὸν τομέα Η, 17 εἰς τὸν τομέα Θ καί 10 εἰς τὸν τομέα Ι (Κατάλογος Θ). Πλὴν τῶν ταφῶν τούτων εὐρέθησαν καί ὑπολείμματα 22 κατεστραμμένων τάφων, οἱ ὅποιοι φαίνεται ὅτι ἀνῆκον εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα. Ἐκ τῶν καλῶς διατηρηθέντων τάφων οἱ 82 ἦσαν παιδικοὶ καί οἱ 33 ἐνηλίκων· 33 ἦσαν καύσεις καί 82 ἐνταφιασμοί. Εἰς 67 τάφους εἶχον ἐνταφιασθῇ παιδία καί εἰς 15 ἐνήλικες. Εἴκοσι πυραὶ ἀνήκουν εἰς ἐνήλικας καί 13 εἰς παιδία. Οἱ ἀριθμοὶ ἀποδεικνύουν ὅτι μολονότι καύσεις ἐχρησιμοποιοῦντο ἐκ παραλλήλου πρὸς ἐνταφιασμούς, ἐν τούτοις ὅμως ἐνήλικες ἐκαίοντο συνηθέστερον ή παιδία. Καλῶς διατηρούμενα κατάλοιπα 4 ἐναγισμῶν ἀπεκαλύφθησαν εἰς 4 τομεῖς. Οἱ ἐνταφιασμοὶ παρουσιάζουν μεγαλυτέραν ποικιλίαν ἐκείνης τῶν προηγηθέντων αἰώνων τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς.

1. Μία πυξίς (ή Γ23 - 199, πίν. 251γ) εὐρέθη εἰς ταφὴν τοῦ β' τετάρτου τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος.

2. Τὰ ὀλίγα μελανόμορφα ἀγγεῖα καί ή σχεδὸν παντελὴς ἔλλειψις τάφων ἐνηλίκων τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, ἐπὶ βάλλει τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὑπάρξεως ἐτέρου νεκροταφείου τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει εὐρεθῇ μέχρι τοῦδε.

Α. ΕΝΤΑΦΙΑΣΜΟΙ

1. Ταφαὶ εἰς ὀρύγματα (Κατάλογοι Θ καὶ Ι).

Ἡ εἰς ἀπλᾶς τάφρους ἀπόθεσις λειψάνων φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο τόσο δημοφιλὴς εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα καὶ βεβαίως εἰς τὴν Ἑλευσῖνα. Ἐπτὰ ἐν ὅλῳ ταφαὶ εἰς ὀρύγματα ἢ τάφρους εὐρέθησαν καὶ ἐκ τούτων αἱ 5 (Ζ24, Η19, Θ15, Θ19 καὶ Θ20α) περιελάμβανον κατάλοιπα παιδίων, αἱ ὑπόλοιποι δύο διεφύλαξαν κατάλοιπα ἐνηλίκων (Ε19 καὶ Ι28). Εἰς μίαν περίπτωσιν, εἰς τὴν τάφρον Θ15, ἡ βορεία πρὸς τὴν κλιτὺν πλευρὰ ἦτο κτιστή (πίν. 358α), προφανῶς δὲ τοῦτο ἐγένετο ἵνα διὰ τοῦ τοίχου συγκρατηθοῦν τὰ χώματα τῆς πλευρᾶς. Εἰς ἑτέραν, Θ20α, αἱ πλευραὶ ἐλλειπτικοῦ ὀρύγματος εἶχον ἐπενδυθῆ διὰ μικρῶν πλακῶν καὶ ἄνωθεν τοῦ ἐκ πλακὸς καλύμματός του εἶχον συσσωρευθῆ λίθοι (πίν. 364α, 365α). Εἰς τὰς μακρὰς πλευρὰς τῆς ταφῆς Η19 εἶχον ἐνσφηνωθῆ λίθοι κατὰ μῆκος δὲ αὐτῶν εἶχον ἀποτεθῆ τὰ κτερίσματα (πίν. 338). Ὀλιγώτερον ἐπιμεμελημένοι ἦσαν αἱ ταφαὶ ἐνηλίκων Ε19 καὶ Ι 28 (πίν. 290β, 392α). Αἱ πλευραὶ τῆς τάφρου τῶν ἀφέθησαν ὥς εἶχον ἄνευ ἐνισχύσεως καὶ τὸ κοῖλόν των εἶχε πληρωθῆ χώματος μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν λειψάνων· οὐδὲν κάλυμμα εὐρέθη ὑπεράνω τῶν χωμάτων τῆς τάφρου. Εἰς τὴν περίπτωσιν Ε19, τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ παχέος στρώματος χώματος, μεμειγμένου μετὰ λιθαρίων καὶ χαλίκων, ἐπικειμένου ἐπὶ λεπτοῦ στρώματος τέφρας. Ὁ πυθμὴν τῆς τάφρου εἶχεν ἐπιφάνειαν ἐλαφρῶς πυρακτωμένην. Προφανῶς πρὸ τῆς ἀποθέσεως τοῦ νεκροῦ, πυρὰ μικρῶν διαστάσεων εἶχεν ἀναφθῆ εἰς τὸν πυθμένα τῆς τάφρου καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς δημιουργηθεῖσα τέφρα ἐκάλυψε τὸ βάθος τῆς. Ἐπὶ τῆς τέφρας ἐσωρεύθη χῶμα, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀπετέθη τὸ λείψανον. Τοιαύτη προετοιμασία τοῦ πυθμένος τῆς τάφρου δὲν παρατηρήθη ἄλλαχοῦ. Τὸ σκάμμα τῆς τάφρου Θ16, χρόνων ἀκαθορίστων, ἐκαλύφθη διὰ στρωτῆρων κεραμίδων κορινθιακοῦ τύπου (πίν. 360β). Πλὴν τῶν δύο περιπτώσεων Θ16 καὶ Θ20α, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν αἱ τάφροι ἐκαλύπτοντο ἢ ἂν τὸ κοῖλόν των ἐπληροῦτο χώματος εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ λειψάνου. Ἐὰν τοῦτο συνέβαινε τότε τὸ λείψανον ἢ τοῦλάχιστον ἡ κεφαλὴ του θὰ ἐκαλύπτετο ἴσως δι' ὑφάσματος διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἄμεσος ἐπαφὴ μὲ τὸ χῶμα¹.

Τὰ κτερίσματα ἐτίθεντο εἰς τὴν τάφρον καὶ παρὰ τὸ λείψανον, ἂν δὲ ἦσαν πολλὰ τότε ἀπετίθεντο κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Πλὴν τῆς στλεγγίδος, τῆς εὐρεθείσης εἰς τὴν ταφὴν Θ20α (πίν. 102β), τὰ κτερίσματα ἦσαν ἄγγεῖα. Ἐπὶ συνόλου 31 κτερισμάτων εὐρεθέντων εἰς ταφὰς τοῦ τύπου τούτου, τὰ 30 ἦσαν ἄγγεῖα, ἐκ τούτων δὲ τὰ 16 ἦσαν λήκυθοι (2 μελαμβαφεῖς, 3 μελανόμορφοι, 9 ἀνθεμωταί, μία μετὰ κισσοῦ καὶ μία τετριμμένη), 4 ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια, ἐν σφαιρικὸν ὑψίλαιμον ληκύθιον, ἐν ἐρυθρόμορφον, 2 φιαλίδια, 2 μικραὶ ἐπὶ ταπεινοῦ ποδὸς κύλικες, μία πελίκη, 2 λεκανίδες καὶ ἐν ἀλάβαστρον. Ἡ στλεγγίς, κανονικῶν διαστάσεων δι' ἐνήλικα, εὐρέθη εἰς τὸν παιδικὸν τάφρον Θ20α πλησίον τῶν ὀστέων τοῦ κρανίου (ἔχγρ. πίν. τόμ. Α', σ. ιβ').

1. Olynthus XI, σ.166. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἄλλοι κητεστραμμένοι ἐν τῷ χῶματι τάφοι ἐκαλύπτοντο διὰ κεραμίδων, διότι ἀρκετὰ τεμάχια τοιούτων κεραμίδων εὐρέθησαν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους.

2. Ταφαὶ εἰς σαρκοφάγους (Κατάλογοι Θ καὶ Ι).

Εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος ἀνεσκάψαμεν ἐν ὄλῳ 14 μονολιθικὰς ἐκ πώρου σαρκοφάγους. Ἐκ τούτων 4 (αἱ B18, Δ1, Δ11 καὶ Z13) εἶχον συληθῇ, τὸ περιεχόμενόν των εἶχεν ἀφανισθῇ καὶ ὥς ἐκ τούτου οἱ χρόνοι των δὲν εἶναι ὠρισμένοι. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεκαλύφθησαν σαρκοφάγοι τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταγενέστεραι σαρκοφάγοι χρονολογούμεναι μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων δὲν διεσώθησαν.

Μία σαρκοφάγος (ἡ B10, πίν. 201α) ἀσφαλῶς ἀνάγεται εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα, διότι ἄνωθεν τοῦ διαταραχθέντος πώματός της εὐρέθη πυρὰ τῶν μέσων τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Αἱ σαρκοφάγοι τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου εἶναι τετράπλευροι, κιβωτιόσχημοι, κατεσκευασμένοι ἐξ ἑνὸς ὅγκου πώρου εἰργασμένου εἰς μέσον πάχος 0.10 μ. Εἰδικὴ κατεργασία δὲν ἐγένετο διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ πώματος, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο καὶ σπανιώτερον ἀπὸ τρεῖς πωρίνας πλάκας (πίν. 202α, 313β). Καμαρωτὰ ἢ ἀετοειδῆ πώματα δὲν εὐρέθησαν. Εἰς μίαν περίπτωσιν, εἰς τὴν παιδικὴν σαρκοφάγον H3, ἀντὶ πωρίνων πλακῶν ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὸ πῶμα στρωτῆρες κεραμίδες κορινθιακοῦ τύπου (πίν. 331). Αἱ σαρκοφάγοι ἐτοποθετοῦντο εἰς τὸ βάθος τετραπλεύρου ἐν τῷ χώματι σκάμματος, μεγαλυτέρων βεβαίως διαστάσεων, καὶ τὰ μεταξὺ τῶν πλευρῶν τοῦ σκάμματος καὶ τῆς σαρκοφάγου κενὰ ἐπληροῦντο χώματος καὶ λιθαρίων. Λόγω τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, οὐδεμία ἐνδείξις διατηρεῖται ὑποδεικνύουσα τὴν ὑπαρξίν τύμβων ἢ ἄλλου τινὸς ἐπιτυμβίου σήματος ἄνωθεν τῶν σαρκοφάγων.

Ἑπτὰ σαρκοφάγοι διετήρησαν τὸ περιεχόμενον καὶ τὰ κτερίσματά των εἴτε ὀλικῶς εἴτε μερικῶς. Ἡ σαρκοφάγος Z17 (πίν. 314) περιέκλειε τὸν σκελετὸν ἀνδρὸς καὶ τὸν σκελετὸν παιδίου, ἥτοι περιεῖχε διπλὴν ταφήν, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ τοῦ ἀνδρὸς προηγῆται τῆς ταφῆς τοῦ παιδίου. Εἰς τὰς ὑπολοίπους 6 σαρκοφάγους εἶχεν ἀποτεθῇ ἀνὰ εἰς σκελετός. Αἱ σαρκοφάγοι B17, Z25 καὶ H3 (πίν. 202, 322, 331) περιέκλειον παιδικούς σκελετούς. Οἱ καλῶς διακρινόμενοι σκελετοὶ κεῖνται ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Βεβαίως αἱ τεταραγμέναι ταφαὶ δὲν ἀπέδωσαν κτερίσματα, αἱ λοιπαὶ ἦσαν ἐκτερισμένοι. Εἰς μίαν περίπτωσιν (B17, πίν. 202) τὰ κτερίσματα εἶχον ἀποτεθῇ ἐπὶ τοῦ καλύμματος καὶ κατὰ μῆκος τῆς ἐξωτερικῆς ὀψεως τῶν μακρῶν τῆς πλευρῶν¹. Οὐδὲν κτερίσμα εἶχεν ἀποτεθῇ ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου. Εἰς τέσσαρας περιπτώσεις (B9, Γ19, Z14 καὶ Z25, πίν. 199, 247α, 309α καὶ 322) ἀγγεῖα εἶχον ἀποτεθῇ ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου καὶ κατὰ μῆκος τοῦ λειψάνου. Εἰς δύο ἄλλας περιπτώσεις (Z17 καὶ H3, πίν. 314, 331) κτερίσματα ἐτέθησαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς σαρκοφάγου. Ἐν τῇ ὁλότητί των σχεδὸν τὰ κτερίσματα ἦσαν ἀγγεῖα. Μόνον εἰς τὴν παιδικὴν ταφήν τῆς σαρκοφάγου Z17 μετὰ τῶν ἀγγείων εἶχον ἀποτεθῇ στελεγγίς καὶ μαχαιρίδιον, μικρὰ ὠξειδωμένα τμήματα τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν. Αἱ διαστάσεις των ὑποδεικνύουν ὅτι ἀνήκον εἰς ἀντικείμενα προσωρισμένα δι' ἐνήλικας. Εἰς δύο σαρ-

1. Ὅρα καὶ AJA 19, 1915, σ.426, δι' ὁμοίαν περίπτωσιν ἀποθέσεως κτερισμάτων ἔξω τῆς σαρκοφάγου.

κοφάγους (B17, πίν. 202 και Z25, πίν. 322), χρησιμοποιηθείσας διὰ τὴν ταφὴν παιδίων, εἶχον μετὰ τῶν ἀγγείων ἀποτεθῆ ὡς κτερίσματα καὶ πῆλινα εἰδῶλια. Αἱ διασωθεῖσαι εἰς σαρκοφάγους ταφαὶ ἀπέδωσαν ἐν ὄλῳ 57 σχετικῶς καλῶς διατηρηθέντα ἀγγεῖα. Ἐκ τούτων τὰ 45 ἦσαν λήκυθοι¹, 8 ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια, μία κυλινδρική πυξίς, (ἐν πῶμα λεκανίδος ἢ πυξίδος), μία προχοῖσκη, εἰς ἀμφορίσκος καὶ ἐν φιαλίδιον. Προφανῶς αἱ λήκυθοι ἦσαν τὰ κατ' ἐξοχὴν ταφικὰ κτερίσματα τῶν σαρκοφάγων. Σχετικῶς ὀλίγαι (6 ἐν ὄλῳ) λευκαὶ λήκυθοι καταλέγονται μετὰ τῶν ἀγγείων, ὅλαι δὲ εὐρέθησαν ἐντὸς δύο σαρκοφάγων (ὑπ' ἀρ. Z17 - 409, 411, 421 καὶ H3 - 548, 549, 550), εἰς τὰς ὁποίας εἶχον ἀποτεθῆ παιδιά. Εἰς παιδικὰς ἐπίσης ταφὰς εὐρέθησαν 7 λήκυθοι, φέρουσαι διακόσμησιν κισσοῦ ἐπὶ λευκοῦ ἐπιχρίσματος (ὑπ' ἀρ. B17 - 55 ἕως 59 καὶ 63, Z25 - 439). Ἐν παραβολῇ, οὐδεμία λευκὴ λήκυθος εὐρέθη εἰς σαρκοφάγους ἐνηλίκων, ἀλλὰ μελανόμορφοι, μελαμβαφεῖς καὶ ἀνθεμωταί. Βεβαίως εἰς τὴν παιδικὴν ταφὴν Z25 εἶχον ἀποτεθῆ 4 μελαμβαφεῖς λήκυθοι καὶ μόνον μία μὲ διακόσμησιν κισσοῦ. Εἰς τὴν παιδικὴν ταφὴν B17 εἶχον ἀποτεθῆ 3 μελαμβαφεῖς λήκυθοι (μία εὐρέθη κατεστραμμένη) καὶ 6 δείγματα φέροντα κισσόν (ἐν κατεστραμμένον). Κατ' ἀκολουθίαν ἀπόλυτα συμπεράσματα ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρῆσιν ὠρισμένου τύπου ληκύθων διὰ ταφὰς παιδίων μόνον ἢ ἐνηλίκων δὲν εἶναι δυνατά.

Ἀξία μνείας εἶναι ἡ κυλινδρική πυξίς B17 - 62 μὲ ἐρυθρόμορφον παράστασιν ζώων (πίν. 203). Ἡ διακόσμησις τῆς, προφανῶς γενομένη εἰδικῶς διὰ παιδιά, ἐνθυμίζει παραστάσεις χόων, τῶν ὁποίων ἡ ἔλλειψις εἶναι ἀξιοπαρατήρητος.

Ἐκ τῶν εὐρεθέντων εἰς σαρκοφάγους 6 εἰδωλίων εἰς δύο παιδικούς τάφους (B17 καὶ Z25) 2 παριστοῦν παῖδα ὀκλάζοντα καὶ ἐπὶ ἀνακλίντρου καὶ 4 χοιρίδια καὶ πτηνά. Προφανῶς μερικὰ τῶν εἰδωλίων, ἰδίως τὰ παριστῶντα ζῶα καὶ πτηνά, ἦσαν ἀθύρματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ἴσως καὶ ἐν τῇ ζωῇ.

Αἱ ἐκ τῶν σαρκοφάγων λήκυθοι ἀνήκουν εἰς τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, τοὺς γνωστούς καὶ ὀρισθέντας πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τῆς Haspels. Περιλαμβάνουν ληκύθους μὲ χαμηλὸν στόμιον ἐχινόσχημον καὶ εὐρὺν πρὸς τὰ ἄνω κορμὸν μὲ ἀκμήν, ληκύθους περισσότερον ἐπιμήκεις μὲ ὑψηλὸν στόμιον χοανοειδές, ληκύθους μὲ σωληνόσχημον (chimney mouth) στόμιον καὶ πλατεῖαν βάσιν. Ἀπασαὶ σχεδὸν φέρουν μᾶλλον ἀπρόσεκτον καὶ ἀμελῆ διακόσμησιν. Πολλαὶ ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ λεγομένου ἐργαστηρίου Beldam καὶ τῶν ἀκολουθῶν του, φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι προϊόντα ἐμπορίου εἰδικῶς κατασκευασθέντα διὰ ταφὰς. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰ ἀρυβαλλόσχημα ληκύθια, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχὴ ὡς καὶ ἡ τῶν ληκύθων ἀνάγεται εἰς γεωμετρικοὺς χρόνους.

3. Ταφαὶ εἰς ξύλινα κιβώτια (Κατάλογοι Θ καὶ Ι).

Ἡ χρῆσις ξυλίνων κιβωτίων ἀντὶ σαρκοφάγων καὶ λαρνάκων δὲν εἶναι ἀπολύτως

1. Τρεῖς λήκυθοι διατηρήθησαν εἰς πολὺ ἀτελῆ κατάστασιν. Πρὸς τούτοις ὀλίγα ὄστρακα μελανομόρφου ληκύθου εὐρέθησαν εἰς τὴν σαρκοφάγον B8.

έξηκριβωμένη, υποδεικνύεται όμως από την εύρεσιν εις ταφικάς τάφους ήλων και ένίοτε ίχνων ξύλων. Οί ήλοι βεβαίως είναι σχετικώς πολύ όλίγοι, θά ήδυνάμεθα όμως να υποθέσωμεν ότι δια κιβώτια - φέρετρα ή σύζευξιν των ξύλων έγένετο δια γομφώσεως και ως έκ περισσοῦ ήλοι έτίθεντο εις βασικά σημεία των κιβωτίων¹.

Πάντως αί υποτιθέμεναι εις ξύλινα κιβώτια ταφαί είναι πολύ όλίγαι, μόνον τέσσαρες (B25α, Δ13, E και H20). Εις τας ταφάς Δ13 και H20 (πίν. 279α, 340β) μετά των ήλων εύρέθησαν και ίχνη ξύλων άκαύστων. Η θέσις ξυλίνου κιβωτίου εις την ταφήν E (έντός του Ep2) υπεδεικνύετο έξ ήλων και έκ λίθων τεθέντων εις τας τέσσαρας έξωτερικάς γωνίας του (πίν. 36α). Έκ των 4 έν κιβωτίοις ταφών αί 3 ήσαν παιδικαί. Όλοι ήσαν έκτερισμένοι. Εις δύο περιπτώσεις (Δ13 και E) τὰ κτερίσματα είχαν τεθῆ έκτός, εις τας έτέρας δύο (B25α και H20) έντός των κιβωτίων. Όλα τὰ κτερίσματα, άνερχόμενα εις 23, ήσαν άγγεία και έκ τούτων τὰ 9 ήσαν λήκυθοι. Ουδέμια των ληκύθων ήτο μελανόμορφος. Διακόσμησιν κισσοῦ επί λευκοῦ επιχρίσματος έφερον 6 δείγματα. Μία λήκυθος ήτο μελαμβαφής και δύο έφερον γεωμετρικήν - άβακωτήν διακόσμησιν. Ληκύθια κατέχουν την δευτέραν θέσιν, άνερχόμενα εις 8· έκ τούτων 2 είναι έρυθρόμορφα, τὰ υπόλοιπα είναι του συνήθους μελαμβανοῦς τύπου. Εις χοῦς, έν θήλαστρον μελαμβαφές, μία κυλινδρική μελαμβαφής και μία έρυθρόμορφος πυξίς και δύο σκυφίδια συμπληρώνουν τόν αριθμόν των κτερισμάτων.

4. Ταφαί εις λάρνακας (Κατάλογοι Θ και I).

Όλας αί ταφαί του τύπου τούτου είναι παιδικαί. Εις τὸ δυτικόν νεκροταφεῖον τῆς Έλευσίνος εύρέθησαν 16 λάρνακες του 5ου π.Χ. αιώνος, ίδια δέ εις τοὺς τομεῖς Z (4 παραδείγματα) και Θ (3 παραδείγματα). Η διάφορος τοποθέτησίς των άποδεικνύει και πάλιν ότι δέν έτηρεῖτο ώρισμένος κανών προσανατολισμοῦ ή κατευθύνσεως εις την άπόθεσιν των. Έκ των 16, 3 λάρνακες εύρέθησαν θρυμματισμέναι και άνευ περιεχομένου, αί υπόλοιποι όμως παρέχουν σαφή δεδομένα του τρόπου τούτου ταφῆς παιδίων.

Τετράπλευρον ή έλλειπτικόν σκάμμα εις την γῆν, ό πυθμήν του όποίου ένισχύετο δια πεπιεσμένου χώματος και χαλίκων, έχρησίμευεν ως θήκη, εις την όποίαν άπετίθεντο εις όριζοντίαν θέσιν αί έκ πηλοῦ λάρνακες (πίν. 336α). Δύο ήμίτομα του αὐτοῦ σχήματος και των αὐτῶν διαστάσεων άπετέλουν την λάρνακα. Έν τούτων έχρησιμοποιεῖτο ως πῶμα και τὸ έτερον ως θήκη, εις την όποίαν άπετίθετο τὸ λείψανον (πίν. 343). Τὰ μεταξὺ τῆς λάρνακος και του σκάμματος κενὰ έπληροῦντο χώματος συμπαγοῦς και λιθαρίων, τὸ όλον δέ συγκρότημα έκαλύπτετο δια χώματος. Δέν ήτο δυνατόν νὰ έξακριβωθῇ εάν άνωθεν τῆς λάρνακος έδημιουργεῖτο τύμβος, διότι ή δια των αιώνων διάβρωσις του έδάφους είχε φέρει σχεδόν εις την επιφάνειαν τας λάρνακας αὐτάς. Εις όλίγας μόνον περιπτώσεις διεσώθησαν επιπόλαια ίχνη πυρᾶς παρά την λάρνακα (H17,

1. Πρβλ. Olynthus XI, σ.139, ένθα και σχετική βιβλιογραφία. Ά.Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΥ, Τὰ ύλικά δομῆς των αρχαίων Έλλήνων, τεῦχος 1, σ. 61 - 62.

Θ1, I17), μόνον δὲ περὶ τὴν λάρνακα Γ8 εὐρέθη σειρὰ λίθων, ὡς νὰ περιώριζε τὸν χῶρόν της (πίν. 226).

Αἱ λάρνακες γενικῶς εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ καθαροῦ ἐρυθροκιτρίνου πηλοῦ, πάχους 0.03 - 0.04 μ., καλῶς ὠπτημένου. Παρουσιάζουν ἐπιφάνειαν εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ. Μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ζ7 ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς ἐλλειπτικῆς λάρνακος ἐκαλύφθη διὰ μελανοῦ χρώματος (πίν. 304α). Αἱ εὐρεθεῖσαι λάρνακες διακρίνονται εἰς ἐπιμήκεις τετραπλεύρους καὶ ἐπιμήκεις ἐλλειπτικὰς ἢ ὠσειδεῖς (πίν. 336, 361, 384). Εἰς τὸ πρῶτον σχῆμα ἀνήκουν 8 παραδείγματα καὶ εἰς τὸ δεύτερον 4. Τὸ σχῆμα ἐνὸς παραδείγματος (Ζ16) εἶναι ἀβέβαιον, διότι μόνον μέρος τοῦ πυθμένος τῆς λάρνακος διεσώθη. Τὰ σχήματα παρουσιάζουν μικρὰς μόνον διαφοράς, π.χ. τὸ χεῖλος τῶν ἐλλειπτικῶν εἶναι ἀπεστρογγυλευμένον, ἐνῶ τὸ τῶν τετραπλεύρων εἶναι πεπλατυσμένον σχηματίζον πλατεῖαν ζώνην (πλάτους ὡς 0.05 μ.) περὶ τὸ στόμιον (πίν. 304, 343). Αἱ διαστάσεις τῶν ἐλλειπτικῶν λαρνάκων εἶναι κάπως μικρότεραι τῶν διαστάσεων τῶν τετραπλεύρων ¹. Ἰδίᾳ τὸ βάθος τῶν τετραπλεύρων εἶναι κατὰ τι μεγαλύτερον καὶ αἱ πλευραὶ των ἐκφεύγουν τοῦ κατακορύφου ἄξονος, προξενοῦσαι μείωσιν τοῦ πλάτους κατὰ τὸν πυθμένα. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὰ πώματα εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν μολονότι εἶχον θραυσθῇ καὶ τὰ τεμάχιά των εἶχον βυθισθῇ.

Εἰς τὰς λάρνακας ἀπετίθεντο πολὺ μικρὰ παιδία εἰς στάσιν τεταμένην μὲ τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Καλῶς ὑποδεικνύοντα τὴν στάσιν ταύτην κατάλοιπα λειψάνων εὐρέθησαν εἰς τὰς λάρνακας Θ17 καὶ I17 (πίν. 361, 384), ἀλλὰ καὶ τὰ ὀλίγα διατηρηθέντα ὅσα τῶν ἄλλων παραδειγμάτων τὴν αὐτὴν στάσιν φανερώνουν. "Ολαὶ αἱ εἰς λάρνακας ταφαὶ ἦσαν ἐκτερισμέναι. Εἰς 7 περιπτώσεις τὰ κτερίσματα εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν λαρνάκων καὶ εἶχον ἀποτεθῇ κατὰ μῆκος τοῦ νεκροῦ ἢ ἀκόμη καὶ ἐπ' αὐτοῦ (πίν. 384). Εἰς 3 περιπτώσεις (Α1, Ζ30 καὶ Θ1, πίν. 193, 325α, 343) κτερίσματα εἶχον ἀποτεθῇ ἐκτὸς τῆς λάρνακος καὶ εἰς 3 περιπτώσεις ἐκτὸς καὶ ἐντὸς αὐτῆς (Β24, Ζ26, Θ17, πίν. 210α, 324α, 361). Εἰς μίαν περίπτωσιν (εἰς τὴν Θ17, πίν. 361) σειρὰ ἀστραγάλων ἐτέθη ἐπὶ τοῦ πώματος τῆς λάρνακος, ἐνῶ ἄλλος σωρὸς ἐτέθη ἐντὸς αὐτῆς. Τὴν ὁλότητα σχεδὸν τῶν κτερισμάτων ἀποτελοῦν ἀγγεῖα. Εἰς τὴν λάρνακα Θ17 πλὴν τῶν ἀγγείων εἶχεν ἀποτεθῇ καὶ στλεγγίς, εἰς τὸ διασωθὲν τμήμα τῆς Ζ16 καὶ εἰς τὴν Ζ17 εὐρέθησαν τεμάχια στλεγγίδος καὶ μικρὰ τμήματα μαχαιριδίου. Τὰ ἐκ μετάλλου ἀντικείμενα αὐτὰ εἶχον διαστάσεις ἴσας πρὸς τὰς τῶν ἀντικειμένων τῶν χρησιμοποιουμένων ὑπὸ ἐνηλίκων. Κελήφη ὧοῦ εὐρέθησαν μόνον εἰς τὴν λάρνακα I 17 ² καὶ εἰδῶλια εἰς τρεῖς ταφάς (Γ8, Ζ30 καὶ I 17). Ἐκ τῶν 67 συγκολληθέντων ἀγγείων τὰ 33 εἶναι λήκυθοι εὐρεθεῖσαι εἰς 9 λάρνακας. Εἰς τὰς λάρνακας Θ1 καὶ Θ17, αἱ ὁποῖαι δὲν περιεῖχον ληκύθους, εὐρέθησαν ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια καὶ μόνον αἱ λάρνακες Ζ16 καὶ Θ2, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν κατεστραμμέναι, δὲν ἀπέδωσαν ἀγγεῖα τῶν τύπων τούτων. Αἱ λήκυθοι, ἀποτελοῦσαι τὸ ἥμισυ περίπου τῶν εὐρεθέντων ἀγγείων, βοηθοῦν εἰς τὴν χρο-

1. Τῆς μεγαλυτέρας ἐλλειπτικῆς λάρνακος αἱ διαστάσεις εἶναι $1.05 \times 0.26 \times 0.14 \mu.$, τῆς μικροτέρας $0.75 \times 0.225 \times 0.11 \mu.$ Αἱ τετράπλευροι λάρνακες ποικίλλουν ἀπὸ $1.05 \times 0.45 \times 0.13 \mu.$ ἕως $0.86 \times 0.368 \times 0.125 \mu.$

2. Κελήφη ὧων εὐρέθησαν ἐπίσης εἰς τὴν ἐν τάφῳ παιδικὴν ταφὴν Ζ24.

νολόγησιν τῶν ταφῶν εἰς λάρνακας καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι αἱ ἀρχαιότεραι ταφαὶ τοῦ τύπου τούτου ἀνάγονται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἀρχαιότεραι τῶν ἀρχῶν ἐκείνων εἰς λάρνακας ταφαὶ δὲν εὑρέθησαν εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος. Πρὸς τούτοις εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι οὐδὲν δεῖγμα ἀναγόμενον εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα εὑρέθη, ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι σχετικῶς ὀλίγαι ταφαὶ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου διεσώθησαν. Φαίνεται ὅτι τὸ ἔθιμον τῆς εἰς λάρνακας ταφῆς μικρῶν παιδίων χαρακτηρίζει τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο βεβαίως ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἰσως πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι 2 μόνον παραδείγματα χῶων, τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου παιδικοῦ κτερίσματος, εὑρέθησαν εἰς τὰς λάρνακας. Βεβαίως οἱ χῶες εἶναι ἐρυθρόμορφοι, ἐνῶ ἡ ὁλότης σχεδὸν τῶν ληκύθων ὑπάγεται εἰς τὸν μελανόμορφον καὶ μελαμβαφῇ ρυθμὸν τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, μία δὲ μόνη λήκυθος εἶναι ἐρυθρόμορφος (ἡ H17 - 567) τῶν μέσων περίπου τοῦ αἰῶνος ἐκείνου¹. Δώδεκα σκυφίδια καὶ 5 φιαλίδια ἀποτελοῦν τάξεις συνήθως χρησιμοποιουμένας εἰς ταφάς. Εἰδῶλια εὑρέθησαν εἰς δύο λάρνακας, τὴν Γ8 καὶ τὴν Ι17. Τὸ ἐκ τῆς Ι17 εἰδῶλιον παριστᾷ ἵππεά, τοῦτο δὲ ἴσως ὑποδεικνύει ὅτι τὸ εἰς τὴν λάρνακα ἐκείνην ἀποτεθὲν λείψανον ἦτο παιδὸς καὶ τὸ εἰδῶλιον ἦτο ἄθλημα².

Τὰ ἔχνη πυρᾶς τὰ διακριθέντα πλησίον λαρνάκων προφανῶς ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν ἐναγισμῶν ἢ καὶ ἱερῶν πράξεων ὀριζομένων ἐκ τοῦ τελετουργικοῦ τῆς ταφῆς. Λόγω τοῦ βάρους, εἰς τὸ ὅποιον εὑρέθησαν, συνήθως εἰς τὸ ὕψος τοῦ καλύμματος τῆς λάρνακος ἢ καὶ ὀλίγον ὑπὲρ αὐτὸ, δὲν δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ἐναγισμοὺς τελεσθέντας μεταγενεστέρως ἀλλὰ μόνον εἰς ἱεροπραξίαν σύγχρονον πρὸς τὴν ταφήν. Ἀξία ἰδίας μνείας εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς λάρνακος Z30 (πίν. 325). Κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς τῆς πλευρᾶς καὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ στομίου τῆς λάρνακος ἰσοπεδώθη χώρος, πλάτους 0.38 μ., ὁ ὅποιος ἐκαλύπτετο διὰ στρώματος καμένων χωμάτων, πάχους 0.10 μ. Ἀγγεῖα καὶ εἰδῶλια καλυπτόμενα δι' αἰθάλης καὶ φέροντα καταφανῇ ἔχνη πυρὸς εὑρέθησαν εἰς τὰ χώματα αὐτά. Εἶναι προφανές ὅτι εἰς τὸν χώρον ἐκείνον καὶ μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν ἐγένετο τελετὴ ἐναγισμοῦ κατὰ τὴν ὁποίαν προσεφέρθησαν τὰ εἰδῶλια καὶ τὰ ἀγγεῖα. Τέσσερα τῶν εἰδωλίων εἶναι γυναικεῖα, 2 δὲ τούτων κρατοῦν εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα προσφοράν τινα μόλις διακρινομένην (ζῶον, πτηνὸν ἢ καὶ καρπὸν). Τὸ πέμπτον εἰδῶλιον παριστᾷ τράπεζαν.

5. Ἐγχυτρισμοί³ (Κατάλογοι Θ καὶ Ι).

Ἡ συνήθεια τῆς ἀποθέσεως παιδικῶν λειψάνων εἰς ἀγγεῖα, ἢ σημειωθεῖσα εἰς γεωμετρικοὺς καὶ ἀρχαῖκους χρόνους καὶ γνωστὴ ἀκόμη ἀπὸ τῆς μέσης ἐποχῆς τῆς

1. Αἱ μελανόμορφοι λήκυθοι ἀνέρχονται εἰς 17, ἴσως δὲ καὶ εἰς 19, διότι ἡ διακόσμησις 2 παραδειγμάτων εἶναι ἀβεβαία. Ἐξ εἶναι μελαμβαφεῖς, 5 ἀνθεμωταί, 2 φέρουν διάκοσμον κισσοῦ καὶ μία εἶναι ἐρυθρόμορφος.

2. Εἰδῶλια εὑρέθησαν ἐπίσης εἰς τὸν ἐναγισμὸν τὸν τελεσθέντα παρὰ τὴν λάρνακα Z30.

3. Ὁ ὅρος χρησιμοποιηθεὶς εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ρόδου (Clara Rhodos III, 1929, σ.8· IV, 1931, σ.8· VIII, 1936, σ.11) καὶ τῆς Ὀλύνθου (Olynthus XI, σ.167 κέ.), ἐνθα 164 παραδείγματα ἀνευρέθησαν, ἔχει υἱοθετηθῇ εἰς ἐπιστημονικὰς δημοσιεύσεις. Ὅρα καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΝ, σ. 99, ὑπόσημ. 1.

χαλκοκρατίας, συνεχίζεται και εις τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα. Πράγματι ὁ τρόπος οὗτος ταφῆς παιδίων ἀποδεικνύεται ὁ ἐπικρατέστερος, ἀφοῦ ἐπὶ συνόλου 82 παιδικῶν ταφῶν αἱ 37 ἦσαν ἐγχυτρισμοί. Συνήθως ὀξυπύθμενοι ἀμφορεῖς (πίν. 300 - 302) ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τοὺς ἐγχυτρισμούς, κατὰ κανόνα δὲ ἀπετίθεντο ἐπὶ τῆς πλευρᾶς καὶ τὸ στόμιόν των ἐκλείετο διὰ λίθου ἢ διὰ μεγάλου ὀστράκου. Μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀγγείου, ἀπὸ τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὸν πυθμένα, ἀπεκόπτετο καὶ διὰ τοῦ σχηματιζομένου ἀνοιγματος ἀπετίθετο εἰς τὸν ἀμφορέα τὸ λείψανον νηπίου ἢ μικροῦ παιδίου. Σπανιώτερον ἄλλοι τύποι ἀγγείων ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς θῆκαι. Εἰς τὸν ἐγχυτρισμὸν Θ20 π.χ. ἐχρησιμοποίησαν στάμνον, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου ἐκλείσαν μὲ καλῶς κοπὲν στρογγύλον ὀστρακον (πίν. 364α). Λεβητόσχημον μετὰ προχοῆς ἀγγεῖον ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὸν ἐγχυτρισμὸν I 11 (πίν. 382β). Συνήθως ἐλλειπτικὸς λάκκος ἠνοίγετο εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς αὐτὸν ἐτοποθετεῖτο τὸ ἀγγεῖον τοῦ ἐγχυτρισμοῦ, ἐνίοτε δὲ μικροὶ λίθοι ἐτίθεντο ὡς σφῆνες εἰς τὰ πλευρὰ διὰ νὰ τὸ συγκρατοῦν. Μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ λειψάνου τὸ δημιουργηθὲν ἀνοιγμα τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀγγείου ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν ἀφαιρεθέντων τεμαχίων καὶ τὸ ὅλον ὑπὸ χῶματος.

Κανὼν προσανατολισμοῦ δὲν ἐτηρεῖτο καὶ οἱ ἀμφορεῖς ἐτίθεντο ὅπως ἠὲκόλυνε τοὺς ἀποθέτοντας τὸ λείψανον. Οἱ συγκεντρωμένοι ἐγχυτρισμοὶ ἴσως ὑποδεικνύουν ὅτι ὠρισμένα τμήματα τοῦ νεκροταφείου, ὡς τὸ εἰς τὸν τομέα Z (πίν. 300), προωρίζοντο διὰ τὰς παιδικὰς αὐτὰς ταφάς.

Κτερίσματα ἐτίθεντο μετὰ τοῦ λειψάνου ἐντὸς τοῦ ἀγγείου, εἰς 3 δὲ μόνον περιπτώσεις ἐκτὸς αὐτοῦ (εἰς τὸν Z4, πίν. 300α, H2, πίν. 330α καὶ Θ18, πίν. 363α). Ἀλλὰ καὶ ἀκτέριστοι ταφαὶ εὐρέθησαν, εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ ὀρισθῇ ἐὰν καὶ ἐκ τῶν καταστραφέντων ἐγχυτρισμῶν τινες ἦσαν ἀκτέριστοι. Τὰ κτερίσματα τῶν ἐγχυτρισμῶν ἦσαν σχετικῶς ὀλιγάριθμα, ἴσως διότι τὰ ἀγγεῖα δὲν παρῆχον χῶρον ἀρκετὸν καὶ διὰ τὴν ταφήν καὶ διὰ τὰ κτερίσματα, ἢ ἴσως διότι οἱ περισσότεροι ἦσαν ταφαὶ νηπίων. Μόνον εἰς τὸν ἐγχυτρισμὸν Γ1, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς τὸ κοῖλον προῖστορικὸν τάφου καὶ εἰς πίθον, εἶχον ἀποτεθῇ 9 ἀγγεῖα καὶ 4 εἰδῶλια (πίν. 216), εἰς δὲ τὸν E20 6 ἀγγεῖα καὶ 1 εἰδῶλιον (πίν. 292β). Ἐκ τῶν κτερισμάτων 86 ἀγγεῖα συνεκολλήθησαν καὶ ἐμελετήθησαν, σχεδὸν δὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου, ἦτοι 42, ἦσαν λήκυθοι. Οὕτως ἀποδεικνύεται καὶ πάλιν ὅτι τὸ ἐπικρατέστερον σχῆμα εἶναι τὸ τῶν ληκύθων (πίν. 426-428). Ἐκ τούτων 2 μόνον ἦσαν ἐρυθρόμορφοι, αἱ E8-310 (πίν. 428) καὶ H18 - 575 (πίν. 337γ), 15 μελανόμορφοι, 12 μελαμβαφεῖς, 12 ἀνθεμωταὶ καὶ μία μὲ διακόσμησιν κισσοῦ. Οὐδεμία λευκὴ λήκυθος περιλαμβάνεται εἰς τὰς ἐκ τῶν ἐγχυτρισμῶν προελθούσας, ἢ παράστασις ὅμως τῆς μελανομόρφου ληκύθου B7 - 43 (πίν. 196β) ἐγράφη ἐπὶ λευκοῦ ἐπιχρίσματος, ὡς συνήθως γίνεται διὰ τὸν μετὰ κισσοῦ διάκοσμον μελανῶν ληκύθων. Ἡ σπᾶνις ἐρυθρομόρφων ληκύθων, ὡς καὶ ἡ κατὰ κανόνα μικρὰ καλλιτεχνικὴ ποιότης τῶν μελανομόρφων, ἀποδεικνύουν τὴν βιομηχανοποίησιν τοῦ εἴδους τούτου τοῦ ἀγγείου, τὸ ὁποῖον ἡδύνατο νὰ δημιουργηθῇ ταχέως καὶ ἐφθηνῶς. Διὰ τοῦτο καὶ παρέμεινεν ἐν χρήσει ἐπὶ πολὺ καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος. Σπᾶνις ἐπίσης παρατηρεῖται τῶν ἀρυβαλλοειδῶν ληκυθίων τῶν ὁποίων τὴν θέσιν φαίνεται ὅτι καταλαμβάνουν αἱ λεκανίδες. Ἐν ὅλῳ εὐρέθησαν 13 λεκανίδες, ἐνῶ τὰ ληκύθια ἀνέρχονται εἰς 6. Σκυφίδια

Π Ι Ν Α Ξ Ι

Κατάλογος ἀγγείων 5ου π.Χ. αἰῶνος κατὰ ταφάς

	Εἶδη ἀγγείων	Τάφοι	Σαρκοφάγοι	Ξύλινα κιβώτια	Ἑγχυτρισμοὶ	Λάρνακες	Κεραμοσκεπεῖς	Κτιστοὶ	Πυραὶ	Ἑναγισμοὶ	Ἐπιφανειακὰ εὐρήματα - τε- ταραγμένοι χώροι
Ι Ο Θ Υ Κ Η Λ	1) Μελανόμορφοι	Z24-433, 434, H19-577	B8-ῥστρ., B9-48, 49, 50, 52, Z14-395, 396, 397, 398, 399, Z17- 406, 415, 416, 418, 420, 425		B7-43, Γ1-112, 113, 115, 116, E20-326, H1-540,Θ3-688,689, Θ21-746,I12-784,785 I21-805, 806, 807	A1-1, B24-73, 75, B26-79, 80, Γ8-125, 126, Z7-385, 386, Z30-449, I17-789, 790, 791,793,794,795,796		Γ12-137, 140, 141, 142, 147, Δ5-253, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 263, 264	Bκ-65, 66, 67, Δβ2- 248, Δγ-271, Δε-292, 293, Ζγ-426, Ηβ-565		Θα-696, 700
	2) Μελαμβαρφεῖς	E19-321, 322	B9-51, B17-54, 60, (61), Ζα-400, 402, Z17-419, Z25-435, 436, 437, 438	H20-584	B7-42, Γ1-111, E20- 328,329, Z32-455, Z36-458,H1-539,H4- 552,H18-576, Θ14- 712, 716, I27-812	B24-74, H17-568, 569, 572, 573, I17- 792	E25-338	Δ5-266, 267	Γα-117, 118, Δβ1- 240, Δβ2- 250, Δδ-273, Δε-294, Ζγ- 428, 429, Ζζ-431	Θε-755	B-46, I-775
	3) Λήκυθοι διάφ. 4) Λευκαὶ	E19-323	B17- (64) Z17-409, 411, 421, H3-548, 549, 550			B26- (86), Z26-441	E24- (334)		Δβ1-239, 241 Γβ-123, Δβ2-246, (247), Δβ3-251, Θγ- 744	Θε-753 Θε-752, 754	Θ-751 Θα-694
ΛΗΚΥΘΙΑ	5) Ἀνθεμωταὶ	Z24-432, H19-578, 579, 581, 582,583, I28-815, 817, 818	B9-47, Γ19-194, Ζα-401, Z17-407, 408		B7-44,Γ1-114, E20- 327,Z2-377,Z31-454, Z37-459,460,H1-541, Θ3-690,I18-802, I24-810, 811 Z32-456	B26-81, Z26-440, Z30-445, 448, 450	E25-340	Γ12-138,139,146, Δ5-254, 260, 265	Bρ- 90, 91, 92, Γι-224, Εβ-303, Ζγ- 430, Ηβ-564, Θα1- 717		Θα-697 I-774
	6) Μετὰ κισσοῦ	E19-324	B17-55, 56, (57), 58, 59, 63, Ζα-404, Z25-439	Δ13-279, H20-585, 587, 588, 590, 592		H17-570, 571			Bε-40		
	7) Ἀβακκωταὶ 8) Ἐρυθρόμορφοι		Zα-403, Z17-417	H20-586, 596	E8-310, H18-575	H17-567			Bσ-93, Γα-119, Εβ-304 Γβ-120, 122, 124, Θα1 - 720, Θγ-741 Δβ1-242, Εδ-315, 316, Θβ-706	Zη-442	I-773 Θα-692, 698, 699 Θ-748, I-777
ΠΥΞΙΔΕΣ	9) Ἀρυβαλλοσειδῆ	H19-580, Θ20α-735, 738, I28-816	Z17-410, 412, H3- 544, 545, 546, 547	Δ13-277, 278, H20- 589, 591	B27-87, 88, Z1-373, Z8-389, Θ14-713	A1-3, Θ1-679, Θ17- 724, 725, 728	E24-335				
	10) Σφαιρικά	Θ15-721		B25α-77, E-305			E10-314				
	11) Πεπλατυσμένα 12) Ἐρυθρόμορφα	Θ19-732	Z17-413, 424	H20-593, 595	Z8-388	A1-2 H17-574	E1-308, E24-333, 336, 337,E25-339		Γβ-121, Δβ1-245, Δβ3-252, Θγ-740, 743 Bμ-70, 71		Θ-747 E-307 Θα-695 Θ-750
ΔΕΚΑΝΙΔΕΣ	13) Πυξίδες γενικῶς		B17-62, Γ19-195 (πῶμα)	Δ13-280, H20-594	Z34-457	Z30-453, Θ1-681		Γ12-143	Bκ-68		
	14) Κορινθιακοῦ τύπου 15) Μόνωτοι	E19-325			E9-312,E20-330,Z37- 461, H2-543, H4-551, Θ13-709, Θ14-711,I12 786, I18-803, I27-813 H1-537, Z1-372, Z4- 381	Θ1-678					
	16) Δίωτοι	Θ15-723					I16-787	Γ12-144		Ηα-554	(συνεχίζεται ὀπισθεν)

Εἶδη ἀγγείων	Τάφροι	Σαρκοφάγοι	Ξύλινα κιβώτια	Ἐγχυτρισμοὶ	Λάρνακες	Κεραμοσκεπεῖς	Κτιστοὶ	Πυραὶ	Ἐναγισμοὶ	Ἐπιφανειακὰ εὐρήματα – τε- ταραγμένοι χώροι
ΚΥΛΙΚΕΣ {	17) Πρόχοι	Z17-414		Θ18-731				Θγ-742	Ηα-556	
	18) Χόες		B25α-78	B27-89	Θ2-687, Θ17-726	Θ11-708, E13-317		Eε-320, Θβ-705	Ηα-555	
	19) Μικραὶ	Θ20α-737, 739		Γ1-110, H13-557, Θ14-715, I21-809, I27-814	B26-82, Z16-405, Θ1-680		Γ12-145, 153	Bβ-36, 37, 38, Zγ-427, Θβ-707, Θγ-745 Δβ1-244		
	20) Κανονικοῦ σχήματος									
	21) Φιαλίδια	Θ19-733, Θ20α-736	Z17-422	B7-45, Z1-374, Z2- 376, Θ13-710, Θ14- 714	Θ1-682, 683, 684, (685), (686)	I7-783	Γ12-148, 149, 150, 151	Bβ-39, 39α, Δβ1- 243, Δβ2-249, Θα1-719		
	22) Σκυφίδια		Δ13-(275), 276	Γ1-109, E8-311, E9- 313, E20-331, E23- 332, Z4-382, Z8-390, Z37-462, H1-538, I21- 808	B26-83, 84, 85, Z7- 384, Z30-446, (447), 451, I17-788, 797, 798, 799, 800	E26-341	Γ12-152	Hβ-566	Zη-443, (444)	
23) Πινάκια										
24) Περίκαι	Θ15-722							Bβ-35 Bξ-76	Bη-53	
25) Λεκάναι										
26) Θήλαστρα			Δ13-274	Γ1-108		E13-318				Θ-749
27) Ἀμφορίσκοι		Z17-423								
28) Πλημοχόαι					Z30-452				Ηα-553	Θα-693
29) Ἀσκοὶ										
30) Κοτύλαι										
31) Ὀλπαι										
32) Κύπελλα										
33) Ὑδρίαι				Θ18-(730)	Θ17-727			Θα1-718		
34) Ἀλάβαστρα	I28-819									Θα701 ἕως 704
35) Μυροδόχοι (μεταγενεστέ- ρων χρόνων)										
Σύνολον	30	62	23	86	67	16	32	73	12	24

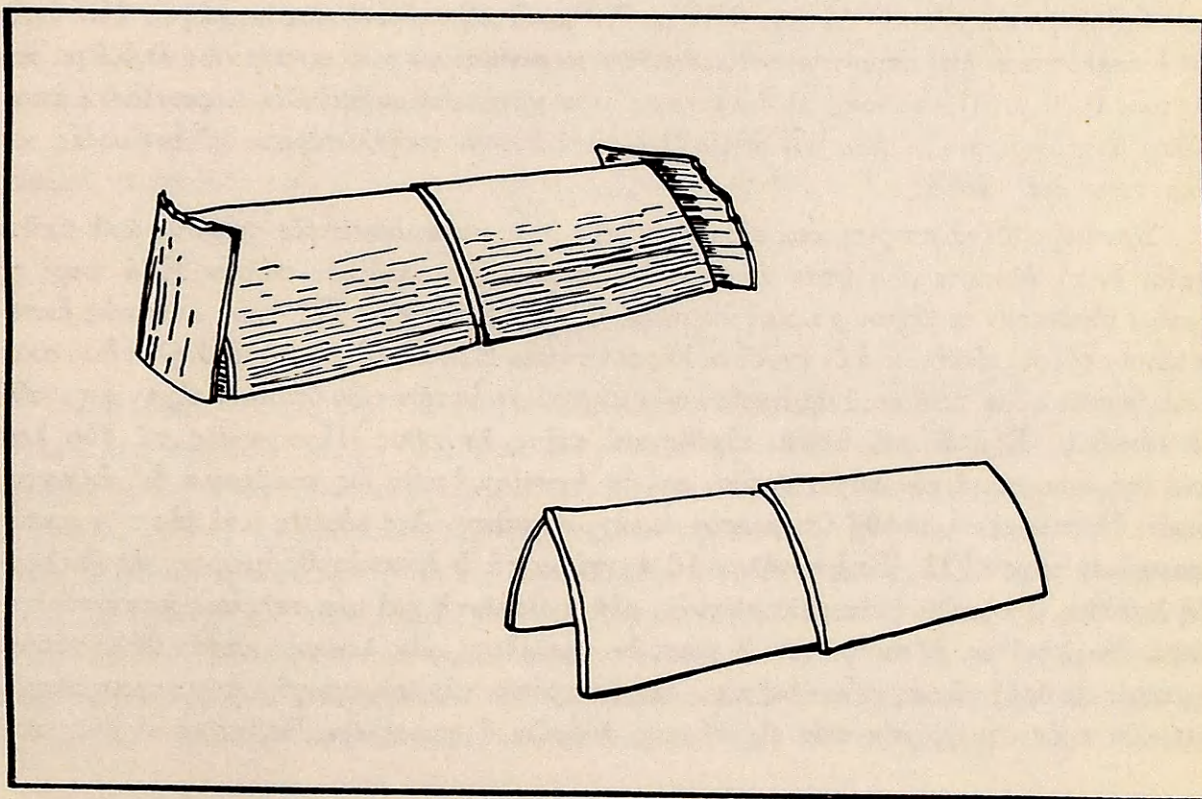
Σημειώσεις : ( ) οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ δηλοῦν κατεστραμμένα ἀγγεῖα.

ἐχρησιμοποιοῦντο συνηθέστερον τῶν ἀρυβαλλοειδῶν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν 10 παραδειγμάτων, τὰ ὅποια διεσώθησαν. Εἰς ταῦτα ἴσως θὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ 5 φιαλίδια ὡς καὶ 5 μικραὶ ἐπὶ ταπεινῆς βάσεως κύλικες. Μία καὶ μόνη πρόχους, μία ὑδρία, μία πυξίς, εἰς χοῦς καὶ μία λεκάνη καταλέγονται εἰς τὰ ἀγγεῖα.

6. Κεραμοσκεπεῖς τάφοι (Κατάλογοι Θ καὶ Ι).

Τάφοι τοῦ τύπου τούτου ἀναφαίνονται εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, κατεσκευάζοντο δὲ σποραδικῶς ἀκόμη καὶ μέχρι τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνος. Εὐρέθησαν 37 ἐν ὅλῳ κεραμοσκεπεῖς τάφοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν μακρὰν τῆς χρήσεως τοῦ τρόπου τούτου τῆς ταφῆς περίοδον. Ἐκ τούτων 8 εἶχον τελείως καταστραφῇ, 11 δὲ ἦσαν ἀκτέριστοι καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀρισθῇ εἰς ποῖον αἰῶνα ἀνήκουν· διὰ τοῦτο ἀναφέρονται ἐδῶ συνολικῶς μετὰ τῶν ἐκτερισμένων τάφων. Ἐννέα τάφοι, ἀναγόμενοι εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα, εὐρέθησαν εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν καὶ περιεῖχον ἐν ἡ καὶ περισσότερα κτερίσματα (Κατάλογος Θ). Ἐκ τούτων 4 ἦσαν παιδικοί, 4 τάφοι ἐνηλίκων καὶ εἰς περιεῖχε δύο σκελετούς, γυναικὸς καὶ παιδίου. Ἐν συγκρίσει μὲ τὰς καύσεις, τοὺς ἐγχυτρισμούς καὶ τὰς εἰς σαρκοφάγους καὶ εἰς λάρνακας ταφάς, ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἐνταφιασμοῦ δὲν ἦτο καὶ τόσον δημοφιλὴς, μολονότι ἦτο ὀλιγώτερον δαπανηρός.

Σχέδιον 135. Τύπος κεραμοσκεποῦς τάφου.

Ἡ κατασκευὴ τῶν κεραμοσκεπῶν τάφων ἦτο ἀπλῆ. Τὸ ὅλον ἐκ κεραμίδων συγκρότημα ἰδρύετο εἰς τετράπλευρον τάφρον, τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἐποίκιλλεν ἀπὸ 0.50 - 1.20 μ. Συνήθως τέσσαρες στρωτῆρες κεραμίδες λακωνικοῦ τύπου ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὰς μακρὰς τοῦ τάφου πλευράς, δύο δι' ἐκάστην πλευράν, καὶ ἐτίθεντο κατὰ τρόπον σχηματίζοντα πυραμιδοειδῆ κενόν χωρὸν, εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου εἶχε προηγουμένως ἀποτεθῆ τὸ λείψανον. Ἐκατέρα τῶν στενῶν πλευρῶν ἐσχηματίζετο ἐκ τεμαχίου κεραμίδος τεθειμένου κατακορύφως καὶ κλείοντος τὸ μεταξὺ τῶν πλευρικῶν κεράμων ἄνοιγμα (πίν. 335α, 346α κλπ. καὶ σχέδιον 135 καὶ τόμ. Α', σχέδιον 56). Γενικῶς τὰ λείψανα ἀπετίθεντο ἐπὶ τοῦ ἔδαφους· εἰς μίαν μόνον περίπτωσιν τὸ δάπεδον ἐκαλύπτετο διὰ κεραμίδος, εἰς τὴν κοίλῃ ἐπιφάνειαν τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποτεθῆ τὸ λείψανον παιδίου (Θ9, πίν. 350α). Κατὰ τὴν ρίζαν τῶν πλευρικῶν κεραμίδων ἐτίθεντο λίθοι, διὰ τῶν ὁποίων αὗται ἐστερεοῦντο εἰς τὴν θέσιν των. Μολονότι αἱ κεραμίδες δὲν διητηρήθησαν ἀκέραιαι καὶ κατὰ κανόνα εὐρέθησαν τεμαχισμέναι, ἐν τούτοις ὅμως εἶναι προφανές ὅτι εἶχον διαφόρους διαστάσεις. Αἱ πλήρως διασωθεῖσαι κεραμίδες τοῦ τάφου E24 ἔχουν μῆκος 0.65 μ. καὶ πλάτος 0.48 μ., αἱ τοῦ Θ11 ἔχουν μῆκος 0.84 μ. καὶ πλάτος μέσον 0.57 μ. Αἱ βραχύτεραι κεραμίδες ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν παιδικοῦ τάφου. Τὸ πάχος τῶν κεραμίδων κατὰ μέσον ὅρον ἀνέρχεται εἰς 0.04 μ.¹

Κεραμίδες ἐνίοτε ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν κάλυψιν τάφων, εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων εἶχεν ἀποτεθῆ ὁ νεκρός. Ὁ τάφος Θ16 π.χ. (πίν. 360β), ἀπλοῦς εἰς τὸ χωμα τετράπλευρος λάκκος, ἐκαλύπτετο διὰ στρωτῆρων κεραμίδων κορινθιακοῦ τύπου, μήκους 0.624 μ. καὶ μέσου πλάτους 0.57 μ. Ἡ παιδικὴ πωρίνη σαρκοφάγος H3 (πίν. 331) ἐκαλύπτετο διὰ στρωτῆρων κεραμίδων κορινθιακοῦ τύπου, μήκους 0.52 μ. καὶ πλάτους 0.29 μ. Προφανῶς αἱ διαστάσεις τῶν χρησιμοποιουμένων κεραμίδων ἐποίκιλλον ἀναλόγως τοῦ χώρου, τὸν ὁποῖον θὰ ἐκάλυπτον, μεγαλυτέρου δι' ἐνήλικας καὶ μικροτέρου διὰ παιδία.

Σχετικῶς ὀλίγα κτερίσματα εὐρέθησαν εἰς τοὺς κεραμοσκεπεῖς τάφους καὶ ταῦτα σχεδὸν ἐν τῇ ὁλότητί των ἦσαν ἀγγεῖα. Μόνον εἰς τὸν παιδικὸν τάφον E24 περὶ τὸ κρανίον εὐρέθησαν τεμάχια χαλκοῦ ἐνωτίου, ὡς καὶ 5 ἀγγεῖα. Εἰς τοὺς λοιποὺς ἐκτερισμένους τάφους εὐρέθη ἀνὰ ἐν ἀγγεῖον. Εἰς τὸν τάφον E25 εὐρέθησαν ἐπάλληλοι δύο σκελετοί, γυναικὸς καὶ παιδίου, ἐκατέρωθεν τῶν μηριαίων ὀστέων τῶν ὁποίων εἶχεν ἀποτεθῆ μία λήκυθος. Ἐξω δὲ τοῦ τάφου εὐρέθη καὶ τρίτη λήκυθος. Προφανῶς τὰ δύο λείψανα ἐτάφησαν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἐν ἀγγεῖον ἐτέθη ὡς κτερίσμα δι' ἕκαστον νεκρόν. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι μικρὸν τεμάχιον στλεγγίδος εὐρέθη καὶ εἰς τὸν κατεστραμμένον τάφον I 22. Ἐπὶ συνόλου 16 ἀγγείων τὰ 5 ἦσαν ἐρυθρόμορφα ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια, 3 λήκυθοι (μία μελαμβαφής, μία ἀνθεμωτὴ καὶ μία τελείως καταστραμμένα), δύο ληκύθια, ἐν σκυφίδιον, 2 χόες, ἐν φιαλίδιον, μία λεκανὶς καὶ ἐν θήλαστρον. Ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἀγγείων βεβαίως δὲν ἐπιτρέπει τὴν συναγωγὴν συμπερασμάτων σχετικῶν πρὸς τὴν χρῆσιν των εἰς τάφους ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν. Βεβαίως οἱ χόες καὶ

1. Διὰ κεραμίδας ἐν γένει ὄρα Ἀ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΝ, ξ.ἀ., σ.99 κέ.

τὸ θήλαστρον εὑρέθησαν εἰς παιδικούς τάφους. Εἰς παιδικούς ἐπίσης τάφους εὑρέθησαν καὶ 4 ἐκ τῶν 7 ἀρυβαλλοειδῶν ληκυθίων.

7. Τάφοι κτιστοί (Κατάλογοι Θ καὶ Ι).

Εἰς καὶ μόνον κτιστὸς τάφος εὑρέθη εἰς τὸν τομέα Δ (ὁ Δ5, πίν. 274α), κατεσκευάσθη δὲ διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν παιδίου. Ἐχει τετράπλευρον σχῆμα καὶ εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ μικρῶν πλακῶν κατακορύφως τεθειμένων καὶ λίθων εἰς πηλὸν σχηματιζόντων ὀριζοντίους δόμους. Εὑρέθη ἀκάλυπτος καὶ τὸ βάθος του ἀπὸ τοῦ χείλους εἶναι μόλις 0.40 μ. Εἰς τὸν τάφον εἶχεν ἀποτεθεῖ παιδίον, ὀλίγα ὅσῃ τοῦ ὁποίου διεσώθησαν, κατὰ μῆκος δὲ τῶν πλευρῶν καὶ προφανῶς καὶ τοῦ λειψάνου εἶχον ἀποτεθεῖ τὰ κτερίσματα, 8 λήκυθοι καὶ 2 εἰδῶλια κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν καὶ 6 λήκυθοι καὶ 4 εἰδῶλια κατὰ τὴν βορείαν· μία μελαμβαφῆς λήκυθος εὑρέθη ἔξω τοῦ τάφου. Ἐκ τῶν ληκυθίων αἱ 10 ἦσαν μελανόμορφοι, αἱ 3 ἀνθεμωταὶ καὶ 2 μελαμβαφεῖς. Τὰ εἰδῶλια παριστοῦν καθημένας γυναῖκας μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κτιστῶν τάφων πρέπει νὰ ὑπαχθῇ καὶ ὁ Γ12, τάφος παιδικός (πίν. 232). Ἀλλὰ διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου ἐχρησιμοποιήθη προϊστορικὸς τάφος, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ἀφηρέθη. Ἐπὶ χαλικοστρώτου δαπέδου ἀπετέθη τὸ λείψανον παιδίου εἰς στάσιν τεταμένην μὲ τὰς χεῖρας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ἐπίσης κατὰ μῆκος καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ σώματος εἶχον ἀποτεθεῖ τὰ κτερίσματα, 17 ἀγγεῖα καὶ 3 γυναικεῖα εἰδῶλια (2 τοῦ καθημένου τύπου). Ἐκ τῶν ἀγγείων 8 ἦσαν λήκυθοι (5 μελανόμορφοι καὶ 3 ἀνθεμωταί), 4 ἦσαν φιαλίδια, 2 κύλικες μικραὶ ἐπὶ ταπεινοῦ ποδός, μία λεκανίς, μία πυξὶς καὶ ἓν σκυφίδιον.

Προφανῶς κτιστοὶ τάφοι δὲν ἦσαν συνήθεις, ἴσως διότι ἀπῆτουν δαπανηρὰν ἐργασίαν, μολονότι καὶ αἱ πῶρινοι σαρκοφάγοι δὲν ἀπῆτουν ὀλιγωτέραν δαπάνην.

Β. ΠΥΡΑΙ

(Κατάλογοι Θ καὶ Ι).

Φαίνεται ὅτι εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα ἡ καῦσις νεκρῶν ἦτο δημοφιλὴς τρόπος ταφῆς. Ἐν ὅλῳ ἀνεγνωρίσθησαν 33 καύσεις νεκρῶν· 7 εὑρέθησαν τεταραγμέναι ἢ σχεδὸν κατεστραμμέναι, 2 εἶναι ἀμφίβολοι καὶ μία, κατέχουσα μεγάλην ἔκτασιν, ἡ Θα, ἐχρησίμευσε προφανῶς διὰ τὴν καῦσιν πολλῶν νεκρῶν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Εἴκοσι τρεῖς εὑρέθησαν εἰς κατάστασιν ἐπιτρέπουσαν σχετικὰ πρὸς τὰς καύσεις συμπεράσματα. Ἐκ τῶν καλῶς διατηρηθέντων αἱ 12 ἦσαν παιδικαὶ καὶ μία ἐνήλικος καὶ παιδίου. Πολλαχοῦ τοῦ νεκροταφείου εὑρέθησαν ἵχνη πυρᾶς, τὰ ὅποια προφανῶς εἶναι ὑπολείμματα ἐναγισμῶν¹. Οὗτοι διακρίνονται τῶν καύσεων ἀπὸ τὴν περιωρισμένην ἔκτασιν τὴν ὁποίαν κατέχουν, τὸ μικρὸν βάθος τῶν μελανῶν χωμάτων τὰ ὅποια

1. Ἀπεκαλύφθησαν 8 ὑπολείμματα πυρῶν ἀναγόμενα εἰς ἐναγισμούς. Εἰς 4 τούτων εὑρέθησαν 12 ἀγγεῖα.

περιλαμβάνουν, από την μή πυράκτωσιν τοῦ ἐδάφους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτελέσθησαν καὶ τέλος ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν πυρακτωμένων ὀστῶν.

Αἱ καύσεις συνήθως ἐγένοντο εἰς τετραπλεύρους τάφρους (πίν. 370α), μέσου μήκους 2 μ., μέσου πλάτους 1.20 μ. καὶ μέσου βάθους 0.55 μ.¹ Ἐνίοτε, ὡς π.χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν καύσεων Εα καὶ Εβ, τάφοι προϊστορικῶν χρόνων, τυχαίως ἀνευρισκόμενοι, ἐχρησιμοποιοῦντο ἀντὶ τῶν κανονικῶν τάφρων (πίν. 36 - 38). Ὁ χώρος τῆς τάφρου διεκρίνετο διὰ σειρᾶς λίθων, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ὀλίγας περιπτώσεις μόνον μερικοὶ διεσώθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν (π.χ. καύσεις Γβ = Γ3, πίν. 13α καὶ Γγ = Γ30, πίν. 255α). Οὐδεμία ἐπεξεργασία ἐγένετο διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν τοιχωμάτων τῶν τάφρων, οὐδὲ εὐρέθησαν αὐλακες εἰς τὸν πυθμένα των διὰ τὴν δημιουργίαν ρεύματος ἀέρος πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς δυνάμεως τῶν φλογῶν². Εἰς τὸν πυθμένα ἐσωρεύοντο ξύλα. Φαίνεται δὲ ὅτι οὐχὶ σπανίως χονδρὰ ξύλα, κλάδοι πεύκων καὶ ἐλαιῶν, ἐτοποθετοῦντο κατὰ τρόπον σχηματίζοντα ἐσχάραν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπετίθετο τὸ πρὸς καῦσιν λείψανον (π.χ. πυραὶ Βο, π, ρ, σ, πίν. 214 καὶ Ζε, πίν. 319). Εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι τὰ ξύλα τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν καῦσιν διεποτίζοντο ἐλαίου ἢ καὶ ἄλλης λιπαρᾶς οὐσίας, διότι συνήθως τὸ στρῶμα τῶν ὑπολειπομένων ὀστῶν καλύπτεται διὰ γλοιώδους ἐπιχώσεως προελθούσης ἐκ τῆς καύσεως τῶν σαρκῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐλαίου ἢ λίπους. Κατὰ κανόνα ἐν καὶ μόνον λείψανον ἐκαίετο εἰς ἐκάστην τάφρον. Ἐπάλληλοι καύσεις εὐρέθησαν μόνον εἰς τὰς ταφὰς Εα καὶ Εβ, Βο, Βπ καὶ Βσ.

Κατάλοιπα πυρακτωμένων ὀστῶν, καὶ δὴ σπονδύλων καὶ μηριαίων ὀστῶν, εὐρέθησαν εἰς τὸ βάθος τῶν τάφρων, διότι βεβαίως ἦτο πολὺ δύσκολος, εἰμὴ ἀδύνατος, ἡ πλήρης τεφροποίησις τῶν ὀστῶν, μολονότι ἡ δύναμις τῶν φλογῶν θὰ ἦτο μεγάλη. Ἀποδείξις τῆς ἰσχύος τῆς πυρᾶς εἶναι ἡ ἰσχυρὰ πυράκτωσις, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὰ τοιχώματα καὶ τὸν πυθμένα τῶν τάφρων, ἡ χαρακτηρίζουσα τὰς καύσεις ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τοὺς ἐναγισμούς. Συνηθέστατα τὰ κατάλοιπα τῶν νεκρῶν ἀφίνοντο εἰς τὸν πυθμένα τῆς τάφρου ὅπου τὰ λείψανα ἐκάησαν, αὐτὰ δὲ ὑποδεικνύουν τὴν τεταμένην θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποτεθεῖ ἐπὶ τῶν ξυλίνων ἐσχαρῶν (π.χ. πυρὰ Θδ, πίν. 370α). Τρεῖς μόνον περιπτώσεις διεσώθησαν συλλογῆς καὶ ἐναποθέσεως τῶν καταλοίπων καύσεων εἰς τεφροδόχους. Τὰ κατάλοιπα τῆς καύσεως Βξ (= Β25, πίν. 211α) εἶχον ἐναποτεθεῖ εἰς ἐρυθρόμορφον πελίκην. Τὰ κατάλοιπα τῶν καύσεων Γ14 (πίν. 236, 237) καὶ Ζα (= Ζ15, πίν. 310) εἶχον τεθεῖ εἰς χαλκᾶς κάλπεις³,

1. Λόγω τῆς διαβρώσεως τοῦ ἐδάφους τὸ ἀρχικὸν βάθος τῶν τάφρων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπολογισθῇ ἀκριβῶς. Τὸ βάθος τάφρου καύσεως νεκροῦ εἰς τὸν Κεραμεικὸν ἀνῆρχετο εἰς 3 μέτρα (AM 18, 1893, σ.157) καὶ τὸ διασωθὲν βάθος τῆς τάφρου καύσεως τῆς Ἀγορᾶς εἰς 1.30 μ. (Hesperia 20, 1951, σ.81). Βεβαίως αἱ διαστάσεις τῶν τάφρων τῶν χρησιμοποιηθεισῶν διὰ τὴν καῦσιν παιδίων ἦσαν μικρότεραι, ὡς π.χ. ἡ Ββ ἔχει μῆκος 0.75 μ. καὶ πλάτος 0.60 μ.

2. Γενικῶς διὰ τὴν περιγραφὴν πυρῶν καὶ τῶν τάφρων των πρβλ. Olynthus XI, σ.153 κέ., διὰ διαφορὰς δὲ στατιστικὰς σχετικὰς πρὸς καύσεις σ. 145 κέ. Διὰ καύσεις εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς πλατείας Συντάγματος δρᾷ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, σ. 130 κέ. Αὐλακώσεις ἐσημειώθησαν εἰς τάφρους καύσεων τῆς περιοχῆς τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὴν Ἀγορὰν (Hesperia 20, 1951, σ.81), εἰς τὸ Δίπυλον (AM 18, 1893, σ.91 κέ.), εἰς Βουρβᾶ (AM 15, 1890, σ.318) καὶ εἰς Βελανιδέξαν (ΑΔ 1890, σ.22).

3. Αἱ κάλπεις καὶ τῶν δύο ταφῶν εἶναι τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ τῶν αὐτῶν περίπου διαστάσεων. Εἰς τὸν πίνακα 237β, τὸν παρέχοντα τὸ λίθινον κιβώτιον Γ14, εἰκονίζεται ἡ ἐκ τῆς ταφῆς Ζα κάλπις ἀντὶ τῆς τῆς Γ14, διότι ἡ ἐξαγωγή τῆς τελευταίας ἦτο ἀδύνατος.

αἱ ὁποῖαι εἶχον κατατεθῆ εἰς κιβώτια ἐκ πώρου, στεγανῶς καλυπτόμενα διὰ τετραπλεύρου πλακός ¹. Τὰ ὁστέϊνα κατάλοιπα τῆς καύσεως Ζα (= Ζ15) εἶχον περιτυλιχθῆ εἰς λινὸν ὕφασμα καὶ εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου εἶχεν ἀποτεθῆ τεμάχιον ὕφασματος συνεπτυγμένον πολλαπλῶς (πίν. 312β). Προφανῶς τὸ λείψανον τῆς καύσεως Ζα ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα. Κάλπεις καὶ λίθινα κιβώτια εἶναι γνωστὰ καὶ ἐξ ἄλλων νεκροταφείων, εἰς μίαν δὲ περίπτωσιν τοῦ Κεραμεικοῦ ὅχι μόνον τὰ ὁστᾶ, ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἡ κάλπις εἶχον καλυφθῆ δι' ὕφασματος ².

Κτερίσματα ἐκαίοντο μετὰ τῶν νεκρῶν καὶ συμπληρωματικῶς ἀκαυστα κτερίσματα ἀπετίθεντο εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τῆς τάφρου ἢ καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ λιθίνου κιβωτίου μετὰ τὴν καῦσιν (πίν. 310). Ὀλίγον πρὸς Δυσμὰς τῆς τάφρου τῆς καύσεως Γβ (= Γ3) εὐρέθη ὄρυγμα (0.65 × 0.25 καὶ βάθους 0.40 μ.) πλήρες καμένων χωμάτων περιλαμβανόντων τεθραυσμένα ἀγγεῖα ἐκτεθέντα εἰς πυρὰν καὶ καλυπτόμενα δι' ἀσβόλης. Εἰς τὴν πυρὰν Θγ (πίν. 368) εὐρέθη ὄρυγμα, μήκους 0.48 μ., πλάτους κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους τοῦ 0.21 μ. καὶ βάθους 0.13 μ. Ἡ δεξιὰ παρειὰ τοῦ σκάμματος ὑψοῦται 0.034 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάη παιδίον. Ἡ τάφος, ὡς καὶ τὸ ὄρυγμα Γβ (= Γ3), εὐρέθησαν πλήρη καμένων χωμάτων, τεμαχίων καμένων ξύλων καὶ τεθραυσμένων ἀγγείων. Προφανῶς εἰς τὰ ὄρυγματα ταῦτα ἔχομεν δείγματα τάφρου προσφορῶν ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐκ Κεραμεικοῦ γνωστὰ Opferinne, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν πρὸς τὸ τέλος τοῦ 8ου καὶ συνεχίζονται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Καὶ τὰ ὄρυγματα πλησίον τῶν τάφρων καύσεως τῆς Ρόδου (νεκροταφεῖον Βρουλιῶν, KINCH, Fouilles de Vroulia, σ. 54-55) προφανῶς εἶναι «ὄρυγματα προσφορῶν». Εἰς τὴν περιοχὴν Δβ, ὅπου ἔχομεν τοῦλάχιστον τρεῖς καύσεις, καὶ πλησίον παιδικῆς καύσεως (Δβ3), εὐρέθη μικρὸς χῶρος ὀριζόμενος διὰ σειρᾶς πλίνθων (πίν. 269, 270α), χῶρος ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς τόπος προσφορῶν (Opferplatz ἢ Opfergrube τοῦ Κεραμεικοῦ) ³.

Ἀγγεῖα ἀποτελοῦν τὴν ὁλότητα σχεδὸν τῶν κτερισμάτων. Εἰς τὰς ταφὰς Βμ καὶ Δβ2 εὐρέθησαν κάτοπτρα (πίν. 209α, 269α), εἰς τὴν τελευταίαν δὲ καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα ἐκ χαλκοῦ τόσον κατεστραμμένα, ὥστε ἦτο ἀδύνατος ὁ ὀρισμὸς τοῦ σχήματος καὶ τῆς χρήσεώς των. Λύχνος εὐρέθη εἰς τὰ ὑπολείμματα τῆς καύσεως Βρ (= Β28γ, πίν. 215β) καί, ὡς εἶδομεν, εἰς τὴν κάλπιν τῆς ταφῆς Ζα (= Ζ15) εὐρέθη ὕφασμα πολλαπλῶς συνεπτυγμένον. Εἰς τρεῖς παιδικὰς ταφὰς, Βρ, Δβ2 καὶ Δβ3, εὐρέθησαν 9 πήλινα εἰδώλια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἦτο γυναικός, δύο παρίστων σατύρους καὶ τὰ λοιπὰ ἦσαν παραστάσεις πτηνῶν καὶ ζώων. Ἐκ τῶν κατατεθέντων ἀγγείων κατέστη δυνατὴ ἡ συγκόλλησις καὶ περιγραφή 73. Ἐκ τούτων 37 εἶναι λήκυθοι, 5 ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια, 4 σφαιρικὰ ὑψίλαιμα ληκύθια, 5 ἐρυθρόμορφα, 3 πυξίδες, 7 κύλικες, 5 φιαλίδια, 2 χόες καὶ ἀνὰ ἓν δεῖγμα 5 ἄλλων σχημάτων. Εἰς

1. Λίθινα κιβώτια περικλείοντα τεφροδόχους εἶναι γνωστὰ ἐκ τοῦ νεκροταφείου τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου (ΑΔ 2, 1916, σ.16).

2. ΑΑ 51, 1936, σ. 188.

3. Kerameikos VI, 1, σ. 87 κέ. VI, 1, Beilage 8,9 καὶ VI, 1, σ.26 κέ., Beilage 12,2. ΑΑ 55, 1940, σ. 308 κέ. ΑΔ 18, 1963, Α, σ.115 κέ. ΑΜ 81, 1966, σ.16, 17, 21.

τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν τῶν 73 πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ 13 ἀγγεῖα εὐρεθέντα εἰς τὴν περιοχὴν πυρῶν Θα, ἐκ τούτων δὲ τὰ 4 ἦσαν μυροδόχοι ἀνήκουσαι εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Περιελήφθησαν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀγγείων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, διότι δὲν ἦτο δυνατός ὁ διαχωρισμός των ἐκ τῶν ἄλλων ἀγγείων τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, τὰ ὅποια εὐρέθησαν μετ' αὐτῶν ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὴν ἑκτασιν Θα. Δώδεκα ἀκόμη ἀγγεῖα εὐρέθησαν εἰς ἐναγισμούς.

Ὡς ἀποδεικνύεται καὶ πάλιν αἱ λήκυθοι ἀποτελοῦν τὴν περισσότερον δημοφιλεῖ τάξιν ἀγγείων ἀποτιθεμένων εἰς ταφάς. Ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν 37, αἱ 9 εἶναι μελανόμορφοι, 9 μελαμβαφεῖς, 8 ἀνθεμωταί, 1 μὲ θαλλὸν κισσοῦ, 3 ἐρυθρόμορφοι, 5 λευκαὶ καὶ 2 μὲ διακόσμησιν δικτυωτοῦ. Αἱ 5 λευκαὶ λήκυθοι εὐρέθησαν εἰς παιδικὰς καύσεις, ἀκόμη δὲ μία εἰς τὸν γενικὸν χῶρον Θα¹. Ἐκ τῶν 8 ἀνθεμωτῶν ληκύθων αἱ 6 εὐρέθησαν εἰς παιδικὰς καύσεις καὶ ἐκ τῶν 9 μελανομόρφων μόνον δύο ἀπετέλουν μέρος τῶν κτερισμάτων παιδικῆς καύσεως. Ἐνδεκα, ἐπὶ συνόλου 14, ἀρυβαλλοειδῆ, σφαιρικὰ καὶ ἐρυθρόμορφα ληκύθια εὐρέθησαν εἰς παιδικὰς ταφὰς καὶ προφανῶς ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὸν ἐκείνων κτέρισμα. Ἀκόμη καὶ λευκαὶ λήκυθοι καὶ μετὰ διακοσμήσεως ἀνθεμίων ἀποτελοῦν συνήθη κτερίσματα παιδικῶν ταφῶν.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν καύσεων πρέπει νὰ προστεθοῦν ὀλίγα τινὰ διὰ τὰ ὑπολείμματα πυρῶν, τὰ ὅποια προφανῶς ἀνήκουν εἰς ἐναγισμούς. Ὁκτὼ τοιαῦτα ὑπολείμματα ἀνεγνωρίσθησαν, 5 εἰς τὸν τομέα Β, 2 εἰς τὸν τομέα Ζ καὶ ἓν εἰς τὸν τομέα Η. Ἀκόμη ἀπεκαλύφθησαν καὶ 3 περιπτώσεις, αἱ ὅποια δὲν παρέχουν σαφεῖς στοιχεῖα (Ζδ, Δγ, Θβ) διὰ τὸν ὅρισμόν τῆς φύσεως τῶν ἰχνῶν τοῦ πυρός. Εἰς 4 περιπτώσεις ἐναγισμῶν (Βη, Ζη, Ηα καὶ Θε) εὐρέθησαν ἀγγεῖα (1, 3, 4 καὶ 4 ἀντιστοιχῶς) εἰς τὴν καμένην ἐπίχωσιν. Εἰς δύο περιπτώσεις (Δγ καὶ Θβ) τῶν ἀμφιβόλων παραδειγμάτων ἐπίσης εὐρέθησαν ἀγγεῖα. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὰ ἀγγεῖα εὐρέθησαν θρυμματισμένα, φαίνεται δὲ ὅτι ἐθραύσθησαν κατὰ τὴν τελετουργικὴν πρᾶξιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποιήθη πῦρ, διότι ἀκόμη καὶ οἱ ἄρμοι τῶν ὀστράκων παρουσιάζουν ἵχνη πυρός καὶ εἶναι κεκαλυμμένοι δι' αἰθάλης.

Γ. ΑΓΓΕΙΑ - ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ (Κατάλογος Ι).

1. Λήκυθοι (πίν. 426 - 428).

Λήκυθοι ἀποτελοῦν τὸ κοινότερον ἀκόμη καὶ τὸ χαρακτηριστικώτερον κτέρισμα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐκ τῶν 421 συμπληρωθέντων ἀγγείων τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, τὰ ὅποια εὐρέθησαν εἰς τάφους, εἰς πυράς, εἰς ἐναγισμούς καὶ εἰς ἐπιφανειακὰ χώματα, τὰ 225 εἶναι λήκυθοι, ἥτοι περισσότερα τοῦ 50 % τῶν εὐρεθέντων ἀγγείων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ κατάθεσις ληκύθων εἰς παιδικοὺς τάφους φαίνεται ὅτι ἦτο ἐξ ἴσου συνήθης πρὸς τὴν ἀπόθεσίν των εἰς τάφους ἐνηλίκων, διότι ἐκ τῶν 212 λυ-

1. Προσέτι δύο λευκαὶ λήκυθοι εὐρέθησαν εἰς τὸν ἐναγισμὸν Θε.

κύθων, τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ταφῶν, αἱ 151 εὑρέθησαν εἰς 49 παιδικὰς ταφὰς καὶ 61 εἰς 21 ἐκτερισμένους τάφους ἐνηλίκων. Οἱ ἐγχυτρισμοί, βεβαίως, ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὸν τρόπον ταφῆς παιδίων. Εἴκοσι ἐκ τῶν 31 ἐκτερισμένων ἐγχυτρισμῶν τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, περιεῖχον 42 ληκύθους. Ἐν παραβολῇ, εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ὀλύνθου μία μόνον λήκυθος εὑρέθη εἰς 164 ἐγχυτρισμούς¹. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη ὑποδεικνύει ὅτι τοπικοὶ λόγοι ἐπέβαλλον μικροδιαφορὰς εἰς ταφικὰ ἔθιμα διαφορῶν τόπων καὶ ὅτι ἡ συναγωγὴ γενικῶν συμπερασμάτων δι' ὁλόκληρον τὴν ἑλληνικὴν περιοχὴν βασισμένων εἰς ἓνα μόνον χώρον πρέπει νὰ ἀποφεύγεται. Πολὺ ὀλίγαι λευκαὶ λήκυθοι περιλαμβάνονται εἰς τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν τῶν εὑρεθέντων. Ἐκ τούτων 9 εὑρέθησαν εἰς ταφὰς παιδίων καὶ 2 εἰς ταφὴν γυναικός². Οὐδεμία ἄλλη λευκὴ λήκυθος εὑρέθη εἰς τάφους ἐνηλίκων. Βεβαίως, ὁ ἀριθμὸς τῶν εὑρεθεισῶν λευκῶν ληκύθων εἶναι πολὺ μικρὸς διὰ νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου τῶν ληκύθων ἐτίθεντο μόνον εἰς παιδικοὺς καὶ εἰς τάφους γυναικῶν. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν ληκύθων ἐντὸς τῶν τάφων ἠκολουθεῖτο ὠρισμένος τύπος. Οὕτως αἱ λήκυθοι ἀπετίθεντο ἐπὶ τῆς πλευρᾶς των μὲ τὸ στόμιον ἐστραμμένον πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ λειψάνου. Τοῦτο φαίνεται πλήρως εἰς τὴν ἐντὸς τῆς παρίνης σαρκοφάγου Β9 ταφὴν, εἰς τὴν ἐντὸς τῆς λάρνακος Β26 ταφὴν, εἰς τὰς ἐντὸς τῶν κτιστῶν τάφων Γ12 καὶ Δ5 ταφὰς, εἰς τὴν ἐντὸς τῆς παρίνης σαρκοφάγου Ζ17 ταφὴν, εἰς τὴν παιδικὴν ταφὴν ἐντὸς τῆς λάρνακος Ι 17, κλπ.

Ἡ διακόσμησις τῶν ληκύθων τὰς διακρίνει εἰς 7 τάξεις ἢ κατηγορίας : αἱ μελανόμορφοι λήκυθοι ἀποτελοῦν τὴν πρώτην τάξιν, αἱ μελαμβαφεῖς τὴν δευτέραν, αἱ φέρουσαι διακόσμησιν ἀνθεμίων τὴν τρίτην, αἱ φέρουσαι κυρίαν διακόσμησιν θαλαοῦ κισσοῦ μεταξὺ ζωνῶν κιγκλιδωτοῦ γεγραμμένου ἐπὶ λευκοῦ ἐπιχρίσματος τὴν τετάρτην, αἱ φέρουσαι ἀβακωτὴν ἢ ἄλλην γεωμετρικὴν διακόσμησιν ἐπίσης ἐπὶ λευκοῦ ἐπιχρίσματος τὴν πέμπτην, αἱ λευκαὶ λήκυθοι τὴν ἕκτην καὶ τέλος αἱ ἐρυθρόμορφοι τὴν ἑβδόμην (πίν. 426 - 428).

Αἱ εὑρεθεῖσαι εἰς καλῶς διασφζομένας ταφὰς 75 μελανόμορφοι λήκυθοι φέρουν ποικίλας παραστάσεις, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν βοηθοῦν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀγγείων τῶν γενομένων ἀποκλειστικῶς διὰ τάφους παιδίων. Οὕτως ἐκ τῶν 26 ληκύθων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγράφη παράστασις τεθρίππων, αἱ 16 εὑρέθησαν εἰς παιδικὰς καὶ 8 εἰς ταφὰς ἐνηλίκων. Δύο ἀκόμη εὑρέθησαν εἰς τὴν τετραγμένην περιοχὴν Θα. Ἐκ τῶν 6 παραστάσεων ἀρμάτων ἵππων καὶ ἡμιόνων μὲ ἀναβάτας αἱ 3 εἶναι ἐπὶ ληκύθων ἐκ παιδικῶν τάφων καὶ αἱ 3 ἐκ ταφῶν ἐνηλίκων. Πέντε παραστάσεις ἄθλων καταλέγονται μεταξὺ τῶν εἰκονογραφουμένων θεμάτων· ὁ ἄθλος τῆς Λερναίας Ὑδρας, τῆς ἀρπαγῆς τοῦ δελφικοῦ τρίποδος (δῖς), τοῦ λέοντος τῆς Νεμέας καὶ τοῦ κάπρου. Ἐκ τούτων 4 κοσμοῦν ληκύθους, αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν εἰς ταφὰς παιδίων, καὶ μία κοσμεῖ λήκυθον εὑρεθεῖσαν εἰς ταφὴν ἐνήλικος. Ἐπίσης φαίνεται ὅτι κοιναὶ εἶναι καὶ αἱ παραστάσεις ὀρχουμένων γυναικῶν, ἀλλὰ παραστάσεις σατύρων, ὀρχουμένων μαινάδων,

1. Olynthus XI, σ.187.

2. Εἰς τὸν ἐναγισμὸν Θε εὑρέθησαν 2 ἀκόμη λήκυθοι, εἰς δὲ τὸν χώρον πυρῶν Θα μία καὶ μόνη.

σατύρων καὶ Διονύσου ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν διακόσμησιν ληκύθων, αἱ ὁποῖαι εὐρέ-
θησαν εἰς παιδικὰς ταφάς. Ἴσως εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι Διονυσιακαὶ παρα-
στάσεις χαρακτηρίζουν ληκύθους προοριζομένας ἢ προτιμωμένας διὰ παιδικὰς ταφάς.
Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὸ θέμα τῶν ἀντικρουομένων πολεμιστῶν, ἀφοῦ
ὅλοι αἱ ἀπεικονίσεις του, 7 τὸν ἀριθμὸν, εὐρίσκονται ἐπὶ ληκύθων προερχομένων ἐκ
παιδικῶν ταφῶν. Ὡς γενικὸν ὅμως συμπέρασμα δύναται νὰ προταθῇ ὅτι δὲν εἶναι
δυνατὸν ἐκ τῶν θεμάτων τῶν παραστάσεων νὰ διακριθοῦν αἱ λήκυθοι εἰς ὁμάδα γε-
γομένην διὰ παιδικὰς καὶ ἑτέραν διὰ ταφάς ἐνηλίκων.

Θέματα ἐπὶ μελανομόρφων ληκύθων.

Τέθριππα : B9 - 52, Bκ - 65, 66, 67, πB26 - 79¹, πΔ5 - 253, 256, 257, 259,
261, 262, 263, 264, Δγ - 271, Δε - 292, 293, πZ17 - 418, Ζγ - 426, πZ24 - 434,
πZ30 - 449, πHβ - 565, πH19 - 577, πΘ3 - 688, Θα - 696, 700 καὶ πI 21 - 806.

Ἄρματα ἵππων καὶ ἡμιόνων με ἀναβάτας : B9 - 50, πΓ12 - 142, 147, πΔ5 -
255, E20 - 326, Z14 - 396.

Ἄθλοι Ἑρακλέους : ἄθλος Λερναίας Ὑδρας πΓ1 - 113, ἀρπαγῆς δελφικοῦ
τρίποδος πΓ1 - 115, πΔ5 - 258, τοῦ λέοντος τῆς Νεμέας Z14 - 397 καὶ τοῦ κάπρου
πZ17 - 416.

Διόνυσος, Σάτυροι, Μαινάδες, γυναῖκες ὀρχούμεναι : πA1 - 1, πB26 - 80, πΓ1 -
112, πΓ12 - 141, Z14 - 395, 398, πZ24 - 433, πΘ21 - 746, πI 17 - 795, 796.

Πολεμισταί : πΓ1 - 116, πΓ8 - 126, πΔβ2 - 248, πZ7 - 386, πZ17 - 415, πΘ3
- 689, πI 17 - 794.

Ἀθηνᾶ ἑνοπλος : πI 17 - 789, 791.

Σφίγξ : πB7 - 43.

Γυναικεῖαι καὶ ἄλλαι μορφαί : B9 - 48, 49, 52, πB24 - 73, 75, πΓ8 - 125,
πΓ12 - 137, 140, Z17 - 425, πH1 - 540, πI 17 - 790, 793, πI 21 - 805.

Ὀπλῖται : πZ7 - 385, Z14 - 399.

Ἡ καλλιτεχνικὴ στάθμη τῶν παραστάσεων ἐπὶ τῶν ληκύθων τοῦ δυτικοῦ νε-
κροταφείου τῆς Ἐλευσίνος ἐν γένει εἶναι χαμηλὴ. Πολλοὶ παρουσιάζουν ἀπρόσεκτον
καὶ ἀμελῆ ἐργασίαν, μολονότι ἡ διάταξις τῶν συνθέσεων καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ζω-
νῶν καὶ τῶν χρωμάτων εἶναι ἀρμονικὴ καὶ ἡ μᾶλλον ἀρμόζουσα εἰς τὸ σχῆμα. Προ-
φανῶς αἱ λήκυθοι αὐταὶ εἶναι βιομηχανοποιημένα προϊόντα γενόμενα διὰ νὰ πληρώ-
σουν τὴν ἀνάγκην ἀγορᾶς ἀναθημάτων διὰ τοὺς νεκρούς. Εἰς τὴν ὀλικὴν διακόσμησιν
τῶν οἱ κατασκευασταὶ τῶν ἀκολουθοῦν πρότυπα ἀνωτέρας καλλιτεχνικῆς ποιότητος,
πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο τόσο δύσκολον καὶ δι' ἐργάτας ταπεινῆς στάθμης, πρό-
τυπα, τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατόν νὰ μιμηθοῦν ἐν τάχει. Ἡ καλὴ ἀπεικόνισις μορφῶν καὶ
κινήσεων, ἀκόμη καὶ ἡ ἀντιγραφή τῶν, ἀπαιτοῦν καλλιτεχνικὴν ἱκανότητα καὶ πολὺν
χρόνον, ἔχει δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑψηλὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος. Ἀντικείμενα γενικοῦ
ἐμπορίου ὅμως πρέπει νὰ προσφέρονται εἰς χαμηλὰς τιμὰς, τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται

1. Τὸ γράμμα π πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τάφων σημαίνει ὅτι ὁ τάφος ἦτο παιδικός.

μόνον διὰ τῆς τυποποιήσεως, τῆς γενικεύσεως, τῆς ἀπλοποιήσεως λεπτομερειῶν καὶ τῆς ἐν γένει τεχνικῆς ὑποδεεστέρας παραγωγῆς. Τοῦτο δὲ ἐγένετο διὰ τὴν κατασκευὴν ληκύθων διὰ τοὺς τάφους, αἱ παραστάσεις τῶν ὁποίων εἶναι πολλάκις ἀκαλαίσθητοι καὶ ἀνατομικῶς πλημελεῖς, ὅλαι δὲ παρουσιάζουν τὸ ἐλάττωμα ταχείας παραγωγῆς. Αἱ περισσότεραι τῶν ληκύθων εὐρέθησαν εἰς παιδικὰς ταφάς, διὰ τὰς ὁποίας ἴσως δὲν ἐδικαιολογεῖτο μεγάλη δαπάνη. Φαίνεται ὅτι ὑφίσταντο καὶ εἰδικὰ ἐργαστήρια, ὡς τὸ λεγόμενον Beldam, τοῦ ζωγράφου τοῦ Αἰμονος καὶ ἄλλα ἀπομιμούμενα τὴν παραγωγὴν ἐκείνου, ἐπιδιδόμενα κυρίως εἰς τὴν παραγωγὴν τυποποιημένων ληκύθων διὰ τὴν πλήρωσιν διαρκῶς παρούσης ζητήσεως. Πάντως αἱ λήκυθοι, μὲ τὰ ποικίλα τῶν θέματα καὶ τὴν μικρὰν ἢ μεγάλην καλλιτεχνικὴν τῶν ἀξίαν, ἀποδεικνύονται ὡς χαρακτηριστικὰ κτερίσματα, ἰδίᾳ τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ χρῆσις τῶν εἰς τὰς ταφάς φαίνεται ὅτι εἶχε καταστῆ παραδοσιακὴ καὶ διὰ τοῦτο, παρὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ, λήκυθοι μελανομόρφων κατηγοριῶν κατεσκευάζοντο καὶ κατετίθεντο εἰς τοὺς τάφους ἀκόμη καὶ εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Σημειωτέον ὅτι ἐπὶ συνόλου 225 ληκύθων μόνον 9 εἶναι ἐρυθρόμορφοι καὶ τοῦτο εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος τὸ σχῆμα τῶν ληκύθων δὲν παρέμεινε τὸ αὐτό, ἀλλὰ διαρκῶς ἐξειρίσσετο ἀπὸ τῶν ἀγγείων μὲ κορμὸν ἀνεστραμμένου κολούρου κώνου, δισκοειδῆ ταπεινὴν βάσιν καὶ ἐχινόσχημον στόμιον (π.χ. B24 - 74, πίν. 426) πρὸς τὰ ἀγγεῖα μὲ ὑψηλὸν κυλινδρικὸν κορμὸν τερματιζόμενον κάτω εἰς κιονόσχημον ταπεινὸν πόδα καὶ ὑψηλὴν βάσιν, στόμιον καλυκόςχημον ἢ καὶ σωληνόσχημον (chimney pipe) καὶ ὑψηλὸν λαιμόν (π.χ. Z17 - 416, H19 - 577, πίν. 426) ¹.

2. Ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια (πίν. 429 - 430).

Εἶναι ἀδύνατον, ὡς εἶδομεν, νὰ διαπιστωθῇ ποῖαι τῶν ληκύθων ἐτίθεντο ἀποκλειστικῶς εἰς παιδικὰς ταφάς. Εἶναι ὅμως προφανές ὅτι τὰ συγγενῆ πρὸς τὰς ληκύθους ἀρυβαλλοειδῆ ληκύθια χαρακτηρίζουν παιδικὰς ταφάς. Πεντήκοντα ἐξ παραδείγματα ἀρυβαλλοειδῶν ἐν γένει ληκυθίων εὐρέθησαν εἰς καλῶς διασωζομένους τάφους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἀντιπροσωπεύοντα τὰς διαφόρους παραλλαγὰς τοῦ σχήματος τούτου ². Ἀλλὰ τούτων ἔχουν ἀπιόσχημον κορμόν, ἄλλα ῥοειδῆ, τὰ νεώτερα δὲ ἐξ αὐτῶν ἔχουν κορμὸν πεπλατυσμένον κατὰ τι ἢ βαρελοειδῆ. Πρὸς τούτοις τὸ ὕψος τοῦ λαιμοῦ ποικίλλει καὶ τὸ στόμιον εἰς ἀρχαιότερα δείγματα εἶναι ἐχινόσχημον καὶ εἰς νεώτερα καλυκόςχημον ἢ καὶ κωδωνόσχημον (πίν. 429). Πάντα ὅμως ἔχουν πολὺ εὐρεῖαν δακτυλιόσχημον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βάσιν, διακρινομένην τοῦ κορμοῦ δι' αὐλακώσεως. Ὁ κορμὸς καλύπτεται διὰ στιλπνοῦ μελανοῦ χρώματος, συνήθως δὲ εἰς

1. Ὅρα καὶ ἀνωτέρω τόμον Α', σχέδια ὑπ' ἀρ. 8, 21, 55, 68, 89 καὶ τόμον Β', σχέδιον 116.

2. WOLF W. RUDOLPH, Die Bauch Lekythos, πίν. I - XXXIV καὶ σχέδια εἰς τὴν εἰσαγωγὴν. Ὅρα καὶ τόμον Α', σχέδια ὑπ' ἀρ. 46, 47, 50, 54, 58, 64 καὶ 65.

τὸ ἀνώτερον τμήμα του ἀφίνεται μία στενὴ ζώνη φέρουσα ἀπλὴν διακόσμησιν ζητοειδῶν ἢ σιγμοειδῶν στοιχείων, μαιάνδρου ἢ καὶ στιγμῶν. Ὀλίγα ποικίλλονται διὰ σχεδὸν παραλλήλων κατακορύφων αὐλακώσεων. Ἡ διακόσμησις αὕτη βεβαίως δὲν εἶναι δαπανηρά, οὐδὲ ἀπαιτεῖ μεγάλην καλλιτεχνικὴν ἱκανότητα καὶ δεξιοτεχνίαν καὶ συντελεῖται ἐν τάχει. Διὰ τοῦτο τὰ ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς παιδικὰς ταφάς.

Δέκα ἕξ παραδείγματα φέρουν ἐρυθρομόρφους παραστάσεις, ἀπλᾶς σχετικῶς καὶ κάπως περισσότερον καλλιτεχνικὰς τῶν ἐπὶ ληκυθίων συναντομένων. Οὕτω ἐπὶ τοῦ ληκυθίου Δβ1 - 245 (πίν. 272 καὶ 429) ἐγράφη, κατὰ ἀπλοῦν μὲν τρόπον ἀλλὰ πολὺ παραστατικῶς, σφίγξ καθημένη. Ἐπὶ τοῦ Ε - 307, δυστυχῶς ἐπιφανειακοῦ εὐρήματος, ἐγράφη ἐπιτυχῶς γλαῦξ καὶ κλάδος ἐλαίας (πίν. 430), ἐνῶ ἐπὶ τοῦ Θ - 750, καὶ πάλιν ἐπιφανειακοῦ εὐρήματος, πτερωτὸς ἔρως βαίνων πρὸς θαλλόν (πίν. 431α). Ἐπὶ τοῦ πεπιεσμένου κορμοῦ τοῦ ληκυθίου Ε1 - 308 (πίν. 430) παρεστάθη παῖς ἔρπων, παράστασις συνήθης εἰς χόας, ἐπὶ ἄλλων δὲ κινούμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ καὶ πτερωταὶ νίκαι (πίν. 430). Δύο παραδείγματα, Η17 - 574 (πίν. 430) καὶ Ζ17 - 413 (πίν. 317γ) φέρουν κεφαλὴν ἐν κατατομῇ πλαισιουμένην διὰ θαλλοῦ.

Δύο παραλλαγὰι τοῦ τύπου τῶν ἀρυβαλλοειδῶν ληκυθίων ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ ὀλίγα παραδείγματα. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουν ἀγγεῖα μικρῶν διαστάσεων, μέσου ὕψους μόλις 0.09 μ., μὲ σφαιρικὸν κορμόν, εὐρεῖαν δακτυλιόσχημον βάσιν καὶ ὑψηλὸν λαιμὸν ἀνοίγοντα μὲ ὠραίαν καμπύλην εἰς εὐρὺ στόμιον. Ἐπὶ τοῦ μελαμβαφοῦς κορμοῦ συνήθως φέρουν ἀνθέμιον ἀφεθὲν εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ (Γλ - 230, πίν. 430). Εἰς τὴν δευτέραν παραλλαγὴν ἀνήκουν μικρὰ ληκύθια μὲ πολὺ πεπιεσμένον μελαμβαφῆ κορμόν, ποικιλλόμενον διὰ δακτυλίων ἀπλῶν ἢ διὰ ζώνης ἀφεθείσης εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ, διακεκοσμημένης δὲ δι' ἀπλῶν σιγμοειδῶν ἢ ἄλλων παρεμφερῶν στοιχείων (Α1 - 2, Θ - 747, πίν. 430).

Θέματα ἐπὶ ἐρυθρομόρφων ληκυθίων.

Σφίγξ : Δβ1 - 245.

Γλαῦξ : Ε - 307.

Παῖς πτερωτός : Θ - 750.

Παῖς ἔρπων : πΕ1 - 308.

Γυναικεῖαι μορφαὶ καὶ πτερωταὶ νίκαι : πΔβ3 - 252, πΕ24 - 333, 336, 337, Ε25 - 339, Θα - 695, πΘγ - 740, 743, πΘ19 - 732.

Κεφαλὴ εὐμεγέθης : πΖ17 - 413, πΗ17 - 574.

Λαγῶς : πΓβ - 121.

3. Χόες (πίν. 431α).

Τὰ μικρὰ αὐτὰ ἀγγεῖα, μέσου ὕψους 0.10 μ., μὲ σφαιρικὸν κορμόν, εὐρὺ ταπεινὸν λαιμὸν καὶ τριφυλλόσχημον στόμιον, εἶναι βεβαίως χαρακτηριστικὰ παιδικῶν

ταφῶν¹. Ἐκ τοῦ ἐλευσινιακοῦ νεκροταφείου ἔχομεν 9 χόας τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος καὶ 2 τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐκ τούτων 3 χόες εὐρέθησαν εἰς πυράς καὶ ἐναγισμούς, 2 εἰς λάρνακας, εἷς εἰς ἐγγυτρισμόν, εἷς εἰς πιθανὴν ἐντὸς ξυλίνου κιβωτίου ταφὴν καὶ δύο εἰς κεραμοσκεπεῖς τάφους. Ὅλα τὰ παραδείγματα φέρουν ἐρυθρόμορφον διακόσμησιν. Μεταξὺ κυματίων, ἣ καὶ ὀριζόμεναι διὰ κυματίου, ἀφέθησαν εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ παραστάσεις, θέματα τῶν ὁποίων εἶναι συνήθως παιδικαὶ μορφαί. Οὕτω γυμνοὶ παῖδες τοῦ τύπου τοῦ παχέος παιδός (fat boy) φέροντες περίαπτα καὶ ἔρποντες πρὸς ἀντικείμενόν τι κοσμοῦν 5 χόας (πίν. 431α)· δύο παῖδες, ὁ εἷς ἐπὶ νήσσης τείνων τὴν χεῖρα πρὸς ἕτερον παῖδα βαδίζοντα πρὸς αὐτόν, κοσμοῦν τὴν προσθήαν ὅψιν τοῦ χοῶς Ηα - 555 (πίν. 333β). Δύο ἐπίσης παῖδες ἐγράφησαν ἐπὶ τοῦ χοῶς Θ17 - 726 (πίν. 362γ), ὁ εἷς τῶν ὁποίων ἐπιδεικνύει προσωπεῖον πρὸς ἕτερον ἀποστρέφοντα τὴν κεφαλὴν· ἔρως καταδιώκων λαγὼν ἐγράφη ἐπὶ τοῦ χοῶς Θ11 - 708 (πίν. 354β). Αἱ μορφαὶ ἐγράφησαν κατὰ γενικὸν τρόπον, μὲ ἐλαχίστας λεπτομερείας ἀλλὰ μὲ ἐνάργειαν καὶ σφριγηλὴν κίνησιν. Τὰ ἐξ Ἐλευσίνος παραδείγματα χόων ἀποτελοῦν διδασκτικὴν προσθήκην εἰς τὸν γνωστὸν κατὰλογον ἀγγείων τοῦ τύπου τούτου καὶ ὑποδεικνύουν τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ὡς τοὺς χρόνους τῆς πρώτης χρήσεως τοῦ τύπου τούτου τῶν ἀγγείων εἰς παιδικὰς ταφάς.

4. Πυξίδες καὶ λεκανίδες (πίν. 431β, 432α).

Πυξίδες γεωμετρικῶν τύπων, αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσοι χαρακτηριστικαὶ τῶν χρόνων των, δὲν εἶναι συχναὶ εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος καὶ εἰς τὰς ταφάς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐνδεκα δείγματα πυξίδων (καὶ ἐν πῶμα), ἐκ τῶν ὁποίων 3 κορινθιακοῦ τύπου, εὐρέθησαν εἰς 10 τάφους. Φαίνεται ὅτι τὴν θέσιν των ἐν μέρει κατέλαβον αἱ λεκανίδες. Δύο πυξίδες εἶναι τύπου κυλινδρικοῦ μὲ ἐλαφρῶς καμπυλούμενα ταπεινὰ τοιχώματα καὶ κυρτὸν πῶμα κοσμούμενον δι' ἐρυθρομόρφων παραστάσεων (Βμ - 71 καὶ Δ13 - 280, πίν. 432α)². Δύο πυξίδες εἶναι ἐπίσης κυλινδρικοῦ τύπου μὲ τοιχώματα ὑψηλὰ καὶ σχεδὸν κάθετα πρὸς τὴν βάσιν, κοσμούμενα δι' ἐρυθρομόρφων παραστάσεων, καὶ πῶμα μὲ ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν καλυπτομένην δι' ἐρυθρομόρφου κοσμήματος (Β17 - 62 καὶ Βμ - 70, πίν. 432α). Δύο πυξίδες εἶναι μελαμβαφεῖς μὲ ἡμισφαιρικὸν κορμόν (Ζ34 - 457 καὶ Θ1 - 681, πίν. 431β) καὶ μία τύπου ψιμυθιοθήκης (πουνδριέρας, Η20 - 594, πίν. 432α). Τέλος μία ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδός, σπανιωτέρου τύπου, ἔχει ἀβαθῆ κυλινδρικὸν κορμόν καὶ πῶμα ἐπίπεδον (Ζ30 - 453, πίν. 325β). Αἱ πυξίδες Θ1 - 681 καὶ Ζ34 - 457 (πίν. 431β) παρέχουν τὸν μεταβατικὸν πρὸς τὰς λεκανίδας τύπον.

Αἱ λεκανίδες διακρινόμεναι τῶν πυξίδων ἐκ τῶν λαβῶν των, ἄλλοτε μιᾶς καὶ ἄλλοτε δύο, εἶναι συνήθως ἀκόσμητοι καὶ ἡ ἐπιφάνειά των καλύπτεται διὰ στιλπνοῦ

1. Γενικῶς διὰ χόας ὄρα VAN HOORN, Choes and Anthesteria, καὶ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΝ, σ.47,56, 98 κλπ. Ὅρα ἀνωτέρω τόμον Α', σχέδιον ὑπ' ἀρ. 13, καὶ τόμον Β', σχέδια ὑπ' ἀρ. 111 καὶ 112.

2. Ὅρα καὶ ἀνωτέρω τόμον Α', σχέδια ὑπ' ἀρ. 7, 10, 11 καὶ 51.

μελανοῦ χρώματος (γανώματος, πίν. 431β). Εἰς ὀλίγας περιπτώσεις (Ζ1 - 372, πίν. 303α καὶ Θ15 - 723, πίν. 358β) τὸ πῶμα τῶν λεκανίδων φέρει ἐρυθρόμορφον διακόσμησιν. Πλὴν τῶν λαβῶν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, ἡ θέσις καὶ τὸ σχῆμα τῶν ὁποίων ποικίλλουν, τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ἔχουν εἰς τὸ πῶμά των κάθετον λαβὴν τερματιζομένην εἰς κόμβον σχήματος κώνου πίτυος καὶ σχετικῶς ἀργότερον εἰς κομβίον πεπλατυσμένον (πίν. 431β). Αἱ βάσεις των εἶναι εὐρεῖαι, ταπειναὶ καὶ δακτυλιόσχημοι.

Θέματα ἐπὶ ἐρυθρομόρφων πυξίδων.

Σκηναὶ ἐπαυλίων : Βμ - 70, 71, Δ13 - 280.

Ἀντωπὰ ζῶα : Β17 - 62.

Παῖς πτερωτὸς μὲ λαγῶν : Βλ - 69 (4ου π.Χ. αἰῶνος).

Εἷς τε τὰς πυξίδας καὶ εἰς τὰς λεκανίδας προφανῶς ἐτίθεντο καλλυντικὰ εἶδη. Πράγματι δὲ εἰς τὸν πυθμένα τῶν κυλινδρικῶν πυξίδων τύπου ψιμυθιοθήκης (πουδριέρας) Η20 - 594 καὶ Βμ - 70 (πίν. 432α) διετηρεῖτο ἀκόμη ποσότης ψιμυθίου (πούδρας) λευκοῦ κατὰ τὴν ἀνεύρεσίν των, εἰς δὲ τὴν λεκανίδα τοῦ τέλους τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος I 29 - 821 (πίν. 431β) τεμάχιον ἐρυθροῦ χρώματος, ἐγχούσης¹.

Ἡ ἀνάλυσις τοῦ ψιμυθίου ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο «λευκὸν τοῦ μολύβδου» ἢ «ἀνθρακικὸς μολύβδος», τοῦτο δέ, ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων, ἐκρησιμοποιεῖτο πολὺ ὡς καλλυντικὸν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οὕτω ἡ γραῖα τῶν Ἑκκλησιαζουσῶν τοῦ Ἀριστοφάνους λέγει (στ. 878 κέ.) :

«ἐγὼ δὲ καταπεπλασμένη ψιμυθίῳ

ἔστηκα. . . . . ὅπως ἂν περιλάβωμι' αὐτῶν τινα παριόντα».

Νεαρὸς δὲ ἀγρεύων νεάνιδα χαρακτηρίζει γραῖαν (στ. 1072 κέ.) :

«πότερον πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου

ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ τῶν πλειόνων;».

Ὁ Ξενοφῶν φέρει τὸν Ἰσχόμαχον λέγοντα εἰς τὸν Σωκράτην ὅτι, ὅταν εἶδε τὴν γυναῖκα του «ἐντετριμμένην πολλῷ μὲν ψιμυθίῳ, ὅπως λευκότερα ἔτι δοκοίη εἶναι ἢ ἦν, πολλῇ δ' ἐγχούσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας. . . .», εἶπεν εἰς αὐτὴν «ᾧ γύναι, μήτε ψιμυθίου μήτε ἐγχούσης χρώματι ἠδεσθαι μᾶλλον ἢ τῷ σῶ. . . . καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνθρώπου σῶμα καθαρὸν οἶονται ἡδιστον εἶναι· αἱ δ' ἀπάται αὗται τοὺς μὲν ἔξω πως δύναιντ' ἂν ἀνεξελέγκτως ἐξαπατᾶν, συνόντας δὲ αἰεὶ ἀνάγκη ἀλίσκεσθαι, ἂν ἐπιχειρῶσιν ἐξαπατᾶν ἀλλήλους.» (Οἰκονομικὸς Χ. 2 καὶ 7 - 8).

Τέλος εἰς τὴν Ἀνθολογίαν εὐρίσκομεν τὸ πρὸς γραῖαν ἀναφερόμενον φαιδρὸν ἐπίγραμμα (XI, 408) :

«Τὴν κεφαλὴν βάπτεις, τὸ δὲ γῆρας οὐποτε βάψεις,
οὐδὲ παρειῶν ἐκτανύσεις ρυτίδας

1. Πυξίδα περιέχουσαν ὑπολείμματα ἐγχούσης (rouge) ἀνεῦρεν ὁ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ εἰς τάφον τοῦ νεκροταφείου τῆς πλατείας Συντάγματος (σ. 17, ἐνθα καὶ παραπομπαί). Λεκανίδα περιέχουσαν χρῶμα, ἐκ τάφου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, περιέγραψεν ὁ T. LESLIE SHEAR εἰς Classical Studies presented to Edward Capps, σ. 314 - 317. Ὁρα καὶ LANGLOTZ, πίν. 222, ἀρ. 683.

μή τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμύθῳ κατάπλαττε,
ὥστε προσωπεῖον, κοῦχί πρόσωπον ἔχειν.
Οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστί· τί μαίνεαι; οὔποτε φῦκος
καὶ ψίμυθος τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην.»

5. Σκυφίδια, φιαλίδια καὶ φιάλαι (πίν. 432β).

Μικρῶν διαστάσεων ἀγγεῖα καὶ δὴ σκυφίδια καὶ φιαλίδια χαρακτηρίζουν παιδικὰ ταφάς. Εἴκοσι ἐπτὰ σκυφίδια δῖωτα καὶ 23 φιαλίδια εὑρέθησαν εἰς 33 ταφάς καὶ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς. Τὰ σκυφίδια ἔχουν ταπεινὴν δακτυλιόσχημον βάσιν, κυρτούμενας πρὸς τὰ ἄνω πλευράς καὶ δύο ὀριζοντίας λαβάς ἐπὶ τοῦ χείλους. Συνήθως εἶναι μελαμβαφῇ, ὀλίγα ὅμως δείγματα μὲ ἀπλὴν διακόσμησιν ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον τοῦτον. Περισσότερον κεκοσμημένα εἶναι ἀγγεῖα δυνάμενα νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς μικροὶ ἐπὶ ταπεινοῦ ποδὸς κύλικες (πίν. 433α). Τὰ φιαλίδια συνήθως ἔχουν δακτυλιόσχημον βάσιν καὶ κυρτὰ τοιχώματα, ἀλλὰ καὶ κυλινδρικά μὲ πεπλατυσμένην βάσιν δὲν ἦσαν ἄγνωστα.

6. Κύλικες (πίν. 433α,β).

Εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἑλευσίνος εὑρέθησαν ἐν ὅλῳ 19 κύλικες, ἐκ τῶν ὁποίων μία μόνον, ἡ Δβ1 - 244 (πίν. 433β), εἶναι ἐρυθρόμορφος. Μερικαὶ τῶν κυλικῶν τούτων κατὰ τὸ σχῆμα πλησιάζουν πρὸς τοὺς διώτους σκύφους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διακρίνονται ἐκ τοῦ ταπεινοῦ των ποδός. Μία μόνον μικρὰ κύλιξ, ἡ Ζγ - 427 (πίν. 318α), εὑρέθη εἰς ταφὴν ἐνήλικος, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς παιδικὰς ταφάς. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ μικραὶ κύλικες περιλαμβάνονται εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ κτερίσματα τῶν παιδικῶν ταφῶν.

7. Σχήματα διάφορα

Βεβαίως χαρακτηριστικὰ κτερίσματα ταφῶν νηπίων εἶναι καὶ τὰ θήλαστρα. Δύο παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου εὑρέθησαν εἰς τοὺς παιδικοὺς τάφους Δ13 (ἀρ. 274, πίν. 433γ) καὶ Ε13 (ἀρ. 318, πίν. 287β). Ἀμφότερα εἶναι μελαμβαφῇ καὶ ἴστανται ἐπὶ εὐρείας καλῶς διαμορφουμένης βάσεως. Ἡ πλαγία των προχοὴ βεβαίως χαρακτηρίζει τὰ ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ τεθῇ, ὡς εἶδομεν, εἰς μυκηναϊκοὺς χρόνους.

Δύο μόνον ὀξυπύθμενοι ἀμφορίσκοι μελαμβαφεῖς μὲ αὐλακωτὴν διακόσμησιν εὑρέθησαν (πίν. 433δ). Ἐκ τούτων ὁ Ζ17 - 423 εὑρέθη εἰς παιδικὴν ταφὴν, ἐνῶ ὁ Θ - 749 εὑρέθη εἰς τὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα τοῦ τομέως Θ. Βεβαίως πολλοὶ ὀξυπύθμενοι ἀμφορεῖς ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τοὺς ἐγχυτρισμούς (πίν. 302 κλπ.), ἀλλὰ ὅλοι εἶναι ἀκόσμητοι.

Ἐκ τῶν λοιπῶν τύπων ἀγγείων, οἱ ὅποιοι περιλαμβάνονται εἰς τὸν κατάλογον

(Κατάλογος Ι), θὰ μνημονεύσωμεν τὴν πελίκην Θ15 - 722 (πίν. 359α), ἡ ὁποία εὑρέθη εἰς παιδικὸν τάφον, καὶ τὴν ἐρυθρόμορφον πελίκην ΒΞ - 76 (πίν. 211γ καὶ ἔγχρ. πίν. τόμ. Α', σ. ι'), ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη ὡς τεφροδόχος. Πρόχοι εἶναι σπανιώτατοι καὶ ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ 4 μόνον παραδείγματα. Ἐκ τούτων δύο (Ηα - 556, πίν. 333α καὶ Θγ - 742, πίν. 369β) δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς οἰκιακὰ σκεύη, μία μελαμβαφῆς (Ζ17 - 414, πίν. 317α) εἶναι μικρὰ σφαιρικὴ καὶ μόνον ἡ Θ18 - 731 (πίν. 363β), καλυπτομένη διὰ μελανοῦ πρὸς τὸ καστανὸν στιλ-πνοῦ χρώματος, δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὡς εἰδικὸν μοναδικὸν παράδειγμα τοῦ τύπου. Τὸ αὐτὸ δύνανται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὴν πρόχουν ἢ ὄλπην ὑπ' ἀρ. 718 (πίν. 434α) εὑρεθεῖσαν εἰς τὴν πυρὰν Θα1. Ἡ ὄλπη ὅμως φαίνεται ὅτι ἐξελιχθῇ ἀπὸ τὰς «ἀγανώτους λαγύνους» τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ὁμοίων πρόχων τῆς ἀρχαϊκῆς καὶ οὕτω παρουσιάζει μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον.

Περίεργως δύο μόνον ταινιωτὰ πινάκια εὑρέθησαν εἰς δύο διαφόρους πυράς (τὰ Ββ - 35 καὶ Βη - 53, πίν. 434β)¹. Λέγομεν δὲ περίεργως διότι ὁ τύπος οὗτος ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ 21 διάφορα παραδείγματα εἰς τὰς ταφὰς τῆς πλατείας Συντάγματος². Καὶ τὰ δύο φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν ὁμοκέντρων κύκλων ἢ ζωνῶν.

Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀγγείων (Κατάλογος Ι) περιλαμβάνονται καὶ ἄλλοι τύποι ἀντιπροσωπευόμενοι ἐξ ἑνὸς καὶ μόνον παραδείγματος.

Δ. ΕΙΔΩΛΙΑ

Ἐν ὅλῳ 44 πῆλινα εἰδῶλια εὑρέθησαν εἰς 16 τάφους, οἱ 14 τῶν ὁποίων ἦσαν παιδικοὶ καὶ 2 ἀκαθόριστοι. Ἐκ τῶν εἰδωλίων τὰ 37 διετηροῦντο εἰς καλὴν πῶς κατάστασιν καὶ 7 ἦσαν τελείως ἐφθαρμένα. Εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἰδῶλια ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰ κτερίσματα παιδικῶν ταφῶν³. Οἱ τύποι τοῦς ὁποίους ἀντιπροσωπεύουν εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ εὐρήματα ἄλλων τάφων, ἀφ' ὅτου ὁ Winter ἐδημοσίευσεν τὴν θεμελιώδη περὶ αὐτῶν μελέτην του⁴. Τὰ περισσότερα τῶν ἐλευσινιακῶν εἰδωλίων (12 τὸν ἀριθμὸν) ἀνήκουν εἰς τὸν γυναικεῖον καθήμενον τύπον, ἥτοι παριστοῦν γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θρόνου μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων (π.χ. εἰδῶλια Δ5 - 28 ἕως 31, πίν. 276β). Μία τούτων κρατεῖ ἀνάθημά τι εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα, τὴν ὁποίαν φέρει πρὸ τοῦ στήθους. Τέσσαρα εἰδῶλια παριστοῦν ἵσταμένας γυναῖκας, δύο τῶν ὁποίων φέρουν μίαν τῶν χειρῶν πρὸ τοῦ στήθους καὶ εἰς ταύτην κρατοῦν ἀνάθημά τι (Δβ3 - 26, πίν. 273β, καὶ Ζ30 - 35, πίν. 326α). Εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν ἐπίχωσιν τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ τομέως Θ εὑρέθη τὸ εἰδῶλιον ὑπ' ἀρ. 53, τύπου Τανάγρας (πίν. 371β). Μεμονωμένα παραδείγματα εἰδωλίων παριστοῦν

1. Τὸ πινάκιον Βη - 53 προέρχεται ἀπὸ ἐναγισμὸν.

2. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, σ.139 καὶ 149.

3. Olynthus XI, σ.195 - 196, ἐνθα περὶ τὰ 227 εἰδῶλια εὑρέθησαν εἰς 60 τάφους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 44 ἦσαν παιδικοί.

4. FR. WINTER, Die Antiken Terrakotten, Band III₁ - III₂. Ὅρα καὶ E. POTTIER - S. REINACH, La Necropole de Myrina, σ.108. D. BURR, Terracottas from Myrina, σ.6.

σειληνόν (Br-13, πίν. 215β), σάτυρον (Δβ2 - 25, πίν. 273β), ιππάριον (Br-15, πίν. 215β), κύνα (Γ1 - 18, πίν. 219α,β), ἐνῶ ἀνὰ τρία δείγματα παριστοῦν περιστερὰς (B17 - 7,8, πίν. 204γ, Br-11, πίν. 215β) καὶ χοιρίδια (B17-9, 10, πίν. 204γ, Br-14, πίν. 215β), 2 ἀλέκτορα (Γ1-19, πίν. 219α,β), 2 ἵππον καὶ ἀναβάτην (Γ1-17, πίν. 219α,β, I 17-55, πίν. 385α), 2 παῖδα ὀκλάζοντα (B17-6, πίν. 204γ) καὶ 2 μορφὰς κεκλιμένας (Γ1-20, πίν. 219, Z25 - 34, πίν. 323γ). Τὰ εἰδῶλια τὰ παριστῶντα ζῶα καὶ πτηνὰ, ὡς καὶ τὰ τοῦ σειληνοῦ καὶ σατύρου, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀθύρματα, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ παριστῶντα ἵππεῖς. Τὰ γυναικεῖα εἰδῶλια ἴσως παριστοῦν ἐπίκουρον θεᾶν ¹ ἢ καὶ μητέρα ἢ συγγενῇ τινα, τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ καὶ ἡ σημασία των παραμένει ἀβεβαία.

Τὰ εἰδῶλια φαίνεται ὅτι ἐκαλύπτοντο δι' ἐπιχρίσματος ² ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτίθεντο διάφορα χρώματα, ἔχνη τῶν ὁποίων διατηροῦνται σπανίως.

Ε. ΛΥΧΝΟΣ (πίν. 215β).

Σχετικῶς ὀλίγα ἄλλα ἀντικείμενα ἐκ πηλοῦ εὑρέθησαν. Ἐνδιαφέρον εὔρημα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ σημειωθῇ, εἶναι ὁ Br - λύχνος 1 (πίν. 215β), ὁ ὁποῖος εὑρέθη εἰς τὰ ὑπολείμματα πυρᾶς. Ἀρχικῶς ἐκαλύπτετο διὰ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματος, τὸ ὁποῖον ἐφθάρη ἐκ τῆς πυρᾶς. Λύχνοι εὑρέθησαν εἰς τάφους διαφόρων περιόδων καὶ ἰδίᾳ εἰς τάφους ἀναγομένους εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ³. Ὀλίγοι ὅμως εἶναι γνωστοὶ ἐκ τάφων τῶν κλασσικῶν χρόνων. Εἰς τὰ νεκροταφεῖα τῆς Ὀλύνθου εὑρέθησαν δύο μόνον λύχνοι εἰς τάφους ἐνηλίκων ⁴. Εἰς τοὺς τάφους τῆς πλατείας Συντάγματος εὑρέθησαν 8 διάφοροι λύχνοι καὶ τεμάχια λύχνων ⁵. Ἡ σχέσις των πρὸς τὰ ταφικὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἴσως ἔχουν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθοῦν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων παραδειγμάτων.

ΣΤ. ΚΕΛΥΦΗ ΩΩΝ

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ, παρ' ὅλας τὰς προταθείσας ὑποθέσεις, καὶ διὰ τὰ κελύφη ῥῶν, τὰ ὁποῖα ἐνίοτε εὑρίσκονται εἰς τάφους ⁶. Εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος κελύφη ῥῶν εὑρέθησαν εἰς 3 παιδικὰς ταφάς (Z24, Θ17 καὶ I17). Εἰς τὰ νεκροταφεῖα τῆς Ὀλύνθου ἐσημειώθησαν δύο μόνον περιπτώσεις ⁷. Τὰ εὑρήματα εἶναι

1. Ὁ K. SCHEFOLD (Basler Antiken im Bild, σ. 27 - 29, ἐνθα καὶ βιβλιογραφία) δέχεται τὰ γυναικεῖα εἰδῶλια ὡς ἐνθεον παράστασιν τῆς ἀποθανούσης, ἐνῶ ἡ KAPOTZOG (AA 15, 1933 - 35, σ. 49) τὰ δέχεται ὡς θεάς.

2. Διὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐπιχρίσματος εἰς εἰδῶλια ὄρα R.A. HIGGINS, Catalogue of Terracottas in the British Museum, I, σ. VIII.

3. JHS 31, 1911, σ. 89 καὶ ὑποσημ. 119 - 124.

4. Olynthus XI, σ. 194.

5. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ, σ. 21, 23, 81, 141, 149.

6. M. P. NILSSON, Das Ei im Totenkult der Alten, Archiv fur Religion XI, 1908, σ. 530 - 546. AJA 32, 1928, σ. 492 καὶ 34, 1930, σ. 426, ἐνθα ὑποτίθεται ὅτι ἦσαν σύμβολα ἀναστάσεως εἰς ἄλλην ζώην.

7. Olynthus XI, σ. 192.

πολύ ὀλίγα, μὴ ἐπιτρέποντα συναγωγὴν συμπερασμάτων καὶ ὑποθέσεων. Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ διερωτηθῶμεν : ἐὰν τὰ ῥα ἦσαν τῷ ὄντι σύμβολα ἀναστάσεως εἰς ἄλλην ζωὴν, ὡς ὑπετέθη, διατί δὲν εὐρίσκονται εἰς περισσοτέρους τάφους καὶ εἰς τάφους ἐνηλίκων; Ἐὰν ὅμως τὰ ῥα θεωρηθῶν ὡς ἐν ἀκόμῃ εἶδος τροφῆς διὰ τὸν νεκρόν, τότε ἡ κατάθεσις των εἰς τὸν τάφον συμφωνεῖ πρὸς τὸ σύννηθες διαιτολόγιον παιδίων. Πάντως τελικὰ συμπεράσματα νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὰ.

Z. ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΙ

Ἀλείαντοι φυσικοὶ ὀστέινοι ἀστράγαλοι ἀποτελοῦν σύννηθες κτέρισμα. Εἰς τὸ πῶμα τῆς λάρνακος Θ17 (πίν. 361) εὐρέθησαν 28 ἀστράγαλοι καὶ ἐντὸς αὐτῆς, παρὰ τὸν ἀριστερόν μηρόν τοῦ ἐνταφιασθέντος παιδίου, εὐρέθησαν ἀκόμῃ 28. Δέκα ἔξ ἀστράγαλοι εὐρέθησαν εἰς τὸν παιδικὸν τάφον LIV τῆς πλατείας Συντάγματος¹. Χίλιοι περίπου ἀστράγαλοι εὐρέθησαν εἰς 41 τάφους τῶν νεκροταφείων τῆς Ὀλύνθου, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 8 ἀνῆκον εἰς ἐνήλικας καὶ οἱ 33 εἰς παιδιά. Εἰς μάλιστα τῶν τάφων τῆς Ὀλύνθου περιεῖχε 190 ἀστραγάλους². Κατ' ἀκολουθίαν φαίνεται ὅτι οἱ ἀστράγαλοι ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰ κτέρισματα παιδικῶν τάφων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τάφους ἐνηλίκων ἀπετίθεντο ἀστράγαλοι καὶ ἐνίοτε εἰς μέγαν ἀριθμόν. Οὕτω εἰς τὸ πολυάνδριον τῶν Θεσπιῶν, τοῦ 424 π.Χ., εὐρέθησαν σωροὶ ἀστραγάλων³, εἰς δὲ τὸν 96ον τάφον τῆς Μυρίνης 230 ἀστράγαλοι⁴. Ἡ ἀπόθεσις ἀστραγάλων ἐπὶ τοῦ πώματος τῆς λάρνακος Θ17 καὶ ἐντὸς αὐτῆς εὐρίσκει παράλληλον εἰς ταφὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κ. Κουρουνιώτου εἰς τὸν Κεραμεικόν⁵.

Ἡ εἰς ταφὰς παρουσία τῶν ἀστραγάλων ἐρμηνεύεται ποικιλοτρόπως⁶. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀστράγαλοι ἐτίθεντο εἰς τοὺς τάφους διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὸν Ἄδην ὡς καὶ εἰς τὴν ζωὴν, ἥτοι διὰ παιγνίδιον. Ἡ ἀπόκτησις μεγάλου ἀριθμοῦ ἀστραγάλων ὑπὸ παιδίων ἐν τῇ ζωῇ ἐθεωρεῖτο ἐπιθυμητὴ καὶ ἦτο δυνατόν ἀκόμῃ καὶ δι' ἀγορᾶς. Εἰς τὰς Σφῆκας (291 - 296) ὁ Ἀριστοφάνης ἀναφέρει στιχομυθίαν παιδὸς καὶ χοροῦ :

Παῖς : Ἐθελήσεις τί μοι οὖν, ὦ
πάτερ, ἦν σοῦ τι δεηθῶ;

Χορός (πατήρ) : Πάνυ, γ' ὦ παιδίον, ἀλλ' εἰ-
πὲ τί βούλει με πρίασθαι
καλόν; οἴμαι δὲ σ' ἐρεῖν ἀ-
στραγάλους δῆπουθεν.

1. ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΣ, σ. 101 καὶ 141.

2. Olynthus XI, σ. 198.

3. ΠΑΕ 1911, σ. 157.

4. POTIER - REINACH, ἑ.ἀ., σ. 92 καὶ 215.

5. ΑΕ 1913, σ. 187.

6. Olynthus XI, σ. 198. ΧΑΡΙΤΩΝΙΑΔΗΣ, σ. 44.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Κ

Τάφοι τοῦ 4ου ἔως καὶ τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος

A/ἀ.	Ἀριθμ. τάφων	Πυραὶ	Τάφοι	Ἐγχυτρί- σμοὶ	Κεραμοσκε- πεῖς	Θέσεις νεκροῦ	Θέσεις χειρῶν	Κτερίσματα ἐντὸς ἐκτὸς	Προσανατολισμὸς	Χρονολογία
1	Αα	X						1	—	1ος αἰ.
2	Βπ1 (λάγκκος)		X (ἐν προϋστ.)					—	—	3ος αἰ. (ἀρχαί)
3	Β5				X	τεταμένος, κεφαλὴ πρὸ Ν. πλευρᾶς	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	1	N - B	α' ἡμισυ 4ου αἰ.
4	Βλ	X						1	NA - BΔ	ἀρχαί 4ου αἰ.
5	Γλ (πδ)	X						1	—	α' ἡμισυ 4ου αἰ.
6	Ε6 (πδ)			X				1	—	ἀρχαί 4ου αἰ.
7	Ε14				X	πραφανῶς τεταμένος		1	NΔ - BA	ἀρχαί 4ου αἰ.
8	Η16				X	ὑπτίος	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	3	NA - BΔ	β' ἡμισυ 4ου αἰ.
9	Θ7				X	ἐκτάδην		—	A - Δ	α' ἡμισυ 3ου αἰ.
10	Θ8				X	ἐκτάδην, κάτω σκέλη εἰς ἀμβλεῖαν γωνίαν	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	1	NΔ - BA	2ος αἰ.
11	I 4				X	ἐκτάδην	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	1	NA - BΔ	περὶ τὸ 375
12	I 6			X				1	στόμιον πρὸς A	περὶ τὸ 400
13	Λ5 (πδ)				X			2	A - Δ	β' ἡμισυ 4ου αἰ.
Σύνολον	13	3	1	2	7			11	3	

Ὑπόμνημα : πδ = παιδικὸς τάφος

Σύνολα : Τάφοι ἐνηλίκων = 10

Τάφοι παιδικοὶ = 3

13

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Λ

Τάφοι τοῦ 1ου ἔως καὶ τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνος

A/ἀ.	Ἀριθμ. τάφων	Σαρκοφάγοι	Τάφοι	Κεραμοσκεπεῖς	Θέσεις νεκροῦ	Θέσεις χειρῶν	Κτερίσματα ἐντὸς ἐκτὸς	Προσανατολισμὸς	Χρονολογία
1	A3	X					1	A - Δ	β' ἡμισυ 2ου αἰ.
2	A7		X				1	B - N	τέλος 2ου αἰ.
3	A9		X				1	B - N	β' ἡμισυ 2ου αἰ.
4	A10		X				1	B - N	μέσα 1ου αἰ.
5	A12		X				1	B - N	τέλος 1ου αἰ.
6	B6		X				1	BΔ - NA	ρωμαϊκοὶ χρόνοι
7	Γ7		X		ὑπτίος		1	—	β' ἡμισυ 2ου αἰ.
8	Γ29			X	τεταμένος, κεφαλὴ πρὸ NΔ. πλευρᾶς	κατὰ μῆκος τοῦ σώματος	4	NΔ - BA	β' ἡμισυ 1ου αἰ.
9	Δ10 (πδ)		X				1	—	1ος αἰ.
10	Η14 (πδ)		X				2	—	τέλος 3ου - ἀρχαί 4ου αἰ.
11	I 30			X			1	—	1ος αἰ.
Σύνολον	11	1	8	2			14		

Ὑπόμνημα : πδ = παιδικὸς τάφος

Σύνολα : Τάφοι ἐνηλίκων = 9

Τάφοι παιδικοὶ = 2

11

Ἀκόμη καὶ ὡς βραβεῖα φαίνεται ὅτι ἐδίδοντο ἀστράγαλοι, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιγράμματος τῆς Ἀνθολογίας, VI, 308 :

Νικήσας τοὺς παῖδας, ἐπεὶ καλὰ γράμματ' ἔγραφεν,

Κόνναρος ὀγδῶκοντ' ἀστραγάλους ἔλαβεν.

Ἡ ἀπόθεσις πολλῶν ἀστραγάλων εἰς τάφους ἐθεωρεῖτο ἴσως δεῖγμα φροντίδος καὶ τιμῆς διὰ τοὺς θανόντας. Ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον, καὶ οἱ ἐνήλικες ἐν τῇ ζωῇ θὰ ἐχρησιμοποιοῦν ἀστραγάλους διὰ παιγνίδια τύχης, τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῶν εἰς τάφους ἐνηλίκων.

Η. ANTIKEIMENA EK METALLΟΥ

Ἐλάχιστα κτερίσματα ἐκ μετάλλου εὑρέθησαν εἰς τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος. Ταῦτα περιλαμβάνουν δύο κάτοπτρα ἐκ τῶν πυρῶν Βμ(πίν. 209α) καὶ Δβ2, τμήματα στλεγγίδων καὶ στλεγγίδα πλήρη (πίν. 362α) ἐκ τῶν παιδικῶν ταφῶν Θ17 καὶ Θ20α (ἀρ. χ17, πίν. 102β) καὶ τεμάχια μαχαιριδίων ἐκ τῶν τάφων Ζ16 καὶ Ζ17. Τὰ κάτοπτρα βεβαίως χαρακτηρίζουν ταφὰς γυναικῶν. Αἱ στλεγγίδες καὶ τὰ μαχαιρίδια παρουσιάζουν ἴδιον ἐνδιαφέρον. Αἱ διαστάσεις τῶν ἀποδεικνύουν ὅτι ἐν τῇ ζωῇ θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ ἐνήλικας. Τοῦτο ἴσως φανερώνει ὅτι δὲν ἐτέθησαν εἰς τοὺς τάφους ὡς ἀγαπητὰ ἐν τῇ ζωῇ ἀποκτήματα παιδίων, ἀλλὰ ὡς δῶρα προσφερόμενα ὑπὸ ἐνηλίκων ἐκ τῆς ἰδίας τῶν περιουσίας ἵνα τιμήσωσιν ἰδιαίτερος τὰ ἐνταφιαζόμενα παιδία. Εἶναι ἐπίσης προφανές ὅτι αἱ στλεγγίδες θὰ ἐτίθεντο εἰς τάφους ἀρρένων παιδίων. Μάλιστα εἰς μερικοὺς τάφους εὑρέθησαν περισσότεραι τῆς μιᾶς στλεγγίδες, δῶρα διαφόρων προσώπων πρὸς τὸ αὐτὸ παιδίον¹. Εἰς τὴν Ὀλυνθον εὑρέθησαν 59 στλεγγίδες εἰς 50 τάφους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 15 ἀνῆκον εἰς παιδία², κατὰ κανόνα πλησίον τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τῶν χειρῶν τοῦ λειψάνου. Εἰς τάφον τοῦ Ἀργους ἡ Καρούζου ἀνεῦρε χαλκὴν στλεγγίδα περὶ τὸ μέτωπον τοῦ νεκροῦ ἐν εἵδει στεφάνης, ἐδέχθη δὲ ὅτι «διὰ στλεγγίδος εἶχε στεφανωθῇ ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ»³. Ἡ στλεγγίς τῆς λάρνακος Θ17 (πίν. 362α) εὑρέθη κατὰ μῆκος τῆς κεφαλῆς τοῦ λειψάνου· ἴσως αὕτη ἐτέθη οὕτως ἀντὶ στεφανώματος διὰ τὸ ἀβαθὲς τοῦ χώρου τῆς λάρνακος.

IV. ΤΑΦΑΙ 4ου-1ου π.Χ. ΑΙΩΝΩΝ

(Κατάλογος K).

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσίνος φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο σπανίως καὶ σποραδικῶς. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν καταστραφέντων τάφων, λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας βάθους τῶν, καταλέγονται καὶ ταφαὶ τῶν μετὰ τὸ 400 π.Χ. χρόνων, ἀκόμη καὶ τότε εἶναι

1. AJA 32, 1928, σ. 493. Εἰς τάφον τῆς Κορίνθου εὑρέθησαν 10 στλεγγίδες.

2. Olynthus XI, σ. 202.

3. AD 15, 1933 - 35, σ. 40.

φανερὸν ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἦτο περιορισμένη. Ἐν ὄλῳ 13 ταφαί, διατηρηθεῖσαι εἰς καλὴν κάπως κατάστασιν, εἶναι δυνατόν νὰ τεθοῦν εἰς τὸν 4ον, 3ον, 2ον καὶ 1ον π.Χ. αἰῶνα (Κατάλογος Κ). Ἐννέα ταφαί, περιλαμβάνουσai 5 κεραμοσκεπεῖς τάφους, 2 ἐγγυτρισμοὺς καὶ 2 πυράς, ἀνήκουν εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα. Ἐκ τούτων μία πυρά (Γλ, πίν. 264β), εἰς ἐγγυτρισμός (Ε6) καὶ εἰς κεραμοσκεπῆς τάφος (Λ5, πίν. 399α) ἀνήκουν εἰς παιδία. Δύο ταφαὶ ἀνάγονται εἰς τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Εἰς μίαν περίπτωσιν (Βπ1) ὁ νεκρὸς ἀπετέθη εἰς προϊστορικὸν τάφον τυχαίως εὑρεθέντα κατὰ τὴν ἀνόρυξιν τοῦ προοριζομένου διὰ τὴν ταφὴν λάκκου. Εἰς κεραμοσκεπῆς τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος (Θ8, πίν. 348α) εὑρέθη εἰς τὸν τομέα Θ καὶ μία μόνον πυρά (Αα), ἀνήκουσα εἰς τὸν 1ον π.Χ. αἰῶνα, διεσώθη μερικῶς.

Αἱ μετὰ τὸ 400 π.Χ. ταφαὶ παρουσιάζουν τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ ὡς πρὸς τὸν τρόπον διαθέσεως τῶν νεκρῶν τοῦ ἀρχαιότερου αἰῶνος. Ἦτοι αἱ πυραί, οἱ κεραμοσκεπεῖς, οἱ ἐγγυτρισμοί, αἱ τάφοι ὁμοιάζουν πλήρως πρὸς τὰς προγενεστέρας ταφάς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐπαναληφθοῦν τὰ ὅσα ἤδη ἐλέχθησαν. Ἀξιοσημείωτος εἶναι μόνον ὁ κεραμοσκεπῆς τάφος Ε14 (πίν. 288), διότι διεσώθη πλήρως ἐντὸς τῆς τάφου τοῦ καὶ διότι αἱ κεραμίδες τοῦ ἔχουν τὴν ἐσωτερικὴν κοίλην ἐπιφάνειαν κεκαλυμμένην διὰ μελανοῦ χρώματος. Ἀρκετοὶ λίθοι εὑρέθησαν περὶ τὸ ἄκρον τοῦ, προφανῶς ἀνήκοντες εἰς τὸ ἐκ λίθων περίγραμμα, τὸ συνήθως περιβάλλον τοὺς τάφους τοῦ εἵδους τούτου. Παρ' ὅλην τὴν καλὴν τοῦ κατασκευῆν καὶ ὁ τάφος οὗτος περιεῖχεν ἓν καὶ μόνον σφαιρικὸν ληκύθιον (Ε14 - 319, πίν. 288β). Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀγγείων τῶν εὑρεθέντων εἰς ὅλους τοὺς τάφους τῶν αἰώνων τούτων ἀνέρχεται εἰς 14, ἐκ τούτων δὲ τὰ 11 εὑρέθησαν πλησίον τῶν σκελετῶν καὶ τὰ 3 ἔξω τῶν θηκῶν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι μετὰ τῶν 12 ἀγγείων τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος οὐδεμία λήκυθος καταλέγεται καὶ μόνον 2 ἀρυβαλλοειδῆ καὶ 2 σφαιρικὰ ληκύθια.

Ἀξίαι μνείας εἶναι αἱ ὀλίγαι εὑρεθεῖσαι στῆλαι· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν εὑρέθησαν εἰς τὰς ἀρχικάς των θέσεις, ἀλλὰ ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς ὑστερωτέρους τῆς ἀρχικῆς των χρήσεως χρόνους διὰ τὴν κάλυψιν τάφων, εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων εἶχον ἐνταφιασθῆ νεκροί. Ἡ κατολίσθησις καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας τοῦ νεκροταφείου, ὡς καὶ ἡ ἀνεύρεσις στῆλης εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίας χωρικοῦ, ληφθείσης ἴσως ἐκ τοῦ τομέως Ζ, δὲν ἐπιτρέπουν συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν συχνότητα τῆς χρήσεως στηλῶν εἰς τοὺς τάφους τῆς Ἐλευσίνος. Εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πολλαὶ στηλαι, τυχαίως εὑρεθεῖσαι ἠφανίσθησαν κατὰ τὴν ροὴν τοῦ χρόνου.

Ἰσως ἀξία περισσοτέρας προσοχῆς εἶναι ἡ μὴ ἀνεύρεσις νομισμάτων εἰς τοὺς τάφους τῆς Ἐλευσίνος. Μόνον δύο νομίσματα, ἓν τοῦ 4ου καὶ ἓν τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, εὑρέθησαν εἰς λάκκον ἀνοιγόντα εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου Βπ1 διὰ τὴν ταφὴν νεκροῦ, τοῦ ὁποίου μόνον ὀλίγα ὅστ' αὐ διεσώθησαν. Εἰς τοὺς τάφους τῆς Ὀλύνθου εὑρέθησαν 136 νομίσματα εἰς 66 ταφάς, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 21 ἦσαν παιδικαί¹. Ἐὰν ἀληθεύῃ ἡ γνώμη τοῦ Bruck, ὅτι ἡ συνήθεια τῆς ἐναποθέσεως νομισμάτων διὰ τὸν

1. Olynthus XI, σ. 202.

Χάρωνα ἤρχισε τὴν 4ην π.Χ. ἑκατονταετίαν καὶ ὅτι μόλις τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ἐγένετο συνήθης ¹, τότε ἡ ἔλλειψις νομισμάτων ἐξηγεῖται.

Πρέπει νῦν νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὴν νοτίαν τῆς ὀροσειρᾶς πλαγίαν, κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης, εἶχον εὑρεθῇ τάφοι ὑπὸ τῶν χωρικῶν καὶ τούτους ἠρευνήσαμεν καὶ πάλιν. Οἱ τάφοι οὗτοι ἀποδεικνύουν τὴν ὑπαρξίν νεκροταφείου καὶ κατὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἀνήκοντος εἰς τοὺς μετὰ τὸ 400 π.Χ. χρόνους. Διὰ τὴν ἔλλειψιν χρόνου δὲν ἀνελήφθη ἡ ἔρευνα τοῦ χώρου, ὃ ὁποῖος δυστυχῶς μεταγενεστέρως κατεστράφη ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐργοστασίου τσιμέντων.

V. ΤΑΦΑΙ ΤΟΥ 1ου ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟΥ 3ου μ.Χ. ΑΙΩΝΩΝ (Κατάλογος Λ).

Ἐλάχιστοι τάφοι ἀνήκοντες εἰς τοὺς πρώτους μ.Χ. αἰῶνας εὑρέθησαν. Οἱ περισσότεροι τούτων εὑρέθησαν εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ νεκροταφείου, τὸ πρὸς τὸ ἱερόν τῆς Ἐλευσῖνος, ἥτοι εἰς τὸν τομέα Α. Εἷς καὶ μόνος τάφος τῶν χρόνων ἐκείνων εὑρέθη εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα, εἰς τὸν τομέα Ι, καὶ 3 εἰς τοὺς τομεῖς Γ, Δ καὶ Η. Ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν ταφῶν μόνον 11 διετηρήθησαν εἰς κατάστασιν ἐπιτρέπουσαν χρονολογικὰ συμπεράσματα (Κατάλογος Λ). Ἐκ τούτων 8 ἦσαν ταφαὶ ἐν τάφροις, 2 ἦσαν κεραμοσκεπεῖς καὶ 1 σαρκοφάγος. Ἐκ τῶν 11 τάφων οἱ 2 ἦσαν παιδικοὶ (Δ10 καὶ Η14) καὶ οἱ 9 ἐνηλίκων.

Οἱ διασωθέντες τάφοι ἀπεδείχθησαν πτωχοὶ καὶ ἀπέδωσαν ἐν ὅλῳ 14 ἀγγεῖα-κτερίσματα. Μόνον ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Γ29 (πίν. 254β), τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος, περιεῖχε 4 ὑαλῖνας μυροδόχους (ὑπ' ἀρ. 207-210). Ὁ παιδικὸς ἐν τάφρῳ τάφος Η14, τοῦ τέλους τοῦ 3ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνος, τοῦ ὁποίου τὸ ἄνοιγμα ἐκαλύπτετο διὰ στρωτῆρων κεραμίδων κορινθιακοῦ τύπου, περιεῖχε 2 πηλῖνας πρόχους (ὑπ' ἀρ. 559 καὶ 560, πίν. 334β). Βεβαίως τὰ ἐξ ὑάλου ἀγγεῖα εἶναι τὰ συνηθέστερα (πίν. 195α). Ἐν γένει τὰ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μ.Χ. αἰῶνας κτερίσματα δὲν προσθέτουν εἰς τὰς γνώσεις μας νεώτερα στοιχεῖα.

1. Totenteil und Seelgrät im griechischen Recht, σ. 145.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ἐπισκόπησις τῶν ἀποκαλυφθέντων τάφων καὶ κτερισμάτων τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἑλευσίνος ἀποδεικνύει τὴν σπουδαιότητα τοῦ χώρου. Κατάλοιπα 23 περίπου αἰώνων παρέχουν σαφῆ εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῆς ταφικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῶν ταφικῶν ἐθίμων εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Τὰ κενὰ τὰ παρατηρηθέντα εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ νεκροταφείου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβάλουν τὴν εἰκόνα αὐτὴν. Ὡς ἐλπίσωμεν ὅτι τὰ κενὰ αὐτὰ θὰ πληρωθοῦν ἀπὸ εὐρήματα ἄλλων νεκροταφείων τῆς Ἑλευσίνος. Ὅτι ἄλλα νεκροταφεῖα ὑπῆρχον, ἴσως δὲ καὶ πλουσιώτερα, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ εὐρήματα τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἑλευσίνος καὶ Θηβῶν χώρου, ἀπὸ τὸν ὅποιον προῆλθεν ὁ ἐρυθρόμορφος στάμνος τοῦ δαδούχου (ΑΕ 1937, σ. 223 κέ., εἰκ. 1-4), καὶ ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς τάφους τοὺς εὐρεθέντας παρὰ τὴν Ἱερὰν Ὀδὸν, εἰς τὸ κτῆμα Ἀγγέλου Κοριζῆ (ΑΔ 14, 1931-32, Παράρτημα, σ. 41-48).

HUMAN SKELETONS FROM ELEUSIS

By J. LAWRENCE ANGEL

Smithsonian Institution Washington, D.C., U.S.A.

In the summers of 1954 and 1957 I was privileged to study about 30 skeletons excavated from 1952-56 by Dr. George E. Mylonas, from tombs of various types in the area west of the old excavations. These came from Sections E, Z, H, I, A, M and date from Middle Bronze to Classical periods. Their state of preservation is the one usual in Greece, as the photographs show: except for 5 out of 31 skeletons the condition is poor. Usually in Greece less than 1/5 of graves produce useable skeletons; this is particularly true in the red acid limestone - derived soil of much of Attica although at Eleusis (as also at the Athenian Agora) the schist-derived soil is a little less destructive. As the Tables show, this limits the metric and morphologic information. In 1945 (Angel 1945) I published a Geometric period male (11 El) from a tumulus - burial at Eleusis excavated by Dr. John Travlos, but the skeletons excavated earlier (in 1887 and before) by Dr. D. Philios (1 - 9 El) cannot now be dated, although some may be Early Iron Age like 11 and 29 El.

I measured a few of the skeletons *in situ*, but most I studied in the laboratories of the Athenian Agora Excavations. Mr. Constantine (Tassos) Pantazopoulos helped with mending the material. My assistants who helped with recording were students from Athens College, in 1954 Mr. Nikos Thiraios and in 1957 Mr. Panos Yannoulatos. Mr. David Fredenburg, an anthropology student at the University of Virginia who is a summer volunteer at the Smithsonian Institution, prepared the Tables and Plates. Mrs. Katharine Holland typed the manuscript. I am most grateful to these people for their help. Grants from NIH (A - 224) and from the American Philosophical Society made possible these field trips, made with the support of the Jefferson Medical College (under Dean George Bennett) University Museum of the University of Pennsylvania (under Dr. Froehlich Rainey) the American School of Classical Studies at Athens (under Director John L. Caskey), and the Agora Excavations (under Director Homer Thompson, with special help to me from the late Dr. Lucy Talcott), and with permission from the Greek Archaeological Service (under Dr. John Papadimitriou). I thank the directors of these organizations for their support and their interest, without which my work would not have been pos-

sible. And I thank especially Professor George E. Mylonas for allowing me to study his important material whose description follows.

INDIVIDUAL DESCRIPTIONS

Short descriptions of each skeleton will amplify the face measurements in Tables I and II, given in order of chronological period - MH III¹ and Minyan periods of Middle Bronze Age, Mycenaean (LH III), Geometric period of the Early Iron Age, and Classic.

Middle Bronze Age: MH III

27 El (Zπ4) is the broken skeleton of an adult female, apparently between 30 and 40 years, with right humerus length (290) and femur length (370 +) as measured in the ground, giving a short stature estimate, about 148 cm; the skeleton length in the ground was about 145 cm.

30 El (Eπ1) is a similar adult female but with almost average stature (153.8 cm), average bone thickness, muscularity, and shin length. The skull fits the «Basic White» norm, with a trace of the low and purse - shaped form as in the central Cyclades (cf. Angel, 1971).

31 El (Mπ7) is a similar adult female, average in robusticity and forearm proportions and apparently capacious pelvis. Skull form is intermediate, with broad forehead and low face.

37 El (Λπ12, well upper) is a truly petite girl, about 19 years old (epiphyses of ilium and ischium fusing) and only 145 cm tall with notably slender and flattened long bones and delicate and small hands and feet. The upper femur twists forward strikingly (38 °) and the lumbar curve occurs only at the 5th segment. Lumbar vertebrae 2 and 3 show Schmorl herniation of the disks into the back lower parts of the vertebral bodies (with hypertrophic bone reaction along the fusing rim epiphyses) as shown in plate 438. Hands and feet are tiny as well as delicate and the pelvis especially is strikingly small, almost rachitically flattened from back to front (inlet index 68.0): the depth of the inlet is only 85mm, 15 - 25 mm less than is normally adequate for passage of a full term infant. Did this girl die in childbirth? It seems likely. Her skull shows no developed enamel hypoplasia or other sign of severe illness or starvation in childhood, however. In form (Plate 435) it is Eastern Alpine almost south Cypriote, notably high - vaulted with squat hexagonal face, very light - boned, incipitubby prognathous and infantile. Dentition is poor: 2 lower molars lost in life already with 3 more lower molar alveoli abscessed.

1. This subdivision is equated with the late part of MH II as used in the description of the graves.

38 El ($\Lambda\pi 12$, well middle) is a fairly tall (almost 172 cm) male about 37 years old, muscular but light - boned rather than massive, probably broad - shouldered and narrow - hipped (biciliac 251 mm) with relatively long forearms. There is upward shift of thorax and pelvis : only 6 neck vertebrae and the first sacral a transitional vertebra fused only on the left (Plate 438). This lumbosacral instability goes with a rather straight lumbar region above sharp lumbosacral angle (23°), collapse of the L 2 - 3 disk with pronounced exostoses, but very little femoral torsion. The pelvis (Plate 437) is not deep (index 79) but as with **37 El** there are no other signs of poor nutrition. The skull (Plate 435) is long ovoid, not high, with long hexagonal face having long, tilted (12° alveolar plane angle) and slightly prognathous mouth, narrow - and high - bridged nose with clear subnasal grooves, and low orbits under strong brows : many Iranian - Nordic traits though size is only average. Dentition is poor : striking paradontal disease in the molar areas, with abscess - caused loss of two upper molars, 4 other abscesses and 3 carious teeth (also molars).

39 El ($\Lambda\pi 12$ well lowest), with short stature (148 cm), small hip bones and small clavicle (128 cm), is as petite a young woman as **37 El**, and also shows a trace of arthritic exostoses on L 5. But the pelvic depth (109) is adequate in size (Plate 437). There is a strong flange on the left humerus just above and along the radial groove apparently from a greenstick fracture in childhood (Plate 438). The skull (Plate 435) is notably short, high, and sphenoid, infantile, with almost bulbous forehead and overfilled occiput and a small and flat long hexagonal face, with long tilted, prognathous and deep mouth (like **38 El**), slight shovel incisors, and non - projecting nose. Iranian mouth traits with Eastern Alpine vault gives a Dinaroid combination, as can occur in the Argolid, East Cyprus, (Fürst 1933, Angel 1973a) or further east. There is a «bruise» depression on the right lambdoid suture. Teeth : show 2 carious and 2 lost in life, all in the molar area. The «family» traits perceptible in these 3 very different skulls are few and doubtful. As a group they could come from Early Bronze Karatas (Angel, 1970).

40 El ($H\pi 13$, N.W. corner) is a fragmentary child between 2 and 4 years old.

41 El ($H\pi 13$, S.W. corner) is a woman about 55, including only small left clavicle (130), neck vertebrae 1 - 3 with pronounced exostoses on facets, and capacious skull (Plate 435) of intermediate Mixed Alpine form. The broad, frontal bone dominates the ovoid broad and high vault and the quite squat heart - shaped face with its exceedingly wide nose and strong - chinned mouth. Dentition is notably poor with 10 teeth lost in life, 2 carious and 3 others abscessed; linked with a cross - bite (jaw sliding toward the right) and a complete destructive flattening of the left temporomandibular joint.

42 El ($H\pi 13$, north side) is the isolated skull of a man in late middle - age.

Its condition is poor. The vault is long and relatively low and narrow with sharply curved occiput and rather thick - walls. The face is low and quite wide, with rectangular orbits flanked by prominent cheek bones. The overall impression is Mediterranean with some Basic White face details (as in pre - Greek populations; Angel, 1959).

43 El (Hπ13, south side) is a medium to short and extremely robust and muscular man (forearm breadth of 50? is 6 % bigger than the U.S. average). The axis vertebra is notably massive. The lower skeleton is missing. The large and long skull vault is at the extreme of linearity (Plate 436), relatively (but not absolutely) low, with broad forehead, flat sides and «rising» vault profile like Neolithic skulls at Nea Nikomedeia and Hageorgitika (Angel, 1971). The squat face with shallow but strong chin and very low rectangular orbits, like **42** and **41 El**, likewise fits this Neolithic Basic White trend. Dentition is poor, with 3 molars lost and one carious and abscessed out of the 14 preserved alveolar spaces. There are 5 round holes in the vault which are clearly post - mortem borings, perhaps from insects, and not metastatic lesions.

44 El (Iπ4) is the skull vault and 2 teeth of a subadult (M_3 roots incomplete, sutures open). She fits mainly the very linear version of Basic White as seen in **43 El**, at home in Greece from Early Neolithic times. The ellipsoid vault has a wide forehead and full deep occiput (Iranian trait) and a pentagonoid profile.

Late Helladic I - II

23 El (Hπ1, lower center, skeleton 3) is the fragmentary skeleton of a middle aged male with muscular, thick - boned, quite bowed and rather short tibia. The notably capacious skull vault fits Mixed Alpine trends.

32 El (Hπ17 skeleton 1) is the partial skull vault of a young adult male, Iranian - Mediterranean in trend. The vault is long ovoid with high forehead and sharply curved deep occiput and somewhat projecting nasal bones (face missing).

35 El (Mπ9) is the partial vault and jaw of a young adult female, possibly Mixed Alpine. Dentition is very poor, with 9 teeth lost in life and one carious out of 13 preserved alveolar spaces. The left jaw joint shows slight arthritis.

Late Bronze Age : LH III or Mycenaean III

16 El (E1, 1952) is the skull vault (Plate 2) and right orbit of a middle - aged male, Basic White, pentagonoid, low, with rising profile, strong browridges, narrow and angled occiput and frontal region and flat sides. The elliptical low orbit suggests a wide (and low?) face.

17 El (E2, 1952) is the broken skull (Plate 436) of a young adult or subadult

TABLE I
MEASUREMENTS OF SKULLS

ΠΑΡΕΝΘΕΤΟΣ ΠΙΝΑΞ VIII

		Middle Helladic									Late Helladic I - II			Late Helladic III								Geome- tric	Clas- sical
Measurement or Index	Grave and area or trench Number Sex and age Skull type	Eπ1 30	Mπ7 31	Λπ12 (upper) 37	Λπ12 (mid.) 38	Λπ12 (low.) 39	Hπ13 41	Hπ13 42	Hπ13 43	Iπ4 44	Hπ1 23	Hπ17 32	Mπ9 35	E1 16	E2 17	Hπ1 No. 1 21	Hπ1 No. 2 22	Mπ4 33	Mπ4 34	Zπ3 36	Λ1 29	I22 45	
		f 35? A3	f 45? E2	f (18) C4	m 36 D5	f 25 F2(C4)	f 55 E1 (D2)	m 50 B3(A4)	m 35 A1 (A4)	f 19 A1 (D2)	m 39 E2	m 32 D3	f 25 E3	m 46 A3(B2)	m 21 B1 (E3)	m 38 C4	m 34 B2	m 41 C5?	m 33 E1	m 30 C3(C5)	f 46 C3 (F4)	m 53 F1	
23a	Horizontal circumference	—	—	456	513	481	(513)	—	532	(513)	—	519?	—	516	513?	(508)	506	—	532?	529	511	513?	
25	Sagittal arc	—	—	342	373+	364?	(372)	—	(390)	(341)	—	(369)	335	(367)	(361)	(371)	351?	—	(376)	(377)	360	373?	
26	Frontal arc	—	—	120	135	125	135	—	125	(104)	—	130	111	126	124	128	118	125	125	127	132	118	
27	Parietal arc	—	—	120	127	117	123	—	125	133?	—	124	104	121	(124)	120	121	(120)	135	134	120	124	
1	Vault : Length, max.	174	182	162+	187	162	179	190	203?	187	204	189	171	186	183?	178	182	173	188	187	179	183	
(21)	Height, auricular - vertex	—	—	115	118-	121	122-	(110)	115-	110	—	(118)	—	113+	115	120-	110-	—	111?	109	112-	114	
17	Basion - bregma height	—	—	131	136	136	(136)	—	(132)	—	—	—	—	—	129?	—	(125)	—	133+	—	126	134?	
5	Base length, basion - nasion	—	—	93	104	89	—	—	(107)	—	—	—	—	(93)	108	—	(103)	—	100+	—	98	97	
8	Breadth, max.	137	(137)	129+	139+	141+	144-	sl.	127	126?	153	(138)	(133)	138	142	(139+)	128	149	144	150	146	141?	
9	Frontal breadth, min.	95	99	92	93	89	104?	—	100?	(97)	—	98	80?	87	85	(100)	(94)	91	102?	(103)	100	95-	
11	Base breadth, bi-auricular	—	—	114	123	116	114	—	108	—	—	(122)	—	124+	116	—	111	—	131?	132	123	118	
45	Cheek breadth, bizygomatic	—	—	123+?	133	123	126	—	128?	—	—	—	—	(134)	(121)	(129)	(116)	—	(139)	147?	130	124?	
66	Jowl breadth, bigonial	—	—	94	95+	89-	92?	—	(104)	—	—	—	—	—	98	(98)	—	—	—	—	87	96?	
65	Jaw breadth, bicondylar	—	—	108	119	111	118	—	—	—	—	—	—	—	(117)	—	—	—	—	—	118	(117)	
71a	Ramus breadth, min.	—	28	28	33	30	31	—	33?	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—	28	32	33	
69	Chin height	—	27?	27-	37-	35	31?	—	30	—	—	—	30	—	31?	32?	—	—	—	—	28	34	
48	Upper face height, nas.-prosth.	—	(60)	61	70-	63	57?	60	(66)	—	—	—	—	—	61?	—	—	—	(67)	—	66-	72	
55	Nose height	—	—	44	50	43	45-	—	50?	—	—	—	—	—	(45?)	—	—	—	—	—	47	51	
54	Nose breadth	—	—	22-	24	23-	31-?	—	(24)	—	—	—	—	—	(29?)	—	—	—	—	—	(23)	24	
57(2)	Upper nasalia breadth	—	—	9+	14	10-	(15)	—	(13)	—	—	15	—	11?	—	—	—	—	12?	—	14?	—	
49a	Interorbial breadth	—	—	24	21	21	28?	—	(22)	—	—	24+?	—	19?	—	—	—	—	20	—	23-	(23)	
51a	Left orbit breadth, dakryon	—	—	34?	42-	35	39	36+?	41?	—	—	—	—	37-?	—	—	—	—	—	—	39?	37	
52	Left orbit height	—	—	33?	31?	29	35	30	30-	—	—	—	—	31-?	33-?	33	30?	—	29+?	(32-?)	33	32	
60	Palate, alveolar length	—	—	49+	56	56	(51)	—	(53)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	50	
61	Palate, alveolar breadth	—	—	54?	61	61	(57)	—	(64)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61	61	
*	Alveolar plane angle (°)	—	—	5	12	9	4?	—	(7)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	(10)	
72	Face profile angle	—	—	85	91	83	84	—	(87)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	84?	
79	Mandibular angle	—	—	28	30	28	12?	—	(19)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	19	
81	Crown length, upper molar 1	—	—	11.2	10.2	10.3	10.2	—	10.7	—	—	—	—	—	10.7	—	—	—	—	—	9.6	11	
81(1)	Crown breadth, upper molar 1	—	—	11.2	12.3	10.8	11.5	—	12.7	—	—	—	—	—	10.7	—	—	—	—	—	10.3	12	
Indices :																							
8 × 100/1	Cranial	78.7	75.3	79.6	74.3	87.0	80.5	low	62.6?	67.4?	75.0	(73.0)	(77.8)	74.2	77.6?	(78.1)	70.3	86.1	76.6	80.2	81.6	77.1?	
2 × (21)/1 + 8	Mean auricular height	—	—	78.8	72.4	79.6	75.3	—	69.7?	70.5?	—	—	—	69.8	71.0?	—	71.0	—	66.9?	64.9	69.1	70.4?	
9 × 100/8	Fronto - parietal breadth	69.3	(72.3)	71.3	66.9	63.1	72.2?	—	78.7?	(77.0?)	—	(71.0)	(60.2?)	63.0	59.9	(71.9)	(73.4)	61.1	70.8?	(68.7)	68.5	67.4?	
47 × 100/45	Facial	—	—	81.3	88.7	88.6	85.7	—	85.2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83.9	95.2?	
54 × 100/55	Nasal	—	—	50.0	48.0	53.5	68.9?	—	(48.0?)	—	—	—	—	—	(64.4?)	—	—	—	—	—	(48.9)	47.1	

Note : numbers in the first column refer to standard difinitions in Martin (1928).

TABLE II
MEASUREMENTS OF POST CRANIAL SKELETON

ΠΑΡΕΝΘΕΤΟΣ ΠΙΝΑΞ ΙΧ

Grave and area or trench Number Sex and age	Middle Helladic												Late Helladic I-II				Late Helladic III				Geometric				Classical			
	Eπ1		Mπ7		Λπ12 (upper)		Λπ12 (mid.)		Λπ12 (low.)		Hπ13		Hπ1		Hπ1		Zπ6		Hπ5		Mπ4		Α1		Z17		I 22	
	30	31	31	31	37	37	38	38	39	39	43	43	23	23	21	21	25	25	28	28	33	33	29	29	24	24	45	45
	f 35?	f 45?	f 45?	f 45?	f (18)	f (18)	m 36	m 36	f 25	f 25	m 35	m 35	m 39	m 39	m 38	m 38	f? adult	f? adult	m 38	m 38	m? 41	m? 41	f 46	f 46	m 30	m 30	m 53	m 53
	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.
Humerous : Max. length	(275)	—	—	278?	(266)	—	311?	313	(275)	—	(309)	—	—	—	—	(308)	—	—	312?	—	270	—	300	305-	325	—	—	(348)
Vert. head diam.	—	—	—	—	—	—	44	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	42	46?	—	—	—
Max. midshaft diam.	—	—	—	19	18	16	20	20+	18	—	24	24	—	—	—	20	—	—	22	—	—	—	22	22	—	—	—	25
Min. midshaft diam.	—	—	—	16	13	13	17	17+	15	—	20	21	—	—	—	17	—	—	18	—	—	—	17+	16	—	—	—	18
Radius : Max. length	—	—	—	209?	(193)	—	(243)	245	209	—	225	225	—	—	—	—	—	—	—	(250+)	—	—	226	230	237+?	—	—	—
Ulna : Max. length	—	—	—	—	—	211?	265?	266+	—	238	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(245)	251	—	—	—	—
Clavicle : Max. length	—	—	—	—	—	(111)	148	(145)	(128-)	—	—	—	—	—	—	144?	—	—	149	—	—	—	138	137	—	—	164	(158)
Femur : Max. length	—	(390)	408?	—	367	366	455	—	354	—	—	—	—	—	442?	—	—	—	—	(460)	395?	—	426	428	—	471?	—	—
Max. head diam.	—	—	—	—	35	36	43	43	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	43	—	—	—	—
Subtrochanteric a-p diam.	—	25	23	—	18	18	27	26	22	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	25-	25	—	29	—	—
Subtrochanteric transv. diam.	—	—	32	—	25	26	32	31	30	—	—	—	—	—	37-	—	—	—	—	—	—	—	32	32	—	36	—	—
Midshaft a-p diam.	—	26-	26	—	20	20	28	28	23-	—	—	—	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	27	26	—	29+	—	—
Midshaft transv. diam.	—	—	26+	—	18	19+	27	26	23+	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	26	27	—	33	—	—
Neck torsion angle (°)	—	—	—	—	38	++	6	0	12	—	—	—	—	—	+	—	—	—	—	—	—	—	8	9	—	—	—	—
Platymeric index	—	—	71.9	—	72.0	69.2	84.4	83.9	73.3	—	—	—	—	—	67.6	—	—	—	—	—	—	—	78.1	78.1	—	80.6	—	—
Pilastric index	—	—	100.0	—	111.1	105.3	103.7	107.7	100.0	—	—	—	—	—	96.6	—	—	—	—	—	—	—	103.9	96.3	—	87.9	—	—
Robusticity index	—	—	12.9	—	10.4	10.7?	12.1?	(12.1)	13.1	—	—	—	—	—	(13.0)	—	—	—	—	—	—	—	12.5	12.5	—	(13.2)	—	—
Tibia : Length, lat. cond. to mall.	—	318?	(338)	—	—	290?	379	379	—	(288)	—	—	(340)	—	(350)	—	—	(330)	—	(360)	302?	—	349?	347	370?	—	—	—
Nutr. foramen level a-p diam.	—	—	—	—	25	26	37	36	—	29	—	—	39	—	35	—	—	32	—	—	—	—	32	31	—	—	—	—
Nutr. foramen level transv. diam.	—	21	—	—	16	17-	23	23?	—	21	—	—	25-	—	23-	—	—	23	—	—	—	—	23	23+	—	—	—	—
Head retroversion angle (°)	—	—	—	—	—	19	+	—	—	11	—	—	—	—	+	—	—	—	—	—	—	—	++	—	—	—	—	—
Cnemic index	—	—	—	—	64.0	65.4	62.2	63.9?	—	72.4	—	—	64.1	—	65.7	—	—	71.9	—	—	—	—	71.9	74.2	—	—	—	—
Fibula : Max. length	—	—	—	—	—	—	379	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(327)	—	—	—	—	—
Stature estimate (cm, Trotter)	(153.8?)	—	153.8	—	144.5	—	171.6	—	147.8	—	(165.2)	—	(164.2)	—	167.6	—	(161.8)-	—	168.3	—	154.9?	—	160.7	—	172.4	—	178.7	—
Lumbar vertebrae height (Ant. & post.)	—	—	—	—	109	114	126?	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140	132	139	—	—	—
Sacrum : Breadth	—	—	—	—	101	—	102	—	92?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	—	—	—	—	—
Innominate : Height	—	—	—	—	160?	160?	—	(195)	(172)	(172)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	208	203	217	—	—	—
Iliac breadth	—	—	—	—	127?	—	—	(148)	142	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	165?	168	(166)	—	—	—
Ischial length	—	—	—	—	62	64	—	78?	66?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	84	91	—	—	—
Pubic length	—	—	—	—	(65)	—	64	66	(70)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	89	—	—	—	—
Pelvis : Bi-iliac breadth	—	—	277?	—	(228)	—	251	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	290	—	—	—	—	—
Inlet diam. (A-p & transv.)	—	—	123?	132?	85?	125	96	122	109?	127?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133	144	—	—	—	—
Inlet angle with horizontal (°)	—	—	—	—	—	—	62	—	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	—	—	—	—	—
Pelvic brim index	—	—	(93.2?)	—	68.0?	—	78.7	—	85.8?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92.4	—	—	—	—	—
Talus : Length	—	—	—	—	41	41	53	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	52-	—	—	—	—
Breadth	—	—	—	—	33	—	40	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(37)	38	—	—	—	—
Mid-trochlear height	—	—	—	—	23-	—	28+	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(26)	26	—	—	—	—
Neck diversion angle (°)	—	—	—	—	24	25	22	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	15	—	—	—	—
Calcaneus : Max. length	—	—	—	—	—	62	79	81	—	(68)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(72)	—	—	—	—	—

(spheno - occipital synchondrosis just fused) apparently male, ovoid Mediterranean in tendency. It is like **16 EI** in profile, but less robust. The forehead is notably pinched and jowls wide so that the low face is quite square. The nose is wide and maxilla prognathous - negroid? An Egyptian or Ethiopian background is possible. The dentition is anomalous: the upper right canine is incompletely erupted and all lower incisors and canines are trapped in their alveoli with the right canine and 3 incisors rotated 90°: milk canines and incisors were recently shed. The right lower third molar alveolus shows that tooth still in its crypt and the left one appears suppressed. The upper incisors are slightly shovel - shaped and show traces of hypoplasia of the enamel.

18, 19, 20 EI (E2, 1952) are skulls too fragmentary to measure.

21 EI (Hπ1, skeleton 1, upper) is a medium sized and fairly robust skeleton of a man in early middle - age with a skull lacking part of its left side. The sphenoid vault is rather short and strikingly high, with rising profile and deep occiput with some lambdoid flattening. A trace of fronto-occipital deformation is possible. The square face was probably not high and may have had a broad nose. The general trend is Eastern Alpine and the skull closely resembles the Middle Bronze female **37 EI**.

22 EI (Hπ1 piled up bones, upper) is the skull vault and orbit (Plate 436) of a male at the end of young adulthood, of angular Mediterranean tendency. The rather small and narrow vault is pentagonoid in both top view and profile, almost flat - sided and house - shaped from the rear. The orbit is low.

25 EI (Zπ6) is a very fragmentary female (?) skeleton, medium - tall.

26 EI is an intrusive and fragmentary small female in the same tomb.

26a EI is a fragmentary male skull, Basic White (?) in form, and unrestorable.

28 EI (Hπ5) is a medium tall and fairly broad - shouldered male skeleton. Under him and beside him are lighter - boned skeletons probably female.

33 EI (Mπ4) is a very short and stocky male, middle - aged, fragmentary, with a restorable skull - cap. This is byrsoid to sphenoid, very broad, probably low with pinched forehead: the turtle - shape Eastern Alpine of the central Cyclades, also in S. Cyprus and Anatolia (Angel, 1951a).

34 EI (Mπ4) is the large vault and upper face of a male in early middle age. The broad forehead and capacious ellipsoid vault and low face fit Mixed Alpine trends. There is a slight lowering and vertical compression of the vault, especially posteriorly as seen in the Cypriote type of deformation. Both skulls from this tomb could be at home in the Bamboula population (Angel, 1973a).

36 EI (Zπ3) is the broken skull (Plate 437) of a young adult male, robust, massive and broad but low, with a possible trace of deformation like that in **34 EI**. Mastoid processes are huge and the face notably broad and probably relatively low with low orbits. This is more like the European Alpine of Upper

Paleolithic origin than the turtle variety of Eastern Alpine (cf. **33 El**). Dentition is excellent; 18 preserved teeth show medium wear and no lesions.

Early Iron Age : Geometric

29 El (A1 in earthcut beehive tomb, 2nd half of 8th B.C.) is the almost complete skeleton of a woman, middle - aged, just above average in stature and average in build except for rather large forearms, thick humeri, and large pelvis. The inlet of the birth canal is peculiarly deep as well as big and there are extra ligament fossae in front of and behind the sacroiliac joint and extra tendon crests along the pubic pecten, ridge and tubercle and marked roughening on the outer surface of the pubic symphysis (Plate 438). These are from stresses of repeated pregnancies. The effects of the actual births — at least 8, perhaps 12 — show in the row of pits along the posterior pubic symphysis and the sharp and prominent lipped crest of the symphyseal face (cf. W. Putschar 1931, Stewart, 1957; Angel 1969, 1971). The vertebrae are not arthritic.

The skull (Plate 437) has a capacious broad ovoid vault, rather low with bulging sides, an hexagonal face with notably broad cheek compared to jowls, square orbits, probably average nose, and orthognathous profile. This fits the massive version of European Alpine, like **36 El** and unlike **11 El** (Angle 1945) and could have a northern origin. The dentition is excellent, with no lesions at all!

Classical

24 El (Z17 sarcophagus) is the incomplete skeleton of a young adult male, tall, robust and muscular, with medium arthritic lipping of lumbar vertebrae.

24a El includes parts of a child of 2 - 3 years (permanent M_1 crown almost complete, metopic suture fused) in the same sarcophagus with **24 El**.

24b El is an extremely fragmentary pelvis and parts of other bones, probably female, underneath the robust male skeleton.

45 El (I 22, 4th century B.C.) is the partial skeleton (broken right humerus, clavicles, partial ilium, neck vertebrae, skull) of a very tall man in late middle age, probably broad - shouldered. The skull (Plate 437) is intermediate in size and most proportions in a Dinaro - Iranian - Mediterranean combination just seen in Early Neolithic Macedonia. The ovoid vault has a rising profile and deep occiput with full temporals and big mastoids. The constricted forehead surmounts a narrow and rectangular face with thin nose, rhomboid orbits, tilted chewing plane but big and projecting chin. The dentition is poor with 3 first molars and a second premolar lost in life, another lower molar and premolar carious, and (among the 14 alveoli of teeth lost after death) 4 maxillary

abscesses of premolars and a canine. Molar crowns are large. The left jaw joint shows slight arthritis.

DISCUSSION

The preceding descriptions, the Plates and the Tables raise rather than answer 4 questions. First, do the people of Eleusis change from Middle Bronze to Classical times in parallel with the people of Greece as a whole? Second, do they clarify the causes of these changes—the extent to which change is internal and microevolutionary as opposed to external, from migrations and conquests? A related third question is that of origins of the obviously composite Hellenic peoples. And the fourth question concerns any consistent difference between Eleusinians and others, whether in genetic traits, in the extremely vital matter of health, as related to environment, or in social and demographic results. My answers are incomplete.

The difficult part is that for the answers I must use individual comparison more than statistical comparison with its certainties based on probability theory. This is my apology for using «types» to suggest connections either with past peoples in Greece or contemporary peoples in Eastern Mediterranean lands or the Balkans. Types are imaginary syntheses of real traits; they can be misleading. But equally uncertain is the degree to which the small samples from Eleusis actually represent the people: I can see the trends which they show, at least, but cannot infer what they miss out.

Table III summarises a few key measurements and indices for the four periods from about 2000 to 300 B.C. as a comparative base for the Middle and Late Bronze samples and later individuals from Eleusis; and modern Americans serve as a reference standard. Since the Eleusis samples are small I have combined sexes, adjusting the female metric means to male standards through modern sex difference factors, and I have used the male standard deviations for statistical comparisons. Standard deviations of Late Bronze and modern U.S. males are in Table III. But remember that Early Iron and especially Middle Bronze variation and heterogeneity are higher than Late Bronze and Classical (Angel 1946, 1951, 1971). The modern U.S. White sample comes from 97 accidentally dead skeletons submitted after 1961 by the FBI and other law agencies plus 17 skeletons of people who willed their bodies for study after 1958 into the Terry Collection (now at the Smithsonian as a permanent loan) started by the late Dr. R. J. Terry in the 1920s and continued by Dr. Mildred Trotter at the University of Washington in St. Louis, Missouri. These are middle-class and average very much younger than the ordinary skeletons from the anatomical dissecting room. 48 % of the U.S. sample are known people.

In the ancient Greek continuum the striking 8 - year increase in adult

T A B L E   I I I
COMPARISONS, SEXES COMBINED

Location	Greece						Eleusis				Standard Deviation (skull)		United States		
Period	Middle Helladic		Late Helladic		Early Iron		Classic		Middle Helladic		Late Helladic		Greece (Late Helladic)	USA (Modern)	20th Century
	Mean	N	Mean	N	Mean	N	Mean	N	Mean	N	Mean	N			
Age at death	33.7	179	36.6	291	35.2	180	41.7	146	34.8	13	35.0	8			40.1 118
Measurements :															
Stature estimate (cm, Trotter)	166.0	112	166.3	96	166.2	91	169.3	49	163.4	7	168.1	3			174.9 90
Skull, horizontal circumference	519.4	89	522.8	142	523.0	84	520.9	100	508.1	5	519.2	5	14.85	14.79	522.7 101
Chin height	33.3	119	34.0	89	32.6	83	33.2	66	33.7	7	31.5	2	2.57	3.20	33.9 73
Ramus breadth, min.	31.5	102	31.6	76	32.2+77	32.1	69	31.7	6	28.5	2	2.04	2.90	29.8 89	
Indices :															
Robusticity (femur)	13.9	50	12.9	50	12.9	41	14.3	17	12.2	4	13.0	1			12.4 76
Platymeric (f. subtrochanteric)	74.4	94	77.0	98	77.6	85	77.2	49	75.1	4	67.6	1			86.8 84
Pilastric (f. midshaft)	106.1	99	102.9	100	102.1	90	104.1	47	103.5	4	96.6	1			110.2 84
Cnemic (tibia)	67.9	86	67.5	85	68.6	68	69.0	42	66.1	4	71.7	2			69.7 78
Pelvic brim	81.3	19	78.4	16	81.2	15	84.3	15	77.5	3	—	—			90.9 59
Cranial (8 × 100/1)	76.3	101	76.7	153	76.4	99	76.1	107	75.3	9	77.5	6	3.94	3.98	77.2 102
Mean auricular hgt. ((21) × 200 /1 + 8)	72.5	95	70.8	139	71.0	100	71.3	97	74.4	6	68.7	5	2.91	2.51	72.6 100
Fronto - parietal (9 × 100/8)	69.2	91	68.0	140	69.4	83	69.0	94	70.4	7	63.7	4	3.46	3.47	67.9 103
Fronto - gonial (66 × 100/9)	98.6	62	101.3	42	101.7	45	104.7+19	98.2	4	115.3	1	6.78	6.56	101.0 78	
Facial (47 × 100/45)	87.2	68	90.3	38	86.2	48	89.6	42	85.9	5	—	—	6.03	5.18	91.6 56
Upper facial (48 × 100/45)	52.0	70	53.1	70	51.9	49	53.1	61	49.7	4	—	—	3.67	3.10	55.0 67
Nasal (54 × 100/55)	50.5	79	48.8	76	48.6	65	48.6	67	55.1	4	—	—	4.41	4.32	46.0 90
Orbital (52 × 100/51a)	83.1	81	85.9	89	85.3	57	85.9	68	83.3	6	79.1	2	5.96	6.89	84.6 92

NOTE : Females have been included with males in the above averages. In the indices they have been combined directly, but for size adjustment of direct measurements the following factors have been used: Estimated stature 1.0785, horizontal circumference 1.042, chin height 1.124; minimum ramus breadth 1.059. These factors are based on samples of known sex. Italicized means differ significantly ($P < .05$) from the values of the preceding period; values with a + differ significantly from one of the earlier periods.

longevity (and hence fertility), less striking Classical 3 - 4 cm increase in stature, and related 3 - 6 % increase in pelvic depth are all connected with improvement in living conditions and in diet, as I have shown earlier (Angel 1946, 1951, 1971, 1972, 1974, *in press*). The Classical rise in femur robusticity, the earlier reductions in flatness of upper femur and tibia shafts and perhaps the reduction in central femur narrowness reflect improving nutrition (cf. Buxton 1938) as well as changes in gait and posture involving less stress on hip rotators, knee and ankle extensors (Angel, 1964).

Modern U.S. limb bones are longer and proportionately slenderer with different stresses for this and other reasons—hence for example the much greater relative back to front or pilastric depth of the femur; but nutrition plus social status are here determinants of great stature (Damon, 1968) and especially great pelvic depth (Greulich and Thoms, 1938) in comparison with earlier populations in the U.S. as well as in the Old World in general.

Changes in skull form are not great but are intriguing (Angel, 1945, 1946, 1959, 1969, 1971, 1973). The immigration of early farmers from Anatolia and the Levant, survival of Mesolithic hunters, the maritime movements of the later Neolithic and Early Bronze Age, and immigration of proto-Greek-speakers and others before and during the early Middle Bronze Age raised the heterogeneity and biological potential of the new Greek population to a new watershed level demographically. After this there was a long phase of relatively stable flowing together of people and their genes as the Tables show. The major stabilizer was population increase (Angel, 1951, 1973). Hence the rate of change slows by about one third between Middle Bronze and Classical (before a rapid increase in change developed in Roman to Baroque times as population decreased). Percent change is 1.6 MB to LH III, 1.3 LH III to Early Iron (EI) and 1.1 EI to Classic. Likewise the number of significant differences (Table III) drops steadily from Middle Bronze to Classic, accelerating the trend perceptible from Neolithic to Middle Bronze (Angel, 1969).

Specific changes in the skull as covered in Table III fit in 4 clear complexes, which appear to have different causes—either from microevolutionary selection, additions to or losses from the gene—pool from migrations, effects of change in population size and mixture, or direct effect of environment, for example from nutrition.

First, from Middle to Late Bronze Age there is a striking decrease in height of the skull vault going with a compensatory small, and statistically only probable, increase in horizontal size: there is no brain size change anticipating or occurring with the Classical increase in body size. It is hard to find a selective reason for this squashing down of the braincase; the Lerna Middle Bronze fertility selection trend (Angel, 1969, 1971) is toward a higher as well as bigger braincase. But the royalty from the Mycenaean shaft grave circles (Angel in

Mylonas, 1973) show this same lower vault even more strongly, and it occurs also in the proto - Slav or proto - Illyrian (?) ochre - grave population of Bessarabia (Nécrasov and Cristescu, 1965): perhaps the later of the proto - Hellenic migrants brought this trend in from the northeast. Even so some other evolutionary factors must assist it.

Second, the whole face including forehead becomes more linear by Late Helladic III and then widens strikingly in the Early Iron Age (as does the skull base) before narrowing again, excluding the forehead, in Classical times. I showed earlier (1969, 1971) that in the Middle Bronze Age people at Lerna the more fertile, since more malaria - resistant (?), segment of the population is more linear in face (and larger in vault) than the less fertile. If selection by disease then explains the mid - second millennium narrowing of the face, can the Early Iron Age broadening be from ecologically - assisted reduction in malaria (Angel 1974; *in press*) or from temporary effects of a small proportion of immigrants, disappearing after their genes have been absorbed by Classical times? Perhaps the latter is more likely.

Third, nose and orbits both become relatively linear and high by LH III, like the face, but fail to show any Early Iron Age widening. This relates in part to a long - term evolutionary trend (Angel, 1951) of increase in nose size, and may relate to the fourth trend.

Fourth, the chewing apparatus shows probable strengthening of the chin into LH III (in part related to face linearity) and then a big drop in chin height in the early first millennium B.C. (in part related to face broadening). At the same time the jaw ramus for chewing muscle attachment gets significantly wider from Middle Bronze to Early Iron Age, and the breadth at the jaw ramus angles—bigonial or jowl breadth—steadily increases to a significant change by Classical times. All this is part of a long term trend (Angel, 1951), slow and irregular, involving shift of chewing stresses (with more cooked foods?) from front toward the back of the mouth; it precedes the post-Classical increase in overbite and weakening of chewing apparatus in response to too-soft foods and is microevolutionary as well as ontogenetic.

The Eleusis samples of Middle Bronze Age (including Minyan) and LH III date differ from the total Greek series for these periods (of which they form a part) by about 1.5 to 2 % or about as much as the Middle to Late Bronze Age change; the small sample size may exaggerate the divergence of the Eleusinians and in any case makes it unreliable. The broad nose of Middle Bronze Eleusis differs almost significantly and the extraordinarily narrow forehead of LH III Eleusis does differ significantly from its parent sample. But this must remain uncertain nevertheless. Likewise my visual impression that Eleusinians have a smaller and more linear vault and shorter and wider - nosed face—a pre-Greek survivor aura with its indirect African link (Angel, 1972a)—

fits data in Table III, and is also uncertain because of small sample size. Direct migrants from Cyprus, the Balkans and Africa are possible.

As far as they go the Middle Bronze to LH III changes fit those of the total group. And the Middle Bronze Age sample is certainly as heterogeneous as expected (Plates 435 and 436). The individuals of Early Iron Age and Classic date (**29 EI, 45 EI**) in Plate 437 likewise fit expectation. None of the Eleusinians show porotic hyperostosis, and there are few growth arrests on teeth. Eleusinian teeth may be more diseased than expected (Angel 1974) but this too is uncertain. Health is good, possibly better than expected. But there is the same extra stress on the vertebral column seen also at Middle Bronze Lerna (Angel, 1971). One would expect fairly sharp local differences in Middle Bronze times to diminish steadily as population density increases and the data from Eleusis do not negate this generalization. Those are as strong statements as I can make.

Modern Americans as a reference standard differ in skull form from Late Bronze Age Greeks by 1.5 %, only about the same as the period to period differences. Americans are significantly very much taller, of course, with deeper pelvises and deeper front to back thickness of femur which may also be more slender. Americans have a much higher skull vault, higher face and much higher and thinner nose, and possibly lower orbits. But the most striking skull difference is their narrow jaw ramus, reflecting their effete civilized diet!

With reference to this standard the Eleusinians fit the Greek mode. Whether or not they keep more than their share of pre-Greek, even Neolithic, traits (Angel 1959, 1971) only a larger sample could tell.

Answers to the four questions which start this discussion are not incisive. The Eleusinians, as noted above, (1) do not negate the main microevolutionary changes in Greece, (2) do not notably clarify causes though they (3) suggest composite origins and perhaps (4) show some local differentiation in the Bronze Age including a lack of the malaria - linked anemia seen at sites near marshes (Angel, 1971).

BIBLIOGRAPHY

- ANGEL, J. L. 1945 Skeletal material from Attica. *Hesperia* 14, No. 4 : 279 - 363.
- 1946 Social biology of Greek culture growth. *American Anthropologist* 48 : 493 - 533.
  - 1951 Population size and microevolution in Greece. *Cold Spring Harbor Symp. on Quant. Biol.* 15 : 343 - 351.
  - 1951a Troy. The human remains. *Suppl. monogr. 1 in Troy, excavations conducted by the Univ. of Cincinnati 1932 - 1938.* ed. C. W. Blegen. Princeton Univ. Press. 40pp.

- 1959 Early Helladic skulls from Aghios Kosmas. Appendix in G.E. Mylonas, Aghios Kosmas, pp. 167 - 169. Princeton Univ. Press.
  - 1964 The reaction area of the femoral neck. *Clinical Orthopaedics* 32 : 130 - 142.
  - 1969 Paleodemography and evolution. *Amer. J. Phys. Anthrop.* n.s. 31 : 343 - 353.
  - 1970 Human skeletal remains at Karatas. Appendix pp. 253 - 259 in M. Mellink, Excavations at Karatas - Semayuk and Elmali, Lycia, 1969. *Amer. J. Archaeology* 74 : 245 - 259.
  - 1971 Lerna, II. The People. *Am. Sch. Class. Studies and S.I. Press*, Washington : 159 pp.
  - 1972 Ecology and population in the Eastern Mediterranean. *World Archaeology* 4 : 88 - 105.
  - 1972a Biological relations of Egyptian and Eastern Mediterranean populations during Pre-dynastic and Dynastic times. *Journal of Human Evolution* 1 : 307 - 313.
  - 1973 Human skeletons from grave circles at Mycenae. In G.E. Mylonas, Grave circle B of Mycenae, *Archaeological Soc. of Athens* : 379 - 397.
  - 1973a Late Bronze Age Cypriotes from Bamboula. Appendix in J.L. Benson, Bamboula at Kourion, pp. 148 - 165. *Museum Monographs*, Univ. of Pennsylvania Press, Philadelphia.
  - 1974 The cultural ecology of general versus dental health. *Bevölkerungsbiologie (Biology of Human Populations)*, eds. W. Bernhard & A. Kandler, pp. 382 - 391. *Gustav Fischer Verlag*, Stuttgart.
  - 1973 Paleoeecology, paleodemography and health. Paper No. 0005 in IXth Int. Congr. of Anthro. and Ethnol. Sci., Chicago : 1973, 34pp. (in press).
- BUXTON, L.H.D. 1938 Platymeria and Platycnemia. *Journal of Anatomy* 73 : 31 - 36.
- DAMON, A. 1968 Secular trend in height and weight within old American families at Harvard. 1870 - 1965. *Amer. J. Phys. Anthrop.* 29 : 45 - 50.
- FURST, C.M. 1933 Zur Kenntnis der Anthropologie der prahistorischen Bevölkerung der Insel Cypern. *Lund Univ. Arsskrift*, nf. Avd. 2, 29, nr. 6 : 106 pp.
- GREULICH, W.W. and H. THOMS 1938 The dimensions of the pelvic inlet of 789 white females. *Anatomical Record* 72 : 45 - 51.
- MARTIN, R. 1928 *Lehrbuch der Anthropologie*. Vol. 2. 2nd ed., *Verlag Gustav Fischer*, Jena.
- NECRASOV, O. et CRISTESCU, M. Données anthropologiques sur les populations de l'âge de la pierre en Roumanie. *Homo* 16 : 129 - 161. Göttingen.
- PUTSCHAR, W. 1931 *Entwicklung, Wachstum und Pathologie der Beckenverbindungen der Menschen, mit besonderer Berücksichtigung von Schwangerschaft, Geburt, und ihren Folgen*. *Verlag Gustav Fischer*, Jena.
- STEWART, T.D. 1957 Distortion of the pubic symphyseal surface in females and its effect on age determination. *Amer. J. Phys. Anthrop.*, n.s. 15 : 9 - 18.

S U M M A R Y

TO

MY FORMER STUDENTS, FRIENDS
AND COLLEAGUES OF WASHINGTON
UNIVERSITY AND OF SAINT LOUIS
MISSOURI THE UNITED STATES
OF AMERICA

A TOKEN OF GRATITUDE

GRAVES OF THE PREHISTORIC ERA

(Lists A, B, Γ, pp. 208, 210, 224).

The West Cemetery of Eleusis was accidentally discovered in 1938 and preliminary excavations were conducted in 1938 and in 1950 by the late Konstantinos Kourouniotes and by John Travlos. Our excavation began in 1952 and continued until 1957 under the auspices of the Archaeological Society of Athens and of Washington University in Saint Louis. The work became possible through the generosity of the Society and of my friends and former students of Washington University. It is with special pleasure that I express my gratitude to the Society, and especially to its General Secretary Professor A. K. Orlandos, to the Direction of Washington University, to my friends and former students in the States to whom appropriately the book is dedicated. The work of study was facilitated by various grants awarded by the Philosophical Society of America, the Council of Learned Societies, the John Simon Guggenheim Memorial Foundation. It was also facilitated by memberships to the Institute for Advanced Study at Princeton, to whose governing body I am thankful. The work of completing the study and its preparation for publication were made possible by generous grants of the Ford Foundation which made possible the employment of a number of young scholars whose invaluable help and work brought about the desired end in a comparatively short time. To the Foundations mentioned and especially to the Ford Foundation and its Vice-President Dr. W. McNeil Lowry, I am grateful for their interest and support. I wish also to express my great indebtedness to the Mycenaean Foundation Inc. and its Board of Directors for their support and to the Academy of Athens for the office facilities placed at our disposal in their Building for the Centers of Research. The publication is made at the expense of the Archaeological Society of Athens and for this too I am greatly indebted to the Society. The names of assistants, architects, artists and technicians, who participated in the work, are given in the introduction of the Greek section of Volume A; to all those collaborators and to the laborers also I wish to express my sincere thanks.

The excavated cemetery is located some 750 meters to the West of the Sanctuary area of Eleusis and along the ancient road from Eleusis to Megara (drawing α, Vol. A, p. 4 and plts. 1 - 3). Its extend was arbitrarily divided into Sections, to each of which was given a letter of the Greek Alphabet (A through M), and a width from 15 to 25 meters. The graves found in each section and for

each of the main Greek periods were numbered from 1 to 40, to avoid large numerals. In numbering the graves the name letter of the Section is given first, followed by the letter π to indicate that the grave belongs to the prehistoric period. Thus the number B π 15 would indicate the prehistoric grave number 15 in Section B, while B10 would indicate the tenth grave in Section B belonging to the historic era. The same system of identification is used for the numbering of the vases and other ktermata of the graves; these, however, are numbered consecutively. The cremation burials and pyres of the historic era are indicated by small letters of the Greek alphabet instead of by numbers so as to distinguish them readily from the interments. Thus B γ , for example, would indicate the third pyre in Section B, B δ the fourth pyre or cremation in Section B and so on.

The Graves and their contents are described by Section. Graves of Section A and their contents are described in Vol. A, pp. 9 - 14. Graves and their contents, both of the prehistoric and of the historic periods, of Section B are described in Vol. A, pp. 15 - 66; of Section Γ in Vol. A, pp. 67 - 144; of Section Δ in Vol. A, pp. 145 - 194; of Section E in Vol. A, pp. 195 - 225; of Section Z in Vol. A, pp. 226 - 286; of Section H in Vol. A, pp. 287 - 357; of Section Θ in Vol. B, pp. 1 - 101; of Section I in Vol. B, pp. 102 - 132; of Section Λ in Vol. B, pp. 133 - 181; of Section M in Vol. B, pp. 182 - 202.

I. GRAVES OF THE MIDDLE HELLADIC PERIOD

The earliest graves of the cemetery belong to the second half of the Middle Helladic Period. Over an area some 300 meters in length a total of 92 MH graves were explored. Of these 66 were found in somewhat good state of preservation (List A); 15 were remodelled and reused and 11 were totally destroyed in the past (List B). The graves, in small groups, were constructed near each other; no example of superposition was found. Sixty four of the graves are of the cist type, rectangular shafts cut in the earth with their sides lined by four slabs set upright, and are of small dimensions. Two slabs usually served as covers and their interstices were filled with small stones wedged in the openings (plts. 6 α , 27 β , 133 α , etc.). Sometimes the area around the rim of the grave was covered with fine sand so that the covering slabs had a level footing. The floors of the graves were covered or strewn with pebbles as it was customary with the graves of the period.

In the older years of the MH period, as it is established in other burial places, one body was laid in each grave, in other words the graves were individual sepulchers. With the passing of time more than one body were placed in the same grave transforming it into a family sepulcher. The burying of more than one person in the same grave brought about the practice of sweeping the bones of those buried previously to the corners or against one of the short sides

of the grave to make room for later burials. In terms of numbers, out of a total of 43 graves of adults 30 contained swept up bones; in some of these was also preserved the skeleton of the person buried last in somewhat good state of preservation. Examples of this were found in Graves Γπ6, Δπ2, Ηπ13, Θπ1 etc. (plts. 14γ, 23, 72, 87β - 88α etc.). Because of the small dimensions of the graves, the bodies were placed in a contracted position and often enough the head was raised on a pillow - like accumulation of earth. The use of the same grave for more than one burial brought about the necessity of enlarging its dimensions. Thus the typical cist grave made up of four upright slabs developed into what we have called the elongated cist type, for which two or more slabs were used in the lining of each of the long sides of the sepulcher. Since it may have been difficult to quarry slabs of large sizes, sometimes for the sides the required height was attained by the use of one or more horizontal courses of flat stones laid over the top edge of the slabs (plts. 111, 115, 132, graves Θπ6, Θπ7, Θπ16, etc.) Occasionally one or two sides of the grave were built of flat stones laid in more or less horizontal courses. This construction as well as the manner in which the proper height was attained by horizontal courses characterize the later years of the MH period. This later date is clearly indicated by two MH graves found in 1930 some 10 meters below surface in front of the Stoa of Philo in the Telesterion area of Eleusis, (Ἐλευσίς, p. 49 ff., figs. 29 - 33).

The burial in each grave of more bodies than one, and consequently the lifting of the heavy cover slabs every time the grave was reused, brought about the development of door openings left at one of the corners of the grave. These were closed by slabs placed upright in front of the apertures. Door openings were in use at the very end of the MH and in the early years of the Late Helladic I period. Grave Θπ6, with a door opening, yielded 12 vases of late MH times (pl. 112).

Children were often buried in small cist graves, 20 of which were found. Most of these contain but one skeleton. However, in Grave Θπ9 (pl. 118β) we have more than one body and in Graves Δπ4, Δπ13, Θπ11 were found swept up bones as well, indicating the burial of more children in the same sepulcher (plts. 25α, 30α, 120α). Only one example was found of a child burial in a pithos (Grave Ηπ14, pl. 74α) and by it was found a pit where apparently an infant was buried.

The cemetery yielded only 8 examples of trench burials belonging to MH times. The bodies, without furnishings, were laid in a strongly contracted position in the bottom of shallow rectangular trenches which were then filled with earth. In one instance (Grave Θπ25, pl. 140) the body of the child laid in the trench was covered with fragments of a pithos.

Especially should be noted two well - like vertical shafts cut in the rock, that apparently were used for burials. Skeletons in layers were found in the one

(Λπ12, plts. 168, 169 and drawing 125) but no bones were found in the other. A similar well - like shaft used for burials was reported from Argos by the epimeletes Char. Kritzas. It could not be assumed that the shafts were cut to find water, since both are near each other and people from the cutting of the one could have realized that there was no water in the district even at a considerable depth. Rock - cut shafts with adjacent chambers are known from Old Corinth and the Agora of Athens.

A number of MH graves were used again in prehistoric times (Lists A and B) and then their contents were either swept against the short sides of the sepulcher or were piled up in shallow cavities dug in the floor and in front of the door opening (example Zπ6, pl. 48α). No fixed orientation was followed either in the construction of the graves or in the laying of the bodies in them. Because of the formation of the ground a good many of the graves are directed almost from east to west but even in those the bodies were laid in different directions. Consequently it cannot be maintained that the bodies had to face West.

The MH graves of Eleusis present similarities to graves of the period found elsewhere and add sufficient information as to make certain the characteristics of the burial rites of the period. These include the following :

1. In MH times and in the Mainland Greece interment was the only mode of burial. Cremation was not practiced.

2. Cist graves, made of slabs, or even cut in the rock, and towards the end of the period graves with at least one of the long sides built, with floors covered with pebbles and openings blocked by slabs are the typical graves of the period.

3. The bodies were placed on the right or on the left side in a contracted position because of the small dimensions of the graves. No evidence of wooden boxes in which bodies could have been placed was found.

4. No fixed rule for orientation of graves or bodies was followed. The direction of the grave was determined by local geologic conditions.

5. In the older graves only one body was laid; the graves were individual. Later, and especially towards the end of the period, more than one body were buried in the same grave, the grave thus becoming family sepulcher, although at the same time graves were also used for the burial of one person only. Thus the individual grave, although outnumbered by the family sepulchers, held on to the very end of the MH period; it seems to have disappeared in the following LH I period.

6. The small dimensions of the grave and their use for multiple burials brought about the custom of sweeping up bones of those buried previously to the corners. This custom of course is prevalent during Mycenaean times.

7. Piling bones in cavities dug in the floor of the graves is characteristic of LH times.

8. The second half of the MH period is characterized by intramural burials of children and burials within the area of the settlement as well as in special cemeteries detached from the settlement.

9. The graves of Eleusis, as well as those of Prosymna, form small groups built at small distances from each other. Could we assume that these detached groups correspond to family groups (γένη) of which the population of the settlement was composed?

10. In the cemeteries children were buried in the graves of the adults, but also in individual graves built especially for them.

11. Kterismata or furnishings, rare in earlier times, became plentiful towards the end of the MH period and of greater value.

12. Traces of a cult of the dead were not found at Eleusis and such did not exist.

13. Apparently the sweeping up of bones and kterismata was made without care and so they are found crushed and broken.

14. The custom of erecting a stele or a marker over the grave was in use in the second half of the MH period.

It should be noted that these burial customs were developed slowly and gradually in MH times and became characteristic of the Mycenaean period also. Even the prevalent types of Mycenaean graves at Eleusis, with the exception of the few chamber tombs of the cemetery, are a development of the cist graves of the area brought about by the geologic conditions and the new practices introduced gradually by necessity or through influences from the outside of mainland Greece.

A. THE KTERISMATA OR FURNISHINGS

Of the 66 preserved graves of the MH period 27 contained kterismata, mostly vases. These are very important because of the variety of shapes they represent. Most common are goblets on a high stem or a flat base (pl. 401β), single-handled cups and cups with vertical handles on their rim (plts. 402, 403), jugs large and small (amphoriskoi, pl. 400), skyphoi with high swinging handles (pl. 404). The majority of these vases are such as used for holding liquid or goblets from which liquid could be taken.

Very few objects of bronze were found and of these most interesting are the knife Zπ6 - χ5 (pl. 50α), 3 tweezers (plts. 50α, 51α, 102α, β), 2 pins (plts. 50α, 51α) a few beads and some coils of bronze and silver (plts. 51α, 102α, β). Even fewer objects of stone were found; of these most interesting are two engraved beads (plts. 93α and 102γ) the one from Grave Θπ2 and the other from Grave

Θπ4. The latter, with the representation of swimming dolphins, is perhaps among the best carved pieces of stone from the period.

II. GRAVES OF THE LATE HELLADIC PERIOD

Most common graves of the period are the rectangular built graves which could be called built shaft graves. There can be little doubt that these were developed from the MH cist type of grave. Grave Θπ14 (pl. 128α, and drawing 108, 108α), of a transitional period from MH to LH times, forms the starting point of this development. It already possesses an entrance in one of its corners blocked by a slab. The type it represents, with the passing of time, developed into that of the shaft grave with a regular entrance and short corridor in front of it, at right angles to the main shaft of the grave, which could well be called the L shaped sepulcher. Many examples of this L type were found in the cemetery of Eleusis (grave Hπ20, pl. 81 and vol. A, drawing 88, Hπ3, pl. 58 and vol. A, drawing 72, etc.). The earliest of these indicate that the type had been fully established by the second half of the LH II period. It presents elements which could be compared with those that characterize the well-known Chamber Tombs of Mycenaean times. Their rectangular shape, developed from that of the cist grave, became usual because of the facility its construction presented, in the same way as the variety of shapes of the chamber tombs was imposed by the nature of the rock in which they were carved. The comparatively small entranceway and corridor of the L shaped sepulchers corresponds to the «stomion» of the chamber tombs and the sloping approach of the former corresponds to the «dromos» of the latter. Characteristic element of construction are the horizontal superposed courses of more or less rectangular stones placed on the top edge of smaller slabs set like orthostates. In later examples the entire grave was built of rectangular small stones laid in uneven horizontal courses (example Bπ1, pl. 4 and vol. A, drawing 1). The entrance to the grave was blocked by a slab based on a threshold of earth, in the older examples, or on a stone threshold, in the later examples (plts. 48α, 58, 81 110, etc.). The floors were often strewn with pebbles and on them were laid the bodies with legs slightly bent or with the leg bones under the knee doubled under the thighs (ex. Eπ1, pl. 35α). The body now to the waist was laid stretched and the hands were arranged in various positions (see List Γ). No fixed orientation was kept for the laying of the bodies in the grave. The remains of those buried previously were swept aside to make room for later burials and sometimes were piled in shallow cavities dug in the floor of the grave (pl. 48α). It must be repeated that accidentally found MH graves were used again for burial in LH times either as they were or after alterations, especially in the length of the chamber (List B, p. 210).

The construction of the L shaped graves presents a deterioration in

technique in LH IIIB times. Often the corridor, corresponding to the «stomion», is omitted, the entrance is formed by a crude opening at the corner of the grave and sometimes two slabs of small dimensions are used loosely to block the opening. However, often in front of the entrance are piled stones and a broad path is made leading to it (pl. 104, 148 - 149α). Of course, these details are common in Mycenaean graves. Sometimes graves of LH IIIB times were surrounded by stones of large size forming a circle around them; one of the large stones of the circle served also as a marker (plts. 103α, 146α, 150β); for the custom of placing a marker over graves, began in MH times, became wide - spread in Mycenaean times.

Among the interesting LH graves found in the cemetery an important place is held by its Chamber Tombs. They possess the parts common to their type — chamber, entrance, stomion, dromos —, they are underground, but they were dug in the earth and not carved in the living rock (plts. 164, 171α, 172α and drawings 124, 126, 127). It seems that the rock was too hard to allow the carving of chamber tombs and so an alternative was attempted. The small number of such chamber tombs indicates the failure of the experiment but even so their existence proves the important hold that this typical Mycenaean construction had on the minds of people. Noteworthy is Chamber Tomb Λπ14 (pl. 172α) because it was a specially made tomb for a child. A similar chamber tomb for a child was found in the Agora of Athens, and, in 1971, we excavated another beyond the walls of Mycenae at a site known as Kapsala.

The burial customs revealed by the LH graves of Eleusis are similar to those known from other cemeteries and form a continuation of customs developed and established in MH times. The LH graves of the cemetery of Eleusis belong especially to the LH II, LH IIIA and LH IIIB periods. No graves of LH IIIC were found and apparently in those times the cemetery was not used.

A. THE KTERISMATA OR FURNISHINGS

The great majority of the furnishings found in the Eleusinian graves are vases. These belong to the groups and classes known from other Mycenaean sites and established by Wace, Blegen and Furumark. It should, however, be noted the difficulty presented by the grouping and the dating of Mycenaean vases on a stylistic basis only and the danger of following a fixed grouping based on the finds of a single site. Especially difficult is the distinction in groups and the dating vases from graves where no stratigraphy was preserved or established. The best evidence is still to be obtained from settlements.

The vases from the graves include false - necked amphoras (plts. 406,

407) ¹, prochoi large and small (plts. 408β, 409) aryballoid alabastra (pl. 410), flat alabastra (pl. 411), three - handled stamnoi (pl. 412b, 413), feeding bottles (pl. 414), askoid vases (pl. 415α), cups of the Vaphio type (pl. 415β), goblets on high stems (pl. 416), single - handled cups and saucers (pl. 416γ), two - handled kylikes (pl. 417β), two - handled deep skyphoi (pl. 418α) and others. Again we may note that the vases used as kterismata are in the main such that contain liquid or are used for drinking.

Kterismata of bronze are very limited. They include 3 «paraxiphides» or long knives (Γπ1 - χ3, pl. 12γ, of LH IIIA - B times, Ζπ6 - χ10, pl. 50γ, and Ηπ5 - χ13, pl. 68α, of LH II times), a spear point (Λπ11 - χ19, pl. 167β) a chopper or razor (pl. 51β, 167β), two pairs of tweezers (plts. 51α, 102β), a pin (pl. 51α), a bronze band (pl. 167β) and small pieces of lead wire, whose use is problematical.

More numerous than the bronze objects are figurines of clay. A total of 26 female clay figurines were found in 13 LH graves. The majority belong to the so - called Φ type, and a few to the Ψ type. Seven figurines were found with swept up bones, one with piled bones in a cavity, 2 in disturbed and partially destroyed graves and 16 examples in undisturbed burials that help in the formulation of some conclusions. Three figurines were found around the skeletal remains of a child in Grave Θπ4 (pl. 98α, 99), three with the skeleton of a child in Grave Θπ15, 3 around the remains of grave Λπ4 (pl. 153, 155α) and one more in the same grave and among the pelvic bones of the skeleton (no. 59, pl. 155α). Two figurines were found around the skeleton of Grave Μπ8 (pl. 188α), 2 were found with bones of a child in the destroyed Grave Βπ19 (pl. 10γ). Only three child graves did not yield figurines. Two of these, Θπ13 (pl. 125) and Μπ6 (pl. 185β) belong to the first half of the LH IIIA period. The third, in Λπ14 (pl. 172), a child's chamber tomb belongs to LH IIIB times. Of seven child burials belonging to LH IIIA to IIIB times only one did not contain a figurine. It seems therefore safe to conclude that figurines are characteristic furnishings of child burials. As far as the evidence from Eleusis is concerned it seems that the placing of figurines in child burials began in LH IIIA - 2 times. Again it seems that the purpose they served was to give protection and comfort to the buried child in its trip to the lower world.

The question of the derivation of the figurines and their first appearance in Mycenaean graves remains unanswered.

1. Of the most noteworthy is amphora Ηπ3 - 492 (pl. 406). Its flattened body, its broad base, the transition from the body to the shoulder, its low neck present elements that characterize the flat alabastra. The vase was found with others of LH II times and normally on that evidence it would be attributed to those times. If so, it would be the oldest example of this class of vases found in the mainland. However, the contents of the grave were not intact and so the early dating will remain in the realm of probability.

Very few objects of stone were found, more common of which are spindle wheelers of steatite (pl. 100α). Very interesting, however, is a steatite mould on one side of which are two carved representations to serve for the bezels of rings and on the other cuttings for the hoop of the rings (pl. 64β). On one of the pictured compositions are represented two women votaries approaching three columns of a sanctuary (pl. 64γ) and on the other a strutting bird and its young one (pl. 65α). Such moulds are known from a number of Mycenaean sites, even from Mycenae, but the known examples have detached designs and not a unified picture composition. In that respect ours is a unique example of the type and is placed in LH II times both by the vases with which it was found and by the subject, religious in nature, represented.

A carved gem of steatite from Grave Θπ4 (pl. 93α) with a representation of a standing animal with head turned back. It could be placed in LH IIIA times. Later in date is the steatite crescent from Grave Θπ4 (pl. 100β) that served as a pendent to a necklace of a child. It seems certain that an apotropaic power was attributed to it and that for this purpose it was attached to the necklace as a talisman.

GENERAL REMARKS

The contents of the prehistoric graves of the West Cemetery of Eleusis are neither numerous nor sensational. They are important, however, in that along with the surviving structures and the preserved skeletal material, establish a good picture of the burial customs of the Middle and the Late Helladic periods. The *kterismata*, especially the vases found in the graves, add considerably to our knowledge of the crafts of prehistoric times. Furthermore, the graves explored demonstrate clearly the development of the types of sepulchers constructed within that period and prove the important role played by geologic conditions in that development.

GRAVES OF THE HISTORIC ERA

I. THE GEOMETRIC PERIOD

(List Δ, p. 256).

Fourteen interments and six cremations, a total of twenty examples of burials, were found belonging to the Geometric period (List Δ). Of the interments 7 were burials in rectangular trenches or rounded pits and of these 3 belonged to children and 4 to adults.

A. INTERMENTS

1. Trench Burials

Simple trenches dug in the soft earth served for the interments of this type. The bodies were laid in the bottom of a rectangular or circular trench and sometimes were covered with fragments of pithoi (Γ43, pl. 262β). Then the trench was filled with earth. With the bodies a few *kterismata* were laid. Most interesting are trench burials Θ22 and Λ1. At a small height above the floor of the graves and the skeleton lying on it, but still below the level of the rim of the grave, and on a fill of earth were found the fragments of large vases, only the foot of a Dipylon type crater in the case of Grave Θ22 (pl. 374) and only the broad neck of a late Geometric amphora in the case of Grave Λ1 (pl. 164). The fill above the fragments was made up of earth and broken stone; both it and the fill below the fragments, composed of earth, were undisturbed and in them no other parts of the vases to which the fragments belonged were found. It is evident then that only the pipe-like foot of the crater, in the case of Grave Θ22, and only the pipe-like neck of the amphora, in the case of Λ1, were placed above the floor of the grave and after it was covered and then the grave was partially filled with earth. It is suggested that through the pipe-like fragments of pottery, liquids were poured in the grave as final «χοαί», after the burial had been consummated by the covering of the body with earth; that is the fragments found were used for some ritual at the conclusion of which they were in turn covered with earth and broken stones with which the trench was finally filled. Skias mentions similar fragments he found in geometric graves and notes that Philios also found others in graves he explored in the area of the Eleusinian Telesterion. Since the fragment from Grave Θ22 belongs to the end of the Geometric period and that from Λ1, to the 8th century B.C.,

we may assume that the ritual, if such is indicated by the presence of the fragments, of pouring liquids in half-filled graves immediately after the body was covered up with earth had a long life.

2. Built Graves.

Two Graves, Γ18 and Γ25, were rectangular in form and were built carefully of thin flat stones laid in horizontal courses and in clay. In the former a seven year old child was buried and a good many *kterismata* were deposited by the body (plts. 244 - 246); in the latter an adult was buried and to him only a *skyphos* was given (pl. 252α). It seems that the placing of *kterismata* with the dead was customary in Geometric times and in the grave of an adult, Grave Δ2, a number of vases were found beyond the feet of the skeleton (pl. 396). A similar practice of placing *kterismata* beyond the feet was noted by the late Professor Rodney Young in the geometric graves of the Agora.

3. Burying children in pithoi, or enchytrismoι.

Five examples of this mode of burial were found in the cemetery. Large pithoi were used for the purpose and they were laid on their sides in trenches or pits. In two instances, Graves Γ11 and Γ21, plts. 230, 248γ, 249α, even the position of the bodies was clear from the surviving skeletal remains. In both cases the mouths of the pithoi were turned to the East. In the case of Γ11, skull bones were found towards the bottom of the pithos and leg bones towards the neck. Thus the body placed in that pithos faced East. In the case of Γ21, the body was laid with the head in the neck and the legs towards the bottom of the pithos. Thus the body was laid facing West. It seems therefore that no fixed orientation was kept in the burial of children in pithoi. The openings of the pithoi were closed by slabs of stone (Γ21, pl. 248γ, 249α) or by a large vase (Γ11, pl. 230). The pithoi used are undecorated; they sometime have a leafed plastic band around the neck (pl. 231, No. 132).

Kterismata were found in all the pithos burials. In three instances (Γ13, Γ21, Δ14, plts. 235α, 249α, 281α), the *kterismata* had been placed in the pithos; in one instance (Γ11, pl. 230) and in another (Γ10, pl. 229α) vases were found both inside and outside the pithos. It should be noted that the opening of pithos Γ11 was found closed by a corinthish crater (No. 133, plts. 230, 231) indicating communications with Corinth in the second half of the 8th century B.C. This is the oldest evidence found at Eleusis of such relations.

B. CREMATIONS

Six examples of cremations were found in Sections Γ (5 examples) and ©

(1 example). Of course, originally there might have been more that have not survived because of the erosion of the soil. One instance, cremation Γζ (= Γ36), revealed at the bottom of a rectangular trench, gives us a clear picture of the area in which the body of a child was cremated (pl. 259α). In the pyre were placed along with the body a kantharos and a pyxis and they were burned with it. The burned remains of bones and the ashes were placed in a wide-mouthed prochous (No. 219, pl. 259β), which was placed at one end of the trench used for the cremation. The prochous was placed standing up with its mouth closed by a skyphos. An amphora used as an ash-urn, containing the remains of a cremated child, was placed in a prehistoric grave (Γπ15, pl. 238) standing up with its opening closed by a skyphos and with kterismata around it (pl. 239). In this instance the area in which the actual cremation occurred did not survive. A different mode of depositing the remains of a cremation is illustrated by Grave Θ23 (pl. 376α).

A deep elliptical pit was divided into two parts, the one deeper than the other. In the first was placed standing up, with its mouth covered by a skyphos, an amphora containing the remnants of burned bones and ashes, while in the second were placed the unburned kterismata. That the body might have been burned above the area in which the amphora was later placed, is indicated by Grave Γ16 (pl. 241α). The area above and around the elliptical two-partite pit, containing the amphora and the kterismata, exhibited strong evidence of burning, while the pit was filled with burned earth, fragments of charcoal and soot. Evidently over this area the body was cremated, after which, and the collection of the remnants in the amphora, part of the cremation area was dug to form the elliptical pit in two parts in which the amphora and the kterismata were placed and then the pit was filled up with the burned earth. Finally the area was covered with slabs of stone on which originally the funereal pyre was arranged. It is noteworthy that in the case of cremations some of the kterismata were burnt and broken while others laid intact with the ash-urn. It seems that while the body was being consumed by the fire, acts of ritual were held in which vases were used and after which these same vases were thrown into the fire.

It is interesting to note that one of the children's cremations (Γ15) belonged to the last quarter of the 9th century B.C.; that to the end of the first quarter of the same century belongs Grave Θ27, the interment of a child in a trench, that from the middle of the 8th century B.C. to the end of the Geometric period we have examples of interments and pithos burials of children but no cremations. Unfortunately the facts obtained in the west cemetery are too few to establish definite conclusions, but perhaps they indicate that at least at Eleusis cremation of children tends to become rare if it was not discontinued at the end of the 9th century B.C.; that after the middle of the 8th century

B.C. children were interred while in the 9th they were either cremated or interred. The examples of pithos - burials fall in the years between the middle of the 8th to the middle of the 7th century B.C. This strengthens the suggestion made by Skias that the custom of burying children in pithoi was either very rare in the early geometric times or it was not in use.

No evidence of mounds or stelai placed above graves survived at Eleusis. However, we must remember that the actual surface of the area as it was in ancient times did not survive, that the erosion of the soil was such that seems to have carried away whatever stood above the graves. A few traces of fire covering small areas by Graves Γ18, Γ21, Δ14 and Λ4 and in proximity to their rims should be attributed to «ἐναγισμοί», burned offerings to the dead made at the time of burial. Similar traces of fires from the Sanctuary area of Eleusis are mentioned by Skias and from the Agora of Athens by Young. The use of broken stones along with earth to fill graves is the especial characteristic of Geometric times.

It is possible to maintain that in the late Geometric period respect for the remnants of the dead replaced the indifference of Mycenaean times. A striking verification of this was preserved in Grave Γ10 (plts. 228α, 229α). In digging the pit in which a pithos burial was to be placed, the skull of a previously interred person was destroyed. Whereupon, the digging was moved farther to the South and, at the place where the skull was lying, its remnants were arranged around an oenochoe which was placed as an expiatory offering. The rest of the skeleton was left in its original position which was respected.

Especially should be noted the group of Graves Λπ1 - Λπ9 (pl. 145). In Geometric times some of these were accidentally found, the part opened up was refilled with broken stones in which geometric sherds found their way and the area was never again used for burials. As a matter of fact the area was surrounded by a low enclosing wall. It seems that the graves were identified by the Eleusinians as those of the leaders of the first expedition against Thebes, who according to tradition were buried at Eleusis. For it was at these late Geometric times that prehistoric graves accidentally found were associated with local traditions and were attributed to important personalities of the past who were transformed into heroes. This practice apparently marks the beginning of the hero cults of ancient Greece that became prevalent in the closing years of the Geometric period and in the early archaic times. The area of Graves Λπ1 - Λπ9, apparently was reserved as a heroon. And if the small structure of Section I (pl. 393) could be equated with the shrine of Metaneira, mentioned by Pausanias, then the equation of the Graves with those believed to have been the sepulchers of the leaders against Thebes becomes more plausible.

Γ. THE KTERISMATA (List E p. 264).

Vases are the only furnishings found in well preserved graves of the Geometric period of the cemetery. Of these 15 are pyxides and 14 are oenochoi (plts. 419, 420), indicating that these two types are the most characteristic kterismata of the period. Some of the pyxides were found with remains of cremations that had been disturbed; but 12 of them were found in well defined burials of children. Rodney Young had suggested that pyxides were laid in graves of women and little girls. If it is assumed that the amphora of Grave Γ16 contained the ashes of a woman, then the evidence from Eleusis seems to strengthen Young's suggestion with a minor variation. It could be accepted that pyxides were laid in graves of women and children in general. The shapes of pyxides range from the hemispherical, of the older period, to the flattened type of later times.

The 14 oenochoi were found in 10 burials and cremations with cups of various types. In Graves Γε (= Γ35) instead of an oenochoe a prochoi was placed and in Grave Γ21 a feeding bottle (plts. 258, 249), vases, that is, which like the oenochoe were meant to contain liquid. Again in Graves Α1 and Θ27, instead of an oenochoe amphorai were placed, which, of course, must have served a similar purpose. It can therefore be maintained that vases used for liquids, and especially oenochoi, were characteristic kterismata of the geometric period. It is interesting to note that as a rule oenochoi were found standing on their bottom, which may indicate that they contained some kind of liquid at the time of their deposition in the grave. The specimens found date from the end of the 9th to the first half of the 7th century B.C. (pl. 420).

Other types of vases used were prochoi (pl. 419β) amphorai and especially a small amphora typical of the times (plts. 421, 422α) cups, skyphoi and kantharoid vases (plts. 422β, 423). Especially noticeable are the feeding bottles (pl. 424α) since they close the chain in the production of this type from Mycenaean to times of the historic period. Balls of clay (plts. 246 α,β) were found in child Grave Γ18, indicating perhaps that they served as toys even in the life time of the children.

As can be easily seen from List Δ, one of the Geometric graves of Eleusis belongs to the first quarter of the 9th century B.C., two to the last quarter of the same century, four to the first half and seven to the second half of the 8th century B.C. and seven to late Geometric times reaching to the middle of the 7th century B.C. Perhaps we may assume that Section Γ or part of it was reserved for the burial of children, since 9 out of a total of 11, were found in that Section.

II. SEVENTH AND SIXTH CENTURIES B.C.

A total of 21 graves belonging to the two centuries were found in the cemetery. Of these 20 are pot - burials (ἐγγυτρισμοί) and one is a cremation. However, a good number of fragments of pithoi were found scattered in the surface fill of Sections Γ, Δ and Ζ indicating that more pot - burials were originally laid in the district of which a good many were destroyed in the course of time. The discovery of so many pot-burials in Section Γ (a total of 14 well preserved) may indicate that the central section of the cemetery was reserved for the burial of children. It is interesting to note that no example of cremation of a child was found and this may be taken to mean that the practice was abandoned or seldom used. In contrast the pot - burials increased in numbers. Perhaps pot - burial Γ17 (pl. 243α) forms the connecting link between the two periods. For the burial a pithos of a geometric type was employed, but the kterismata belong to the 7th century and point out continuation of contacts with Corinthia (pl. 243). More contact with Corinth is indicated by pot burials Γ23 and Γ34 (plts. 251, 257). Contact with Athens is indicated by Graves Γ6 and Ζ10 (plts. 224, 307), belonging to the second quarter of the 7th century B.C. and to the end of that century. It is noteworthy that in the 7th century large amphorai begin to take the place of pithoi for the burial of children, though the latter continue in use as well.

Again it was noted that no fixed orientation was followed either in the placing of the pots in the ground or in the laying of the bodies in the pots. The cremation found (Γ8 = Γ33, pl. 256α), dated from the sherds discovered in its remains to the end of the 6th century B.C., belonged to an adult. As a general conclusion we may suggest that it seems reasonable to maintain that in the 7th and the 6th centuries B.C. interments became more common, while cremations became rarer and the custom of cremating receded.

A. KTERISMATA — VASES (Lists Z and H, pp. 268, 270).

Comparatively few furnishings were found in the pot burials and this may be attributed to the fact that all the burials found belonged to children to whom fewer offerings were given. However, it should be noted that Grave Γ18, belonging to geometric times, was the grave of a child and yet many kterismata were found in it. Sometimes, the decorated amphora used for burial was considered sufficient, making the use of other kterismata superfluous. This seems to be the case with the pots used for Graves Γ6 and Ζ10 (plts. 224, 307). Vases comprise all the kterismata found. It is to be noted that the pyxides and the skyphoi with high handles, so common in geometric burials, are very rare now and that in the 7th and 6th centuries begin to appear lekythoi, taking perhaps

the place of the oenochorai. Two of the lekythoi found are black - figured (Γ20 - 196 and Γ32 - 213, pl. 425), while a third is covered completely with shiny black color (Γ32 - 214, pl. 255).

III. FIFTH CENTURY B.C.

(List Θ, p. 272).

A total of 115 graves belonging to this century were cleared, proving that the cemetery was used more extensively during this century than before. Besides, some 22 destroyed graves could be attributed to this century. Of the 115 graves, 82 belonged to children and 33 to adults. Again 33 of them were examples of cremation and 82 of interment. Of the interments 67 belonged to children and 15 to adults. Of the cremations found 20 were of adults and 13 of children. The numbers seem to prove that although interment and cremation were used concurrently, the latter was used more frequently for adults than for children. The interments present a variety of mode of burial employed throughout the period.

A. INTERMENTS

1. Burials in trenches (Lists Θ and I, pp. 272, 280).

Only 7 burials of this type were found, proving that this mode, though the least expensive, was not so popular. Of these, 5 belonged to children and 2 to adults. Only in one instance the sides of the elliptical trench were lined with small slabs of stone and its opening was covered with slabs (child Grave Θ20, plts. 364α and 365α). One side of the trench for Grave Θ15 was built (pl. 358α) perhaps to hold up the earth of the slope against which it was dug. In one instance, adult Grave E19, the floor of the trench was covered with a thin layer of ashes over which a clean fill of earth was piled and on top of this the body was laid. The floor of the trench below the ashes presented but slight evidence of burning indicating that a small fire was lighted over it. Such a preparation of the trench was not met with in any other grave. In one instance the opening of the trench was found covered by terracotta tiles (Grave Θ16, pl. 360β).

Furnishings were placed in the trench along side of the extended body. A total of 31 objects were found of which 30 were vases and only one was part of a bronze strigil (found in Grave Θ20α, pl. 102β). Of the vases 16 were lekythoi, 4 aryballoid lekythia, 1 spherical and 1 red figured lekythion, 2 small kylikes on a low stem, 2 phialai, 2 lekanides, 1 alabastron and 1 pelike. The bronze fragment was part of a strigil of standard size for a grown up.

2. Burials in sarcophagi (Lists Θ and I).

Of the 14 monolithic poros sarcophagi found, 4 had been emptied of their contents in the past, the rest were preserved more or less in good state. The sarcophagi are rectangular, of a single block of poros averaging 0.10 m. in thickness and were covered up by 2 and more rarely 3 poros slabs (plts. 198α, 202α, 313β). In one case, child sarcophagus H3, instead of slabs for the cover were employed tiles of the Corinthian type (pl. 331). The sarcophagi were placed in rectangular deep trenches of greater dimensions and the parts between their walls and those of the trench were packed with earth and broken stones. In one instance only (Z17, pl. 314) the remains of a man and those of a child were found in the same sarcophagus, in other words two people were deposited in the same receptacle. All the others were used for a single burial. In one instance the kterismata were placed above the cover and along the outer edges of the sides (B17, pl. 202); in 4 cases the kterismata were found placed in the sarcophagus and along side of the body (B9, Γ19, Z14, Z25, plts. 199, 247α, 309α and 322) and in 2 cases kterismata were placed both within and without the sarcophagus (Z17, H3, plts. 314, 331). Only in child Grave Z17 with vases were deposited a strigil and a small knife; in all other cases vases only were found. In two instances (B17 and Z25, plts. 202, 322) with the vases were placed terracotta figurines.

Of the 57 vases found, 45 were lekythoi, 8 aryballoid lekythia, 1 cylindrical pyxis (1 cover of a pyxis), 1 small prochous, 1 small amphora and 1 phiale. It is apparent that the lekythoi are the most characteristic objects placed in graves. Only 6 white-ground lekythoi were found inside sarcophagi used for the burial of children. Seven of the lekythoi found in child burials were decorated with sprays of ivy painted on a white ground. In contrast, no white-ground lekythoi were found in burials of adults but instead black figured examples and others decorated with anthemia or covered almost completely with black shiny color. In child burial Z25 were found three black figured, 2 black colored and only one decorated with ivy sprays. But in child burial B17 and along the side of the body were placed 3 black colored lekythoi and 6 decorated with ivy sprays. As a result of these variations it is not possible to reach definite conclusions as to the type of lekythoi exclusively placed in child burials. Noteworthy is the red figured pyxis with the animal frieze from grave B17 (no. 62, pl. 203). There can be little doubt that the decoration was especially made for a vase to be used as a kterisma in a child's grave and, as a matter of fact, it brings to mind the representations of choes which characterize child burials.

Of the figurines found, a total of 6, from child graves B17 and Z25 (plts. 204γ, 323γ), 2 are representations of a reclining or seated boy and 4 of birds

and small pigs. Probably the animal and bird representations were toys which might have been used in actual life as well.

3. Burials in wooden boxes (Lists Θ and I).

The use of wooden boxes instead of sarcophagi or larnakes is not fully established since no example has survived. However, the iron nails found in some burials and especially their position along the skeletal remains may indicate the existence of boxes. Of course, in all instances only few nails were found, fewer than the construction would require; but it could be assumed that dowel - pins of wood or dove tailing was employed in the main for the construction of the boxes which were strengthened additionally by a few nails in important structural points. Even if we accept the use of wooden boxes, we have to admit that the use was very limited. Only 4 cases (B25α, Δ13, E and H20) of possible wooden receptacles could be accepted. In two cases (Δ13 and H20, plts. 279α and 340β) traces of wood were found attached to the nails. The area occupied by a wooden box in burial E (inside Eπ2) was indicated by nails and by small stones placed in the four outer corners of the rectangle (pl. 36α). All four burials in boxes contained kterismata, exclusively vases; and of these 3 belonged to children and 1 to an adult. In two instances Δ13 and E, the vases had been placed within the box, in the other two, B25α and H20, outside. Of the 23 vases found 9 were lekythoi, 8 lekythia, 2 were pyxides (one of which was red figured), 1 chous, 1 feeding bottle and 2 phialidia. The vase found in the grave of the adult was a small bell - shaped lekythion (Grave E, No. 305, pl. 284β).

4. Burials in larnakes (Lists Θ and I).

Sixteen examples of child burials in larnakes were found. Of these 3 had been broken and emptied of their contents, the rest preserved details and information regarding this type of burial. The larnakes of clay are composed of two identical sections one of which served for the body and the other as a cover. Of the total, 8 are of a rectangular shape, 4 are elliptical and 1 of undetermined shape since only small parts had survived. The size of the elliptical larnakes is somewhat smaller than that of the rectangular but both range from $1.05 \times 0.45 \times 0.13$ m to $0.75 \times 0.225 \times 0.11$ m. In one instance, Z7, the interior of the larnax was covered with black dull color (pl. 304α). All the rest were left in the color of the yellowish - red clay of which they are made.

The larnakes were placed in a horizontal position at the bottom of rectangular or elliptical trenches whose sides and bottom were strengthened by broken stones and pressed earth. Within the larnakes infants and small

children were laid in an extended position with hands stretched alongside of the body (pl. 361). All the larnax burials yielded *kterismata*. In 7 instances the *kterismata* were placed inside the larnakes alongside of the body and some times even over it (pl. 384). In 3 instances (A1, Z30 and Θ1, plts. 193, 325α, 343) the *kterismata* were placed outside, while in 3 other examples they were deposited both inside and outside (plts. 210α, 324α, 361). Over the lid of larnax Θ17 was placed a row of knuckle bones (pl. 361), while another pile was deposited inside along the left knee. Alongside some of the larnakes were found traces of fire indicating that burned offerings, «ἐναγισμοί», were made at the time of burial.

In larnax Θ17, with vases and knuckle bones, was found a well preserved bronze strigil along the skull of the skeleton. Another fragment of a strigil was found in larnax Z17 along with a small knife. Egg shells were found in larnax I 17 and figurines in Γ8, Z30 and I 17. A total of 67 vases form the great bulk of the *kterismata* that belong to burials in larnakes; of these 33 are *lekythoi*. Larnakes Θ1 and Θ17 instead of *lekythoi* contained aryballoid *lekythia*. In only two partially destroyed larnakes (Z16 and Θ2) *lekythoi* were not among the vases found. It is therefore safe to conclude that *lekythoi* were the characteristic *kterismata* of child burials in larnakes. Furthermore, since they can be dated with assurance they prove that the custom of placing children in larnakes, at least at Eleusis, began early in the 5th century B.C. and continued to its end; thus this mode of burial is characteristic of that century. Perhaps we should note that only two examples of *choes* were found, while small *skyphoi* were more common. Figurines were found in three larnakes only, in Γ8, Z30 and in I 17. That from I 17 represents a horse which might have served as a toy even in the lifetime of the child.

It seems probable to assume that the traces of fire found near the larnakes represent the remnants of burned offerings, of «ἐναγισμοί», made during burial. Because of the depth in which they were found, as a rule level with the rim of the lower part of the larnax, they could not be considered as due to offerings made in later than the burial times and with accordance to practices related to a cult of the dead. Of considerable importance is the area of Larnax Z30 (pl. 325). Along its East side and level with its opening an area, some 0.38m. in width, was found covered with burned earth and soot containing burned vases and figurines. Certainly in that area a ritual act was performed in which the offerings were burned. This definitely proves the practice of «ἐναγισμοί» at the time of burial and the character of the other remnants of fires noted by the side of larnakes.

5. Pot - burials, «ἐγχυτρισμοί» (Lists Θ and I).

The practice of laying infants and small children in pots in effect from

Mycenaean times through the early periods of the historic era of Greece was continued in the 5th century B.C. Of a total of 82 child burials 37 were «ἐγγυ-τρισμαί». Very often pointed amphorai were used for the purpose (plts. 300 - 302) and, as a rule, they were placed on their sides in well - prepared oblong pits. In a few instances other types of vases were used. For burial Θ20, for example, a stamnos was used and its mouth was closed with a large sherd (pl. 364α). A spouted lebis - like vase was used for burial I 11 (pl. 382β). No fixed orientation was kept for the depositing of the pots and the kterismata most often were limited in number; in a few cases they were more numerous. For example, in burial Γ1, placed in a prehistoric grave, were found 9 vases and 4 figurines (pl. 216), while in E20, were preserved 6 vases and 1 figurine (pl. 292). Most commonly the kterismata were laid in the pot along with the body (plts. 328α, 329β, 382β, 388, etc.) and in three cases outside (plts. 330, 363).

A total of 86 vases from pot burials of the 5th century B.C. were put together; of these 42, almost half of the total, were lekythoi. Thus again the lekythoi are proved to be characteristic of this type of burial and of children. Only 2 examples of red figured lekythoi are among those completed (E8 - 310, pl. 428 and H18 - 575, pl. 337γ), while 15 are black figured, 12 plain black colored, 12 with anthemias and 1 with sprays of ivy. No white ground lekythoi were among the furnishings of the pot burials, but the subject of the black figured lekythos B7 - 43 (pl. 196β) was painted on a white pigment covering the face of the vase. The rarity of the red figured lekythoi and the small artistic quality of the black figured representations again indicate the industrialization of the type which could be produced quickly and inexpensively. Consequently the type was kept for a very long time even during the days of the predominance of the red figured style. Now the aryballoid lekythos becomes rare (only 6 examples were found) and it seems that its place is taken by the lekanides (13 examples). (Cf. List I, p. 280, for the various types of vases found in pot burials.)

6. Tile Graves (Lists Θ and I).

Construction of tile graves at Eleusis seems to have started at the beginning of the 5th century B.C. and was continued to the end of the 3rd century B.C. A total of 37 tile graves was found belonging to this long period of their use. Of these 8 had been destroyed completely before the excavations, 11 were without furnishings and consequently their date remains undetermined. To the 5th century B.C. belong 9 graves, 4 of which were child burials. Although this type of burial was less expensive than those in sarcophagi, in larnakes and even in cremations, yet it seems that it was not very popular. However, it should be remembered that a number of graves of this type must have been

destroyed as it is indicated by the fragments of tiles found on the surface.

The construction of the tile graves was comparatively a simple affair. In a rectangular trench, long and narrow, ranging in depth from 0.50m. to 1.20m., two tiles were placed on either of the long sides in such a way as to form a pyramidal shape in the floor of which the body was placed. Each of the narrow sides of the trench and grave were closed by fragments of tiles closing the opening left by the tiles of the sides (drawings 56 and 135, plts. 335 α , 346 α , etc.). As a rule the bodies were laid on the earth that formed the bottom of the trench. In only one case, child Grave 09 (pl. 350 α), the floor was covered by a tile on which the body was laid. Often enough the bottom edges of the side tiles were strengthened by stones (pl. 389). The well-preserved tiles of E24 are 0.65m. long and 0.48m. wide; those of 011 are 0.84m. long and 0.57m. wide. The thickness of the tiles averages 0.04m.

Occasionally tiles were used to cover the openings of trenches in which bodies were laid (016, pl. 360 β), or even of larnakes (H3, pl. 331). The tiles used in the latter case were 0.52m. long and 0.29m. wide. Apparently tiles of various sizes were employed in accordance with the space available for their use and the age of the person to be buried in the tile grave.

Comparatively few *kterismata* were found in tile burials and almost all were vases. In child Grave E24 by the skull of the skeleton were found 5 vases and near them a tiny fragment of a bronze earring. In each of the other graves only one vase had been deposited. In Grave E25 two skeletons were found lying the one on top of the other; the one was of a child and the other of a woman. Two *lekythoi* were found one on either side of the skeletons, while a third *lekythos* had been deposited outside the tiles. Apparently the two were buried at the same time and for each one a *lekythos* was placed alongside the body. It should be noted that a fragment of a bronze strigil was found among the remains of the destroyed grave I 22.

7. Built Graves (Lists 0 and I).

Only one built grave, child Grave $\Delta 5$ (pl. 274 α) was found in the cemetery. It was made of small flat stones laid in mortar and in horizontal courses. With the body were placed 8 *lekythoi* and 2 figurines along the South side and 6 *lekythoi* and 4 figurines along the North side. Ten of the *lekythoi* are black figured, 3 with *anthemia* and 1 black colored. The figurines are in the form of seated women with their hands on their knees (plts. 274 - 276). Child Grave $\Gamma 12$ (pl. 232) should be included in this category, although it was not built in the 5th century B.C., but a prehistoric grave was used for the burial. The original contents of the grave were removed and on its pebbled floor the child was placed. Its *kterismata*, consisting of 17 vases and 3 female figurines of the

seated type, were arranged along its extended sides. Of the vases 8 are lekythoi (5 black figured and 3 with anthemias), 4 phialidia, 2 small kylikes, 1 lekanis, 1 pyxis and 1 skyphos.

Perhaps we could suggest that built graves were not common in this period. The cost of their construction might have been prohibitive although the cost of a poros sarcophagus would have been greater and burials in sarcophagi were rather common.

B. CREMATIONS

It seems that at Eleusis and in the 5th century B.C. cremation was a popular way of burial. A total of 33 pyres were recognized of which 23 were preserved in a state that allows conclusions. Of the 23, 8 were children's pyres. In general the pyres were built at the bottom of rectangular trenches, averaging 2m. in length and 1.20m. in width. Their original depth is undetermined since soil has eroded greatly, but today it averages 0.55m. Sometimes cist graves, of prehistoric date, accidentally found were used instead of trenches. It seems that the area of the cremation trench was lined with stones, only a few of which and only in some cases remain in their original position (pl. 255α). No channels in the bottom of the trenches for the development of drafts, noted elsewhere, were found at Eleusis. On the floor of the trench wood was piled in such a way as to form a cradle on which the body was placed in a stretched position (plts. 214, 319). It seems that the wood and perhaps even the body was drenched in oil or other fat substances to help the flames. As a rule only one body was cremated in each trench. Often the remnants of the cremated body were left in the trench uncollected (plts. 319, 370α). Only in 3 instances such remnants were collected and placed in amphorai or other receptacles. The remnants, burned bones and ashes, of cremation Bξ (= B25, pl. 211α) were placed in a red figured pelike, while those of Γ14 and Ζα (plts. 236, 237, 310) were placed in bronze kalpeis which in turn were deposited in stone boxes. The remnants of cremation Ζα (= Ζ15) were enveloped in linen cloth and so were placed in the bronze kalpis, in the bottom of which was placed another linen garment neatly folded (pl. 312β).

Vases and other objects were burned with the body, but additional gifts were placed unburned in the corner of the trench or in the bottom of stone boxes (pl. 310β). At the side of the trench of cremation Γβ (= Γ3) and Θγ (pl. 368) a small and narrow trench was found filled with burnt matter and broken vases covered with soot. Apparently in these instances we have trenches for offerings similar to the Opferinne of the Kerameikos Cemetery. In the area of cremation Δβ, where we have at least 3 different pyres, near the cremation area of a child was found a small section leveled and lined with

brick, and used for offerings, similar to the Opfergrube of the Kerameikos.

Pyres built for cremation should be differentiated from fires used for burning offerings, for «ἐναγισμοί». In the former the remains of burned earth, wood and soot have a considerable depth and the ground around and underneath is strongly fired; in the latter the fill is very small and the ground shows but superficial burning.

Vases constitute the majority, almost the totality of the kterismata derived from cremations. In two instances only, burials Bμ (= B20) and Δβ2 (= Δ4) mirrors were found (plts. 209α, 269α); in the latter grave pieces of metal were also found but they were so destroyed that it was impossible to identify the objects to which they belonged. In the bronze kalpis Ζα (= Ζ15), as we have stated above, a large piece of cloth was found and a clay lamp was among the remnants of cremation Βρ (= Β28γ, pl. 215β). In 3 child cremations (Βρ, Δβ2 and Δβ3) were found 9 figurines, 2 of which were representations of satyrs. Of the 73 completed vases half, 37, were lekythoi, 5 aryballoid lekythia, 4 spherical lekythia, 7 kylikes, 5 phialidia, and other 7 different shapes each represented by 1 example. Of the lekythoi, 9 are black figured, 9 black colored, 8 with anthemias, 1 with spray of ivy, 3 red figured, 5 white ground and 2 with checker patterns. The white ground lekythoi were found in the pyres of children, 1 in the general area of Θα. Of the 8 lekythoi decorated with anthemias 6 were found in pyres of children and of the 9 black figured only 2 formed part of the kterismata of children. The aryballoid and the spherical lekythia were found in children's pyres and consequently they seem to be characteristic of children's burials. Even lekythoi decorated with anthemias seem to be usual in the cremation burials of children.

F. KTERISMATA - VASES

(List I, p. 280).

1. Lekythoi (plts. 426 - 428).

It has already become apparent that of the vases found in fifth century graves and areas the lekythoi are the most common. Of the completed 421 vases, 225, more than half of the total, are lekythoi. Of the 212 examples found in graves, 151 come from 49 child burials and 61 from 21 graves of adults in which kterismata were found; this indicates that in both cases lekythoi form characteristic furnishings of the era. Twenty of the 31 pot-burials with kterismata yielded 42 lekythoi. In comparison only 1 lekythos was found in 164 pot-burials at Olynthos. This contrast indicates that local conditions imposed differences in burial habits in different districts and that consequently the developing of conclusions for the entire area of Greece from a single district should be avoided as arbitrary.

The lekythoi by their decoration can be distinguished in the following 7 groups : black figured lekythoi, black colored lekythoi, decorated with anthemia, decorated with sprays of ivy between latticed bands, patterned lekythoi, red figured and white ground lekythoi (plts. 426-428). The black figured lekythoi bear a variety of subjects which, however, do not help determine the vases made exclusively for graves of children. Thus on 26 lekythoi decorated with four - horse chariots 16 were found in graves of children and 8 in those of adults. Two were found in the general area of Θα. Of the 6 representations of simple chariots, horses and mules 3 were on lekythoi found in graves of adults. Four exploits of Heracles are painted on 5 lekythoi (the exploit of Hydra, of the Delphic tripod (twice), of the lion of Nemea and of the wild boar); 4 of these were found in graves of children and 1 in the grave of an adult. It seems, however, that Dionysian representations of maenads, of satyrs dancing, etc., were used to decorate lekythoi destined to be placed in the graves of children.

The artistic merit of these representations in general is very low. There can be little doubt that the lekythoi are industrialized products especially made for the graves. It seems that in the general arrangement of the representation and in the economy of the design their painters used as prototypes examples of competent artists and in these details the results are very satisfactory. But when it comes to the representation of figures that required ability and time, then they would generalize and reduce them almost to easily repeated patterns. It seems farther that in the 5th century B.C. existed in Athens workshops specializing in the making of vases for graves, such as the so - called Beldam workshop, that of Haemon and of others imitating the production of the former. At any rate, the lekythoi with their varied subjects and doubtful artistic merit seem to have been the characteristic *kterismata* of the 5th century B.C. Noteworthy is the prevalence of black figured examples in an era dominated by the red figured technique. Of the 225 lekythoi found only 9 are of the red figured technique; perhaps this could be attributed to the greater ability and time required by that technique.

2. Aryballoid lekythia (plts. 429 - 430).

There can be no doubt that the aryballoid lekythia were characteristic furnishings of child burials. 56 examples of the shape were found illustrating the variations known from various sites. Sixteen examples bear simple red figured compositions. Most are covered with black shiny color with a band left in the color of the clay decorated with dots, detached zig zags and the like. The decoration of some consists of parallel vertical grooves. This decoration of course does not require great skill nor time and consequently is not expensive; so it was preferred for the making of *kterismata*.

Perhaps we should mention two variations of the shape. To the first belong small vases, averaging 0.09m. in height, with a spherical body, broad ring base, tall neck gracefully arching to a wide mouth. Usually the black colored body is decorated with an anthemion left in the color of the clay (Γλ - 230, pl. 430). To the second variation belong lekythia with a squat body decorated by rings or by a band left in the color of the clay filled with dots or zig zags (pl. 430, No. A1 - 2, Θ - 747).

3. Choes (pl. 431α).

These small vases, averaging 0.10m. in height, with a spherical body, wide low neck and trifoliated mouth, are known to characterize child burials. Our cemetery has yielded only 9 examples belonging to the second half of the 5th century B.C. and 2 to the early years of the 4th. Of these 3 were found in pyres, 2 in larnakes, 1 in a pot - burial and one each in a probable wooden box, in a built grave and in a tile burial. All bear a simple red figured composition representing as usual children in some action. The small number of choes found prove that the Eleusinians avoided the use of vases of some value and preferred the products of industrialized activity. At the same time they prove that the choes appeared in the 5th century and lasted into the 4th. B.C.

4. Pyxides and lekanides (plts. 431β and 432α).

In 10 graves were found 11 examples (and 1 lid) of pyxides, 3 of which are of corinthian type. Two pyxides have a cylindrical shape with low concave sides and a slightly conical lid decorated in the red figured style (Bμ - 71 and Δ13 - 280, pl. 432α). Two more pyxides have a cylindrical shape but high tall vertical to the base sides, decorated with red figured representations, and flat lid with a red figured floral decoration (B17 - 62 and Bμ - 70, pl. 432α). Two pyxides, covered with black color, exhibit a half spherical body (Z34 - 457 and Θ1 - 681, pl. 431β), and 1 cylindrical of the powder box shape composed of 2 sections the lid covering completely the body (H20 - 594, pl. 432α) and one on a high foot, shallow cylindrical body and flat lid (Z30 - 453, pl. 325β). Pyxides Θ1 - 681 and Z34 - 457 (pl. 431β) illustrate the transitional type to the lekanides.

It seems that in the fifth century lekanides were taking the preeminent place held by pyxides in geometric times. The handles, sometimes one sometimes two, differentiate the lekanides from the pyxides. As a rule the lekanides are undecorated but they are covered with a black shiny color (pl. 431β). In a few cases the lids of the lekanides are decorated (Z1 - 372, pl. 303α and Θ15 - 723, pl. 358β) in the red figured technique. Besides the handles on the body they bear on the lid a vertical handle terminated in a pine cone or button (pl. 431β). Their

ring bases are low and broad. It seems that both the lekanides and the pyxides were used primarily to contain powders, «φιμύθια», used for beautification. Actually in the bottom of the cylindrical pyxides H20 - 594 and Bμ - 70 (pl. 432α) a quantity of such a white powder was preserved, while in that of lekanis I 29 - 821, from the end of the 6th century B.C. (pl. 431β), some red color (rouge, «ἐγχρυσσα») was found. It is well established, of course, that such powders and colors were used by women in their effort to beautify themselves.

5 - 6. Small skyphoi, phialidia and kylikes (plts. 432β, 433α, β).

Characteristic of children's burials are also phialidia and small skyphoi (pl. 432β). A total of 50 such vases were found in 33 burials. Most of these are covered with a black shiny color. Small kylikes, of which 19 examples were found, often are decorated with anthemias and imitation floral patterns placed on whitish bands (pl. 433). One of the kylikes (Ζγ-427, pl. 318α) was found in the burial of an adult, the rest were found in children's graves. Only one red figured kylix of normal size (Δβ1 - 244, pl. 433β) was found in a pyre in Section Δ.

7. Various shapes (plts. 433γ,δ, 434α,β).

Characteristic kterismata of infant burials, of course, are the spouted vases known as «θήλαστρα» or feeding bottles. Only 2 black colored examples were found in Graves Δ13 (No 274, pl. 433γ) and E13 (No. 318, pl. 287β). One or two examples of other shapes are among the finds, such as small pointed amphorai (No. Θ - 749 and Ζ17 - 423, pl. 433δ) with a black colored surface and impressed decoration of anthemias and linear patterns; the red figured pelike No. Βξ - 76 (pl. 211γ) which was used as an ash urn, and two plates decorated with broad bands in circles (Ββ - 35 and Βγ - 53, pl. 434β).

Δ. FIGURINES

A total of 44 clay figurines were found in 16 graves of which 14 were child burials and 2 were uncertain. It could therefore be maintained that figurines are characteristic of child burials. 37 figurines were preserved in somewhat good state, while 7 had desintegrated. The types represented agree with those from other sites catalogued and explained by Winter. Most of the Eleusinian examples represent seated women with hands on their knees (pl. 276β). Four represent standing women and others animals and birds. Perhaps the figurines of animals and birds were toys that had been used in actual life and finally were placed in the graves to be used in the lower world also. It seems that the figurines were covered with white pigment and then gaily painted in various colors, traces of which only survived.

E. LAMP

Among the clay object must be included the lamp found in pyre B ρ - No 1 (pl. 215 β). Lamps have been found in graves of different periods and especially in graves of Roman times. But few lamps are known from the classical period. In the cemeteries of Olynthos only 2 lamps were found in graves of adults. In the graves of the Syntagma Square of Athens 8 lamps were found and some fragments. The meaning of these lamps and their relation, if any, to the burial customs and rites remain uncertain. The examples found are too few to allow certain conclusions.

ET. EGG SHELLS

The same could be maintained for the egg shells found in 3 child burials Z24, Θ 17 and I 17. No instances are known from the cemeteries of Olynthos. Ours are too few examples to assure conclusions. But one may wonder whether egg shells in graves indicate some symbolism and article of faith or superstition, such as the idea of regeneration and of resurrection in another life, as sometimes is suggested, or are mere remnants of food supplies left in the grave. Against the former is the fact that egg shells were found in a few graves of children, and the question is raised why such are not found in more graves of adults; only the children could hope for regeneration or resurrection? At the same time eggs constitute good and nourishing food for children and so they could be placed in the graves of infants and small children where their shells are now found. At any rate, conclusions as to the meaning of the few egg shells found in graves are not warranted.

Z. KNUCKLE BONES

In contrast to the meaning of egg shells, the placing of unpolished knuckle bones in children's graves is reasonably understood. Knuckle bones were used in games in which children participated especially, but in which even grown ups took part occasionally. And so they were placed in the graves to serve a similar purpose in the lower world.

H. KTERISMATA OF METAL

Very few objects of metal were found in the graves of the fifth century and in the west cemetery of Eleusis. They include 2 mirrors from pyres B μ and Δ β 2 (pl. 209), fragments of strigils with a complete example from Grave Θ 17 and fragments of small knives from burials Z16 and Z17. The mirrors

of course belong to graves of women; the strigils and knives present special interest. Their sizes and strength of metal indicate that they could have been used in life by adults. It seems therefore that they were placed in the graves of children not because they were much loved personal belongings but as gifts offered by adults from their own possessions to honor especially the buried child. Of course, the strigils would indicate that the child to whom they were offered was a boy. It is interesting to note the position of the strigil by the skull of the boy buried in Larnax Θ17 and not along his hand. Mrs. Karouzou in a grave at Argos discovered a strigil placed like a wreath around the brow of an adult. Perhaps the same was intended for the child of Grave Θ17, but for the shallowness of the larnax the strigil was placed alongside the head instead of on and around it.

IV. GRAVES OF THE FOURTH TO THE FIRST CENTURIES B.C.

(List K, p. 296).

It seems that the West Cemetery of Eleusis was used sporadically after the 5th century B.C. A total of 13 burials, preserved in somewhat good state can be attributed to the 4th, 3rd, 2nd and 1st centuries B.C. (List K). Nine burials belong to the 4th century B.C. and of these 5 are tile graves, 2 pot-burials and 2 cremations. Three of the 4th century graves—1 pot-burial (E6), one tile grave (Λ5, pl. 399α) and one cremation (Γλ, pl. 264γ)—are sepulchers of children. Of adults only 4 graves were found, 2 of which belong to the 3rd century and one for each of the 2nd and 1st. In one of the the 3rd century graves the body was laid in a trench dug over the side of the LH III Grave Bπ 1, while a second was a tile burial (Θ7, pl. 348). The 2nd century grave was a tile burial, while that of the 1st a cremation.

The Graves of these centuries present the same characteristics as those of the earlier historic periods and consequently require no special description. Noteworthy is tile Grave E14 (pl. 288) because it was well preserved within its trench and because the inner sides of the tiles are covered with dull black color. In spite of its good construction, this grave contained but 1 spherical lekythion (E14 - 319, pl. 288β). The total of vases from all four centuries amounts to 14 of which 11 were found along side of the skeletons and 3 outside the graves. It is interesting to note that no lekythos is included in the vases found and only 2 are aryballoid and 2 spherical lekythia.

Perhaps we should mention the stone stelai from the cemetery. However, since they were not found in situ and most were used as covers of later graves, their interest is not great. Of course, the erosion of the soil may be responsible

for the lack of grave monuments, usual in other cemeteries. Certainly what was found does not permit conclusions.

Noteworthy is the fact that no coins were found in the graves, with the exception of the two coins found in the fill of Grave Bπ1, belonging to the 4th and the 3rd centuries B.C. If Bruck's opinion is valid, that the custom of placing coins for Charon in the mouth of the corpses began in the 4th century B.C. and that only in the 3rd century B.C. it became usual, then the lack of coins from the cemetery of Eleusis is understandable. At the same time that lack strengthens Bruck's conclusion.

Along the South side of the mountain range and between it and the sea-coast a number of graves were found in the past. Trial trenches in that area revealed the existence of a cemetery in that area belonging to the years after 400 B.C. Most of its graves were found looted and consequently our exploratory efforts remained without results. Meanwhile, the graves were destroyed by the laborers of the cement factory.

V. GRAVES OF THE FIRST TO THE FOURTH CENTURIES A.D.

(List A, p. 296)

Only 11 somewhat well preserved graves were excavated belonging to the first to the fourth centuries of our era. Of these, 2 were tile graves, 8 were trench burials and 1 a burial in a sarcophagus. A total of 14 vases were found in these burials of which 4 were of glass (Nos 207 - 210, pl. 195α). Child Grave H14 (pl. H), belonging to the beginning of the fourth century, is a trench burial whose opening was covered by tiles. In general both the number of burials and the ktermata of these centuries are poor and have contributed but little to our knowledge.

E Y P E T H P I O N¹

Τὸ γράμμα **A** πρὸ τῶν ἀριθμῶν δηλοῖ τὸν τόμον **A'**, τὸ **B** τὸν τόμον **B'**.

ἄγγεῖα, ὅρα κεραμεική, ὕαλος, χαλκᾶ.

Ἀγορά (Ἀθηνῶν) ἄγγεῖα, σποράδην καὶ **B** 232, 233, 236, 267· ἀπόθεσις ἀγγείων εἰς μυκηναϊκὸν τάφον, **B** 262 σημ. 2· εἰδῶλια, **B** 249 σημ. 2· ἐναγισμοί, **B** 261· καύσεις, **B** 284 σημ. 1,2· Μητρῶον, **B** 211· μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, **B** 228· ὄρυγμα διπλοῦν γεωμετρικῶν χρόνων, **B** 261 σημ. 1· χαλκᾶ, **B** 247, 248.

Ἀγοραῖος Κολωνός, ἄγγεῖα, **A** 55, 87.

Ἀθῆναι, ἄγγεῖα, **B** 245· τρόποι ταφῆς εἰς περιοχὴν, **B** 261 σημ. 2.

Ἀλυκή, ἄγγεῖα, **A** 69.

Amandry, P., περὶ χαλκοῦ λέβητος, **A** 107, 257, 258.

Ἀνδρειωμένου, Ἀ., **A** 7.

Ἀνδρόνικος, Μ., περὶ γεωμετρικῶν τάφων, **B** 257 σημ. 2.

Angel, J. Lawrence, μελέτη ἀνθρωπολογικοῦ ὕλικου, **A** 7, 20, 97, 196, 235, 259, 308, **B** 68, 125, 258, 301 κ.έ.

Ἀνθολογία, **A** 164, **B** 292, 297.

Ἀραφὴν, ἄγγεῖα, **B** 239.

Ἄργος, ἄγγεῖα καὶ τάφοι, σποράδην. Ὅρα καὶ Δειλάκη, Κριτζᾶς.

Ἀρειος Πάγος, ξυροί, **B** 157.

Ἀριστοφάνης, **B** 292, 296.

Ἀσβόλη, ἀπὸ πυράς, **A** 47, 49, 50, 62, 89, **B** 86, 87, 88.

Ἀσίνη, ἄγγεῖα, **A** 24, 25, 240, 303, **B** 13· λατρεία νεκρῶν, **B** 214· μηνίσκος, **B** 253· παιδικαὶ ταφαί, **B** 213· ταφικὰ ἔθιμα, **B** 208· τάφοι ἐντὸς τοῦ συνοικισμοῦ, **B** 212, 213. Ὅρα καὶ Persson.

Ἀσσύριοι, περίαπτα, **B** 253.

ἀστράγαλοι, ἀπὸ τάφους, **A** 9, **B** 81, 278, 296, 297.

Ἀττική, ἄγγεῖα, σποράδην καὶ **B** 232, 233, 234, 245· καύσεις, **B** 284 σημ. 2· σχέσεις πρὸς Κόρινθον, **B** 271· ταφικὰ ἔθιμα **B** 208. Ὅρα καὶ Ἀλυκή, Ἀραφὴν, Ἀρειος Πάγος, Ἀχαρναί, Βελανιδέα, Βούλα, Βουρβάτσι, Κόπρεζα, Λιγόρι, Πικέρμι, Πόρτο Ράφτη, Σπάτα, Σφηττός.

Ἀχαρναί, λατρεία νεκρῶν, **B** 263.

Βαρούχα - Χριστοδουλοπούλου, Εἰρ., **A** 17.

Ὅρα καὶ νομίσματα.

Beazley, D. J., περὶ ἀγγείων, **A** σποράδην.

Βελανιδέα, ἄγγεῖα, **A** 80· καύσεις, **B** 284 σημ. 2.

Beldam, ἐργαστήριον κεραμεικῆς, **A** 11, 34, 36, 49, 61, 105, 124, 132, 173, 181, 189, 207, 209, 220, 246, 258, 265, 267, 270, 273, 274, 276, 283, 285, 323, 335, 348, 354, 355, **B** 122, 276, 289· ἐργαστήριον τῶν διαδόχων, **A** 11, 34, 40, 46.

Βερδελῆς, Ν., περὶ ἀγγείων ἐκ Μυκηνῶν, **B** 233.

Biezantz, H., περὶ σφραγίδων, **B** 256.

Blegen, C. W., περὶ ἀγγείων, **B** 229, 230, 236· περὶ εἰδωλίων, **B** 249 σημ. 2, 250 σημ. 1, 252 καὶ σημ. 2· περὶ λατρείας νεκρῶν, **B** 214, 263· περὶ ΜΕ τάφων, **B** 205, 207, 212 σημ. 4, 213· περὶ ταφῆς γυναικὸς καὶ παιδίου, **B** 50 σημ. 1. Ὅρα καὶ Ζυγουριές, Κοράκον, Πρόσυμμα.

Blinkenberg, Ch., περὶ εἰδωλίων, **B** 91· περὶ μηνίσκου, **B** 253.

Boardman, J., ὅρα Kurtz.

1. Τὸ εὐρετήριο συντάγη ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Δεσποίνης Δανηλίδου καὶ τοῦ κυρίου Σωτηρίου Γκλαβᾶ.

- Βοιωτία, ἀγγεῖα, A 123.
 Βούλα, θαλαμοειδῆς τάφοι, B 227, 228· μα-
 χαιοπελέκεις, B 247.
 Boulter, C., περὶ ὑαλίνων μυροδόχων, A 13.
 Βουρβᾶ, καύσεις, B 284 σημ. 2.
 Βουρβάτσι, ἀγγεῖα, A 25, 28, 83, 204, 298,
 303, 304, B 22.
 Brann, Eva, περὶ σκύφων μὲ παράστασιν πτη-
 νῶν, B 177· περὶ πυξίδων, B 265 σημ. 2.
 Bruck, Fr., B 298.
 Burr, D., B 294 σημ. 4.
 Γαβρίλη, M., A 8.
 Caskey, J., περὶ κατευθύνσεως τάφων Λέρνης,
 B 212.
 Chamber Tombs, ἀγγεῖα, A 23, 28, 29, 68,
 83, 197, 198, 228, 236, 290, 291, 298, 299
 301, 302, 303, 310, 332, 333, B 43, 44,
 50, 51, 58, 59, 142, 143, 144, 157, 158 σημ.
 1, 163, 167, 171, 188, 198, 200, 240 σημ.
 1, 2, 242 σημ. 1, 2, 244 σημ. 1, 4· τα-
 φικά ἔθιμα, B 228 σημ. 3. "Ορα καὶ Wace.
 Γκεξερλῆς, Γ., A 8.
 Coldstream, J. N., περὶ γεωμετρικῶν ἀγγεί-
 ων, σποράδην καὶ B 265 σημ. 2, 267 σημ.
 1· περὶ γεωμετρικῶν τάφων, B 257 σημ. 2.
 Council of Learned Societies, A 8.
 Δάκαρης, Σ., περὶ μηνίσκου ἐκ Καστρίτσας,
 B 253 σημ. 4.
 Δεϊλάκη - Πρωτονοταρίου, Εὐ., περὶ ΜΕ τά-
 φων Ἀργούς, B 207 σημ. 1.
 Desborough, V. R. d' A., περὶ διακοσμητι-
 κοῦ στοιχείου σταυροῦ, A 96· περὶ περο-
 νῶν, B 248 σημ. 3· περὶ πρωτογεωμετρι-
 κῶν ληθύκων, A 120.
 Deshayes, J., περὶ μαχαιοπελέκειων, B 247
 σημ. 1.
 Δεσποτικόν, λίθινος μηνίσκος, B 253, 254.
 Δῆλος, δείγματα λατρείας εἰς τάφους, B 263.
 διακόσμησις, ἐπὶ ἀγγείων, ὅρα κεραμεική.
 Dinsmoor, W. B., περὶ παραστάσεως γλαυκὸς
 ἐπὶ ληθύκων, A 206.
 Δεντρά, ξυροί, B 157. "Ορα καὶ Persson.
 Διμήνη, λατρεία νεκρῶν, B 214· ΜΕ τάφοι,
 B 212, 213· περίεπτα νεολιθικῆς ἐποχῆς,
 B 254 σημ. 2. "Ορα καὶ Τσούντας.
 Δίπυλον, ἀγγεῖα ἀπὸ, A 143· ἀγγεῖα τύπου

- τοῦ, B 94, 257, 258· ἐργαστήριον τοῦ,
 A 96, B 267· καύσεις, B 284 σημ. 2.
 Dörpfeld, W., περὶ καύσεως νεκρῶν, B 212.
 Ducas, Ch., περὶ ζωγράφων Αἴσονος καὶ Κλεο-
 φῶντος, A 57.
 Dunbabin, T. J., περὶ σκυφιδίων, A 248.
 ἔγχουσα, B 292.
 εἰδώλια, σποράδην. **Προϊστορικῶν χρόνων**, τύ-
 που Φ, A 23, 26, 30, 31, 68, 69, 305, 333,
 B 13, 15, 21, 23, 50, 52, 142, 144, 145, 196,
 198, 249, 250, 251· τύπου Ψ, A 30, 31,
 305, B 21, 23, 175, 249, 250, 251. **Ἱστο-
 ρικῶν χρόνων**, ἀλέκτορος, A 87, 273, B
 295· ἀνδρὸς ἐπὶ ἀνακλίντρου, A 274, B
 295· γυναικὸς κεφαλῇ, A 269· γυναικὸς
 προτομή, A 65· γυναικῶν ἱσταμένων, A
 105, 173, 280, B 91, 279, 283, 285, 294·
 γυναικῶν καθημένων, A 93, 105, 180, 219,
 280, 281, 283, B 279, 283, 285, 294· ἱπ-
 παρίου, A 65, B 295· ἱππέως, A 86
 273, B 120, 279, 295· κεκλιμένης μορφῆς,
 A 87· κουροτρόφου, A 17· κυνός, A 87,
 B 295· παίδων, A 45, B 91, 276·
 περιστερῶν, A 46, 65, B 295· πτηνοῦ,
 A 46, B 276, 285· σατύρου, A 172,
 B 285· σειληνοῦ καθημένου, A 65, B
 295· τραπέζης, A 281, B 279· χοιρι-
 δίου, A 46, 65, B 276, 295. "Ορα καὶ
 διακόσμησις.
 Ἐκάβη, B 293.
 Ἐλένη, B 293.
 Ἐλευσίς, ἀγγεῖα, A 24, 31, 160, 237, 290,
 301, 330, 332, B 28, 29, 38, 45, 48, 143,
 147, 188, 200, 218 σημ. 3, 224 σημ. 2,
 236, 240 σημ. 2· ἀνασκαφὴ τάφων ὑπὸ
 Σκιᾶ, B 217 σημ. 1· Ἱερὸν, A 5, 182,
 330, B 206· κατάλοιπα συνοικισμοῦ, τά-
 φοι, B 206 σημ. 1, 3· ὁδὸς ἀπὸ, A 3·
 ταφαὶ ἐντὸς πίθων ΜΕ χρόνων, B 211
 σημ. 1· τάφοι ΜΕ παρὰ στοὰν Φίλωνος,
 B 208, 213, 217· τάφοι περιοχῆς Ἱεροῦ,
 B 258· τάφος Ἱσιδος, A 106, 117 σημ.
 1, 118, 122, 192, B 258 σημ. 3, 267· Τε-
 λεστήριον, A 3, B 208· Φραγκικὸς
 Πύργος, A 3.
 ἐναγισμοί, A 31, 38, 41, 43, 183, 243, 254,
 276, 277, 281, 284, 340, 341, B 5, 37,

39, 72, 77, 92, 93, 261, 271, 273, 279, 283, 284, 286, 291.

ἐπιγραφή, ἐπὶ ἀγγείου, **A** 186. "Ὁρα καὶ στήλαι.

Εὐβοία, ὄρα *Khalkis*.

Εὐτρησις, ἀγγεῖα, **A** 203, **B** 35, 139, 147, 239· περόνη, **B** 248.

Εὐφορβος, **A** 153.

Evans, A., περὶ ρυτῶν, **A** 203, **B** 244 σημ.

4· περὶ αἰχμῶν ἀκοντίων, **B** 157.

ἐφυραῖχά κύπελλα, ἐξέλιξις, **A** 24, 330.

Gallet de Santerre, H., **B** 263 σημ. 2.

Gezer (Συρίας), περὶ μνηίσκων, **B** 254.

Goldman, H., ρυτά, **A** 203.

Graef, B., **A** 129, **B** 120.

Ζερβός, Γ., **A** 7 καὶ σποράδην, **B** 195.

Ζήσης, B., **A** 257.

Ζυγουριές, ἀγγεῖα, **A** 25, 28, 333, **B** 13, 51, 165· εἰδώλια, **B** 250 σημ. 1, 252.

"Ὁρα καὶ *Blegen*.

ζωγράφοι, Αἴμονος, **A** 36, 40, 49, 60, 105, 180, 183, 220, 256, 269, 273, 335, 345, 352, **B** 114, 289· Αἰσχίνου, **A** 209, 264· Αἴσων, **A** 57· Γέλας (τῆς), **A** 88, **B** 65· Ἐμπορίου, **A** 183· Κλεοφῶντος, **A** 57· Νέσσου, **A** 253· Πολυφήμου, **A** 92, **B** 272· Χιμαίρας (τῆς), **A** 253, **B** 272.

Haspels, E. H. C., περὶ μελανομόρφων ληκύθων, σποράδην καὶ **B** 276.

Higgins, R. A., περὶ εἰδωλίων, **A** 219, **B** 295 σημ. 2.

ἦλοι, **A** 167, 185, 198, 225, 310, 352, **B** 277.

Hoorn, G. van, περὶ χόων, **A** 58, **B** 73, 291 σημ. 1.

Ἡσύχιος, περὶ φυλακτῶν, **B** 253.

Θανόπουλος, Ἰ., κεραμοποιεῖον τοῦ, **A** 3, **B** 205.

Θερμιά (Λέσβου), περὶ πηλίνου μνηίσκου, **B** 253, 254.

Θεσπιαί, **B** 296.

Θῆβαι, ἀγγεῖα, **B** 233 σημ. 3· ὁδὸς πρὸς, **A** 3· τάφοι εἰς ὁδὸν πρὸς, **B** 300.

Θυσία, ζώων, **A** 164, 181.

Ἰακωβίδης, Σπ., **A** 7· περὶ ἀγγείων, **B** 230,

236, 240 σημ. 2· περὶ μνηίσκων, **B** 253·

περὶ χαλκῶν, **B** 246, 247 καὶ σημ. 2, 249. "Ὁρα καὶ *Περατή*.

ιατρικὸν ἐργαλεῖον, **A** 169.

Ἱερὰ ὁδός, τάφοι παρὰ τήν, **B** 300.

ιερόν, παράστασις ἐπὶ λιθίνης μήτρας, **A** 306, **B** 255.

John Simon Guggenheim Memorial Foundation, **A** 8.

Ἰσχόμαχος, **B** 292.

Κακάβουρας, Δ., **A** 7.

Καμπίτογλου, Ἀ., **A** 7.

Κανελλοπούλου, Π., συλλογή, **A** 107, 257, 258.

Καραγεώργης, B., **B** 233.

Karo, G., **A** 150, 160, 203, **B** 157, 224 σημ. 3.

Καρούζου, Σ., σποράδην.

Κασσανδρῆς, Στ., **A** 7.

Καστρίτσα (Ἡπείρου), περίαπτον ἀπὸ, **B** 253 σημ. 4.

κεραμεική: Σχήματα ἀγγείων: **ME** ἐποχῆς: **B** 216-224· ἀμφορίσκοι, **A** 235, 238, 239, εὐρύστομοι, **A** 24, 235, 236, 237, 289, 294, 316, **B** 3, 8, 9, 28, 35, 38, 58, 59, 139, 199, 200, 201, 218, 219· ἀσκοί, **A** 289, 293, **B** 224· ἀρύταινα, **A** 235, 237, 289, 292, **B** 221· ἀλάβαστρον, δίωτον, **B** 47· κάλπαι, **B** 146, 147, 223 (κύπελλον)· κρατηρίσκοι, **A** 202, 203, **B** 223 (σταμνοειδῆ)· κυάθια-κυαθίσκοι-κύαθοι, **B** 221, 222, με κάθετον ἐπὶ τοῦ χεῖλους λαβήν, **A** 235, 236, 238, 239, 289, 292, 293, 318, 319, **B** 3, 6, 7, 8, 9, 17, 35, 58, 59, 104, 105, 146, 147, 186, 188, 222, μόνωτοι, **A** 71, 77, 78, 235, 236, 237, 238, 239, 289, 292, 293, 329, 330, **B** 3, 6, 7, 9, 17, 29, 104, 105, 139, 146, 147, 186, 188, 199, 200, 221, σφαιρικοί, **B** 186, 188, τρίωτοι, **A** 318, 319· κύπελλα, μόνωτα, **A** 235, 238, 327, **B** 3, 6, 8, 9, 16, 31, 34, 35, 58, 59, 219, 220, 221, τύπου μινυείου, **A** 70, 75, 242, 329, 330, 331, **B** 3, 7, 9, 104, 106, 186, 188, 199, 201, 219, ὑψίπουν, **B** 3, 7, 9, 218, 243· πίθος, **A** 320, **B** 60, 74, 75· ποτήρια, τύπου Βαφειοῦ (μόνωτα ἐπὶ πεπλατυσμένου πυθμένος) **A** 20,

24, 198, 236, 237, 238, 318, 327, **B** 17, 28, 29, 33, 49, 58, 59, 104, 106, 187, 189, 220, 221· πρόχοι-προχοῖσκαί, **A** 78, 148, 150, 158, 202, 203, 242, 243, 314, **B** 1, 2, 18, 27, 30, 31, 49, 146, 217, 218, τρίωτοι, **B** 3, 5· πυξίδες, **A** 78, 289, 294, **B** 186, 188, 222, 223, σφαιρικά, **B** 17, 223· ρυτὰ βοόσχημα, **A** 201, 202, 203, **B** 224· σκύφοι, **A** 242, **B** 37, ἄωτοι, **A** 155, καθαρόσχημοι, **A** 149, 329, 331 **B** 3, 5, 9, 202, 223· σταμνίσκοι, **B** 27, 223, τετράωτοι, **B** 27, 223· στάμνοι, πιθόσχημοι, **B** 56· φιάλαι, βαθεῖαι, **B** 35, 223, μετὰ προχοῆς, **A** 159, 242, **B** 224, 243, ὑψίποδες, **B** 186, 189, 223.

ΥΕ ἐποχῆς: **B** 228-245· ἀμφορεῖς, **B** 232, 233, εὐρύστομοι, **A** 309, ραμφόστομοι, **B** 119, 233, φακοειδεῖς, **B** 21, 22· ἀμφορίσκοι, **A** 68, 297, 299, **B** 50, 51, 58, 59, 196, 232, 233· ἀσκοειδῆ, **A** 30, 81, 83, **B** 199, 200, 240· ἀσκοί, **A** 298 303, **B** 239, 240· ἀλάβαστρα, ἀρτόσχημα, **A** 28, 29, 131, 196, 197, 198, 230, 231, 235, 240, 289, 290, 291, 294, 297, 298, 299, 302, 303, 304, 308, 310, 325, **B** 13, 14, 40, 43, 44, 45, 168, 170, 173, 174, 228, 231, 232, 236, 237, ἀρτόσχημα δίωτα, **A** 82, 83, ἀρυβαλλοειδῆ (μόνωτα), **A** 23, 297, 298, 300, 304, 329, 331, **B** 40, 44, 45, 47, 48, 217, 232, 235, 236· ἀλαβαστροειδῆ, **A** 235, 236, **B** 244· θήλαστρα, **A** 23, 24, 25, 30, 80, **B** 12, 13, 40, 42, 45, 50, 185, 187, 192, 193, 194, 238, 239· κρατηρίσκοι, πιθόσχημοι, **B** 57, 58· κύαθοι, **B** 240, 242, καλαθόσχημοι, **B** 51, μετὰ πλαγίας προχοῆς, **A** 28, **B** 192, 193, 243, μόνωτοι, **A** 19, 25, 68, **B** 242· κύλικες, δίωτοι, **A** 23, 289, 292, **B** 142, 145, 243, 244, ὑψίποδες, **A** 204, **B** 161, 243, 244· κύπελλα, **A** 24, **B** 168, 173, 241, 242, ἄωτα, **B** 29, μόνωτα, **A** 80, 289, 292, 293, 294, 329, 330, 331, **B** 49, 50, 142, 143, 145, 168, 171, 174, 175· λεκανίδες, μετὰ πλαγίας προχοῆς, **A** 29, **B** 142, 144, 145, 243· πινάκια, **B** 58· ποτήρια, **B** 229, μόνωτα, **A** 298, 305, τύπου Βαφειοῦ, **A** 297, 301, 329, 330, 331, **B** 168, 174, 175, 232, 240, 241, τύπου

Κλεψύδρας, **A** 196, 197, 198, **B** 241· πρόχοι-προχοῖσκαί, **A** 25, 196, 197, 198, 289, 290, 332, 333, **B** 21, 23, 50, 51, 142, 143, 161, 163, 165, 167, 169, 171, 174, 185, 188, 192, 193, 228, 233, 234, 245, εὐρύστομοι, **A** 80, 145, μετὰ προχοῆς, **A** 297, 301, **B** 232, ὀπισθότμητοι, **A** 235, 239, **B** 202, 234· σκύφοι, **A** 81, 83, 321, 323, 332, 333, **B** 168, 169, 244· σταμνίσκοι, λεβητόσχημοι, **A** 297, 298, **B** 237, τρίωτοι, **A** 289, 291, 302, 309, **B** 142, 143, 144, 145, 168, 170, 183, 237, 238· ὑδρίαι, **B** 168, 169, 244, 245· φιαλίδια, μόνωτα, **A** 29, 309, **B** 242· ψευδόστομοι ἀμφορεῖς, **A** 12, 13, 68, 196, 197, 198, 204, 228, 229, 230, 231, 297, 298, 300, 302, 303, 304, 321, 323, 332, **B** 13, 14, 21, 24, 25, 28, 58, 142, 143, 146, 161, 163, 167, 169, 185, 187, 192, 193, 228, 230, 231, 232, 234, 238, 239, 245.

Γεωμετρικῶν χρόνων: **B** 264-267, 269· ἀμφορεῖς-ἀμφορίσκοι, **A** 117, 118, 119, 120, 121, 122, **B** 155, 176, 266, 267, εὐρύστομοι, **B** 94, 176, 177, 257, 266, 267, τεφροδόχοι, **A** 75, 108, 110, 111, 112, 113, **B** 260, 262, 265, 266, ὑψίλαιμοι, **B** 95, 97, 266, 267, ὑψίλαιμοι τύπου Ἀναλάτου, **B** 178, 266, 267· ἀρύβαλλοι, σφαιρικοί, **A** 143· δῖνοι, **B** 100, 266· θήλαστρα, **A** 94, 95, 96, 125, **B** 266, 267· κάλαθοι, **A** 189· κάρθαροι, **B** 94, 178, 179, 265· κρατῆρες, **A** 97, 99, **B** 259· κύαθοι, μόνωτοι, **A** 95, 96, 106, 107, 142, 190, 191, 192, **B** 95, 97, 98, 260, 265· οἶνοχόαι, **A** 97, 98, 99, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 142, 143, 189, 191, **B** 95, 97, 99, 178, 179, 260, 264, 265, 266, 267, ἀρυβαλλοειδεῖς, **A** 144, **B** 257· πίθοι, **A** 97, 106, 125, 139, 144, 189, **B** 257, 259, 262, 269· πιθόσχημα, **A** 254· πινάκια, **B** 176· πρόχοι-προχοῖσκαί, **A** 120, 121, 122, 123, 135, 136, **B** 266, 267, εὐρύστομοι, **A** 136, 138, **B** 260, 266· πυξίδες, **A** 98, 99, 109, 110, 113, 114, 117, 118, 119, 121, 122, 136, 138, 139, **B** 260, 264, 265· σκύφοι, **A** 108, 110, 111, 112, 113, 119, 123, 136, 137,

138, 190, 192, **B** 176, 177, 260, 265, κανθαρόσχημοι, **A** 136, 138, **B** 260· φιάλαι, δίδωτοι, **A** 125, 142, 143· φιαλίδια, **A** 128, **B** 266. **Τοῦ 7ου καὶ 6ου π.Χ. αἰῶνος:** **B** 272-273· ἀμφορεῖς, **A** 91, 92, 181, 251, 252, 253, **B** 130, 269, 271, 272, σφαιρικοί, **A** 130, 182· ἀρυβαλλοί, κορινθιακοί, **A** 115, **B** 271· κοτύλαι, **A** 115, **B** 271· κύλικες, σκυφοειδεῖς, **A** 126, 127, **B** 271· λεκανίδες, **A** 135, **B** 271, μετὰ πώματος, **B** 130, 131· λήκυθοι, μελαμβαφεῖς, **A** 36, 133, 134, **B** 273, μελανόμορφοι, **A** 124, 133, 134, **B** 273· ὄλπαι, **A** 135, **B** 271· οἶνοχόαι, **A** 94, 95, 96, 97, **B** 262· πίθοι, **A** 94, 96, 114, 115, 124, 128, 133, 134, **B** 269, 271, 272· πρόχοι-προχοῖσκα, **A** 91, 128, 129, 181, 182, **B** 272, 273, πιθόσχημοι, **A** 126· πυξίδες, **A** 128, 129, 254, **B** 273, κορινθιακοῦ τύπου, **A** 126, 127, **B** 271, τριποδικαί, **A** 128, 129· σκύφοι, **A** 134, 135, 141, 182, **B** 130, 131, 271, κανθαρόσχημοι, **A** 96, **B** 273· φιαλίδια, **A** 128, 129. **Τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος:** **B** 286-294· ἀμφορεῖς, **A** 218, 220, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 277, 282, 283, 284, 334, 335, 336, 342, 348, **B** 75, 89, 111, 113, 114, 121, 123, 125, 127, 128, 280, πιθόσχημοι, **B** 83· ἀμφορίσκοι, **A** 260, 266, 267, **B** 90, 276, 293· ἀλάβαστρα, **B** 129, 130, 274· ἀσκοί, πτηνόσχημοι, **A** 340, 341· θήλαστρα, **A** 212, **B** 282, 283, 293, μετὰ πώματος, **A** 186, 189, **B** 277, 293· κοτύλαι, **B** 69· κύλικες, **A** 60, 61, 103, 104, 105, 106, **B** 62, 63, 72, 73, 75, 76, 77, 84, 85, 128, 281, 285, δίδωτοι, **A** 342, σκυφοειδεῖς, **A** 84, 87, 259, **B** 84, 85, 87, 88, 123, 124, ὑψίποδες, **A** 32, 33, 171, 174, 269, 270, **B** 293· κύπελλα, ἐπὶ δακτυλιοσχήμου βάσεως, **A** 10, μόνωτα, **B** 82· λεκάνη, μετὰ προχοῆς, **A** 84, 87, **B** 281· λεκανίδες, **A** 102, 219, 220, 285, **B** 62, 63, 75, 76, 77, 79, 80, 113, 114, 115, 121, 122, 128, 274, 280, 282, 283, 391, 392, δίδωτοι, **A** 244, 245, 247, 334, 335, 340, 341, **B** 391, 392, μόνω-

τοι, **A** 336, 339, **B** 391· λήκυθια, **A** 90, **B** 282, 286, 289, 290, ἀρυβαλλοειδῆ, **A** 61, 62, 89, 90, 173, 186, 187, 189, 221, 222, 244, 245, 250, 251, 260, 262, 263, 267, 276, 277, 337, 339, 351, 352, 355, 357, **B** 62, 63, 69, 70, 71, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 84, 85, 87, 129, 130, 274, 276, 277, 278, 280, 281, 283, 285, ἀρυβαλλοειδῆ ἐρυθρόμορφα, **A** 171, 173, 207, 208, 221, 222, 223, 260, 263, 267, 348, 356, 357, **B** 69, 86, 87, 277, 282, 285, 290, ἐρυθρόμορφα, **A** 205, 260, 266, 267, **B** 83, 84, 274, πεπλατυσμένα, **B** 90, σφαιρικά, **A** 10, 57, 58, 90, 170, 174, 206, 210, 211, **B** 72, 73, 79, 80, 274, 285, 290· λήκυθοι, **A** 45, 60, 170, 173, 217, 221, 222, 275, 276, **B** 91, 92, 93, 108, 109, 276, 277, 278, 280, 282, 283, 285, 286-289, ἀνθεμωταί, **A** 36, 38, 40, 59, 61, 64, 66, 85, 87, 100, 101, 103, 105, 123, 124, 140, 175, 178, 179, 180, 206, 218, 220, 223, 245, 246, 257, 260, 261, 267, 269, 270, 272, 273, 275, 276, 277, 278, 279, 281, 282, 285, 321, 323, 334, 335, 343, 344, 345, 350, 351, 352, **B** 64, 65, 69, 70, 77, 78, 108, 121, 122, 126, 127, 129, 130, 274, 276, 280, 282, 283, 286, 287, ἐρυθρόμορφοι, **A** 64, 66, 88, 89, 206, 207, 208, 209, 258, 264, 267, 346, 348, 349, **B** 108, 279, 280, 286, 287, λευκαί, **A** 89, 90, 91, 172, 174, 260, 261, 262, 265, 267, 337, 338, 339, **B** 46, 69, 87, 88, 92, 93, 276, 280, 286, 287, μελανόμορφοι, **A** 10, 11, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 47, 48, 49, 54, 55, 59, 60, 61, 85, 86, 87, 88, 93, 94, 99, 101, 103, 105, 175, 177, 178, 179, 180, 183, 193, 194, 218, 220, 248, 249, 255, 256, 260, 263, 264, 265, 267, 268, 269, 272, 273, 334, 335, 343, 344, 345, 350, 351, **B** 10, 27, 49, 64, 65, 69, 70, 71, 89, 90, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 274, 276, 277, 279, 280, 283, 286, 287, 288, 289, 298, μελαμβαφεῖς, **A** 35, 36, 39, 40, 43, 44, 46, 54, 55, 85, 87, 88, 89, 170, 172, 173, 174, 175, 179, 180, 184, 193, 216, 217, 219, 220, 223, 257, 265, 267, 269, 271,